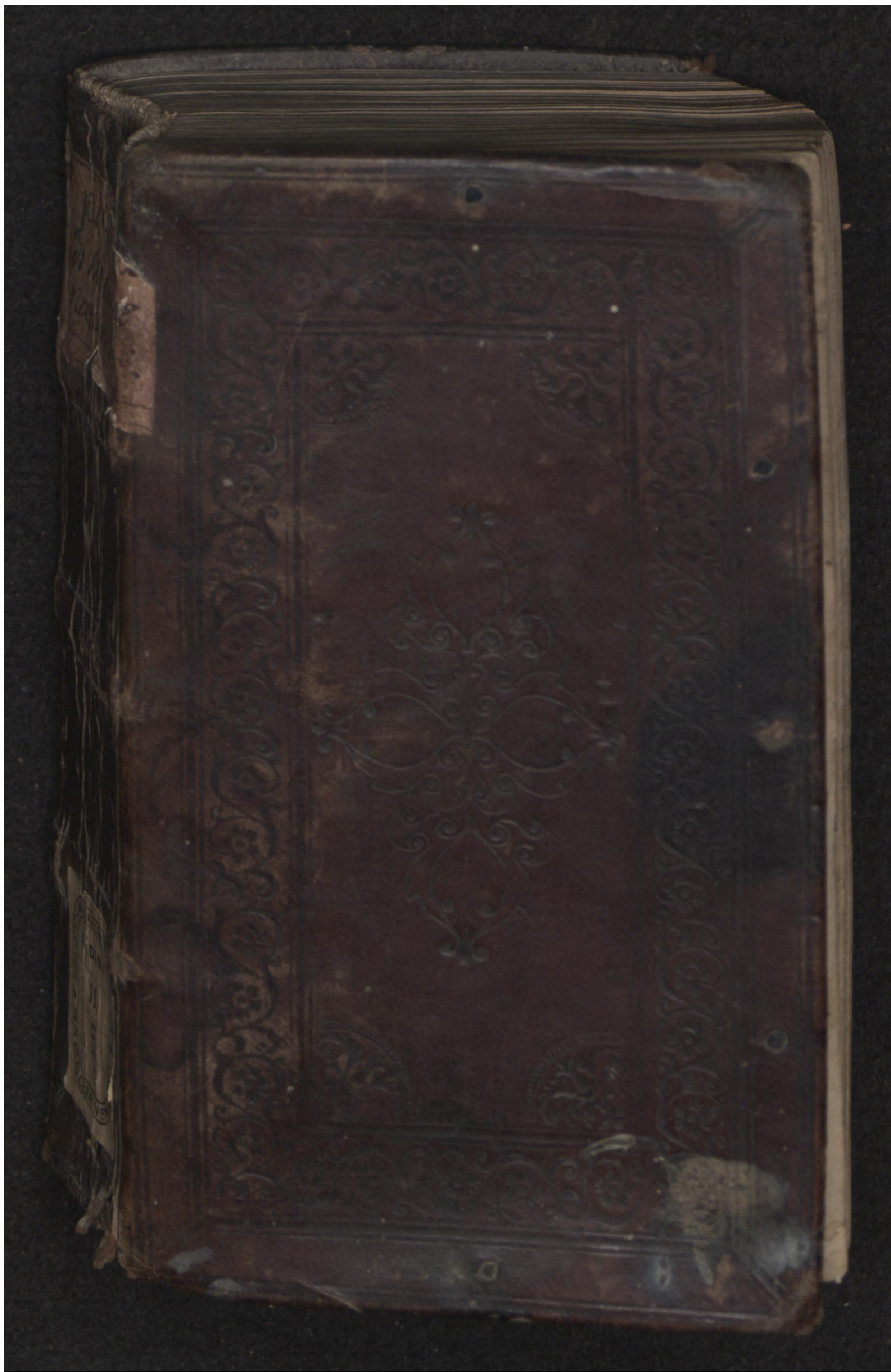
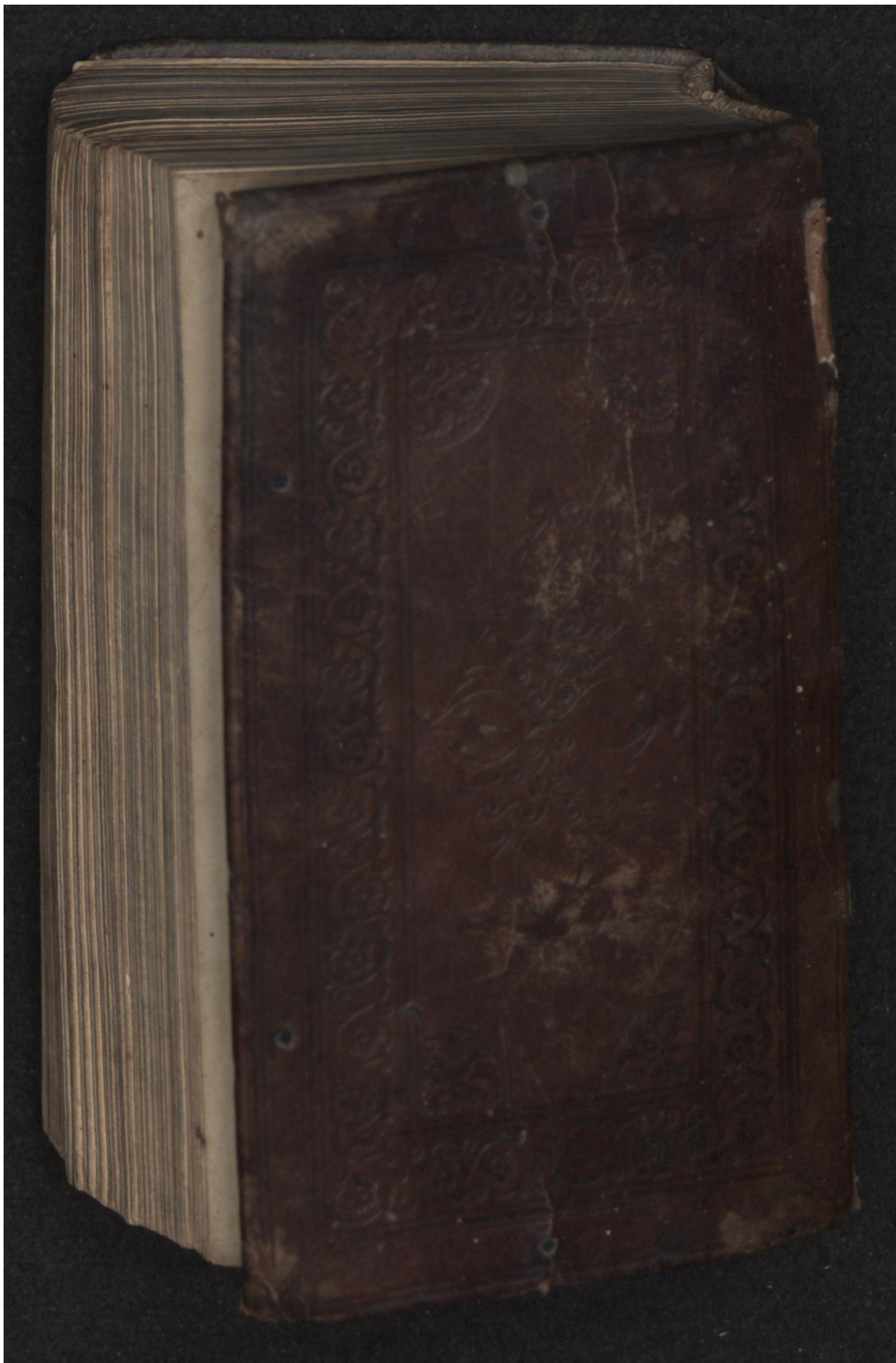

BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE-FIRENZE
ALDINI
II
5
7
RACCOLTA NENCINI

OTIVM
SINE LITERIS
MORS EST
Seneca
Ex Libris Ioannis Nencini
1874

Ad usu[m] fr[atr]is Francisci de Ghiringhellis,

Franciscus Maria Pellatus

C·PLINII SECVNDI VERONENSIS HISTO-RIAE NATVRALIS·LIBRI·DECEM ET OCTO·SECVNDI VOLVMINIS· AB ALEXANDRO BENEDICTO VE·PHYSICO EMENDATIORES REDDITI·

∴

Jo [illegible] filipus [illegible] [illegible] [illegible]

TABVLA

C·PLINII SECVNDI HISTORIARVM MVNDI· ελεγχοσ· LIBRORVM OMNIVM TRIGINTASEPTEM· SECVNDVM VOLVMEN· DECEM ET OCTO CONTINENS LIBROS·

Summatim Hæc insunt secundi uoluminis· Libris singulis & folijs·

P Rimo præfatio operis ad ·T·Vespa·iperatorẽ Item auctorum nomina:ex quibus desumpsit ea quæ persequitur libris decem & octo capita rerum singularum attingens· Libros

Sūma medicinæ & historiæ et obseruatiōes.M.dc.vij.

Ex auctoribus.

Catone censorio.M.Varrone.Pompeio:Leneo:Gallione Higino:Sex:Nigro: qui græce scripsit: Iulio basso q̄ itē Celso:Antonio Castore. Externis.
Democrito:Theophrasto:Orpheo:Menādro q̄ biochresta scripsit: Pythagora:Nicādro.

Medicis.

Nicandro:Hippocrate:Chrysippo:Diocle: Opione:Heraclide Hiseri:Dionysio:Apollodoro Tarentino:Apollodoro Citiēse:Praxagora:Phistonico medo:Dieuce:Cleopante:Philistione: Asclepiade: Grateia:petronio:diodoro:Iolla:Erasistrato:diagora:andrea:Mnesicle:Epicarmo:damione:dalione: Sosimene . Hyepolo: metrodoro: Solone:Lycio:Olympiade Thebana:Phyllino: petrido Mictione:Glaucia:Xenochrate.

Libro uigesimoprimo continentur florum & coronamentorum naturæ.

Sūma medicinæ historiæ & obseruationes.dcc.xx.
Ex auctoribus.

Catōe Cēsorio·M·Varrone Massurio: Antiate· C·Heliō Vestino: Vibio Ruffino: Higino: Pōponio mela: Pōpeio lenate: Cor·Celso: Celsurnio Basso· P· Largio: Licinio macro: Sestio q̄ graece scripsit: Iullio Basso: qui itē Antonio Castore

Externis·

Theophrasto: Democrito: Orpheo: Pythogora: Magone: Menandro: qui biochresta scripsit Nicādro: Homera: Hesiodo: Museo·Sophocle: Anaxilao·

Medicis·

Mnēsteo q̄ de corōis: Callimacho q̄ itē: Phania physico: Simo: Timaristo: Hippocrate: Chrysippo: Diocle: Opiōe Heraclide: Nicesio: Dionysio: Apollodoro Citiēse: Apollodoro Tarētino· Praxagora: Plistonico medico Dieuche: Cleophāto: Philistine: Asclepiade: Carthecia: Petronio: Diodoro: Iolla·Erasistrato Diagora·Andrea: Mnesicle: Epicarmo: Damiōe: Daliōe: Sosime: Theopolemo: Metrodoro: Solone Lycio: Olympiade thebana Phillino: Petreio: Myctione: Glacia: Xenocrate·

l ibro Vigesimosecūdo cōtinetur de auctoritate herbarum·

Sũma medicinæ & historiæ & obseruatiões· dcccc·vi·

Ex auctoribus·

Iisdẽ quibus priore libro:& p̃ter eos Chrysermo: Era
tosthene:Alcæo·

Libro vigesimotertio cōtinetur de cultis arboribus.

Sūma mediciæ & historiæ & obseruatōes·M·cccc·xix
Ex auctoribus
C·Valgio: Pōpeio Leneo: Sestio Nigro: q̄ græce scripsit: Iul·Basso: q̄ itē: Antonio Castore·M·Varrōe·Cor·Celso

Sũma medicinæ & historiæ & obseruatōes·M·ccxcij·

Ex auctoribus·

Sex·Gallico·Pōpeio Leneo: Sestio Nigro: qui græce scrip sit: Iullio Basso qui item: Antonio Castore: Cor·Celso·

Externis·

Theophrasto: Apollodoro: Dēocrito: Iuba: Orpheo: Py= thagora: Magōe: Menādro: q̃ biochresta scripsit: Nican= dro: Homero: Hesiodo: museo: Sophocle: Xātho: anaxilao

Medicis·

Mnesteo: Callimacho: Phania physico: Timaristo: Simo Hippocrate: Chrysippo: Diocle· Opiōe: Heraclide: Hice= sio: Dionysio: Apollodoro Citiēse: Apollodoro Tarētino Praxagora: Plistōico medico: Dieuce: Cleophāto: Phyli= stiōe: Asclepiade· Crateia: Iolla: Erasistrato: Diagora: an drea: Mnesicle: Epicharmo: Demiōe: Sosimene: Theopole mo: Metrodoro: Solōe Lycio: Olympiade thebana: Phil= lino: Petreio: Mictione: Glaucia: Xenocrate·

l ibro Vicesimosexto cōtinētur reliquę p̄ morbo borũ gn̄a medicinæ & de nouis morbis: &

Sũma medicinæ & historiæ & obseruatões. M.ccxcij.

Ex auctoribus.

M.Varrõe.C.Valgio.Põpeio Leneo:Sestio Nigro q græce scripsit:Iulio basso:q itẽ:Antonio Castore.Cor.Celso

Externis.

Theophrasto:Apollodoro:Dẽocrito:Iuba:Orpheo:Pythagora:Magone:Menãdro q biochresta scripsit:Nicãdro:Hõero:Hesiodo:Museo:Sophocle:Xãtho.Anaxilao.

Medicis.

Mnesteo.Callimacho.Phania physico.Timarcho.Simo Hippocrate.Chrisippo:Diocle.Opione.Heraclide.Hicesio.Dionysio.Apollodoro Citiẽse.Apollodoro Tarẽtino.Praxagora.Plistõico medico:Dieuche Chleophãto.Philistiõe.Asclepiade.Crateia.Iolla.Erasistrato.Diagora Andrea.Mnesicle.Epicarmo.Demione.Theopolemo.Metrodoro.Solone Lycio:Thebana Olympiade.Phylino.Petreio Myctione.Glaucia.Xenocrate.

Ex auctoribus.

Pompeio Leneo: Sestio Nigro: qui græcæ scripsit: Iulio basso: qui item: Antonio Castore: Cor. Celso.

Externis.

Theophrasto: Apollodoro qui itẽ: Democrito: Aristogi tone: Orpheo: Pythagora: Magone: Menandro qui bio= chresta scripsit: Nicandro. Medicis.

Mnesteo: Callimacho: Timaristo: Simo: Hippocrate: chrysippo: Diocle: Opione: Heraclide: Hicesio: Dionysio: Apollodoro Citiense: Apollodoro tarẽtino: Praxagora: Plistõico medico: Dieuche: Cleophãto: Philistiõe: Ascle piade: Crateia: Iolla: Erasistrato: Diagora. Andrea:

Mnesicle: Epicarmo: Demione: Sosimene: Theopolemo: Metrodoro: Solone Lycio: Olympiade Thebana Philino: Petreio: Myctione: Glaucia: Xenocrate.

Ex auctoribus·

M·Varrone·L·Pisone:Fabiano:Verre:Antiate:Verrio Flacco:Catone Cẽsorio:Sergio:Sulpitio:Licinio Macro Celso:Massurio:Sestio Nigro:qui græce scripsit:Bytho Dirrhacẽo:Ophilio:Medico:Granio medicis·Externis· Democrito:Apollonio q et mirsin:Mileto Artemõe:Sextilio:Homero:Theophrasto:Lysimacho: attalo: Xenocrate:Orpheo q diophios:Archelao q itẽ:Demetrio:Sotira:laide:Elephãtide:Salpe:Olympiade thebana:Diotio:Iolla:mictiõe:Smirneo:Aeschine medico:Hippocrate:Aristotele:Metrodoro:Icacida medico:Hesiodo·Dialcone:Cecilio:Bione:q pidi nameõ:Anaxilao:Iuba rege·

Libro·xxix· continentur medicinæ ex aĩalibus

Libro trigesimo continentur medicinæ ex ani malibus reliquæ prioris libri·

Summa medicinæ & hiſtoriæ & obſeruatões·M·ccxv

Ex auctoribus·

L·Piſone·Antiate: Verrio·M·Varrõe: Cor·Nepote: Meſſala ruffo: Marſo poeta Butho: Iullio baſſo: qui de medicinis græce ſcripſit: Seſtio Nigro qui itẽ: Fabio Veſtale·

Externis·

Democrito: Metrodoro Scæpſio: Menæchmo q̃ d̃ toreuticæ ſcripſit: Xenocrate qui item· Antigono qui item: Heliodoro qui de atheniẽſium anathematis: Paſitele q̃ admirabilia opa ſcripſit: Nymphodoro: Timeo: q̃ de medicia

Summa res & historiæ & obseruationes·dccc·xv

Ex auctoribus·

L·Pisone·Antiate·Verrio·M·Varrone·Messalla·Ruffo·Marso poeta·Butho·Iulio basso qui de medicina græce scripsit·Sex·Nigro·itẽ Fabio Vestale· Externis·
Democrito: Metrodoro Septic: Menæchmo q̃ de toreutice scripsit: Xenocrate q̃ itẽ: Antigono q̃ itẽ: Duride q̃ itẽ: Heliodoro q̃ de athẽiẽsiũ anathemate scripsit: Nymphodoro: Andrea: Heraclide: Diagora: Botryẽse: Ialla: Apollodoro: Archimede: Dionysio: Aristogene: Diomede: Mnesicle: Xenocrate: zenonis: Theomnesto·

Libro Trigesimoquinto continetur honos picturæ·

Ex auctoribus·

M·Varrõe: Celio: Galba·C·Icto: Muciano: Nepote Cor. L·Pisone: Tuberõe: Se·Fabio Vestale: Amo Foeciale: Fabiano·C·Cẽsorio: Vitruuio· Externis· Theophrasto: Praxitelle·Iuba·rege·Nicãdro·Sotaco·Sudine·Alexãdro Polyhistore·Apiõe·Plistõico·Duride·Herodoto·Eumero·Aristagora·Dionysio·Archemidoro·Bucorida: Anthistene·Democrito: demotele: Lycea·

Libro trigesimoseptio cõtinetur origo gẽmarũ·

Sũma res & historiæ & obseruationes. M. ccc.

TABVLA.

Fx auctoribus.

M. Varrone: Actis triumphi: Mœcenate: Iaccho: Cor. Boccho.

Externis.

Iuba rege: Xenocrate zenonis: Sudine. Eschylo: Philoxene. Euripide. Nicādro. Satyro. Theophrasto. Carete. Philomene. Democrate. Xenotino. Metrodoro. Sotaco. Pythea. Timeo. Siculo. Nicea. Theocresto. Asaruba. Mnasea. Theomene: Ctesia. Mitridate. Sophocle. Archelao rege: Callistrato. Democrito. Ismenio. Olympico. Alexandro Polyhistore. Appione: Horo. Zoroastre. Zactalia.

FINIS TABVLE SECVNDI VOLVMINIS

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER·XX·

PROOEMIVM·

m AXIMVM HINC OPVS NATV=
ræ ordiemur: et cibos suos homini nar
rabimus: fateriq; cogemus ignota esse
p̄ quæ uiuat·Nemo id paruū ac modi=
cū existimauerit nominū uilitate dece=
ptus·Pax secū in his aut bellū naturæ dicetur:odia ami
citiæq; rerū surdarū: ac sensu carentium · Et quo magis
miremur : oīa ea hominū causa:quod græci sympathiā
appellauere:quibus cuncta constant:ignes aquis restin=
guentibus:aquā sole deuorante:luna pariente·Altero al
terius iniuria deficiente sydere·Atq; ut a sublimioribus
recedamus:ferrum ad se trahente magnete lapide : &
allio rursus abigēte a sese· Adamantē opum gaudiū in=
fragilem omni cætera ui inuictū:sanguine hircino rum
pente·Quæq; alia in suis dicemus locis paria:uel maio
ra mira·Tantū uenia sit:a minimis:sed a salutaribus or
diemur·Primumq; ab hortensibus·

De cucumere siluestri:& elaterio· Ca·i·

c Vcumim siluestrē esse diximus multo infra
magnitudinem satiui·Ex eo fit medicamentū
quod uocatur elateriū succo expresso e semine
Cuius causa nisi maturius inciditur : semen exilit ocu=
lorum etiā periculo·Seruatur autem decerptus una no=
cte:postero die inciditur harundine·Semen quoq; cine=
re cōspergitur ad coercendā succi habundantiā·Qui ex
pressus suscipitur aqua cælesti:atq; subsidet· Deinde in
sole cogitur in pastillos ad magnos mortaliū usus·Ob=

stiritates: & uitia oculorũ sanat: genarumq; ulcera. tradunt hoc succo tactis radicibus uitium non attingi uuas ab auibus. Radix autẽ ex aceto cocta podagris illinitur. Succoq; dentium dolori medetur. Arida cum resina impetiginem & scabiẽ: quã psoram: & lichenas uocant. Parotidas: & pannos sanat. Et cicatricibus colorem reddit. Et foliorum succus auribus surdis cũ aceto instilatur. Elaterium tempestiuum est autumno. Nec ullum ex medicamentis longiore æuo durat. Incipit a trimatu. Siquis recentiore uti uelit: pastillos in nouo fictili igne lento in aceto domet. Idq; melius quo uetustius erit. Quem iam ducentis annis seruatum esse auctor est Tteopastus. Et usq; ad quinquagesimũ lucernarum lumina extinguit. Hoc enim ueri experimẽtum est: si admotum prinsq̃ extinguat: sintilare sursum ac deorsum cogat. Palidum ac leue herbaceo: ac scabro melius: ac leniter amarum. Putant conceptus ad alligato semine adiuuari: si terrã non attigerit. Partus uero si in arietis lana alligatum inscientis lumbis fuerit: ita ut protinus ab ea eximatur: & rapiatur extra domum ipsam. Cucumim qui magnificant: nasci præcipuum in arabia: mox cyrenis. Alij in arcadia tradunt similẽ heliotropio. Cuius inter folia & ramos prouenire magnitudine nucis iuglandis semen: esse autẽ ad speciem scorpionis cauda reflexa: sed candida. Aliqui etiam ab eo scorpionium cucumin uocant: efficacissimum contra scorpionum ictus & semine: & elaterio: & ad purgandum uterum aliosq;. Modus portione uirium ab dimidio obolo ad solidum. Copiosius necat: Sic & contra phthiriasin bibitur & hydropises: illitũ. Anginas & arterias cum melle & oleo uetere sanat.

De anguino cucumere: siue erratico: & de . . . .

satiuo: & de pepone. Ca·ij·

m Vlti hunc esse apud nos qui anguinus uoca=tur: ab aliis erraticus: arbitrantur. Quo decocto sparsa mures de eius medicina non attingunt. Idem podagris cum articulorum morbis decoctum in aceto illinūt præsentaneo remedio. Lumborum uero dolori semine sole siccato: dein trito triginta denariorum pondere in hemina dato aquæ. Sanat & humores subitos illitum cum lacte mulierum. Purgat eas elaterium. Sed grauidis abortum facit. Suspiriosis prodest. Morbo uero regio in nares coniectum. Lentigines & maculas e facie tollit in sole illitum. Multi eadem omnia satiuis attribuunt. Magnum etiam in eis momenti. Nanq; & eorum semen quantum tres digiti aprehenderint cum cumino tritum potumq; in uino tussientibus auxiliatur. Sed & phreneticis in lacte mulieris Et dysentericis acetabuli mensura. Purulenta autem expuentibus cum cumino pari pondere. & iocineris uitiis in aqua mulsa. Vrinam mouet ex uino dulci: & in rhenum dolore clysteribus simul cum cumino infunditur. Qui pepones uocātur refrigerant: maxime in cibo: & emolliunt aluum. Caro eorum epiphoris oculorum: aut doloribus imponitur. Radix sanat ulcera cōcreta in modum faui: quē cerion uocant. Eadem contra uomitiones siccatur in farina tusa. datur quattuor obolis in aqua mulsa: ita ut qui biberit: quingentos postea passus ambulet. Hæc farina & in smegmata adiicitur. Cortex quoq; uomitionē mouet: faciē purgat hoc & folia cuiuscūq; satiui illita. Eadē cū melle epinyctidas sanāt. Cū uino canis morsus. Itē millepedā sepa græci uocāt: oblōgā: pilosis pedibus: pecori pcipue nociuā. Morsū tumor isequitur: et putrescit locus ipē. Cucumis odore de

Caro

fectũ animi coctos de raso cortice ex oleo aceto & mel-
le iucundiores esse certum est.

De cucurbita silvestri: & rapo. Ca. iij.

c Vcurbita silvestris quoq; inuenitur somphos
a græcis appellata inanis unde & nomen:
digitali crassitudine: non nisi in saxosis na-
scens. Huius cõmanducatæ succus stomacho admodũ ꝓ-
dest. Colocinthis uocatur alia ipsa plena: sed minor q̃
satiua. Vtilior pallida: quãdo eius sunt medicinæ. Her-
bacea arefacta per se inanit aluum. Infusa quoq; clyste
ribus intestinorũ omniũ uitijs medetur: & rhenũ: &
lumborũ: & paralysi eiecto semine. Aqua mulsa in ea
decoquitur ad dimidias: sic tussienti infunditur obolis
quattuor. Prodest & stomacho farinæ aridæ pilulis
cũ decocto melle sumptis. In morbo uero regio utiliter
semina eius insumuntur: & protinus aqua mulsa. Car
nes eius cũ absinthio & sale dentiũ dolorem tollunt.
Succus uero cũ aceto calefactus: mobiles sistit. Item spi
næ & lumborũ: ac coxarũ dolores cum oleo: si infrice-
tur. Præterea mirũ dictu. Semina eius si fuerint pari nu
mero ad alligata febres sanare dicuntur: quas græci per
hiodicas uocãt. Satiuæ quoq; rasæ succus tepefactus au-
ribus medetur. Cato eius interior sine semine clauis pe-
dum: & suppurationibus: quæ græci uocant apostema
ta. Decoctæ autem uniuersæ succus dentium motus sta-
bilit. Dolores inhibet. Vinũ cum ea feruefactũ oculorũ
etiã ĩpetus. Folia eius cũ recẽtibus cupressi contusa &
ĩposita. Ipsa quoq; tosta ĩ argilla ac trita cũ adipe anse
ris uulneribus medetur. Necnõ ramẽtis croticis recẽtis
podagras refrigerat: & ardores capitis: & maxĩe in
fantium. Et ignes sacros de strigmentis uelis impositis
uel seminibus. Succus ex strigmentis illitus cum rosa-

Dentium dolori semina · Mira dicta

ceo: & aceto febrium ardores refrigerat. Aridæ cinis impositus mire cõbusta sanat. Chrysippus medicus dãnabat eas in cibis. Sed omniũ consensu stomacho utilissimæ iudicantur & interaneorũ uesicarumq; exulcerationibus. Est & rapo uis medica. Perniones feruens impositum sanat. Item frigus pellit e pedibus aqua decoctus. Et ius feruens podagris etiam frigidis medetur. Et crudum tusum cum sale cuicunq; uitio pedum. Semẽ illitum & potum in uino contra serpentes: & toxica salutare esse proditur. A multis uero antidoti uim habere in uino & oleo. democritus in totum eum abdicauit in cibis propter inflationes. Diocles magis laudibus extulit. etiam uenerẽ stimulari ab eo professus. Item Dionysius. Magisq; si eruca condiretur. Posta quoq; articulorũ dolori cum adipe prodest. Siluestre rapum in aruis maxie nascitur: fruticosum: semine cãdido: dulpho maiore q̃ papaueris. Hoc ad albicandam cutem in facie to toq; corpore utuntur mixta urina pari mensura. Nam (ut supra diximus) erui: ordei: tritici: & lupini radix ad omnia inutilis.

Chrysippus medicus

De naporũ differentijs & rhaphano siluestri: & rhaphano satiuo: & pastinaca. Ca. iiij.

n Aporum duas differentias & in medicina græci seruant. Angulosis foliorũ caulibus florentis: & quod bunion uocant: purgatiõibus fœminarum & uesicæ: & urinæ utile decoctũ potum ex aqua mulsa: uel succi dragma. Semen dysentericis tostum tritum in aqua calida e cyathis quattuor. Sed urinam inhibet: si non lini semen una bibatur. Alterum genus buniada appellãt: & rhaphano & rapo simile. Seminis præclari cõtra uenena: ob id & antidotis utũtur illo. Rhaphanum & siluestre esse diximus. Lauda-

contra uenena

Vrine eijciende

Ad calculos eijciendos

Lagaroponon ilium dolore

Phlegmone ~~[illegible]~~ inflamationem

[illegible]

tiſſimũ in arcadia: q̃q̃ & alibi naſcitur: utilior urinæ dũtaxat eijciendæ. Cætero bilem detrahit. Et idem cortices in uino. Præterea quæ circa eos dicta ſunt ſtomachum purgant. pituitã extenuãt: urinam concitant. Eſt æſtiuoſus in italia & armoraciã uocant ſatiuã. Satiui uero decocti mane poti ad ternos cyathos cõminuũt: et eijciunt calculos. Idem in poſca decocti cõtra ſerpentiũ morſus illinuntur. Ad tuſſim etiã mane ieiunis rhaphanus prodeſt cũ melle. Semẽ eorũ toſtũ: ipſumq; cõmanducatum ad lagaroponon. In aqua folijs eius decoctis bibere uel ſuccũ ipſius cyathis binis. Cõtra phlegmonã ipſos illinire tuſos utile. Incheantibus uero recentẽ corticẽ cũ melle. Veternoſis autẽ q̃ acerrimos mandere. Semenq; toſtũ: de in contritũ cũ melle ſuſpirioſis. Idẽ & cõtra uenẽa ꝓſunt. Cæterũ ceraſtis: ſcorpionibus aduerſatur: uel ip̃o ſemĩe infectis manibus ĩpune tractãtibus. Impoſito rhaphano ſcorpionibus: moriũtur. ſalutares & contra fungorũ: aut hyoſcyami uenena equæ: ut nicãder tradit. Et cõtra uiſcũ quoq; dari Apollodori duo iubent ſcyllæus & tarentinus. ſcyllæus ſemen ex aqua tritum: tarentinus ſuccum. Lyenem item extenuant. Locineri proſunt: & lumborũ doloribus. Hydropicis quoq; ex aceto aut ſinapi ſumpti: & lethargicis. Praxagoras & ileoſis dandos cenſet. pliſtonices & colicis. Inteſtinorum ulcera ſanant. Ac puluulenta præcordiorum: ſi cum melle edantur. Quidam ad hæc coquere eos in luto illitos malunt: ſic & fœminas purgari. Ex aceto & melle ſumpti inteſtinorum animalia detrahunt. Item ad tertias: decocto eorum poto cum uino enthero cœlis proſunt: ſanguinem quoq; inutilẽ ſic extrahunt. Medius ad hæc & ſanguinem excreantibus coctos dari iubet. Et puerperis ad lactis copiam augendam. Hip=

pocrates capillos mulierum defluos fricari rhaphanis: & super umbilicum imponi contra tormenta uuluæ· Redducunt & cicatricem ad colorem· Semen quoq; ex aqua impositum sistit ulcera: quæ phagedenas uocant· Democritus uenerem hoc cibo stimulari putat· Ob id fortassis uoci nocere aliqui tradiderunt· Folia quæ i oblongis tantum nascuntur: excitare oculorum aciem dicũtur· Vbi uero acrior rhaphani medicina admota sit: hysopum dari protinus imperant· Hæc antipathin est· Et aurium grauitati succum rhaphani instillant· Nam uomitus summo cibo esse eos: utilissimum est· Pastinacæ simile hibiscum: quod molochen agrian uocant: & aliqui plistolochiam: Vlceribus: chartilagini: ossibus fractis medetur· Folia eius ex aqua pota aluum soluunt: serpentes abigunt· Apum: uesparum: crabronum ictibus illita medentur· Radicem eius ante solis ortum erutam inuoluunt lana coloris: quem natiuum uocant· præterea ouis quæ fœminam peperit: strumisq; uel suppuratis alligant· Quidam ad hunc usum auro effodiendam censent· Cauendumq; ne terram attingat· Celsus podagris quæ sine tumore sunt radicem eius uino decoctam imponi iubet·

De staphylino: siue pastinaca: & gigido: & sisere & sesili: & inula: & de cepe syluestri. Ca·v·

a Lterum genus est staphylinos: quod pastinacam erraticam uocant· Eius semen contritũ & in uino potum tumentem aluum: & suffocationes mulierum: doloresq; lenit: in tantum ut uuluas corrigat· Illitum quoque e passo uentri earum prodest· Viris uero ꝓdest cũ panis portiõe æqua tritũ· Ex uino potũ cõtra uentris dolores· Pellit & urinã: & pha

gedendas ulcerum sistit recens cum melle impositũ. Vel aridæ farinæ inspersam radicẽ eius. Dieuces contra ioci neris: ac lienis: iliũ: lumborũ: & renũ uitia ex aqua mulsa dari iubet. Cleophantus & dysentericis ueteribus. Philistion in lacte coquit: & ad stranguriam dat radicis uncias quattuor. Ex aqua hydropicis: similiter: & opisthotonicis: et pleuritici et comitialibus. Hñtes eã feriri a serpẽtibus negãtur. Aut qui ante gustauerit: nõ lædi. Percussis imponitur cũ axungia. Folia cõtra cruditates manduntur. Orpheus amatoriũ inesse staphylino dixit: fortassis quoniã uenerẽ stimulari hoc cibo certum est. Ideo conceptus adiuuare aliqui prodiderũt. Ad reliqua & satiua pollet. Efficacior tamẽ siluestris: magisq; impetrosis nata. Semen satiuæ quoq; contra scorpionum ictus ex uino: aut posca salutare est. Radice eius circunscalpti dentes dolore liberantur. Syria in hortis operosissima. Inde quoq; est prouerbiũ græcis: Multa syrorum olera. Similimã staphylino herbã serit: quã alij gigidion uocant: tenuius tamen & amarius: eiusdẽ effectus est. Coctum cruduq; stomachi magna utilitate. Siccat enim ex alto omnes humores eius. Siser erraticũ satiuo simile est: & effectu. stomachum excitat. Fastidium abstergit. Ex aceto laserpitiato sumptum: aut ex pipere & mulso: uel ex garo urinam ciet (ut Opinion credit) & uenerem. In eadem sententia est Diocles: Præterea cordi conuenire conualescentium. Aut post multas uomitiones per q̃ utile. Heraclides contra argentũ uiuum dedit: & ueneri subinde offensantem: ægrisq; se recolligentibus. Hunc Hesius ideo stomacho utile uideri dixit: quoniã nemo tres siseres edendo continuaret esse tamẽ utile conualescentibus: & ad uitam transeuntibus. Satiui priuatim succus cum lacte caprino potus sistit aluũ

Prouerbiũ

Et quoniã plerosq; similitudo noĩum grecorũ cõfundit: contexemus & de seseli : sed hoc est uulgaris notitiæ. Optimũ masiliense: Lato enim grano & fuluo est. Secundum æthiopicũ nigrius. Creticum odoratissimũ omnium. Radix iucundi odoris est. Semen eius esse & uultures dicũtur. Prodest homini ad tussim ueterẽ. Rupta: conuulsa : & in uino albo potum. Item opisthotonicis: & iocinerũ uitiјs: & torminibus: & stranguriæ: duarum aut triũ linguarũ mensura. Sunt & folia utilia: ut quæ partus adiuuent: etiã quadrupedũ. Hoc maxime pasci dicuntur ceruæ pariturræ. Illinitur & igni sacro. Multum in summo cibo concoctionibus confert: uel folio: uel semine. Quadrupedum quoq; aluũ sistit: siue tritum potui infusum: siue mandendo : cõmanducatũ e sale boum morbis medetur: uel si contritum infunditur Inula quoq; a ieiunis cõmanducata dentes confirmat: si ut eruta est terrã non attingat. Condita tussim emẽdat. Radicis uero decoctæ succus tineas pellit. Siccata autem in umbra farina tusa & conuulsis: & inflationibus: & arcteriјs medetur. Venenatorũ morsus abigit Folia & uino lumborum dolori illinuntur. Cepæ siluestres nõ sunt: satiuæ olfactu ipso : & delachrymationi & caligini medẽtur. Magis uero succi inunctione. Somnum etiam facere traduntur. Et ulcera oris sanare commanducatæ cum pane. Et canis morsus uirides ex aceto illitæ: aut siccæ cum mellæ & uino: ita ut post diẽ tertium soluantur. Sic & tritæ sanant. Tostam in cinerẽ epiphoris multi imposuere cũ farina hordeacea: & genitalium ulceribus. Succo & cicatrices oculorum : & albugines: & argemas inunxere: & serpẽtium morsus & omnia ulcera cum melle. Item auricularũ cũ lacte mulierũ. Et in iјsdem sonitum: ac grauitatẽ emendãtes

cum adipe anserino: aut cum melle: stillauere. E ex aqua bibendum dederunt repente ob mutescentibus. In dolore quoq; ad dentes colluendos instillauere: & plagis bestiarum omnium: priuatiz scorpionum. Alopecias fricuere: & psoras tusis cepis. Coctas dysentericis uescendas dedere. Et contra lumborum dolores. Purgomenta quoq; earum cremata in cinerem illinentes ex aceto serpentium morsibus. In ipsas quoq; multipedas ex aceto. Reliqua inter medicos mira diuersitas. Proximi inutilia esse præcordijs & concoctioni. Inflationemq; & sitiz facere dixerunt. Asclepiadis schola ad ualidum quoque colorem profici in cibo. Et si succuz ieiuni quotidie edāt firmitatem ualitudinis custodiri. Stomacho utilia esse: ac spiritus agitationi. Ventrem mollire. Hæmorrhoidas pellere subditas pro balanis. Succum cum succo fœniculi contra incipientes hidropises mire proficere. Item cōtra anginas ruta & melle. Excitari eisdem lethargicos Varro quæ sale aut ceto pisa est: arefacta uermiculis nō infestari auctor est.

De porro sectiuo: & capitato: & de allio. Ca. vi.

Porro sectiuo profluuia sanguinis sisti in naribus cōtrito eo obturatis: uel gallæ mixto: aut mentæ. Item ex abortu profluuia poto succo cum lacte mulierum. Tussi etiam ueteri: ac pectoris: & pulmonis uitijs medetur. Illitis folijs sanantur ambusta: epinyctides: ita uocatur ulcus aciem hebetans: & in angulo oculi perpetim humor emanans. Quidam eodez nomine appellant pustulas liuentes: ac noctibus inquietantes. Et alia ulcera cum melle trito: uel bestiaruz morsus ex aceto. Item serpentium. Aurium uero uitia cū felle caprino uel pari mensura mulsi. Stridores cum lacte mulieris. Capitis dolores: si in nares fundatur. Dormitu

Epinyctides

risue in aurem duobus succi coclearibus: uno mellis. Succus & ad serpentium scorpionumq; ictus in potum bibitur cum mero: & ad lumborum dolores cum uini hemina potus. Sanguinem uero excreantibus & phthisicis distillationibus longis uel succus uel ex ipso cibus prodest. Item morbo regio: uel hydropicis. Et ad renum dolores cum ptisanæ succo acetabuli mensura. Idem modus cum melle uuluas purgat. Tostus uero editur & cōtra fungorum uenena. Imponitur & uulneribus. Venerem stimulat. Sitim sedat. Ebrietates discutit. Sed oculorum aciem hebetare traditur. Inflationes quoq; facere: quæ tamen stomacho nō noceat. Ventrēq; molliat. Voci splendorē affert. Capitato maior ē ad eadē effectus. Sanguinem reiicientibus succus cū caule: aut thuris farina: uel acacia datur. Hippocrates & sine alia mixtura dari iubet. Vuluasq; contractas apiri putat. Fœcunditatem etiā fœminarū hoc cibo augeri. Cōtritū ex melle ulcera purgare. Tussim & distillationes thoracis. Pulmonis & arteriæ sanat uitia datū in sorbitione ptisanæ. Vel crudum præter capita sine pane: ita ut alternis diebus summatur Vel si purulenta excreentur. sic & uoci uel ueneri somnoq; multū cōfert. Capita bis aqua mutata cocta aluum sistunt: & inflatōes ueteres. Cortex decoctus illitusque inficit canos. Allio magna uis: magnæ etiā utilitates cōtra aquarū: & quorūlib; locorū mutatōes. Serpētes abigit: & scorpiōes odore. Atq; ut aliq tradidere & bestiarū oīu; ictibus medetur. Potu uel cibo uel illitu priuati cōtra hermorrhoidas prodest. Cū uino reddit uomitū. Acne cōtra aráeorū murū uenenatū morsū ualere miremur aconitū qd alio noīe pdaliāches uocatur depellit. Item hyoscyamū: cōtra canū morsus. Inq; uulnera cum melle imponitur. Ad serpentiū quidē ictus potū cum restibus

ſuis efficaciſſime ex oleo illinitur. Atritiſq; corporum partibus. Vel ſi ueſica intumuerit. Quin & ſuffitu eo ſecũdos partus euocari exiſtimauit Hippocrates: cinere eorum cum oleo capitis ulcera manantia ſanitati reſtituens. Suſpirioſis coctum. aliqui crudum id dedere. Diocles hydropicis cũ centaurea: aut in fico duplici ad euacuandam aluũ. Quod efficatius præſtat uiride cum coriandro in mero potũ. Suſpirioſis aliqui & tritũ in lacte dederunt. Praxagoras & contra morbũ regiũ uino miſcuit. Et cõtra ileũ in oleo & pulte ſic illinens. Strumis quoq;. Antiqui & inſanientibus dabant crudum. Diocles phreneticis elixum. Contra anginas tritum imponi & gragariſſare prodeſt. Dentiũ dolorẽ tribus capitibus in aceto tritis ĩminuit. Vel ſi decocta aqua colluantur: addaturq; ipſum in caua dentiũ. Auribus etiã inſtillatus ſuccus cum adipe anſerino. Phthriaſes & prurigines potum. Tuſum itẽ cum aceto & nitro. Cõpeſcit & diſtillationes cum lacte coctũ: uel tritũ permixtumue caſeo molli. Quo genere & raucitatẽ extenuat. Vel phthiſin in fabæ ſorbitione. In totum autẽ coctum utilius eſt crudo: elixumq; toſto. Sic & uoci plus cõfert. Tineas & reliqua aĩalia ĩteraneorũ pellit ĩ aceto mulſo coctũ Tenaſmo ĩ plute medetur. tẽporũ doloribus illitũ elixũ: et puſtulis coctũ cũ melle: deinde tritũ. Tuſſi cũ adipe uetuſto decoctũ uel cũ lacte. aut ſi ſãguis etiã excreetur uel purulẽta ſint. Et pituitæ ſub pruna coctũ potũ & cum mellis pari modo ſumptum. Cõuulſis & ruptis cum ſale & oleo. Nam cum adipe tumores ſuſpectos ſanat. Extrahit fiſtulis uitia cũ ſulphure & reſina etiã harundines cum pice. Lepras: lichenas: lentigines exulcerat: ſanatq; cum origano. Vel cinis eius ex oleo & garo illitus. Sic & ſacros ignes. Sugillata aut

liuentia ad colorem reducit· Combustũ ex melle credũt & comitialẽ morbum sanare: si quis eo in cibo utatur ac potione· Quartanas quoq; excutere potũ caput unũ cũ laserpitij obolo· In uino austero tussim: & alio modo acceptum· Suppurationes quantaslibet sanat. fractæ in coctum fabæ atq; in cibo sumptum donec sanitatem restituat· Facit & somnos: atq; in totũ rubicundiora corpora· Venerem quoq; stimulat cum coriandro uiridi tritum potumq; e mero· Vitia eius sunt: q̃ oculos hebetat· Inflationes facit: stomachũ lædit copiosius sumptũ sitim gignit· Cæterum cõtra pituitam & gallinæ & gallinaceis prodest· Mixtum farre in cibo iumentis urinam reddere: atq; non torqueri tradunt: si eo trito natura tangatur·

De lactuca siluatica: siue caprina & esopo: & isati: & lactuca siluestri· Ca·vij·

Lactucæ sponte nascẽtis primũ est genus eius: quam caprinam uocant· Qua pisces in mare deiecta protinus necantur qui sunt in proximo· Huius lac expissatum mox in aceto pondere oboloꝝ rum duum adiecto aquæ uno cyatho hydropicis datur· Caule & folijs contusis asperso sale nerui incisi sanantur· Eadem trita ex aceto colluta matutinis bis e mense dentium: dolorem prohibet· Alterũ est genus: quod græci esopon uocant· Huius folia trita & cum polẽta illita ulceribus medentur· Hæc in aruis nascitur· Tertium genus est in siluis nascens isatin uocant· Huius folia trita cum polenta uulneribus prosunt· Quarto infectores lanarum utũtur: quod galstum uocant· simile erat lapato siluestri folijs nisi q̃ plura habet: & nigriora· sanguinem sistit· Phagedenas & putrescentia ulcera: quæ serpunt: sanat· Item tumores ante suppurationem· Contra ignẽ sacrum radice uel folijs prodest: uel ad lycne-

pota·Hæc propria singulis·Communia autem:spōte na=
scentibus:candor caulis:interdum cubitali longitudine:
thyrso & folijs scabricia·Ex his rotunda folia:& bre
uia habentem:sunt qui hieraciam uocent:quoniam acci=
pitres scalpendo eam:succoq; occulos tingendo obscuri
tatem cum sensere discutiant·Succus omnibus candidus:
uiribus quoq; papaueri similis·Carpitur per messes in=
ciso caule·Conditur in fictili nouo:ad multa præclarus·
Sanat omnia oculorum uitia cum lacte mulierū· Arcet
nubeculas:cicatrices:adustionesq; omnes: præcipue cali=
gines·Imponitur etiam oculis in lana cōtra epiphoras·
Item succus aluum purgat in posca potus ad duos obo=
los·Serpentium ictibus medetur in uino potus· Et folia
tosta thyrsusq; triti ex aceto bibuntur·Vulneri illinun
tur:maxime contra scorpionum ictus·Verum cōtra pha
langia commixto uino ex aceto·Alijs quoq; uenenis resi
stunt:exceptis quæ strangulando necant·aut ijs quæ ue
sicæ nocent:Item psimythio excepto · Imponuntur &
uentri ex melle atq; aceto ad detrahenda uitia alui·Vri
Crateias næ difficultates succus emendat·Crateias eum & hy=
dropicis obolis duobus in aceto & cyatho uini dari iu=
bet·Quidam & e satiuis colligunt succo minus effica=
ci·Peculiares earum uires partim iam dictæ sunt· Som=
num faciendi:uenerem q; inhibendi:æstum refrigeran=
di:stomachum purgandi:sanguinem augendi· Nunc nō
paucæ restant:quoniam & inflationes discutiunt : ru=
ctusq; lenes faciunt·Concoctiones adiuuant· Cruditatē
ipsæ:nequaq̄ faciunt:nec ulla res maiorem in cibis aui=
ditatem incitat:inhibetq;·Eadem in causa alterutrinq;
modus est·Sic & aluum copiosiores soluunt·Modicæ si
stunt·Lentitiam pituitæ digerunt·Atq; ut aliqui tradi=
derunt:sensum purgant·Stomachos dissolutos utilissi=

me adiuuant·Vrinæ eo usu adiuuantur:& oxyporobo=li apritatem adito dulci acrementum aceti temperā=tes·Si crassior pituita sit:scyllite aut uino absinthite: si & thussis sentiatur:hysopite admixto· Dantur cœlia=cis cum in tubo erratico:& ad duritiam pcordiorum· Dantur & melancholicis candidæ copiosiores : & ad uesicæ uitia·Praxagoras & dysentericis dedit · Ambu=stis quoq; prosunt recentibus prius q̃ pustulæ fiāt:cum sale illitæ·Vlcera etiā:quæ serpunt:coercent initio cum asso nitro·Mox in uino tritæ·Igni sacro illinuntur·Cō=uulsa & luxata caulibus tritis cū polenta ex aqua fri=gida leniūt·Eruptões papularū ex uino & polenta·In cholera quoq; coctas patelis dederunt· Ad quod utilissi mæ q̃ maxime caule:sed amare· Q nidā lacte infundūt· Deferuefacti ij caules & stomacho utilissimi tradūtur Sicut somno & satiua maxime lactuca & amara la=ctensq;·quam meconidem uocauimus· Hoc lac & oculo rum claritati cum muliebri lacte utilissimum esse pcipi tur:dū tēpestiue capiti inūgūtur· Oculoru3 quoq; uitijs quæ frigore i ijs facta sunt·Miras & alias inuenio lau des·Thoracis etiā uitijs pdesse:nō secus q̃ ābrotonu3 cū melle attico·Purgari & fœminas hoc cibo·Semē satiua rū cōtra scorpiones dari· Semine trito ex uino poto & libidinū imaginationes i somno cōpescit·Tētātes aquas nō nocere lactucā edentibus·Q uidam tamen frequētio=res in cibo officere claritati oculorum tradiderunt·

De generibus betæ:& intubis:& cichorio:& seri genera duo· Ca·viij·

n Ec beta sine remedio est utraq;·Siue candidæ siue nigræ radix recens & madefacta suspen sa funiculo contra serpentium morsus efficax esse dicitur·Candida beta cocta & cum alio crudo sum

11 asserilak

pta contra tineas. Nigræ radices ita in aqua coctæ pru rigině tollůt. Atq; i totů efficacior esse traditur nigra. Succus eius capitis dolores ueteres & uertigines. Id sonitum aurium sedat infusus iis. Ciet urinā. Medetur dysentericis iniecta: & morbo regio. Dolores quoq; dentium sedat ilitus succus. Et contra serpentium ictus ualet: sed huic radici dumtaxat expressus. Ipsa uero decocta pernionibus occurrit. Albæ succus epiphoras sedat frõte illita aluminis paruo admixto ignẽ sacrum: sine oleo trita licet adustis medetur. Et cõtra eruptiones papularum cocta. Eadem cõtra ulcera quæ serpunt. Illinitur & alopeciis cruda. Et ulceribus quæ in capite manant. Succus eius cum melle naribus inditus caput purgat. Coquitur & cũ lenticula addito aceto: ut uentrem molliat. Validius cocta fluctuationes stomachi sistit et uentris. Est & beta siluestris: quā limoniũ uocant. Alii neuroidẽ: multũ minoribus tenuioribusq; ac dẽsioribus foliis. Vndeci sæpe cauliũ. Huius folia ambustis utilia gustãtia astringũt. Semẽ acetabuli mẽsura dysentericis ꝓdest. Aquæ e radice cocte maculas uestiũ eluere dicuntur: itẽq; mẽbranarum. Intubi quoq; non extra remedia sunt. Succus eorũ cũ rosaceo & aceto capitis dolores lenit. Idemq; cum uino potus iocineribus: & uesicæ: & epiphoris imponitur. Erraticũ apud nos quidā ambuleiā appellauere. In ægypto cichoriũ uocāt: quod siluestre sit. Satiuũ autẽ serin: quod est minus & uenosius. Cichoriũ refrigerat. Inde cibũ sumptũ & illitũ collectiones: succusq; decocti uentrẽ soluit. Iocineri & renibus: & stomacho ꝓdest. Itẽ si in aceto decoquatur: urinæ tormina discutit. Itẽ morbũ regiũ e mulso: si sine febre sit. Vesicā adiuuat. Mulierũ purgationibus quidem decoctum in aqua adeo prodest ut emortuos partus tra

bat· Adijciunt magi succo totius cum oleo perunctos fa=
uorabiliores fieri: & quæ uelint facilius impetrare·
Quod quidē propter singularē salubritatē aliqui chre=
ston appellant: alij pancration· Et siluestre genus alij
edypnoida uocant: latioris folij· Stomachum dissolutū
astringit cocta· Crudaq; sistit aluum· Et dysentericis p
dest magis cū lēte· Rupta et cōuulsa utroq; genere iuuā
tur· Item quibus genitura ualitudinis morbo effluat·
Seris & ipsa lactucæ simillima duum generū est: silue=
stris melior· Nigra ista & æstiua· Deterior hyberna: et
candidior· Vtraq; tamē stomacho utilissima: præcipue
quē humor uexat· Cum aceto in cibo refrigerant: uel il=
litæ: discutiuntq; & alios q̄ stomachi: Cum polenta sil
uestrium radices stomachi causa sorbentur· Et cardiacis
illinuntur super sinistrā mammam ex aceto· Omnes hæ
& podagricis utiles: & sanguinē reijcientibus· Item
quibus genitura fluit: alterno dierum potu· Petronius Petronius
Diodotus qui antilegomena scripsit: in totum dānauit
serin multis modis arguens· Sed aliorum omnium opi=
nio resistit· De brassica: & lapsana: & de brassi=
ca marina: & scylla: & de bulbis: & bulbinæ· Ca· ix·

b Rassicæ laudes longum est exequi: cum &
Chrysippus medicus priuatim uolumen ei di
cauerit per singula membra hominis digestū:
& dieuches· Ante omnes autem pythagoras: & Cato
non parcius celebrarint· Cuius sententiam uel eo diligē
tius persequi par est: ut noscatur qua medicina usus sit
annis sexcētis· In tres species diuisere eā græci antiquis=
simi: Crispam: quam selinada uocauerūt a similitudine
apij foliorū: stomacho utilē: aluum modice molientem
Alteram leam latis folijs e caule exeuntibus· Vnde cau
lodem quidā uocauere: nullius in medicina momēti· Ter

tia est proprie appellata crambe: tenuioribus: foliis & simplicibus: densissimisq; amarior: sed efficacissima. Cato crispam maxime probat: dein læuē grandibus foliis: caule magno. Prodesse tradit capitis doloribus: oculorum caligini, scintillationibusq;: uel stomachi præcordiis. Crudā ex aceto & melle: coriandro: ruta: menta. Laseris radicula sumpta acetabulis duobus matutino. Tantāq; esse uim: ut qui terāt hæc ualidiores fieri se sentiant. Ergo uel cum uino tritā sorbendā: uel ex olei intinctu summendā. Podagræ autē: morbisq; articulariis illini cum rutæ coriandri & salis mica ordei farina. Aqua quoq; eius decocta: neruos articulosq; mire iuuari Si foueantur uulnera & recentia & uetera. Etiā carcinomata quæ nullis aliis medicamentis sanari possint. Foueri prius aqua calida iubet: & bis die tritā imponi. Sic etiā fistulas: luxata: & tumores euocari: quæq; discuti opus sit: insomnia etiā uigiliasq; tollere decoctā si ieiuni edāt q̄ plurimā ex oleo & sale. Tormina si decocta iterum decoquatur: addito oleo: & sale: cumino: polenta. si ita sumatur sine pane. magis profuturam. Inter reliqua bilem detrahit per uinum nigrū pota. Quin & urinā eius qui brassicam esitauerit: asseruari iubet: calefactamq; neruis remedio esse. Verba ipius subiiciaz ad exprimēdā sniam. Pueros pusillos si laues illa urina nunq̄ debiles fieri. Auribus quoq; ex uino succū brassicæ tepidū instillari suadet. Idq; etiā tarditati audientium prodesse asseuerat. Et impetigines eadē sanare sine ulcere. Græcorū quoq; opiniones iam & Catonis causa poni conuenit in iis dūtaxat: quæ ille prætermisit. Biles detrahere non percoctam putant. itē aluū soluere. Eādemq; bis coctā sistere. Vino aduersari: ut inimicā uitibus. Antecedēte in cibis caueri ebrietatē. Postea sumpta

trapulam diſcuti · Hunc cibũ & oculorũ claritati con=
ferre multũ · ſucco uero crudæ angulis uel tantũ tactis
cum attico melle:plurimũ· Facillime concoqui · Ciboq;
eo ſenſum purgari· Eraſiſtrati ſchola clamat: nihil eſſe
utilius ſtomacho:neruiſq;· Ideo paralyticis:& termu= // tremulis
lis dari iubet : & ſanguinẽ excreantibus· Hippocrates
cœliacis dyſentericis bis coctam cum ſale · Item ad te=
naſmon & renum cauſas· Lactis quoq; ubertatem pau=
peris hoc cibo fieri indicans:& purgationem fœminis
Crudus quidez caulis ſi edatur: partus quoq; emortuos
pelli· Apollodorus aduerſus fungorũ uenena ſemen aut
ſuccum bibendũ cenſet· Philiſtion opiſthotonicis ſuccũ
ex lacte caprino cum ſale & melle ·Inuenio & a po=
dagra liberatos edendo eam : decoctæque ius bibendo·
Hoc et cardiacis datũ: & comitialibus morbis addito
ſale· Item ſpleneticis in uino albo per dies·xl· ictericis:
necnon & phreneticis crudæ ſuccum gargariſſandum
bibendũq; demõſtrat ·Contra uero ſingultus cũ corian
dro:& aneto:& melle:ac pipere:& aceto·Illitã quo
q; prodeſſe inflationibus ſtomachi·Itẽ ſerpentiũ ictibus
& ſordidis ulceribus:ac uetuſtis: uel ipſa aqua cũ hor=
deacea farina·Succũ ex aceto uelcum fœnogræco·Sic ali
qui & articulis : podagris imponunt · Epinyctidas ac
quicquid aliud ſerpit in corpore:impoſita leuat:item re
pentinas caligines·Has & ſi manditur ex aceto·Sugil=
lata uero & alios liuores pura illita : lepras & pſo=
ras cum alumine rotundo ex aceto·Sic & fluentes ca=
pillos retinet·Epicharmus teſtium & genitalium ma=
lis hanc utiliſſime imponi aſſerit · Efficacius eandem
cum faba trita · Item conuulſis cum ruta·Contra ar=
dorem febrium:& ſtomachi uitia: & ad ſecundas·Et
muris aranei morſus foliorum aridorum farina alter=

utra parte exinaniuit · Ex omnibus braſſicæ generibus ſuauiſſima eſt quima & ſi inutilis habetur : difficilis in coquendo : & renibus contraria · Illud quoq; non eſt omittendũ: aquã decoctæ ad tot uſus laudatã fetere humi effuſam·Stirpiũ braſſicæ aridorũ cinis inter cau=ſtica intelligitur·Ad coxendicũ dolores cum adipe uetuſto·Ad cum laſere & aceto inuicẽ pſilothri euulſis illitus pilis·naſci alios prohibet·Bibitur & cum oleo ſubferuefactus:uel per ſe elixus ad conuulſa: & rupta in=tus lapſoſq; ex alto · Nulla ergo ſunt crimina braſſicæ? immo uero apud eoſdẽ anime grauitatẽ facere· Dẽtibus & gingiuis nocere· & in ægypto propter amaritudi=nem nõ æſtur· Silueſtris ſiue erratice immenſo plus eſſectus laudat Cato:adeo ut aridæ quoq; farinã in olfactorio collectam: uel odore tantũ naribus rapto uitia earũ graueolentiamq; ſanare affirmet·Hanc alij petream uocant:inimiciſſimã uino:quã præcipue uitis fugiat·Aut ſi non poſſit fugere:moriatur· Folia habet parua:rotunda:læuia:plantis oleris ſimilior:cãdidior ſatiua & hirſutior·Hanc inflactionibus mederi·Melancholicis quoq; ac uulneribus recentibus cum melle:ita ne ſoluantur ante diem ſeptimũ·Strumis:fiſtulis in aqua cõtritã Chryſippo auctore·Et alij compeſcere mala corporis:quæ ſerpunt:nomas uocant·Item excreſcentia abſumere· Cica=trices ad planũ reducere·Oris ulcera:& toncillas manducatam:& coctam ſucco gargariſſato cum melle:tol=lere·Item pſoras:& lepras ueteres ipſius tribus parti=tus cum duabus aluminis in aceto acri illitis· Epichar=mus ſatis eſſe eam contra canis rabioſi morſum imponi Melius ſi cũ laſere & aceto acri·Necari quoq; canes ea ſi detur ex carne· Semen eius toſtum auxiliatur contra ſerpentes:fungorũq; uenena·In tauri ſanguine folia co=

cta: spleneticisq; in cibo data & cruda illita cum sulphure & nitro prosunt. Item mammarũ duriciæ. Radicum cinis uuæ in faucibus tumenti tactu medetur. Et parotidas cum melle illitus reprimit. serpentium morsus sanat. Virium brassicæ unum & magnũ argumentum addemus & mirabile. Crustæ si occupant intus uasa omnia in quibus aquæ feruent in tantũ ut non sit eas auellere: si brassica in iis decoquatur: absedunt. Inter siluestres brassicas & lapsana est: pedalis altitudinis: hirsutis foliis. napi similimis nisi candidior esse flore. Coquitur in cibo. Aluũ leuiter emollit. Marina brassica uehemẽtissime ex oĩbus aluum ciet. Coquitur ꝑpter acrimoniã cum pingui carne: stomacho inimicissima. Scyllarum in medicina alba est: quæ mascula fœmina nigra. Scylla quæ candidissima fuerit: utilissima erit. Huic aridis tunicis direptis: quod reliquũ e uino est consutũ suspenditur lino modicis interuallis. Postea arida frusta in cadũ aceti q̃ asperrimi pendentia immerguntur: ita ne ulla parte uas contingant. Hoc fit ante solstitium diebus. xlviii. Gypso deinde oblitus cadus ponitur sub tegulis totius diei solẽ accipientibus. Post eum numerũ dierũ tollitur uas. Scylla eximitur. Acetũ transfunditur. Hoc clariorem oculorũ aciẽ facit. Salutare est stomachi laterũq; doloribus parum sumptũ binis diebus. Sed tãta uis est: ut auidius haustũ extinctæ animæ momento aliquo speciem præbeat. Prodest & gingiuis & dentibus uel per se cõmãducata. Tineas & reliqua uentris animalia pellit: ex aceto & melle sumpta. Linguæ quoq; recens subiecta præstat: ne hydropici sitim sentiant. Coquitur pluribus modis: in olla quæ coniicia tur in clibanũ: aut furnum: uel adipe aut luto illita: aut frustatim in patinis. Et cruda siccatur: deinde cõciditur Syllla

Coquiturq; in aceto. Tum serpentium ictibus imponitur. Tosta quoq; purgatur: & mediũ eius iterum in aqua coquitur. Vsus sic coctæ ad hydropicos: urinam ciendam tribus obolis cum melle & aceto potæ. Itẽ splenenticos & stomachicos si non sentiant ulcus: quibus innatet cibus. Ad tormĩa: regios morbos: tussim ueterẽ cũ suspirio. Discutit et ex folijs strumas: quadrinis diebus soluta. Furfures capitis & ulcera manantia illita ex oleo cocta. Coquitur & in melle cibi gratia: maxime uti coctionẽ facias. Sic & interiora purgat. Rimas pedum sanat in oleo cocta: & mixta resinæ. Semen eius lũborũ dolori ex melle ĩponitur. Pithagoras scyllã in limine quoq; ianuæ suspensam malorũ medicamentorũ introitũ pellere tradit. Cæterum bulbi ex aceto & sulphure uulneribus in facie medẽtur. Per se uero triti neruorum contractionem. Et ex uino porrigines. Succum cũ melle canũ morsibus. Erasistrato placet cum pice. Sanguinem idem eos sistere tradit illito cum melle. Alij si e naribus fluat: coriandrum & farinã adijciunt. Theodorus & lichenas ex aceto bulbis curat. Et erũpentia in capite cum uino austero aut ouo: & bulbos epiphoris idẽ illinit: & sic lippitudini medetur: æque uitia quæ sunt in facie eorum rubentes: maxime in sole illitis cum melle & nitro emendãt. Lentiginem: cum uino aut cũ cumino coctis. Vulneribus quoq; mire prosunt per se. Aut ut Damion ex mulso: si quinto die soluantur. Iisdem & auriculas fractas curat: & testium pituitas. In articulorum doloribus miscent farinam. In uino cocti uentri illiti duriciam præcordiorum emolliunt. Dysentericis in uino ex aqua cælesti tẽperato dãtur. Ad cõuulsa intus cum silphio pilulis fabæ magnitudine. Ad sudorẽ tusi illinũtur. Neruis utiles. Ideo et paralyticis

dantur·In pedibus qui sunt ruffi ex his citissime sanãt cum melle & sale·Venerem maxime megarici stimulant·Hortensii partum cum sapa aut passo sumpti·Silvestres iteraneorum plagas & uitia cum silphio pilulis deuoratis sedant·Et satiuorum semen contra phalangia bibitur in uino·ipsi ex aceto illinuntur contra serpẽtium ictus·Semen antiqui bibendum insanientibus dabant·Flos bulborum tritus crurum maculas:uarietatesq; igne factas emendat· Diocles oculos hebetari ab iis putat·Elixos assis minus utiles adijciunt esse & difficile concoqui ex ui uniuscuiusq; naturæ·Bulbinem græci uocant herbam paracæ folijs:rubicundo bulbo· Hæc traditur uulneribus mire utilis dumtaxat recentibus· Bulbus:quem uomitorium uocant ab effectu:folia habet nigra:cæteris longiora·

De Asparagis:& corruda:& lybico: & horminio·

Ca·x·

u Tilissimus stomacho cibus(ut traditur)asparagi:cumino quidem addito inflationes stomachi coliq; discutiunt·iidem oculis claritatem afferunt·Ventrem leniter moliunt·Pectoris & spinæ doloribus intestinorumq; uitijs prosunt· Vino cum coquuntur addito:ad lumborum:& renum dolores·Semen trium obolorum pondere parte cumini bibitur:Venerem stimulat· Vrinam cient utilissime præterquam quod uesicam exulcerãt·Radix quoq; plurimorum prædicatione trita & in uino albo pota calculos quoq; exturbat·Lumborum & renum dolores sedat· Quidam ad uuluæ dolorem radicem cum uino dulci propinant· Eadem in aceto decocta contra elephantiam proficit· Asparago trito cum oleo perunctum pungi ab apibus

negant. Siluestrem asparagum aliqui: corrudam: aliqui lybicum uocant: attici horminium. Huius ad supradicta omnia efficacior uis: & candidiori maior. Regium morbum extenuat. Veneris causa aquam eorum decoctam bibi iubent ad heminam. Ad idem & semen ualet cũ aneto tritum. Ternis utrunq; obolis datur. Et ad serpentiũ ictus succus decoctus. Radix quoq; miscetur radici marathri inter efficacissima auxilia. Si sanguis per urinam reddatur: semen asparagi & apij & cumini ternis obolis in uino cyathis duobus quinis diebus Chrysippus dari iubet. Sic & hydropicis contrarium esse q̃uis urinã moueat: docet. Item ueneri. Vesicæ quoq; nisi coctũ aqua. Si canibus detur: occidit eos. In uino decoctæ radicis succus si ore contineatur: dentibus mederi.

De Apio & apiastro: & helioselino: & oreoselino. Ca. xi.

a Pio gratia uulgo est. Namq; rumi largis portionibus per rura innatant: & incondimẽtis peculiarem gratiam habent. Præterea oculis illitum cum melle: ita ut subinde foueantur feruenti succo decocti: alijsq; membrorum. Epiphoris per se tritũ aut cum pane aut polenta impositum mire auxiliatur. Pisces quoq; si ægrotent in piscinis: apio uiridi recreantur. Verum apud eruditos non aliud erutum terra ĩ maiore sententiarũ auctoritate est. Distinguitur sexu. Chrysippus fœminam esse dicit crispioribus folijs & duris: crasso caule. sapore acri & feruido. Dionysius marem nigriorem: breuioris radicis: uermiculos gignentem. Neutrum ad cibos admittendum: immo omnino nefas. Nam id defunctorum epulis feralibus dicatum. Ipsius quoq; uisus claritati inimicum. Caulæ fœminæ uermiculos gigni. Ideoq; eos qui ederint sterilescere: mares fœminasq;

In puerperijs uero ab eo cibo comitiales fieri qui ubera hauriunt·innocentiorem tamen esse marem·Eaq; causa est ut inter nefastos frutices damnetur·Mammarum duriciam impositis folijs emollit·Suauiores aquas potui incoctum præstat·Succo maxime radicis cum uino: lumborum dolores mitigat·Eodem iure instillato:grauitatem aurium·semen urinam ciet·menstrua ac secundos partus·Et si foueantur semine decocto suggillata reddit colori:cum oui albo illitum· Aut ex aqua coctum potũq; renibus medetur·in frigida tritum oris ulceribus· Semen cum uino uel radix cum ueteri uino uesicæ calculos frãgit·Semẽ datur ex tribus cyathis ex uino albo· Apiastrum Higinus quidem melissophylon appellat· Sed in confessa damnatione est uenenatum in sardinia·Contexenda·n·sunt omnia ex eodem nomine:apud græcos pendentia·Olusatrum quod hipposelinum uocant:aduersatur scorpionibus·Poto semine torminibus interaneis medetur·Itemq; difficultatibus urinæ semen eius decoctuz ex mulso potuz·Radix eius in uino decocta:calculos pellit & lumborum ac lateris dolores·Canis rabiosi morsibus potum & illitum medetur· Succus eius algentes calefacit potus·Quartuz genus ex eodem faciunt aliqui oreoselinon palmum alto frutice ac recto semine cumino simile·Vrinæ & menstruis efficax · Helioselino uis priuata contra araneas·Sed de oreoselino fœminæ purgantur e uino·

De petroselino:& otimo· Ca· xij·

a Lio genere petroselinon quidam appellant in saxis natuz·Præcipuũ ad uomicas coclearibus binis succi additi in cyathum marrubij succi: atq; ita aquæ calide tribus cyathis·Addidere quidaz buselinon differens breuitate caulis a satiuo & radicis co

lore ruffo eiusdem effectus. Præualere contra serpentes potum & litum. Ocimum quoq; Chrysippus grauiter increpuit. Inutile esse dicens stomacho: urinæ: oculorum quoq; claritati. Præterea insaniam facere: & lethargicos: & iocineris uitia. Ideoq; capras id aspernari. hominibus quoq; fugiendum censet. Adijciunt quidam tritũ si operiatur lapide: scorpionem gignere. Commanducatum & in sole positum uermes afferre. Alij uero si eo die feriatur quispiam a scorpione qui ederit ocimum: sanari non posse. Quinimmo tradũt aliqui manipulo ocimi cum cancris .x. marinis uel fluuiatilibus trito conuenire ad eum scorpiones a proximo omnes. Diodorus in emitericis etiam pediculos facere ocimi cibum. secuta ætas alacriter defendit. Nam id esse capras. Nec minus q̃ mentam & rutam scorpionum terrestriũ ictibus marinorumq; uenenis mederi cũ uino: addito aceto exiguo Vsu quoq; compertum deficientibus ex aceto adoratu salutarem esse. Item lethargicis & inflammatis refrigerationi: illitum capitis doloribus cũ rosaceo: aut myrtheo: aut aceto. Item oculorum epiphoris impositum ex uino. stomacho quoq; esse utile: inflationes & ructũ ex aceto dissoluere sumptum. Aluum sistere impositum. Vrinam ciere. sic & morbo regio: & hydropicis prodesse. Distillationes eo colli & stomachi inhiberi. Ergo etiam cœliacis Philistio dedit: & coctum dysentericis: & contra plistonicum. Aliqui & in tenasmo: & sanguinem excreantibus in uino. Duriciamq; præcordiorum: illinitur mammis. Extinguit quoq; lactis prouentum. Auribus utilissimum: infantium præcipue cum adipe anserino. semen tritũ & haustum naribus sternutamenta: & distillationes capitis quoq; illitum. Vuluas purgat in cibo ex aceto. Verrucas mixto ceramento suto

rio tollit·Venerem stimulat·Ideoq; & equis asinisque admissuræ tempore ingeritur·

De siluestri ocimo:& eruca:& nasturtio: & ruta· Ca·xiij·

Iluestri ocimo uis efficacior ad eadem omnia
5 Peculiaris ad uitia quæ uomitionibus crebris contrahuntur·Vomicisq; uuluæ: contraq; bestiarum morsus radix in uino est efficacissima·Erucæ semen scorpionum uenenis·& muris aranei medetur·Bestiolas omnes innascentes corpori arcet·Vitia cutis in facie cum melle illitum·Lentigines ex aceto·Cicatrices nigras reducit ad candorem cum felle bubullo·Aiunt uerbera subituris potum ex uino duritiam quandam contra sensum induere·In condiendis obsonijs: tanta est suauitas: ut græci euzomon appellauerint·Putant subtrita eruca si foueantur oculi: claritatem restitui·Tussim infantium sedari·Radix eius in aqua decocta fracta ossa extrahit·Nam de uenere stimulanda diximus tria folia siluestris erucæ sinistra manu decerpta: & trita in aqua mulsa si bibantur·E contrario nasturtium uenerem inhibet·Animum exacuit·Vt diximus duo eius genera aluum purgat·Detrahit bilem potum in aqua decem denariorum pondo·Cum lomento strumis illitum opertumque brassica:præclare medetur·Alterum est nigrius : quod capitis uitia purgat·Visum clarificat·Commotas mentes sedat ex aceto sumptum·Lyenem ex uino potum uel cum fico·Tussim ex melle : si quotidie ieiuni sumant·Semen ex uino omnia intestinorum animalia expellit·Efficacius addito mentastro·Prodest & contra suspiria: & tussim cum origano & uino dulci·Pectoris doloribus decoctum in lacte caprino·Panos discutit cum pice:

Sestius

extrahitq; corpi aculeos. Et maculas illitũ ex aceto. Cõtra carcinomata: adijcitur ouorum album. Et lyenibus illinitur ex aceto. Infantibus uero e melle utilissime. Sestius adijcit hoc serpẽtes fugare: scorpionibus resistire. Capitis dolores contritum: & alopetias emendare addito Sinapi: grauitatem aurium trito imposito auribus cum fico. Dentium dolores infuso in auris succo. Prurigi nem & ulcera capitis cum adipe anserino. Furunculos concoquit cum fermento. Carbunculos ad suppuratione͂ perducit: & rumpit. Phagedenas ulcerum expurgat cũ melle. Coxendicibus ad lumbis cum polenta ex aceto illinitur. Item licheni. Item unguibus scabris. Quippe natura eius caustica est. Optimum autem babylonium. Silnestri uero ad omnia ea effectus maior. In præcipuis autez medicaminibus ruta est. Latiora satiuæ folia. Rami fruticosiores: Siluestris horrida ad effectum est: & ad omnia acrior. Succus exprimitur tusa ea & aspersa modice aqua. Et in Pyxide cypria asseruatur. Hic copiosior datus ueneni noxiaz obtinet. Macedonia maxime: iuxta flumen anacimum. Mirumq; cicutæ succo extinguitur: adeo etiam uenenorũ uenena sunt. Quãdo cicutæ succus prodest manibus colligentium rutam. Cæteruz inter pri

De ruta

ma immiscetur antidotis præcipueq; galaciæ. Quæcunq; autẽ ruta aut per se aut pro antidoto ualet folijs tritis: & ex uino sumptis. Contra aconitũ maxime: & uiscum. Item fungos siue in potu detur. siue in cibo. Simili mõ contra serpentium ictus: utpote cũ mustellæ dimicaturæ cum ijs rutam prius edendo se muniant. Sed ualẽt & contra scorpionũ ictus. & araneorũ: apum: crabronũ: uesparũ aculeos. Et cantaridas: ac salamandras: canisue rabiosi morsus: acetabuli mensura si succus e uino bibitur. Et folia trita uel cõmanducata imponuntur cum

melle & sale:uel cum aceto & pice decocta·Succo uero perunctos aut etiam habentes negant feriri ab iis maleficiis·serpentesq; si uratur ruta:nidorem fugere· Efficacissima tñ est siluestris radix cum uino sumpta:eandem adiiciunt efficaciorem esse sub diuo potam·Pythagoras & in hac marem minoribus herbaceiq; coloris foliis a fœmina discreuit:etiã latioribus foliis & colore·Idem q; oculis noxiã putauit falso:quoniã sculptores & pictores hoc cibo utũtur oculorũ causa·Cũ pane quoq; uel nasturtio satiuæ:atq; siluestris propter uisum·Vt aiunt multi:succo eius cũ melle attico inuncti discusserunt caligines:uel cum lacte mulieris puerũ enixæ: uel puro succo angulis oculorum tactis·Epiphoras cũ polenta imposita·Lenit autem capitis dolores pota cum uino: aut cũ aceto:& rosaceo illita·si uero sit cephala:cũ farina hordeacea uel aceto·Eadẽ cruditates·discutit: mox inflationes:dolores stomachi ueteres·Vuluas aperit·Corrigitq; conuersas illita in melle toto uentre & pectore· Hydropicis cũ ficu:& decocta ad dimidias partes potaq; ex uino:sic bibitur & ad pectoris dolores laterũq; & lũborum·Tusses:suspiria:pulmonum:iocinerum:renum uitia:horrores frigidos·Ad crapulæ grauedines:Decoquũtur folia poturis·Et in cibo uel cruda uel decocta conditaue prodest·Item torminibus in hysopo decocta·Et cũ uino·sic & sanguinem sistit interiorem:& narium indita:sic & collutis dentibus prodest·Auribus quoq; in dolore succus infunditur:custodito ut diximus modo·E siluestri uero contra tarditatem & sonitum cum rosaceo uel cũ laureo oleo:aut cumino & melle·succus & phreneticis ex aceto tritæ instillatur in tempora & cerebrum·Adiecerunt aliqui & serpillum:& laurum illinentes capita & colla·Dederunt & lethargicis ex

aceto olfaciendum. Dederunt & comitialibus bibendã: decoctæ succũ in cyathis quattuor ante accessiones: quarum frigus intolerabile est. Alsiosisq; cruda dari in cibo Vrinam quoq; uel cruentam pellit. Fœminarum etiam purgationes: secundasq;: etiam emortuos partus: ut Hippocrati uidetur: ex uino dulci nigro pota: itaq; illitam & uuluarum causa etiam suffire iubet. Diocles & cardiacis imponit ex aceto & melle: cũ farina hordeacea. Et contra ileum decocta farina in oleo ac uelleribus collecta. Multi uero & contra purulentas excreationes siccæ drachmas duas: sulphuris unam & dimidiam sumi censent: Et contra cruentas ramos tres in uino decoctos. Datur & dysentericis cum caseo in uino contrita. Dederunt & cum bitumine infrictã potioni propter anhelitum. Ex alto lapsis seminis tres uncias: olei libra: uiniq; sextario illinitur. Cũ oleo coctis folijs partibus quas frigus adusserit. Si urinam mouet (ut Hippocrati uidetur) mirum est quosdam dare uelut inhibentem potui cõtra incontinentiam urinæ. Psoras & lepras cum melle & alumine ilita emendat. Item uitiligines: uel rugas: strumas: & similia cũ hircino ac taurino seuo & adipe suillo. Ignem sacrum ex aceto & oleo. uel psimythio Carbunculum ex aceto. Nonnulli laserpitium una illini iubent: sine quo epinyctidas pustulas curant. Imponunt & mammis turgentibus decoctam: & pituitæ eruptionibus cum cæra. Testium uero epiphoris cum ramis laureæ teneris: adeo peculiari in uisceribus his effectu: ut siluestri ruta cum axungia ueteri illitos ramices sanari prodant. Fracta quoq; membra semine trito cũ cæra imposito. Radix rutæ: sanguinem oculis suffusũ: & in toto corpore cicatrices: aut maculas illita emendat. Ex reliquis quoq;: quæ traduntur: mirum est: cum feruentem ru

tæ naturam esse conueniat· Fasciculũ eius in rosaceo decoctum addita uncia aloes perunctis sudorẽ reprimere· Itẽq; generationes impediri hoc cibo· ideo profluuio genitali datur: & uenerem crebro per somnia imaginantibus· Præcauendum est grauidis abstineãt hoc cibo· Necari enim partus inuenio· Eadem ex omnibus satis: quadrupedum quoq; morbis in maximo usu est: siue difficile spirantibus: siue contra maleficorum animalium ictus infusa per nares ex uino: aut si sanguisugam exhauserit: ex aceto: & quocunq; in simili morborum genere·

De mentastro: & menta: & pulegio: & nepeta: & de cumino· Ca·xiiij·

m Entastrum siluestris menta est: differens specie foliorum quasi figura ocimi: pulegij colore· Propter quod quidã siluestre pulegium uocant· His commanducatis & impositis sanari elephantiam: sicut magni Pompeij ætate fortuito cuiusdam experimento propter pudorem in facie illita compertum est· Eadem illinuntur bibunturque aduersus scolopendras: & serpentium ictus drachmis duabus in uini cyathis duobus· Aduersus scorpionum ictus cum sale oleo & aceto· Item aduersus scolopandras ius decocti· Aduersusq; omnia uenena seruantur folia arida ad farinæ modum· Substratum uel accensum fugat scorpiones· Potum fœminas purgat a partu: sed partus necat· Orthopnoicis: torminibus colericis efficacissimum· itẽ lumbis podagris impositum· Succus auribus uermiosis instillatur· In regio morbo bibitur· Strumis illinitur· Somnia ueneris inbibet· Tineas pellit ex aceto potum· Contra pruriginem ex aceto infunditur capiti in sole· Mentæ ipsius odor animum excitat: & sapor auiditatem in cibis· Ideo in mammarum mixtura familiares

ipsæ accessere: ut coire: denserecq; lac non patiātur. Quare lactis potiōibus additur: ne huius coagulati potu strā gulentur. Data in aqua & mulso eadem ui resistere & generationi creditur: cohibendo genitalia densari. Aecq; maribus ac fœminis: sistit sanguinem: & purgationes fœminarum inhibet. Cum amylo ex aqua pota cœliacorum impetus. Syriation & uomicas uuluæ curauit: ille & iocinerum uitia ternis obolis ex mulso datis. itē sanguinem execrantibus in sorbitionem. Vlcera in capite infantiū mire sanat. Arterias humidas siccat. Siccas astrigit: Pituitas corruptas purgat in mulso & aqua. Voci succus sub certamine utilis dumtaxat: & qui gargarissatur uua tumente adiecta ruta & coriandro ex lacte. Vtilis & contra tonsillas cum allumine: linguæ asperæ cum melle. Et conuulsa intus per se uitijsq; pulmōis. Singultus & uomitiōes sistit cum succo granati: ut Democritus monstrat. Recentis succus: narium uitia. Spiritus subductos emendat. Ipsa trita choleras in aceto quidem pota. Sanguinis fluctiones intus. Illeum etiam posita cum polenta: & si mammæ tendantur. Illinitur et temporibus in capitis dolore. Sumitur & contra scolopandras: & scorpiones marinos: & ad serpentes. Epiphoris illinitur & omnibus in capite eruptionibus. itē sedis uitijs. Impetigines quocq;: uel si teneatur tantum: prohibet. Auribus cum mulso instillatur. Aiunt & lyeni mederi eam in horto gustatā: ita ne uellatur: si is qui momorderit dicat se lyeni mederi per dies nouem. Aridæ quocq; farinæ tribus digitis apprehensam: & stomachi dolorem sedare in aqua: & similiter aspersa in potionem uentris animalia expellere. Magna societas cum hac ad recreandos defectos animo pulegio cum surculis suis in ampulas uitreas aceti utrisq; deiectisq;. Qua de

causa dignior e pulegio corona uertigini:q̃ e rosis cubiculis nostris pronunciata est. Nam & capitis dolores imposita dicitur leuare. Quin & olfactu capita tueri cõtra frigorũ æstusq; iniuriã: & ab siti traditur. Neq; æstuare eos: qui duos e pulegio surculos impositos auribus in sole habeant. Illinitur etiã in doloribus cũ polẽta & aceto. Fœmina efficatior. Est autẽ hæc flore purpureo. Mas candidũ habet. Nauseas cũ sale & polenta in frigida aqua pota inhibet. Sic & pectoris ac uetris dolorẽ. Stomachi autẽ ex aqua intercisiones sistit: et uomitiones cũ aceto aluũ soluit sale adiecto in polẽta. Intestinorũ uitia melle decocta & nitro sanat. Vrinam pellit ex uino: & si amineũ sit: & calculos & interiores oẽs dolores. Ex melle & aceto sedat menstrua: & secundas: Vuluas conuersas corrigit. Defunctos partus eijcit. Semen obmutescentibus olfactu admouetur. Comitialibus in aceto cyathi mensura datur. Si aquæ insalubres bibendæ sint: tritũ inspergatur. Salsitudines corporis: si cum uino tradatur: minuit. Neruorũ causa & in contractione cũ sale & aceto & melle confricatur opisthotono. Imbibitur ad serpẽtiũ ictus decoctũ. Ad scorpionũ in uino tritũ: maxĩe quod in siccis nascitur. Ad oris exulcerationes: ad tussim efficax habetur. Flos recẽtis incensus pulices necat odore. Xenocrates pulegij ramum lana inuolutũ in tertianis ante accessionẽ olfactãdum dari: aut stragulis subijci: & ita collocari ægrum inter remedia tradit. Sluestri ad eadẽ uis efficatior est: quod simile est origano minoribus folijs q̃ satiuũ: & a quibusdã dictamus uocatur. Gustatũ a pecore caprisq; balatum concitat. Vnde quidã græci litteras mutantes blechon uocauerũt. Natura tã feruens est: ut illitas partes exulceret. Tussi inter frictiones fricari ante balnea

De pulegio

Imbibit·

cõuenit: & ante accessionum horrorẽ cõuulsis: & tor-
minibus. Podagris mire ꝓdest. Epaticis cũ melle & sa-
le bibendũ datur. Pulmonũ uitia excreabilia facit. Ad
lyenẽ cũ sale utile est: & uesicæ: & suspirijs: & infla
tionibus decoctum succo æqualiter: & uuluas corrigit:
& cõtra scolopendrã terrestrẽ uel marinã. itẽ scorpio-
nes. Priuatimq; ualet contra omne morsum. Radix con-
tra increscentia ulcera recens potentissima. Arida uero
cicatricibus decorẽ affert. Itẽ pulegio est nepetæq; socie
tas. Decoctæ enim in aqua ad tertias discutiunt frigora
Mulierũq; menstruis prosunt. Et æstate sedant calores
Nepeta quoq; uires contra serpentes habet. Fumũ ex ea
nidorẽq; fugiunt: quã & substernere in metu obdormi
turis utile est. Tusa ægilopys imponitur: & capitis do
loribus recẽs cũ tertia parte panis tẽperata aceto illini
tur. Succus eius instillatus naribus supinis profluuium
sanguinis sistit. Itẽ radix cũ myrti semine in passo tepi
do gargarissata anginis medetur. Cuminũ siluestre est
prætenue quaternis aut quinis folijs ueluti serratis. Et
in satiuo magnus usus in stomachi præcipue remedijs.
pituitas & inflationes. Tritũ & cũ pane sumptũ uel
potum ex aqua uinoq; tormina quoq;: & intestinorum
dolores. Verũtamẽ oẽm pallorẽ bibẽtibus gignit. ita cer-
te ferunt. Portij latronis clari inter magistros dicendi
adsectores similitudinẽ coloris studijs cõtra æmulos imi
tatos: & pauloante iuliũ uindicẽ assertorẽ illũ a Nero
ne libertatis captatioñe testamẽtis sic lenocinatũ. Na-
rium sanguinẽ pastillis inditũ: uel ex aceto recens sistit
Et oculorũ epiphoris per se impositũ tumẽtibus cũ mel-
le prodest. Infantibus imponi in uentre satis est. Morbo
regio in uino albo a balneis: datur.
De cumino æthiopicho: & de cappari: & de

ligustico: siue panace. Ca·xv·

Ethiopicũ cuminũ maxime in posca illinitur, a cũ melle. Africano priuatim urinæ incontinẽtiam cohiberi putant. Satiuũ datur & ad iocineris uitia tostum tritũ in aceto. Itẽ ad uertiginẽ. Iis uero quos acriore ui urina mordeat in dulci tritũ uino. Ad uuluarũ uitia ĩ uino. Præterq; ĩpositis uellere folijs testiũ tumoribus tostũ tritũq; cũ melle aut rosaceo & cæra. Siluestre ad oĩa eadẽ efficacius. Præterea ad serpẽtes cũ oleo: ad scorpiões: ad scolopendras. sistit et uomitionẽ nauseasq; ex uino: quãtũ apprehẽderint tres digiti. Propter colũ quoq; bibitur. Illiniturq; uel penicillis feruens: uel astringitur fasciis. Strangulationes uuluæ potum in uino aperit tribus drachmis in tribus cyathis uini. Auribus instillatur ad sonitus: atq; tinnitus cũ seuo uitulino uel melle. Suggillatis illinitur cum melle: & uua passa & aceto. Lentigini nigræ ex aceto. Est cumino similimũ quod græci uocant amni. Quidã uero æthiopicum cuminũ id esse existimant. Hippocrates regium appellat: uidelicet quia efficatius in ægypto iudicauit. Pleriq; alterius naturæ in totũ putant: quoniã sit exilius & candidius. Similis autẽ & huic usus. Nam & panibus alexãdrinis subigitur: & cũ alimentis interponitur. Inflationes & tormina discutit. Vrinã & menstrua ciet. Suggillata & oculorũ epiphoras mitigat. Cũ lini semĩe scorpionũ ictus ĩ uino potũ drachmis duabus. Priuatũq; cerastarũ cũ pari portione myrrhæ. Colorẽ quoq; bibẽtiũ similiter mutat in palorẽ. Suffitũ cũ uua passa aut resina uuluas purgat. Tradũt facilius concipere eas: quæ odorẽtur id per coitũ. De cappari satis diximus inter peregrinos frutices. Non utendum trãsmarino. Innocentius italicũ est. Ferũt eos qui quot=

tidie id edunt: paralysi nõ periclitari nec lienis doloribus. Radix eius uitiligenes albas tollit: si tritæ in sole fricentur. Spleneticis prodest in uino pota. Radicis cortex duabus drachmis dempto balnearũ usu. Ferũtq; trigintaquinq; diebus per urinã & aluũ totũ lyenẽ emitti. Bibitur in lumborũ doloribus ac paralysi. Dentiũ dolores sedat tritũ ex aceto semẽ decoctũ: uel manducata radix. Infunditur auriũ dolori decoctũ oleo. Vlcera quæ phagedenas uocant folia & radix recens cũ melle sanant. sic & strumas discutit radix. Parotidas uermiculosq; cocta in aqua: iocineris quoq; malis medetur. Dãt & ad tineas in aceto & melle. Oris exulcerationes in aceto decocta tollit. stomacho inutiles esse inter auctores conuenit. Ligusticũ aliqui panacẽ uocant: stomacho utile est. Itẽ cõuulsionibus et inflationibus. Sunt et quidam qui cunilã bubulã appellauerũt uti diximus falso.

De cunila: origano: culinagine cunila molli libanotide. Ca. xvi.

Cunilæ præter satiuã plura sunt in medicina gña. Quæ bubula appellatur: semẽ pulegij habet: utile ad uulnera cõmanducatũ impositũq;: ut quinto post die soluatur. contra serpẽtes quoq; in uino bibitur: ac tritũ plagæ imponitur. Vulnera ab ijs facta perfricãtur. Itẽ testudines cũ serpentibus pugnaturæ hac se muniũt. Quidãq; in hunc usum panacẽ uocãt. Sedat & tumores & uiriliũ mala: sicca: uel folijs tritis in omni usu mire congruens ex uino. Est alia cunila gallinacea appellata a nostris: a grecis origanũ heracleoticũ. Prodest oculis trita addito sale. Tussim quoq; emẽdat et iocinerũ uitia. Laterũ dolores cũ farina oleo & aceto: in sorbitionẽ temperata. Præcipue uero serpẽtium morsus. Tertiũ genus est eius: quæ a græcis mascu=

la a nostris cunilago uocatur:odoris fœdi:radicis ligno sæ:folio aspero·Vires eius uehementissimas in omnibus iis generibus earũ tradunt·Manipulo quoq; eius abiecto omnes etiã a tota domo blattas conuenire ad eam·priuatim aduersus scorpiones ex posca pollere·Tribus folijs ex oleo peruncto homine fugari serpentes·e contrario quæ mollis uocatur:pilosioribus folijs:ac ramis & aculeatis·Trita mellis odorem habet digitis tactu eius cohærentibus·Altera thuris:quam libanotidem appellamus·Medetur utraq; contra serpentes ex uino uel aceto·Pulices etiam contritæ cum aqua sparsæ necant·Satiua quoq; suos usus habet·Succus eius cum rosaceo auriculas iuuat·Ipsa ad ictus bibitur·Fit & ex ea montana serpillo similis:efficax contra serpentes·Vrinam mouet purgat:& a partu mulieres·Concoctionem mire adiuuat:& ad cibos auiditatem·Vtraq; uel in cruditate ieiunis in potione aspera·Luxatis quoq; utilis·Contra uesparum & similes ictus ex farina hordeacea:& posca utilissima·Libanotidis alia genera suis dicentur locis·

De Piperiti & origano:& oniti:prasio:& tragorigano:& heraclio:& lepidio:& de git:siue melanthio:& aniso· Ca·xvij·

Piperitis:quam & siliquastrũ appellauimus: contra morbos comitiales bibitur Castore taliter demonstrante·Caule rubro & longo: densis geniculis:folijs lauri:semine albo:tenui:gustu piperis·Vtilis gingiuis:dentibus:oris suauitati:& ructibus·Origanum quod in sapore cunilam æmulatur (ut diximus) plura genera ĩ medicina habet:& onitin uel prasion appellant non dissimile hysopo·Priuatim eius usus contra torsiones stomachi in tepida aqua:& cruditates·Contra araneos:scorpionesq; in uino albo·Luxa

ta & incussa in aceto & oleo & lana. Tragoriganō similis est serpillo siluestri. Vrinam ciet Tumores discu tit cōtra uiscum potum uiperæq; ictum efficacissimum stomachoq; acida ructanti & præcordijs. Tussientibus quoq; cū melle datur: & pleureticis: & peripneumoni cis. Heraclium quoq; tria genera habet nigrius latiori= bus folijs glutinosum. Alterum exilioribus mollibusq; sansuco nō dissimile: quod aliqui prasion uocare malūt. Tertium est inter hæc medium: minus q̃ cætera efficax. Optimum autem cræticum. Nam & iucunde olet. Pro ximum smyrneum. Deinde heracleoticum ad potum uti lius: quod onitin uocant. Communis autē usus serpentes fugare. Percussis esui dare decoctum. Potu urinam ciere Ruptis conuulsis mederi cum panacis radice. Hydropi= cis cum fico aut cū hysopo acetabuli mensuris decoctū ad sextam. Item scabiem: pruriginem psoras in decessio ne balnearum. Succus auribus infunditur cum lacte mu lieris. Tonsillis quoq; & uuis medetur. Capitis ulceri= bus. Venena opij & gypsi extinguit decoctū: si cum ci= nere & uino bibatur. Aluū molli acetabuli mensura. Suggillatis illinitur. Item dentium dolori: quibus etiā & candorem facit cum melle & nitro. Sanguinē na= rium sistit. Ad parotidas decoquitur cum hordeacea fa rina. Ad arterias asperas cum galla & melle teritur. Ad lyenē folia cum melle & sale. Crassiores pituitas & nigras extenuat coctum cum aceto & sale sumptū paulatim. Regio morbo tritum cum oleo in nares infun ditur. Lassi perunguntur ex eo: ita ut ne uenter attinga tur. Epinyctidas cum pice sanat. Furunculos aperit cum fico trita. Strumas cum oleo & aceto: & fa rina hordeacea. Lateris dolores cum fico illitum. Fluctiones sanguinis in genitalibus tusum ex aceto

illitum· Reliquias purgationum a partu· Lepidum
inter urentia intelligitur·Sic & in facie cutim emen=
dat exulcerando :ut tamen cæra & rosaceo facile sa=
netur· Sic lepras & psoras tollit semper facile : &
cicatricum ulcera· Tradunt in dolore dentium ad al=
ligatum brachio qua doleat:compescere dolorem:Git ex
græcis alij melanthion:alij melaspermon uocant·Opti=
mum q̃ excitatissimi odoris:& q̃ nigerrimum·Mede=
tur serpentium plagis & scorpionum·Illini ex aceto
& melle reperio·Incensoq; serpentes fugari· Bibitur
drachma contra araneos·Distillationem narium discu
tit tusum in lintheolo olfactum·Capitis dolores illitũ
ex aceto:& infusum naribus·Cum Irino oculorum epi
phoras & tumores·Dentium dolores cum aceto· Vlce=
ra oris tritum aut cõmanducatum·Item lepras & len
tigines ex aceto ·Difficultates spirandi:addito uino po
tum·Duricias tumoresq; ueteres:& suppurationes illi
tum·Lac mulierum auget: continuis diebus sumptum·
Colligitur succus eius ut hyoscyami · Similiter largius
uenenum est quod miremur:cum semen gratissime pa=
nes etiam condiat·Oculos quoq; purgat·Vrinã & mẽ
strua ciet·Quinimmo lintheolo illigatis tãtum granis
xxx·secundas trahi reperio·Aiunt & clauis in pedibus
mederi tritum in urina·Culices suffitu necare·item mu
scas·Et anisum aduersus scorpiones ex uino bibitur : a
pythagora inter pauca laudatum siue crudum siue deco
ctum·Item uiride aridumue omnibus:quæ condiuntur:
quæq; intinguntur desideratum·Panis etiam crustis in
ferioribus subditum·Saccis quoque additur·Cum ama=
ris nucibus:uina cõmẽdat·Quin ipsum oris halitũ iucũ
diorẽ facit·Fetorẽq; tollit mãducatũ matutinis cũ smyr
neo & melle exiguo·Mox uino collutũ uultũ iuniorẽ

præstat:insomnia leuat suspensum in puluino ut dormientes olfaciant. Appententiam ciborum præstat: quando id quoq; inter artificia deliciæ fecere:ex quo labor desiit cibos poscere: Ob has causas quidam anicetum id uocauere. Laudatissimum est creticum. Proximum ægyptium. Hoc ligustici uicem præstat in condimentis. Dolores capitis leuigat suffitum naribus. Epiphis oculorum radicem eius tusam imponit Iollas. ipsum cum crocopari modo & uino: & per se tritum cum polenta ad magnas fluctiones: extrahendaq; siqua in oculis inciderint Narium quoq; cardines cōsumit illitum ex aqua. Sedat anginas cum melle & hysopo ex aceto gargarissatum. Auribus infunditur cum rosaceo. Thoracis pituitas purgat tostum: cum melle sumptum melius. Cum acetabulo anisi nuces amaras. l. purgatas tere in melle ad tussim Facillime uero anisi drachmæ tres: papaueris duæ miscētur melle ad fabæ magnitudinem: & ternis diebus sumuntur. Præcipuum autem est ad ructus: ideo inflationibus stomachi & intestinorum torminibus: & cœliacis medetnr. Singultus & olfactum decoctum potumq; inhibet. Folijs decoctis digerit cruditates. Succus decocti cum apio olfactus sternutamenta inhibet. Potum somnum concitat. Calculos pellit. Vomitiones cohibet: & præcordiorum tumores. Pectorū uitijs: neruis quoq; quibus succinctum est corpus: utilissimum. Prodest eius & capitis doloribus instillari succum cum oleo decocti. Nō aliud utilius uentri: & intestinis putant: ideo dysentericis: & tenasmis datur tostum. Aliqui addunt & opium: pilulis in die ternis lupini magnitudine: & in uini cyatho dilutis. Dieuches & ad lumborū dolores succo usus ē. Semen hydropicis & cœliacis dedit tritū cū mēta. Verū & radicē ad renes. Dalion herbarius pturiē

tibus ex eo cataplasma imposuit cum opio·Item uulua=
rum dolori· Deditq; bibendum cum aneto parturienti=
bus·Preneticis quoq; illinunt recens cum polēta·Sic &
infantibus comitiale uitium:aut contractiones sentienti
bus·Pythagoras quidem non corripi uitio comitiali in
manu habentes·Ideoq; quamplurimum domi serenduz·
Parere quoq; facilius olfactantes· Et statim a partu dā
dum potui polenta aspersa·Sosimenes contra omnes du
ricias ex aceto usus est·Eo & contra lassitudines ī oleo
decoquens:addito nitro·Semine eius poto : lassitudinis
auxilium uiatoribus spopondit· Heraclides ad inflatio=
nes stomachi semen tribus digitis cum castorei obolis
duobus ex mulso dedit·Similiter ad uentris:aut intesti=
norum inflationes·Et orthopnoicis quod ternis digitis
præbenderit seminis: tantundem hyoscyami cum lacte
asinino·Multi uomituris acetabula eius & folia lauri
decem trita in aqua bibenda inter cœnam suadent·Strā
gulationes uuluæ si manducetur·& linatur calidu3:uel
si bibatur cum castoreo in aceto & melle sedat· Verti=
gines a partu cum semine cucumeris & lini pari men=
sura trinum digitorum uini albi tribus cyathis discutit
Cleopolemus ad quartanas trinis digitis seminis anisi
& fœniculi usus est in aceto & mellis cyatho uno·Le=
nit articulares morbos cum amaris nucibus illitum·Sūt
& qui aspidum uenenis aduersari naturam eius putēt·
Vrinam ciet:Sitim cohibet·Venerem stimulat·Cum ui=
no sudorem leniter præstat·Vestes quoq; a tineis defen=
dit·Efficacius semper recens & quo nigrius·Stomacho
tamen inutile est præterq̄ inflato·

De aneto & sagapenio:& de papauere albo & ni
gro:& quomodo succus herbarum colligendus est:
& de opio· Ca·xviij·

Netuꝫ quoq; ructus mouet: & tormina sedat: Aluum sistit. Epiphoris radices illinuntur ex aqua uel uino. Singultus cohibet semen feruẽs olfactum. Sumptuꝫ ex aqua sedat cruditates. Cinis eius uuam in faucibus leuat. Oculos & geniturã hebetat. Sacopenium quod apud nos gignitur: in totuꝫ transmarino alienatus. Illud enim ammoniaci lachrymæ similẽ sagapenion uocatur. Prodest laterum & pectoris doloribus. conuulsis: tussibus ueteribus: excreaeionibusq; præcordiorum tumoribus. Sanat & uertigines: tremulos: opisthotonicos: lyenes: lumbos: perfrictiones. Datur & olfactandum ex aceto in strangulatu uuluæ. Cæteris & potu datur: & cum oleo infricatur. Prodest & contra mala medicamẽta. Papaueris satiui diximus genera: & sponte nascentis alia promisimus. Sed satiui alibi calix ipse teritur: & bibitur somni causa. Semen elephantiis medetur. E nigro papauere sapor gignitur scapo inciso: ut Diagoras suadet: cum turgescit: ut iollas cum deflorescit hora diei sereni: hoc est cum ros in eo exaruerit. Incidi iubent sub capite & calice. Nec in alio genere ipm̃ inciditur caput. Succus & hic: & herbæ cuiusq; lana excipitur. Aut si exiguus est: ungue pollicis aut lactucis: & postero die magis quod inaruit. Papaueris uero largus densatur: & in pastillos tritus in umbram siccatur non ui saporifera modo: uerum si copiosior auriatur: etiã mortifera per somnum: opion uocant. Sic scimus interẽptum Licinii Cecinnæ prætorii uiri patrem in hispania baiuli cum ualitudo impatibilis odium uitæ fecisset. Itẽ plerosq; alios. Qua de causa magna concertatio extitit. Diagoras: & erasistratus in totum damnauere: ut mortiferum infundi uetantes. Præterea quoniam uisui noceret: Addidit Andreas: ideo non protinus excecari eo: quo

niam adulteratur alexandriæ·Sed postea usus eius non improbatus est medicamento nobili: quod diacodion uocant·Semine quoq; eius trito in pastillos e lacte utūtur ad somnum·Item ad capitis dolores cum rosaceo· Cum his aurium dolori instillatum· Podagris illinitur cu3 lacte mulierum:Sic & folijs ipsis utūtur ad sacros ignes· Item uulnera cum aceto· Ego tamen damnauerim collyrijs addi·Multoq; magis quas uocant lexipyretas : & quasq; pepticas cœliacas·Nigrum tamen in cœliacis uino datur·Satiuum omne magis rotundat capita· At siluestri longum ac pusillum:& ad omnes effectus ualentius·Decoquitur & bibitur contra uigilias:eademq; aqua fouent ora·Optimum in siccis : & ubi raro pluit· Cum capita ipsa & folia decoquuntur:succus meconium uocatur:multum opio ignauior·Experimentū opij ē primū ī odore·Sincerū·n·ꝑpeti nō mos est· Dein in lucernis:ut pura luceat flāma:ut extinctū demū oleat· Quæ in fucato nō eueniūt· Accēditur quoq;:difficilius:& crebro·extinguitur·Est sincæri expimētū & in aqua : quia nebula inatat·Fictū ī posca coit·Sed maxīe mirū æstiuo sole depræhendi·sincærū·n·sudat:& se diluit:donec succo recēti simile fiat·Mnesides optime seruari putat hyosciami semine adiecto. Alsi in faba·

De empratico:& cæratico:& glaucio siue paralio: & heraclio : siue aphro:& de diacodio:& tichymalo· Ca·xix·

INter satiua est & siluestria mediū genus:qd nisi ī aruis eēt spōte nasceretur· Rhiā uocauimus & erraticō· Quidā id decerptū ꝓtinus cū toto calice mādūt·Aluū exinaniūt capita quinq; decocta·In uini tribus heminis pota somnū faciūt·siluestrium unū genus cæratitin uocāt:nigrū:cubitali:altitudīe: radice crassa:& corticosa caliculo inflexo:ut cornicula·

Folia minora & tenuiora q̃ cæteris siluestribus: semen exile. Tempestiuum est messibus. Aluū purgat dimidio acetabulo in mulso. Folia trita cum oleo argemmas iumentorum sanant. Radix acetabuli mẽsura cocta in duobus aquæ sextarijs ad dimidias: datur ad lumborum uitia & iocineris. Carbunculis medentur ex melle folia. Quidam hoc genus glaucion uocant alij paralion. Nascitur enim in afflatu maris: aut nitroso loco. Alterum ẽ in siluestribus gn̄ibus heraclion: uocatur ab alijs aphrõ. Folijs si procul intuearis speciem passerum præsentantibus: radice in summa terræ cute: semīe spumeo. Ex hoc lina splendorem trahunt æstate. Tunditur in pila comitialibus morbis acetabuli mensura seminis in uino albo uomitões enim facit. Medicamento quod diacodion & arteriace uocatur: utilissimum. Fit autem huius papaueris: aut cuiuscunq; siluestris capitibus. cxx. in aquæ cælestis sextarijs tribus biduo maceratis: in eademq; decoctis: deinde siccatis: iterumq; cum melle decoctis ad dimidias partes uapore tenui. Addidere postea drachmas senas croci: hypocisthidis: turis acaciæ: & passi cretici sextarium. Hac ostentatione simplex quidē & antiqua illa salubritas papauere & melle constat. Tertium genus est tichymalon: mecona uocant: alij archalion folio leui: albo: capite magnitudinis fabæ. Colligitur uua florente. Siccatur in umbra. Semen potum purgat aluum dimidio acetabulo in mulso. Cuiuscunq; autem papaueris caput uiride uel siccum illitum epiphoras oculorum lenit. Opiū ex uino meraculo si protinus detur: scorpionum ictibus resistit. Aliqui hoc tantum nigro tribuunt: si capita eius uel folia terantur.

De portulaca siue peplio: & coriandro: & de attriplici. Ca. xx.

St & portulaca: quam peplion uocant: non
e multum satiua efficacior. Cuius memorabiles
usus traduntur. Sagittarum uenena & serpẽ
tium hemorroidum: & præsigrum restringi: pro cibo
sumpta & plagis imposita extrahit. Item hyoscyamo
poto e passoq; expresso succo. Cum ipsa non est: semen
eius simili effectu prodest. Resistit & aquarum uitijs:
capitis dolori: ulceribusq; in uino tusa & imposita. Re
liqua ulcera cõmaducata cũ melle sanat. Sic & infanti
um cerebro imponitur: umbilicoq; prociduo. In epipho=
ris uero omnium fronte temporibusq; cum polenta. Sed
ipsis oculis e lacte & melle. Eadem si procident: ꝓdest
folijs tritis cum corticibus fabæ. Pustulis cum polenta
& sale & aceto: ac cæra. Et ulcera oris tumoremq; gin
giuarum commanducata cruda sedat. Item dentium do
lores. Tonsillarum ulcera succus decoctæ. Quidam adie=
cere paulum murrhæ. Nam & mobiles dentes stabilit
commanducata. Cruditates sedat: uocemq; firmat: &
sitim arcet. Ceruicis dolores cum galla & lini semine
& melle pari mensura sedat. Mammarũ uitia cũ melle
aut cimolia creta. Salutaris: & suspiriosis semine cum
melle hausto. Stomachũ in acetarijs sũpta corroborat.
Ardẽtibus febribus imponitur cuꝫ polenta. Et alias mã
ducata refrigerat: etiam intestina. pomitionẽ sistit. Dy=
senteriæ & uomicis datur ex aceto: uel bibitur cum cu=
mino. Tenasmis autem cocta: & comitialibus cibo uel
potu prodest. Purgationibus mulierum acetabuli mensu
ra in sapa. Podagris calidis cum sale illita & sacro igni
Succus eius potus renes iuuat ac uesicas. Ventris anima=
lia pellit. Ad uulnerum dolores ex oleo cum polenta im
ponitur. Neruoruꝫ duricias emollit. Metrodorus qui epi
tomẽ τῶν ῥιζοτομουμένων scripsit: purgationibus

a partu dandam censuit. Venerem inhibet: venerisque somnia. Praetorij uiri pater est hispaniae princeps: quem scio propter impatibiles uuae morbos radicem eius filo suspensam e collo gerere: praeterq̃ in balneis: & ita liberatum incõmodo omni. Quinetiam inueni apud auctores: caput inde litum distillationem toto anno non sentire. Oculos tamen hebetare putatur. Coriandrum inter siluestria non inuenitur. Praecipuum tamen esse constat statim aegyptium. Valet contra serpentium genus unũ quod amphisbenas uocant. potum impositumq;. Sanat & alia uulnera. Epinyctidas pustulas tritum. Sic & omnes tumores: collectionesq; cum melle: aut uua passa. Panos uero ex aceto tritum: Seminis grana tria in tertianis deuorari iubent aliqui ante accessionem. Vel plura illini fronti. Sunt qui & ante solis ortum ceruicalibus subijci efficaciter putent. Vis magna ad refrigerãdos ardores uiridi. Vlcera quoq; quae serpunt: sanat cum melle uel uua passa. Item testes: ambusta: carbunculos: aures lacte mulieris: epiphoras oculorum: uentris & intestinorum fluctiones. Semen ex aqua potum bibitur in choleris cum ruta. Pellit animalia interraneorum cum meli punici succo & oleo semen potum. Xenocrates tradit rem miraz. si uera est: menstrua contineri uno die: si unũ granum biberint foeminae: biduo si duo: & totidem diebus quot grana sumpserint. M. Varro coriãdro subtrito cum aceto: carnem incorruptam aestate seruari putat. Atriplex & siluestre est & satiuum: accusatum a Pythagora tanq̃ faceret hydropicos morbosq; regios & pallorem. Coquitur difficillime: ac ne in hortis quidem iuxta id nasci quicq̃ nisi languidum culpauit. Addidere Dionysius & Diocles plurimos gigni ex eo morbos. Nec nisi mutata saepius aqua coquendum. Stomacho cõ=

trarium esse· Lētigines & papulas gignere· Miror quare difficulter in italia id nasci tradiderit Solō smyrneus· Hippocrates uuluarū uitiis id infundi cū beta· Lycus neapolitanus cōtra cātharidas bibēdū dedit· Panos: furūculos icipiētes: duricias oēs uel cocto uel crudo utiliter illini putāt· Itē ignē sacrū cū melle aceto nitroq;: similiter podagris· Vngues scabros detrahere dicitur sine ulcere· Sūt: q in morbo regio dent semē eius cū melle· Arterias: & tōsillas nitro addito pfricent· Aluū moueāt· Cocto aut p se aut cū malua: aut lēticula cōcitātes uomitiones· Siluestri capillos tigūt: & ad supradcā utūtur medicina·

De malua: malope: & althea· & lapatō: & oxylapato: & hyppolapato: & bubalapato· Ca·xxi·

Contrario i magnis laudibus malua ē utraq; & satiua & siluestris· Duo genera earū amplitudine folii discernūtur· Maiorē græci malopen uocāt i satiuis· Alterā ab emolliēdo uētre dictam putāt malachem· E siluestribus: cui grāde foliū & radices albæ althea uocatur ab excellētia effectus: a quibusdā aristalthea· Omne solū i quo seruatur piguius faciūt· Huic cōtra omnes aculeatos ictus efficacior uis: pcipue scorpionū: uesparū: similiūq;: & muris aranei· Qui & trita cū oleo qualibet earū perūcti ante uel habētes eas nō feriūtur· Foliū ipositā scorpionibus: torporem affert· Valēt & cōtra uenena· Aculeos oīs extrahūt illitæ crudæ aut cum aneto potæ· Decoctæ uero cum radice sua leporis marini uenena restringunt· Et ut quidam dicūt si uomatur· De eiisdem mira & alia traduntur· Sed maxime si quottidie succi ex qualibet earum sorbeat cyathum dimidium: omnibus morbis cariturum· Vlcera manantia in capite sanant· in urina putrefactæ li=

Altea

Malopo et malua

chenas. Et ulcera oris cum melle. Radix decocta: furfures capitis & dentium mobilitates. Eius: quæ unũ caulem habet: radice circa dentem: qui doleat: perunge donec desinat dolor. Eadem strumas & parotidas panosq; addita hominis saliua purgat citra uulnus. Semen in uino nigro potum a pituita: & nauseis liberat: Radix mammarum uitijs occurrit ad alligata in lana nigra. Tussim in lacte cocta & sorbitionis modo sumpta quinis diebus emendat. Stomacho inutiles sex. Niger dicit. Olympiades thebanus abortiuas esse cum adipe anseris. Aliqui purgari fœminas folijs earum manus plenæ mẽsura in oleo & uino sumptis. V tiq; constat parturientes folijs substratis celerius solui: protinus a partu reuocanda: ne uulua sequatur. Dant & succum bibendum parturientibus ieiunijs in uino decocta hemina. Quin & semen tritum adalligant brachio genitale non continentium. Adeoq; eæ ueneri nascuntur: ut semen unicaulis aspersum cubitali fœminarum auiditates augere ad infinitum Xenocrates tradat. Item tres radices iuxta ad alligatas. Tenasmo & dysentericis utilissime in fundi. Item fœdis uitijs: uel si foueantur. Melancholicis quoque succus datur cyathis ternis tepidus. Et insanientibus quaternis. Decoctæ comitialibus heminæ succi. Hic & calculosis & inflatõne & torminibus aut opisthotonico laborantibus tepidus illinitur. Et sacris ignibus: & ambustis decocta in oleum folia imponuntur. Et ad uulnerum impetus cruda cum pane. Succus decoctæ neruis prodest: & uesicæ: & intestinorum rosionibus. Vuluas & cibo & in fusione mollit in oleo succus decoctæ pori meatus suaues facit. Altheæ in omnibus supradictis efficacior radix: præcipue conuulsis ruptisque. Cocta in aqua aluum sistit. Ex uino albo stru-

mas: & parotidas: & mãmarũ inflãmationes: & panos: in uino folia decocta & illita tollunt· Eadem arida in lacte decocta q̃libet perniciosæ tussi citissime medẽtur· Hippocrates uulneratis sitientibusq; defectu sanguinis radicis decoctæ succũ bibendũ dedit· Et eã uulneribus cum melle: & resina· Itẽ cõuulsis: luxatis: tumentibus: & musculis: neruis: articulis ĩposuit· Et asthmaticis ac dysentericis in uino bibendũ dedit· Mirũ aquã radice ea addita: addensari sub diuo: atq; elacescere· Efficatior autem quo recentior· Nec lapatiũ dissimiles effectus habet· Est autem siluestre: quod alij oxalidam appellant: satiuo proximũ: folijs aquosis: colore betæ candidæ: radice minima· Nostri uero rumicẽ: alij lapatium cantherinũ: ad strumas cũ axungia efficacissimũ· Est et alterũ genus fere oxylapaton uocãt· Satiuo idẽ similius & acutiora habet folia: ac rubriora: nõ nisi in palustribus nascens· Sunt qui hydrolapaton tradũt in aqua natum· est et aliud hippopalatõ maius satiuo: cãdidiusq;: ac spisius· Siluestria scorpionũ ictibus medentur: & ferire prohibent habentes· Radix aceto decocta si colletur succus: dẽtibus auxiliatur· Si uero bibatur: morbo regio semen stomachi inextricabilia uitia sanat· Hippolapati radices priuatim ungues scabrosos detrahunt· Dysentericos semẽ duabus drachmis in uino potũ liberat· Oxylapati semen totum in aqua cælisti: sanguinem prodest reijcientibus· Adiecta acacia lentis magnitudine ꝓdest Præstantissimos pastillos faciunt ex folijs & radice: addito nitro & iure exiguo· In usu aceto diluunt· Sed satiuum in epiphoris oculorum illuunt frontibus· Radice melicerias & lepras curant· In uino uero decocta: strumas: & ꝑotidas: & calculos· Poto uino & lienes Cœliacos æque: & dysentericos: & tenasmos· Ex eadẽ

q; omnia efficacius. uis lapati & ructus facit: & urinam ciet: & caliginem oculorũ discutit. Item pruritũ corporis in solia balnearum additum: aut prius ipsum illitum sine oleo. Firmat & cõmanducata radix dentes. Eadem decocta cum uino sistit aluum. Folia soluunt adiecto sale. Adiecit Solon (neq; ut omittamus bulapaton) radicis tantum altitudine differens est: & erga dysentericos efficacis effectus potum ex uino.

De sinapis tribus generibus: & marrubio: & serpilo: & sisymbrio: siue thymbræa: & de lini semine: & blito. Ca. xxii.

Inapis: cuius in satiuis tria genera diximus.
5 Pythagoras principatũ habere: ex iis quorũ sublie uis feratur iudicauit: quoniã non aliud magis in nares: & cerebrũ penetret. Ad serpentiũ ictus & scorpionum tritum cum aceto illinitur. Fungorum uenena discutit. Contra pituitam tenetur in ore: donec liquescat aut: gargarissatur cũ aqua mulsa. Ad dentiũ dolorem manditur. Ad uuam gargarissatur cum aceto & melle: Stomacho utilissimũ cõtra omnia uitia: pulmonibusq;. Excreationes faciles facit in cibo sumptum. Datur & suspiriosis. Itẽ comitialibus tepidũ cũ succo cucumerũ. Sensus atq; sternutamenta capitis purgat: Aluum mollit. Menstrua & urinã ciet. Et hydropicis imponitur. Cum fico & cumino tusum ternis partibus comitiali morbo. Et uuluarũ conuersionẽ suffitum excitat odore aceto mixto. Item lethargicos. Adiicitur torrylion. Est aũt id semẽ ex cili. Et si uehemẽtior somnus lethargicos præmat: cruribus aut etiam capiti illinitur cũ fico & aceto. Veteres dolores: thoracis: lumborũ: coxendicum humerorũ & in quacunq; parte corporis ex alto uitia extrahenda sunt: illitum caustica ui emendat

pustulas faciendo· At in magna duricia sine fico impositum: uel si uehementior urigo timeatur per duplices pannos· Vtuntur ad alopetias cũ rubrica: psoras: lepras phthiriases: lithannicos: opisthotonicos· Iungunt quoq; scabras genas aut caligãtes oculos cum melle· Succusq; tribus modis exprimitur in fictili: calescitq; in eo in sole modice· Exit & e cauliculo succus lacteus: qui ita cum induruit: dentium dolori medetur· Semen ac radix cum immaduere: musto conteruntur· Manusq; plenæ mensura sorbentur ad firmandas fauces: stomachũ: oculis: caput: sensusq; omnes· Mulierum etiam lassitudines saluberrimo genere medicinæ· Calculos quoq; discutit potum ex aceto· Illinuntur & liuoribus: suggilatisq; cum melle & adipe anserino aut cæra cypria· Fit et oleum ex semine madefacto in oleo expressoq;: quo utũtur ad neruorum rigores: lumborumq;: & coxendicum perfrictiones· Sinapis naturam effectusq; eosdem habere traditur ad archa: inter siluas: impacta cortici calamorum sub ipsa coma nascens· Marrubium pleriq; inter primas herbas commendauere: quem græci prasion uocant: alijs linostrophon: nonnulli philopeda: aut philocares: notius quam ut indicandum sit· Huius folia semenq; contrita prosunt contra serpentes: pectorum & lateris dolores: tussim ueterem· Et ijs qui sanguinem eijciunt: eximie utile: scopis eius cum panico aqua decoctis: ut asperitas succis mitigetur· Imponitur strumis cum adipe· Sunt qui uiridis semen quantum duobus digitis capiant: cum farris pugillo decoctum addito exiguo olei & salis sorbere ieiunos ad tussim iubeant· Alij nihil comparant· In eadem causa marrubij & fœniculi succis ad sextarios ternos expræssis decoctisq; ad sextarios duos: tum ad=

urigo· // Iungunt // oculos

dito mellis sextario rursus decocto ad sextarios duos: si coclearij mensura in die sorbeatur in aquæ cyatho. Et uiriliũ uitijs tusum cum melle mire prodest. Lichenas purgat ex aceto. Rupis conuulsis: spasmatum neruis salutare. Potum aluum soluit cum sale & aceto. Item menstrua: & secundas mulierũ. Arida farina cum melle ad tussim siccã: efficacissima est. Item ad cancrenas & pterygia. Succus uero articulis: e naribus morbo regio: minuendæq; bili cum melle prodest. Item cõtra uenena inter pauca potens. Ipsa herba stomachum & excreationes pectoris purgat. Cum iride & melle urinã ciet. Cauẽda tñ exulceratæ uesice et renũ uitijs. Dicitur succus claritatem oculorum adiuuare. Castor marrubij duo genera tradit. Nigrum: & quod magis ꝓbat: candidum. In ouum inane: succũ adijcit his: ipsumq; ouum infundit melle æquis portionibus tepefactum: uomicas rumpere: purgare: persanare promittens. Illitis etiam uulneribus a cane factis tusa cum axungia ueteri. Serpillum a serpendo putant dictum. Quod in siluestri euenit: in petris maxime. Satiuum non serpit: sed ad palmi altitudinem increscit. Pinguius uoluntariũ & candidioribus folijs & ramis: aduersus serpentes efficax maxime cenchrin: & scolopendras terrestres ac marinas. Et scorpiones decoctis in uino ramis folijsq;. Fugat & odore cominus: si uratur. Et contra marinorum uenena præcipue ualet. Capitis doloribus decoctum in aceto illinitur temporibus: ac fronti cum rosaceo. Item phreneticis: lethargicis: contra tormina: & urinæ difficultatẽ: anginas: uomitiones: drachmis quattuor datur. Ex aqua bibitur & ad iocinerum dolores. Folia obolis quattuor dantur ad lyenẽ ex aceto. Ad cruentas excreationes teritur in cyathis duobus aceti &

Castor

Serpillũ a serpendo

mellis·Sisymbrium siluestre a quibusdã thymbræũ ap=
pellatum:pedali nõ amplius altitudine: quod in riguis
nascitur simile nasturtio ē· Vtrũq; efficax aduersus acu
leata animalia:ut sunt crabrones·& similia· Quod in
sicco ortum adoratum est:inseritur coronis angustiore
folio·Sedant utraq; capitis dolorẽ·Item epiphoras:alij
panem Addũt: alij per se decoquũt in uino· Sanat &
epinyctidas: cutisq; uitia in facie mulierũ intra quartũ
diem noctibus impositũ diebusq; detractũ·Vomitiones:
singultus·tormina·stomachi dissolutiones cohibet:siue
in cibo sumptũ: siue succo potũ· Non edendũ grauidis:
nisi mortuo conceptu· Quippe etiam impositum eijcit·
mouet urinã cũ uino potũ·Siluestre & calculos·Quos
uigilare opus sit:excitat infusum capiti cum aceto·Lini
semen cum alijs quidẽ in usu est·Et per se mulierum cu=
tis uitia emendat in facie· Oculorum aciem succo adiu=
uat·Epiphoras cũ thure & aqua aut cum myrrha·Cũ
uino sedat perotidas·Cum melle aut adipe: ut cæra
stomachi solutiones insparsum polentæ modo· Angi=
nas in aqua & oleo decoctum: & cum aniso illitum·
Torretur ut aluum sistat·Cœliacis & dysentericis im=
ponitur ex aceto· Ad iocineris dolores estur cũ uua pas=
sa·Et ad phthisin utilissime· Semine fiunt & eligma=
ta·Musculorum:neruorũ:articulorũ:ceruicũ duricias·Ce
rebri membranas mitigat farina seminis:nitro aut sale
aut cinere additis· Eadẽ cum fico itẽ cõcoquit:ac matu=
rat·Cum radice uero cucumeris siluestris extrahit quæ=
cunq; corpori inhærẽt·Sic & fracta ossa serpere ulcus
in uino decocta prohibet·Eruptiones pituitæ cum mel=
lo emendat·Vngues scabros cum pari modo nasturtij·
& testium uitia: & ramices cum resina & murrha:
& cancrenas ex aqua·Stomachi dolores cũ fœnogræco

ſextarijs utriſq; decoctis in aqua mulſa. Inteſtinorũ & thoracis pernicioſa uitia clyſtere in oleo & melle. Elitum iners uidetur: ac ſine ſapore: aut acrimonia ulla. Vnde conuitium fœminis apud Menandrum faciunt mariti. Stomacho inutile eſt. Ventrem adeo turbat: ut choleram faciat aliquibus. Dicitur tamẽ aduerſus ſcorpiones potum e uino prodeſſe: & clauis pedum illini. Item lyenibus: & temporum dolori ex oleo. Hippocrates menſtrua ſiſti eo cibo putat.

De Meu: & fœniculo. & hippõarathro uel myrſeneo: & canabi: & de ferula: & carduis. Ca. xxiij.

m Eu in italia nõ niſi a medicis ſeritur: & iis admodũ paucis. Duo genera eius. Nobilius athamanticũ uocãt tanq̃ ab athamante inuentum: uel quoniã laudatiſſimũ in athamante reperiatur: folijs aniſo ſimile: & caule aliquando bipedali: radicibus multis: & obnigris: quibuſdã altiſſimis. Minus ruſum q̃ illud alterũ. Ciet urinã in aqua potũ radice trita uel decocta. Inflationes ſtomachi mire diſcutit. Item tormina & ueſicæ uitia: uuluarũq;. Articulis cũ melle. Infantibus cum apio illitũ imo uentri urinas mouet. Fœniculum nobilitauere ſerpentes: guſtatu (ut diximus) ſeneƈtam exuendo: oculorumq; aciem ſucco eius reficiendo. Vnde intelleƈtũ eſt: hominum quoq; caliginẽ præcipue eo releuari. Colligitur hoc caule turgeſcente. In ſole ſiccatur: inungiturq; ex melle. Vbiq; hoc eſt. Laudatiſſimum tamen in hiberia e lachrymis fit: & ex ſemine recenti. Fit etiam e radicibus prima germinatione icĩſis. Eſt & in hoc genere ſilueſtre: quod alij hippomarathron: alij myrſeneum uocant: folijs maioribus: guſtu acriore: procerius: brachiali craſſitudine: radice candida. Naſcitur ĩ calidis: ſed ſaxoſis: Diocles & aliud hippomarathri genus tradit: lõgo & anguſto folio: ſemĩe coriãdri. Medi

tinæ ĩ ſatiuo ad ſcorpionũ ictus & ſerpẽtiũ: ſemĩe ĩ uino poto. Succus & auribus iſtillatur: uermiculoſq; ĩ his necat. Id ipſũ cõdimentis ꝓpe oĩbus ĩſeritur. Oxyperis etiã aptiſſime. Quin: & cruſtis ſubditur panis. Semẽ ſtomachũ diſſolutũ aſtrigit uel ĩ febribus ſumptũ. Nauſeã ex aqua tritũ ſedat. Pulmonibus & iocineribus laudatiſſimũ. Vẽtrẽ ſiſtit: cũ modice ſumitur. Vrinã excitat: & tormina mitigat toſtũ. Lactiſq; defectu potũ mãmas replet. Radix cũ ptiſana ſũpta renes purgat ſiue decocto ſucco: ſiue ſemĩe ſũpto. Prodeſt & hidropicis radix ex uino cocta. itẽ cõuulſis. Illinũtur folia tumoribus ardẽtibus ex aceto. Calculos ueſicæ pellũt. Gẽituræ abũdãtiã quoquomõ hauſtũ facit. Venẽdis amiciſſimũ: ſiue ad fouẽdũ radice cũ uĩo cocta: ſiue cõtrita ĩ oleo illitũ. Multi tumoribus & ſuggillatis cũ cæra illinũt: & radice ĩ ſucco uel cũ melle cõtra canis morſũ utũtur. & cõtra multipedã ex uino. Hippõarathrõ ad oĩa uehemẽtius: Calculos ꝓcipue pellit. ꝓdeſt ueſicæ cũ uino leui: & fœmiarũ mẽſtruis. efficacius ĩ eo ſemẽ ꝗ radix. Modus ĩ utroq; : ꝗ duobus digitis trito additur ĩ potionẽ. Petriclius: ꝗ ophiacã ſcripſit: & mycon ꝗ rhizotomumena: aduerſus ſerpẽtes nihil hippomarathro efficacius putauere. Sane & Nicãder nõ ĩ nouiſſimis poſuit. Canabis ĩ ſiluis primũ nata ẽ nigriore folio & aſpiore. Semẽ eius extinguere geniturã uirorũ dicitur. Succus ex eo uermiculos auriũ: & quodcũq; ĩtrauerit eiicit: ſed cũ dolore capitis. Tãtã q; uis ei eſt: ut aquæ infuſa coagulate eã dicatur. Et ideo iumentorum aluo ſuccurrit pota in aqua. Radix contractos articulos emollit in aqua cocta. Item podagras & ſimiles impetus. Ambuſtis cruda illinitur: ſed ſæpius mutatur: priuſꝗ areſcat. Ferula ſemen ſimile anetho habet quæ ab imo caule diuiditur. A cacumine fœmina putatur. Caules edũtur decocti. Cõmẽdãturq; muria ac melle

Stomacho utiles·Sin plures sumpti: capitis dolores fa-
ciunt·Radix denarij pondere in uini cyathis duobus bi
bitur aduersus serpentes·Et ipsa radix ĩponitur·Sic &
torminibus medetur·Ex oleo autem & aceto contra su
dores immodicos:uel in febribus proficit·Succus ferulæ
aluum sistit fabæ magnitudine deuoratus·E uiridi feru
la medulla utilis est & ad omnia eius uicia·Ad sanguĩ
nem sistendum decem grana seminis bibuntur in uino
trita uel medulla·Sunt qui comitialibus morbis dandũ
putant:luna quarta:sexta:septima:linguæ mensura·Na
tura ferularum murenis infestissima est·Tactæ siquidẽ
ea moriuntur·Castor radicis succum & oculorum cla-
ritati conferre multum putauit:& de carduorum satu
inter hortensia diximus·Quapropter & medicinaꝫ ex
iis non differamus·Siluestrium genera sunt duo·Vnum
fruticosius a terra statim·Alterum unicaule: crassius·
Vtriq; folia pauca:spinosa:muricatis cacuminibus·Sed
aliter florem purpureum mittit inter medios aculeos ce
leriter canescentem:& abeuntem cum aura·Scolimon
græci uocant·Hic antequam floreat contusus atq; expres
sus:illito succo alopecias replet·Radix cuiusq; ex aqua
decocta potatoribus sitim facere:narratur Stomachum
corroborat:& uulnus (si credimus) etiam conferre ali-
quid traditur:ut mares gignantur·Ita enim Cherias a-
theniensis scripsit:& Glaucias:qui circa carduos dili-
gentissimus uidetur·Manducatus carduus odorem cõm
mendat oris·

Confectio theriacæ compositio me-
dicaminis Antiochi· Ca·xxiiij·

Ed ante discessum ab hortẽsibus unam compo
s sitionem ex iis clarissimam subtexemus aduer
sus uenenata aĩalia:incisam lapide uersibus
in limine ædis Aesculapij·Serpilli duum denariorum

pondus· Oppopanacis & milij tantumdem singulorũ Trifolij pondus denarij· Anethi: & fœniculi seminis: & anisi: & ammii: & apij denariorũ senum ex singulis generibus: erui farinæ duodecim· Hæc tusa cribrata q; uino quantum possit excelenti digeruntur in pastillos uictoriati pondere· Ex ijs singuli dantur ex uini mixti cyathis ternis· Hac teriaca magnus rex Antiochus aduersus omnia uenena usus traditur·

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER·XXI·PROOEMIVM·

De natura florum & coronamentorum· De mira florum uarietate· Ca· i·

i N HORTIS SERI ET CORONAmenta iussit Cato inenarrabili florum maxime subtilitate quando nulli potest facilius esse loqui quam rerum naturæ pingere: lasciuienti præsertim & in magno gaudio fertilitatis tam uarie ludenti· Quippe reliqua usus alimentique gratia genuit· Ideoque sæcula annosque tribuit ijs· Flores uero odoresue de die in diem gignit· Magna ut palam est admonitione hominum quæ spectatissime floreant: celerrime marcescere· Sed ne pictura quidem sufficiente imagini colorum reddendæ: mixturarumque uarietati: siue alterni atque multiplices inter se nectantur: siue priuatis generum funiculis in orbem: in obliquum: in ambitum: quædam coronæ per coronas currunt·

De strophiolo serto: & qui primum flores miscere cœperint: & quando primum corolla inuenta: uel

appellata & quare. Ca.ij.

t Enuioribus utebātur antiqui: strophia appellantes: unde nata strophiola. Quin & uocabulum ipsum tarde inde communicatum est: inter sacra tantum & bellicos honores coronis suu nomen uindicantibus. Cum uero a floribus fierent serta: a serendo seruiæ appellabantur. Quod apud græcos quoq; non adeo antiquitus placuit. Arborum enim ramis coronari in sacris certaminibus mos erat primum. Postea uariari cœptum mixtura uersicolores. Florumq; inuicem odores coloresq; accendere. Sicyonij ex ingenio Pausiæ pictoris atq; Glyceræ coronariæ dilectæ admodum illi cum opera eius pictura imitaretur: & illa prouocās uariaret: essetq; certamen artis ac naturæ. Quales etiam nunc extant artificis illius tabellæ: atq; in primis appellata stephanoplocos qua pinxit ipsam. Idq; factum est post olympiadem centesimam. Sic coronis e floribus receptis paulo mox subiere quæ uocantur ægyptiæ. ac deinde hybernæ: tum cum terra flores negat: ramento e cornibus tincto. Paulatimq; & romæ subrepsit appellatio corollis inter initia propter gracilitatem nominatis: mox & corollarijs: postquam e lamina ærea tenui inaurata: aut inargentata dabantur.

Seruiæ

adnuerunt

Quis primum coronam folijs aureis & argenteis dedit: & de honore coronarum apud antiquos: & de Scipionis honore: & de pactilibus coronis: & Cleopatræ reginæ facta. Ca.iij.

c Rassus diues primus argento auroq; folia imitatus ludis suis coronas dedit. Accesserūt quoque & lemnisci quos adijci ipsarum coronarum honos erat propter hetruscas quibus iungi nisi aurei non debebant. Puri diu fuere ij. Celare eos primus in

stituit·P·Claudius Pulcher: bractheasque etiam phyliræ dedit·Semper tamen auctoritas uel ludicro quæsitarum fuit·Nanque ad certamina in circum per ludos & ipsi descendebant: & seruos suos quosque mittebant·Inde illa duodecim tabularum lex·Qui coronam parit·Ipse pecuniamue eius·Virtutis ergo arguitur: quam serui equiue meruissent·Pecuniam partam lege dici nemo dubitauit·Quis ergo honos? ut ipsi mortuo: parentibusque eius dum intus positus esset: foris ue ferretur: sine fraude esset imposita· Alias in usu promiscuo ne ludicræ quidem erant: ingensque & ijs seueritas·Lucius Fuluius argentarius bello punico secundo cum corona rosacea interdiu e pergula sua in forum prorexisse dictus: ex auctoritate senatus in carcerem adductus: non ante finem belli emissus est Publianus Mutianus cum demptam Marsiæ coronam e floribus capiti suo imposuisset: atque ob id duci eum in uincula triumuiri iussissent: appellauit Trib·Pleb·nec intercessere illi aliter quam athenis: ubi comessabundi iuuenes ante meridiem conuentus sapientium quoque doctrinæ frequentabant·Apud nos exemplum licentiæ huius non est aliud quam filia Diui Augusti: Cuius luxuria noctibus coronatum Marsiam litteræ illius describunt·Florum quidem populus romanus honorem Scipioni tantum adhibuit·Suario cognominabatur: propter similitudinem Suarij cuiusdam negociationis·Ob id erat in tribunatu plebei admodum gratus: dignusque africanorum familia·Nec ei fuit in bonis funeris impensa·Asses ergo contulit populus: ac funus elocauit: quaque parte ferebatur: flores e prospectu omni sparsit·Et iam tunc coronæ deorum honos erant·Et larium publicorum priuatorumque: & sepulchrorum & maniũ·

Exempla

[illegible]

Summaq; auctoritas pactili coronæ. Sutiles saliorum sacris inuenimus & solennes cœnis. Transiere deinde ad rosaria. Eoque luxuria processit: ut non esset gratia nisi mero folio. Sutilibus mox petitis ab india: aut ultra indos. Laudatissimum quidem habetur e nardi folio eas dari aut ueste serica uersicolores ungurentis madidas. Hunc habet nouissime exitum luxuria fœminarum. Et apud græcos quidem de coronis priuatim scripsere Mnesteus atque Callimachus medici: q̄ nocerent capiti: quoniam & in hoc est aliqua ualitudinis portio. In potu atque hylaritate præcipue odorum ui surripiente fallaciter solertiam. Namque scelerata Cleopatra apparatu belli acciaci gratificationem ipsius reginæ Antonio timente: nec si prægustatos cibos sumente: fertur ab ore eius lusisse extremis coronæ floribus ueneno illitis. Ipsaque capiti imposita. Mox procedente hylaritate inuitauit Antonium: ut coronas biberent. Quis istas timeret isidias? Ergo concerpta in scyphum incipienti haurire oposita manu: en ego sum inquit illa care Antoni: quam tu noua prægustantium diligentia caues: adeo mihi si possim sine te uiuere occasio & ratio adest. Inde inductum e custodia bibere iussit: Illico expirantem. De coronis extra supradictos scripsit Theophrastus apud græcus. Ex nostris autem inscripsere aliqui libros anthologicon. Flores uero persecutus est nemo: q̄ equidem inueniam. Nec nos nūc scilicet coronas nectemus. Id enim friuolum est. Sed de floribus: quæ uidebuntur digna memorabimus. Paucissima genera nostri coronamentorum inter hortensia nouere: ac pene uiolas rosasque tantum.

De rosa in coronis: & de generibus eius: & ubi seratur. Ca. iiij.

r Osa nascitur spina uerius q̃ frutice: in rubo quoque proueniens · Illic etiam iucundi odoris quamuis angusti· Germinat omnis primo inclusa generoso cortice·Quo mox intumescente & in uirides alabastros fastigato: paulatim rubescens dehiscit:ac sese pandit in calicis medio sui stantis complexa luteos apices·Vsus eius in coronis ꝓpe nimius est·Oleo maceratur·idq; iã a troianis temporibus Homero teste· Præterea in unguenta transit·ut diximus · Per se medicas artes ꝓbet·Emplastris atq; corylijs imponitur mordaci subtilitate·Mensarum etiam delitijs inũgendis:minime noxia·Contra genera eius nostri fecere: celeberrima:prenestinam & campanam·Addidere alij milesiã cuius sit ardentissimus colos non excedentis duodena folia·Proximam ei trachiniam:minus rubentem·Mox alabandicam uiliorem:albicantibus folijs· Vtilissimam uero pluribus uel minutissimam spinosam·Differunt eniã multitudine foliorum:asperitate:leuore: colore : odore· Paucissima quina folia:ac deinde numerosiora· Cum sit genus eius:quam centifoliam uocant:quæ est in campania italiæ græciæ uero circa philippos· Sed ibi non suæ terræ prouentu·Pangæus nanq; mons in uicino fere est: numerosis folijs ac paruis·Vnde accolæ transferentes cõserunt·Ipsaq; plantatione proficiunt· Non autem talis odoratissima est·Nec cui latissimum maximumq; foliũ Breuiterq; indicium est odoris:scabricia corticis· Cepio Tiberij Cæsaris principatu negauit centifoliam in coronis addi:præterq̃ extremos uelut ad cardines:nec odore nec specie probabilem· Est & quæ græca appellatur a nostris:a græcis lychnis:non nisi in humidis locis proueniens:nec unq̃ excedens quinq; folia:uiolæ magnitudine:odore nullo·Est & alia græcula appellata: conuolu

tis foliorum paniculis: nec dehiscens nisi manu coacta: semperque nascēti similis: latissimis folijs. Alia funditur e caule maluaceo: folia oleacea habens. Musceton uocant Atque inter has mediā magnitudine autūnalis: quā coroneolam appellant omnes sine odore. coroneola in rubo nata tot modis adulteratur. Et alias uera quoque plurimum solo præualet. Cyrenis odoratissima est. Ideoque ibi unguētum pulcherrimum. Carthagine hispaniæ hyeme quoque tota præcox. Refert & cæli temperie: Quibusdam enim annis minus odorata prouenit. Præterea locis omnibus siccis quā humidis odoratior. Seri nec pinguibus uult: nec argillosis locis: nec riguis contenta ruribus. Proprieque ruderatum agrum amat. Præcox campana. Sera milesia Nouissime tamen desinit pnestina. Fodiuntur altius quā fruges: leuius quā uites. Tardissime proueniunt semine: quod in ipso cortice subest ipso flore opertum lanugine. Ob id potius caule conciso inseruntur & ocellis radicis: ut harundo. Unum genus inseritur pallidæ spinosæ: longissimis uirgis quinque foliæ: quæ a græcula altera est. Omni autem recisione atque ustione proficit. Translatione quoque ut uitis optime ocissimeque prouenit. Surculis quaternum digitorum longitudine aut ampliore post uergiliarum occasum sata. Dein per fauonium translata: pedalibus interuallis: crebroque circunfossa. Qui præcocem faciunt pedali circa radicem scrobe aqua calida infundūt germinare incipiente calice.

crebroque

De lilio tria genera: & ratione inserendi. Ca. x.

Lilium rosæ nobilitate proximum est: & quadam cognatione unguenti oleique: quod lilion appellatur. Et impositum etiam maxime rosas decet: medio prouentu earum incipiens. Nec ullis flo

rum excelsitas maior· Interdum cubitorum trium· Languido semper collo: & non sufficiente capitis oneri· Cādor eius eximius: Folijs foris striatis· & ab angustijs in latitudinem paulatim sese laxantibus effigie calathi· Resupinis per ambitum labris· Tenuique filo & semine stantibus in medio crocis· Ita odor colorque duplex: ut alius calicis: alius staminis: differētia angusta· In unguenti uero oleique usu folia non spernuntur· Est flos non dissimilis illi in herba: quam conuoluolum uocant: nascens per fruteta: nullo odore: nec croci intus: candorem tantum referens: ac ueluti rudimentum naturæ lilia facere condiscentis· Alba lilia ijsdem omnibus modis seruntur: quibus rosa· Et hoc amplius lachryma sua: ut hipposelinum· Nihilque est fœcundius· Vna radice quinquagenos sæpe emittente bulbos· Est & rubens lilium: quod græci crinon uocant· Alij florem eius cynorhodon· Laudatissimum in anthiochia & laodicea syriæ: mox in phaselide· Quartum locum optinet in italia nascens· Sunt & purpurea lilia: aliquando gemino caule carnosiore tantum radice: maiorisque bulbi: sed unius: Narcisum uocant huius alterum genus flore candido: calice purpureo· Differentia a lilijs est & hæc: ꝙ narcisis folia in radice sunt probatissimis in lyciæ montibus· Tertio generi cætera eadem· Calix herbaceus: omnes serotini· Post arcturum enim florent: ac per æquinoctium autumnum· Inuenta est in hijs & ratio inserendi monstrificis hominum ingenijs· Colliguntur nanque mense iulio scapi arescentes: liliaque suspenduntur in fumo· Dein nudantibus se nodulis in fæce nigri uini: uel græci mense martio macerantur: ut colorem accipiant: atque ita in scrobiculis seruntur heminis fæcis circunfusis· Sic fiunt purpurea lilia:

mirumq; ita tingi aliquid: ut nascatur infectum.

De uiolis: & de calta: & de bacchare: & combreto. Ca. vi.

Iolis honos proximus. Earum plura genera. Purpureæ luteæ: albæ: plantis omnes ut olus satæ. Ex iis uero quæ sponte apricis & macris locis proueniunt: purpureæ latiore folio statim ab radice carnosa exeunt: solæq; græco nomine a cæteris discernuntur: appellatæ ia: ut ab iis: iathina uestis. Sed satiuis maxima auctoritas luteis. Genera iis tusculana: & quæ marina appellatur. Folio aliquanto latiore: sed minus odorato. In totum uero sine odore: minutoq; folio calathiana munus autumni: cæteræ ueris. Proxima ei calta est concolori amplitudine. Vincit numero foliorum marinam quinque folia non excedentem. eadem odore superatur. Est enim grauis calta. Non leuior ei quam scopaz regiam appellant: quanquam folia eius oleant: non flores. Bacchar quoq; radicis tantum odoratæ est: a quibusdam nardum rusticum appellatum. Vnguenta ex ea radice fieri solita apud antiquos Aristophanes priscæ comœdiæ poeta testis est. Vnde quidaz errore falso barbaricam eam appellant. Odor est ei cinnamomo proximus Gracili solo nec humido prouenit. Simillimum ei combretum appellatur foliorum exilitate usq; in fila extenuata: & procerius q̃ bacchar. Nec hæc sunt tantuz: sed eorum quoq; error corrigendus est: qui bacchar rusticuz nardũ appellauere. Est. n. alia herba sic cognominata: q̃ græci asarõ uocãt: cuius spẽz figurãq; diximus in nardi gñibus. Quinimo asaron inuenio uocitari: quoniã in coronas nõ addatur. Crocũ siluestre optimũ serere ĩ italia minime expedit: ad scrupula usq; singula areis decoquẽtibus. Seritur radicis bulbo. Satiuũ latius maiusq; & ni

tidius: sed multo leuius degenerans· Sed nec ubiq; fœcũdum etiã cyrenis: ubi semper flores laudatissimi· Prima nobilitas cilicio croco: & ibi corico monte· Dein lycio monte olympo· Mox centuripino siciliæ· Aliqui phlegræo secundum locum dedere· Adulteratur nihil æque· Probatio sinceri imposita manu crepat ueluti fragile· Humidum enim: quod euenit adulteratione: sedet: Altera ꝓbatio si manu prolata ad ora leniter faciẽ oculosq; mordeat· & per se genus satiui blandissimum uulgo: cum sit medio candidũ· dialeucon uocant· Contra cyrenaico uitium: quod omni croco nigrius est: & celerrime marcescit· Optimũ ubicunq; quod pinguissimũ & breuibus capillis· Pessimum uero est: quod situm redolet· Mutianus auctor est in lycia anno septimo: aut octauo transferri in locum subactum: atq; ita degenerans renouari· Vsus eius in coronis nusq̃· Herba enim est folio angusto pene in capilamẽti modũ· Sed uino mire cõgruit: p̃cipue dulci tritũ ad theatra replenda· Floret uergiliarũ occasu paucis diebus folioq; florem expellit· Viret bruma et colligitur· Siccatur umbra melius: etiã hyberna· Carnosa & illi radix: uiuaciorq; q̃ cæteris· Gaudet calcari: & atteri pede: pereundoq; melius prouenit· Ideo iuxta semitas ac fontes lætissimũ·

De floribus antiquis: & de odoramentorum diuersitate: saliunca: & polio· Ca·vii·

t Roianis tẽporibus ei iam erat honos· Et hos certe flores Homerus tris laudat: loton· crocõ hyacinthum· Omniũ autẽ odoramẽtorũ atq; adeo herbarum differentia est in colore: & odore: & succo· Odorato sapor raro ulli non amarus· e contrario dulcia raro odorata· Itaq; & uina odoratiora mustis· Siluestria magis omnia satiuis· Quorũdã odor suauior

Dulcia raro odorata

e longinquo: propius admotus hebetatur ut uiolæ. Rosa recens a longinquo olet: sicca propius. Omnis aut uerno tpe acrior: & matutinis. Quicquid ad meridianas horas diei uergit: hebetatur. Nouella quoq; uetustis minus odorata. Acerrimus tñ odor omniũ æstate media. Rosa & crocũ odoratiora cũ serenis diebus leguntur: & oĩa in calidis magis q̃ in frigidis. In ægypto tñ minime odorati flores: quia nebulosus & roscidus aer est a nilo flumine. Quorũdã suauitati grauitas inest. Quædã cũ uirent: nõ olẽt ꝓpter humorẽ nimiũ: ut buceros qđ est fœnogræcũ. Acutus odor nõ oĩum sine succo est: ut uiolæ: rosæ: croco. Quæ uero ex acutis succo carent: eorũ oĩum odor grauis: ut in lilio utriusq; generis. Ambrotonũ & amaracus acres hñt odores. Quorũdã flos tantũ iucũdus: reliquæ partes ignauæ: ut uiolæ ac rosæ. Hortensiũ odoratissima quæ sicca: ut ruta: menta: apiũ: & quæ in siccis nascuntur. Quædã uetustate odoratiora: ut cotonea: eademq; decerpta q̃ in suis radicibus. Quædam non nisi defracta: aut ex atritu olent. Alia non nisi detracto cortice. Quædam uero non nisi usta: sicut thura myrrhæq;. Flores triti omnes amariores q̃ intacti. Aliqua arida diutus odorem continent: ut mellilotos. Quædam lucũ ipsum odoratiorem faciunt: ut iris. quin & arborẽ totã cuiuscũq; radices attingũt. Hesparis noctu magis olet: inde noĩe inuento. Animaliũ nullũ odoratũ: nisi de pantheris quicq̃ dictũ est si credimus. Illa quoq; nõ omittenda differentia: odoramentorum multa nihil pertinere ad coronamenta: ut irin: atq; saliuncã: q̃q̃ nobilissimi sit odoris utraq;. Sed iris radice tantum commendatur: unguentis aut medicinæ nascens. Laudatissima in illyrico. Et ibi quoq; non maritimis: sed in siluestribus drilonis & narone. Proxima in

Hesparys

macedonia longissima hæc et candidans. Et ex illis tertium locũ habet africana amplissima inter omnes: gustuq; amarissima. Illyrica quoq; duorũ generũ est rhaphanitis a similitudine: quæ & melior. Rhizotomos sub rufa. Optimaq; sternutamẽta tactu mouet. Caulem habet cubitalẽ: & rectũ. Floret diuersi coloris specie: sicut arquus cælestis unde & nomen. Non improbatur et pisidica. Et fossuri tribus ante mensibus mulsa aqua circũfusa hoc ueluti placamẽto terræ blandiũtur circũscriptã mucrone gladioue triplici: & cũ legerint: eã ꝓtinus in cælum attollũt. Natura est feruens. Tractataq; pustulas ambusti mõ facit. Præcipitur ante oĩa: ut casti legãt. Terredines nõ sicca mõ: uerũ & in terra celerrie sentit. Optimũ antea irinũ leucade & elide ferebatur. Iampridẽ enĩ & seritur. Nũc epãphilia. Sed cilicũ maxime laudatur: atq; septẽtrionale. Saliunca foliosa quidẽ est: sed breuis: & quæ necti nõ possit. Radici numerosæ coheret. Herba uerius: q̃ flos: densa ueluti manu præssa: breuiterq; cespes sui generis. Panonia hãc gignit & norica: alpiũq; aprica urbiũ eporredia: tãtæ suauitatis: ut metallũ eẽ cœperit. Vestibus iterponi eã grauissimũ. Sic et apd græcos poliõ herbã iclytã Musei et Herio di laudibus: ad oĩa utilẽ ꝑdicãtiũ. Superq; cætera ad famã ẽt dignitatis. Prorsusq; mirã: si mõ (ut tradũt) folia eius mane cãdida: meridie purpurea: sole occidẽte cærulea aspiciũtur. Duo gña eius: cãpestre maius. Siluestre qd minus est. Quidã teuthrion uocãt. Folia canis hoĩs similia a radice protinus: nunq̃ palmo altiora. Et de odoratis floribus satis dictum: in quibus unguenta uicisse naturam gaudent.

De uestium æmulatione cum floribus: & amaranto & chrysocome siue chrysiti. Ca. viij.

Luxuria uestibus quoq; prouocauit eos flores: qui colore commendantur. Hos animaduerto tres esse principales. Unũ in cocco qui in rosis micat. Gratius nihil traditur aspectu: & in purpuras tyrias: dibaphasq; ac laconicas. Alium amethyston. qui uiola: & ipse in purpureum: quẽq; Ianthinũ appellauimus. Genera enim tractamus in species multas sese spergentia. Tertius est qui proprie cõchylii intelligitur multis modis. Unus in heliotropio: & in aliquo ex iis plerũq; saturatior. Alius in malua: ad purpuram inclinans. Alius in uiola cerotina conchyliorum uegetissima. Paria nunc componũtur: & natura atq; luxuria depugnante. Lutei uideo honorem antiquissimũ in nuptialibus flammeis totum fœminis concessum & fortassis ideo non numerari inter principales: hoc est cõmũes maribus ac fœminis: quoniam societas principatum dedit. Amarãtho nõ dubie uincimur. Est autẽ spica purpurea uerius q̃ flos aliquis: & ipse sine odore. Mirumq; in eo gaudere decerpi: & letius renasci. Prouenit augusto mense. Durat in autumnũ. Alexandrino palma: qui decerptus asseruatur. Mirumq; postq̃ defecere cuncti flores: madefactus aqua reuiuiscit: & hybernas coronas facit. Summa eius natura in nomine est appellato: quoniam non marcescit. In nomine est & cyani colos. Itẽ holochrysi. Omnes autẽ hi flores non fuere in usu Alexandri magni ætate: quoniã proximi a morte eius auctores siluere de illis. Quo manifestũ est postea placuisse. A græcis tamen repertos quis dubitet? non aliter italia usurpante nomina illorum. Ad Hercules petilio ipsa nomen imposuit autumnali circaq; uepres nascenti. Et tantum colore commendatur qui est rosæ siluestris. Folia parua quina. Mirũq; in eo flore inflecti cacumen &

Lutei colo
ris honor

At
petilius
flos.

non nisi retorto folia nasci: paruo calice: ac uersicolori luteum semen includẽte. Alij & bellio pastillicantibus quinquagenisquinis barbulis coronatur. Pratẽses hi flores ac sine usu: & ideo pleriq; sine nominibus. Quin & his ipsis alia alij uocabula imponunt. Chrysogome siue chrysitis non habet latinam appellationẽ. Palmi altitudine est: comantibus fulgore auri corimbis: radice nigra ex austero dulci. Inpetrosis opacisq; nascens.

De honore coronarum: & cyclamino: & meliloto: & trifolio tria genera eius. Ca.ix.

e T fere peractis colorũ celeberrimus: transeat ratio ad eas coronas: quæ uarietate sola placent. Duo earum genera: quando aliæ flore cõstant: aliæ folio. Florem esse dixerim genistas. Namq; & ijs decerpitur luteus. Item rhododendron. Item zizipha: quæ et cappadocia uocatur. Isq; odoratus similisq; olearum floribus. In uepribus nascitur cyclaminum: de quo plura alias. Flos eius colossinus in coronas admittitur. Folia smilacis & hederæ coronamentis se dedere. Coronæq; earum optinent principatũ. De quibus in fruticum loco abunde diximus. Sunt & alia genera nominibus græcis indicanda: quia nostris maiore ex parte nomen dare ijs deficit cura. Et plæraq; eorum in exteris terris nascuntur: nobis tamen consectata: quoniã de natura sermo non de italia est. Ergo in coronamenta folio uenere melotron: spireon: triganon: cneoron: q̃d casiam Higinus uocat. Et quod cunilaginẽ: coniza: melisophyllon: quod apiastron. Melilothon: quod sertulam campanam uocant. Est enim in campania italiæ laudatissima: a græcis in sunio: mox calcidica: & cretica ubicunq; uero asperis & siluestribus nata. Coronas ex hac antiquitus factitatas indicio est nomen sertulæ:

quod occupauit. Odor eius croco uicinus est:et flos: ipsa cana. Placet maxime folijs breuissimis atq; pinguissimis. Folio coronat & trifolium. Tria eius genera. Minyantes uocant græci. Alij asphaltion maiore folio quo utuntur coronarij. Alterũ acuto oxytriphyllon. Tertiũ ex omnibus minutissimum. Inter hæc neruosi cauliculi quibusdam:ut marathro: hippomarathro : myophono. Vtuntur e ferulis: & corymbis : & hederæ flore purpureo. Est & in alio genere earum siluestribus rosis similis. Et in ijs quoq; colos tantũ delectat. Odor autem abest. Et cneori duo genera nigri atq; candidi. Hoc & odoratum. Ramosa ambo. Florent post æquinoctium autumni.

De origano: & thymo: & melle attico: & conyza: & iouis flore: & heleno: & abrotono: & leucanthemo. Ca. x.

t Otidem & origano in coronamentis species Alterius enim nullum semen. id autem cui odor est:creticum uocatur. Totidẽ & thymi: candidũ ac ngricans. Floret autem circa solstitia : cum & apes decerpunt. & auguriũ mellis est. Prouentum enim sperant apiarij large florescente eo. Læditur imbribus amittitq; florem. Semen thymi non potest deprehendi: cum origani per quem minutum non tamen fallat. Sed quid interest id occultasse naturam? In flore ipso intelligitur: satoq; eo nascitur. Quid non tentauere homines? Mellis attici in toto orbe summa laus existimatur. Ergo translatum est ex attica thymũ: & uix flore(uti docemus)satum. Sed alia ratio naturæ obstitit:non durante attico thymo : nisi in afflatu maris seratur. Erat quidem hæc opinio antiqua in omni thymo Ideoq; non nasci in arcadia. Tunc oleam non putabãt

Apiarij

gigni: nisi intra trecenta stadia a mari· Thymis quidem nunc etiam lapideos campos in prouincia narbonẽsi refertos scimus· Hoc pene solo reddituu e longinquis regionibus pecudum milibus conuenientibus ut thymo uescãtur· Et conizæ duo genera in coronamẽtis: mas & fœmina· Differẽtia in folio· Tenuius fœminæ & constrictius angustiusq;· Imbricatũ maris & ramosius· Flos quoq; magis splendet eius· Serotinus utriq; post arcturũ· Mas odore grauior· Fœmina acrior· Et ideo contra bestiarum morsus aptior· Folia fœminæ mellis odorẽ habent · Masculæ radix a quibusdam libanotis appellatur : de qua diximus· Et tãtũ folio coronant iouis flos: amaracus hermerocalles abrotonũ: helenã: sisymbriũ: serpillũ· Omnia surculosa rosæ mõ· Colore tãtummodo placet iouis flos· Odor abest: sicut & illi qui græce phlox uocatur : & ramis aũt & folio odorata sunt: excepta serpillo· Helenum e lachrymis Helenæ dicitur natum· Et ideo in helena insula laudatissimũ· Est autẽ frutex humi se spergẽs dodrantalibus ramulis: folio simili serpillo · Abrotonũ iucundi odoris est & grauis· Floret æstate · Flos aurei coloris· Vacuum sponte prouenit· Cacumine suo se propagat· Seritur autem semine melius quam radice aut surculo· Semine quoq; non sine negocio plantaria transferuntur· Sic & adonium· Vtrunq; æstate · Alsiosa enim admodum sunt: & sole nimio læduntur· Sed ubi conualuere: ritu uitis fruticant· Abrotono simile odore leucanthemum est flore albo foliosum·

De Amaraco: uel sansuco: & nyctegreto: & meliloto: & uiola alba: & codiamino & de siluestribus bulbis: & heliochryso· & lichne: & de herbis citra mare·
Cap·xi·

Maracum Diocles medicus: & sicula gens appellauere: quod ægyptus & syria sansucum. Seritur utroq; genere & semine: & ramo: uiuacius prædictis: & odore melius. Copiosum amaraco æquequam abrotono semen. Sed abrotono radix una: & alte descendens: cæteris in summo terræ leuiter hærens. Reliquorum satio autumno fere incipiente: necnõ & uere quibusdam locis quæ umbra gaudent: & aqua aut fimo. Nyctegreton inter pauca miratus est Democritus: coloris ignei: folijs spinæ: nec a terra se attollentem præcipuamq; in gedrosia narrat. Eruitur post æquinoctium uernum radicitus. Siccaturq; ad lunã xxx. diebus: ita lucens noctibus. Magos parthorumq; reges uti hac herba ad uota suscipienda. Eandẽ uocari chenamychon: quoniam anseres a primo conspectu eius expauescant. Ab alijs nyctalopa: quoniam e longinquo noctibus fulgeat. Melilotos ubiq; nascitur. Laudatissima tamen in attica. V bicunq; uero recens: nec candicans: et croco q̃ simillima. Q uanquam in italia odoratior & candida. Florum prima uer nunciantium uiola alba. Tepidioribus uero locis etiam hyeme emicat. Postea quæ appellatur purpurea. Proxime flammea: quæ flox uocatur: siluestris dumtaxat. Codiaminon bis anno: uere & autumno. Aestates hyemesq; fugit. Seriores supradictis aliquando narcisus: & lilium trans maria. Et in italia quidem (ut diximus) per rosam. Nam in græcia tardius etiamnum anemone. Est autem hæc siluestrium bulborum flos: aliaq; q̃ quæ dicetur in medicinis. Sequitur oenanthe: melanion. Ex siluestribus heliochrysos. Deinde alterũ genus anemones: quæ limonia uocatur. Post hanc gladiolus comitatus hyacinthis. Nouissima rosa: Eadem prima deficit: excepta satiua. Cæterum hyacinthus ma=

Nyctegreton

xime durat: & uiola alba: & oenanthe· Sed hæc ita si deuulsa crebro prohibeatur in seminibus· Nascitur locis tepidis · Odor idem qui germinantibus uuis: Atque inde nomen· Hyacinthum comitatur fabula duplex : luctum præferens eius: quem Apollo dilexerat: aut ex Aiacis cruore editi: ita discurrentibus uenis ut græcarum litterarum figura ea legatur inscripta· Heliocrysos florem habet auro similem: folium tenue: cauliculum quoq; gracilem: sed durum· Hoc coronare se magi si & unguenta summantur ex auro: quod apyron uocant: ad gratiã quoq; & uitæ gloriam pertinere arbitrantur· & uerni q=dem flores hi sunt· Succedunt illis æstiui lychnis: & Iouis flos & alterum genus lilij· Item tiphyon & amaracus: quem phrygium cognominant: sed maxime spectabilis porthos· Duo genera huius· Vnum cui flos hyacinthi est· Alterum candidius qui fere nascitur in tumulis: quoniam in fortius durat· Et iris æstate florens· Abeunt & hi marcescuntq;· Alij rursus subeunt autumno· Tertium genus lilij: & crocus: & orisin in utroq; genere: unum hebes: alterum odoratum: primis omnia imbribus emicantia· Coronarij quidem & spinæ flore utuntur· Quippe cum spinæ albæ cauliculi inter oblectamẽta gulæ quoq; condiantur· Hic est trans maria ordo florum· In italia uiolis succedit rosa: Huic interuenit lilium· Rosam cyanus excipit· Cyanum amaranthus· Nam uincapuinca semper uiret in modum lineæ folijs geniculatis: circundata topiaria herba inopiam tamen florum aliquando supplet· Hæcq; a græcis chamædaphne uocatur· Vita longissima uiolæ albæ est trimatu· Ab eo tempore degenerat· Rosa & quinquennium perfert non recisa nec adusta· Illo enim modo iuuenescit· Diximus & terram referre plurimum· Nam in ægypto sine odore hæc om=

nia·Tantũq; myrtis odor præcipuus· Alicubi etiaꝫ bi=
nis menſibus antecedit geminatio omnium·Roſaria a fa=
uonio foſſa oportet opponi:iterumq; ſolſtitio·Et id agẽ
dum:ut intra id tempus purgata:& pura ſint·

De cura apum:pabulo:& morbis earum: & reme=
dijs· Ca · xij·

u Erum hortis coronamentiſq; maxime aluea=
ria:& apes conueniũt:res præcipui quæſtus:
compendijq; cum fauit·Harũ ergo cã oportet
ſerere.thymum:apiaſtrũ:roſam:uiolas:liliũ:cytiſum: fa
bam:eruilium:cunilam:papauer:conizam:caſiam:melilo
tum·meliſſophyllum:cerinthen·Eſt autem cerinthe fo=
lio candido:incuruo cubitalis:capite concauo:mellis ſuc
cum habente·Horum florum auidiſſimæ ſunt:atq; etiaꝫ
ſinapis:quod miremur cum oliuæ florem ab ijs non attĩ
gi conſtet:Ideoque hanc arborem procul eſſe melius ſit:
cum aliquas q̃ proxime ſeri conueniat:quæ & euolan=
tium examina inuitent nec longius abire patiantur·Cor
num quoq; arborem caueri oportet·Nam flore eius degu
ſtato aluo concita moriuntur·Remedium ſorbam contu
ſam e melle præbere ijs uel urinam hoĩum:uel bouꝫ: aut
grana punici mali amineo uino cõſperſa·Et geniſtas cir
cumſeri aluearijs gratiſſimum· Mirum eſt : dignum
que memoratu de alimentis quod comperi ·Hoſti
lia uicus alluitur pado·Huius inquilini pabulo circa de=
ficiente imponunt nauibus aluearia:noctibuſq; ad qui=
na millia paſſuum contrario amne naues ſubeũt· Egreſ=
ſæ luce apes paſtæq; ad naues quottidie remeant:mutã=
tes locum donec pondere ipſo preſſis nauibus plena al=
uearia intelligantur:reuectiſq; eximuntur mella · Et in
hiſpania mulis prouehunt· De uenenato melle:& de
remedijs mellis uenena:& mellis inſani· Ca· xiij:

Antumq; pabulũ refert:ut mella quoq; uene
nata fiant·Heracliæ in ponto quibusdã annis
perniciosissima existunt:ab iisdem apibus fa=
cta·Nec dixere auctores e quibus floribus ea fierẽt· Nos
tamen trademus quæ cõperimus· Herba est alba:exitio
quidẽ iumentorũ:sed præcipue caprarum:appellata ægo
lethron·Huius flore concipiunt noxium uirus aquoso ue
re marcescente·Ita fit ut non omnibus annis sentiatur
hoc malum·Venenati signa sunt ꝙ omnino nõ densatur
ꝙ color magis rutilus est:odor alienus : sternutamenta
protinus mouens:qđ ponderosius ĩnoxio·Qui edere,abii
ciunt se humi refrigerationem quærentes·Nã & sudo
re diffluũt·Remedia sunt multa:quæ suis locis dicemus
Sed quoniam statim repsentari aliqua in tantis insidiis
oportet:mulsum uetus e melle optimo & ruta:salsamẽ
ta etiam si reiiciantur sumpta crebro· Certumque est id
malum per excrementa ad canes etiam peruenire: simili
terq; torqueri eos·Mulsum tamen ex eo inueteratum in=
nocuum esse cõstat·Et fœminarum cutem nullo melius
emendari cum costo:suggillata cum aloe· Aliud genus ĩ
eodem ponti situ quod gentes ex anno mellis:ab insania
quam gignit:mænomenon uocant· Id existimatur con=
trahi flore rhododendri:quo scatent siluæ·Gensq; ea cũ
curam in tributa romanis præstet:mel quoniam exitia=
le est non uendit·Et in perside:& in mauritania cæsa=
riensi getulia:contermina masyllis:uenenati faui gignũ
tur·Quidamq; a parte:quo nihil esse falacius potest: ni
si ꝙ liuore deprehenduntur·Quid sibi uoluisse naturam
iis arbitremur insidiis?ut ab iisdem apibus:nec omnibus
annis fierent: aut non totis fauis? Parum enim erat
genuisse rem in qua uenenum facillime daretur eti=
am ne hoc ipsa in melle tot animalibus dedit? Quid

Aegolethron

Menomenon

ſibi uoluit? niſi ut cautiorem minuſq; auidum faceret ho minem. Non.n.ipſi melli ſed apibus iam cuſpides dede rat: & quidem uenenatas: Remedium aduerſus has uti q̃ non differendo. Ergo maluæ ſucco aut foliorum hede ræ perungi ſalutare eſt. Vel percuſſos eas bibere. Mirum tamen eſt uenena portantes ore fingenteſq; ipſas non mori. Niſi q̃ illa domina rerum omnium hanc dedit re pugnantiam apibus. Sicut contra ſerpentes pſyllis: mar ſiſq; inter homines.

De melle: quod muſcæ non attingunt: & aluearijs: & cura eorum ſi famem ſentiunt apes: & quomodo cæra fiat. Ca. xiiij.

a Liud in creta miraculum mellis. Mons eſt ca rina nouem millia paſſuum ambitu. Intra q̃d ſpatium muſcæ non reperiuntur natumq; ibi mel nuſq̃ attingunt. Hoc experimento ſingulare medica mentis eligitur. Aluearia orientem æquinoctialez ſpecta re conuenit: aquilonem euitent. Nec fauonium minus. Al uearia optĩa cortice. Secunda ferula. Tertia uimine. Mul ti ea & ſpeculari lapide fecere: ut operantes intus ſpe ctarent. Circũlini aluearia fimo bubulo utiliſſimũ oper culum: a tergo eſſe ambulatorium: ut properatus intus ſit proſper. Si magnus ſit uterus aluearius ꝓuentus aũt ſterilis: ne operandi deſperatione curam abijciãt: id pau latim reduci oportet fallente operis incremento. Aluea ria hyeme ſtramẽto opiri crebro ſuffiri: maxiẽ fimo bu bulo. Cognatum hoc ijs: & innaſcẽtes beſtiolas necat: araneos: papiliones: teredines: apeſque ipſas excitat. Et araneorũ quidẽ exitiũ facilius eſt. Papilionũ maior pe ſtis. Tollitur uero cũ matureſcit malua noctu interlunio cælo ſereno accẽſis lucernis ante alueos: In eã flãmã ſeſe ingerũt. Si cibus deeſſe ſentiatur: apibus: uuas paſſas: ſic

Mirabile mellis

De fimo bubulo

cas ue ficos:tufasq; ad fores earū posuisse conueniet· Itē lanas tractas madentes passo:aut defruto:aut aqua mulsa·Gallinarū etiā crudas carnes·Quibusdā etiam æstatibus iidem cibi pstandi:cū siccitas cōtinua florū alimēta negat·Alueorū:cū mel eximitur:illini oportet exitus melisophyllo aut genista tritis:aut mediosalba uite pcingere:ne apes diffugiant· Vasa mellaria:aut fauos lauari aqua pcipiunt·Hac decocta fieri saluberrimū acetū· Cæra fit ex expssis fauis:sed ātē purificatis aqua:ac triduo in tenebris siccatis:quarto die liquatis igni in nouo fictili aqua fauos tegente:tūc sporta collatis·Rursus in eadē olla coquitur cæra cū eadem aqua:excipiturq; alia frigida:uasis melle circunlitis·Optima quæ punica uocatur· Proxima q̄ maxime fulua odorisq; mellei pura:Natōne aūt pontica· Quā cōstare equidē miror inter uenenata mella·Deinde cretica plurimū·n·ex ppoli habet:de qua diximus in natura apū·Post has corsica:quoniā ex buxo fit & hēre aliq̄tā uim medicaminis putatur·Punica fit hoc mō·Vētilatur sub diuo sæpius cæra fulua· Deide feruet in aqua marina ex alto petita addito nitro·Inde ligulis eligūt florē:idest cādidissima quæq;:trāsfundunt q; in uas:q̄d exiguū marinæ hēat frigidæ· Et rursus marina decoqunt sepatim:dehinc uas ipm refrigerāt:Et cū hæc ter fecere:iūcea crate sub diuo siccāt sole: lūaq;·Hoc ·n·cādorē facit:si sic siccatur·Et ne liquefaciāt ptegunt tenui lintheo·Cādidissima uero fit post insolationē etiā nū recocta·Punica medicinis utilissima · Nigrescit cæra addito chartarū cinere·Sicut āchusa admixta rubet·Variosq; in colores pigmētis trahitur ad reddēdas similitudines:& i numeros mortaliū usus:parietūq;etiā & armorū tutelā·Cætera de melle apibusq; in natura earum dicta sunt·Et ortorū quidē oīs fere rō peracta est·

Insolatio

De herbis ſponte naſcentibus & aculeatis. Ca.xv.

Equũtur herbæ ſpõte naſcentes: quibus plære= q; gentiũ utũtur in cibis. Maximeq; ægyptus frugũ fertiliſſima. Sȝ ut ſola ijs carere poſſit: tãta ẽ ciborũ ex herbis abũdãtia: In italia pauciſſimas nouimus: fraga: thamũ: ruſcũ: batin marinã: batin hortẽ ſianã: q̃ aliqui aſparagũ gallicũ uocant. Præter has pa= ſtinacã pratẽſem lupũ ſalictariũ: eaq; uerius oblectamẽ ta q̃ cibos. In ægypto nobiliſſima eſt colocaſia: q̃ cyamõ uocãt aliqui. Hãc a nilo metunt: caulæ cũ coctus eſt hara noſo in mãdẽdo. Thyrſo aũt qui inter folia emicat: ſpec= tabilis folijs latiſſimis etiã ſi arbores cõparentur: ad ſi= militudinẽ eorũ: quæ pſonata in noſtris amnibus uoca= mus. Adeoq; nili ſui dotibus gaudent: ut implexis collo caſſiæ folijs in uariã ſpẽm uaſorũ potare gratiſſimũ ha beãt. Seritur iã hæc in italia & in ægypto. Proxima au ctoritas cicorio eſt: q̃ diximus intubũ erraticũ. Naſcitur poſt uergilias: Floret particulatim. Radix ei lẽta: quare etiam ad uincula utuntur illa. Anthalium haud longi= us a flumine naſcitur meſpili magnitudine & rotundi tate: ſine nucleo: ſine cortice: folio cyperi. Mandunt igni patum. Mandunt & oetum cui pauca folia minimaq; uerum radix magna. Arachidna quidem & aracos cuȝ habeãt radices ramoſas ac multiplices: nec foliũ nec her bã ullã: aut quicq̃ aliud ſupra terrã habẽt. Reliqua uul= garium in cibo apud eos herbarum nomina: condriala: hypocheris: & caucalis: anthriſcũ. ſcandix: come ab ali= is tragopogon folijs croco ſimillimis: partheneium: ſtry cnum: corcorus. Et æquinoctio naſcentes aphace: acinos: quam epipetron uocant: quæ nunq̃ floret. At e cõtrario aphace ſubinde marceſcente flore emittit aliuȝ tota hye me totoq; uere uſq; in æſtatem. Multas præterea ignobi

Cinnum

les habent. Sed maxime celebrãt enicon italiæ ignotam:
ipsis aũt oleo ñ cibo gratã. Hoc faciũt ex semine eius. Dif
ferẽtia prima siluestris & satiuæ. Siluestriũ duæ spẽs.
Vna mitior est simili caule tñ rigido. Itaq; & æolij an
tiqui utebãtur. Exilis: q̃ quidã atractylida uocant. Semẽ
eius candidũ: & grande: amarũ. Altera irsutior torosio
re caule: & qui pene humi serpat: minuto semine. Acu=
leatarũ hæc est generis: quoniã distinguẽda sunt & ge
nera. Ergo quædã herbarum spinosa sunt: quædam sine
spinis. Spinosarũ multæ species. In totum spina ẽ aspa=
ragus scorpio: nullum.n. foliũ hẽt. Quædam spinosa fo
liata: ut carduus: eryngion: glycyrrhizon: & urtica. Iis
.n. omnibus folijs inest aculeata mordacitas. Aliqua &
secundum spinam habent folium: ut tribulus: & ono=
nis. Quædam in folio habent: & in caule ut phleos: q̃d
aliqui stoeben appellauere. Hippophyes spinis genicula Hippophyes
tum. Tributa proprietas q̃d & fructu; spinosum hab;.
Ex omnibus ijs generibus urtica maxime noscitur: aceta
bulis in flore purpuream lanuginem fundentibus sæpe
altior binis cubitis. Plures eius differẽtiæ. Siluestris quã
fœminam uocant: mitior. Et in siluestri quæ dicitur ca=
nia acrior. Caulæ quoq; mordaci fimbriatis folijs. Quæ
uero etiam odorem fundit: herculanea uocatur. Semen
omnibus copiosum: nigrum. Mirum sine ullis spinarum
aculeis lanuginem ipsam esse noxiam: & tactu tan=
tum leui pruritum: pustulasque confestim adusto simi=
les existere. Notum est & remedium olei. Sed mordaci
tas non protinus cum ipsa herba gignitur: nec nisi soli=
bus roborata. Incipiens quidem ipsa nasci uere non in=
grato: multis etiam religioso in cibo est: ad pellendos to
tius anni morbos. Siluestrium quoque radix: omnem
carnem teneriorem facit simul cocta. Quæ innoxia

est morsu carens: aononiũ uocatũ. De scorpiõe dicemus inter medicas.

De carduo: & helxine: & tribulo: & anchusa. Ca. xvi.

Carduus & folio & caule spinosas lanugines habet. Itẽ acorna leucacanthos: chalceos: Cnidos: polyacanthos: onopygos: helxine: scolimos. Chamæleon in folijs non habet aculeos. Est & illa differentia ꝙ quædam in ijs multicaulia ramosaque sunt: ut carduus. Vno autem caule nec ramosum cnidos. Quædam cacumine tantum spinosa sunt: ut eringium. Quædam æstate florent: ut tetralix & helxine. Scolimus quoq; floret sero & diu. Acorna colore tantum rufo distinguitur: & pinguiore succo. Idem erat atractylis quoq;: nisi candidior esset: & nisi sanguineum succũ funderet. Qua de causa phonos uocatur a quibusdam: odore etiam grauis: sero maturescente semine: nec ante autumnum: q̃q̃ id de omnibus spinosis dici possit. Verũ omnia hæc & semine & radice nasci possunt. Scolimos carduorum generis ab ijs distat ꝙ radix eius uescẽda est decocta. Mirum ꝙ sine interuallo tota æstate aliud floret in eo genere: aliud concipit: aliđ parturit. Aculei arescente folio desinunt pungere. Helxine rara uisu ẽ: neq; in omnibus terris est: a radice foliosa: ex satiua ueluti malum extuberat. Contacta suaue olet. Huius uertex summus lachrymam continet iucundi saporis acanthicen masticem appellatam. Et cactos quoq; in sicilia tantum nascitur suæ proprietatis & ipsa. Cuius in terra serpunt caules e radice emissi lato folio & spinoso: caulesq; uocant cactos. Nec fastidiunt in cibis inueteratos quoq;. Vnum caulem rectum habent: quem uocant: pternica: eiusdem suauitatis: sed uetustatis impatientẽ.

Semen ei lanuginis:quem pappon uocant:quo detracto
ex cortice:teneritas ſimilis cerebro palmæ eſt: uocant
aſcaliā·Tribulus nō niſi i paluſtribus naſcitur·Dira res
alibi:iuxta nilū & ſtrymonē amnes excipitur in cibis·
Inclinatus in uadū:folio ad effigiē ulmi: pediculo lon=
go · At in reliquo orbe genera duo uni Cicerculæ folia
alteri aculeata·Hic & ſerius floret·Magiſq; ſepta obſi=
det uillarū·Semen ei rotondius nigrū in ſiliqua · Alteri
harenaceū·Spinoſorū etiānum aliquid genus ononis·In
ramis enim ſpinas habet appoſito folio rutæ ſimili: to=
to caule foliatū in modum coronæ:ſequitur a frugibus:
aratro inimicū:uiuaxq; præcipue·Aculeatarū caules ali
quarum per terram ſerpunt: ut eius quā coronopon uo=
cant·Et ex diuerſo ſtans anchuſa inficiēdo ligno cæriſ=
q; radice apta·Eſt autem mitior ijs anthemis:& phy=
lanthes:anemone:& aphace:caule foliato eſt: & cre=
pis & lotos· Differentia foliorū & hic quæ & in ar
boribus:breuitate pediculi:ac longitudine:anguſtis ipis
foliorū:amplitudine:angulis:inciſuris:odore:flore·Diu
turnior hic quibuſdā per partes florentibus ut in ocimo
Heliotropio:aphace:onochite·

Differentia herbarū per folia:& quæ herbæ
toto anno floreant:& haſtula regia:& pi=
ſtana & de gladiolo· Ca·xvij·

V ltis inter hæc æterna folia : ſicut quibuſdā
m arborum · In primiſq; heliotropio: adianto·
Aliud rurſus ſpicatarū genus:ex quo eſt Cy=
nops:alopecuros:ſtelephuros:quā quidā ortyga uocāt·
Alij plantaginem:de qua infra dicemus inter medicas·
thryallis ex ijs·Alopecuros ſpicam habet mollē & la=
nuginem denſam:non diſſimulem uulpiū caudis:unde
ei nomē·Proxima eſt ei & ſelepyros:niſi ꝙ illa parti=

culatim floret. Cicorion & similia circa terrã folia habent germinãtes ab radice post uergilias. Perditon: quã & æoliæ gentes & ægyptij edunt: nomen dedit auis id maxime eruẽs. Crassas plurimasq; habet radices. Itẽ ornithogale caule tenero: candido: semipedali radice bulbosa: molli tribus, aut quattuor agnatis. Coquitur in pulte. Mirũ loton herbã: & ægylopa nõ nisi post annũ e semĩe suo nasci. Mira & anthemidis natura: q̃ a summo florere incipit: cũ cæteræ omnes quæ particulatim florent: ab ima sui parte incipiant. Notabile & in lappa: quæ adhærescit: quoniã in ipsa flos nascitur: non euidẽs: sed intus occultus: & intra se germinat: uelut animalia quæ in se pariunt. Item circa opuntem opuntia est herba etiam homini dulcis. Mirũq; e folio eius radicem fieri ac sic eam nasci. Lassine unum foliũ habet: sed ita implicatũ: ut plura uideantur. Chondrylla amara est: & acri in radice succo. Amara & aphace: & quæ picris nominatur: & ipsa toto anno florens: nomen ei amaritudo imposuit. Notabilis & scyllæ: crociq; natura: quæ cum omnes herbæ foliũ primũ emittant: moxq; in caulẽ rotundẽtur: in ijs caulis prior intelligitur q̃ folium. Et in croco quidẽ flos impellitur caule. In scylla uero caulis exit: deinde flos ex eo emergit. Eadẽq; ter floret (ut diximus) tria tempora sationũ ostendens. Bulborum generi quidã adnumerant: & cypiri hoc est gladioli radicem. Dulcis ea est: & quæ decocta: panẽ etiam gratiorem faciat: põderosiorẽq; simul subacta. Similis est & quæ thesion uocatur: gustu aspera. Cæteræ eiusdem generi folio differunt. Asphodelus: oblongũ et angustũ habet. Scylla latum & tractabile. Gladiolus simile nomini. Asphodelus manditur & semine tosto: & bulbo. Sed hoc in cinere tostꝰ: dein sale & oleo adi

Mira

opuntia

to· Præterea tuſo cum ficis præcipua uoluptate:ut uide=
tur Heſiodo· Traditur & ante portas uillarum ſatum
remedio eſſe contra ueneficorum noxã:· Aſphodeli men
tionem & Homerus fecit· Radix eius napis modi=
cis ſimilis eſt· Neq; alia numeroſior: octoginta ſimul
aceruatis ſæpe bulbis· Theophraſtus et fere græci prin=
cepſq; Pythagoras caulem eius cubitalem: & ſæpe
duum cubitorum: folijs porri ſilueſtris: anthericon uo=
cauere· Radicem uero id eſt bulbos aſphodelon: noſtri
illud albucum uocant: & aſphodelum haſtulam regiã·
Ea eſt & caulis acinoſi· Eius duo genera faciũt· Albuco
eſt ſcapus cubitalis: & amplius purus: leuis· De quo
Mago præcipit exitu menſis martij: & initio aprilis:
cum floruerit: nondum ſemine eius intumeſcente deme=
tendum: findendoſq; ſcapos: & quarto die in ſolem ꝓ=
ferendos· Ita ſiccatis manipulos faciendos· Item piſta=
nam dicit a græcis uocari: quam inter uluas ſagittam
appellamus· Hanc ab idibus maij uſq; ad finem octo=
bris menſis decorticari: atq; leui ſole ſiccari iubet· Idem
& gladiolum alterum: quẽ cypiron uocant & ipſum
paluſtrem iulio menſe ſecari iubet ad radicem: ter=
tioq; die in ſole ſiccari: donec candidus fiat· Quo=
tidie autem ante ſolem occidentem in tectum refer=
ri: quoniam paluſtribus deſectis nocturni rores no=
ceant·

De iunco genera ſex: & de cypero: & de medicamentis earum & de cypiro: & odorato iunco· Ca·xviij·

s Imilia præcipit de iũco quẽ mariſcon appel=
lant: ad texẽdas tegetes: & ipſm iunio men=
ſe eximi ante iulium medium præcipiens·
Cætera deſiccando eadẽ quæ de ulua ſuo loco diximus·

Alterũ genus iuncorũ facit: quod marinũ & a græcis oxyschoenon uocari inuenio. Tria genera eius acuti: sterilis: quem marem oxyn græci uocant: reliqua fœmenini ferentis semen nigrum: quẽ melancranin uocãt. Crassior hic & fruticosior. Magisq; etiamnum tertius qui uocatur holoschoenos. Ex ijs melancranis sine alijs generibus nascitur. Oxys autẽ & holoschoenos eodem cespite. Vtilissimus ad uitilia holoschenos: quia mollis & carnosus est. Fert fructum uuarũ cohærentiũ modo. Nascitur autẽ is quẽ marẽ appellamus ex semetipso: cacumine in terrã defixo. Melancranis autem suo semine. Alioquin omniũ radices omnibus annis intermoriũtur. Vsus ad nassas marinas: utiliũ nexus: elegantiũ lucernarum lumina præcipua medullæ amplitudine. Iuxta maritimas alpes tanta ut inciso uentre impleant pene unciarum latitudinem. In ægypto uero cribrorum longitudinem non alias utiliorem. Quidam etiamnũ unum genus faciunt iunci trianguli: cyperon uocant. Multi enim non discernunt a cyprio uicinitate nominis. Nos distinguemus utrunq;. Cyprius est gladiolus (ut diximus) radice bulbosa: laudatissimus in insulis creta: dein naxo: & postea phœnice. Cretico candor odorq; uicinus nardo: naxio acrior: phœnicio exiguũ spirans: nullus ægypito. Nam & ibi nascitur. Discutit duritias corporum. Iam enim remedia dicemus: quoniã & florum odorumq; generiq; est magnus usus in medicina. Quod ad cypiron attinet: Apollodorũ quidem sequimur: qui negabat bibendũ: q̃q̃ professus efficacissimũ esse aduersus calculosos. Eo fœtas fœminas quidem abortus facere non dubitat. Mirumq; tradit barbaros suffitum eius herbæ excipientes ore lyenes consumere. Et non egredi domibus nisi ab hoc suffitu. Vegetiores enim firmio-

resq; sic et fieri·Inter triginũ & alarũ uitijs pfectioni busq; cum oleo illitum non dubie mederi· Cyperos iuncus est qualiter diximus angulosus:iuxta terram candidus:cacumine niger:pinguisq;·Folia ima porraceis/ exiliora:in cacumine minuta:inter quæ est semen·Radix oliuæ nigræ similis:quam cum oblonga est:cyperida uocãt magni in medicina usus·Laus cypero prima æmmoniaco:secũda rhodio:tertia thracio:nouissima ægyptio:quæ & confundit intellectũ:quoniã & cypiros ibi nascitur·Sed cyperos durissima uixq; spirans·Cæteris odor ẽ ipsam nardũ imitãs·Est & per se indica herba: quæ cyperis uocatur:gingeberis effigie:cõmanducata croci uim reddit·Cypero uis in medicina psilotri·Illinitur pterygijs:ulceribusq; genitalium:& quæ in humore sunt omnibus:sicut oris ulceribus·Radix aduersus serpẽtiũ ictus & scorpionum pſertim remedio ẽ·Vuluas aperit pota· Largiori tanta uis:expellit eas:urinã ciet:& calculos: ob id utilissima hydropicis·Illinitur & ulceribus quæ serpunt:sed iis præcipua quæ in stomacho sunt ex uino uel aceto illita·Iunci radix in tribus heminis aquæ decocta ad tertias:tussi medetur·Semen tostum & in aqua potum sistit aluum:& fœminarum menses: capitisque dolores facit·At qui uocatur holoschœnos eius quæ proxima sunt radicis cõmanducantur aduersus araneorum morsus·Inuenio etiãnum unum iunci genus:quod tropicen uocant·Huius semine somnum allici·Sed modum seruandum:ne sopor fiat·Ob id & odorati iunci medicinæ dicentur:quoniam & in syria cœle(ut suo loco retulimus)nascitur·Laudatissimus ex nabathea iuncus cognomine theucitis·Proximus babylonius · Pessimus ex africa ac sine odore·Est autem rotundus uinosæ mordacitatis ad linguam·Sincerus in confricando odorem ro

Cyperus

ſæ emittit rubentibus fragmentis· Diſcutit inflactiones Ob id ſtomocho utilis: bilemq; & ſanguinẽ reijcienti= bus· Singultus ſedat· Ructus mouet· Vrinã ciet· Veſicæ medetur· Ad muliebres uſus decoquitur· Opiſthotoni= cis cum reſina arida imponitur· Excalfactoria & roſa uteros aſtringit: refrigerat· Vſus eius diuiditur in folia & flores· Capita foliorũ parteſq; candidæ ungues uo= cantur· In flore autẽ aliud eſt ſemẽ· aliud capillus in ca pite: aliud cortex: aliud calix· Foliũ ſiccatur: aut tribus modis exprimitur· Per ſe: cum ungues non detrahuntur ibi enim humoris plurimũ· Aut cum detractis unguibus reliqua pars aut oleo: aut uino maceratur in ſole uaſis uitreis· Quidã & ſalem admiſcent: & anchuſam non nulli: aut aſpalathũ: aut iuncũ odoratũ: quia talis ma= xime ꝓdeſt uuluæ ac dyſentericis· Exprimũtur eadẽ fo= lia detractis unguibus trita per lintheũ ſpiſſum in æreũ uas: leuiq; igni ſuccus coquitur: donec fiat craſſitudo mellis: ad hoc eligi oportet odoratiſſima quæq; folia·

Ex roſa medicinæ: & de lilio: & de narciſo: & ex uio la: & de baccare: & combreto: & aſaro· Ca· xix·

u Inum quomodo fieret ex roſa diximus in= ter genera uini: Vſus ſucci ad aures: oris ulce= ra: gingiuas: tonſillas: gargariſſatus· Stoma chum: uuluas: ſedis uitia: capitis dolores in febre per ſe uel cum aceto ſomnõ: nauſeas· Folia uruntur in callible pharũ· Et ſiccis fœmina aſperguntur· Epiphoras quoq; aridis leniunt· Flos ſomnũ facit· Inhibet fluctiones mu= lierũ maxime albas in poſca potus· Et ſanguinis excrea tiones· Stomachi quoq; dolores q̃tum in uini cyathis tribus· Semẽ iꝫs optimũ crocinũ: nec anniculo uetuſtius: & in umbra ſiccatur· Nigrũ inutile· Dentiũ dolori illi nitur· Vrinã ciet· Stomacho imponitur· Item igni ſacro

non ueteri·Naribus subditum caput purgat· Capita po
ta uentrem & sanguinem sistunt·Vngues rosæ epipho
ris salubres sunt·Vlcera enim oculorum rosa sordescunt
præterq̃ in initijs epiphoræ:ita ut arida cum pane impo
natur·Folia quidem uitijs stomachi:rosionibus: & ui=
tijs uentris:& intestinorum:& præcordijs utilissima
uel illita·Cibo quoq; lapati modo condiuntur·Cauẽdus
quoq; in iis situs celeriter insidens·Et aridis & expres=
sis aliquis usus·Diapasmata inde fiunt ad sudores coer=
cendos:ita ut a balneis inarescant corpora:dein frigida
abluantur·Siluestris cum adipe ursino alopecias mirifi
ce emendat·Lilij radices multis modis florem suum no=
bilitauere·Contra serpentium ictus ex uino potæ:& cõ
tra fungorum uenena·Propter clauos pedum in uino de
coquuntur:triduoq; non soluuntur·Cum adipe aut oleo
decoctæ pilos quoq; adustis reddunt·E mulso potæ inu=
tilem sanguinem cum aluo trahunt·Lyeniq; & ruptis
uulsis prosunt·Et menstrui fœminarum in uino decoctæ
Impositæq; cũ melle neruis præcisis medẽtur·Cõtra ly=
chẽas:& lepras & furfures ĩ facie emẽdãt·Erugãt cor
pa·Folia in aceto cocta in uulneribus imponuntur· Epi=
phoris testium in melle:cum hyoscyamo & farina tri=
tici·Semen illinitur igni sacro·Flos & folia ulcerumue
tostati·Succus qui flore expressus est:ab alijs mel uoca=
tur:ab alijs syrium ad emolliendas uuluas:sudoresq; fa
ciendos:& suppurationes coquẽdas·Narcisi duo gene=
ra in usu medici recipiũt·Vnũ purpureo flore: & alte=
rum herbaceũ·Hunc stomacho inutilem: & ideo uomi=
torium:aluos quoq; soluentẽ:neruis inimicũ:caput gra=
uantem:Et a narce narcisum dictum:nõ a fabuloso pue
ro·Vtriusque radix mulsei saporis est·Ambustis prodest
cum exiguo melle·Sic & uulneribus:& luxatis·Panis

uero cũ melle & auenæ farina. Sic & infixa corpori extrahit in polenta tritus: oleoque contusus. Medetur: & lapide percussis. Purgat uulnera permixtus farinæ: Nigras uitiligines emaculat. Ex hoc flore fit narcisinũ oleum ad emoliendas duricias. Calfaciẽda quæ alserint. Auribus est utilissimus: sed capitis dolores facit. Violæ siluestres sunt & satiuæ. Purpureæ refrigerant. Cõtra inflammationes illiniuntur stomacho ardẽti. Imponuntur & capiti in fronte. Oculorũ priuatim epiphoris: & sede ꝓcidente: uulua ue. Et contra suppurationes. Crapulã: & grauedines capitis impositis coronis: olfactuue discutiũt. Angĩas ex aqua potæ. Id q̃d purpureũ est ex ijs comitialibus medetur: maxĩe pueris in aqua potũ. Semẽ uiolæ scorpionibus aduersatur. Contra flos albæ suppurata apit. Ip̃a discutit. Et alba ãt & lutea extenuãt mẽstrua. Vrinã ciũt. Minor uis ẽ recẽtibus. Iõq; aridis post ãnum utẽdũ. Lutea dimidio cyatho in aquæ tribus mẽses trahit. Radices eius cũ aceto illitæ sedãt lyenẽ. Itẽ podagrã. Oculorũ inflationes cu3 myrrha & croco. Folia cum melle purgant capitis ulcera. Cum cæra rimas sedis. Et quæ in humidis sunt. Ex aceto uero collectiones sanant. Baccar in medicinæ usu est. Aliqui ex nostris perpensam uocant. Auxiliatur contra serpentes. Capitis dolores: feruoresq;. Item epiphoras. Mãmis tumentibus a partu & ægylopijs. Incipientibusq; ignibus sacris. Odor somnum gignit. Radicem decoctam bibere spasticis: euersis: conuulsis: suspiriosis: salutare ẽ. In tussi uetere radices eius tres: quattuorue decoquũtur ad tertias partes. Hæcq; potio mulieres ex abortu purgat. Laterum compunctiones tollit: & uesicæ calculos. Tonditur cum diapasmate. Vestibus odoris gratia inseritur. Combretum quod simile ei diximus tritum cum

axungia: uulnera mire sanat· Asarum iocinerum uitijs salutare esse traditur: uncia sumptum in hemina mulsi mixti· Aluum purgat hellebori modo· Hidropicis pdest: & præcordijs: uuluisq;: ac morbo regio In mustum si addatur: facit uinum urinis ciendis· Effoditur cum folia emittit· Siccatur in umbra· Situm celerrime sentit·

De nardo gallico: & de croco medicinæ: & croco magmate: & iride: & saliunca: & holochryso: & chrysocome: & meliloto· Ca·XX·

T quoniam quidam ut diximus nardum rusticum nominauere radicem baccaris: cõtexemus & gallici nardi remedia in hunc locum dilata: cum disputaremus de peregrinis arboribus· Ergo aduersus serpentes duabus drachmis in uino succurrit· Inflationibus colli: uel ex aqua uel ex uino· Item incineris: & renum suffusisq; felle· Et hydropicis per se uel cum absinthio· Sistit purgationes mulierum· Impetus uero eius: q phun eodem loco appellauimus· Radix datur poui trita: uel decocta ad strangulationes: uel pectoris dolores: uel laterum· Menses quoq; cit· Bibitur cum uino· Crocum cum melle non soluitur: nulloq; dulci· Facillime autem uino: aut aqua· Vtilissimũ in medicina· Adseruatur cornea pyxide· Discutit inflãmationes omnes quidem· Sed oculorum maxime ex ouo illitus· Vuluarũ quoq; strangulatus· Stomachi exulcerationes: pectoris: & renũ: iocinerum pulmonũ: uesicarumq; peculiariter· Inflãmationi earũ uehemẽter utile: Itẽ thussi & pleureticis· Tollit & pruritus· Vrinã cit· Qui crocũ prius biberint crapulã nõ sentient· Ebrietati eo restituũt· Coronæ quoq; ex eo mulcent ebrietatẽ· Sõnum facit· Caput leniter mouet· Venerem stimulat· Flos eius igni sacro illini=

tur cū creta cimolia. Ipsum plurimis medicaminibus mi
scetur. Collyrio uni nomē dedit. Ex eo quoq; expresso un
guento crocino: quod crocomagma appellant. Habet su=
as utilitates contra suffusiones oculorum. Vrinas magis
excalfacit q̃ crocum ipsum. Optimū qđ gustatum saliuā
dētesq; inficit. Iris ruffa melior q̃ cādida: infantibus eā
circūligari salutare est. Dentientibus præcipua est: &
tussientibus: tinearumue uitio laborantibus instillari.
Cæteri effectus eius non multum a melle differunt. Vl=
cera purgat: capitis præcipue. Suppurationes ueteres. Al
uum soluit duabus drachmis cum melle. Tussim: tormi=
na: inflationes: pota: Lienes ex aceto. Contra serpentium
& araneorum morsus: ex posca ualet. Contra scorpio=
nes duarum drachmarum pondere: in pane. uel aqua su=
mitur. Contra canum morsus ex oleo imponitur. Et con=
tra perfrictiones. Sic & neruorum doloribus. Lumbis
uero & coxendicibus cum resina illinitur. Vis ei concal
factoria. Naribus subdita sternutamenta mouet: caputq;
purgat. Dolori capitis cotoneis malis: aut struteis illini
tur. Crapulas quoq; orthopnoeas discutit. Vomitiones
cit: duobus obolis sumpta. Ossa fracta extrahit imposita
cum melle. Ad paronychias farina eius utuntur. Cum ui
no ad clauos: uel uerrucas. Triduoq; nō soluitur. Halitus
oris cōmanducata abolet: alarumq; uitia. Succo duricias
omnes emollit. Somnum conciliat. Sed genituram cōsu=
mit. Sedis rimas & condylomata. Omniaq; in corpore
excrescentia sanat. Sunt qui siluestrem irin uocent. Stru
mas hæc uel panos uel inguina discutit. Præcipitur ut si
nistra manu lecta ad hos usus seruetur: colligentesq; di=
cant cuius hominis utiq; causa eximant: Scelus herbario
rum aperietur in hac mentione: partem eius seruantium
& quarūdā aliarum herbarum sicuti plantaginis substi

tuentium si parum mercedis tulisse sese arbitrãtur. Rur susq; ut plus operis acquirant partem eam quam seruauere eodem loco infodiunt. Credo ut uitia quæ sanauerit̃ faciant rebellare. Saliuncæ radix in uino decocta sistit uomitiones. Corroborat stomachum. Polio Museus: & Hesiodus perungi iubent dignationẽs gratia. Gloriæque auidos pollium tractare: collere. Polium contra serpẽtes substernitur uel portatur. Medici in uino decoquunt recens uel aridum: illinuntq; uel spleneticis propinant ex aceto. Morbo regio in uino. Et hydropicis incipientibus in uino decoctum. Vulneribus quoq; sic illinunt. Secundas mulierum partusq; emortuos repellit. Item dolores corporis. Vesicas inanit. Et epiphoris illinitur. Nec magis alia herba conuenit medicamẽto: quod alexipharmacon uocant. Stomacho tamen inutile esse. Caputq; eo impleri: & abortum fieri poto. Aliqui negãt. Ad religionem addunt: ubi inuentum sit: protinus ad alligandum contra oculorum suffusiones. Cauendumq; ne terram attingat. Hi & folia eius thymo similia tradunt: nisi q molliora sunt: & lanatiore canicie. Cũ ruta siluestri & si teratur ex aqua cælesti aspidas mitigare dicitur. At ñ secus atq; cianus astringit: & coibet uulnera: prohibetq; serpere. Holocrysos medetur stranguriæ in uino pota: & oculorum epiphoris illita. Cuz fæce uero uini cremata in polenta: lychenas emendat. Chrysocomes radix calfacit & stringit. Datur potui ad iocinerum uitia. Itez pulmonum. Vuluæ dolores in aqua mulsa decocta. Ciet menstrua. Et si cruda detur: hydropicorum aquaz sistit. Melissophyllo: siue melitena si perũgantur aluearia nõ fugient apes. Nullo.n.magis gaudẽt flore. Copia istius examia facillime cõtinẽtur. Itẽ p̃sentissimũ ẽ cõtra ictus earũ: uesparũq;: & araneorum. Item scorpionum: Item

Rebellar

Poliũ

Alexipharmacon

contra uuluarum strangulationes: addito nitro. Contra tormina e uino. Folia eius strumis illinuntur: & sedis uitijs cũ sale decocta. Succus fœminas purgat: & inflationes discutit: & ulcera sanat. Articularios morbos sedat. Canisq; morsus. Prodest dysentericis ueteribus: & cœliacis: & orthopnoicis: lyenibus: ulceribus thoracis. Caligines oculorum succo cum melle inungi eximiũ habetur. Melilotos quoq; oculis medetur cum lacte: aut cũ lini semine. Maxillarum quoq; dolores lenit. Et capitis cum rosaceo. Item aurium e passo. Quæq; in manibus intumescunt uel erumpunt. Stomachi dolores in uino decocta: uel cruda tritaq;. Idem effectus est ad uuluas. Testes uero: & sedem prociduam. quæq; ibi sunt uitia: recens ex aqua decocta: uel ex passo. Adiecto rosaceo illinũtur ad carcinomata. Deferuescit in uino dulci. Peculiariter & contra meliceridas efficax.

De trifolio: & thymo: & hemorocalle: & de helenio: & abrotono. Ca. xxi.

t Rifolium scio credi præualere contra serpentium ictus: & scorpionum: ex uino: aut posca seminis granis uiginti potis. Vel folijs: & tota herba decocta: Serpentesq; nũq̃ in trifolio aspici. Præterea celebratis auctoribus contra omnia uenena pro antidoto: sufficere. xxv. grana eius. quod minianthes ex eo appellauimus tradi. Multa alia p̃terea in remedijs eius ascribi. Sed me contra sententias eorum grauissimi uiri auctoritas mouet. Sophocles. n. poeta uenenatũ id dicit. Simus quoq; medicus decocti aut contriti succum infusum corpori easdem uredines facere quasi percussis a serpente. Ergo non aliter utendum eo q̃ contra uenena censuerunt. Fortassis enĩ & ijs uenenis inter se contraria sit natura: sicut multis alijs. Item animaduerto semen

Serpentes nunq̃ in trifolio aspi

eius cuius minima ſint folia utile eſſe ad cuſtodiendam mulierum cutis gratiam in facie illitum·Thymum colligi oportet in flore:& in umbra ſiccari·Duo autem ſunt genera eius·Cădidum:radice lignoſa: in collibus naſcēs quod & præfertur·Alteruȝ nigrius floriſq; nigri·Vtraq; oculorum claritati multum conferre exiſtimātur·Et in cibo:& in medicamentis·Item diutinæ tuſſi eligmate faciles excreationes facere cum aceto & ſale·Sanguinem concreſcere non patitur e melle·Longas fauciuȝ diſtillationes extra illita cum ſinapi extenuare·Item ſtomachi & uentris uitia·Modice tamen utenduȝ eſt:quoniam excalfaciunt:quamuis ſiſtunt aluum:quæ ſi exulcerata ſit denarij pondus in ſextarium aceti:& mellis addi oportet·Item ſi lateralis dolor ſit:aut inter ſcapulas: aut in thorace·Præcordijs medentur ex aceto cuȝ melle· Quæ potio datur & in alienatione mentis:ac melăcholicis·Datur & comitialibus:quos correptos olfactus excitat thymi·Aiunt & dormire eos oportere ī molli thymo·Prodeſt & orthopnoicis:& anhelationi·Mulierūq; menſibus retardatis·Vel ſi emortui ſint in utero partus decoctum in aqua ad tertias·Viris uero contra inflationes cum melle & aceto·Et ſi uenter turgeat·Teſteſue aut ueſicæ dolor exigat·E uino tumores & impetus tollit impoſitum·Item cum aceto callum & uerucas· Coxendicibus imponitur cum uino articularibus morbis·Et luxatis tritum:ac lanæ inſperſum ex oleo ambuſtis cum adipe ſuillo:dant & potionem articularibus morbis trium obolorum pondere in tribus cyathis aceti & mellis·Et in faſtidio tritum cum ſale·Hemorocalles pallidum e uiridi & molle folium habet: radicem odoratam:atque bulboſam·Quæ eum melle impoſita uentri aquam pellit:& ſanguinem etiam inutilem·Folia

Helenium

epiphoris oculorũ:mãmarũq́; poſt partũ doloribus illi nuntur·Heleniũ ab Helenæ lachrymis diximus natũ· Fa uere creditur formæ·Cutẽ mulierũ ĩ facie reliquoq́; cor= pore nutrire incorruptã·Præterea putãt uſu eius quãdã datã gratiã ijs:uenereq́; cõciliari·Attribuũt & hylari tatis effectũ eidẽ potæ in uino:eumq́; quẽ habuerit · Ne= penthes illud ꝑdicatũ ab Homero:q̈ ea triſtitia oĩs abo= leatur·Eſt autem ſucci ꝑdulcis· Prodeſt orthopnoicis ra dix eius in aqua ieiunis pota · Eſt autem candidus in= tus & dulcis·Bibitur & contra ſerpentiũ ictus ex ui no·Mures quoq́; contrita dicitur necare·Abrotanum duo rum traditur generum:Campeſtre ac montanũ·Hoc fœ minam:illud marem intelligi uolumus· Amaritudo ab ſinthij in utroq́;·Siculum laudatiſſimum: dein gallati= cum·Vſus eſt & folijs·Sed maior ſemine ad calfacien= dum·Ideo neruis utile:tuſſi:orthopnoicis:conuulſis:rup tis:lumbis:urinæ anguſtijs· Datur bibendum manuali= bus faſciculis decoctis ad tertias partes·Ex ijs quaternis cyathis bibitur·Datur & ſemen tuſum in aqua drach= mæ pondere·Prodeſt & uuluæ·Concoquit panos cum farina hordeacea:& oculorum inflammationibus ili= nitur cotoneo malo concocto·Serpentes fugat · Contra ictus eorum bibitur cum uino:illiniturq́;· Efficaciſſimũ contra ea quorum ueneno tremores:& frigus accidunt ut ſcorpionum:& phalangiorum : & contra uenena alia pota·Prodeſt & quoquomodo algentibus : & ad extrahenda ea quæ inhærent corporibus·Pellit & inte

De abrotano

raneorum mala Ramo eius ſi ſubijciatur puluino uene= rem ſtimulari aiunt · Efficaciſſimamque eſſe her= bam contra omnia ueneficia quibus coitus inhibeatur.

Ex leucanthemo:& ſanſuco medi= cinæ· ·Ca·xxij·

l Eucanthemuz suspiriosis medetur: duabus par tibus aceti permixtum· Sansucum siue amaracum in cypro laudatissimum: & odoratissimum· Scorpionibus aduersatur ex aceto & sale illitũ· Menstruis quoq; multum confert impositum· Minor est eidem poto uis· Coibet & oculorum epiphoras cum polenta· Succus decocti tormina discutit: & urinis & hydropicis utile· Mouet & narium sternutamenta· Fit ex eo oleum quod sansucinum uocatur: aut amaracinum ad excalfaciendos emolliendosque neruos: & uuluas calfacit· Folia suggilatis cum melle: & luxatis cum cæra prosunt·

De anemona medicinæ: Ca·xxiij·

a Nemonas coronarias tantum diximus· Nunc reddemus & medicas· Sunt qui pherinion uocent· Duo eius genera· Siluestris prima· Altera in cultis nascens· Vtraq; sabulosis· Huiusq; plures species· Aut·n· phœniceum florem habet: quæ & copiosissima est: aut purpureum: aut lacteum· Harum trium folia apio similia· Nec temere semipedalem altitudinez excedunt: cacumine asparagi· Flos nunq̃ se aperit nisi uento spirante: unde & nomen accepit· Siluestri amplitudo maior: latioribusq; folijs: flore phœniceo· Hanc errore ducti argemonem putant multi· Alij rursus papauer: q̃d rhyã appellauimus· Sed distinctio magna: q̃ utraq; hæc postea floret· Nec aũt succum illarum anemonæ reddũt aut calices habent: nec nisi asparagi cacumen· Prosunt anemonæ capitis doloribus: & inflammationibus: uuluis mulierum lacti quoq;· Et menstrua cient cum ptisana sumptæ: aut uellere appositæ· Radix commanducata pituitam trahit· Dentes sanat· Decocta oculorum epiphoras· Magi multum quidem ijs tribuere· Quam=

primum aſpiciatur eo anno tolli iubentes: diciq; colligi eas tertianis & quartanis remedio. Poſtea alligari florem panno roſeo: & in umbra aſſeruari: ita cum opus ſit: alligari. Quæ ex iis phœniceum flos habet: radice cõtrita: cuicunq; animalium impoſita ulcerum facit ſtypticam uim. Et ideo expurgandis ulceribus adhibetur.

Ex Oenanthe medicinæ. Ca. xxiiij.

o Enanthe herba naſcitur in petris: folio paſtinacæ: radice magna. numeroſa. Caulis eius & folia cum melle ac uino nigro pota facilitatẽ pariendi præſtant: ſecundaſq; purgant. Tuſſim e melle tollunt. Vrinam cient. Radix e ueſicæ uitijs medetur.

De Heliochryſo medicinæ. Ca. xxv.

h Eliochryſum quod alij chryſanthemon uocãt ramulos habet candidos: folia ſubalbida: abrotono ſimilia: ad ſolis repercuſſum aureæ lucis in orbem ueluti corimbis dependentibus: qui nunq̃ marceſcunt. Qua de cauſa deos coronant illo. Quod diligentiſſime obſeruauit Ptolamæus rex ægypti. Naſcitur in frutetis. Ciet urinas e uino pota: & menſes. Duricias & inflamationes diſcutit. Ambuſtis cum melle imponitur. Contra ſerpentium ictus & lumborum uitia bibitur. Sanguinem concretum uentris ac ueſicæ abſumit cum mulſo. Folia eius trium obolorum pondere ſiſtunt profluuia mulierũ in uino albo. Veſtes tuetur odore non ineleganti.

Ex hiacyntho medicinæ. Ca. xxvi.

h Iacynthus in gallia eximie prouenit. Hoc ibi cocco hyſginum tingit. Radix eſt bulbacea mangonicis uenalitijs pulchre nota. Quæ in uino dulci illita pubertatem coherçet: & non patitur erumpere. Torminibus & araneorum morſibus reſiſtit.

Vrinam impellit·Contra serpentes & scorpiones:mor bumq; regium semen eius cum abrotono datur lychnis quoq; flammea illa aduersus serpentes: scorpiones:cra= brones:similiaq; bibitur e uino semie trito·Siluestris ea dem stomacho inutilis·Aluum soluit·Ad detrahendam bilem efficacissima duabus drachmis·Scorpionibus a= deo contraria ut omnino uisa ea torpescant·Radicem eius asiani boliten uocant·Qua alligata oculo:albugi= nes tolli dicuntur·

Ex uincaperuinca medicinæ Ca·xxvij·

e T uincaperuinca:siue camædaphne arida tu= sa hydropicis datur in aqua cocleari mensu= ra·Celerrimeq; reddunt aquam·Eadem deco= cta in cinere sparsa uino tumores siccat· Auribus succo medetur·Aluinis imposita multū prodesse dicitur·Ru sci radix decocta bibitur alternis diebus in calculorum ualitudine:& toruosiore urina:uel cruenta·Radicem pridie erui oportet:postero mane decoqui·Ex eo sexta= rio uini cyathis duobus misceri·Sunt qui & crudā ra= dicē tritā ex aqua bibant:& in totum ad uirilia cauli= culis eius in uino & aceto tritis nihil utilius putant· Batis quoq; aluum mollit·Illinitur podagricis tosta et contusa·Acinum & coronarum causa & ciborū ægy= ptij serunt·Eademq; erat quæ ocimū: nisi hirsutior ra= mis:ac folijs esset:& admodum odorata·Ciet menses & urinas·

Ex colocasia medicinæ· Ca·xxviij·

c Olocasia Glaucias acria corporis leniri pu= tauit:& stomachum iuuari·

Ex anthalio medicinæ· Ca·xxix·

a Nthalij quod ægyptij edunt nullum aliū rep peri usum: est & herba Anthillon quā alij

anticellum uocant duorum generũ:folijs & ramis lenticulæ similis palmi altitudine: sabulosis apricis nascẽs subsalsa gustanti. Altera chamæpithyos similis breuior & hirsutior:purpurei floris:odore grauis:in saxosis nascens. Prior uuluis aptissima est ex rosaceo & lacte imposita:etiam uulneribus. Bibitur in stranguria renũq; doloribus tribus drachmis. Altera bibitur in duritia uuluarum: & in torminibus : & in comitiali morbo: cum melle & aceto quattuor drachmis.

De parthenio medicinæ. Ca.xxx.

c Ontra parthenium alij leucathen:alij thanacum uocant. Celsus apud nos perditium et muralium. Nascitur in hortorum sepibus:flore albo:odore mali:sapore amaro. Ad insedendum decoctum in duricia:uuluarum:& inflamationibus. Siccatum cum melle & aceto impositũ bilem trahit atram. Ob hoc contra uertigines utilis:et calculosis. Illinitur & sacro igni. Item strumis cum axungia inueterata. Magi contra tertianas sinistra manu euelli eam iubẽt: dicitq; cuius causa uellatur:nec respicere. Dein eius folium ægri linguæ subijcere:ut mox in cyatho atq; deuo retur.

De partbonio

De strychne medicinæ Ca.xxxi.

s Trychne quam quidam strychon scripsere: utinam nec coronarij in ægypto uterentur: quos inuitat hederæ foliorum similitudo in duobus eius generibus. Quorum alterum: cui acini cocci nei:granosi folliculi. Hallicaccabũ uocant: & alij cal lion. Nostri autem uesicariam: quoniam uesicæ & calculis prodest. Frutex est surculosus uerius q̃ herba : folliculis magnis:latisq; & turbinatis:grandi intus acino : qui maturescit nouembri mense. Tertio folia sunt ocimi minime diligenter demonstranda. Remedia enim

non uenena tractamus · Quippe inſaniam facit paruo quoq; ſucco: q̃q̃ & græci auctores in iocum uertere· Drachmæ enim pondere luxum pudoris gigni dixerũt: ſpecies uanas imagineſq; conſpicuas obuerſari demonſtrantes·Duplicatum hunc modum:legitimam inſaniã facere·Quicquid uero adijciatur ponderi repræſentari mortem · Hoc eſt uenenum quod innocentiſſimi auctores ſimpliciter dorycnion appellauere · Ab eo quod cuſpides in prælijs tingerentur illo paſſim naſcente:maninon cognominare:qui nequiter occultabant erythron aut neurita:ut nonnulli periſſone cauendi quidem cauſa curioſius dicendum · Quin & alterum genus quod halicaccabon uocant: ſoporiferum eſt:atq; etiam opio uelocius ad mortem:ab alijs morion : ab alijs moly appellatum· Laudatũ uero a locro ad fruendum & thymariſto · Quidam etiam carmine minore obliuionem inducentes · Quippe præſentaneum remedium ad dentium mobiles firmandos ſi colluerentur · Halicaccabo uni exceptionem addidere ne diutius id fieret · Delirationem enim gigni eo·Nec demonſtranda remedia:quorum medicina maioris mali periculum affert·Commendatur enim cibis tertium:licet præferatur hortenſis ſaporibus·Et nihil ſit corporis malorum cui non ſalutare ſit ſtrychnos·Xenocrates prædicet·Non tamen auxilia eorum tanti ſunt:ut uel profutura non de ijs commemorare nefas putem:præſertim tanta copia innoxiorum medicaminũ · Halicaccabi radicẽ bibunt: qui ſunt uaticinandi callentes:ꝙ furere ad cõfirmãdas ſuperſtitiones aſpici ſe uolũt·Remedio eſt(id enim libẽtius rettulerim)aqua copioſa mulſa calida potui data · Nec illud præteribo aſpidum naturæ halicaccabum in tantum aduerſam : ut radice eius propius admota ſopo=

rentur: illas sopore enecans uis earum. Ergo trita ex oleo: percussis auxiliatur.

De corcoro. Ca. xxxii.

c Orcorum alexandrini cibi herba est conuolutis folijs ad similitudinem mori. Præcordijs (ut ferunt) utilis alopetijsq; & lẽtigini. Boum quoq; scabiem celerrime sanari ea inuenio apud Nicandrum quidem & serpentium morsus anteq̃ floreat. Nec de cnico siue attractyllide uerbosius disputetur. Aegyptia herba est: & magnũ contra uenenata animalia præbet auxilium. Item aduersus fungos. Constat a scorpione percussos q̃diu teneant eam herbam non sentire cruciatum.

De persoluta. Ca. xxxiii.

e T persolutam ægyptus in hortis serit coronarum gratia: Dum genera eius fœmina ac mas Vtraq; subdita uenerem inhiberi uirorũ maxime tradunt.

Ad inhibenda venerem

De mensuris & ponderibus. Ca. xxxiiii.

e T quoniam in mensuris quoq; ac ponderibus crebro græcis nominibus utendum est: interpretationem eorum semel in hoc loco ponemus. Drachma attica: fere enim attica obseruatione medici utuntur: denarij argẽtei habet pondus. Eadẽq; sex obolos pondere efficit. Obolus decem calchos. Cyathus pendet per se drachmas decem. Cum acetabuli mensura dicitur significat heminæ quartã partẽ: idest drachmas xv. Mna quam nostri minam uocant pendet drachmas atticas centum.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER·XXII·

PROOEMIVM·

c OMPLESSE POTERANT MIRAculum ſui natura: atq; tellus reputantiū uel prioris tantū uoluminis dotes totq; genera herbarū utilitatibus hominum aut uoluptatibus genita· Sed quanto plura reſtant: tanto quoq; mirabiliora inuētu· Illa enim maiore parte cibi: aut odoris: decoriſue commendatione ad numeroſa experimenta duxit· Reliquorum potentia approbat nihil a rerum natura ſine aliqua occultiore cauſa gigni·

De gentibus herbis formæ gratia utētibus· Ca·i·

e Quidem & formæ gratia rituſq; perpetui in corporibus ſuis aliquas exterarū gentium uti herbis quibuſdam aduerto animo· Illinūt certe alijs aliæ faciem in populis barbarorum fœminæ· Mareſq; etiam apud dacos et ſarmatas corpora ſua inſcribunt· Simile plantagini glaſtum in gallia uocatur· Quo britannorū coniuges nuruſq; toto corpore oblitæ quibuſdam in ſacris nudæ incedunt æthiopum colorem imitantes·

Quod herbis ueſtes inficiantur· Ca·ij·

i Am uero infici ueſtes ſcimus admirabili ſucco· Atq; ut ſilleamus gallatiæ: africæ· Luſitaniæ granis coccum imperatorijs dicatū paludamentis: tranſalpina gallia herbis tyriū: atq; conchylium tingit: omniſq; alios colores· Nec quærit profundis murices: ſeſeq; obijciēdo dum præripit eſcam beluis

marinis:intacta etiam anchoris scrutatur uada:ut inueniat per quod facilius matrona adultero placeat:corruptor insidietur nuptæ. Stans & in sicco carpit quo frugi mundos exculpat usu alioquin fulgentis. Instrui poterat luxuria certe innocentius. Nunc propositum ista consectari:nec omittemus:ut subiiciendo utiliora luxuriam uilitate circumscribamus dicturi & alias herbis tingi lapides parietesq;. Nec tingendi nec pingendi tñ rationem omisissemus:si unq̃ ea liberalium artium fuisset. Interim fortius augetur auctoritas:quæ quanta debeatur etiam surdis:hoc est ignobilibus herbis perhibebitur. Si quidem auctores imperij romani conditoresq; immensum quidam & hinc sumpsere:quoniam nõ aliũ de sagmina in remedijs publicis fuere:& in sacris legationibus:q̃ uerbenæ:Certe utroq; nomine idem significatur. Hoc est gramen ex arce cum sua terra euulsum: hac semper & legati cum ad hostes:clarigatumq; mitterẽtur usi:idest res raptas clare repetitum:unus utiq; Verbenarius uocabatur.

De Corona graminea. Ca.iij.

c Orona quidem nulla fuit graminea nobilior in maiestate populi terrarum principis præmijsq; gloriæ. Gemmatæ:& aureæ:uallares: murales:rostratæ:ciuicæ:triumphales post hanc fuere. Suntq; cunctæ magno interuallo:magnaq; differentia. Cæteras omnes singuli:& duces ipsi imperatoresq; militibus:aut aliquando collegijs dedere.

De Raritate eius Ca.iiij.

d Ecreuit in triumphis senatus cura belli solutus:& populus ociosus:gramineam nunquã: nisi in suprema desperatione. Contigitq; nulli nisi ab uniuerso exercitu seruate seruatori decreta. Cæ

teras imperatores dedere·Hanc solam miles imperatori Eadem uocatur obsidionalis:liberatis obsidione abhomi nandoq; exitio totis castris· Quod si ciuicæ honos uno aliquo ac uel humillimo ciue seruato præclarus sacerq; habetur·Quid tandem existimari debet unius uirtnte seruatus uniuersus exercitus?Dabatur hæc uiridi e gra= mine decerpto inde:ubi obsessos seruasset aliquis·Nāq; summum apud antiquos signum uictoriæ erat: herbam porrigere uictos:hoc est terra & altrice ipsa humo & humatione etiam cedere·Quem morem etiam nunc du rare apud germanos scio·

Qui soli corona ea donati· Ca·v·

d Onatus ē ea·L·Scicimus Dentatus semel : cū ciuicas quatuordecim meruisset:depugnasset q;·cxx·p̄lijs semper uictor·Tanto rarius ē ser uatorem unum a seruatis donari·Quidam imperatores & sæpius donati sunt:ueluti·P·Decius Mus uidelicet Tribunus militum ab exercitu· Altera ab iis qui in præ sidio obsessi fuerant:quanta esset eius honoris auctori= tas confessus religione:si quidem donatus bouem albū Marti immolauit:& centum fuluos:qui ei uirtutis cā dati fuerant simul ab obsessis·Hic Decius postea consul & imperio & collegæ se pro uictoria deuouit ·Data ē & a senatu populoq; ro·qua claritate nihil equidem ĩ rebus humanis sublimius duco·Fabio illi qui rem omnē romanam restituit non pugnando·Nec data cum magi strum equitū & exercitū eius seruasset·Tūc satius fuit noīe nouo coronari appellatū patrē ab iis quos seruaue rat·Sed quo dictā ē cōsensu honoratus ē · Hannibale ex italia pulso·Quæ corona adhuc sola ipsius imperij ma= nibus īposita ē·Et quod peculiare ei ē:sola a tota italia data· Qui solus centurio coronatus· Ca·vi·

P Raeter hos contingit eius coronae honos ·M· Calpurnio Flammae Tribuno militum in sicilia· Centurioni uero uni ad hoc tempus Cn· Petreio Atinati cimbrico bello· Primum pilum is capessens sub Catulo exclusam ab hoc legionem suam hortatus tribunum suum dubitantem per castra hostium erũpere interfecit: legionemq; eduxit· Inuenio apud auctores eundem: praeter hunc honorem astantibus Mario et Catulo consulibus praetextatum immolasse ad tibicinẽ foculo posito· Scripsit & Scylla dictator ab exercitu se quoq; donatum apud nolam legatum bello marsico· Id q; etiam in uilla sua tusculana: quae fuit postea Ciceronis pinxit· Quod si uerum est: hoc execrabiliorem eum dixerim: quandoquidem eam capiti suo proscriptione detraxit ipse tanto paucioribus ciuium seruatis: q̃ postea occisis· Addat etiamnum huic gloriae superbum cognomen foelicem· Ipse tamen obsessus in toto orbe proscriptus· Haec corona Sertorio etiam cessit· Aemylianum quoq; Scipionem Varro auctor est donatum obsidionali in africa Manlio consule: cohortibus seruatis: totidemq; ad seruandas eas eductis· Quod & statuae eius in foro suo Diuus Augustus scripsit· Ipsum Augustum cũ Mar· Cicerone filio consulem idibus septembribus senatus obsidionali donauit· Adeo ciuica non satis uidebatur· Nec p̃terea queñq̃ hac inuenimus donatum· Nullae ergo herbae fuere certe in hoc honore: sed quaecunq; fuerant in periculi sede q̃uis ignobiles ignotaeq; honorem nobilem faciebant· Quod latere apud nos minus quidem miror cernens negligi ea quoq; quae ad ualitudinem conseruandã cruciatusq; corporis propulsandos: & mortem arcendam pertinent· Sed quis non mores iure castiget? Addidere uiuendi praecia deliciae luxusq;· Nunquam fuit cu=

pido uitæ maior:nec minor cura· Aliorum hanc operam esse credimus:ac ne mandato quidem nostro alios id agere·medicisq; prouisum esse·Proh bonis ipsi fruimur uoluptatis·Et quo nihil equidez probrosius duco·Viuimus aliena fiducia·Immo uero plerisq; ultro etiam i risu sumus ista commentantes:atq; friuoli operis arguimur· Magna quamquam immensi laboris solatia sperni cum rerum natura:quam certe non defuisse nobis docebimus & inuisis quoq; herbis inseruisse remedia · Quippe cũ medicinas dederit etiam aculeatis · Hæc enim proxime restant ex iis quas priore libro nominauimus:in quibus ipsius prouidentiam naturæ satis admirari amplectiq; non est·Dederat & quas diximus molles:cibisque gratas·Pinxerat & remedia floribus:uisuq; ipso animos i uitauerat:etiam delicijs auxilia permiscens·Inde excogitauit aliquas aspectu hispidas:tactu truces:ut cantum non uocem ipsius fingentis illas: rationemq; reddentis exaudire uideamur:ne se depascat auida quadrupes:nec procaces manus rapiant:nec neglectu uestigia obterant ne insidens ales infringat·Has muniendo aculeis telisq; armando remedijs ut tuta ac salua sint·Ita hoc quoque quod in iis odimus hominum causa excogitatum est·

Medicinæ ex reliquis ornamentis & eryngе· Ca·vij·

e T clara in primis aculeatarum erynge est sine eryngion contra serpentes & uenenata omnia nascēs·Aduersus ictus morsusq; radix eius bibitur drachmæ pondere in uino· Aut si plerunq; tales iiurias romitatur & febris ex aqua·Illinitur plagis peculiariter efficax contra chrysodos ac ranas· Omnibus uero contra toxica & aconita efficaciorem Heraclide medicus in iure anseris decoctam arbitratur·Apol

lodorus aduersus toxica cum rana decoquit: cæteri in aqua. Ipsa dura: fruticosa: spinosis folijs: caule geniculato: cubitali & maiore alquando. Alia albicans: alia nigra radice: odorata. Et satiua quidem est: sed & sponte nascitur i asperis & saxosis: & in littoribus maris: durior: nigriorq; folio apij.

De herba: quam centumcapita uocant. Ca. viij.

X iis candidam nostri centumcapita uocant. Omnes eiusdem effectus caule & radice in cibos græcoruz receptis utroq; modo siue coquere libeat: siue cruda uesci. Portentosuz est: quod de ea traditur. Radicem eius alterutrius sexus similitudinem referre rara inuentu. Et si uiris contigerit mas: amabiles fieri. Ob hoc & Phaonem lesbium dilectum a Sappho. Multæq; circa hanc non magorum solum uanitates: sed etiam pythagoricorum. Sed in medio usu præter supradicta auxiliatur inflationibus: torminibus: cordis uitijs stomacho. incineri: præcordijs in aqua mulsa. Lieni i posca. Itẽ ex mulsa renibus: stranguriæ: opisthotonicis: spasmis: lumbis: hydropicis. comitialibus: mulierum mensibus siue subsidant: siue abundent: uuluarum omnibus uitijs. Extrahit infixa corpori cum melle: strumas parotidas: panos. Recedentes ab ossibus carnes sanat cum axũgia salsa & cerato. Item fracturas. Crapulam præsumpta arcet: aluum sistit. Aliqui e nostris sub solstitio colligi eam iussere. Ex aqua cælesti imponi omnibus ceruicis uitijs. Oculorum quoq; albugines sanare adalligatam tradiderunt.

Portẽtosũ

De achano & glycyrrhiza stomatice. Ca. ix.

[s] Vnt qui & Achanon Eryngio ascribant spinosam breuemque: ac latam herbam spinisq; latioribus· Hanc impositam sanguinem mire sistere · Alij Eryngen falso eandem putauerunt esse & glycyrrhizam: quare subiungi eam protinus refert·Et ipse sine dubio inter aculeatas est: folijs echinatis:pinguibus : tactuque gummosis : fructicosa:binorum cubitorum altitudine : flore hiacynthi : fructu pilularum platani magnitudinis · Præstantissima in cilicia: ponto secunda:radice dulci·Et hæc tantū in usu Carpiturque ea uergiliarum occasu:longa ceu uitium: coloris buxei · Meliorque nigra:quæque lenta: quā quæ fragilis· Vsus in subditis decocta ad tertias : cætero ad mellis crassitudinem:aliquando & tusa · E quo genere & uulneribus imponitur : & facium uitijs omnibus· Item uoci utilissimo succo sic ut spissatus est : linguæ subdito · Item thoraci : iocineri : Hac diximus sitim:famemque sedari · Ob id quidam adipson appellauere eam : & hydropicis dedere: ne sitirent · Ideo & commanducata stomatice est: & ulceribus oris inspersa sæpe & pterygijs · Sanat & uesicæ scabiem:renum dolores: condilomata : ulcera genitalium · Dedere eam quidam potui in quartanis : drachmarum duarum pondere & pipere : hemina aquæ·Commanducata sanguinem sistit ex uulnere·Sunt qui & calculos ea pelli tradiderunt·

De tribulo & generibus eius : & medicinis·Ca·x·

[t] Ribuli unum genus in hortis nascitur:alterū in fluminibus tātū·Succus ex iis colligitur ad oculorum medicinas · Est enim refrigerantis naturæ:& ideo utilis cōtra inflāmationes:collectionesq;·Vlcera per se erumpentia:& præcipue ī ore cum

melle ſanat:item tonſillas·Potus calculos frangit·Thra
ces qui ad ſtrymona habitant:folijs tribuli equos ſagi=
nant·Ipſi nucleo uiuunt panē facientes prædulcem:&
qui contrahit uentrē·Radix cocte pureq; collecta diſcu=
tit ſtrumas·Semen adalligatū uaricū dolores ſedat·Tri
tum uero & in aquam ſparſum pulices necat·

De ſtoebe & medicinis eius· Ca·xi·

s Toebe:q̄ aliqui phleon uocant : decocta in ui=
no præcipue auribus purulentis medetur·Itē
oculis ictu cruentatis·Hemorrhoiæ quoq; &
dyſenteriæ infuſa·

De hippophye & medicinis eius· Ca·xij·

Ippophyes in ſabuloſis maritimiſq; naſcitur:
h ſpinis albis·Hedere modo racemoſa eſt:candi=
dis & ex parte rubentibus acinis· Radix ſuc
co madet:qui aut per ſe conditur:aut paſtillis farinæ·
Hæc bilem detrahit obolo ponderis·ſaluberrime cū mul
ſo·Eſt altera hippope ſine caule:ſine flore: folijs tantum
minutis·Huius quoq; ſuccus hydropicis mire ꝓdeſt·De=
bent accomodatæ eſſe equorum naturæ:neq; ex alijs cau
ſis nomen accepiſſe·Quippe quædam animalium reme=
dijs naſcuntur:locupleti diuinitate ad gerenda præſidia
ut non ſit mirari ſatis ingenium eius diſponentis auxi=
lia in genera:in cauſas:in tempora:ut alijs proſit atque
alijs ab horis:dieſque nullus prope ſine præſidijs repe=
riatur·

De urtica & medicinis eius· Ca· xiij·

Rtica quid eſt inuiſius poni?At illa præter ole
u uꝫ:quod in ægypto ex ea fieri diximus uel plu
rimis ſcatet remedijs· Semen eius cicutæ con=
trarium eſſe Nicander affirmat.Item fungis & argen
to uiuo·Apollodorus & ſalamandris cum iure decoctæ

testudinis·Itē aduersari hyosyamo: & serpentibus: & scorpionibus·Quin illa ipsa amaritudo mordax uuas ī ore: procidentesque uuluas: & infantium sedes tactu resilire cogit·Lethargicos expergiscit tactis cruribus: magisque fronte·Eadẽ canis morsibus addito sale medetur Sanguinem trita naribus indita sistit: & magis radice· Carcinomata: & sordida ulcera sale admixto·Item luxata·Sanat & panos: parotidas: carnesque ab ossibus recedentes·Semen potum cum sapa uuluas strangulantes aperit: Et profluuia narium sistit impositum·Vomitões in aqua mulsa sumptum a cœna faciles præstat duobus obolis·Vno autẽ in uino poto lassitudines recreat·Vuluæ uitijs tostum acetabuli mensura·Potum in sapa resistit stomachi inflationibus·Orthopnoicis prodest cum melle: & thoracem purgat eodem eclegmate·Et lateri medetur cum semine lini·Addunt hysoppum: & piperis aliquid·Illinitur lyeni·Difficilem uentrem tostũ cibo emollit·Hippocrates uuluam purgari poto eo pronũciat·Dolore leuari tosto acetabuli mensura dulci pota: & imposito cum succo maluæ: Intestinorum animalia repelli cum hydromelite & sale·Defluuia capitis semine illito cohonestari·Articularibus morbis & podagricis plurimi cum oleo uetere: aut folia cum ursino adipe trita imponunt·Ad eandem radix tusa cum aceto nõ minus utilis·Item lyeni·Et cocta in uino discutit panos cũ axungia uetere salsa·Eadem psilothrum exiccat·Condidit laudes eius Phanias physicus: utilissimam cibis coctam conditamue professus: arteriæ: tussi: uentris distillationi: stomacho: panis parotidis: pernionibus: cũ oleo: sudorem: coctam cum conculis ciere aluum: cum ptisana pectus purgare: mulierumq; menses cũ sale·Vlcera quæ serpunt: prohibere·Succus quoque in usu est·Expressus

illitusq; fronti sanguinem narium sistit. Potus urinam ciet. Calculos rumpit. Vuam gargarissatus reprimit. Semen colligi messibus oportet. Alexandrinum maxime laudatur ad omnia hæc. Et mitiores quidem teneræq; efficaces. Sed præcipue siluestris illa & amplius lepras e facie tollit in uino pota. Si quadrupedes fœtum non ad mittant: urtica naturam fricandam monstrat.

De lamio & medicinis eius. Ca. xiiij.

e Anon quoq; quam latinum inter genera appellauimus: mitissima & folijs non mordentibus: medetur cum mica salis contusis: incussisq; & strumis: tumoribus: podagris: uulneribus. Album habet in medio folio: quod ignibus sacris medetur. Quidam e nostris tempore discreuere genera. Autūnalis urticæ radicem alligatam in tertianis: ita ut ægri nuncupentur: cum eruitur ea radix: & dicatur quæ & cui & quorum folio eximatur: liberari morbo tradiderunt. Hoc idem contra quartanas pollere. Idem urticæ radice addito sale infixa corpori extrahi. Folijs cum axungia strumas discuti. Vel si suppurauerint: erodi: cōplerique.

De scorpione: generibusq; ac medicinis eius. Ca. xv.

e X argumento nomen accepit scorpis herba. Semen enim habet ad similitudinem caudæ scorpionis: folia pauca. Valet & aduersus animal nominis sui. Est & alia eiusdem nominis: effectusq; sine folijs: asparagi caule: in cacumine aculeū habens: & inde nomen.

De leucacantha: & medicinis eius. Ca. xvi.

l Eucacantha: quam alij phinion alij ischiada: alij polygonaton appellāt: radice cyperi: quæ commanducata dentium dolorem sedat. Item

laterum & lumborum: ut Hicesius tradit semine poto drachmis octo: aut succo. Eademq; ruptis: conuulsisq; medetur.

De helxine: perdicio: parthenio: syderite: & medicinis eius. Ca. xvii.

h Elxinem aliqui perdicium uocant: quoniã perdices ea præcipue uescantur. Alij syderitē: nõ nulli parthenium. Folia habet mixtæ similitudinis plantagini & marrubio: cauliculos densos: leuiter rubentes. Semina in capitibus lappaceis adhærentia uestibus: unde helxinem dictam uolunt. Sed nos qualis uera esset helxine diximus priore libro. Hæc autem inficit lanas: sanat ignes sacros: tumores collectionesq; omnes: & adusta. Panos succus eius cum psimmithio. Ignes sacros: tumores: collectionesq; & guttura incipientia turgescere. Item ueterem tussim cyatho hausto. Et omnia in humido. Sicut tonsillas & uarices cum rosaceo. Imponitur & podagris cum caprino seuo cæraq; cypria. Perdicium siue parthenium (nam syderitis alia est) a nostris herba urceolaris uocatur: ab alijs astericum: folio similis ocimo: nigrior tantum: nascens in tegulis: parietinisque. Medetur cum mica salis trita ijsdem omnibus: quibus lamium: & eodem modo. Item uomicæ calefacto succo pota. Et contra ulcera: rupta: lapsusque: & præcipitia: aut uehiculorum euersiones singularis. Vernula carus pericli atheniensium principi: cum is in arce templum ædificaret: repsissetq; sup altitudinem fastigij: & inde cecidisset: hac herba dici dicitur sanatus mõstrata Pericli somno a Minerua. Qua re parthenium uocari cœpta est: assignaturque ei deæ. Hic est uernula: cuius effigies ex ære fusa est: & nobilis illo splacnoptes.

De chamælione generibusque: & medicinis eius. Ca. xviij.

c Hamælionem aliqui ixion uocant. Duo genera eius. Candidior asperiora folia habet serpit i terra: echini modo: spinas erigens: radice dulci: odore grauissimo: quibusdam in locis uiscu3 gignit album sub alis foliorum: maxime circa canis ortum. Quo thura nasci dicuntur: unde & ixia appellatur. Hoc ut mastiche utuntur mulieres. Quare & chamæleon uocetur a uarietate foliorum euenit. Mutat. n. cum terra colores: hic niger: illic uiridis: alibi cyaneus: alibi croceus: atq; alijs coloribus. ex ijs candidus hydropicos sanat succo radicis decoctæ. Bibitur drachma in passo. Pellit & interaneorum animalia acetabuli mensura succi eiusde3 in uino austero cum origani scopis: facit ad difficultatē urinæ. Hic succus occidit canes suesq; in polenta. Addita aqua & oleo contrahit in se mures: ac necat. nisi protinus aquam sorbeant. Radicem eius antiqui concisam seruari iubent funiculis pendentem. decoquuntq; in cibo contra fluxiones. quas græci rheumatismos uocant. Ex nigris aliqui marem dixere: cui flos purpureus esset: & fœminam. cui uiolaceus. Vno nascuntur caule cubitali. crassitudine digitali. Radicibus earu3 lychenes curantur cum sulphure & bitumine una coctis. Commanducatis uero dentes mobiles. aut in aceto decoctis. Succo scabiem etiam quadrupedum sanant. Et rhicinos canum necant. Iuuencas quoque angine modo. Quare a quibusdam ulophonon uocatur. & cynozolon propter grauitatem odoris. Ferunt & hæ uiscum ulceribus utilissimum. Omnium autem generum earum radices scorpionibus aduersantur.

De coronopo: & medicinis eius. Ca. xix.

Oronopus oblonga herba est cum fissuris. Seritur interim: quoniam radix cœliacis præclare facit in cinere tosta.

De anchusa & pseudanchusa: & medicinis earum. Ca·xx·

Tanchusæ radix in usu est: digitali crassitudine. Finditur papyri modo: manusq; inficit sanguineo colore: præparat lanas preciosis coloribus. Sanat ulcera in cærato: præcipue senũ: item adusta: Liquari nõ potest in aqua: oleo dissoluitur. Idq; sincæræ experimentũ est: & ad renũ dolores drachma eius in uino. Aut si febris sit in decocto balani. Item iocinerũ uitijs: & lyeni: & bile suffusis. Lepris & lentigini illinitur ex aceto. Folia trita cum melle & farina luxatis imponũtur. Et pota drachmis duabus in mulso aluum sistunt. Pulices necare radix in aqua decocta traditur. Est & alia similis pseudanchusa ob id appellata: a quibusdam uero enchisa: aut doris: & multis alijs nominibus: lanuginosior: & minus pinguis: tenuioribus folijs: & languidioribus. Radix oleũ nõ fundit: sed rubentem succum. Et hoc ab anchusa discernitur. Cõtra serpentes efficacissima potu foliorũ uel seminis. Folia ictibus imponuntur. Virus serpentiũ fugat. Bibitur & propter spinam. Folium eius sinistra decerpi iubent: magi: & cuius causa sumatur dici: tertianisq; febribus alligari.

De onochelo: anthemi: loto: & lotometra: heliotropio: tricocco: & callitricho. Ca·xxi·

Est alia herba proprio nomine onochelos: quã aliqui anchusam uocant: alij archelion: alij onochelim aliqui rhexiam: multi anchusam: paruo frutice: flore purpureo: asperis folijs & ramis:

radice messibus sanguinea: cætero nigra. In sabulosis na scens: efficax contra serpentes: maxime uiperas: & radi ce & folijs: æque cibo ac potu. Vires habet messibus. Fo lia trita odorē cucumeris reddunt. Datur in cyathis tri= bus uulua procidente. Pellit & tineas cum hysopo: & in dolore renum aut iocineris ex aqua mulsa si febris sit. Sin in aliter ex uino bibitur. Lentigini ac lepris ra= dix illinitur. Habētes eam a serpentibus feriri negātur. Est & alia huic similis flore rubro: minor: & ipsa ad eosdem usus. Traduntq; cōmanducata ea si inspuatur: mori serpentem. Anthemis magnis laudibus celebratur ab Asclepiade. Aliqui leucanthemida uocant. Alij leu= canthemum: alij eranthemida: quoniā uere floreat: Alij chamæmilon: quoniā odorē mali habeat. Nonnulli me= lanthe uocant. Genera eius tria flore tantū distant: pal mum non excedentia: paruisq; floribus: ut rutæ candi= dis: aut melinis aut purpureis. In macro solo aut iuxta semitas colligitur uere: & in coronamenta reponitur. Eodem tempore & medici folia tusa in pastillos dige= runt. Item florem & radicem. Dantur omnia mixta drachmæ unius pondere contra serpentium ictus. Pellit mortuos partus. Item menstrua in potu & urinā: cal= culosq;: inflationes: iocinerū uitia bilem suffusam: ægy= lopiam: commanducata ulcerum eruptiones manantes sanat. Ex omnibus ijs generibus ad calculos efficacissi= ma est: quæ florem purpureum habet: cuius & foliorū: & fruticis amplitudo maiuscula est. Hanc proprie qui dam eranthemon uocant. Loton qui arborē putant tan tum esse: uel homero auctore argui possunt. Is enim in= tēr herbas subnascentes deorum uoluptati loton primā nominauit. Folia eius cum melle oculorum cicatrices argemata: nubeculas discutiunt. Est & lotometra: quæ

Chamemilo

fit ex loto sata: ex cuius semine simili milio fiunt pa=
nes in ægypto a pastoribus: maxime aqua uel lacte sub=
acto. Negatur quicquam illo pane salubrius esse: aut
leuius dum caleat. Refrigeratus difficilius concoquitur
fitq; ponderosus. Constat eos qui illo uiuant: nec dy=
senteria: nec tenasmo: neq; aliis morbis uentris infe=
stari. Itaq; inter remedia eorum habetur. Heliotro= Heliotropi,
pii miraculum sæpius diximus cum sole se circumagen=
tis: etiam nubilo die: tantum syderis amor est: No=
ctu uelut desiderio contrahit cæruleum florem. Gene=
ra eius duo: Tricoccum: & heliostrophium. Hoc al=
tius: quanq̃ utrunq; semipedalem altitudinem non ex
cedat. Ab ima radice ramosum. Semen in folliculo
messibus colligitur. Nascitur non nisi in pingui solo:
cultoq; maxime. Tricoccum ubiq;. Si decoquatur: in=
uenio cibis placere. Et in lacte iucundius aluum molliri.
Et si decocti succus bibatur: efficacissime exinaniri. Ma
ioris succus excipitur æstate: hora sexta: miscetur cum
uino: sic firmior. Capitis dolores sedat rosaceo: admix
to. Verrucas cum sale tollit succus e folio. Vnde nostri
uerrucariam herbam appellauere: aliis cognominari
effectibus digniorem. Namq; & serpentibus & scor=
pionibus resistit ex uino & aqua mulsa: ut Apolopha
nes: & Apollodorus tradunt. Folia infantium distil=
lationibus: quod siriasin uocant illita medentur. Item
contractionibus: etiam si id comitialiter accidat. De=
cocto quoq; foueri eos saluberrimum est. Potum id pel=
lit tineas: & renũ harenas. Si cuminum adiiciatur: cal
culos frangit. Decoqui cum radice oportet. Quæ cũ fo=
liis & hircino seuo podagris illinitur. Alterum genus:
quod tricoccum appellauimus: & alio nomine scorpiu
ron uocatur: foliis non solum minoribus: sed etiam in

terram uergentibus. Semen ei est effigie scorpionis caudæ: quare ei nomen. Vis ad omnia uenenata & phalangia: & contra scorpiones præcipue illita. Non feriuntur habentes. Et si terrã surculo heliostrophij circũscribat aliquis: negant scorpionẽ egredi. Imposita uero herba aut inde omnino respersum protinus mori. Sic seminis grana quattuor pota quartanis prodesse dicuntur. Tria uero tertianis. Vel si herba ter circũlata subijciatur capiti. Semen & uenerem stimulat. Cum melle panos discutit. Et uerrucas hoc utiq; heliostrophiũ radicibus extrahit: & excrescentia in sedibus. Spinæ quoq; ac lumborum sanguinem corruptũ trahit: illitũ semen & potum in iure gallinacei decoctum: aut cum betha aut lente. Cortex uero liuctibus colorẽ reddit. Magi heliostrophiũ quartanis quater: in tertianis ter alligari iubent ab ipso ægro: præcariq; eum soluturum se nodos & liberatũ: & ita facere: cum exempta herba. Aliud adianto miraculũ: æstate uiret: bruma non marcescit: aquas respuit: perfusum mersumq;: sicco simile est: tanta dissotiatio deprehenditur: unde & nomen a græcis. Alioquin furtici topiario. Quidã callitrichon uocãt: alij polytrichõ. Vtrũq; est ab effectu. Tingit enim capillon: & ad hoc decoquitur in uino cũ semine apij adiecto oleo copiose: ut chrispum densumq; faciat. Defluere autem prohibet. Duo genera eius: candidius: & nigrum breuiusq;. Id quod maius est politrichon: aliud trichomanes uocant. Vtriq; ramuli nigro colore nitent folijs filicis: ex quibus inferiora aspera ac fusca sunt. Omnia autem contrarijs pediculis densa inter se ex aduerso: radix nulla. umbrosas petras: parietumq; aspergines: ac fontium maxime specus sequitur: & saxa manantia: quod miremur: cum aquas nõ sentiat. Calculos

Mag. de heliostrophio

e corpore mire pellit: frangitq; utiq; nigrum. Qua de causa potius q̃ ꝙ in saxis nasceretur: & a nostris saxifragum appellatum crediderim. Bibitur e uino quantum terni decerpsete digiti. Vrinam cient. Serpentium & araneorum ueneris resistunt. In uino decocti aluum sistunt. Capitis dolores corona ijs sedat. Contra scolopendræ morsus illinuntur: crebro auferendi: ne pereant. Hoc & in alopecijs. Strumas discutiunt: furfuresq; in facie: & capitis manantia ulcera. Decoctum ex ijs prodest suspiriosis: & iocineri: & lieni: et felle suffusis. & hydropicis. Strangurie illinũtur: & renibus cum absinthio. Secundas cient & menstrua. Sanguinem sistunt ex aceto: aut rubi succo poti. Infantes quoq; ulcerati perunguntur ex ijs cum rosaceo & uino prius foliũ in urina pueri impubis tritũ quidẽ cũ aphronito: et illitũ uentri mulierũ: ne rugosus fiat: p̃stare dicitur. Perdices et gallinaceos pugnatiores fieri putant in cibũ eorũ additis: pecoriq; esse utilissimos.

De picride: thesio: & asphodelo: Halimo: & acantho: & bupresti: elephoboscho. Scandice: & iasiona: & de caucalide: Sio: syllibo. Scolimo siue lymonio: soncho: codrilo siue codrili & boletis. Ca. xxij.

P Icris ab insigni amaritudinis cognominatur ut diximus: rotundo folio. Tollit eximie uerrucas. Thesium quoq; non dissimili amaritudine est: sed purgat aluum: in quẽ usum teritur ex aqua. Asphodelonde clarissimis herbarum: quã heroion aliqui appellauerunt. Hesiodus & in siluis nasci dixit. Dionysius marẽ ac fœminã esse. Defectis corporibus: et ptysicis cõstat bulbos eius cum ptisana decoctos aptissime mederi: panẽq; ex ijs cũ farina subactũ saluberrimũ

esse. Nicander & contra serpentes: & scorpiones: uel caulē quē anthericon uocauimus: uel semē: uel bulbos dedit in uino tribus drachmis. Substrauitq; somno contra metus. Datur & contra uenenata marina: & contra scolopendras terrestres. Cochleæ mire in campania caulem eū persequūtur: & suggēdo arefaciūt. Folia quoq; illinuntur uenenatorū uulneribus ex uino. Bulbi neruis articulisq; cū polēta tusi illinūtur. Prodest & concisis ex aceto lichenas fricare. Item uulceribus putrescentibus ex aqua imponere. Mammarum quoq; & testium inflammationibus. Decocti in fæce uini oculorū epiphoris supposito lintheolo medētur. Folijs in quocūq; morbo decoctis magis medici utuntur. Item ad tibiarū tetra ulcera: rimasq; corporum quacunq; in parte farina arefactorum. Autumno autē colligūtur: cū plurimū ualent. Succus quoq; ex tusis expressus aut decoctus utilis fit corporis doloricū melle. Item odorē corporis iucundū affectantibus cū iri arida: & sale exiguo. Folia etiā supradictis medentur. Et strumis: panis: ulceribus in facie decocta cū uino. Cinis e radice alopecias emendat: et rimas pedū. Decoctæ radicis in oleo succus perniones: et ambusta. Et ad grauitatē auriū infunditur: A contraria aure in dolore dentium. Prodest & urinæ pota modice radix: & menstruis: & lateris doloribus. Item ruptis conuulsis: tussibus drachmæ pondere in uino pota. Eadem & uomitiones adiuuat commanducata. Semine sumpto turbatur uenter. Chrysermus & parotidas in uino decocta radice curauit. Item strumas ammixta canchry ex uino. Quidam aiunt: si imposita radice pars eius in fumo suspendatur: & quarta die soluatur: una cum radice arescere strumam. Sodes ad podagras utroq; modo cocta crudaq; usus est. Ad per=

niones decoctam ex oleo dedit: & suffusis felle in uino
& hydropicis. Venerem quoq; concitari cum uino &
melle perunctis aut bibentibus tradiderunt. Xenocrates
& lichenas: & psoras radice in aceto decocta tolli di
cit. Item si cocta sit cum hyoscyamo & pice liquida: ala
rum quoq; & seminum uitia. Et capillum crispiorẽ fie
ri raso prius capite: si radice fricetur. Simus lapides re=
num in uino decocta atq; pota eximi. Hippocrates semẽ
eius ad impetus lyenis dari censet. Iumentorum quoq;
ulcera ac scabiem radix illita aut decoctæ succus ad pi=
lum reducit. Mures etiam eadem fugãtur. Cauerna præ
clusa moriuntur. Asphodelon ab Hesiodo quidam hali=
mon appellari existimauere: quod falsum arbitror. Est
enim suo nomine halimon non parui & ipsum erroris
inter auctores. Alij enim fruticem esse dicunt densum:
candidum: sine spina: folijs oleæ: sed mollioribus. Coqui
tur autem hoc ciborum gratia. Radix tormina discutit
drachmæ pondere in aqua mulsa pota. Item cõuulsa rup
ta. Alij olus maritimum esse dixere falsum: & inde no
men folijs in rotunditate longis laudatum ĩ cibis. Duo=
rum præterea generum siluestre: & mitius: utrunq; pro
desse dysentericis & exulceratis cum pane: stomacho
uero ex aceto. Vlceribus uetustis illinitur crudum: &
uulnerum recentium impetus lenire perhibetur: & lu=
xatorum pedum ac uesicæ dolores. Siluestri tenuiora fo
lia: sed in iisdem remedijs effectus maiores: & in sa=
nanda hominum ac pecorum scabie. Præterea nitorem
corpori fieri: dentibusq; candorem: si fricetur radice ea.
Seminæ linguæ subdito sitim non sentiri. Hoc quoq; mã
di. Et utraq; etiam condiri. Crateias etiam tertium ge=
nus tradidit longioribus folijs & hirsutioribus: odo=
re cupressi: nasci sub hedera: maxime prodesse opistho=

tonicis: contractionibus neruorum tribus obolis: in sextarium aquæ. Acanthos est topiaria & urbana herba: elato longoq; folio crepidines marginum adsurgentiumq; puluinorum toros uestiens. Duo genera eius sunt aculeatum & crispum: quod breuius. Alterũ lene: quod aliqui pederoton uocant: alij melamphyllum. Huius radices ustis luxatisq; mire prosunt. Item ruptis conuulsis: ptysin metuentibus incoctæ cibo: maxime ptisana. Podagris quoq; illinuntur tritæ & calefactæ calidis. Bupleuron in sponte nascentium herbarum numero græci habent. caule cubitali: folijs multis: lõgisque capite. anethi: laudatum in cibis. Hippocrate in medicina. Glaucone: & Nicandro. Semen contra serpẽtes ualet. Folia ad secundas fœminarum uel succum ex uino illiniunt. Et strumis folia cum sale & uino. Radix contra serpentes datur in uino: & urinæ ciendæ. Buprestin magna i constantia græci in laudibus ciborum etiam habuere. Iidemq; remedia tanquam cõtra uenenum prodiderũt. Et ipsum nomen indicio est boum esse uenenum: quos dissilire degustata fatentur. Quapropter nec de hac plura dicemus. Est uero causa quapropter uenena monstremus inter gramineas coronas: nisi libidinis causa expetenda alicui uidetur: quam non aliter magis accendi putant: q̃ potu. Elaphoboschon ferulaceum est geniculatũ digiti crassitudine: semine corimbis dependentibus: similis effigie: sed non amaris: foliis olusatri: & hoc laudatum in cibis. Quippe etiam conditum prorogatur ad urinam ciendam: lateris dolores sedandos: rupta conuulsa sananda: inflationes discutiendas: collique tormenta. Contra serpẽtium omniumq; aculeatorum ictus. Quippe fama est hoc pabulo ceruos resistere serpentibus. Fistulas quoque radix nitro addito illita sanat. Siccan=

da autem in eos usus prius est: ne succo eius madeat: qui contra serpentium ictus non facit eam deteriorem. Scandix quoque in olere siluestri a græcis ponitur: ut Opion & Erasistratus tradunt. Item decocta aluum sistit. Semine singultus confestim ex aceto sedat. Illinitur ambustis: urinas cit. Decoctæ succus prodest stomacho iocineri: renibus: uesicæ. Hæc est: quam Aristophanes Euripidi poetæ obijcit iocularitier matrem eius ne olus quidem legitimum uenditasse olim: sed scandicem. Eadem erat anthriscus: si tenuiora folia & odoratiora haberet. Peculiaris laus eius quod fatigato uenere corpori succurrit: marcescentesque senio iam coitus excitat. Sistit profluuia alba fœminarum. Et lasione olus siluestre habetur in terra repens cum lacte multo: florem fert candidum: concilium uocant. Et huius eadem commendatio ad stimulādos coitus. Cruda ex aceto ī cibo sumpta mulieribus lactis ubertatem præstat. Salutaris est ptysin sentientibus. Infantium capiti illita nutrit capillum: tenaciorem que eius cutem efficit. Est & caucalis fœniculo similis: breui caule: flore candido: cordi utilis. Succus eius bibitur stomacho perquam commodatus: & urinæ: calculisque & harenis pellendis: & uesicæ pruritibus. Extenuat & lyenis iocineris renumque pituitas. Semen menses fœminarū adiuuat: bilemque a partu siccat. Datur & contra profluuia genituræ uiris. Chrysippus & conceptionibus eam putat conferre multum. Bibitur in uino ieiunis. Illinitur & contra uenena marinorum: sicut Petricus in carmine suo significat. His adnumerant sion latius apio in aqua nascens: pinguius: nigrius: copiosum semine: sapore nasturtij. Prodest urinis: renibus: lyenibus: mulierumque mensibus siue ipsum in cibo sumptum: siue ius decocti: siue semen e uino drachmis duabus. Calculos rumpit: aquisque

Scandix

quæ gignũt eos resistit· Dysentericis ꝓdest infusum· Itẽ
lentigini illitũ: & mulierũ uitijs in facie noctu illitum
momẽto cutẽ emendat: & ramices lenit: & scabiẽ equo
rũ· Sillybũ chamæleonti albo similem æq; spinosam ne ĩ
cilicia quidem: aut syria: aut phœnice: ubi nascitur· Co=
quere tanti est: ita operosa eius culina traditur· In medi
cina nullum usum habet· Scolymon quoq; in cibos reci=
pit oriens: & alio nomine limonion appellat· Frutex ẽ
nunquam cubitali altior: cristisq; foliorum ac radice ni
gra: sed dulci· Eratostheni quoq; laudata in pauperis cœ
na· Vrinã ciere præcipue traditur· Sanare lychenas &
lepras ex aceto· Venerem stimulari in uino· Hesiodo &
Alcæo testibus: qui florente ea cicadas acerrimi cantus eẽ
& mulieres libidinis auidissimas: urirosq; in coitum pi
gerrimos scripsere: uelut prouidentia naturæ hoc adiu=
mento tunc ualentissimo· Item graueolentiam alarum
emendat: radicis emedullatæ uncia in uini falerni hemi
nis tribus decocta ad tertias: & a balneo ieiuno· Itẽq;
post cibũ cyathis singulis pota· Mirũ est: q̃d Xenocrates
promittit experimento uitium id ex alis ꝑ urinã efflue=
re· Estur & sonchos: ut quẽ Theseo apud Callimachuz
apponat Hecale uterq; albus: & niger: lactucæ similes
ambo: nisi spinosi essent: caule cubitali anguloso: intus ca
uo: sed qui fractus copioso lacte manet· Albus: qui e lacte
nitor utilis orthopnoicis lactucarum modo· Erasistratus
calculos per urinã pelli eo mõstrat: & oris graueolẽtiã
cõmãducato corrigi· Succus triũ cyathorum mensura in
uino albo & oleo calefactus adiuuat partus: ita ut a po
tu ambulent grauidæ· Datur & in scorpiõe· Ipse caulis
decoctus facit lactis abundantiam nutricibus: coloremq;
meliorem infantium· Vtilissimus ijs: quæ lac sibi coire
sentiant· Instillatur auribus succusq; in stranguria bibi

tur cyathi mensura: & in stomachi rosionibus cũ semi=
ne cucumeris: nucleisque pineis. Illinitur & sedis colle
ctionibus. Bibitur contra serpentes scorpiõesq;: radix ue
ro illinitur. Eademq; decocta in oleo punici mali calice
aurium morbis præsidium est. Hæc omnia ex albo. Cleõ
porus nigro prohibet uesci: ut morbos faciẽte: de albo cõ
sentiens. Agathocles etiã contra sanguinẽ tauri demon=
strat succo eius uti. Refrigeratoriam tñ uim esse conue=
nit nigro: & hac causa imponendũ cum polenta. Zenõ
radice albi stranguriam docet sanari. Chondrilõ siue cõ
drile folia habet intubi circunrosis similia: caulẽ minus
pedali succo madentem amaro: radice fabæ simili: aliq̃=
do numerosa. Habet proximam terræ mastichẽ tubercu=
lo fabæ: quæ apposita fœminarum menses trahere dici=
tur. Tusa cum radicibus tota diuiditur in pastillos con=
tra serpentes: argumento probabili. Siquidẽ mures agre
stes læsi ab iis hanc esse dicuntur. Succus ex uino coctæ
aluũ sistit. Eadem palpebrarum pilos inordinatissimos
ꝓ gũmi efficacissime regit. Dorotheus stomacho & cõ=
coctionibus utilem suis carminibus pronuntiauit. Aliqui
fœminis & oculis generationiq; uirorum contrariam:
putauere. Inter ea quæ temere manduntur: boletos meri
to posuerim. Optimus quidem est is cibus: sed immenso
exẽplo in crimen adductus ueneno Tiberio Claudio pri=
cipi per hanc occasionem a coniuge dato Agrippina: quo
facto illa terris uenenum alterum sibiq; ante omnes Ne
ronem suum dedit. Quorundam ex iis facile noscun
tur uenena: diluto rubore: rancido aspectu: liuido in=
tus colore: rimosa stria pallido per ambitum labro.
Non sunt hæc in quibusdam: siccique & nitri simi=
les ueluti guttas in uertice albas ex tunica sua gerunt.
Voluam enim terra ob hoc prius gignit: ipsum postea

in uolua ceu in ouo luteum. Nec tunicę minor gratia in cibo infantis boleti. Rumpitur hæc primo nascente: mox crescente in pediculi corpus absumitur: raroq; unquam geminis ex uno pede. Origo prima causaq; limo: & acescente succo madentis terræ: aut radicis ferme glandiferæ: initioq; spuma lentior. Dein corpus membranæ simile. mox partus. ut diximus illa pernitialia prorsus improbanda. si enim caligatis clauus: si ferri uel calybis aliqua rubego: aut panni marcor affuerit: omnem ilico succum alienum saporemq; in uenenũ decoquit: deprehendisseq; nisi agrestes possunt: atq; qui colligunt: ipsi alia uitia. Nunc quidem si serpẽtis cauerna iuxta fuerit: si patescentes primo adhalauerit: capaci uenenorum cognatione ad uirus accipiendum. Itaq; caueri conueniet prius q̃ se condant serpentes. signa erunt tot herbæ tot arbores fruticesq; ab emersu earum ad latebram usq; uernantes: & uel fraxini tantum folia: nec postea nascentia: nec ante decidentia. Et boletis quidem ortus occasusq; omnis intra dies septem est.

De fungis: & silphio: & de lasere medo. Ca. xxiii.

Fungorum lentior natura: & numerosa genera: sed origo non nisi ex pituita arborum. Tutissimi qui rubẽt callo minus diluto robore: q̃ boleti. Mox candidi: uelut apice flaminis insignibus pediculis. Tertium genus suillis ueneni accomodatissimi. Familias nuper interemere: & tota conuiuia. Annęum serenum præfectum Neronis uigilum & tribunos & centuriones quosq;. Voluptas tanta ancipitis cibi. Quidam discreuere arborum generibus: fico ferula: & gummi ferentibus. Nos item fago aut robore aut cupresso ut diximus. Sed ista quis spondet in uenalibus? Omnium colos liuidus. His aberit ueneni argumentum: quo simi=

lior fuerit arborum fici· Aduersus hæc diximus remedia dicemusque: interim sunt aliqua & in iis Claudius stomacho utiles putat boletos· Siccantur pendentes suilli iunco transfixi: quales a bithynia ueniunt· Hi fluxionibus alui: quas rheumatismos uocant: medentur: excrescētibusque in sede carnibus: minuunt enim eas: & tempore absumunt· Item lentigines & mulierum uitia in facie leuant· Lauantur etiam ut plumbum in oculoruʒ medicamenta· Sordidis ulceribus: & capitis eruptionibus: canum morsibus ex aqua illinuntur· Liber & coquendi dare aliquas communes in omni eorum genere obseruationes: quando ipsæ suis manibus delitiæ præparant hūc cibum solum: & cogitatione ante pascuntur: succineis nouaculis aut argenteo apparatu comitante· Noxij erūt fungi: qui in coquendo duriores fiunt· Innocentiores: qui nitro addito coquentur: si utique percoquantur· Tutiores fient cum carne cocti: aut cum pediculo pyri· Prosunt & pyra confestim sumpta· Debellat eos & aceti natura contraria his: Imbribus proueniunt omnia hæc Imbre & silphion uenit primo e cyrenis: ut dictum est· Ex syria nunc hoc maxime importatur deterius parthico: sed medico melius: extincto omni cyrendaico ut diximus· Vsus silphij in medicina· Nam folia ad expurgandas uuluas: pellendosque e mortuos partus decoquuntur in uino albo odorato: ut bibatur mensura acetabuli a balneis· Radix prodest arterijs exasperatis: & collectionibus sanguinis illinitur· Sed & in cibis concoquitur ægre· Inflationes facit & ructus· Vrinæ quoque noxia· Suggillatis cum uino & oleo amicissima: & cum cæra strumis· Verrucæ sedis crebriore eius suffitu cadunt· Laser e silphio profluens quo diximus modo: inter eximia est naturæ dona numera

De laser/ medo,

tum·Pluribus compositionibus inseritur· Per se autez algores excalfacit·Potum neruorum uitia extenuat·Fœminis datur i uino·Et lanis mollibus admouetur uuluæ ad menses ciendos·Peduz clauos circũscarificatos ferro mixtum cære extrahit·V rinam ciet ciceris magnitudine dilutum·Andrias spondet copiosius sumptum: nec inflationes facere: & concoctioni plurimum conferre senibus & fœminis·Item hyeme q̃ æstate utilius·V erumtamen aquam bibentibus: cauendumq; ne qua intus sit exulceratio·Ab ægritudine recreationi efficax in cibo·Tempestiue enim datum cauterium ?optinet: assuetis etiam utilius quam expertibus·Extera corporum indubitatas confessiones habet·V enena telorum & serpentium extinguit potum:ex aqua uulneribus ijs circũlinitur· Scorpionum tantum plagis ex oleo·V lceribus uero non maturescentibus cum farina hordeacea uel fieo sicca· Carbunculis cum ruta uel cum melle:uel per se uisco superlitum ut hæreat·Sic & ad canis morsus· Excrescentibus circa sedem cum gemine punici mali ex aceto decoctum· Clauis pedum:qui uulgo morticini appellantur: nitro mixto ante subactas:Carnes replet cum uino & crocco:aut pipere:aut murium fimo & aceto· Perniones ex uino fouet:& ex oleo coctum imponitur·Sic & callo:Clauis pedum superrasis præcipue utilatis · Cõtra aquas malas:pestilentes tractus:uel dies·In tussi: uua: fellis ueteris suffusione: hydropicis raucitatibus·Confestim enim purgat fauces uocemque reddit· Podagras in spongia dilutum postea lenit· Pleureticis in sorbitione uinum poturis datur:contractionibus:opisthotonicis:ciceris magnitudine cæræ circumlitum·In ãgina gargarissatur·Anhelatoribus & in tussi uetusta cum porro ex aceto datur:atque ex aceto ijs qui coagulum lactis sor=

buerint·Præcordiorum uitijs syntecticis: comitialibus in cibo: in aqua mulsa linguæ paralysi·Coxendicibus: lumborum doloribus: cum decocto melle illinitur· Non censuerim: quod auctores suadent: cauernis dentium in dolore inditum cæra includi: magno experimento hominis: qui se eadem causa præcipitauit ex alto quippe tauros inflammat naribus illitis · Serpentes auidissimas uini: admixtũ rumpit ideo nec inungi suaserim cum attico melle: licet præcipiant · Quas habeat utilitates admixtum alijs immensum est referre: & nos simplicia tractamus: quoniam in ijs naturam esse apparet in illis coniecturam sæpe fallacem: nulli satis custodita in mixturis concordia naturæ ac repugnantia · Qua de re mox plura dicemus·

De natura mellis: & aqua mulsa · Et quare genere ciborum mores immutentur: & de melitide: & cæra· Ca · xxiiij·

n On esset mellis auctoritas in precio minor: quam laseris: ni ubique nasceretur·Illud ipsa fabricata sit natura · Sed & huic gignendo animal ut diximus innumeros ad usus si quotiens misceatur: æstimemus · Prima propolis alueorum: de qua diximus: aculeos & omnia infixa corpori extrahit: tubera discutit: dura concoquit: dolores neruorum mulcet: ulceraque iam desperantia cicatrice includit · Mellis quidem ipsius natura talis est: ut putrescere corpora non sinat iucundo sapore: atque non aspero: alia quam salis natura· Faucibus: tonsilis· anginæ: omnibusq; oris desiderijs utilissimum: arescentiq; in febribus linguæ·Iam uero peripneumonicis: pleureticis decoctum·Item uulneribus: a serpente percussis· Et contra uenena fungorum· Paralyticis in mulso: qq

suæ mulso dotes constant. Mel auribus instillatum cum rosaceo prodest: lendes: & fœda capitis animalia necat. Vsus despumati semper aptior: stomachum tamẽ inflat: bilem auget: fastidium creat: & oculis per se inutile aliqui arbitrantur. Rursus quidam angulos exulceratos melle tangi suadent. Mellis causas atq; differentias nationesq;: & indicationem in apum: ac deinde florum natura diximus: cum ratio operis diuidi cogeret miscenda. Rursus naturam rerum pernoscere uolẽtibus. In mellis operibus: & aqua mulsa tractari debet. Duo genera eius subitæ: ac recentis. Alterum inueteratæ. Repentina despumato melle præclaraз utilitatẽ habet in cibo ægrõ tantiũ leui: hoc est alicæ elutæ: uiribus recreandis: ore stomachoq; mulcendo: ardore refrigerando. Frigidam eniз utilius dari uentri moliendo. Inuenio etiam apud auctores hunc potum bibendum alsiosis. Item animi humilis: & pparci: quos illi dixere micropsychos. Est & ratio subtilitatis immensæ a Platone descendens. Corpusculis rerum leuibus scabris angulosis rotundis magis: aut minus: ad aliorum naturam accedentibus. Ideo non eadem omnibus amara: aut dulcia esse. Sic & in lassitudine ꝓniores esse ad iracundiam. & insiti. Ergo & hæc animi asperitas: seu potius animæ dulciore succo mitigatur. Lenit transitum spiritus: & molliores facit meatus: ne scindant euntem redeuntemq;. Experimenta in se cuiq;. Nullius non ira: luctusq;: tristitiæ. Omnis animi impetus cibo mollitur. Ideoq; obseruanda sunt: quæ non solũ corporum medicinam: sed & morum habẽt. Aqua mulsa & tussientibus utilis traditur. Calefacta incitat uomitiones. Cõtra uenenũ psimythij salutaris addito oleo Itẽ cõtra hyoscyamũ cum lacte maxime asinino: & contra hallicaccabum ut diximus. Infunditur & auribus:

Oīs animi impetus cibo mollitur

& genitaliũ fiſtulis·Vuluis imponitur cũ pane molli· Subitis tumoribus:luxatis:leniendiſq; omnibus · Inueteratæ autem uſum dãnauere poſteri · minus innocentẽ aqua:minuſq; uino firmũ·Longa tamẽ uetuſtate tranſit in uinum:ut conſtat inter omnes ſtomacho inutiliſſimum:neruiſq; contrarium · Semper mulſum ex uetere uino utiliſſimũ: facillimeq; cum melle concorporatur: quod in dulci nunq̃ euenit · Ex auſtero factum non implet ſtomachum:neq; ex decocto melle : minuſq; inflat: quod fere euenit· Appetendi quoq; reuocat auiditatẽ cibi· Aluũ mollit frigido potu pluribus:calido ſiſtit·Corpora auget·Multi ſenectã longã mulſi tantũ nutritu tolerauere:neq; alio ullo cibo · Celebri Pollionis Romuli exemplo:quẽ centeſimũ annũ excedentẽ cũ Diuus Auguſtus hoſpes interrogaret:qua nã ratione maxime uigorẽ illũ animi:corporiſq; cuſtodiſſet:ille reſpondit: Intus mulſo:foris oleo· Varro regiũ morbũ cognominatũ arquatũ tradit:quoniã curetur mulſo·Melitites quo fieret modo ex muſto & melle docuimus in ratione uini·Sæculis iam fieri non arbitror·Hoc genus inflationibus obnoxium · Solebat tamẽ inueteratũ alui cauſa dari in febre·Itẽ articulario morbo : & neruorũ infirmitate laborantibus:& mulieribus uini abſtemijs·Mellis naturæ adnexa cæra eſt:de cuius origine & bonitate nationibuſq; ſuis diximus locis· Omnis autem mollit:calfacit:explet corpora : recens melior · Datur in ſorbitione dyſentericis·Fauiq; ipſi in pulte alicæ prius toſtæ· Aduerſatur lactis naturæ : ac milij magnitudine decẽ grana cæræ hauſta:nõ patiũtur coagulari lac in ſtomacho Si inguẽ tumeat:albã cærã in pube fixiſſe remedio eſt· Nec huius uſus quos mixta alij præſtat enumerare medicina poſſit : ſicuti nec cæterorũ quæ cũ alijs proſunt·

Pollionis exemplum

Intus mulso foris oleo

Ista:ut diximus:ingeniis cõstant. Non fecit cærata: ma lagmata:emplastra:collyria:antidota parens illa ac diuina rerum artifex. Officinarum immo uerius auaritiæ commẽta sunt. Naturæ quidẽ opera absoluta:atq; perfecta gignuntur: paucis ex causa non ex coniectura rebus assumptis:ut succo aliquo sicca temperẽtur ad meatus: aut corpore alio humẽtia ad nexus. Scrupulatim quidẽ colligere:ac miscere uires: nõ coniecturæ humanæ orbis: sed impudentiæ est. Nos nec indicarũ: arabicarũq; mercium:aut externi orbis attingimus medicinas. Non placent remediis tam longe nascẽtia. Non nobis gignũtur. Immo ne illis quidem:alioquin nõ uenderent. Odorum causa:unguentorumq;: & delitiarum: si placet etiam superstitionis gratia emantur: quoniã thure supplicamus & costo. Salutem quidẽ sine iis posse constare:uel ob id probabimus: ut tanto magis sui delitias pudeat. Sed medicinas e floribus:coronamentisq;: & hortensibus:quæq; manduntur herbis prosecuti: quonam modo frugũ omittemus? Nimirum & has indicare cõueniet.

Contra compositiones medicorum: medicinæ ex frugibus. Ca. XXV.

In primis sapientissima animaliũ esse cõstat quæ fruge uescantur. Siliginis grana combusta: et trita in uino amineo oculis illita epiphoras sedant. Tritici uero ferro combusta iis:quæ frigus usserit:præsentaneo sunt remedio. Farina tritici ex aceto cocta neruorum cõtractionibus: cum rosaceo uero & fico sicca mixisq; decoctis. Furfures tonsilis faucibusq; gargarissatione psunt. Sex. Põpeius prætorii uiri pater hispaniæ citerioris princeps cũ horreis suis uentilandis psideret:correptus dolore podagræ mersit in triticũ sese super genua:leuatisq; siccatis pedibus mirabili

Sex. Pōpei / exemplu

modo hoc postea remedio usus est. Vis tanta est: ut cădos plenos siccet. Paleă quoq; tritici: uel hordei calidam imponi ramicĕ incŏmodis experti iubĕt: quaq; decoctæ sint aqua foueri. Est in farre uermiculus teredini similis: quo canis dentium cæra incluso cadere uitiati dicuntur: etiă si fricentur. Olyră arincă diximus uocari. Hac decocta fit medicamentŭ: quod ægypti atharam uocăt: infantibus utilissimŭ: sed & adultos illinŭt eo. Farina ex hordeo & cruda & decocta collectiones. impetusq; discutit: lenit & cŏcoquit. Decoquitur alias in mulsa aqua: aut fico sicca ad iocineris dolores: eam in posca positam cŏcoqui opus est: aut cŭ uino. Cum uero inter cŏcoquendum discutiendŭq; cura est: tunc in aceto melius: aut in fæce aceti: aut cotoneis pyrisue decoctis. Ad multipedum morsus cum melle: ad serpentium in aceto: & cŏtra suppurantia: ad extrahendas suppurationes ex posca: addita resina & galla. Ad cŏcoctiones uero & ulcera uetera cum resina. Ad duritias cum fimo colŭbarum: aut fico sicca: aut cinere. Ad neruorŭ inflamatiŏes: aut intestinorŭ: uel laterŭ: uel uirilium dolores cum papauere aut meliloto: & quotiens ab ossibus caro recedit. Ad strumas cum pice: & impubis pueri urina. Cŭ oleo et fœnogræco cŏtra tumores pcordiorŭ: uel in febribus cŭ melle uel adipe uetusto. Suppuratis triticea farina multo lenior. Neruis cŭ hyoscyami succo illinitur. Ex aceto et melle lĕtigini. Zea ex qua aliquă fieri diximus: efficacior etiă hordeacea uidetur: trimestris mollior. Ex uino rubro ad scorpionŭ ictus tepida: & sanguinĕ excreătibus. Itĕ arteriæ tussi cŭ caprio seuo aut butyro. ex fœnogræco mollissima oĭum. Vlcera manătia sanat et furfures corpis: stomachi dolores: pedes et mămas cŭ uino et nitro cocta. herina magis cæteris purgat ulcera ue

tera: & grangrenas. Cum rhaphano & sale & aceto lichenas. Lepras cum sulphure uino. Et capitis dolores cum adipe anserino imposita fróti. Strumas & panos concoquit in fimo columbino: & lini semine decocta in uino. De polentæ generibus in frugum loco satis diximus: locorum ratione: quæ a farina hordei distat eo q̄ torretur. Ad stomachum utilis: aluum sistit: impetusq; rubicundi tumoris. Et oculis illinitur & capitis dolori cum menta: aut alia refrigerante herba. Item pernionibus & serpentium plagis. Item ambustis ex uino: inhibet quoq; pustulas. Farina in pollinem subacta uim extrahendi hũoris habet. Ideo & cruore suffusis in fascias usq; sanguinẽ pducit: efficacius ĩ sapa. Imponitur & pedũ callo clauisq;. Nã cũ oleo uetere ac pice decocta polline cõdylomata: & alia oĩa sedis uitia q̃ maxie calido mirabilẽ in modũ curãtur. Pulte corpus augetur Farina qua carthæ glutinãtur sanguinẽ excreãtibus datur tepida sorbenda: efficaciter prodest. Halica res romana est: & non pridem excogitata: alioquin non ptisanæ potius laudes scripsissent græci. Nondum arbitror Pompeii magni ætate in usu fuisse: & ideo uix quicquã de ea scriptum ab Asclepiadis schola. Esse quidem eximie utilem nemo dubitat: siue eluta detur ex aqua mulsa: siue in sorbitiones decocta: siue in pulte. Eadem in aluo sistenda torretur: dein fauorum cæra coquitur: ut supra diximus. Peculiaris tamen longo morbo ad tabitudinem redactis subuenit: ternis eius cyathis in sextariũ aquæ sensim decoctis: donec oĩs aqua consumatur. Postea sextario lactis ouilli: aut caprini addito per continuos dies mox adiecto melle. Tali sorditionis genere emendãtur syntexes. Milio sistitur aluus. Discutiuntur torminia: in quem usum torretur ante. Neruorum dolo=

sapa uino cotto

ribus & alijs feruens in sacco ponitur. Neq; aliud uti
lius: quoniam leuissimum: molissimumq; est: & caloris
capacissimum. Itaq; talis usus eius est ad omnia: quibus
calor profuturus est. Farina eius cum pice liquida serpē
tium & multipede plagis imponitur. Panicū Diocles
medicus melfrugum appellauit. Effectus habet quos mi
lium. In uino multū prodest dysentericis. Similiter iis:
quæ uaporāda sunt: excalfactum imponitur. Sistit aluū
in lacte caprino decoctum: & bis die haustum. Sic pro
dest & ad torminia Sesama trita in ouo sumpta inhi=
bet uomitiones. Aurium īflammationi illinitur: & am
bustis. Eadem efficit & dum in herba est. Amplius hæc
oculis imponitur decocta in uino. Stomacho inutilis ci=
bus: & animæ grauitatem facit. Stellionum morsibus
resistit. Item ulceribus quæ cacoethe uocant. Et auribus
oleum: quod ex ea fit: prodesse diximus. Sesamoides a si
militudine nomen accipit: grano amaro: folio minore.
Nascitur in glareosis. Detrahit bilem in aqua potum.
Semen illinitur igni sacro. Discutit panos. Est etiamnū
aliud sesamoides antycyræ nascens: quod ideo aliqui an=
tycyricon uocant: cætera simile erigeronti herbæ: de qua
suo dicemus loco. Granum sesamæ datur in uino dulci
ad detractiones: quantum trinis digitis capitur. Miscēt
ellebori albi unum & dimidium obolum. Purgationē
eam adhibentes maxime insanæ melancholiæ: comitiali
bus: podagris. Et per se drachmæ pondere exinaniunt.
Hordeum optimum quod candidissimum. Succus deco=
cti in aqua cælesti digeritur in pastillos: ut infundatur
exulceratis interaneis: & uuluis. Cinis eius ambustis il
linitur: & carnibus: quæ recedunt ab ossibus: & erup=
tionibus pituitæ: muris araneis morsibus. Idem asperso
sale: ac melle candorem dentibus & suauitatem oris fa

cit· Eos qui pane hordeaceo utuntur morbo pedũ tenta=
ri negant· Nouẽq; granis ſi furunculũ quis circunducat
ſingulis ter manu ſiniſtra & oĩa in ignẽ abijciat con=
feſtim ſanari aiunt· Eſt & herba phœnicea appellata
a græcis: a noſtris uero hordeũ murinũ· Hæc trita ex ui=
no pota præclare ciet mẽſes· Ptiſanæ quæ ex hordeo fit
laudes uno uolumine condidit Hippocrates quæ nunc
oẽs in alicã tranſeunt· Contra quãto innocentior eſt ali
ca: Hippocrates tantũ ſorbitionis gratia laudauit: quo=
niã lubrica: ex facili hauriretur: quoniã ſiti arceret: quo
niã in aluo nõ tumeſceret: quoniã facile redderetur: et
aſſuetis hic ſolus cibus in febribus bis die poſſet dari:
remotus ab iſtis: qui medicinã fame exercent· Sorbitio=
ne tamẽ dari totum uetuit· Aliunde q̃ ſuccum priſanæ·
Item uetuit quamdiu pedes frigidi eſſent: tunc quidem
nec potionẽ dandam· Fit ex tritico glutinoſior: arteriæ=
q; exulceratæ utilior· Amylon hebetat oculos: & gulæ
inutile contra q̃ creditur· Item ſiſtit aluum: epiphoras
oculorũ inhibet & ulcera ſanat· Itẽ puſtulas & fluxio
nes ſanguis· Genas duras emollit· Datur cũ ouo ijs: qui
ſanguinẽ reiecerit· In ueſicæ uero dolore ſemũcia amyli:
cũ ouo et paſſis tribus ſufferuefacta a balneo· Quin et
auenæ farina decocta in aceto tollit neuos· Panis ipſe
quo uiuitur innumeras pene cõtinet medicinas: ex aqua
enĩ et oleo aut roſaceo mollit collectiões: ex aqua mulſa
duricias ualde mitigat· Datur ex uino ad diſcutiẽda ua=
lẽs: aut quæ ꝑſtringi opus ſit: et ſi magis etiãnũ ex aceto
Aduerſus acutas pituitæ fluxiões: quas græci reumatiſ=
mos uocãt· Itẽ ad ꝑcuſſa luxata· ad oĩa aũt hæc fermẽta
tus: qui uocatur autopyros: utilior· Illinitur et parony=
chys: et callo pedũ in aceto ueteri· Nauticus panis tuſus
atq; iterũ coctus ſiſtit aluũ· uocis ſtudoſis: et cõtra diſtil

latiões ſiccũ eſſe prio cibo utiliſſimũ ẽ·Sitanius hoc ẽ trimeſtris incuſſa i facie:aut diſquãmata cũ melle aptiſſime curat·Candidus ægris aqua calida frigidaue madefactus leuiſſimum cibum prebet·Oculorum tumori ex uino imponitur:ſic & puſtulis capitis:aut adiecta arida myrto·Tremulis panem ex aqua eſſe ieiunis ſtatima balneo demonſtrant·Quin & grauitatem odorum in cubiculis uſtus emendat:& uini in ſaccis additus· Auxiliatur & faba·Nanq; ſolida fricta feruenſq; i acri aceto coniecta:torminibus medetur·In cibo freſſa & cum alio cocta contra deploratas tuſſes ſuppurationeſq; pectorum quottidiano cibo ſumitur:& cõmanducata ieiuno ore etiã ad furunculos maturandos:diſcutiendoſue imponitur:& in uino decocta ad teſtium tumores· Lomẽto quoq; ex aceto decocto tumores maturat atq; aperit·Item liuoribus:combuſtis medetur·Voci eám ꝓdeſſe auctor eſt·Mar·Varro·Fabalium etiam ſilliquarũ cinis ad coxendices:& ad neruorum ueteres dolores cũ adipis ſuilli uetuſtate prodeſt:& per ſe cortices decocti ad tertias ſiſtunt aluum·Lens optima quæ facillime coquitur:eaq; quæ maxime aquam abſorbet·Aciem quidẽ oculorum obtundit:& ſtomachum inflat:ſed aluum ſiſtit in cibo:magiſq; diſcocta cæleſti aqua:eadem ſoluit minus ꝑcocta·Piſtulas ulcerũ rũpit:eaq; :quæ ĩtra os :ſunt purgat:& aſtrigit·Collectiões oẽs ĩpoſita ſedat: maxĩe q; exulceratas & rimoſas·Oculorũ aũt epiphoras cũ meliloto aut cotoneo·Cõtra ſuppurãtia cũ pollenta ĩponitur·Decoctæ ſuccus ad oris exulceratiões & gẽitaliũ adhibetur· Ad ſedem cũ roſaceo aũt cotoneo·In iis quæ acrius remediũ exigunt:cũ putamine punici melle modico adiecto·Ad id demũ:ne celeriter inareſcat: adiiciũt & betæ folia·Imponitur & ſtrumis paniſq; uel matu-

ris uel maturescentibus ex aceto discocta. Rimis ex aqua mulsa: & gangrenis cum punici germine: Item podagris cum polenta: & uuluis & renibus: & pernionibus. Vlceribus difficile cicatricem trahentibus. Propter dissolutionem stomachi. xxx. grana lentis deuorantur. In choleris quoq;: & dysenteria efficacior est in tribus aquis cocta. In quo usu melius semper eam torere: aut tũdere: ut quam tenuissima detur: uel per se uel cum cotoneo malo: aut pyris: aut myrto: aut intubo erratico: aut beta nigra: aut plantagine. Pulmoni est inutilis: & capitis dolori: neruosisq; omnibus: & felli: nec somno facilis: ad pustulas utilis: igniq; sacro: & mammis ĩ aqua marina decocta. In aceto autem duricias & strumas discutit. Stomachi quidem causa polentæ modo potionibus inspergitur. Quæ sunt ambusta aqua semicocta curat. Postea trita: & per cribrum effuso furfure: mox ꝓcedẽte curatiõe addito melle. Ex posca coquitur ad gutturа. Est & palustris lens & per se nascens in aqua non fluente refrigeratoriæ naturæ. Propter quod collectionibus illinitur: & maxime podagris: & per se & cũ polenta glutinat & interanea procidentia. Est & siluestris elelisphacos dicta a græcis: ab alijs phacos. ea est satiua lente leuior: & folio minore: atq; ficciore: et odoratiore: est & alterũ genus eius siluestris: odore graui: hæc mitior. Folia habet cotonei mali effigie: sed minora & cãdida: quæ cũ ramis decoquũtur. Menses cit: & urinas: & pastinacæ marinæ ictus sanat. Torporem autem inducit percusso loco. Bibitur cum absinthio ad dysenteriam. Cum uino eadem commorantes menses trahit. Abundãtes sistit decocto eius poto. Per se ĩposita herba uulnerũ sanguinẽ cohibet. Sanat & serpẽtiũ morsus Et si in uino decoquatur pruritus testiũ sedat. Nostri q

nũc sunt herbarij elelisphacõ græce: latine saluiã uocãt mentæ similem canam: odoratam: partus emortuos ea apposita extrahunt. Item uermes aurium ulcerumq́;. Cicer & siluestre est: folijs satiuo simile: odore graui. Sed si largius sumatur: aluus soluitur: & inflatio contrahitur & tormina. Tostum salubrius habetur. Cicercula etiãnum magis in aluo proficit. Farina utriusq́; ulcera manantia capitis sanat: efficacius siluestris. Item comitiales: & iocinerum tumores: & serpentium ictus. Cit m:ẽses: & urinas: grano maxime. Emẽdat & lichenas: & testium inflationes: regium morbum: hidropicos. Lædũt omnia hæc genera exulceratam uesicam: & renes. Gangrenis utiliora cum melle & ijs: quæ cacoethe uocantur Verrucarum in omni genere prima luna singulis granis singulas tangunt. Eaq́; grana in lintheolo deligata abijciunt post se: ita fugari uitium arbitrantes. Nostri præcipiunt arietinũ in aqua cũ sale discoquere: ex eo bibere cyathos binos in difficultatibus urinæ. Sic & calculos pelli: morbũq́; regium eiusdem folijs sarmentisq́; decoctis aqua q̃ maxime calida morbos pedũ tolli: & ipsum calidum tritumq́; illitum. Columbini decocti aqua horrorem tertianæ & quartanæ minuere traditur. Nigrũ aũt cum gallæ dimidio tritum oculorũ ulceribus ex passo medetur. De eruo quædã in metione eius diximus: nec potentiam ei minorẽ ueteres q̃ brassicæ tribuere. Contra serpentium ictus ex aceto ad crocodillorum hominumq́; morsum. Siquis eruum quottidie ieiunus edat lyenẽ eius absumi certissimi auctores affirmant. Farina eius (ut ait Varro(maculas ex toto corpore emendat. Serpere ulcera non patitur. In mammis efficacissimum. Carbunculos rumpit ex uino. Vrinæ difficultates: inflationẽ uitia iocineris: tenasmon: & quæ cibum non sentiant: atropha

appellata: tostum' & in nucis auellanæ magnitudinem melle collectum deuoratumq; corrigit. Itez in petigines ex aceto coctum & quarto die solutum. Panos in melle suppurare prohibet impositum. Aqua decoctum perniones & pruritus sanat fouendo. Quin & uniuerso corpori: si quis quottidie ieiunus biberit: meliorem fieri colorem existimant. Cibis idem hominis alienum. Vomitiones mouet. Aluum turbat. Capiti & stomacho onerosum. Genua quoq; degrauat. Sed madefactum pluribus diebus mitescit. Bubus iumentisq; utilissimum. Siliquæ eius uirides: priusq̃ indurescant: cum suo caule folijsq; cõtritæ capillos nigro colore inficiunt. Lupini quoq; siluestres sunt omnimodo minores satiuis: præterq̃ amaritudine. Ex omnibus quæ eduntur: sicco nulli minus ponderis est: nec plus utilitatis. Mitescunt cinere: aut aqua calida. Discolorem hominez frequentiores in cibo exhilarãt. Amari contra aspidas ualent. Vlcera atra aridi decorticatiq; triti supposito lintheolo ad uiuuz corpus redigũt. Strumas: parotidas: in aceto cocti discutiunt. Succus decoctorum cum ruta & pipere: uel in febri datur ad uentris animalia pellenda minoribus triginta annoruz. Pueris uero etiam impositi in uentrem ieiunis prosunt. Et alio genere tosti: & in defruto poti uel ex melle sumpti. Iidem auiditatem cibi faciunt: fastidium detrahunt. Farina eoruz aceto subacta papulas pruritusq; in balneis illita cohibet: & per se siccat ulcera. Liuores emẽdat. Inflammationes cum polenta sedat. Siluestrium efficacior uis est contra coxendicum: & lumborum debilitatem. Ex ijsdem decocta lentigines & fouentium cutem corrigunt. Si uero ad mellis crassitudinem decoquantur satiui: uitiligines nigras & lepras emendãt. Satiui quoq; rumpunt carbũculos impositi: panos & strumas mi=

Defruto
uino cotto
La metà

nuunt:aut maturant·Cocti ex aceto cicatricibus candidũ
colorem reddunt·Si uero cæleſti aqua decoquantur: ſuc=
cus ille ſmegma fit:quo ſolent fouere gangrenas : erup=
tiones pituitæ:ulcera manantia utiliſſimuꝫ·Expedit ad
lyenem bibere:& cum melle menſtruis hærentibus·Lye
ni crudi cum fico ſicca triti ex aceto imponuntur·Radix
quoq; in aqua decocta urinas pellit·Medentur pecori cũ
camæleonte herba decocti:aqua in potum collata· Sanãt
& ſcabiem quadrupedum omnium in amurca decocti :
utroq; liquore poſtea mixto·Fumus crematorum culices
necat·Irionem inter fruges ſeſamæ ſimilẽ eſſe dixim us:
& a græcis eryſimon uocari· Galli uelarum appellant·
Eſt autem fructicoſum folijs erucæ anguſtioribus paulo
ſemine naſturtij·Vtiliſſimum tuſſientibus cum melle:
& in thoracis purulentis excreationibus·Datur & re
gio morbo:& lumborum uitijs pleureticis:torminibus
cœliacis·Illinitur uero parotidum & carcinomatũ ma
lis·Teſtium ardoribus ex aqua:alias cum melle·Infanti
bus quoq;utiliſſimũ·Itẽ ſedis uitijs& articularijs mor
bis cum melle & fico·Contra uenena etiam efficax po=
tu·Medetur & ſuſpirioſis·Item fiſtulis cuꝫ axungia ue
teri ne intus addatur·Orminuꝫ ſilueſtri(ut diximus)cy
mine ſimile eſt:cæterum dodrãtali altitudine·Duorũ ge
nerum:alteri ſemen nigrius & oblongum·Hoc ad uene
rem ſtimulandam:& ad oculorum argema & albugi
nes·Alteri candidius ſemen & rotũdius utroq; tuſo ex=
trahuntur aculei ex corpore ꝑ ſe illituꝫ ex aqua·Folia ex
aceto ĩpoſita panos ꝑ ſe uel cũ melle diſcutiunt· Itẽ furũ
culos:prius ꝗ capita faciant:omneſq; acrimonias· Quin
& ipſæ frugũ peſtes in aliquo ſunt uſu·Infelix dictum
eſt a Virgilio lolium·Hoc tamen molitum ex aceto coctũ
ĩpoſitũq; ſanat in petigines: celerius quo ſæpius mutatũ

est. Medetur & podagris: aliisq; doloribus cum oximelite. Curatio haec a caeteris differt. Aceti sextario uno dilui: mellis uncias duas iustum est: ita temperatis sextariis tribus decocta farina lolii sextariis duobus usque ad crassitudinem: calidumq; ipsum imponi dolentibus mēbris. Eadem farina extrahit ossa fracta. Miliaria appellatur herba quae necat milium: Haec trita & cornu cum uino infusa podagras iumentorum dicitur sanare. Bromos semen est spicam ferētis herbae: nascitur inter uitia segetis auenae graecae genere: & folio & stipula triticum imitatur. In cacuminibus dependentes paruulas uelut locustas habet. Semen utile ad cataplasmata atq; hordeum & similia. Prodest tussientibus succus. Orobanchem appellauimus necantem eruum & legumina Clii cynomorion eam appellant a similitudine canini genitalis: cuius cauliculus est sine foliis pinguis: rubēs. Estur & per se & in patinis: cum tenera est decocta: Et leguminibus innascuntur bestiolae uenenatae: quae manus pungunt: & periculum uitae afferunt. Solifugarum generis. Aduersus has omnia eadem medentur: quae contra araneos & phalangia demonstrantur. Et frugum quidem haec sunt in usu medico. Ex iisdem fiunt & potus: zythum in aegypto: caelia & caerea in hispania: ceruisia & plura genera in galia: aliisque prouinciis: quorum omnium spuma cutem foeminarum in facie nutrit. Nam quod ad potum ipsum attinet: praestat ad uini transire mentionem: atque a uite ordiri medicinas arborum.

Ceruisia in gallia,

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER·XXIII·PROOEMIVM·

p ERACTA CAEREALIVM IN MEdendo quoq; natura eſt: omniuq; quæ ciborũ aut florũ odorũq; gratia ꝓueniunt ſupia tellure: ĩ ceſſit his pomona: parteſq; medias pendentibus quoq; dedit:non contenta protegere:arborumq; alere umbra quæ diximus:imo uelut indignata plus auxilij ineſſe:ijs quæ longius a cælo abeſſent:quæq; poſtea cœpiſſent· Primũ enim homini cibum fuiſſe inde: & ſic inductos cælum ſpectare:paſcique & nunc ex ſe poſſe ſine frugibus·Ergo hercule artes in primis dedit uitibus:non cõtenta delitias etiam & odores atq; unguenta omphacio: & oenanthe:ac maſſari:quæ ſuis locis diximus:nobiliter inſtruxiſſe·Plurimũ inquit homini uoluptatis ex me eſt· Ego ſuccum uini:liquorem olei gigno · Ego palmas & poma totque uarietates·Neq; ut tellus omnia per labores:aranda tauris:terenda areis:deinde ſaxis: ut quando quantoue opere cibi fiant·At ex me pata omnia: nec curuo adoranda:aratro:nec cura laboranda: ſed ſeſe porrigentia ultro:& ſi pigeat attingere etiam cadentia·Certauit ipſa ſecum:pluſq; utilitatis cauſa genuit etiã: quã uoluptatis·Folio uitium & pampino capitis dolores:inflammationeſq; corporum mitigantur cum polenta·Folia per ſe ardores ſtomachi ex aqua frigida·Cum farina uero hordei articularios morbos·Pampini triti & impoſiti tumorem omnem ſiccant·Succus eorum dyſentericis infuſus medetur·Lachryma uitium quæ ueluti gummi eſt:lepras & lichenas:& pſoras nitro ante præparatas ſanat·Eadem cũ oleo ſæpius pilis illitis pſilothri

Pomu[m] f[ructu]s
hominibus

effectum habet maximeq; aqua quam uirides accensæ ui tes exudant: qua & uerrucæ tolluntur. Pampini sangui nem excreantibus: & mulierum a conceptu defectioni diluti potu prosunt. Cortex uitium & folia arida uul nerum sanguinem sistunt: ipsumq; uulnus conglutināt. Vitis albæ uiridis tosæ succo & thure impetigines tol luntur. Cibis sarmentorum uiciumq;: & uinaceorū cō dylomatis: & sedis uitijs medetur ex aceto. Item luxa tis & ambustis: & lyenis tumori cum rosaceo: & ru ta: & aceto. Item igni sacro ex uino citra oleum asper gitur: & intertrigines & pilos absumit. Dant & bi bendum cinerem sarmentorum ad lyenis remedia aceto consperssum ita ut uini cyathi in tepida aqua bibantur: utq; qui biberit in lyenem iaceat: Claviculæ ipsæ quibus repunt uites tritæ: & ex aqua potæ sistunt uomitionū consuetudinem. Cinis uitium cum axungia uetere cōtra tumores proficit: fistulas purgat: mox & persanat: ner uorum dolores frigore ortos: contractionesq;: cōtusas ue ro partes cum oleo: carnes excrescentes in ossibus cū ace to & nitro: scorpionū & canum plagas cum oleo. Cor ticis per se cinis combustus pilos reddit. Omphaciū qua fieret ratione incipientis uuæ pubertate in unguentorū loco docuimus. Nunc ad medicinam de eo pertinētia in dicabimus. Sanat ea quæ in humido sunt ulcera oris: ton sillarum: genitalium. Oculorum claritati plurimum con fert. Scabriciæ genarum: ulceribusq; angulorum: nubecu lis: ulceribus quacunq; in parte manātibus. Cicatricibus marcidis. Ossibus purulente limosis. Frangitur uehemē tia eius melle aut passo. Prodest dysentericis: sanguinē excreantibus: anginis. Omphacio coheret oenanthe: quā uites siluestres ferunt: dicta a nobis in unguenti ratio ne. Laudatissima in syria: maxime circa anthiochiæ &

Laodiceæ montes: & ex alba uite: refrigerat: astringit: uulneribus inspergitur: stomacho illinitur: utilis urinæ iocineri. Capitis doloribus: dysentericis: cœliacis: cholericis: Contra fastidia obolo ex aceto pota. Siccat manantes capitis eruptiones: efficacissima ad uitia quæ sunt in humidis. Ideoq; & oris ulceribus: & uerendis: ac sedi. Cum melle & croco aluum sistit. Genarum scabiẽ emẽdat: oculorumq; lachrymationes. Ex uino stomachi dissolutionem. Ex aqua frigida pota: sanguinis excreatões. Cinis eius ad collyria & ad ulcera purganda & paronychia: & pterygia probatur. Vritur in furno: donec panis percoquatur. Massaris odoribus tantum gignitur omniaq; ea auiditas humani ingenij nobilitauit: rapere festinando.

Lacrymationes

De medicinis uuarum recentium: & sarmentis uuarum: & uinaceis: & de uua theriace: & de uua passa: & astaphide: & astaphisagria: pituitaria: & labrusca: & de uite alba: & nigra: & de mustis: & uini generibus. Ca. i.

m Aturescentium autem uuæ uehementiores nigræ: ideoq; uinum ex ijs minus iucundum suauiores albæ: quoniaʒ e translucido facilius accipitur aer. Recentes stomachum & spiritum inflant: aluumq; turbant. Itaq; in febri damnantur utiq; largiores. Grauedinem enim capiti: morbumq; lethargicuʒ faciunt. Innocentiores quæ decerptæ diu pependere: qua uentilatione etiam utiles fiunt stomacho ægrisq;. Nam & refrigerant leuiter: & fastidium auferunt. Quæ autem in uino dulci conditæ fuere: caput tentant. Proxime sunt pensilibus in palea seruatæ. Nam & uinaceis seruatæ & caput & uesicam & stomachum infestant. Sistunt tamen aluũ: sanguinẽ excreãtibus uti=

lissimæ. Quæ uero in musto fuere peiorem uim etiamnũ habẽt: q̃ quæ in uinaceis. Sapa quoq; stomacho inutiles facit. Saluberrimas putant medici in cælesti aqua seruatas: etiam si minime iucundas: sed uoluptatem earum in stomachi ardore sentient: & amaritudine iecoris fellisq; uomitione. In choleris hydropicis cum ardore febriũ ægrotantibus. At in ollis seruatæ: & os: & stomachũ & auiditatem excitant. Paulo tamẽ grauiores existimãtur fieri uinaceorum halitu. Vuæ florem in cibis si edere gallinacei uuas non attingunt: Sarmẽta earum in quibus acini fuere astringendi uim habent. Efficaciora ex ollis. Nuclei acinorum eandem uim optinent. Hi sunt qui in uino capitis dolorem faciunt. Tosti tritiq; stomacho utiles sunt. Inspergitur farina eorum polẽtæ modo potõnis dysentericis: & cœliacis: & dissolutis stomacho Decocto etiam eorum fouere psoras: & pruritum utile est. Vinacei per se minus capiti aut uesicæ nocent q̃ nuclei. Mammarum inflationi triti cum sale utiles. Decoctura eorum ueteres dysentericos & cœliacos iuuat & potione & fotu. Vua theriace de qua suo loco diximus: contra serpentium ictus ualet. Pampinos quoq; eius edẽdos censent: imponendosq;: uinũq; & acetum ex iis factum auxiliarem contra eandem uim habent. Vua passa: quam astaphida uocant: stomachum uentrem interanea tentaret: nisi pro remedio in ipsis acinis nuclei essent. Iis exemptis uesicæ utilis habetur: & tussi alba utilior. Vtilis & arteriæ & renibus: sicut ex iis passũ priuatim e serpentibus. Contra hemorrhoidam potẽs. Testium inflãmationi cum farina cumini aut coriãdri imponuntur. Item carbunculis: articularibus morbis sine nucleis tritæ cum ruta fouere ante uino ulcera oportet. Sanant epinyctidas: & dysenteriam cum suis nucleis:

& in oleo coctæ grangrenis illinũtur cum cortice rha=
phani & melle·Podagris & unguiũ mobilibus cũ pa
nace:& per se ad purgandũ os caputq; cũ pipere com
manducãtur·Astaphis agria siue staphis:quã uuam ta
minã aliqui uocant falso:suũ enim genus habet:caulicu
lis nigris rectis folijs labruscæ fert folliculos uerius q̃
acinos uirides similes ciceri·In ijs nucleũ triangulũ·Ma
turescit cũ uindemia nigrescitq; cum taminiæ rubentes
norimus acinos:sciamusq; illã in apricis nasci:hanc nõ
nisi in opacis ·His nucleis ad purgationẽ uti nõ censue=
rim propter ancipitẽ strangulationẽ : nec ad pituitam
oris siccandã:fauces enim ledunt · Phtiriasi caput &
reliquum corpus liberant triti·Facilius admixta sanda
raca·Item pruritu & psoris · Ad dentiũ dolores deco=
quuntur in aceto · Ad auriũ uitia rheumatismũ cicatri=
cum:ulcerũ manantia·Flos tritus in uino cõtra serpen=
tes bibitur · Semen enim abdicauerim propter nimiam
uim ardoris·Q uidam eum pituitariam uocãt:& pla=
gis serpentium utiq; illinunt·Labrusca quoq; oenanthẽ
fert satis dictam· Q uæ a græcis ampelos agria appella
tur : spissis & candicantibus folijs geniculata rimoso
cortice:fert uuas rubentes cocci modo:quæ cutẽ in facie
mulierũ purgant:& uarijs coxendicũ & lumborũ ui=
tijs tusæ cum folijs & succo prosunt·Radix decocta in
aqua & in uini coi cyathis duobus humorẽ alui ciet:
ideo hydropicis datur·Hanc potius crediderim esse:quã
uulgus uuam taminiã uocat · V tuntur ea pro amuleto:
& ad expiationem sanguinis qnoq; adhibent nõ ultra
gargarissationes:& ne quid deuoretur addito sale thy
mo aceto mulso · Ideo & purgationibus ancipitẽ ten=
tant · Est huic similis:sed in salictis nascens:ideo distin
guitur nomine: cum eosdem usus habeat: & salicastrũ

pro scabia

uocatur: Scabiem & pruriginẽ hominũ & quadrupedum aceto mulso trita hæc efficatius tollit. Vitis alba quã græci ampeloleucen: alij ophiostaphylen: alij melothron: alij psilothrũ: alij archezostin: alij cedrostin: alij madon appellant. Huius sarmẽta longis & exilibus internodijs geniculata scãdunt. Folia pampinosa ad magnitudinẽ hederæ diuidũtur ut uitiũ. Radix alba grandis: rhaphano similis initio: ex ea caules asparagi similitudine exeunt. Hi decocti in cibo aluũ & urinã cient. Folia & caules exulcerant corpus: utiq; ulcerũ phagedenis & grangrenis: tibiarũq; tedio cum sale illinũtur Semẽ in uua raris acinis dependet succo rubente postea croci. Nouere id qui coria perficiunt: illo enim utuntur. Psoris & lepris illinitur. Lactis abũdantiam facit coctum cum tritico potumq;. Radix numerosis utilitatibus nobilis contra serpentium ictus trita drachmis duabus bibitur. Vitia cutis in facie uarosq; & lentigines & suggillata emendat & cicatrices. Eadẽq; præstat decocta in oleo decocto: datur & in comitialibus potus Item mẽte cõmotis: & uertigine laborãtibus drachmæ pondere quottidie anno toto. Et ipsa autem largior aliquanto purgat sensus. Illa uis præclara ꝙ ossa infracta extrahit in aqua imposita ut bryenia: quare quidã hanc albam bryeniam uocant. Alia uero nigra efficatior in eodem usu cum melle & thuse. Suppurationes incipiẽtes discutit: ueteres maturat et purgat. Cit menses & urinam. Flegma ex ea fit suspiriosis: & contra lateris dolores uulsis ruptis. Splenẽ ternis obolis pota. xxx. diebus cõsumit. Illinitur eadem cum fico & pterygijs digitorum. Ex uino secundas fœminarum apposita trahit & pituitam drachma pota ex aqua mulsa. Succus radicis colligi debet ante maturitatem seminis: Qui illi-

tus per se & cum eruo lætiore quodam colore & cu=
tis teneritate mangonizat corpora· Serpentes fugat· Tũ
ditur ipsa radix cum pingui fico: erugatq; corpus: si sta
tim bina stadia ambulentur: alias urit: nisi frigida sta
tim abluatur· Iucundius hoc idem præstat nigra uitis:
quoniam alba pruritum affert· Est ergo & nigra: quã
proprie etiam bryeniam uocant: alij chironiam: alij gy=
næcanthen: aut aproniam: similem priori: præterquam
colore· Huius enim colorem nigrum esse diximus: cuius
asparagos similes· Diocles prætulit ueris asparagis ĩ ci=
bo urinæ ciendæ: lyeniq; minuendo· In frutetis & ha=
rundinetis maxime nascitur· Radix foris nigra: intus
buxeo colore: ossa infracta efficatius extrahit q̃ supra=
dicta· Cæterum eidem peculiare est quod iumentorum
ceruicibus unice medetur· Aiũt si quis in uilla eã extru=
xerit: fugere accipitres: tutasq; fieri aues uillaticas· ali=
ter eadẽ ĩ iumẽto hoieq; flegma aut sanguinẽ qui screa=
tur: talo circũligata sanat· Et hactenus de uitiũ generi=
bus· Musta differẽtias habet naturales has: ꝙ sunt cãdi
da aut nigra: aut inter utrũq; alia ex alijs: ex quibus ui=
num fiat: alia ex quibus passũ: curaq; differẽtias innu=
merabiles facit· In plenum ergo hoc dixisse cõueniet·
Mustũ omne stomacho inutile: uenis iucundũ· A balneis
raptim & sine interspiratiõe potũ necat: cãtharidũ
naturæ aduersatur· Itẽ serpẽtibus maxĩe emorrhoiæ &
salamãdræ· Capitis doloribus facit: & gutturi ĩutile:
Prodest renibus: iocineri: & interaneis uesicæ: colleuat
enĩ ea· Priuati cõtra bupræstin ualet· Cõtra meconiũ: la
ctis coagulationẽ: Cicutam: toxica: dorycnidiũ ex oleo
potum redditũq; uomitionibus· Ad omnia infirmius al
bũ: iucundius passi mustũ: & ꝙ minorẽ capitis dolorẽ
afferat· Vini genera differentiasq; per quam multas ex

posuimus: & fere cuiusq; proprietates. Neq; est ulla pars difficilior tractatu: aut numerosior. Quippe cum sit tardum dictu pluribus prosit an noceat. Præterea q̃ ancipiti euentu potu statim auxilium sit aut uenenum. Etenim de eius natura quæ ad remedia tantũ pertinent nunc loquimur. Vnum de dando eo uolumen Asclepiades condidit: ab eo cognominatum: qui uero postea de uolumine illo disseruere innumeri. Nos ista romana grauitate artiumq; liberaliũ appetentia non ut medici sed ut iudices salutis humanæ diligẽter distinguemus. De generibus singulis disserere immensum & inexplicabile est discordibus medicorũ sententijs. Surrentinũ ueteres maxime probauere. Sequens ætas albanum: aut falernum. Deinde alia alij iniquissimo genere decreti: quod cuiq; gratissimũ: cæteris omnibus pronunciando. Quin ut constarent sententiæ: quota portio tamẽ mortalium ijs generibus posset uti? iam uero nec proceres usq̃ sinceris. Eo uenere mores: ut nomina cellarũ modo ueneant: statimq; in lacubus uindemiæ adulterentur. Ergo hercle mirum dictu Innocentius iam est: quodcũq; & innobilius. Hæc tamen facere constantissime uidentur sententiæ uictoriam: quorũ mentionem fecimus siquis hoc quoq; discrimen exigat. Falernum nec in nouitate: nec in nimia uetustate corpori salubre est. Media eius ætas a quintodecimo anno incipit. Hoc non rigido potu stomacho utile: non item in calido. Et in diutina tussi sorbetur merũ utiliter a ieiunis: item in quartanis. Nullo æque uenæ excitantur: aluum sistit: corpus alit. Creditum est obscuritatem uisus facere: nec prodest neruis: aut uesicæ. Albana neruis utiliora. Stomacho minus quæ sunt dulcia uel austera: Falerna utiliora. Concoctionẽ minus adiuuant. Stomachũ modice im

plent. Ad ſurrentina nullo modo: nec caput tentant: ſto
machi & inteſtinorũ rheumatiſmos cohibent. Cecubũ
iam non gignitur. At quæ ſuperſunt ſetina cibos conco=
qui cogũt. Virium plus ſurrentino: auſteritatis albano
uehementiæ minus falerno. Ab ijs ſtatana non longo
interuallo abfuerunt Aluo citæ ſigninum maxime con=
ducere indubitatum eſt. Reliqua in cõmune dicentur.
Vino aluntur uires: ſanguis: coloſq; hominũ. Hoc quoq;
diſtat orbis medius: & mitior plaga a circũiectis: quã
tum illis feritas facit roboris: tantũ nobis hic ſuccus.
Lactis potus oſſa alit. Frugũ neruos: aquæ carnes. Ideo
minus rubores eſt in corporibus illis & minus robo=
ris: contraq; labores patientiæ. Vino modico nerui iu=
uantur: copioſiore læduntur: ſic & occuli. Stomachus
recreatur. Appetentia ciborum inuitatur. Triſtitiæ cu=
ra hebetatur: Vrina & algor expellitur. Somnus con=
ciliatur. Præterea uomitionẽ ſiſtit. Collectiones extra
lanis humidis impoſitis mitigat. Aſclepiades utilitatẽ
uini æquari uix deorũ potentia poſſe pronũciauit. Ve=
tus copioſiore aqua miſcetur. Magis nouũ urinã expel=
lit: minus ſiti reſiſtit. Dulce minus inebriat: ſed ſtoma=
cho innatat. Auſterum facilius concoquitur. Leuiſſimũ
eſt: quod celerrime inueteratur. Minus infeſtat neruos
quod uetuſtate dulceſſit. Stomacho minus utile eſt pin
gue nigrũ: ſed corpora magis alit: tenue & auſterũ mi=
nus alit: magis ſtomachũ nutrit. Celerius per urinam
tranſit: tantoq; magis capita tentat. Hoc & in omni
alio ſucco ſemel dictũ ſit. Vinũ ſi ſit fumo inueteratũ in
ſaluberrimũ eſt. Mãdagones iſta in apothecis excogita
uere. Iam & patreſfamilias ætatẽ ademere ijs: quæ per
ſe cariẽ traxere. Quo certe uocabulo ſatis cõſilij dedere
priſci: quoniã et in materijs cariẽ fumus erodit. At nos

e diuerso fumi amaritudine uetustatē indui persuasum habemus. Quæ sunt admodum exalbida hæc uetustate insalubria fiunt. Quo generosius uinum est: hoc magis uetustate crassescit & in amaritudinem corpori minime utilē coit. Condire eo aliud minus annosū insalubre est. Sua cuiq; uino saliua innocentissima. Sui cuiq; ætas gratissima: hoc est media. Corpus augere uolētibus: aut mollire aluum: conducit inter cibos bibere. Contra minuentibus: aluumq; cohibentibus sitire in edēdo: postea parum bibere. Vinum ieiunos bibere nouitio inuento: inutilissimum est. Curas uigoremq; animi impedit ad ꝓcintum tendentibus. Somno uero accōmodatum ac securitatibus. Iamq; dudum hoc fuit: quod homerica illa Helena ante cibum ministrauit. Sic quoq; in prouerbiū cessit: sapientiam uino obumbrari: uitio damus homini qđ soli animalium non sitientes bibimus. Aquæ potum interponere utilissimum. Itemq; iugi superbibere ebrietati: quam quidem frigidæ potus extemplo discutit. Meracis poticnibus per uiginti dies ante canis ortum totidē q; postea suadet Hesiodus uti. Merum quidem remedio ē contra cicutas: coriandrum: aconita: uiscum: meconium argentum uinum apes: uespas: crabrones: phalangia: serpentum scorpionumq; ictus: contraq; omnia quæ refrigerando nocent. Priuatum contra hemorrhoidas: presteras: fungos: item contra inflationes rosionesq; ꝑcordiorum: & quorum stomachus in uomitiones effunditur. Et si uenter aut interanea rheumatismum sentiant. Dysentericis: sudatoribus: in longa tussi: in epiphoris meracum. At uero cardiacis in mamma leua merum in spongia imponi prodest. Ad omnia autem maxime album inueterascens. Vtiliter etiam fouetur uino calido uirilitas iumentis: quo etiam infuso cornu lassitudinem auferri

aiunt·Simias quadrupedeſq; quibus digiti ſunt :negant creſcere aſſuetas meri potu·Nunc circa ægritudines ſermo de uinis erit·Saluberrimum liberaliter genitis campaniæ quodcunq; tenuiſſimum·Vulgo uero quod quęq; maxime iuuerit ualidum·Vtiliſſimum omnibus ſucco uiribus fractis·Meminerimus ſuccum eſſe qui feruendo uires e muſto ſibi fecerit·Miſceri plura genera omnibus inutile·Saluberrimum cui nihil in muſto additum eſt:meliuſq; ſi nec uaſis pix affuit·Marmore enim & gypſo: aut calce condita quis non etiam ualidus expauerit? In primis igitur uinum marina aqua factum inutile eſt ſtomacho:neruis:ueſicæ·Reſina condita frigidis ſtomachis utilia exiſtimantur·Non expedire uomitionibus : ſicut neq; muſtum:neq; ſapa:neq; paſſum·Nouitium reſinatum nulli conducit·Capitis dolorem & uertigines facit:ab hoc dicta crapula eſt·Tuſſientibus:& in rheumatiſmo nominata proſunt·Item cœliacis:& dyſentericis mulierum menſibus·In hoc genere rubrum nigrũue magis conſtringit:magiſq; calefacit·Innocentius pice ſola conditum·Sed & picem meminiſſe debemus non aliud eſſe quã combuſtæ reſinæ fluxum·Hoc genus uini excalfacit:concoquit:purgat:pectori:uentri utile·Item uuluarum dolori ſi ſine febre ſint:ueteri rheumatiſmo: exulceratione ruptis:conuulſis:uomicis:neruorum infirmitati inflationibus:tuſſi:anhelationibus:luxatis in lucida lana impoſitũ·Ad oĩa hæc utilius id q̃d ſpõte naturæ ſuæ picẽ reſipit:picatũq; appellamus·Heluenaco quoq; tñ nimio caput tẽtari cõueniet·Quod ad febriũ ualitudines attinet:certũ eſt nõ dãdũ in febre niſi ueteribus ægris uinũ:nec niſi declinãte morbo·In acutis uero periculis nullis niſi q̃ manifeſtas remiſſiones habeant:& has noctu potius·Dimidia.n.pars piculi eſt noctu:hoc eſt ſpe ſomni

bibentibus:nec a partu abortuue:nec a libidine ægrotã=
tibus:nec in capitis doloribus : nec quorum accessiones
cum frigore extremitatem faciant:nec in febri tussienti
bus:nec in tremore neruorumq; doloribus:uel faucium:
aut si uis morbi circa illa intelligatur:nec in duricia p̃=
cordiorum:uenarum uehementia:neq; in opisthotono:te
tano:nec singultientibus:nec si cum febre dispnoea sit.
Minime uero oculis rigentibus:& genis stantibus :aut
defectis:grauibusq;:nec quorum conniuentium perluce=
bunt oculi:neu palpebris non coeuntibus . Vel si dormiẽ
tibus hoc idem eueniet. Aut si cruore suffunduntur ocu=
li:uel si lachrymæ in oculis erũt. Minime lingua fungo
sa:nec graui:& subinde imperfecta loquentibus: nec si
urina difficile reddetur. Neq; ex pauescentibus repente.
Nec spasticis:aut rursus torpentibus:nec si per somnos
genitura effundetur: Cardiacorum morbo unicam spem
hanc in uino esse certum est. Sed id dandum quidam nõ
nisi in accessione censent:alij in remissione. Illi ut sudo
rem coerceant. Hi quia tutius putant minuente se mor=
bo. quamplurium sententiam esse uideo. Dari utiq; non
nisi in cibo debet:nec a somno:nec præcedente alio potu
hoc est utiq; sitienti:nec nisi in desperatione summa:et
uiro facilius q̃ fœmiæ:seni q̃ iuueni:iuueni q̃ puero:hye
me q̃ æstate:assuetis potius q̃ expertibus. Modus dandi
pro uehementia uini:item mixtura. Atq; uulgo satis pu
tant unum uini cyathum duobus aquæ misceri. Si disso
lutio sit stomachi dandum:& si cibus non descendat.
Inter uini genera quæ docuimus:nec fieri iam arbitror:
Est & superuacaneus eorũ usus:cum ipsis rebus ex qui
bus fingitur doceamus uti:& alias modum excesserat
medicorũ in his ostentatio:ueluti e napis uinũ utile esse
ab armorũ equitatus ue lassitudine p̃cipiẽtiũ:atq; ut re

liqua omittamus:etiam in iunipero·Et si quis facius censeat absinthite uino utenduz potius q̃ absinthio ipso·In reliquis omittatur·Et palmeum capiti noxium uentriq; tantum molliendo:& sanguinem excreantibus non inutile·Fictitium non potest uideri:quod biæon appellauimus:cuz sit in eo sola pro arte festinatio·Prodest stomacho dissoluto:aut cibos non perficiente: prægnantibus: defectis:paralyticis· tremulis:uertigini:torminibus: ischiadicis·In pestilentia quoq;:ac pegrinationibus uim magnam auxiliandi habere dicitur· Vini etiam uitium transit in remedia·Aceto summa uis est in refrigerando non tamen minor in discutiendo· Ita fit ut infusum terræ spumet·Dictum est sæpius:diceturq; quotiens cũ aliis prosit·Per se haustum fastidia discutit·Singultus cohibet·Sternutamenta olfactu·Viz in balneis æstus arcet: si contineatur ore·Quin & cum aqua bibitur·Multorũ stomacho utiliter gargarissatur·Cum eadem conualescẽtium & a solis ardoribus·Oculis quoq; illo modo saluberrimum·Plurimum fotu medetur post uredines·Item lepris:furfuribus:ulceribus:manantibus:canis morsibus scorpionum ictibus:scolopendrarum muris araneiq;·Cõtra omnium aculeatorum uenena:& pruritus·Item cõtra multipedũ morsum·Calidũ in spongia appositũ: aut adiecto sulphuris sextante sextariis tribus aceti:aut hysopi fasciculo medetur sedis uitiis · In sanguinis fluxione post excisos calculos & omnes alias rosiões foris in spõgias impositum:intus potum cyathis binis q̃ acerrime· Cõglobatũ utiq; sanguinez discutit·Cõtra lichenas:& bibitur & imponitur·Sistit aluos:& rheumatismos interraneorũ infusum· Itez procidẽtia sedis:uuluæq;: Tussim ueterem inhibet:& gutturis rheumatismos·Orthopnoeam:dentium labefactionem·Vesicæ nocet:neruoruz

pro singultu

infirmitatibus·Nescire medici quantum contra aspidas polleret·Nuper ab aspide calcata percussus utrem aceti ferens:quotiens deposuisset sentiebat ictum : alias illeso similis·Intellectum ibi remedium est:potuq; succursu;· Neq; altero os colluunt uenena exugentes·In totum uomitrix uis hæc non ciborum modo est:uerum & rerum plurimarũ·Saxa rumpit infusu;:quæ non ruperit igni: antecedens·Cibos quidem & sapores non alius magis succus commendat:aut excitat· In quo usu mitigatur tosto pane aut uino·Vel accenditur pipere ac lasere utiq; sale compescitur·Non est prætereundum in eo exemplũ ingens·Siquidem·M·Agrippa supremis suis annis conflictatus graui morbo pedum cum dolorem eum perpeti nequiret : unius medicorum portentosa scientia : ignorante Diuo Augusto:tanti putauit usu pedum sensuq; omni carere dummodo & dolore illo careret : demersis in acetum calidum cruribus in acerrimo impetu morbi euasit·

aceto melato

De aceto scyllino:& oxymelle:& sapa & fæce uini:aceti:& sapæ.

a

Cetum scyllinum inueteratum magis probatur·Prodestq; super ea quæ diximus: acescentibus cibis·Gustatum enim discutit pœnam ea; & iis qui ieiuni uomunt·Callum enim faucium facit : ac stomachi:odorem oris tollit:gingiuas adstringit:dentes firmat:colorem meliorem præstat·Tarditatem quoq; aurium gargarissatione purgat: & transitum auditus aperit·Oculorum aciem obiter exacuit:comitialibus melancolicis:uertiginosis uuluarum strangulationibus: percussis:aut præcipitatis·Et ob id sanguine conglobato·Neruis infirmis:renum uitiis:perquam utile·Cauendum exulceratis·Oxymel antiqui(ut Diuces tradit)hoc

modo temperabant· Mellis minas·x·aceti ueteris hemi=nas quinq; : salis marini pondo : thymbræ quadrantem : aquæ marinæ sextarios quinq; pariter coquebant decies deferuescente cortina : atq; diffundebant· inueterabant=q;· Sustulit totum id Asclepiades : coarguitq;· Nam etiam in febribus dabant· Profuisse tamen fatentur con tra serpentes : quos sepas uocant : & contra meco=nium : ac uiscum : & anginas calidum : gargarissa=tum : & auribus : & oris : gutturisq; desiderijs : quæ nunc omnia oxyhalmæ contingunt : id sale & ace=to recente efficacius est· Vino cognata res sapa est : musto decocto : donec tertia pars supersit · Ex albo hoc melius · Vsus contra cantharidas : buprestin : pi=norum erucas : quas pityocampas uocant : salamandras & contra mordentia uenenata · Secundas : partusq; e mortuos trahit cum bulbis potum · Fabianus au=ctor est : uenenum esse siquis ieiunus a balneis id bibat· Consequens horum est fæx uini : sui cuiusq; generis · Er=go uini fæci tanta uis est : ut descendentes in cupas ene cet · Experimentum demissa præbet lucerna quamdiu extinguatur descensionis periculum denuncians· Illo=ta miscetur medicamentis · Cum iridis uero pari pon=dere eruptionibus pituitæ illinitur · Et sicca uel madi=da contra phalangia : & testium : mammarumq; in=flammationes : uel in quacunq; parte corporis · Item cum ordeacea farina & thuris polline in uino de=cocta crematur : & siccatur · Indeq; experimentum est legitimæ coctæ : ut refrigerata linguam tactu uidea=tur urere · Celerrime exanimatur non inclusa condita· Crematio ei multum uirium adijcit· Vtilissima est ad compescendas lichenas : furfuresq; cum fico decocta· Sic & lepris : & ulceribus manãtibus imponitur· Fungo=

rum naturæ contraria est pota: sed magis cruda. Oculorum medicamentis cocta & lota miscetur. Medetur illita & testibus & genitalibus. In uino autem aduersus strangurias bibitur. Cum expirauerit quoq; lauãdis corporibus & uestibus utilis: tuncq; usum acaciæ habet. Fæx aceti pro materia actior sit necesse est: multoq; magis exulceret. Resistit suppurationem incremẽtis: stomachum: interanea: uẽtrem illita adiuuat. Sistit earum partium rheumatismos: & mulierum menses: panos discutit nõdum exulceratos: & anginas. Sacros ignes cũ cæra. Mammas lactis sui impatientes eadem extinguit. Vngues scabros aufert. E serpentibus contra cerastas ualidissima cum polenta. Cũ melanthio autem cõtra crocodili morsus: & canis. Et hæc cremata ampliat uires. Tũc addito lentiscino oleo illita una nocte ruffat capillũ. Eadem ex aqua ĩ linteolo apposita: uuluas purgat. Sæpe fæce ambusta sanantur. Melius addita lanugine arundinis Eadẽ quoq; fæce decocta potaq; tusses ueteres. Decoquitur in patinis cum sale & adipe: ad tumorẽ quoq; maxillarum & ceruicum.

De oleijs & folijs oleæ: & flore: & cinere: & de oliua alba: & nigra: & de amurca. Ca. iij.

norchia

Olearum proxima auctoritas intelligitur. Folia earum uehementissime astringunt purgãt sistunt. Itaq; mãducata imposita ulceribus medentur: & capitis doloribus illita cum oleo. Decoctũ eorum cum melle ijs quæ medici usserint. Gingiuarum inflammationibus: parony chijs sordidisq; ulceribus excrescentibus. Cum melle profluuiũ sanguinis & neruosis partibus cohibet. Succus eorũ carbunculantibus: excrescẽtibus circa oculos ulceribus: & pustulis: procidẽtiq; pupillæ efficax: quapropter in collyria additur. Nam &

ueteres lachrymationes sanat: & genarum erosiones. Exprimitur autem succus tusis: affuso uino ex aqua cæle sti·Sicatusq; in pastillos digeritur· Sistit menses in lana admotus uuluæ· Vtilis & saniem emanantibus· Itē condylomatis: ignibus sacris: quæq; serpunt ulcera: epi nyctidi· Eosdem & flos earum habet effectus· Vruntur & cauliculi florescentes ut spodij uicem cinis præstet. Vinoq; infuso iterum uritur· Suppurationes & panos illinunt cinere eo: uel folijs tusis cum melle· Oculos uero cum polenta· Succus fruticis recentis accensi distillās sanat lichenas: furfures: manantia ulcera· Nam lachrymā quæ ex arbore ipsa distillat æthiopicæ maxime oleæ: mirari satis non est· Reperti sunt qui dentium dolores illinendos censerent: uenenum esse prædicantes: atq; etiam in oleastro querendã· E radice oleæ q̃ tenerrimæ cortex derasus: in melle crebro gustatu medetur sanguinem reijcientibus: & suppurata tussientibus· Ipsius oleæ cinis cū axūgia tumores sanat: extrahitq; fistulis uitia: & ipsas sanat· Oliuæ albæ stomacho utiliores: uentri minus· Præclarum habent antequam cōdiātur usum: recentes p se cibi modo deuoratæ· Medētur·n·harenosæ urinæ: item dentibus: aut attritis: aut conuulsis· Nigra oliua stomacho inutilior: uētri facilior: capiti & oculis nō cōuenit· Vtraq; ambustis prodest trita & illita· Sed nigra commāducatur: & protinus ex ore imposita pustulas gigni phibet· Colymbades sordida ulcera purgāt· Inutiles difficultatibus urinæ· De amurca poteramus uideri satis dixisse Catonē secuti: sed reddēda quoq; medicinæ ratio ē· Gingiuis & oris ulceribus dētiū stabilitati efficacissime subuenit· Itē ignibus sacris infusa: & ijs quæ serpūt pernionibus: nigræ oliuæ amurca utilior: itē infantibus fouendis· Albæ uero mulierū uuluæ in lana admouetur·

Multo autem omnis amurca decocta efficacior. Coquitur in cupreo uase ad crassitudinem mellis. Vsus eius cũ aceto: aut uino uetere: aut mulso: ut quæq; causa exigat in curatione oris dentium: aurium: ulcerum: manantiũ: genitalium: rhagadum. Vulneribus in linteolis imponitur luxatis in lana. Ingens hic usus: utiq; inueterato medicamento. Tale enim fistulas sanat. Infunditur sedis: genitalium: uuluæ exulcerationi. Illinitur uero podagris incipientibus: item articularibus morbis. Si uero cum omphacio recoquatur ad mellis crassitudinem: casuros dentes extrahit. Item iumentorum scabiem cum decocto lupino: & chamæleonte herba mire sanat. Cruda amurca podagras foueri utilissimum.

De folijs oleastri: & oenãthino oleo: & cicino: & amygdalino: & laurino: & myrteo: chamæmyrsino: & cupressino: & citreo: & tarino. Ca. iiij.

O Leastri foliorum eadem natura. Spodiumq; e cauliculis uehementius inhibet rheumatismos. Sedat inflammationes oculorum. Purgat ulcera: alienata explet: excrescentia leniter erodit. Siccat: & ad cicatricem perducit: cætera ut in oleis. In hoe autem peculiare: ꝙ folia decoquuntur ex melle: danturq; coclearibus contra sanguinis excreationes. Oleum tamẽ acrius: atq; efficacius: & os quoq; colluitur illo. Ad dentiũ infirmitatẽ imponũtur folia: & paronythijs: & carbunculis: & contra omnem collectionem cum uino. Iis uero quæ purganda sint: cum melle. Miscentur oculorum medicamentis: & coctum foliorum: & succus oleastri. Vtiliter etiam auribus instillatur cum melle: uel si pus effluat. Flore oleastri condylomata illinuntur & epinyctides. item cum farina ordeacea uenter. in rheumatismo cum oleo: capitis doloribus. Cutẽ in capite ab ossĩ

bus recedentem cauliculi decocti: & cum melle imposi=
ti comprimũt ex oleastro maturi in cibo sumpti sistunt
aluũ· Tosti aũt & cũ melle triti nomas repurgant· Car
bunculos rũpunt· Olei naturam causasq; abũde diximus
Ad medicinam ex olei generibus hæc pertinent· Vtilissi
mũ est omphacinum: proxime: uiride· Præterea q̃ maxi=
me recens: nisi cum uetustissimum quæritur: tenue: odo=
ratuq; quodq; non mordeat: e diuerso q̃ in cibos eligitur·
Omphacium prodest gingiuis· Si contineatur in ore: co=
lorem dentium custodit magis q̃ aliud: sudores cohibet·
Oenanthino idem est effectus: qui rosaceo· Omni autem
oleo mollitur corpus: uigorem & robur accipit· Stoma
cho contrarium· Auget ulcerum incrementa· Fauces exa
sperat· Et uenena omnia cohibet: hebetatq;· Præcipue psi
mythij: & gypsi in aqua mulsa· Aut ficorum siccarum
decoctum potum contra meconium· Ex qua contra can=
tharidas: buprestin salamãdras: pityocampas· Per se po
tum redditumq; uomitionibus· Contra omnia supradi=
cta laudatissimum: & lassitudinum: perfrictionumq;
refectio est· Tormina calidũ potũ cyathis·vi·magisq; ru=
ta simul decocta pellit· Itẽ uẽtris aĩalia· Soluit aluũ he=
minæ mẽsura cum uino: & calida aqua potum: aut pti=
sanæ succo· Vulnerarijs emplastris utile· Faciem purgat·
Bubus infusum per nares donec ructent: inflationem se=
dat· Vetus autem magis excalficit corpora: magisq; dis
cutit sudores· Duritias magis diffundit· Lethargicis
magis auxiliare & inclinato morbo· Oculorum cla=
ritati confert aliquid cum pari portione mellis attici
ni· Capitis doloribus remedium est· Item ardori=
bus in febri cum aqua: & si uetusti non sit occa=
sio: decoquitur: ut uetustatem representet· Oleum cici=
num bibitur ad purgationes uentris cum pari caldæ mẽ.

ſura. Priuatim dicitur purgare præcordia. Prodeſt &
articulorũ morbis: duritijs omnibus uuluis auribus: am
buſtis. Cum cinere uero muricum ſedis inflammationi=
bus: item pſoræ. Colorem cutis. Commendat. capillumq;
fertili natura euocat. Semen ex quo fit: nulla animãs at
tingit: Ellychnia ex uua fiunt claritatis præcipue. Ex
oleo lumen obſcurum propter nimiam pinguitudinem.
Folia igni ſacro illinuntur ex aceto. Per ſe autem recen=
tia mammis & epiphoris. Eadem decocta in uino inflã
mationibus cum polenta & croco. Per ſe autem triduo
impoſita faciem purgant. Oleum amygdalinum purgat
mollit corpora: cutem erugat: nitorem commendat: ua=
ros cum melle tollit in facie. Prodeſt & auribus cum ro
ſaceo: & melle: & mali punici germine decoctum. Ver
miculoſq; in his necat: & grauitatem auditus diſcutit:
ſonos incertos: & tinitus: obiter capitis dolores. & ocu
lorum. Medetur furunculis: & a ſole uſtis cum cæra. Vl
cera manantia: & furfures cum uino expurgat: condy=
lomata cum meliloto. Per ſe uero capiti illinitum ſom=
num allicit. Oleum laurinum utilius quo recentius: quo
q; uiridius colore. Vis eius excalfactoria: & ideo para=
lyticis: ſpaſticis: iſchiadicis: ſugillatis: capitis doloribus
inueteratis diſtillationibus: auribus in calice punici cal=
factum illinitur. Similis & myrthei olei ratio: aſtrigit
indurat: medetur gingiuis: dẽtiũ dolori: dyſenteriæ: uul=
uæ exulceratæ: ueſicis: ulceribus uetuſtis uel manantibus
cũ ſquamma æris & cæra. Item eruptionibus: ambuſtio
nibus. Attritas ſanat & furfures rhagadas: cõdyloma=
ta: articulos luxatos: odorem grauem corporis. Aduerſa=
tur cantharidi: bupreſti: alijſq; malis medicamentis: quæ
exulcerando nocent. Chamæmyrſine ſiue oxymyrſine ea
dem natura. Cupreſſinum oleum eoſdem effectus habet

quos myrteum:itez citreũ. E nuce uero iuglandiũ:quod carinũ appellauimus:alopeciis utile est. & tarditati aurium infusum. Item capitis doloribus illitũ. Cæterũ iners & graue sapore corpori. Enimuero si quid in nucleo putridi fuerit:totus modus deperit. Ex cnidio grano factum eandem uim habet quã cicinũ. Ex lentisco factum utilissimũ acopo est. Idemq; pficeret æque ut rosaceum:ni durius paulo intelligeretur. Vtuntur eo & contra nimio sudores:papulasq; sudorũ. Scabiem iumẽtorum efficacissime sanat. Balaninum oleum repurgat uaros:furunculos:lentigines: gingiuas. Cypros qualis esset:& quẽadmodũ ex ea fieret oleũ:docuimus. Natura eius excalfacit:emollit neruos. Folia stomacho illinũtur:& uuluæ concitatæ succus quoq; eorum apponitur Folia recentia cõmanducata:ulceribus in capite manãtibus. Item oris medentur collectionibus: cõdylomatis. Decoctum foliorum ambustis:& luxatis prodest. Ipsa ruffant capillum tusa: adiecto strutei mali succo. Flos capitis dolores sedat cum aceto illitus. Idem cõbustus in cruda olla nomas sanat: & putrescentia ulcera per se uel cũ melle. Odor floris clet:qui somnũ facit. Astringit glucinũ & refrigerat eadẽ ratione:qua & oenanthinũ. Balsaminũ longe preciosissimũ omniũ:ut in unguentis diximus:contra omnes serpentes efficax. Oculorum claritati plurimũ confert:caliginẽ discutit. Itẽ dyspnoeas:collectiones omnes duritiasq; lenit. Sanguinẽ densari prohibet:Vlcera purgat auribus:capitis: doloribus:tremulis:spasticis:ruptis per quã utile. Aduersatur aconito ex lacte potum. Febres cũ horrore uenientes perunctis leuiores facit. Vtendũ tamẽ modice:quoniam adurit:augetq; uitia nõ seruatur tẽperamento. Malobathri quoq; naturam & genera exposuimus. Vrinã cit-

Oculorum epiphoris uino expressum utilissime imponitur. Item frontibus dormire uolentibus. Efficacius si & nares illinantur: aut si ex aqua bibatur. Oris halitus: & suauitatem commendat linguæ subditum folium: sicut & uestium odorem interpositum. Hyoscyaminum emolliendo utilius est: neruis inutile. Potum quidem cerebri motus facit. Therminum e lupinis emollit proximũ rosaceo effectum habens. Narcissinum dictum est cum suo flore. Rhaphaninum phthiriases longa ualitudine contractas tollit. Scabritiasq; cutis in facie emendat. Sesaminum aurium dolores sanat: & ulcera quæ serpunt & quæ cacoethe uocant ulcera. Lilinum: quod & phyllinum & syrium uocauimus: renibus utilissimum est: sudoribusq; euocandis: uuluæ molliendæ: concoquendisq; intus. Seleucium neruis utile esse diximus. Sicut herbaceum quoq;: quod eugubini circa flaminiam uiam uendunt. Eleomeli: quod in syria ex ipsis oleis manare diximus: sapore melleo non sine nausea aluum emollit: bilem præcipue detrahit: duobus cyathis in hemina aquæ datis: qui bibere torpescũt: excitãturq; crebro. Pugnatores certaturi præsumunt ex eo cyathum unum. Pissino oleo usus est passim ad quadrupedum scabiem. Est autem uitibus oleisq; proxima nobilitas palmis: inebriant recentes: capitis dolorem afferunt: minus siccæ. Nec quantum uidetur utiles stomacho: tussim exasperant: corpus augent. Succum decoctarum antiqui pro hydromelyte dabant ægris ad uires recreandas: sitim sedandam: in quem usum præferebant thebaicas. Sanguinem quoq; excreantibus utiles: in cibo maxime. Illinuntur caryotæ stomacho: uesicæ: uentri: intestinis. Cum cotoneis & cæra & croco suggillata emendat. Nuclei palmarum cremati in fictili

nouo cinere loto spodij uicem efficiunt: miscenturq; col lyrijs: & caliblephara faciunt addito nardo·

De myrobalano palma: & de palma elate· Ca·v·

PAlma quæ fert myrobalanum probatissima in ægypto· Ossa non habet reliquarum modo in balanis· Aluum & menses sistit in uino austero: & uulnera conglutinat· Palma elate siue spathe medicinæ confert germina: folia corticem· Folia imponuntur præcordijs: stomacho: iocineri: ulceribusq;: quæ serpunt cicatrici repugnantia· psoras cortex eius tenet cum resina & cæra sanat diebus·xx· Decoquitur & ad testium uitia· Capillum denigrat suffitu· Partus extrahit· Datur bibendus renum uitijs: & uesicæ: & præcordiorum· Capiti & neruis inimicus· Vuluæ ac uentris fluxionem sistit decoctum eius· Item cinis ad tormina potus in uino albo· In uuluarum uitijs efficacissimus·

Medicinæ ex singulorum generum flore: folijs: fructu: ramis: cortice: ligno: succo: radice: cinere· Ca·vi·

PRoximæ uarietates generum medicinarum= q;: quæ mala habent: Ex ijs uerna acerba stomacho inutilia sunt· Aluum uesicam circũagunt· Neruos lædunt cocta meliora· Cotonea cocta suauiora· Cruda tamen duntaxat matura prosunt sanguinem excreantibus: ac dysentericis: cholericis: cœliacis· Non idẽ possunt decocta: quoniã amittunt constringentem illã uim succi· Imponũtur & pectori in febris ardoribus: et tũ decoquuntur in aqua cælesti: ad eadẽ quæ suprascripta sunt· Ad stomachi autem dolores cruda decoctaue cærati modo imponuntur· Lanugo eorum carbunculos sanat: cocta in uino & illita cum cæra·

Allopecijs capillum reddunt. Quæ ex his cruda in melle condiuntur: aluum mouent. Mellis autem suauitati multum adijciunt: stomachoque id utilius faciunt. Quæ uero in melle condiuntur cocta: quidam ad stomachi uitia trita cum rosaceo folijs decoctis dant pro cibo. Succus crudorum lyenibus: orthopnoicis: hydropicis prodest. Item mammis condylomatis: uaricibus. Flos & uiridis & siccus inflammationibus oculorum: excreationibus sanguinis: mensibus mulierum. Fit & succus ex ijs mitis cũ uino dulci tussis: utilis & cœliacis & iocineri. Decocto quoq; eorũ fouentur: si procidant uuluæ & interanea. Fit & oleum ex ijs: quod melinum uocauimus quotiens non fuerint in humidis nata. Ideo utilissima quæ ex sicilia ueniunt. Minus utilia struchia quãuis cognato. Radix eorũ circunscripta terra manu sinistra capitur: ita ut qui facit dicat quæ capiat: & cuius causa. Sic adalligata strumis medetur Melimela & reliqua dulcia stomachũ & uentrem soluunt siticulosa: æstuosa: sed neruos non ledunt. Orbiculata sistunt aluum: & uomitiones: & urinas ciunt. Siluestria mala similia sunt uernis acerbis: aluumq; sistunt. Sane in hunc usum immatura opus sunt. Citrea contra uenenum in uino bibuntur: uel ipsa uel semen. Faciunt oris suauitatem decocto eorũ colluto: aut succo expresso. Horũ semen edendũ præcipiunt in malacia prægnantibus. Ipsa uero contra infirmitatẽ stomachi: & non nisi ex aceto facillime manduntur. Punici mali nouem genera nunc iterare superuacuũ. Ex ijs dulcia: quæ apyrina alio nomime appellauimus: stomacho inutilia habentur: inflationes pariunt: dentes: gingiuasq; lædũt Quæ uero sapore proxima uinosa diximus: parũ nucleũ habentia utiliora paulo intelliguntur. Aluum sistunt

& stomacho dũtaxat pauca citraq; satietatẽ· Sed hæc minime danda q̃q̃ omnino nulla in febri nec carne acinorum utili nec succo· Cauentur æque uomitionibus: ac bilem reijcientibus· Vuam in ijs ac ne mustum quidem: sed protinus uinũ aperuit natura· Vtrum uero asperiore cortice· Hic acerbus in magno usu· Vulgus coria maxime perficere illo nouit: ob id malicoriũ appellant medici· Vrinam cieri eodem monstrant: mixtaq; galla in aceto decocto mobiles dentes stabilire· Expetitur in grauidarum malacia: & quoniã gustatu moueat infantem· Diuiditur malũ: cælestiq; aqua madescit ternis fere diebus· Hæc bibitur frigida cœliacis: & sanguinẽ excreantibus· Ex acerbo fit medicamentũ: quod stomatice uocatur: utilissimum oris uitijs: narium: aurium: oculorum caligini: pterygijs: genitalibus: & ijs quas nomas uocant: & quæ in ulceribus excrescunt· Contra leporẽ marinũ· hoc modo acinis detracto cortice tusis succoq; decocto ad tertias dein cũ croci: & aluminis scissi myrrhæ mellis attici selibris· Alij hoc modo faciunt· Punica acida multa tundũtur· Succus in cacabo nouo coquitur mellis crassitudine ad uirilitatis: & sedis uitia: & omnia quæ lycio curantur: aures purulentas: epiphorea incipientes rubras maculas· In manibus rami punicorum serpẽtes fugant· Cortice punici ex uino decocti & impositi perniones sanantur· Contusum malũ ex tribus heminis uini decoctum & heminam: tormina & tineas pellit· Punicũ in olla noua operculo indito: in furno tostum: & cõtritũ potumq; in uino sistit alluũ: discutit tormina· Primus poni huius partus florere incipientis cytinus uocatur a græcis: miræ obseruationis multorũ experimento· Si quis unum ex ijs solutus uinculo omni cinctus & calciatus: atq; etiam annuli decerpserit duo

Malicorio
i. sit
scorza di
melo o pomo
granato

bus digitis pollice: & quarto sinistræ manus atq; ita lustratis leui tactu oculis: mox in os additum deuorauerit ne dente contingat: affirmatur nullam oculorum imbecillitatem passurum eo anno. Iidem cyrini siccati tritiq; carnes excrescentes cohibent. Gingiuis & dentibus medētur. Vel si mobiles sint decocto succo. Ipsa corpuscula trita ulceribus: quæ serpūt putrescuntue: illinūtur. Item oculorum inflammatiōi: intestinorumq;: & fere ad omnia quæ cortices malorum. Aduersatur scorpionibus. Non est satis mirari curam diligentiamq; priscorum: qui omnia scrutati nihil intentatum reliquere. In hoc ipso cytino flosculi sunt: anteq̃ scilicet malum ipsum prodeat: erumpentes quos balaustium uocari diximus. Hos quoq; ergo experti inuenerunt scorpionibus aduersari. Sistunt potu menses fœminarum: sanāt oris ulcera: tonsillas: uuam: sanguinis excreationes: uentris: & stomachi solutiones: genitalia ulcera: & quacunq; in parte manantia. Siccauere etiam ut sic quoq; experirentur. Inueneruntq; tusorum farina dysentericos a morte reuocari. Aluum sisti. Quin & nucleos ipsos acinorū experiri non piguit. Tosti tusiq; stomachum iuuant. Cibo aut potione inspersi bibuntur ex aqua cælesti ad sistendam aluum. Radix decocta succū emittit: qui tineas necat uictoriati pondere. Eadem discocta in aqua: quas lycium præstat utilitates. Est & siluestre punicum a similitudine appellatum. Eius radices rubro cortice denarij pondere ex uino potæ somnos faciunt. Semine poto aquam quæ subierit cutem siccat. Mali punici corticis fumo culices fugantur.

De pyris: & eorum obseruationibus: & de ficorum obseruatione: & caprifico: & erineo: & aliorū generibus medicinæ. Ca. vij.

Balaustium

pomo granato

zinzale et zenze

P
Yrorum omnium cibus etiam ualentibus one
rosus: ægris quoq; uini modo negatur· Decocta
eadem mire salubria & grata: præcipue cru
stumina· Quæcunq; uero cum melle decocta stomachũ
adiuuant· Fiunt cataplasmata e pyris ad discutiẽda cor
porum uitia: & decocto eorum ad duritias utuntur· Ip
sa aduersantur boletis atq; fungis: pelluntq; pondere et
pugnante succo· Pyrum siluestre tardissime maturescit·
Conciditur: suspensumq; siccatur ad sistendam aluum:
quod & decoctum eius potum præstat· Decoquuntur et
folia cum pomo ad eosdem usus· Pyrorum ligni cinis cõ
tra fungos etiamnum efficacius proficit· Mala pyraque
portatu iumentis mire grauia sunt uel pauca· Remedio
aiunt esse: si prius edenda dentur aliqua: aut utiq; osten
dantur· Fici succus lacteus aceti naturam habet· Itaque
coaguli modo lac contrahit· Excipitur ante maturitatẽ
pomi: & in umbra siccatur ad aperienda ulcera: cienda
menstrua appositus cum luteo oui: aut potus cum amy
lo· Podagris illinitur· Cum farina fœnograeci: & aceto
pilos quoq; detrahit: palpebrarumq; scabiem emendat·
Item lichenas & psoras: aluum soluit· Lactis ficulini
natura aduersatur crabronum: uesparumq; & similiũ
uenenis: priuatim scorpionum· Idem cum axungia uer
rucas tollit· Folia & quæ non maturuere fici: strumis
illinuntur: omnibusq;: quæ emolienda sunt discutienda
ue· Præstant hæc & per se folia· Et alij usus eorum tan
quam infricando lichenæ & alopecijs: & quæcunque
exulcerari opus sit: & aduersus canis morsus· Ramorũ
teneri caliculi cuti ĩponũtur· Idẽ cũ melle ulceribus quæ
cæria uocãtur: illinũtur· Extrahũt ĩfracta ossa cũ papa
ueris folijs siluestris· Canũ rabiosorũ morsus folio trito
ex aceto restringunt· E nigra ficu candidi cauliculi illi

nuntur furunculis: muris aranei morsibus cum cæra. Ci
nis earum e folijs gangrenis: consumendisq; quæ excre-
scunt. Fici maturæ urinam ciunt: aluum soluunt: sudorẽ
mouent: papulasq;. Ob id autumno insalubres: quoniam
sudantia huius cibi opera corpora refrigescunt. Nec sto
macho inutiles. Sed ad breue tempus. Nec uoci contra-
riæ intelliguntur. Nouissimæ salubriores q̃ primæ. Me-
dicatæ uero nonnũq̃ iuuenum uires augent. Senibus me-
liorem ualitudinem faciunt: minusq; rugarum. Sitim se
dant. Calorem refrigerant. Ob id non negande in fibri-
bus constrictis: quas stegnas uocant. Siceæ fici stomachũ
lædunt. Gutturi & faucibus magnifice utiles. Natura
lis excalfaciendi. Sitim afferunt. Aluum molliunt. Rheu
matismis eius & stomacho cõtrariæ. Vesicæ semper uti
les: & anhelatoribus: ac suspiriosis. Item iocinerum: re
num: lyenum uitijs. Corpus & uires adiuuant: ob id an
te athletæ hoc cibo pascebãtur. Cythagoras exercitator
primus ad carnes eos transtulit. Recolligentibus se a lõ
ga ualitudine utilissimæ. Item comitialibus & hydro-
picis. Omnibusq; quæ maturanda aut discutienda sunt
imponuntur. Efficacius calce aut nitro admixto. At co-
ctæ cum hysopo pectus purgant: pituitam: tussim uete-
rem. Cum uino autem ad sedem: & tumorem maxilla
rum: & furunculos: panos: parotidas decoctæ illinũtur
Vtile & decocto earum fouere fœminas. Decoctæ quo
q; eædem cum fœnograeco utiles sunt pleureticis: & pe
ripneumonicis. Cum ruta coctæ torminibus prosunt: ti
biarum ulceribus. Cum æris flore: & spasticis & pte-
rygijs. Cum punico malo ambustis: pernionibus. Cum
cæra hydropicis coctæ ĩ uino: & cum absinthio & fa
rina hordeacea nitro addito. Aluum soluunt manduca-
tæ. Scorpionum ictibus cum sale tritæ illinuntur. Car-

bunculos extrahunt in uino coctæ: & impositæ Car=
cinomati: si sine ulcere est: quam pinguissimam ficum
imponi. pene singulare remediũ est: item phagedene. Ci=
nis nõ ex alia arbore aciem purgat acrior: conglutinat:
replet: astringit. Bibitur & ad discutiendũ sanguinem
concretum. Item percussis. præcipitatis. Conuulsis: rup=
tis: cineris cyathis singulis aquæ & olei datur tetanicis
& spasticis. Item potus uel infusus cœliacis dysenteri=
cis. Et si quis eo cum oleo perungatur: excalfacit. Item cũ
cæra: & rosaceo subactus ambustus cicatricem tenuissi=
mam obducit. Lusciosos ex oleo illitus emendat: dentiũ=
q; uitia crebro fricatu. Produt etiam si quis inclinata ar=
bore supino ore aliquem nodũ eius morsu abstulerit nul
lo uidente: atq; in aluta illigatum lycio e collo suspende
rit: strumas & parotidas discutit. Cortex tritus cum
oleo uentris ulcera sanat. Crudæ grossi uerrutas: & thy
mos nitro farinaq; additis tollunt. Spodijq; uicem exhi
bet fruticum a radice exeũtium cinis. Bis tostus adiecto
psimmythio digeritur in pastillos ad ulcera oculorum:
& scabritiam. Caprificus etiamnum multo efficacior fi
co. Lactis minus habet. Surculo quoq; eius lac coagula=
tur in caseum. Exceptum id coactumq; in duritiã: suaui
tatem carnibus affert. Fricatur diluto ex aceto. Miscetur
exulceratorijs medicamentis. Aluum soluit: uuluam cum
amylo aperit. Pota menses cit cum luteo oui. Podagriscũ
farina fœnogræci illinitur. Lepras: psoras: lichenas: len=
tigines expurgat. Item uenenatorũ ictus: & canis mor
sus. Dentium quoq; dolori hic succus appositus in lana
prodest: aut in cauis eorum additus. Cauliculi & folia
admixto eruo contra marinorum uenena prosunt. Adij=
ciunt & uinum. Bubulas carnes additi caules magno li
gnorum compendio percoquunt. Grossi illitæ strumas:

& omnium collectionem emolliunt & discutiunt: ali quatenus & folia. Quæ mollissima sunt ex iis cũ aceto ulcera manantia: & epinyctidas: & furfures sanãt. Cũ melle item & foliis cæria sanant: & canis morsus. Recentes cum uino phagedenas. Cum papaueris foliis ossa extrahunt. Grossi caprifici inflammationes discutiunt suffitu. Resistunt & sanguini taurino poto: & psimmythio & lacti coagulato potæ. Item aqua decoctæ atq; illitæ parotidas sanãt. Cauliculi aut grossi eius q̃ minutissimæ ad scorpionũ ictus e uino bibuntur. Lac quoq; instillatur plagæ: & folia imponũtur: Item aduersus muremaraneum. Cauliculorũ cinis uuam fauciũ sedat. Arboris ipsius cinis ex melle: rhagadia. Radix deferuefacta in uino dentium dolores. Hyberna caprificus in aceto cocta & trita impetigines tollit. Illinuntur ramenta rami sine cortice q̃ minutissima ad scobis moduz. Caprifico quoq; medicinæ unius miraculum additur. Corticem eius impubescentem puer impubis si defracto ramo detrahat dentibus medullam ipsam adalligatam ante solis ortum prohibere strumas. Caprificus tauros quamlibet feroces collo eorum circundata in tantum mirabili natura cõpescit: ut immobiles præstet. Herba quoq; q̃ græci erineon uocant: reddenda in hoc loco propter gentilitatem. Palmo alta est cauliculis quinis fere ocimi similitudine: flos candidus: semen nigrum: paruum: tritũ cum melle attico oculorum epiphoris medetur. Manat lacte multo & dulci herba perq̃ utilis aurium dolori nitri exiguo addito. Folia resistunt uenenis. Pruni folia tonsillis: gingiuis: uuæ prosunt in uino decocta: & subinde ore colluto. Ipsa pruna aluum molliunt: stomacho uero utilissima: sed breui momento. Vtiliora persica: succusq; eorum etiamuz in uino aut in aceto expressus. Nec

mi[illegible]
Caprificus
fico saluatico
Scolatione
Persica

est alius eis pomis innocentior cibus. Nusquam minus odoris. Succi plus: qui tamen sitim stimulet. Folia eius trita illita hemorrhoiam sistunt. Nuclei persicorum cum aceto & oleo: capitis doloribus illinuntur. Siluestrium quidem prunorum baccæ: uel e radice cortex in uino austero si decoquantur ita: ut triens ex hemina supersit: aluum & tormina sistunt. Satis est singulis cyathos decocti sumi: Et in iis & satiuis prunis est limus arborum quem græci lichen appellant: rhagadis & condylomatis mire utilis. Mora in ægypto & cypro sui generis (ut diximus) largo succo abundant. Summo cortice desquãmato altiore plaga ficta mirabili natura. Succus aduersatur ueneni serpentium. Prodest dysentericis. Discutit panos omnesq; collectiones. Vulnera conglutinat: capitis dolores sedat: item aurium. Splenicis bibitur. Illinitur & contra perfrictiones. Celerrime teredinez sentit. Nec apud nos succo usus minor. Aduersatur aconito: & araneis in uino potum. Aluum soluit. Pituitasq; ac tineas & similia uentris animalia extrahit. Hoc idem præstat & cortex tritus. Folia tingunt capillum cum fici nigræ & uitis cortice simul coctis in aqua cælesti. Pomi ipsius succus aluum soluit protinus. Ipsa poma ad præsens stomacho utilia: refrigerant: sitim faciunt. Si non superueniat alius cibus: intumescunt. Ex immaturis succus: sistit aluum: ueluti animalis alicuius in hac arbore obseruandis miraculis: quæ in natura eius diximus. Fit ex pomo panchrestos stomatice: eadem arteriace appellata hoc modo. Sextarii tres succi e pomo leui uapore ad crassitudinem mellis rediguntur. Post additur omphacii aridi pondo duodecim: aut myrrhæ undecim: croci undecim. Sed hæc simul mixta uel trita miscentur decocto. Neq; ẽ ali-

osso et simili

pro capili

Panchrestos medicina a ogni malatia et piaga

Mira & moris

ud oris: arteriæ: uuæ: stomachi iucundius remedium. Fit & ex alio mō. Succi sextarij duo mellis attici decoquuntur ut supra diximus. Mira sunt prætereа: quæ produntur. Mora germinatione prius q̃ in folia exeant: sinistra decerpi iubentur futura poma: rhicinos græci uocãt. Hi terram si non attigere: sanguinem sistunt adalligati: siue ex uulnere fluat: siue ore: siue naribus: siue hemorrhoidis. Ad hoc seruantur repositi. Idem præstare & ramus dicitur: luna plena defractus: incipiens fructum habere. Si terram non attigerit priuatim mulieribus alligatus lacerto contra abundantiam mensium. Hoc & quocunq; tempore ab ipsis decerptum ita: ut terram non attingat: adalligatumque existimant præstare. Folia mori trita aut arida decocta: serpentium ictus imponũtur. Ad idemq; potu proficit. Scorpionibus aduersatur e radice corticis succus ex uino aut posca potus. Reddenda ẽ antiquorum compositio. Succum expressum pomi maturi immaturiq; mixtum coquebant in uase æreo ad mellis crassitudinem. Aliqui mirrha adiecta: & cupresso præduratum uas sole torrebant: permiscentes spata ter die. Hæc erat stomatice: quæ & uulnera ad cicatricez perducebat. alia ratio: succum siccato exprimebant pomo multum sapori obsoniorum conferente. In medicina uero cõtra nomas: & pectoris pituitas: & ubicunq; opus esset astringi uiscera. Dentes quoq; colluebant eo. Tertium genus succi folijs & radice decoctis ad ambusta ex oleo illinenda. Imponuntur & per se folia. Radix per messes incisa succum aptissimum dentium dolori colectionibusq; & suppurationibus habet. Aluum purgat. Folia mori in urina madefacta pilum corijs detrahunt. Cerasie aluum molliunt: stomacho inutilia. Eadem siccata aluuz sistunt: Vrinam ciunt. Inuenio apud auctores si quis ma

tutino roscida deuoret cum suis nucleis: in tantum leuari aluum: ut pedes morbo liberentur. Mespila exceptis setanijs: quæ malo propriorem uim habent: reliqua astringũt stomachũ sistũtq; aluũ. Item sorba sicca. Nam & recentia stomacho & aluo citæ prosunt.

De pineis & amygdalis: & nuce auellana: & de nuce iuglãde: & de pistacijs: & castaneis: & siliquis: & cornu: & unedone: & lauro. Ca. viij.

n Vces pineæ: quæ resinam habent contusæ leuiter additis in singulis sextarijs aquæ ad dimidium decoctæ sanguinis excreationi medẽtur: ita ut cyathi bini bibantur ex eo. Cortex e pino in uino decoctus contra tormina datur. Nuclei nucis pineæ sitiṽ sedeant: & achrimoniam stomachi: rosionesq;: & contrarios humores consistentes ibi: & infirmitatem uirilium roborant: renibus: & uesicæ utiles. Fauces uidentur exasperare & tussim. Bilem pellũt poti ex aqua: aut uino: aut passo: aut balanorum decocto. Miscetur ijs contra uehementiores stomachi rosiones cucumeris semen & succus portulacæ: Item ad uesicæ ulcera & renum quoniam & urinam cient. Amygdalæ amaræ radicum decoctum cutem in facie corrigit: coloremq; hylariorem facit. Nuces ipsæ somnum faciunt & auiditatem. Vrinam & menses ciunt. Capitis dolori illinuntur: maximeq; in febri: si ab ebrietate ĩ aceto & rosaceo ex aquæ sextario: & sanguinem sistunt. Cum amylo & menta lethargicis comitialibusq; prosunt. Capite perunctõ epinyspidas sanant e uino uetere ulcera putrescentia: Canum morsus cum melle. & furfures ex facie ante potu præparata. Item iocineris & renum dolores ex aqua potæ. Et sæpe ex eligmate cum resina terebinthina. Calculosis & difficili urinæ in passo: & ad purgandam cu-

tem in aqua mulsa tritæ sunt efficaces. Prosunt eligmate iocineri: tussi: & colo: cum elelisphaco modice addito. In melle sumitur nucis auellanæ magnitudine. Aiunt quoq; quinis fere præsumptis ebrietatem non sentire potores. Vulpesq; si ederint eas nec cõtingat e uicino aquã lambere: mori. Minus ualent in remedijs dulces: & eæ tamen purgant: & urinam ciunt. Recentes stomachum implent. Nucibus græcis cum absinthij semine ex aceto sumptis morbus regius sanari dicitur. Item illitis per se uitia sedis. Et priuatim condylomata. Item tussi & sanguinis reiectioni prodest. Nuces iuglandes græci a capitis grauedine appellauere. Etenim arborum ipsarum foliorumq; uires in cerebrum penetrant. Hocq; minore momento: sed in cibis nuclei faciunt. Sũt autem recentes iucundiores. Siccæ noxiores: & stomacho inutiles: difficiles concoctu: dolorem capitis inferentes. Tussientibus inimicæ: & uomituris ieiunis aptæ: tenasmo solo: trahunt enim pituitam. Eædem præsumptæ uenena hebetant. Item anginam cum ruta & oleo. Item aduersantur cepis: leniuntq; earum saporem. Aurium inflammationi imponuntur cum mellis exiguo. Item ruta mammis & luxatis. Cum cepa autem & sale & melle canis hominisq; morsui. Putamine nucis iuglandis dens cauus inuritur. Putamen combustum tritumq; in oleo aut uino infantium capiti e perũcto nutrit capillum: & ad alopecias eo sic utuntur. Quo plures quis nuces ederit: hoc facilius tineas pellit. Et quæ per ueteres sunt nuces gangrenis & carbunculis medẽtur. Itẽ suggillatis. Cortex iuglandium lichenum uitio: & dysentericis ꝓdest. Folia trita cum aceto aurium dolori. In sanctuarijs Mithridatis maximi regis deuicti. Cn. Pompeius inuenit in peculiari commentario ipsius manu compositionem

antidoti e duabus nucibus siccis. Item ficis totidem: & rutæ folijs uiginti simul tritis: addito salis grano: & qui hoc ieiunus sumat: nullum uenenum nociturum illo die. Contra rabiosi quoq; canis morsus nuclei a ieiuno homine commanducati illitiq; præsenti remedio esse dicuntur. Nuces auellanæ capitis dolorem faciũt: & inflationem stomachi & pinguedini corporis conferunt plusq̃ sit uerisimile. Tostæ & distillationi medentur. Tussi quoq; ueteri tritæ: & in aqua mulsa potæ. Quidam adijciunt grana piperis. Alij e passo bibunt. Pistacia eosdem usus & effectus habent. quos pinei nuclei. p̃terq; ad serpentium ictus: siue edantur: siue bibantur. Castaneæ uehementer sistunt stomachi & uentris fluctiones. Aluum ciunt. Sanguinẽ excreantibus prosunt: Carnes alunt. Siliquæ recentes stomacho inutiles. Aluum soluunt. Eædem siccatæ sistunt: stomachoq; utiliores fiunt. Vrinam ciunt. Syriacas in dolore stomachi ternas in aquæ sextarijs decoqunt. Quidam ad dimidium: eumq; succum bibunt. Sudor uirgæ corni arboris lamina ferrea candente exceptus: non contingente ligno illitaq; inde ferrugo incipientes lichenas sanat. Arbustus siue unedo fructum fert difficilem concoctioni: & stomacho inutilem. Laurus excalfactoriam naturam habet: & folijs: & cortice: & baccis. Itaq; decoctũ ex ijs maxime e folijs prodesse uuluis & uesicis conuenit. Illita uero uesparum crabronumq; & apum. Item serpentium uenenis resistunt: maxime sepis dypsadis & uiperæ. Prosunt & mensibus fœminarum cum oleo cocta. Cum polenta autem: quæ tenera sunt trita inflationes oculorum cum ruta: testium: cum rosaceo: capitis dolores: aut cum irino. Quin manducata atq; deuoratà per triduum terna: liberant a tussi. Eadem a suspirijs

Composito Mithridatis

trita cum melle. Cortex radicis cauendus grauidis. Ipsa radix calculos rūpit: iocineri prodest: tribus obolis in uino odorato pota. Folia pota uomitões mouēt. Baccæ mēses trahūt appositæ tritæ uel potæ. Tussim ueterem & ortopnoeam sanant binæ detracto cortice in uino potæ. Si & febris sit: ex aqua: aut eligmate ex aqua mulsa: aut ex passo decoctæ. Prosūt & phthisicis eodem modo & omnibus thoracis rheumatismis. Naʒ & excoquūt pituitam: & extrahunt. Aduersus scorpiones quaternæ ex uino bibuntur. Epinūctidas ex oleo illitæ & lentigines. Et ulcera manantia: & ulcera oris: & furfures. Cutis pruriginem succus baccarum emendat & phthiriasin. Aurium dolori: & grauitati instillatur cum uino uetere & rosaceo. Perūctos eo fugiunt uenenata omnia. Prodest & contra uenenatorum ictus potus. Maxime autem eius laurus: quæ tenuiora habet folia. Baccæ cum uino serpentibus & scorpionibus & araneis resistunt. Ex oleo & aceto illinūtur: & lyeni & iocineri. Gāgrenis cum melle: & in fatigatione etiam aut perfrictione succo eo perungi nitro adiecto prodest. Sunt qui celeritati partus multum conferre putent radice acetabuli mensura pota in aqua. Efficacius recentem q̄ aridam. Quidā aduersus scorpionum ictus decem baccas dari iubent potui. Item & in remedio uuæ iacentis quadrantem pondo baccarum foliorumue decoqui in aquæ sextarijs tribus ad tertias: eamq; calidam gargarissare: & in capitis dolore impari numero baccas cum oleo conterere: & calfacere. Laurus delphicæ folia trita olfactaq; subinde pestilentiæ contagia prohibent: tanto magis si & urantur. Oleum ex delphica ad cærata acopumq;: ad perfrictiones: discutiendos neruos: laxandos lateris dolores: febresq; frigidas utile est. Item ad aurium dolorem: in

mali punici cortice tepefactũ · Folia decocta ad tertias partes aquæ uuam cohibent gargarissatione: pota alui dolores: intestinorumq; · Tenerrima ex iis trita in uino papulas penitusq; illita noctibus · Proxime ualent cætera lauri genera· Laurus alexandrina siue idæa partus celeres facit radice pota trium denariorum põdere in uini dulcis cyathis tribus· Secundas etiam pellit: mẽsesq; eodem modo pota·Daphnoides siue iis noibus: quæ diximus siluestris laurus prodest: aluũ soluit: recẽti folio uel arido drachmis tribus cũ sale & hydromelite manducata·Pituitas extrahit folium & uomitus: stomacho inutile·Sic & baccæ quinæ denæue purgationis causa summuntur·

De myrto satiua: & myrtidano: & de myrto siluestri· Ca·ix·

m Yrtus satiua candida minus utilis est medicinæ q̃ nigra · Semen eius medetur sanguinẽ excreantibus·Item contra fungos in uino potum·Odorem oris commendat uel pridie commanducatum·Item apud Menandrũ synaristusin hoc edunt·Datur & dysentericis denarii põdere in uino·Vlcera difficilia in extremitatibus corporis sanat cũ uino subferuefactũ imponitur lippitudini cũ polenta: Et cardiacis in mamma sinistra·Et contra scorpionis ictus in mero: & ad uesicæ uitia capitis dolores: & ægylopas: ante q̃ supponent·itẽ tumoribus·Exemptisq; nucleis in uino uetere tritũ eruptionibus pituitæ · Succus seminis aluũ sistit·Vrinas cit·Ad eruptiones pustularũ pituitæq; cũ cærato illinitur: & cõtra phalangia capillũ denigrat· Lenius succo oleũ est ex eadẽ myrto & uinũ: quo nũq̃ inebriatur·Inueteratũq; sistit aluũ: & stomachũ: tormina sanat: fastigiũ abigit · Foliorũ arentiũ farina sudores cohibet inspersa: uel in febri· Vtilis et cœliacis: et

procidentiæ uuluarum sedis uitijs: ulceribus manantibus: igni sacro fotu: capillis fluentibus: furfuribus. Itē alijs eruptionibus: ambustis. Additur quoq; in medicamento: quod liparas uocant: eadem de causa: qua oleum ex ijs efficacissimū ad ea: quæ in humore sunt: tanq̄ in ore & uulua. Folia ipsa fungis aduersantur trita ex uino: cum cæra uero articularibus morbis & collectionibus. Eadem in uino decocta dysentericis & hydropicis potui dantur. Siccantur in farina quæ inspergitur ulceribus: aut hemorrhoiæ. Purgant & lentigines: pterygia & paronychia: & epinyctidas: condylomata: testes: tetra ulcera. item ambusta cum cærato. Ad aures purulentas & folijs crematis utuntur & succo decocto. Comburuntur & in antidota. Item cauliculi flore decerpti in nouo fictili operto cremati in furno: dein triti ex uino: & ambustis foliorum cinis medetur: inguen ne intumescat ex ulcere: satis est surculum tantum myrti habere secum: nec ferro nec terra contractum. Myrtidanum diximus quomodo fieret. Vuluæ prodest appositum fotu: & illitu. Multo efficacius & cortice & folio: & semine. Exprimitur & folijs succus molissimis in pila tusis adfuso paulatim uino austero. Alias aqua cælesti: atq; etiam expresso utuntur ad oris sedisq; ulcera uuluæ: & uentris. Capillorum nigritiā: malarum perfusiones: purgationes lentiginum: & ubi constringendum aliquid est. Myrtus siluestris: siue oxymyrsine: siue chamæmyrsine baccis rubentibus: & breuitate a satiua distat. Radix eius in honore est: decocta uino ad renum dolores pota. Et difficili urinæ: præcipueq; crassæ & grauiter olenti. Morbo regio: & uuluarum purgationi trita cum uino. Cauliculi quoq; incipientes asparagorum modo in cibo sumpti: & in ci-

Liparas

nere cocti· Semen cum uino potum aut oleo aut aceto calculos frangit· Item in aceto & rosaceo tritum capitis dolores sedat: & potum morbum regium· Cato oxymyrsinem myrti folijs acutis: ex qua fiunt ruri scopæ: ruscum uocauit: ad eosdem usus· Et hactenus habent se medicinæ urbanarum arborum· Transeamus ad siluestres·

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER· XXIIII·

PROOEMIVM·

Medicinæ ex arboribus siluestribus· Ca·i·

n E siluæ quidem horridiorq; naturæ facies medicinis carent: sacra illa parente rerũ omniũ nusq̃ non remedia disponente homini: ut medicina fieret etiã solitudo ipsa: sed ad singula illius discordiæ atq; concordiæ miraculis occursantibus· Quercus & olea tam pertinaci odio dissident: ut altera in alterius scrobe depactæ moriantur· Quercus uero & iuxta nucẽ iuglandẽ· Pernicialia & brassicæ cum uite odia· Ipſumq; olus quo uitis fugatur aduersum cyclamĩo et origano arescit· Quin et annosas iã et quæ sternãtur arbores: difficilius cædi: ac celerius inarescere tradũt: si prius manu q̃ ferro attingãtur· Pomorum onera a iumẽtis statim sentiri: ac nisi prius oñdãtur ijs: q̃uis pauca portent: sudare illico· Ferulæ asinis gratissimæ sunt ĩ pabulo: cæteris uero iumentis p̃sentaneo ueneno· Qua

Quare asinus Baccho assignetur

de causa id animal Libero patri assignatur: cui & ferula. Surdis etiã rerũ sui cuiq; sunt uenena: ac minimis quoq;. Phyria coci: & poline nimiũ salem cibis eximũt Prædulciũ fastidium sal temperat. Nitrosæ: aut amaræ aquæ polenta addita mittigantur: ut intra duas horas bibi possint. Qua de causa & in saccos uinarios additur polẽta. Similis uis rhodiæ cretæ & argillæ nostratis concordia ualentiũ. Pix oleo extrahitur: quãdo utrũq; pinguis naturæ est. Oleum solum calci miscetur quãdo utrũq; aquas odit. Gũmi aceto facilius eluitur. Atramentum aqua. innumera præterea alia: quæ suis locis dicẽtur assidue. Hinc nata medicina. Hæc sola naturæ placuerat esse remedia parata uulgo: inuẽtu facilia ac sine impendio ex quibus uiuimus. Postea fraudes hominũ et ingeniorum capturæ officinas inuenere istas: in quibus sua cuiq; homini uenalis promittitur uita. Statim compositiones: & mixturæ inexplicabiles decantãtur. Arabia atq; india in medio æstimantur. Vlceriq; paruo medicina a rubro mari importatur: cũ remedia uera quotidie pauperrimus quisq; cœnet. Nam si ex horto aut petatur herba: uel frutex quæratur: nulla artiũ uilior fiat ita est profecto: magnitudo populi romani perdidit ritus: uincendoq; uicti sumus. Paremus externis: & una artiũ imperatoribus quoq; imperat. Verum de his alias plura.

Lotos. Ca. ij.

LOton herbam: itemq; ægyptiã eodẽ nomine: alias & syrticam arborẽ diximus suis locis: hæc lotos quæ faba græca appellatur a nostris aluum baccis sistit. Ramẽta ligni decocta in uino ꝓsunt dysentericis: menstruis: uertigini: comitialibus. Cohibent & capillum. Mirum his ramentis nihil esse amarius: fructuq; dulcius. Fit & e scobe eius medica-

mentum:ex aqua myrti decocta subacta & diuisa i pastillos:dysentericis utilissimum pondere uictoriati cum aquæ cyathis tribus. Glans. Ca.iii.

g Lans intrita duritias:quas cacoethe uocant cum salsa axungia sanat:uehementioresq; lichenas. In omnibus cortex ipse:corticiq; tunica subiecta. Hæc decocta iuuat cœliacos. Dysentericis etiã illinitur:uel ipsa glans. Eademq; resistit serpentium ictibus:rheumatismis : suppurationibus. Folia & baccæ uel cortex uel succus decocti prosunt contra toxica. Cortex illinitur decoctus lacte uaccino serpentis plagæ. Datur ex uino dysentericis.

De Cocco ilicis & galla:& uisco:pilulis : glande: & de cerri radice & subere. Ca.iiii.

e Adem & ilici uis:coccum uulneribus ex aceto recentibus imponitur. Epiphoris ex aqua: & oculis suffusis sanguine istillatur. Est autem genus ex eo in attica fere & asia nascẽs :celerrime in uermiculum se mutans: quod ideo scolecion uocant: improbantq;. Principalia eius genera diximus. Nec pauciora genera gallæ fecimus:solidam:perforatam. Item albam:nigram:maiorem:minorem. Vis omnium similis Optima comagena. Excrescentia in corpore tollit. Prosunt gingiuis. uuæ:oris exulcerationi. Crematæ & in uino extinctæ cœliacis. Dysentericis illinuntur. Paronychiis ex melle & unguibus scabris:pterygiis: ulceribus manantibus:condylomatis:uulneribus:quæ phagedenica uocantur. In uino autem decoctæ auribus instillãtur oculis illinuntur. Aduersus eruptiones:& panos cum aceto. Nucleus commanducatus dentium dolorem sedat Item interrigines:& ambusta. Immaturæ ex iis ex aceto potæ lyenem consumunt. Eædem crematæ : & aceto

salso extinctæ menses sistunt: uuluasque procidentes fotu. Omnes capillos denigrant. Viscum e robore: præcipuum diximus haberi: & quo conficeretur modo. Quidam in aqua contusum decoquunt: donec nihil innatet. Quidam commanducantes acini expuunt cortices. Optimum est: quod sine cortice est: quodque leuissimum: extra fuluum: intus porraceum: quod nihil est glutinosius: emollit: discutit: humore siccat. Strumas cum resina & cæra: panos mitigat omnis generis. Quidam & galbanũ adijciunt pari põdere singulorum: eoq; modo & ad uulnera utũtur. Vnguium scabricias expolit: si septenis diebus soluãtur: nitroq; colluantur. Quidã ad religionẽ efficacius fieri putant prima luna collectum e robore sine ferro. Si terrã nõ attingerit comitialibus mederi. Conceptũ fœminarũ adiuuare: si oĩno secũ habeant. Vlcera cõmanducatũ impositumq; efficacissime sanari. Roboris pilulæ ex adipe ursino alopecias capillo replent. Cerri folia & cortex & glans siccat collectiones: suppurationesq;: fluitiones sistit. Torpentes membrorũ partes corroborat decoctũ eius fotu. Cui & insidere expedit siccandis astringendisue partibus. Radix cerri aduersatur scorpionibus. Suberis cortex tritus ex aqua calida potus sanguinem fluentem ex utralibet parte sistit: Eiusdem cinis ex uino calido sanguinem excreantibus magnopere laudatur.

De fago & cupresso: & cedro magna: & de cedride: galbano. Ca. v.

f Agi folia manducantur in gingiuarum labioruq; uitijs. Calculis glandis fagineæ cinis illinitur. Itẽ cũ melle alopecijs. Cupressi folia trita serpẽtium ictibus ĩponuntur: & capiti cũ polẽta.

si a sole doleat· Itē ramici · Qua de causa & bibuntur· Testiū quoq; tumori cū cærato illinuntur· Capillū denigrant ex aceto· Eadem trita cum duabus partibus pani mollis: & e uino amineo subacta pedum ac neruorum dolores sedant· Pilulæ aduersus serpentium ictus bibuntur· At si eiiciatur sanguis: collectionibus illinuntur· Ramici quoq; teneræ tusæ cum axungia & lomento prosunt· Bibuntur ex eadem causa · Parotidi & strumæ cum farina imponuntur· Exprimitur succus tusis cum semine: qui mixto oleo caliginem oculorum aufert· Item uictoriati pondere in uino potus illitusq; cum fico sicca pingui exemptis granis uitia testium sanat · Tumores discutit: & cum fermento strumas· Radix cum folijs trita potaq; uesicæ & stranguriæ medetur: & contra phalangia· Ramenta pota menses ciunt · Scorpionū ictibus aduersantur· Cedrus magna quam cedrelaten uocant: dat picem: quæ cedria uocatur: dentium doloribus utilissimam· Frangit enim eos: & extrahit: dolores sedat· Succus ex ea quomodo fieret diximus · Magni ad lumina usus: ni capitis dolorem inferret· Defuncta corpora incorrupta conseruat · Viuentia corrumpit mira differentia: cum uitam auferat spirantibus: defunctisq; pro uita sit· Vestes quoq; corrumpit : & animalia necat· Ob hoc non censeam in anginis hoc remedio utendum: neq; in cruditatibus: quod suasere aliqui· Gustu dētes quoque colluere ex aceto in dolore timuerim: uel grauitati aut uermibus aurium instillare · Portentum est quod tradunt : abortiuum fieri inuenere ante perfusa uirilitate · Phthiriases perungere eo non dubitauerim : itemque prurigines · Suadent & contra uenenum leporis marini bibere in passo · Facilius in Elephantia : si illinuntur & ulcera sordida & ex

Cedrides

De Galbano

crescentia in iis. Auctores quidam & oculorum albugines: caliginesque inunxere eo. Et contra pulmones ulcera cyathum eius sorbere iusserunt. Item aduersus tineas. Fit & ex ea oleum: quod pisseleon uocant: uehementioris ad omnia eadem usus. Cedri scobe serpentes fugari certum est. Item baccis tritis cum oleo si qui perunguntur. Cedrides hoc est fructus cedri tussim sanant: urinam ciunt: aluum sistunt: utiles ruptis: conuulsis: spasticis: stranguriae uuluis admoti. Contra lepores marinos eadem: quae collectionibus supra inflammationibusque. De galbano diximus neque humidum: neque aridum probatur: sed quale docuimus. Per se bibitur ad tussim ueterem: suspiria: rupta conuulsa. Imponitur ischiadicis: lateris doloribus: panis: furunculis: corpori ab ossibus recedenti. Strumis: articulorum nodis: dentium quoque doloribus. Illinitur & cum melle capitis ulceribus. Purulentis infunditur auribus cum rosaceo aut nardo. Odore comitialibus subuenit: & uuluae in strangulatu: & stomachi defectu. Abortus non exeuntes trahit appositu uel suffitu. Item ramis ellebori circumlitum atque subiectum. Serpentes nidore urentium fugari diximus. Fugiunt & perunctos galbano. Medetur: & a scorpione percussis. Bibitur & in difficili partu fabae magnitudine in uini cyatho: uuluasque conuersas corrigit. In myrrha autem & in uino mortuos partus extrahit. Aduersatur & uenenis maxime toxicis cum myrrha & uino. Serpentes oleo & spondylio mixto tactu necat. nocere urinae existimatur.

De Ammoniaco & styriace: & spondylio: & sphagno: & terebintho: & chamaepite: & pityusa: & resinis: & picea: & lentisco. Ca. vi.

s Imilis ammoniaci natura atq; lachrymæ probandæ: ut diximus mollit: calfacit: discutit: dissoluit. Claritati uisus in collyrijs cõuenit. Pruritum: cicatrices: albugines oculorum tollit. Dentium dolores sedat: efficacius accensum. Prodest disbnoicis: pleureticis: polmonibus: uesicis: urinæ cruentæ: lyeni: ischiadicis potum. Sic & aluum soluit. Articulis & podagræ cum pari pondere picis: aut cæræ & rosaceo coctuz. Maturat panos: extrahit clauos cum melle. Sic & duritias emollit. Lyeni cum aceto & cæra cypria uel rosaceo efficacissime imponitur. Lassitudines perungi cum aceto & oleo exiguoq; nitro utile. Et styracis naturam in peregrinis arboribus diximus. Placet præter illa quæ diximus: maxime pinguis: purus: albicantibus fragmentis. Medetur tussi: facibus: pectoris uitijs: uuluæ p̃clusæ: duritieue laboranti. Cit menses potu: apposituq; aluum mollit. Inuenio potu modico tristiciaz animi resolui: largiore contrahi. Sonitus aurium emendat infusu: strumas illitu neruorumq; nodos. Aduersatur uenenis: quæ frigore nocent: ideo & cicutæ. Spondylion una demonstratum. Infunditur capitibus phreneticorum: & lethargicorum. Item capitis doloribus longis. Cuz uetere oleo bibitur & in iocinerum uitijs: morbo regio: comitialibus: orthopnoicis: uuluarum strangulatione: quibus & suffitu prodest. Aluum mollit. Illinitur ulceribus serpentibus cum ruta. Flos auribus purulentis efficaciter infunditur. Sed succus cum exprimitur: integendus est: quoniam mire appetitur a muscis & similibus. Radix derasa & in fistulas coniecta callum earum derodit. Auribus quoq; instillatur cum succo. Datur & ipsa contra morbum regium & in iocineris uitio: & uuluaruz. Capillos crispos facit peruncto capite. Sphagnos siue sphaR

cos ſiue bryon: & in gallia ut indicauimus naſcitur uul
uis inſidentium utilis. Item genibus & feminuz tumo=
ribus mixtus naſturtio & aqua ſalſa tritus. Cum uino
aut reſina ſuccus potus urinam pellit cellerrime. Hydro
picos inanit cum uino & iunipero tritus & potus. Te
rebinthi folia & radix collectionibus imponuntur. De=
coctum eorum ſtomachum firmat. Semen in capitis do=
lore bibitur in uino: & contra difficultatem urinæ. V ẽ=
trem leniter emollit. V enerem excitat. Piceæ & laricis
folia trita & decocta in aceto dentium dolori proſunt.
Cinis corticum intertrigini & ambuſtis. Potus aluum
ſiſtit. V rinam mouet. Suffitu uuluas corrigit. Piceæ fo=
lia priuatim & iocineri utilia ſunt drachmæ pondere
in aqua mulſa pota. Siluas eas duntaxat: quæ picis reſinæ
quæ gratia raduntur: utiliſſimas eſſe phthiſicis: aut qui
longa ægritudine non recolliguntq; uires: ſatis conſtat. Et
illum cæli aera plus ita q̃ nauigationem ægyptiam pro
ficere: plus q̃ lactis herbidos per montium æſtiua potus.
Chamæpitis latine a iuga appellatur: diciturq; propter
abortus ab alijs thus terræ. Cubitalibus ramis: flore pi=
nus & odore. Altera leuior & incuruæ ſimilis. Tertia
eodem odore: & ideo nomine quoq;: paruula coliculo
craſſitudine digitali: folijs ſcabris: exilibus: albis: in pe=
tris naſcens. Omnes herbæ: ſed propter cognationem no
minis nõ differendæ. Proſunt aduerſus ſcorpionũ ictus.
Item iocineri illitæ cũ palmis: aut cotoneis. Renibus &
ueſicæ decoctum earũ cum farina hordeacea. Morbo quo=
q; regio: & urinæ difficultatibus ex aqua decoctæ bibũ=
tur. Nouiſſima contra ſerpentes ualet cuz melle. Sic &
appoſita uuluas purgat. Sanguinem denſatum extrahit
pota. Sudores facit perunctis ea. Peculiariter renibus uti
lis eſt. Fiunt ex ea & hydropicis pilulæ cum fico aluũ

thus terre

trahentes. Lumborum quoq; dolorem uictoriati pondere in uino finit: & tussim recentē. Mortuos partus ex aceto cocta potaq; eijcere protinus dicitur. Cum honore & pityusa simili de causa dicitur: quam quidam in tityma=malli genere numerāt. Frutex est similis piceæ: flore paruo purpureo. Bilem & pituitam per aluum detrahit: radix decocti hemina aut seminis ligula in balanis. Folia ī aceto decocta: furfures cutis emendant. Mammas quoq; mixto rutæ decocto: & tormina: & serpentium ictus: & in totum collectiones incipientes. Resinam e supradictis arboribus gigni docuimus: & genera eius: & nationes in ratione uini: ac postea in arboribus. Cuius summæ species duæ: sicca & liquida. Sicca: quæ in pinu & picea fit. Liquida e terebintho: larice: lentisco: cupresso. Nam & eæ ferunt in asia & syria. Falluntur qui eadem putant esse e picea atq; larice. Picea enim pinguem & turis modo succosam fundit. Larix gracilem ac mellei liquoris uirus redolentem. Medici liquida raro utuntur & in ouo fere: Larice propter tussim ulceraque uiscerum. Nec pinea magnopere in usu. Cæteris non nisi coctis. Et coquendi genera satis demonstrauimus. In arborum differentia placet terebinthina odoratissima: atq; leuissima nationum cypria & syriaca utraq; mellis attici colore. Sed cypria carnosior: sicciorq;. In sicco genere quærunt ut sit candida: pura: perlucida. In omni autem ut montana potiusquam campestris. Item aquilonia potius quam ab alio uento. Resoluitur resina ad uulnerum usus: & malagmata oleo in potiones amygdalis amaris. Natura in medendo contrahere uulnera: purgare: discutere collectiones. item pectoris uitia. Terebinthina illinitur: & eadem callida membro

rum doloribus spasticisq; illinitur in sole: totisq; corporibus. Mangonum maxime cura ad gracilitatem emendandam: spatijs ita laxantium cutem per singula membra: capacioraq; ciborum facienda corpora. Proximum locum optinet e lentisco. Inest ei uis astringēdi. Mouet & ante cæteras urinam. Reliquæ uentrem emolliunt. Cruda cōcoquunt. Tussim ueterem sedant. Vuluæ onera extrahūt etiam suffitæ. Priuatim aduersantur uisco. Panos & similia cum sæuo taurino & melle sanant. Palpebras lētescina commodatissime replicat. Fractis quoq; utilissima: & auribus purulentis: item in pruritu genitalium. pinea capitis uulneribus optime medetur.

De pice spissa & liquida: & palimpissa: & pissasphaltos: & zopissa: & tæda: & lentisco. Ca. vij.

Ix quoq; unde & quibus conficeretur modis indicauimus. Et eius duo genera. Spissum liquidumq;. Spissarum utilissima medicinæ ē brutia: quoniam pinguissima & resinosissima utrasq; præbet utilitates. Ob id magis rutila q̄ cæteræ. Id. n. quod i hoc adijciunt: ex mascula arbore meliorem esse: non arbitror posse intelligi. Picis natura excalficit: explet. Aduersatur priuatim cerastæ morsibus cum polenta. Itē anginæ cum melle. Distillationibus & sternutamentis. Pituitis auribus infunditur cum rosaceo. illinitur cum cæra. Sanat lichenas. Aluum soluit. Excreationes pectoris adiuuat eligmate aut illita. Tonsillis cum melle. Sic & ulcera purgat. Explet cum uua passa & axungia. Carbunculos purgat: & putrescentia ulcera. Quæ uero serpunt cum pineo cortice: aut sulphure. Pthisicis etiā cyathi mensura quidam dederunt: & contra ueterem tussim. Rhagadas sedis & pedum: panosq;: & ungues scabros emendat. Vuluæ duritias & conuersiones odore.

item lethargicos: strumas· item cũ farina hordeacea & pueri impubis urina decocta ad suppurationẽ perducit· Et ad alopecias sicca pice utuntur· Ad mulierum mãmas brutia ex uino subferuefacta cum polline farraceo quã calidissimis impositis· Liquida pix oleumq; quod pisse=leon uocant: quemadmodum fieret diximus· Quidã ite rum decoquunt: & uocant palimpissam· Liquida angi=næ perunguntur intus & uua· Ad aurium dolores: clari tatem oculorum: oris circumlitiones: suspiriosos: uuluas· tussim ueterẽ· Et crebras excreationes pectoris: spasmos tremores: opisthotonos: paralyses: neruorũ dolores præ stantissimum ad canum & iumentorum scabiem · Est & pissasphaltos mixta bitumini piee: naturaliter ex apolloniatarum agro· Quidam autem ipsi miscent: præ cipuum ad scabiem pecorum remedium· Aut si fœtus mã mas læserit: naturale optimum ex eo: quod cum feruet: innatat· Zopissam eradi nauibus diximus cæra marino sale macerata· Optima hæc a tyrocinio nauium · Addi=tur autem in malagmata ad discutiendas collectiones · Tædæ decocto in aceto dentium dolores efficaciter col=luunt· Lentisci & arbores & semen & cortex & la=chryma urinam ciunt: aluum sistunt· Decoctum eorũ ul=ceribus quæ serpunt fotu· Illinitur in humidis & igni sacro: gingiuas colluunt· Folia dentibus in dolore atte=runtur· Mobiles decocto colluuntur: Capillum tingunt· Lachryma sedis uitijs prodest: cum quid siccari excalfie=riue opus sit · Decoctum & e lachryma stomacho utile ructum & urinam mouens: quod & capitis dolori cũ polenta illinitur· Folia uero tenera oculis inflammatis illinuntur· Item mastiche lentisci replicandis palpebris & ad exterendam cutem in facie & smegmata· Adhi=betur & sanguinem reijcientibus: tussi ueteri: & ad

omnia ammoniaci ui. Medetur & attritis partibus siue oleo e semine eius facto ceræq; mixto: siue folijs ex oleo decoctis: siue cum aqua uirilia foueantur. Scio Democritum medicum in ualitudine Considiæ. M. Seruilij consularis filiæ omnem curationem austeram recusantis diu efficaciter usum lacte caprarum: quas lentisco pascebat.

De lentisco

De platano: & fraxino: & acere: & alba populo: & ulmo. & tilia: & sambuco: & iunipo. Ca. yiij.

P

Latani aduersantur uespertilionibus. Pilulæ earum in uino potæ. X. iiij. pondere omnibus serpentium: & scorpionum uenenis. Itē ambustis tusæ: aut cum aceto acri magisq; scyllite sanguinem omnem sistunt: & lentigine & carcinomata: melandrias quoq; ueteres addito melle emendant. Folia & cortex illinuntur collectiōibus & suppurationibus: & decoctum eorum. Cortex autem in aceto dentium remedium est. Folia eorū tenerrima in uino albo decocta oculorum. Lanugo foliorum: & auribus & oculis inutilis. Cinis pilularum sanat ambusta igni uel frigore. Cortex e uino scorpionum ictus restinguit. Fraxinus quam uim aduersus serpentes haberet. indicauimus. Semen folijs eius inest: quæ medentur iocineris & lateris doloribus in uino. Aquam: quæ subit cutem extrahunt. Corpus obesum leuant onere sensim ad maciem reducentes ijsdē folijs cum uino tritis ad uirium portionem. ita ut puero quinq; folia tribus cyathis dentur. Robustioribus septem folia quinq; cyathis uini. Non omittendum ramēta eius & scobem a quibusdam cauenda prædici. Aceris radix contusa iocineris doloribus utilissime imponitur. Populi albæ uuarum in unguentis usum exposuimus: Cortex potus ischiadicis & stranguriæ prodest. Fo=

dent. uenen

Ad leuandum corpus obesum, magrezza

Limatura

liorum succus calidus aurium dolori. Virgam populi in
manu tenentibus intertrigo non metuatur. Populus ni=
gra efficacissima habetur: quae in creta nascitur. Comi=
tialibus semen ex aceto utile. Fundit illa & resinaʒ exi
guam: qua utuntur ad malagmata. Folia podagris ĩ ace=
to decocta imponuntur. Humor e cauis populi nigrae ef=
fluens uerrucas papulasq; & attrita corporis tollit. Po
puli ferunt in folijs guttam: ex qua apes prorpolin fa=
ciunt. Gutta quoq; aquae propolis ex qua remedium:
quam efficax est. Vlmi & folia & cortex & rami
uim habent spissandi: & uulnera contrahendi. Corti=
cis utiq; interior tilia lepras sedat: & folia ex aceto il=
lita. Corticis denarij pondus potum in hemina aquae fri
gidae: aluum purgat. Pituitasq; & aquas priuatiʒ tra
hit. Imponitur & collectionibus lachryma. Et uulneri
bus ambustisq; decocto fouere prodest. Humor in fol=
liculis arboris huius nascens cui nitorem inducit: faciē=
q; gratiorem praestat. Cauliculi foliorum primi uino
decocti tumores sanant: extrahuntq; per fistulas. Idem
praestant e tilia cortices. Multi corticem commanduca=
tum uulneribus utilissimum putant. Folia trita aqua
aspersa pedum tumori. Humor quoq; e medulla uti
diximus castratae arboris effluens: capillum reddit capi
ti illitus: defluentesque continet. Arbor tilia leniter
tusa ad eadem fere utilis est: atq; oleaster. Folia au=
tem tantum in usu: & ad infantium ulcera in ore: &
commanducata & decocta urinam ciunt: menses si=
stunt illita: sanguinem pota detrahunt. Sambucus ha
bet alterum genus magis siluestre: quod graeci chame=
acten: alij helion uocant multo breuius. Vtriusq; de=
coctum in uino ueteri foliorum uel seminis: uel radicis
ad cyathos binos potum stomacho inutile est: aluo

detrahens aquam. Refrigerat etiam inflammationem: maxime recentis ambusti. Et canis morsum cum polenta mollissimis foliorum illitis. Succus cerebri collectiones priuatimq; membranæ: quæ circa cerebrum est: lenit infusus. Acini eius infirmiores q̃ reliqua tingunt capillum. Poti acetabuli mensura urinã mouent. Foliorum molissima ex oleo & sale eduntur ad pituitam bilemq; detrahendaq;. Ad omnia efficacior quæ minor. Radicis eius in uini decocti duo cyathi poti hydropicos exinaniũt. Vuluas emolliunt: hoc est foliorum decocto insidentiũ. Cau les teneri minoris sambuci in patinis cocti aluum soluũt. Resistunt folia & serpentium ictibus in uino pota. Podagris cum seuo hircino uehemẽter prosunt cauliculi biliti. Iidemq; in aqua macerantur: ut ea sparsa pulices necentur. Foliorum decocto si locus spargatur: muscæ necãtur. Boa appellatur morbus papularum cum rubent corpora: sambuci ramo uerberatur. Cortex ĩterior tritus ex uino albo potus aluum soluit. Iuniperus: uel ante cætera omnia excalfacit: extenuat: cædro assimilis. Et eius duo genera. Altera maior: altera minor. Vtraq; accensa serpentes fugat. Semen stomachi: pectoris: lateris doloribus utile. Inflationes langoresq; discutit. Tusses concoquit & duritias. Illitum tumores sistit. item aluuq;: baccis ex uino nigro potis. item uentris tumores illitis. Miscetur & antidotis oxyporis. Vrinas cit illinitur & oculis in epiphoris. Datur conuulsis: ruptis: torminibus: uuluis: ischiadicis cum uino albo potum pilulis quaternis: aut decoctis uiginti in uino. Sunt qui & perungant corpus e semine eius in serpentium metu.

De salice: & amerina: & uitilibus: & erice. Ca. ix.

Scotato

Ad necandos pulices et muscas

Ad fugandos serpentes

oxyporum presentanea remedia

S Alicis fructus ante maturitatẽ in araneam abit. Sed si prius colligatur: sanguinẽ reijcientibus prodest. Corticis e ramis primis cinis clauum: & callum aqua mixta sanat. Vitia cutis in facie emendat: magis admixto succo suo. Est autẽ hic triũ generũ. Vnum arbor ipsa exudat gummi modo. Alterũ manat in plaga cum floret exciso cortice trium digitorum magnitudine. Hic ad purganda quæ obstent oculis. Itẽ ad spissanda quæ opus sunt: ciendãq; urinã: & ad oẽs collectiones intus extrahẽdas. Tertius succus est detruncatione ramorũ a falce distillans. Ex ijs ergo aliquis cum rosaceo in calice punici calfactus auribus infunditur. Vel folia cocta: & cum cæra trita imponuntur: Item podagricis. Cortice & folijs in uino decoctis foueri neruos utilissimũ. Flos tritus cũ folijs furfures purgat in facie. Folia contrita & pota intẽperantiam libidinis coercent: atq; in totũ auferunt usum sæpius sumpta. Amerinæ nigræ semen cum spuma argenti pari pondere a balneo illitũ psilothrum est. Non multum a salice uitilium usu distat uitex: foliorum quoq; aspectu: nisi odore gratior esset. Sed græci ligon uocant: alij agnon: quoniã matronæ in thesmophorijs atheniensiũ castitatẽ custodientes ijs folijs cubitus sibi sternũt. Duo genera eius. Maior in arborẽ salicis modo assurgit. Minor ramosa folijs candidioribus lanuginosis. Prima arborum albũ florem mittit cum purpureo: quæ & candida uocatur. Nigra, quæ tantũ purpureũ. Nascũtur in palustribus campis. Semen potum uini quendã saporẽ habet: & dicitur febres soluere. Et cum ungantur oleo admixtum sudorem facere: sic & lassitudines dissoluere. Vrinam ciunt & menses. Caput tentant uini modo nam & odor similis est. Inflationes pellunt in inferio

Ad ... bibenda venerem

ra. Aluum sistunt. Hydropicis & lyenibus per quam utiles Lactis ubertatem faciunt. Aduersantur ueneunis serpentiũ: maxime quæ frigus inferunt. Minor efficacior ad serpentes. Bibitur seminis drachma in uino uel posca: aut duabus foliorum tenerrimorum. Illinuntur et utræq; aduersus araneorũ morsus uel punctis tãtũ. Suffitu quoq; aut subtractu fugant uenenata. Ad uenereæ rei impetus inhibent. Eoq; maxime phalangijs aduersantur: quoq; morsus genitale excitat. Capitis dolorem ebrietate sedant cum rosaceo flos tenerique cauliculi. Seminis decoctum uehementiorem capitis dolorem dissoluit fotu: et uuluam etiam suffitu uel apposito. Purgat aluum cum pullegio & melle potum. Vomicas panosq; difficile concoquentes cum farina hordea mollit. Lichenas & lentigines cum aphronitro & aceto semen sanat: & oris ulcera & eruptiones cum melle. Testium cum butyro & folijs uitium. Rhagadas sedis cum aqua illitum. Luxatis cum sale & nitro & cæra: & semine & folio. Additur in malagmata neruorum & podagras. Semen instillatur in oleo decoctum capiti in lethargia & phrenesi. Virgam qui in manu habeant aut cinctu: negantur intertriginem sentire. Ericem græci uocant fruticem nõ multũ a myrice differentem colore roris marini: & pene folio. Hoc aduersari serpentibus tradunt. Genista quoq; uinculi usum præstat. Flores apibus gratissimi. Dubito an hæc sit: quam græci auctores sparton appellauere: cum ex ea lina piscatoria apud eos factitari docuerim. Et numquid hanc designauerit Homerus: cum dixit nauium sparta dissoluta? Nondum enim fuisse africanũ uel hispanum spartũ in usu certum est. Et cum sutiles fierent naues: lino tamen non sparto unquam su=

Genista

tas · Semen eius : quod græci eodem nomine appellant: in foliculis passiolorum modo nascens : purgat hellebori uice drachma & dimidia pota in aquæ mulsæ cyathis quattuor ieiunis · Ramis similiter fronde in aceto maceratis pluribus diebus & tusis succum dant ischiadicis utilem cyathi unius potu · Quidam marina aqua macerare malunt : & infundere clystere · Perunguntur eodem succo ischiadici addito oleo · Quidam ad stranguriam utuntur semine : Genista tusa cum axungia genua dolentia sanat · Myricem quam & tamaricen uocat Leneus similem scopis amerinis · Sanari dicit ea carcinomata in uino decocta tritaque melle illita · Arbitrantur quidam hanc esse tamaricem Sed ad lyenem præcipua est: si succus eius expressus in uino bibatur · Adeoque mirabilem eius antipathiam contra solum hoc uiscerum faciunt : ut affirment: si ex ea alueis factis bibant sues : sine lyene inueniri · Et ideo homini splenetico cibum potumque dant in uasis ex ea factis · Grauis autem auctor in medicina uirgã ex eadem fractã : ut neque terram neque ferrũ attingeret : sedare uentris dolores asseuerauit impositam : ita ut tunica cinctu que corpori apprimeretur · Vulgus infœlicẽ eam arborẽ appellat ut diximus : quoniam nihil ferat : nec seratur unquam · Corinthus & quæ circa est regio : brianeam uocat · Eiusque duo genera facit · Siluestrem plane sterilem : alterã mitiorem · Hæc fert in ægypto syriaque etiã abundanter lignosum fructum : maiorem galla : asperum gustu : quo medici utuntur uice gallæ : & in compositionibus : quas antheras uocant · Lignum autem & flos & folia & cortex in eosdem usus adhibẽtur quãquã remissiora · Datur sanguinem reiicientibus cortex tritus : & contra profluuia fœminarum : cœliacis

quoq;. Item tusus impositusq; collectiones omnes inhibet. Folijs exprimitur succus. Ad hæc eadē & in uino decoquitur. Ipsa uero decocta melle gangrenis illinuntur. Decoctum eorū in uino potū uel impositū cum rosaceo & cæra sedat. Sic & epynyctidas sanāt. Ad dentium dolorem aurium decoctūq; eorū salutare est: radix ad eadē: similiter folia. Hæc amplius ad ea quæ serpūt: imponūtur cū polenta. Semen drachmæ pondere aduersus phalangia: & araneos bibitur. Cū altiliū uero pingui furunculis imponitur. Efficax & contra serpentium ictus: præterq̄ aspidū. Necnon morbo regio: phthiriasi: lendibusq; decoctū infusum prodest. Abundantiāq; mulierū sistit. Cinis arboris ad omnia eadē prodest: si bonis castrati urinæ immisceatur: uel in potu uel in cibo uenerem finiri. Carboq; ex genere urina ea restinctus in umbra cōditur. Idē cū libeat accendere: resolui-tur. Magi & id ex spadonis fieri urina tradiderunt.

De uirga sanguinea: & silere: & ligustro: & alno & hedera: & cystho: & cisso: & erythrano: & chamæcisso: & smilace: & de clematide. Ca. x.

n Ec uirga sanguinea fœlicior habetur. Cortex eius interior cicatrices: quæ præsanauere: aperit. Sileris folia illita fronti capitis dolores sedant. Eiusdem semen tritū in oleo phthiriases coercet. Serpentes & hunc fruticē refugiunt: baculūq; rustici ob id ex eo gerunt. Ligustrū eadē arbor est: quæ in oriente cypros: suos in europa usus habet. Succus eius neruis articulis: arboribus: folia ubiq; ueteri ulceri cū salis mica: & oris exulcerationi prosunt. Acini contra phthiriasin: item contra intertrigines: foliaue. Sanant & gallinaceorū pituitas acini. Folia alni ex feruenti aqua certissimo remedio sunt tūori. Hederæ genera. xx. de=

Ligustro

monstrauimus·Natura omniũ in medicina anceps·Mẽtem turbat: & caput purgat largius pota·Neruis intus nocet·Iisdem neruis adhibita foris prodest·Eadem natura quæ & aceto ei est·Omnia genera eius refrigerant·Vrinam ciunt potu·Capitis dolorẽ sedant præcipue cerebro:continentiq; cerebrum membranæ utiliter mollibus impositis folijs cum aceto & rosaceo tritis & decoctis addito postea rosaceo oleo·Illinuntur autẽ fronti & decocto eorum fouetur os: caputq; perungitur·Lyeni & pota & illita prosunt·Decoquuntur & contra horrores febrium: eruptionesq; pituitæ:aut in uino teruntur·Corymbi quoq; poti uel illiti lyenem sanant:iocinera autem illiti·Trahunt & menses appositi·Succus hederæ tedia narium graueolentiáq; emendat:præcipue albæ satiuæ·Idem infusus naribus caput purgat·Efficacius addito nitro infunditur etiam purulentis auribus:aut dolentibus cũ oleo·Cicatricibus quoq; decorẽ facit:ad lyenes efficacior albæ est ferro calfactus·Satisq; est acinos sex in uini cyathis duobus sumi Acini quoq; ex eadem alba terni in aceto mulso poti tineas pellunt·In qua curatione uentri quoq; imposuisse eos utile est·Hederæ:quam chrisocarpon appellauimus: bacchis aurei coloris uiginti in uini sextario tritis ita ut terni cyathi potẽtur:aquam: quæ cutem subierit:per urinam educit·Erasistratus eiusdem acinos·v·tritos in rosaceo oleo: calfactosq; in cortice punico instillauit dentium dolori a contraria aure· Acini qui croci succũ habent:præsumpti potu a crapula tutos præstant·Itẽ sanguinem excreantes aut torminibus laborantes·Hederæ nigræ candidiores corymbi poti steriles etiam uiros faciunt·Illinitur decocta in uino omnium ulcerum generi:etiam si cacoetæ sint·Lachryma heredæ psilothrũ

De hedera

Sedera

est phthirasinq; tollit. Flos cuiuscunq; generis trium digitorum carptu dysentericos & aluũ etiam emendat in uino austero bis die potus. Et ambustis illinitur utiliter cum cæra. Denigrant capillum corymbi. Radicis succus in aceto potus contra phalangia prodest. Huius quoq; ligni uase spleneticos bibentes sanari inuenio. Et acinos terunt: moxq; comburunt: & ita illinunt ambusta prius perfusa aqua calida. Sunt qui & incidant succi gratia: eoq; utantur ad dentes erosos: frangiq; tradũt proximis cæra minutis: ne ledantur. Gũmi etiam in hedera quærunt: quod ex aceto utilissimum dentibus promittunt. Græci uicino uocabulo cisthon appellant fruticem maiorẽ thymo folijs ocimi. Duo eius genera. Flos masculo rosaceus: fœminæ albet. Ambo prosunt dysentericis: & solutionibus uentris in uino austero trinis digitis flore capto: & similiter bis die poto. Vlceribus ueteribus & ambustis cum cæra: & per se oris ulceribus Sub his maxime nascitur hypocisthos: quam inter hederas diximus. Cissos erythranos ab iisdem appellatur similis hederæ: coxendicibus utilis e uino potus. Item lumbis: tantamq; uim accipiunt: ut sanguinem urina detrahant. Item chamæcisson appellant hederam non attollentem se a terra. Et hæc contusa in uino acetabuli mensura lyeni medetur. Folia ambustis cum axungia. Smilax quoq;: quæ nicophoros cognominatur: similitudinẽ hederæ habet: tenuioribus folijs. Coronam ex eo factam impari foliorum numero aiunt capitis doloribus mederi. Quidam duo genera smilacis dixere. Alterum immortalitati proximum conuallibus opacis scandentem arbores comantibus acinorum corymbis cõtra uenenata omnia efficacissimis: in tantum ut acinorum succo infantibus sæpe instillato nulla postea uenena nocitura sint.

Alterum genus culta a mare:& in iis gigni nullius effectus. Illam esse smilacem priorem:cuius lignum ad aures sonare diximus·Similem huic aliqui clematida appellauerunt repentem per arbores geniculatam & ipsam·Folia eius lepram purgant·Semen aluum soluit acetabuli mensura in aquæ hemina ut aqua mulsa·Datur ex eadem causa & decoctum eius·

De Harundine & papyro:& hebeno:& rhododēdro:de ruse:& erythro:& canchri:& sabina:& selagine:& samulo:& gummi medicinis. Ca·xi·

b Arundinis genera·xxix·demonstrauimus:nō aliter euidentiore illa natura quam cōtinuis iis uoluminibus tractamus·Si quidem harundinis radix contrita & imposita silicis stirpem corpore extrahit·Item harundinem silicis radix·Ex quo plura genera fecimus·Illaq; in india syriaq; nascitur odorum unguentorumq; causa:urinam mouet cum gramie aut apij semine decocta·Cit & menstrua admotu·Medetur conuulsis duobus obolis pota:iocineri:renibus:hydropi:tussi etiā suffitu:magisq; cum resina·Furfuribus ulceribusq; manantibus cum uino radix decocta·Excipitur & succus eius:fitq; elaterio similis·Efficacissima autem in omni harūdine quæ proxima radici·Efficacia & genicula·Harundo cypria:quæ donax uocatur corticis cinere alopecias emendat·Item putrescentia ulcera·Folijs eius ad extrahendos eius aculeos utuntur·Efficacius & cōtra ignes sacros collectionesq; omnes·Vulgaris harūdo extractoriā uim habet:& recēs tusa:nō i radice tātū·Multū·n·& ipsam harundinem ualere tradūt·Medetur & luxatis:& spinæ doloribus radix in aceto illita·Eadē recēs trita & i uino pota uenerē cōcitat·Harūdinem lanugo illata auribus obtundit auditū

Cognata res est in ægypto harundini Papyrus præcipue utilitatis cum inaruerit: ad laxandas siccandasq; fistulas: & intumescendo ad introitum medicamentorum aperiendas. Charta quæ fit ex ea cremata: inter caustica est. Cinis eius ex uino potus somnum facit. Ipsa ex aqua imposita callum sanat. Nec in ægypto quidem nascitur hebenus: ut docuimus. Nec tractamus in medicina alienos orbes. Non omittetur tamen propter miraculū. Scobem eius oculis unice mederi dicunt. Lignoq; ad cotem trito cum passo caliginem discutit. Ex aqua uero et radice albugines oculorum. Item tussim pari modo dracunculi radicis cum adiecto melle. Hebenum medici & inter erodentia assumunt. Rhododendros ne nomen quidem apud nos inuenit latinum: rhodedaphnen uocant: aut nerium. Mirum folia eius quadrupedum uenenum esse. Homini uero contra serpentes præsidium: ruta addita & e uino pota. Pecus etiam & capræ si aquam biberint: in qua folia ea maduerit: mori dicuntur. Nec rhus latinum nomen habet: cum in usum pluribus modis ueniat. Nam & herba est siluestris: folijs myrti: cauliculisq; breuibus: quæ uenena & tineas pellit: & frutex excoriarius appellatur: subrutilus: cubitalis: crassitudine digitali: huius aridis folijs ut malicorio coria perficiuntur. Medici autem rhoicis utuntur ad contusa Item cœliacos: & sedis ulcera: aut quæ phagedenas uocant: trita cum melle & illita cum aceto. Decoctum eorum instillatur auribus purulentis. Fit & stomachice decoctis ramis: ad eadem quæ ex moris: sed efficacior admixto alumine. Illiniturq; eadem hydropicorum tumoribus. Rhus quæ erythros appellatur: frutex est: & huius fruticis semen uim habet astringendi refrigerandique. Aspergitur pro sale obsonijs. Aluos sol=

uit: omnesq; carnes cum silpio suauiores facit. Vlceri bus medetur manantibus cum melle. Asperitati lin= guæ percussis: liuidis: desquammatis eodem modo. Ca pitis ulcera ad cicatricem celerrime perducit: & fœmi narum abundantiam sistit cibo. Erythrodanus quã ali= qui eruthodannm uocant: nos rubiam: qua tinguntur la= næ pellesq; perficiuntur: in medicina urinam ciet. Mor= bum regium sanat ex aqua mulsa. Et lichenas ex aceto il lita. Et lichenas ex aceto illita. Et ischiadicos & paraly ticos: ita ut bibentes lauentur quottidie. Radix semenq; trahunt menses. Aluum sistunt: & collectiones discuti= unt. Contra serpentes rami cum folijs imponuntur. Fo= lia & capillum tingunt. Inuenio apud quosdam mor= bum regium sanari hoc frutice: etiam si adalligatus spe= ctetur tantum. Distat ab eo qui alysson uocatur folijs tã tum & ramis minoribus. Quippe nomen accepit q̃ a cane emorsos rabiem sentire non patitur: potus ex aceto adalligatusq;. Mirumq; est quod additur: insaniam con specto eo omnino frutice sanari. Tingentibus & radicu la ramos præparat: quã struthion uocari diximus a græ cis. medetur morbo regio ipsa decocta & ius potum: itẽ pectoris uitijs. Vrinam ciet: aluũ soluit: & uuluas pur= gat. Quamobrem aureũ poculũ medici uocant. Ea & ex melle prodest magnifice ad tussim. Orthopnoeæ coclea= ris mensura. Cũ polenta uero & aceto lepras tollit. Ea= dem cũ panace & capparis radice calculos frangit: pel= litq;. Panos discutit cũ farina hordeacea & uino deco= cta. Miscetur & malagmatis & colyrijs: claritatis cã. Ad sternutamenta utilis inter pauca. Lieni quoq; ac ioci neri. Eadem pota denarij unius pondere ex mulsa aqua: suspiriosos sanat. Sic & pleureticos: & omnes lateris dolores. Apocyni semen ex aqua: frutex est: folio hederæ:

molliore tamen & minus longis uiticulis: semine acuto diuiso: lanuginoso: graui odore. Canes & omnes quadrupedes necat in cibo datũ. Est & rosmarinũ. Duo genera eius. Alterũ sterile: alterum cui & caulis & semen resinaceum: quod canchrys uocatur. Folijs odor thuris. Radix uulnera sanat uiridis imposita & sedis procidẽtia: condylomata & hæmorrhoidas. Succus & fruticis & radicis morbum regium: & ea quæ repurganda sunt. Oculorum acieꝫ exacuit. Semen ad uetera pectoris uitia datur potui. Et ad uuluas cum uino & pipere. Menses adiuuat. Podagris illinitur cum ærinea farina. Purgat & lentigines: & quæ ex calfacienda sunt: aut cum sudor quærendus illitum. Item conuulsis. Auget & lac i uino potum. item radix. Ipsa herba strumis cum aceto illinitur: ad tussim cuꝫ melle prodest. Canchrys multa genera habet ut diximus. Sed hæc quæ ex rore supradicto nascitur: si fricetur: resinosa est. Aduersatur uenenis & uenenatis: præter anguibus: Sudoreꝫ mouet: tormina discutit. Lactis ubertatẽ facit. Herba sabina brathy appellata a græcis duorũ generũ est. Altera tamaricæ similis folio est: altera cupresso. Qua ex re quidam creticam cupr̃essum dixerunt: utilis in suffitus pro thure assumitur. In medicamentis uero duplicato pondere eosdeꝫ effectus habere quos cynnamum traditur. Collectiones minuit: & nomas compescit. Illita ulcera purgat. Partus e mortuos apposita extrahit & suffitu. Illinitur igni sacro & carbũculis. Cũ melle & uino pota regio morbo medetur Gallinacei generis pituitas fumo eius herbæ sanari tradunt. Similis herbæ huic sabinæ est selago appellata. Legitur sine ferro dextra manu p tunicã: qua sinistra eruitur uelut furãte: candida ueste uestito pureq; lotis nudis pedibus: sacro facto prius q̃ legatur: pane uinoq; præ

fertur in mappa noua·Hanc cõtra omnẽ perniciẽ habendam prodidere druidæ gallorum:& contra omnia oculorũ uitia fumũ eius prodesse·Iidem samolũ herbam nominauere nascẽtem in humidis·Et hãc sinistra manu legi a ieiunis contra morbos suũ boumq;: nec respicere legentem:nec alibi q̃ in canali deponere:ibiq; conterere poturis·Gũmi genera diximus·Ex ijs maiores effectus melioris cuiusq; erunt·Dentibus inutiles sunt·Sanguinem coagulant:& ideo reijcientibus sanguinem prosunt:itẽ ambustis:arteriæ uitijs·Inutilem urinã ciũt: amaritudines hebetãt astrictis cæterisq;:ex amygdala amara: est spissandiq; uiribus efficacior·Habet excalfactorias uires·Præponũtur aũt prunorũ & cerasorũ ac uitiũ·Siccãt illitæ & astringũt·Ex aceto uero ĩfantiũ lichenas sanãt·Prosunt & tussi ueteri:quattuor obolis in mixto potis·Credũtur & colorẽ gratiorẽ facere:ciborũq; appetẽtiã:& calculosis ꝓdesse cũ passo potæ·Oculorũ & uulnerũ in utilitatibus maxime cõueniũt ab spina ægyptia·

De spina arabica & spina alba:& acantho: & acatia. Ca·xij·

Spinæ arabicæ laudes in odorũ loco diximus: & ipsa spissat:stringitq; distillationes omnes:& sanguinis excreationes mẽsiumq; abũdantiam:etiamnum radice ualentior·Spinæ albæ semen contra scorpiones auxiliatur·Corona ex ea imposita capitis dolores minuit·Huic similis est spina illa: quam græci acanthion uocant:minoribus multo folijs aculeatis per extremitates: & araneosa lanugine obductis·Qua collecta etiam uestes quædam bombicinis similes fiũt in oriẽte·Ipsa folia uel radices ad remedia opisthotoni bibuntur·Est & acaciæ spina·Fit in ægypto alba nigraq; arbore:itẽ uiridi·sed longe melior ẽ prioribus·

Fit & in gallatia tenerrima spinosiore arbore. Semen omnium lenticulæ simile: minore est tantũ & grano & foliculo. Collgitur autumno ante collectum nimio uali dus: Spissatur succus ex foliculis aqua cælesti perfusus: mox in pila tusis: exprimitur organis: tunc densatur in sole mortarijs in pastillos. Fit & ex folijs minus efficax. Ad coria perficienda semine pro galla utuntur. Foliorũ succus & gallatiacæ acaciæ nigerrimus improbatur: itẽ qui ualde ruffus. Purpurea aut leucophea: & quæ facil lime diluitur. Vis summa ad spissanduз refrigeranduq; est. Oculorum medicamentis ante alias utiles. Lauantur in eos usus pastilli: ab alijs torrentur: ab alijs tingũtur. Sanant ignem sacrum. Vlcera quæ serpunt: & humida uitia corporis: collectiones: articulos contusos: perniones: pterygia. Abundantiam mensium fœminis sistunt: uuluamq; & sedem procidentes: item oculos: oris uitia & genitalinm.

De uulgari spina: & siluestri: & de syrisceptro: & de apendice spina: & pyxachantho: & paliuro: aq folia: & taxo: & rubis medicinæ. Ca. xiij.

u Vlgaris quoq; hæc spina: ex qua uenæ fullo niæ implentur: radicis usus habetur. Per hispa nias quidez multi & inter odores: & ad un guenta utuntur illa aspalathum uocantes. Est sine dubio hoc nomine spina siluestris in oriente (ut diximus) candi da magnitudine arboris iustæ. Sed & frutex humilior: atq; spinosus. In nisyo & rhodiorum insulis: quaз alij erisisceptrum: alij adipsatheum siue dipsacon siue diaxy lon uocant. Optimus qui minime ferulaceus: rubens: & in purpuream uergens detracto cortice: nascitur pluribus locis: sed non ubiq; odoratus. Quam uim haberet cælesti arquu in eum innixo: diximus. Sanat tetra oris ulcæ

ra: & ozenas: genitalia exulcerata: aut carbunculantia· item rhagadia: inflationes potu· Discutit & stranguri=as cortex· Sanguinem reddentibus medetur decoctũ eius· Aluum sistit cortex· Similia præstare quoq; siluestrẽ pu tant· Spina est appendix appellata: quoniam baccæ pu=niceo colore in ea appendices uocantur· Hæ crudæ per se & aridæ in uino decoctæ aluum citant: ac tormina com pescunt· Pyxacanthi baccæ contra serpentium ictus bibũ tur: prosunt purgationi fœminarum: cœliacis: dysenteri cis: ac cholericis· In uino potæ aluum sistunt· Radix de=cocta & illita extrahit infixa corpori· Vtilissima ẽ & luxatis: tumoribusq;· Paliurus quoq; spinæ genus est· Se=men eius afri zuram uocant: contra scorpiones efficacissi mum· itẽ calculosis & tussi· Folia astrictoriam uim ha bent· Radix discutit panos: collectiones: uomicas: urinas trahit pota· Decoctum eius potum in uino aluum sistit· Serpentibus aduersatur: radix præcipue datur in uino· Alioquin folia contusa addito sale articulorum morbis imponunt· Aquifolia arbor in domo: aut uilla sata uene ficia arcet· Flore eius aquã glaciari pythagoras tradit· Itemq; baculum ex ea factum in quoduis animal emissũ etiam si citra ceciderit defectu mittentis: ipsum per sese recubitu propius adlabi: tam præcipuã naturam inesse arbori· Taxi arboris fumus mures necat· Nec rubos ad maleficia tantum genuit natura: ideoq; ex eis mora uel hominibus cibos dedit· Vim habent siccandi: astringẽdi· Gingiuis: tonsillis genitalibus accomodatissimi· Aduer=santur serpentium sceleratissimis: hemorrhoidi & præ steri flos aut mora· Scorpionum uulnera sine collectionũ periculo inungunt· Vrinam ciunt· Caules eorum tondũ=tur teneri: exprimiturq; succus: mox sole cogitur in cras situdinem mellis singulari remedio contra mala oris

oculorumq́;:sanguinem excreantes:anginas: uuluas : sedes:cœliacos:potus aut illitus. Oris quidem uitijs etiam folia commanducata prosunt:& ulceribus manantibus aut quibuscunq́; in capite illinuntur:cardiacis : uel sic p se imponuntur a mamma sinistra. Item stomachi doloribus:oculisq́; procidentibus. Instillatur succus eorũ & auribus. Sanat condylomata cum rosaceo cærato. Calculorumue ex uino decoctum uel præsentaneum remedium est. Item per se in cibo sumpti cymæ modo: aut decocti i uino austero labantes dentes firmant. Aluũ sistunt & profluuia sanguinis:dysentericis prosunt. Siccantur in umbra ut cinis crematorum uuam reprimat. Folia quoq́; arefacta & contusa iumentorum ulceribus utilia traduntur. Mora quæ in ijs nascuntur uel efficaciorem stomachicem præbuere q̃ satiua morus. Eademq́; compositione uel cum hypocisthide tantum & melle bibuntur in cholera:& a cardiacis:& contra araneos. Inter medicamenta:quæ styptica uocant:nihil efficacius rubi mora ferẽtis radice decocta in uino ad tertias partes:ut colluantur eo oris ulcera & sedis foueantur. Tantaq́; uis est:ut spongiæ ipsæ lapidescant. Alterum genus rubi est in quo rosa nascitur. Gignit pilulam castaneæ simile; p̃cipuo remedio calculosis. Alia est cynorhoda:quam proximo dicemus uolumine.

De cynosbato:& ideo rubo:& rhamno: & lycio. & sarcocolla:& oporice medicinæ Ca. xiiij.

Ynosbaton:quam alij cynospaston:alij neurospastõ uocant:folium habet uestigio hominis simile. Fert & uua; nigram:in cuius acio neruum habet:unde neruuspassus dicitur. Alia est cappari similis:qua; medici cynosbaton appellauerũt. Huius thyrsus ad remedia splenis & inflationes conditus ex aceto

manditur·Neruus eius cum mastice chia commanducatus os purgat·Ruborum rosa alopecias cũ axungia emẽdat·Mora capillum tingunt cum omphacino oleo · Flos mori per messes colligitur·Candidus pleureticis præcipuus ex uino potus:item cœliacis · Radix ad tertias decocta:aluum sistit & sanguinem: item dentes collutos decocto:Eodem succo fouentur sedis atq; genitalium ulcera·Cinis e radice deprimit uuam·Idæus rubus appellatus est:quoniam in ida non alias nascitur · Est autem tenerior ac minor rarioribus calamis innocentioribusq; sub arborum umbra nascens·Huius flos cum melle epiphoris illinitur & ignibus sacris · Stomachicisq; ex aqua bibendus datur·Cætera eadem præstatq; supradicta·Inter genera ruborum rhãnos appellatur a græcis candidior & fruticosior·Is floret ramos spargens rectis aculeis non ut cæteri aduncis:folijs maioribus·Alterum genus eius siluestre nigrius & quadantenus rubẽs· Fert ueluti folliculos·Huius radice decocta in aqua: fit medicamentum:quod uocatur lycium·Semen secundas trahit Alterq; ille candidior astringit magis:refrigerat: collectionibus & uulneribus accomadatior·Folia uero utriusq; & cruda & decocta illinuntur cum oleo·Lycium præstantius e spina fieri tradunt:quam & pyxacãthõ chironiam uocant:quales in indicis arboribus diximus: quoniam longe præstantissimum existimatur indicum· Coquuntur in aqua tusi rami:radicesq; summæ amaritudinis æreo uase fere per triduum·Iterumq; exempto ligno donec mellis crassitudo fiat · Adulteratur amaris succis:etiam amurca ac felle bubulo · Spuma eius ac flos quidem oculorum medicamentis additur · Reliquo succo faciem purgat : & psoras sanat : erosos angulos: oculorũ:ueteresq; fluctiones:aures purulẽtas:tõsillas gigi

uas: tussiz: sanguinis excreationes: fabæ magnitudine deuoratum. Aut si ex ulceribus fluat: illitum rhagadas: genitalium ulcera: Attritus: ulcera recentia: & serpentia: ac putrescentia. In naribus clauos: suppurationes. Bibitur & a mulieribus in lacte contra profluuia. indici differentia glebis extrinsecus nigris intus ruffis: cum fregeris: cito nigrescentibus. Astringit uehementer cum amaritudine. Ad eadem omnia utilis est: sed præcipue ad genitalia. Sunt qui & sarcocollam & spinæ lachrymam putent pollini turis similem cũ quadam acrimonia dulcem. Cum uino tusa sistit fluctiões. Illinitur infantibus Maxima uetustate & hæc maxime nigrescit. Melior quo candidior. V num etiamnum arborum medicinis debetur nobile medicamentum: quod oporicem uocant. Fit ad dysentericos stomachiq; uitia in congio musti albi lẽto uapore decoctis malis cotoneis quinq; cum suis seminibus: punicis totidem: sorborum sextario & pari mensura eius: quod rhos syriacon uocant: croci semuncia. Coquitur usq; ad crassitudinem mellis. His subnectemus ea quæ græci communicatione nominuʒ in ambiguo fecere an ne arborum essent.

De camædrye: & camædaphne: & chamælea: & chamæsyce: & chamæcisso: & chamæleuce: & chamæcyperisso: & ampeloprașo: & strechyæ: & clinopodio: & centunculo: & clematide ægyptia medicinæ. Ca. xy.

c Hamædrys herba est: quæ latine trisago dicitur. aliqui eam chamædropẽ: alij theucriã appellauere. Folia habet magnitudine mentæ: colore & diuisura quercus. alij serratam: & ab ea serraʒ inuentam esse dixere: flore pene purpureo. Carpitur prægnans succo in petrosis. aduersus serpentium uenena po=

tu illituq; efficacissima· Item stomacho: tussi uetustæ:
pituitæ in gula cohærescenti: ruptis: conuulsis: lateris
doloribus· Lyenē consumit· Vrinam & menses cit· Ob
id incipientibus hydropicis efficax: manualibus scopis
eius in tribus heminis aquæ decoctis usq; ad tertias· Fa
ciunt & ex ea pastillos terentes eam ex aqua ad supra
dicta· Sanat & uomicas & uetera ulcera: uel sordida
cum melle· Fit & uinū ex ea pectoris uitijs foliorū suc
cus cum oleo caliginē oculorū discutit· Ad splenē ex ace
to sumitur· Excalfacit perūctione· Chamædaphne uni=
co ramulo est cubitali fere: folio tenui lauri similitudi
ne· Semen rubens admixtum folijs illinitur capitis do=
loribus recens· Ardores refrigerat· Ad tormina cum ui=
no bibitur· Menses succus eius & urinā cit potu: par=
tusq; difficiles in lana appositus· Chamælea similitudi
nem foliorum oleæ habet· Sunt autē ei amara odorata
in petrosis nascens palmi altitudinē non excedens· Al=
uum purgat· Detrahit pituitā bilemq;: folijs in duabus
partibus absinthij decoctis: succoq; eo cum melle poto·
Folijs impositis & ulcera purgantur· Aiunt si quis an
te solis ortū eam capiat: dicatq; ad albugines oculorum
se capere: adalligata discuti id uitiū: Quoquo modo col
lectam iumentorū pecorūq; oculis salutarē esse· Chamæ
sycæ lentis folia habet nihil se attolentia: in aridis pe=
trosisq; nascens· Claritati oculorū: & contra suffusio=
nes utilissima: & cicatrices: caligines: nubeculas in ui=
no cocta: inuncta· Vuluæ dolores sedat apposita in lin=
teolo· Tollit & uerrucas omniū generū illita· Prodest
& orthopnoicis· Chamæcissos spicata est tritici modo
ramulis quinis fere foliosa: cū floret existimari potest
alba uiola radice tenui· Cuius bibunt ischiatici folia tri
bus obolis: in uini cyathis duobus septē diebus admodū

amara potione. Chamæleucem apud nos farranum: siue farfugium uocant. Nascitur secus fluuios: folio populi: sed ampliore. Radix eius imponitur carbonibus cupressi: atque is nidor per infundibulum imbibitur in uetere tussi. Chamæpeuce laricis folijs similis: lumborum: et spinæ doloribus propitia est. Camæcyparissos herba ex uino pota cõtra uenena serpẽtiũ omnium scorpionũque pollet. Anpeloprason in uinetis nascitur: folijs porri ructu grauis. Contra serpentium ictus efficax. Vrinam & menses cit: eruptiones sanguinis per genitale inhibet potum impositumque. Datur & a partu mulieribus & contra canis morsum ea quoque quæ stachys uocatur porri similitudinem habet odoris iucundi: colorisque in luteum inclinati. Pellit menstrua. Clinopodion: quod alij cleonicon: alij zopyron: alij ocimoides appellãt: serpillo similem: surculosam palmi altitudine. Nascitur in petrosis: orbiculato foliorum ambitu: speciem lectipedum præbens. Bibitur ad conuulsa rupta stranguriás: serpentium ictus. Item decoctæ succus. Nunc subtexemus herbas mirabiles quidem: sed minus claras: nobilibus insequentia uolumina dilatis. Itali centumculum uocant rostratis folijs ad similitudinem capitis penulatum iacentem in aruis: græci autem clematidem. Est eius egregius effectus ad sistendam aluum in uino austero. Idem sanguinem sistit tritus cum oxymellite: aut aquæ calidæ cyathis quinque denarijs unius pondere. Sic & ad secundas mulierum efficax. Sed græci clematidas & alias habent: unam quam aliqui echiten uocant: alij laginem nonnulli tenuem scamoneam: & pedales foliosos: non dissimiles scamoneæ ramos habet nisi quod nigriora minoraque sunt folia. Inuenitur in uineis aruisque. Estur ut olus cum oleo & sale. Aluum cit.

Eadem a dysentericis cum lini semine in uino austero sorbetur. Folia epiphoris imponuntur cum polenta: supposito udo lincteolo. Strumas imposita ad suppurationem perducunt: deinde axungia adiecta percurant: item hemorrhoidas cum oleo uiridi. Pthisicos iuuant cum melle. Lactis quoq; ubertatem faciunt in cibis sumpta. Et infantibus illita capillum alunt. Ex aceto dentium dolores sedant: uenerem stimulant. Est & alia clematis egyptia cognomine: quæ ab alijs daphnoides: ab alijs polygonoides uocatur folio lauri longa tenuisq;: aduersus serpentes ac priuatim aspides ex aceto pota efficax. Aegyptus hanc maxime gignit.

De aro: dracunculo: & dracontio: & eri: & millefolio: & herba eiusdē nominis: & pseudounio: & myrrhi: & nonbryce medicinæ. Ca. xvi.

St & aron: de qua inter bulbos diximus magnæ cum dracuntio litis. Quidam enim esse dixerunt eandem. Glaucias satu discreuit: dracuntium siluestrem arum pronunciando. Aliqui radicem aron appellauerunt: caulem uero dracuntium: in totum alium. Si modo hic est: qui uocatur apud nos dracunculus. Nanq; aros radicem nigram in latitudinem rotundam habet: multo quoque maiorem: & qua manus impleatur. Dracunculus subrutilam & draconis conuoluti modo: unde ei & nomen. Quin & ipsi græci immensam posuere differentiam. Semen dracunculi feruens mordaxque tradendo: tantumq; inesse ei uirus ut olfactum grauidis abortum inferat. Aron miris laudibus extulere: primum in cibis fœminarum præferentes: quoniam mas dulcior esset: & in coquendo lentior: pectorisque uitia purgaret.

cipolla

Aridum impositione inspersum aut eligmate: urinam & menses cieret. Sic & in oxymelite potum stomacho interraneis exulceratis ex lacte ouillo bibendum. Ad tussim in cinere coctum ex oleo dedere. Alij coxere in lacte: ut decoctum biberetur. Epiphoris elixum imposuere: item suggilatis: tonsillis. Ex oleo hemorrhoidum uitio infudere: lentigines ex melle illinẽtes. Laudauit Cleophantus & pro antidoto contra uenena: pleureticis: peripneumonicis quoq; & tussientibus. Semen intritum cum oleo aut rosaceo infundens aurium dolori Dieucles. Cleophantus tussientibus aut suspiriosis & orthopnoicis & purulẽta excreãtibus farina permixtũ in pane cocto dedit. Diodotus phthisicis e melle eligmate et pulmonis uitijs: ossibus etiã fractis imposuit. Partus omnium animalium extrahit naturæ circumlitum. Succus radicis cum melle attico: oculorum caligines: ac stomachi uitia discutit: tussim decocti ius cum melle. Vlcera omnium generum siue phagedenæ sint: siue carcinomata: siue serpant: siue polypi in naribus: succus mire sanat. Folia ambustis prosunt ex uino & oleo cocta. Aluum inaniunt ex sale & aceto sumpta. Etiam luxatis cocta cum melle prosunt. Item articulis podagricis cum sale recentia uel sicca. Hippocrates utraslibet ad collectiones cum melle imposuit. ad menses trahendos seminis uel radicis drachmæ duæ in uini cyathis duobus sufficiunt. Eadem potio si a partu non purgantur: & secundas trahit. Hippocrates & radicẽ ipsam apposuit. Dicunt & in pestilentia salutarem esse in cibis Ebrietatẽ discutit. Serpentes nidore cum crematur priuatimq; aspides fugat: aut inebriat: ita ut torpentes inueniantur. Perũctos quoq; aro laureo oleo fugiũt. Ideo & contra ictus dari potu in uino nigro putant utile.

In folijs ari caseus optime seruari traditur. Dracunculus quem dixi: hordeo maturescente effoditur luna crescente. Omnino habentem serpentes fugiunt. Ideo percussis prodesse in potu aiunt maiorem: ut & menses: si ferro non attingatur: sistat. Succus eius & aurium dolori prodest. Id autem quod græci dracontion uocant triplici effigie mihi demonstratum est: folijs bethæ: nõ sine thyrso: flore purpureo. Hoc est simile aro. Alij radice longa ueluti signata articulosq; monstrauere tribus omnino cauliculis. Folia eius ex aceto decoqui cõtra serpentium ictus iubentes. Tertia demonstratio fuit folio maiore q̃ cornus: radice harundinea: totidem ut affirmabant geniculata nodis: quot haberet annos: totidẽq; esse folia. Hi ea ex uino uel aqua contra serpentes dabant. Est & aris quæ in eadem ægypto nascitur similis aro: minor tantum: minoribusq; folijs: & utiq; radice: quæ tamen oliuæ grandis magnitudinem implet. Alba geminum caulem: altera unum tantum emittens. Medetur utraq; ulceribus manantibus: item combustis ac fistulis. Collyrio immixta & nomas sistunt: decoctarum in aqua & postea tritarum rosaceo addito. Sed unum miraculum ingens: contacto genitali cuiusq; fœminini sexus: animal in perniciẽ agi. Myriophyllon: q̃d nostri millefoliũ uocãt caulis est tener. Similis fœniculo plurimis folijs: unde et nomẽ accepit. Nascitur in palustribus: magnifici usus ad uulnera. Cũ aceto bibitur ad difficultates urinæ: & uesicæ & suspiria: præcipitatisq; ex alto. Efficacissima eadem ad dentium dolores. Ethruria hoc nomine appellat herbam in pratis tenuem: a lateribus capillamẽti modo foliosam: eximij usus ad uulnera: boum neruos abscissos uomere solidari ea: rursusq; iungi addita axungia affirmans. Pseudobu-

nion napi folia habet fruticans palmi altitudine. Laudatissima in creta. Contra tormina atq; stranguriam: laterum præcordiorũq; dolores bibũtur rami eius quini semine. Myrrhis quam alij smyrrhizam alij mirram uocant similima est cicutæ. Caule folijsq; & flore minor tantum & exilior: cibo nõ insuauis. Cit menstrua & partus cum uino. Aiunt quoq; eandem potam in pestilentia salutarem esse. Subuenit & phthisicis in sorbitione. Auiditatem cibi faciat. Phalangiorum morsus restringit. Vlcera quoque in facie aut capite succus eius in aqua triduo macerata sanat. Onobrychis folia habet lentis longiora paulo florem rubentem: radicem exiguam & gracilem. Nascitur circa fontes. Siccata in farinæ modum & inspersa uino albo stranguriias finit. Aluũ sistit. Succus eius peruñctis cum oleo sudores mouet.

De coriacesia: & calicia: & menaide & alijs uigintitribus generibus earum & medicinis earum: quas quidam magicas esse dicunt: & de considia: & de aproxi: & recidiuis morborum.

Ca. xvij

IN proximo herbarũ mirabilium occurrit aliqua dicere & de magicis. Quæ emim mirabiliores sunt? Primi eas in nostro orbe celebrauere Pythagoras atq; Democritus consectati magos. Coriacesiam & calliciam Pythagoras qua aquam glaciari tradit: & quarum mentionem apud alios non reperio: nec apud eum alia de his. Itẽ menaidẽ appellat & noĩe alio corinthadẽ: cuius decocto in aqua succo ꝑtinus sanari ictus serpentiũ si foueãtur: dicit. Eundẽq;

effuſum in herba qui e ueſtigio contigerint: aut forte
reſperſi fuerint inſanabili læto perire: monſtrifica
prorſus natura ueneni præterq̃ contra uenena· Ab eo-
dem pythagora aproxis appellatur herba: cuius radix e
longinquo concipiat ignes ut naphta: de qua in terræ
miraculis diximus· Idem tradit· Si qui morbi humano
corpori acciderint florente aproxi: quamuis ſanatos ad
monitionẽ eorũ ſentire quotiẽs florere eã cõtigerit &
frumẽtũ: & cicutã: & uiolã ſimilem conditionem ha-
bere· Nec me fallit hoc uolumen eius a quibuſdam Cle-
emporo medico aſcribi· Pythagoræ uero eſſe pertinax fa
ma antiquitaſq; uendicant· Et idipſum auctoritatem uo
luminibus affert: ſi quis alius curæ ſuæ opus illo uiro di
gnum iudicauerit· Quod feciſſe ſcimus Cleemporum:
cum & alia ſuo ex nomine ederet· quis credet? Democri
ti certe chirocineta eſſe conſtat· At in iis ille poſt pytha
goram magorum ſtudioſiſſimus quanto portentoſiora
tradit? Aglaophatin herbam: quæ admiratione hominũ
propter eximium colorem acceperit nomen: in marmo-
ribus arabiæ naſcentem perſico latere· Qua de cauſa et
marmaritiden uocari· Magos utiq; ea uti: cum uelint de
os euocare· Achemenidon colore eſt electri ſine folio na-
ſcens in taradaſtilis indiæ: cuius radix in paſtillos dige
ſta in dieque pota in uino noxij per cruciatus nocte con
fiteantur omnia per uarias numinum imaginatio-
nes· Eandem hippophoruadem appellat: quoniam
equæ præcipue caueant eam· Theombrotiom· xxx·
ſcœnis a Choaſpe naſci pauonis picturis ſimilem odo-
re eximio· Hanc autem a regibus perſarum bibi con-
tra omnia corporum incommoda: inſtabilitatemque
mẽtis· Eãdem dedicq; ſemniona potentiæ maieſtate ap
pellari· Aliam deĩde Adamantidem armeniæ cappado-

ciæq; alumnam: Hac admota leones resupinari cum hiatu laxo. Nominis causam esse q conteri nequeat. Arianidem in arianis gigni igneam colore. Colligi cum sol in leone sit: Huius tactu peruncta oleo ligna accendi: therionarcha in cappadocia & mysia nascente: omnes feras torpescere: nec nisi hyenæ urinæ aspsu recreari. Ethiopida in meroe nasci. Ob id & meroidem appellari: folio lactucæ: hydropicis utilissimã e mulso potã. Ophiusam in elephantine eiusdem æthiopiæ liuidam difficilẽq; aspectu: qua pota: terrorem minasq; serpẽtium obuersari: ita ut mortem sibi eo metu consciscant: ob id cogi sacrilegos illam bibere. Aduersari autem ei palmeum uinũ Thalasseglen circa ĩdum amnem inueniri: quæ; ob id nomine alio potamautis appellatur. Hac pota lymphari homines obuersantibus miraculis. Theangelida in libano syriæ: dictæo cretæ montibus & babylone: & susis persidis nasci: qua pota magi diuinent. Gelotophyllida in bactris & circa borysthenem. Hæc si bibatur cũm myrrha & uino: uarias obuersari species: ridendiq; finem non fieri: ni; potis nucleis pineæ nucis cũ pipere & melle in uino palmeo. Syssitieterida a conuictu in perside nominari: quoniam hilarentur illa: eadem protomedia: qua primatum apud reges optineant. Casignetẽ: quoniã secum ipsa nascatur: nec cum ullis aliis herbis. Eandem Dionysionymphadem: quoniam uino mire conueniat. Heliathen uocant in themiscyra regione & ciliciæ mõtibus maritimis folio myrti. Hac cum adipe leonino decocta addito croco & palmeo uino perungi magos: & persarum reges: ut fiat corpus aspectu iucundum. Ideo eandem heliocallidẽ dominari. Hermesias ab eodem uocant ad liberos generandos pulcros bonosq;. Non herba: sed compositio e nucleis pineæ nucis tritis cum mel=

le myrrha croco uino palmeo: postea admixto theombrotio & lacte bibere generaturos iubet: & a conceptu puerperas partum nutrientes ita fieri excellentes animo & forma: atq; bonos. Harumq; omnium magica quoq; uocabula ponit. Adiecit his Apollodorus assectator eius herbam eschynomenem: quoniam appropinquante manu folia contraheret. Aliam crocidem: cuius tactu phalãgia morerentur. Crateias oenotheridem: cuius aspersu e uino feritas omnium animalium mitigaretur. Anacampserotem celeber arte grammatica paulo ante: cuius omnino tactu redirent amores uel cum odio depositi. Et abũde sit hactenus attigisse insignia magorum in ijs herbis: alio de his aptiore dicturus loco.

De eriphia: & lanaria: & stratiote medicinæ. Ca. xviij.

e Riphiam multi prodidere. Scarabeum hæc in habena habet sursum deorsumq; decurrentem cum sono hædi: unde & nomen accepit. Hac ad uocem nihil præstantius esse tradunt. Herba lanaria ouibus ieiunis data: lactis abundantiam facit. Aeq; nota lactoris uulgo est plena lactis: quod degustatum uomitiones concitat. Eandem hanc aliqui esse dicunt: & alij similem illi: quam militarem uocant: quoniã uulnus ferro factum nullum non intra dies quinq; sanat ex oleo imposita. Celebratur autem & a græcis stratiotes. Est ea ĩ ægypto tantum: & inundatione nili nascitur aizoo similis: ni maiora haberet folia. Refrigerat mire: & uulnera sanat ex aceto illita. item ignes sacros ac suppurationes. Sanguinem quoq; qui defluit a renibus pota cum thure masculo mirifice sistit.

De herba quæ nascitur in capite statuæ: & de herba de fluminibus: & herba lingua: & cribro: & fimetis:

& rhodora: & impia: & ueneris pectine: & nodia: & philantropo: & canaria lappa: & tordyle: & de gramine: & dactylo: & fœnograeco medicinæ. Ca. xix.

Herba in capite statuæ nata collectaq; alicuius ī uestis pano. & alligata in lino ruffo capitis dolorem confestiz sedare traditur. Herba quæcunq; e riuis aut fluminibus ante solis ortum collecta: ita ut nemo colligentem uideat: cōtra tertianas adalligata leuo brachio: ita ut æger quid sit illud ignoret: tertianas arcere traditur. Lingua herba nascitur circa fontes. Radix eius combusta & trita cum adipe suis: adijciunt ut nigra sit & sterilis: alopecias emendat unguentium in sole. Cribro in limite abiecto: herbæ intus extantes decertæ: adalligatæq; grauidis: partus accelerant. Herba quæ gignitur supra fimeta ruris: contra anginas efficacissime pollet ex aqua pota. Herba iuxta quam canes urinam fundunt euulsa ne ferro attingatur: luxatis celerrime medetur. Rumbotinum arborem demonstrauimus inter arbusta. Iuxta hanc uiduam uite nascitur herba: quā galli rhodoram uocant: caulem habet uirgæ ficulneæ modo geniculatam folia urticæ in medio exalbida: eadem procedente tempore tota rubentia: florem argenteum: præcipua contra tumores feruoresq; & collectiones. Cum axungia uero ueteri tusa: ita ut ferro non attingatur: qui perunctus est: si despuat ad suam dexteram ter: efficacius remedium esse aiunt: si tres quoq; trium nationum homines perungant dextrorsus. Herba impia uocatur incana: roris marini aspectu thyrsi modo uestita atq; capitata. Inde alij ramuli assurgunt sua capitella gerentes: ob id impiam appellauere: quoniam liberi super parentem excellant. Alij potius ita appellatam: φ

nullum animal eã attingat·existimauere·Hæc inter du
os lapides trita feruet:præcipuo aduersus anginas succo
lacte & uino admixto:mirumq; traditur:nunquam ab
eo morbo tentari qui gustauerint· Itaq; & suibus da=
ri:quæq; medicamentum id noluerint haurire:eo morbo
interire·Sunt qui & in auium nidis inseri aliquid ex ea
putent:atq; ita non strangulari pullos auidius deuoran
tes·Veneris pectinem appellant a similitudine pectinũ·
Cuius radix cum malua tusa omnia corpori infixa ex=
trahit·Veternosa curat:quæ exedum uocatur· Nodia her exedum
ba coriariorum officinis nota:ea mularis dicitur alijsq;
nominibus efficacissimam aduersus scorpiones esse po=
tam in uino aut posca reperio · Philanthropon herbam
græci appellant hirsutam : quoniam uestibus adhære=
scat· Ex hac corona imposita capitis dolores sedantur·
Nam quæ canaria appellatur lappa cum plantagine &
millefolio trita ex uino carcinomata sanat : ternis die=
bus soluta · Medetur & suibus hæc effosa sine ferro:
& addita in colluuiem poturis uel ex lacte & uino·
Quidam adijciunt & fodientem dicere oportere·hæc
est herba argemon : quam Minerua repperit suibus ijs
remedium : qui de illa gustauerint · Tordylen alij se=
menisilis esse dixerunt · Alij herbam per se : quam
& syreon uocauerunt · Neq; aliud de ea proditum
inuenio quam in montibus nasci · Combustam potu
ciere menses:& pectoris excreationes·Efficaciore etiam
num radice : succo eius : ternis obolis hausto renes sa=
nari · Addi radicem eius & in malagmata · Gramen
ipsum est inter herbas uulgatissimum : geniculatis ser=
pit internodijs : crebroq; ab ijs & ex cacumine no=
uas radices spargit · Folia eius in reliquo orbe in exili=
tatem fastigantur · In parnaso tantum hederacea specie

densius q̃ usq; fruticante: flore odorato candidoq;. Iumẽtis herba non alia gratior siue uiridis siue in fœno siccata. Tunditur aspersa aqua. Succum quoq; eius in parnaso excipi tradunt propter ubertatem. Dulcis enim hic ẽ. In uicem eius in reliqua parte terrarum succedit, decoctum ad uulnera conglutinanda: quod & ipsa herba tusa præstat. Tueturq; & ab inflammationibus placat. Decocto adijcitur uinum ac mel: ab aliquibus & thuris & piperis myrrhæq; tertiæ portiones. Rursusq; coquitur in æreo uase ad dentium dolores & epiphoras. Radix decocta in uino torminibus medetur & urinæ difficultatibus. Vlceribus uesicæ. Calculos frangit. Semen uehementius urinam impellit. Aluum uomitionesq; sistit. Priuatim autem draconum morsibus auxiliatur. Sunt qui genicula. ix. uel unius uel e duabus tribusue herbis ad hunc articulorum numerum inuolui lana succida nigra iubeant: ad remedia strumæ panorumue. Ieiunũ de bere esse qui colligat. Ita ire in domum absentis cui medeatur: superuenientiq; ter dicere ieiuno ieiunum medicamentum dare. Atq; ita adalligare. triduoq; id facere. Quod e graminum genere septem internodia habet: efficacissime capiti contra dolores adalligatur. Quidam propter uesicæ cruciatus decoctum ex uino graminis ad dimidias e balneis bibi iubent. Sunt qui & aculeatum gramen uocant trium generum: cum in cacumine aculei sunt plurimum quini: dactylon uocant: hos conuolutos naribus inserunt: extrahuntq; sanguinis ciendi gratia. Altero quod ẽ aizoo simile ad paronychia & pterygia unguium: & cum caro unguibus excreuerit utuntur cũ axungia. Ideo dactylon appellantes quia digitis medeantur. Tertium genus dactyli sed tenuis nascitur in parietinis aut tegulis. Huic caustica uis est. Sistit ulcera quæ

ſerpunt·Gramen capiti circundatum ſanguinis e nari=
bus fluctiones ſiſtit·Camælos autem necare traditur in
babylonis regione id quod iuxta uias naſcitur·Nec fœ=
nogræco minor auctoritas:quod telin uocant:alij carpos
Aliqui bucceras:alij ægoceras: quoniam corniculis ſemen
eſt ſimile:nos ſiliciam:quod quomodo ſereretur:ſuo loco
diximus·Vis eius ſiccare:mollire:diſſoluere·Succus deco
cti fœminarum pluribus malis ſubuenit:ſiue duricia ſi=
ue tumor:ſiue contractio ſit uuluæ:fouentur:inſidunt:in
fuſum quoq; prodeſt·Furfures in facie extenuat·Spleni
addito nitro decoctum & impoſitum medetur:item ex
aceto·Sic iocineri decoctum·Diocles difficile parientibus
ſemen eius dedit acetabuli menſura tritum in nouē cya=
this ſæpe ad tertias partes bibere:ut qui biberint in cali=
da lauarentur·Et in balneo ſudantibus dimidium ex re=
licto iterum dedit:mox a balneo reliquū pro ſummo au
xilio·Farinam fœnogræci cū hordeo aut lini ſemine de
coctam aqua mulſa contra uuluæ cruciatus ſubiecit·Itē
q; impoſuit imo uentri·Lepras lentigines:ſulphuris pa
ri portōne mixta farina curauit nitro ante præparata cu
te ſæpius die illinens·perungiq; percipiens·Theodorus
fœnogræco miſcuit quartam partem purgati naſturtij
acerrimo aceto ad lepras·Damion fœnogræci ſemen ace=
tabuli dimidia menſura cum ſapæ & aquæ nouem cya=
this ad menſes ciendos dedit potu·Nec dubitatur quin
decoctum eius utiliſſimum ſit uuluis: interaneiſq; exul
ceratis·ſicuti ſemen articulis atq; præcordijs·Si uero cū
malua decoquatur:poſtea addito mulſo potus ante cæte
ra uuluis interaneiſq; laudatur·Quippe cum uapor quo
q; decocti plurimum proſit·Alarumq; etiam graueolen
tiam decoctū fœnogræci ſemen emendat·Farina prurigi
nes capitis furfureſq; cū uino & nitro celeriter tollit·

In hydromelite autem decocta addita axungia: genitali bus medetur·item pano parotidi:podagræ:chiragræ:ar= ticulis:carnibusq; quæ recedũt ab ossibus· Aceto uero sub acta luxatis·Illinitur & lyeni decocta in aceto & mel le tantũ·Carcinomata subacta ex uino purgat·Mox ad= dito melle persanat·Sumitur & sorbitio e farina ad pe ctus exulceratum longamq; tussim·Diu decoquitur: do= nec amaritudo desinat·Postea mel additur·Nũc ipsa cla ritas herbarum dicetur·

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HI STORIAE LIBER·XXV·PROOEMIVM·

Natura herbarum sponte nascentium· Ca·i·

i PSA QVAE NVNC DICETVR herbarum claritas : medicinæ tantam gratia gignente eas tellure:in admira= tionem curæ priscorum diligentiæq; animum agit· Nihil ergo intentatum inexpertumq; illis fuit·Nihil deinde occultatum quod non prodesse posteris uellent·At nos elaborata iis absco dere atq; suprimere cupimus:& fraudare uitam etiam alienis bonis·Ita arte recondunt:qui pauca aliqua no= uere:inuidentes aliis:& neminem docere in auctorita= tem scientiæ est·Tantum ab excogitandis nouis : ac ad= iuuanda uita mores absunt·Summumq; opus ingeniorũ diu in hoc fuit:ut intra unumquemq; recte facta ueterũ perirent·At hercule singula quosdam inuenta deorũ nu= mero addidere:omniumq; uitam clariorem fecere cogno minibus herbarum tam benigne gratiam memoria refe= rente·Non æq; hæc cura eorum mira esset in iis:quæ sa=

tu blandiuntur:aut cibo inuitant:sed culmina quoq; mõtium inuia & solitudines abditas omnisq; terræ fibras scrutati inuenere:quid quæq; radix polleret:ad quos usus herbarum folia pertinerent:etiam quadrupedum pabulo intacta ad salutis usus uertentes.

Qui latine usus herbarum scripserint:& quãdo ad romanos noticia earũ peruenerit:& qui primi græcorum de his composuerint:& de herbarum inuentione:& antiqua medicina:& quare minus exercæantur earum remedia:& de cynorhodo:& de dracunculo medicinæ. Ca·ij·

m Inus hoc q̃ par erat:nostri celebrauere omnium utilitatum & uirtutũ rapacissime. Primusq; & diu solus idem ille ·M·Cato omniũ bonarum artium magister pauci· dũtaxat attigit·Boum etiã medicamina nõ omissa·Post eũ unus illustriũ tẽtauit·C·Valgius eruditione spectatus: imperfecto uolumine ad Diuũ Augustũ:incoata etiã præfatione religiosa: ut omnibus malis humanis illius potissimum principis semper mediætur maiestas·Ante condiderat solus apud nos:quod equidem inueni:Pompeius Leneus Magni Põpeij libertus:quo primũ tempore hanc scientiam ad nostros peruenisse animaduerto·Nãq; Mithridates maximus sua ætate regum:quem debellauit Pompeius:omnium ante se genitorum diligentissimus uitæ fuisse argumentis præterq̃ fama ĩtelligitur·Vni ei excogitatũ quottidie uenenum bibere:præsumptis remedijs:ut consuetudine ipsa innoxium fieret·Primo inuenta genera antidoti:ex quibus unum etiam nomen eius retinet· Illius inuẽtum autumant sanguinem anatum ponticarum miscere antidotis:quoniam ueneno uiuerent· Ad illum Asclepiadis medendi arte clari:uolumina composita extant:cum

C. Valgius

Mithridates

sollicitatus ex urbe roma præcepta pro se mitteret. Illum solum mortalium Mithridatem. xxii. linguis locutũ certum est. Nec de subiectis gentibus ullum hominem per interpretem appellatum ab eo annis. lvi. quibus regnauit. Is ergo in reliqua ingenii magnitudine medicinæ peculiariter curiosus ab hominibus subiectis: qui fuere pars magna terrarum singula exquirens: scrinium commentationum harum & exemplaria effectusq; in arcanis suis reliquit. Pompeius autem omni regia præda potitus: transferre ea sermone nostro libertum suum. Leneũ grammaticæ artis doctissimum iussit. Vitæq; ita profuit non minus quã reipublicæ uictoria illa. Præter hos græci auctores medicinæ prodidere: quos suis locis diximus. Ex iis Euax rex arabum qui de simplicium effectibus ad Neronem conscripsit. Crateias: Dionysius: Metrodorus ratione blandissima: sed qua nihil pene aliud q̃ rei difficultas intelligatur. Pinxere namq; effigies herbarum: atq; subscripsere effectus. Verum & pictura fallax est ex coloribus tam numerosis: præsertim in æmulatione naturæ: multumq; degenerat transcribentiũ sors uaria. Præterea parũ est singulas earũ ætates pingi: cum quadripartitis uarietatibus anni faciem mutent. Quare cæteri sermone eas tradidere. Aliqui effigie quidem indicata: & nudis quidem plerũq; nominibus defuncti: quoniam satis uidebatur potestates uimq; demõstrare quærere uolẽtibus. Nec ẽ difficile cognitu. Nobis certe: exceptis admodũ paucis: cõtigit reliquas cõtẽplari sciẽtia. Antonii Castoris: cui summa auctoritas erat in ea arte nostro æuo. Visendo hortulo eius: in quo plurimas alebat: centesimũ ætatis annum excedens nullum corporis malum expertus: ac ne ætate quidem memoria aut uigore concussis. Nec aliud mutata magis antiquitas reperietur. Inuen=

ta iam pridem ratio est prenuncias horas nõ modo dies ac noctes· Solis lunæq́ꝫ defectuum· Durat tamen tradita persuasio in magna parte uulgi ueneficiis & herbis id cogi· In eo nãq́ꝫ fœminarum scientiã prævalere· Certe quid non repleuere fabulis colchis Medea: aliæq́ꝫ? In primisq́ꝫ italica circe diis etiam adscripta? unde arbitror natum ut Aeschylus e uetustissimis in poetica re refertam italiam herbarum potentia proderet· Multiq́ꝫ circeios agros ubi habitauit illa: in magno argumento etiamnũ durante in marsis a filio eius orta gente: quos esse domitores serpentiũ constat· Homerus quidem primus doctrinarum & antiquitatis parens: multus alias in admiratione Circes: gloriã herbarũ ægypto tribuit: tum etiã cũ rigaretur ægyptus illa nõ autẽ esset: postea flumis limo inuecta· Herbas certe ægyptias a regis uxore traditas suæ Helenæ plurimas narrat: ac nobile illud Nepenthes obliuionẽ tristitiæ ueniãq́ꝫ afferens: & ab Helena utiq́ꝫ oibus mortalibus propinandũ· Primus autem omniũ quos: memoria nouit: Orpheus de iis herbis curiosius aliqua ꝓdidit· Post eũ Museus & Hesiodus polion herbã inquantũ mirati sunt: diximus· Orpheus & Hesiodus suffictiones commendauere· Homerus & alias nominatim herbas celebrat: quas suis locis dicemus· Ab eo Pythagoras clarus sapientia primus uolumen de earum effectu cõposuit: Apollini: Aesculapioq́ꝫ: & in totũ diis immortalibus inuentione: & origine assignata· Composuit & Democritus: anno peragratis persidis arabiæ æthiopiæ ægyptiq́ꝫ magis: Adeoq́ꝫ ad hæc attonita antiquitas fuit: ut affirmauerit etiam incredibilia dictu· Xanthus historiarum auctor in prima earum tradidit occisum draconis catulum reuocatum ad uitam a parente herba: quam balin nominat· Eadẽ

De Nepenthe herba

q; tillonẽ quẽ draco occiderat: reſtitutũ ſaluti. Et iuba
in arabia herba reuocatũ ad uitã hominẽ tradit. Dixit
Democritus: credidit Theophraſtus eſſe herbã: cuius cõ
tactu illatæ ab alite: quã rettulimus: exiliret cuneus a
paſtoribus arbori adactus. Quæ etiã ſi fide carent: ad=
miratione tamẽ implent: coguntq; cõfiteri multũ eſſe:
quod uero ſuperſit. Inde & pleroſq; uideo exiſtimare:
nihil nõ herbarũ ui effici poſſe. Sed plurimũ uires eſſe
incognitas. Quorum numero fuit Herophilus clarus in
medicina: a quo ferunt dictũ quaſdam etiã fortaſſis cal
catas prodeſſe. Obſeruatũ certe eſt: inflammari uulnera
ac morbos ſuperuentu eorũ: qui pedibus iter cõfecerint
Hæc erat antiqua medicina: quæ tota migrabat in græ=
ciæ linguas. Sed quare nũc nõ plures noſcãtur cauſæ? ni
ſi ꝙ eas agreſtes litterarũq; ignari experiuntur: utpote
qui ſoli inter illas uiuant. Præterea ſecuritas quærendi
obuia medicorũ turba. Multis etiam inuentis noĩa de=
ſunt: ſicut illi quam rettulimus in frugũ cura: ſcimuſq;
defoſſam in angulis ſegetis præſtare ne qua uis intret.
Turpiſſima cauſa raritatis: quod etiam qui ſciũt: demõ
ſtrare nolunt: tanq̃ ipſis pariturũ ſit quod tradiderint
alijs. Accedit ratio inuẽtionis anceps. Quippe etiam in
repertis: alias inuenit caſus: alias (ut uere dixerim) deus
Inſanabilis ad hoſce annos fuit rabidi canis morſus:
pauorem aquæ: potuſq; omnis afferens odium. Nuper
cuiuſdam militantis in prætorio mater uidit in quiete:
ut radicem ſilueſtris roſæ: quã cynorhodõ uocant: eblã=
ditam ſibi aſpectu pridie in fruteto mitteret filio bibẽ=
dam in lacte. In luſitania res gerebatur hiſpaniæ proxi
ma parte. Caſuq; accidit: ut milite a morſu canis inci=
piẽte aquas expaueſcere ſuperueniret epiſtola orantis:
ut pareret religioni. Seruatuſq; eſt ex inſpirato. Et po

stea quisquis auxiliũ simile tentauit· Alias apud auctores cynorhodi una medicina erat: spongiolæ: quæ in medijs spinis eius nascitur cinere cum melle alopecias capitis expleri· In eadem ꝓuincia cognoui in agro hospitis nuper ibi repertũ dracunculum appellatum caulem pollicali crassitudine uersicoloribus uiperarũ maculis: quam ferebant contra omnium morsus esse remedium· Alius est quẽ nos in priori uolumine eiusdem nominis diximus: sed huic alia figura· Aliudq́ miraculũ exeuntis e terra ad primas serpentium uernationes bipedali fere altitudine: rursusq́ cum ijsdem in terrã se condentis: nec omnino occultato eo apparet serpẽs: uel hoc per se satis officioso naturæ munere: si tantũ præmoneret: tempusq́ formidinis demonstraret·

De quodã pestifero fonte germaniæ: & de britannica: & maximis morborũ doloribus· Ca· iij·

n Ec bestiarum solum ad noscendũ scelera sunt sed interi aquarũ quoq́: ac locorũ· In germania trans rhenum castris a Germanico Cæsare promotis maritimo tractu fons erat aquæ dulcis solus: qua pota intra biẽnium dentes deciderent Compagesq́ in genibus soluerentur· Stomachacen medici uocabant: & sceletirben· Ei malo reperta auxilio est herba quæ uocatur britannica non neruis modo & oris malis salutaris: sed contra anginas quoq́ & serpentes· Folia habet oblonga nigra: radicem nigram· Succus eius exprimitur & ex radice· Florem uibones uocant qui collectus prius q̃ tonitrua audiantur: & deuoratus securos in totum reddit: Frisi qua castra erant nostris demonstrauere illam· Miror quidem quæ nominis esset causa: nisi forte confini oceano britanniæ ueluti propinquæ dicauere· Non enim inde appellatam eam:

De fonte germanico

quoniā ibi plurima nasceretur: certū est. Etiā tum bri=
tannia libera fuit quidē: et hic quondā ambitus nomi=
nibus suis eas adoptandi: ut docebimus fecisse reges: ut
res tāta debeatur: herbā inuenire: uitā iuuare: nō fortas
sis credet aliquis: cū hæc nostra friuola quoq; existimē
tur: adeo delicijs sordent: etiā quæ ad salutē pertinent.
Auctores tamē quarum inueniūtur in primis celebrare
par est: effectu earum digesto in genera morborū. Qua
quidē in reputatione misereri sortis humanæ subit: &
præter fortuita casusq; et noia quæ oīs hora excogitat
ad milia morborū singulis mortalibus timēda. Qui gra
uissimi ex ijs sint: discernere stultitia ꝓpe uideri potest
cum suus cuiq; ad presens quisq; atrocissimus uideatur.
Et de hoc tamē iudicauere aut experimento asperrimos
cruciatus esse calculorum & stillicidium uesicæ. Proxi
mum stomachi. tertiū eorū qui in capite doleant. Non
ob aliud fere morte conscita græcis: & noxias herbas
demonstratas. miror equidē. Nec uenenorū tantū: quo=
niam ea cōditio uitæ est: ut mori plerūq; etiam optimi
portus sit: tradatq; Varro Seruiū Clodiū equitē roma=
num magnitudine doloris in podagra coactum ueneno
crura perunxisse: & postea caruisse sensu omni æque q̄
dolore in ea parte corpis. Sed quæ fuit uenia monstran
di: qua mentes soluerentur? Partus eliderentur? multaq;
similia? Ego nec abortiua dico. Ac ne amatoria quidem
memoro. Lucullū imperatorē clarissimū amatorio per=
ijsse. Nec alia magica portenta: nisi ubi cauēda sunt aut
coarguēda in primis fide eorū dānata. Satis operæ fuit
abūdeq; ꝑstitū uitæ salutares dixisse: ac postea inuēta.

De Seruio Clodio,

Lucullus amatorio perijt,

De moly: & dodecatheo: & pæonia uel pētorobo
uel glycyside: & panace uel asclepio: & heracleo
panace: chironio: & panace centaureo: uel pharna=

ceo: & heracleo siderio: & hyscyamo: uel apollinari siue altercangeno. Ca.iiij.

l Audatissima herbarum est Homero teste: quã uocari ab diis putat moly. Ast inuentionem eius Mer. assignat. Contraq; summa ueneficia demonstrat. Nasci eam hodie circa pheneum & in cyllenæ arcadiæ tradunt. Specie illa homerica radice rotunda nigraq;: magnitudine cepæ folio scyllæ: effodi ãt difficulter. Græci auctores florem eius luteum pinxere: cum Homerus candidum scripserit. Inueni e peritis herbarum medicis: qui & in italia nasci eam diceret: afferriq; campania mihi aliquot diebus effossam inter difficultates saxeas radicis triginta pedes longe. Ac ne sic quidem solidæ: sed abruptæ. Ab ea maxima auctoritas herbæ est: quam dodecatheon uocant: omnium deorum maiestatem commendantes. In aqua potam omnibus morbis mederi tradunt. Folia eius septem. lactucis simillima exeunt: a lutea radice. Vetustissima inuentu pæonia est. Nomenq; auctoris retinet. Quam quidam pentorobon appellant: alii glycysidem. Hæc quoq; difficultas est: quod eadem aliter alibi nuncupatur. Nascitur opacis montibus caule inter folia digitorum quattuor ferente in cacumine ueluti græcas nuces quattuor aut quinq;. Inest iis semen copiosum: rubrum: nigrumq;. Hæc medetur & faunorum in quiete ludibriis. Præcipiunt eruere noctu: quoniam si picus martius uideat: tuendo in oculos impetum faciat. Panaces ipso nomine omnium morborum remedia promitttit: numerosum & diis inuentoribus adscriptum. Vnum quippe asclepion cognominatur: quoniam is filiam panaciam appellauit. Succus eius est coactus: ferulæ qualem diximus. Radix est multi corticis & salsi. Hac euulsa scrobem repleri uario genere frugũ:

religio est: ac terræ pigmentũ. Vbi: & quonã fieret mõ & quale maxime pbaretur: inter peregrina docuimus Id quod e macedonia affertur: bucolicon uocãt: armentarijs sponte erumpentẽ succũ excipiẽtibus: hoc celerrima euanescit. Et in alijs aũt generibus iprobatur maxime nigrũ ac molle. Id enim argumentũ est cæra adulterati. Alterũ genus heracleon uocãt: & ab Hercule inuẽtum tradũt. Alij origanũ heracleoticũ siluestre: quoniã est origano simile: radice inutili. De origano diximus. Tertium panaces chironeon cognominatur ab inuentore. Foliũ eius lappato simile: maius: tamẽ & hirsutius. Flos aureus: radix parua. Nascitur pinguibus locis. Huius flos efficacissimus coq; amplius q̃ supradicta pdest Q uartũ genus panaces ab eodẽ Chirone repertũ centaurion cognominatur. Sed & phanarceon in cõtrouersia inuẽtionis a Pharnace rege deductũ. Seritur hoc longioribus q̃ cætera folijs: & serratis. Radix odorata in umbra siccatur: uinoq; gratiã adijcit: Huius genera duo fecere: alterũ leuioris folij: alterũ tenuioris. Heracleon siderion & ipsum ad Hercule inuentũ est: caule tenui digitorum quottuor altitudine. Flore puniceo. folijs coriãdri. Iuxta lacus et amnes inuenitur. Omniaq; uulnera ferro illata efficacissime sanat. Est chironis inuentũ ampelos: quæ uocatur chironia: de qua diximus inter uites. Sicuti de herba cuius ĩuẽtio assignatur Mineruæ. Herculi quoq; eã adscribũt: quæ apollinaris apd arabas alterũ siue altercãgenũ: apd græcos uero hyoscyamos appellatur. Plura eius gña. unũ nigro semine folijs pene purpureis spinosũ. talis nascitur ĩ gallacia. uulgare aũt cãdidius ẽ fruticosius: altius papauere. Tertij semẽ iriõis semĩ simile et oĩa ĩsaniã gignẽtia: capitisq; uertigĩes. Q uartũ genus molle: lanudinosum pĩguius cæteris. Cãdidi semĩ

nis:in maritimis nascens:hoc recepere medici· Itē ruffi seminis nonunq̄ ante candidum rufescit:si non e matu=ruit:improbaturq; · Et alioquin nullū:nisi cū inaruerit legitur:natura uini· Ideoq; mētē caputq; infestās· Vsus seminis & per se & succo expresso·Exprimitur separa tim:& caulibus folijsq; utuntur & radice: temeraria in totum(ut arbitror)medicina·Quippe etiam folijs cō stat mentem corrumpi:si plura q̄ quattuor bibantur· Etiam antiqui in uino febrem depelli arbitrabantur·Et oleum fit ex semine:ut diximus:quod ipsum auribus in=fusum tentat mentem:mireq; cōtra uenenū remedia ꝓ=didere iis:qui id bibissent:& ipsum pro remedijs:adeo nullo oīa experiēdi fine:ut cogerētur etiā uenena ꝓdesse·

De linozoste:parthenio:hermupoa:siue potius mer=curiali:& achillea:& panace:heraclea:sideriti:mil lefolio:& de scopa regia:& hermineo:teucrio:sple nio:de melāpodio:siue helleboro:quotue eorū genera & de nigro helleboro:& albo medicinæ:& quan do detur:& quō sumēdū:& quibus non dandum: & quot mures necet· Ca·v·

Linozostis siue parthenion a Mercurio inuen=tus ē:ideo apud græcos hermopoā multi uo=cāt·Eā apud nos oēs mercurialē·Duo eius ge=nera:masculus & fœmina quæ efficacior:caule cubita=li interdū ramoso in cacumine:ocimo angustioribus fo=lijs:geniculis densis:alarū cauis multis:semine in geni=culis depēdēte:fœminæ copioso:mari iuxta genicula stā ti rariore ac breui:cōtortoq;·Fœminæ soluto & cādido Folia maribus nigriora:fœminis cādidiora:radix supua cua:ꝑtenuis·Nascūtur ē cāpestribus cultis·Mirū ē quod de utroq; eorū genere proditur·Vt mares gignātur hūc facere:ut fœminæ: illam· Hoc contingere si a conceptu

ſuccus protinus bibatur in paſſo:edanturue folia deco=
cta ex oleo & ſale:uel cruda ex aceto. Quidā decoquūt
eam in nouo fictili cum heliotropio:& duabus aut tri=
bus ſpicis donec decoquatur. Decoctum dari iubent:&
herbam ipſam in cibo altero die purgationi. mulieribus
per triduum:quarto die a balneo coire eas. Hippocrates
miris laudibus in mulierum uſu prædicauit illas. Eaſq;
ad hunc. modum adhuc medicorum nemo nouit. Ille eas
uuluæ cum melle uel roſaceo uel lilino:uel irino admo=
uit:item ad ciendos menſes ſecundaſq;. Hoc idem præſta
re potu fotuq; dixit. Inſtillauit auribus ſurdis ſuccum
inunxitq; cum uino uetere. Aluo folia impoſuit: epipho
ris:ſtranguriæ & ueſicæ. Decoctum eius dedit cum myr
rha & thure. Aluo quidem ſoluendæ:uel in febri deco=
quatur quantum manus capiat ī duobus ſextarijs aquæ
ad dimidias bibitur ſale & melle admixto: necnon cū
ungula ſuis:aut gallinaceo decoctum ſalubrius. Purga=
tionis cauſa putauere aliqui utranq; dandam : ſiue cum
malua decoctum. Thoracem purgat. Bilem detrahunt.
Sed ſtomachum lædunt. Reliquos uſus dicemus ſuis lo=
cis. Inuenit & achilleon Achilles diſcipulus Chironis
qua uulneribus mederetur:quæ ob id achilleos uocatur.
Hac ſanaſſe Thelephum dicitur. Alij primum eruginem
inueniſſe utiliſſimam emplaſtris:ideoq; depingitur ex
cuſpide decutiens eam gladio in uulnus Thelephi. Alij
utroq; uſum medicamento uolunt. Aliqui & hanc pa=
nacem heracleon:alij ſideritem. Hanc apud nos millefo
liam uocāt cubitali ſcapo ramoſam:minutioribus q̄ fœ
niculi folijs ueſtitam ab imo. Alij fatentur quidem illā
uulneribus utilem:ſed ueram achilleon eſſe ſcapo cæru=
leo pedali:ſine ramis ex omni pte ſingulis folijs rotūdis
eleganter ueſtitā Alij quadrato caule:capitibus marru

Achilleon

bii folio græcus. Hãc etiã pcisos neruos glutinare faciunt alii sideritẽ i maceriis nascẽtẽ cũ teritur fœdi odoris. Etiamnũ aliam similem huic: sed cãdidioribus foliis & piguioribus tenuioribus cauliculis in uineis nascentem. Aliam uero binum cubitorum ramulis exilibus triangulis: folio filicis: pediculo longo: betæ semine: omnes uulneribus præcipuas. Nostri eam quæ est latissimo folio: scopam regiam uocant: Medetur anginis suum. Inuenit & teucer eadem ætate teucrion: quam quidam Hemionion uocant: spargentem iuncos tenues: folia curua asperis locis nascentem: austero sapore: nunquam florentem. Neq; semen gignit. Medetur lyenibus. Constatq; sic inuentam: cum exta super eam proiecta essent fertur adhæsisse lyeni: eumq; exinanisse. Ob id a quibusdam spleniõ uocatur. Narrant sues qui radicem eius edunt: sine splene inueniri: Quidam ramis hysopi surculosam: folio fabæ. Eodem nomine appellant: & colligi florentem adhuc iubent adeo florere nõ dubitant: maximeq; ex ciliciis & pysidiæ montibus laudant. Melampodis fama diuinationis artibus nota est. Ab hoc appellatur unum hellebori genus melampodion. Aliqui pastorem eodem nomine inuenisse tradunt: capras purgari pastore illo animaduertente: datoq; lacte earum: sanasse prœtidas furentes. Quamobrem de omnibus eius generibus dici simul conuenit. Prima duo sunt candidum ac nigrum. Hoc radicibus tantum intelligi tradunt pleriq;. Alii folia nigri platani similia: sed minora nigrioraq;: & pluribus diuisuris scissa. Albi betæ incipientis. Hæc quoq; nigriora & canalium dorso rubescentia. Vtraq; caule palmi ferulaceo bulborum tunicis conuoluto radice fibrata ceparũ modo. Nigro: equi: boues: sues: necantur. Itaq; cauent id cum candido uescantur. Tempestiuum esse tradunt messi

De Helleboro

bus. Plurimum autem nascitur in oeta monte. Et optimo uno eius loco circa pyram. Nigrum ubiq; prouenit: sed melius in helicone: qui mons & aliis laudatur herbis. Candidum probatur oeteum. Secundum: ponticum. Tertio loco heleaticum: quod in uitibus nasci ferunt. Quarto parnasium quod adulteratur etolico ex uicino. Nigrũ ex iis melampodion uocant: quo & domos suffiunt purgantq; aspergentes se & pecora. Cum precatione solenni hoc & religiosius colligitur. Primu3 enim gladio circunscribitur. Deinde qui succisurus est ortum spectat. Et precatur: ut id liceat sibi concedentibus diis facere. Obseruatq; aquilæ uolatus: fere enim secantibus interest. Et si prope aduolauerit: moriturum illo anno qui succidit: augurium est. Nec album facile colligitur: caput aggrauãs maxime: nisi præsummatur alium: & subinde uinũ sorbeatur: celeriterq; fodiatur. Nigrum alii entomon uocant: alii polyrrhyzon: purgat per inferna. Candidũ autem uomitione. Causasq; morborum extrahit. Quonda3 terribile. Postea tam promiscuum: ut pleriq; studiorum gratia ad prouidenda acrius quæ commentabantur: sæpius sumptitauerint. Carneadem responsurum zenonis libris. Drusum quoq; apud nos tribunorum populari um clarissimum: cui ante omnes plebs adstans plausit: optimates uero bellum marsicum imputauere: constat hoc medicamento liberatum comitiali morbo in antycira insula. Ibi enim tutissime summitur: quoniam (ut diximus) sesamoides admiscent. Italia ueratru3 uocat. Farina eorum per se & mixta radicula: qua lanas diximus lauari: sternutamentum facit. Amboq; somnum. Leguntur autem tenuissime radices breuesq; ac uelut decurtatæ etiam hæ. Nam summa quæ est crassissima cepis similis canibus tantum datur purgatio

nis causa· Antiqui radicem corticemq; carnosissimum eli
gebant: quo tenuior eximeretur medulla· Hanc humidis
spongijs opertam turgescentemq; in longitudinez finde
bant· Deinde fila in umbra siccabant ijs utentes· Nũc ra
mulos ipsos ab radice sua grauissimi corticis: ita dantes·
Optimum quod acre gustu: feruensq; in frangendo pul=
uerem emittit· Durare uim eius ·xxx· annis ferunt· Nigrũ
medetur paralyticis: insanientibus: hydropicis dummo=
do citra febrim: podagris ueteribus: articularijs morbis·
Trahit aluum & bilem: pituitasq;· Ex aqua datur ad le
niter moliendam aluum plurimum drachma: modice
quattuor obolis· Miscuere aliqui & scamoneam: sed tu=
tius salem· In dulcibus datum copiosius periculũ infert·
Oculorum caliginem fotu discutit· Ob id quidam & in
unxere· Tritum strumas: suppurata: duritias concoquit:
& purgat· Item fistulas tertio die exemptum· Verru=
cas tollit cũ squamis æris: & sãdaraca· Hydropicorũ uẽ
tri ipõitur cũ farina hordeacea & uio· Pecorũ & iumẽ
torũ pituitas sanat surculo p̱ aurem traiecto: & postero
die eadẽ hora exẽpto· Scabiẽ quadrupedũ cũ ture & cæ=
ra ac pice uel cũ pisseleo· Albũ optimũ: qđ celerrĩe mouet
sternutamẽta: sz multũ terribilius nigro· p̃cipue si q̇s ap=
p̱atũ poturorũ apđ ãtiquos legat: cõtra horrores: strãgu
latus: ĩtẽpestiuas sõni uires: singultus ĩfinitos: aut sternu
tamẽta: stomachi dissolutões: tardiores uomitus aut lõgi
q̇ores: exiguos aut nimios· Quippe alia dare soliti: q̃ cõ
citarẽt uomitões: ipm̃q; helleborũ extraherẽt medicamen
tis: aut clysteribus: sæpe ẽt sagũie uẽis emisso· Iã uero &
cũ p̱spe cedat terribilius uisu ĩ uarijs coloribus uomitio=
nũ: & post uomitões obseruatõe alui: balnearũ dispẽsa=
tõe: totius corp̱is cura antecedẽte: oĩa hæc magno terrore
& fama· Nãq; tradũt absumi carnẽ si coquatur una· Sz

antiquorum uitium erat: q͛ propter hos metus parcius dabant cum celerius erumpat: quo largius sumitur. Themison binas non amplius drachmas donauit: sequentes & quaternas dedere. Claro Heropoli preconio: qui helleborum fortissimi ducis similitudini æquabat. Concitatis enim intus omnibus: ipsum in primis exire. Præterea mirum inuentum est: q͛ incisum forficulis ut diximus: cribrant: cortex remanet. Hoc inanito medula cadit. Hæc in nimia purgatione data: uomitiones sistit. Cauendum est fœlici quoq; cura: ne nubilo detur die: quippe impatibiles cruciatus existunt. Nam æstate potius q̃ hyeme dādum non est in dubio. Corpus septem diebus præparandum cibis acribus: abstinētia uini: quarto & tertio die uomitionibus: pridie cœnæ abstinentia. Albuz e dulci datur: aptissime uero in lacte aut pulte. Nuper inuenere dissectis rhaphanis inserere helleboruz: rursusq; comprimere rhaphanos: ut transeat uis: atq; eo lenimento dare. Reddi post quattuor fere horas incipit. Totum opus septenis peragitur horis. Medetur ita morbis comitialibus: ut diximus uertigini: melancholicis: insanientibus: lymphaticis: elephantiæ albæ: lepris: tetano: tremulis: podagricis: hydropicis: incipientibusq; tympanicis: stomachicis: spasticis: clinicis: ischiadicis: quartanis quæ aliter non desinant: tussi ueteri: inflammationibus: torminibus redeuntibus. Vetant dari senibus & pueris. Item mollibus ac fœminei corporis: animæue exilibus: aut teneris: & fœminis minus q̃ uiris. Item timidis: aut si exulcerata sint præcordia: uel tumeant: minimeue sanguinem excreantibus causariis: uel latere: uel faucibus. Medetur extra corporis eruptionibus pituitæ cum axungia salsa illitum: item suppurationi ueteri. Mures polenta admixtū necat. Galli sagittas in uenatu helleboro tingunt: circun

cisoq; uulnere teneriorem sentiri carnem affirmant. Muscæ quoq; necantur albo trito & cum lacte sparso. Eodē & phthiriasis emendatur.

De mithridatia: & scordoti siue scordio: & polemonia: uel philæteria uel chiliodynama: & eupatoria: & centaurea: siue chironia: & de lecto centaureo: libadio: felle terræ: & triorche: medicinæ. C. vi.

Ipsi Mithridati Crateias adscripsit unam mithridatiam uocatam. Huic folia duo a radice achanto similia. Caulis inter utraq; sustinens roseum florem. Alteram lenam scordotin siue scordion: ipsius manu ad scriptam: magnitudine cubitali: quadrāgulo caule: ramosam quernæ similitudine folijs lanuginosis. Reperitur in ponto campis pinguibus humidisq;: gustus amari. Est & alterius generis: latioribus folijs: mentastro similis: plurimosq; utraq; ad usus: per se: & inter alia in antidotis. Polæmoniam alij philæteriam a certamine regum inuentionis appellant. Cappadoces autem chiliodynamam radice crassa: exilibus ramis: quibus in summis corymbi dependent: nigro semine: cætero rutæ similis: Nascitur in montosis. Eupatorio quoq; regiam auctoritatem habet. Caulis lignosi nigricantis hirsuti: cubitalis aliquando: & amplioris: folijs per interualla. y. ut canabis per ambitum incisis quinq; partito nigris & ipsis plumosisq; radice superuacua. Semen dysentericis in uino potum auxiliatur unice. Centauria curatus dicitur Chiron cum Herculis exceptus hospitio pertractanti arma: sagitta excidisset in pedem: quare aliqui chironium uocant. Folia sunt lata & oblonga: serrata ambitu densa ab radice: caules ternum cubitorum geniculati. In ijs capita ceu papauerum. Radix uasta: rubēscēs: tenera fragilisq; ad bina cubita madida. Succo ama

ra cum quadam dulcedine. Nascitur in collibus pigui solo. Laudatissima in arcadia: elide: messenia: pholoe: & lycæo: atq; in alpibus: pluribusq; locis in lycia. Quidaz & ex ea lycium faciunt. Vis in uulneribus tanta: ut cohærescere etiam carnes tradant: si coquantur simul. In usu radix tantum duabus drachmis bibenda quibus dicetur: si febris sit: in aqua trita: cæteris i uino. Medetur & omnium morbis decoctæ succus: Est alterum centaurion cognomine lecton: minutis folijs: quod aliqui libadiō uocant: quoniam secundum fontes nascitur: origani simile angustioribus & longioribus folijs anguloso caule: palmum alto fruticanti: flore lychnidis: radice tenui: & superuacua succo efficax. Ipsa herba autumno legitur: succus e fronde. Quidam caules concisos madefaciunt diebus. xviij. atq; ita exprimunt. Hoc centaurion nostri fel terræ uocant: propter amaritudinem summam. Galli exacum: quoniam omnia mala medicamenta potuz e corpore exigat per aluum. Tertia est centauris cognomine triorchis. Qui eam secat rarum est ut non uulneret sese. Hæc succum sanguineum mittit. Theophrastus defendi eam: impugnariq; colligẽtes tradit a triorche accipitrū genere: a quo & nomen accepit. Imperiti confundunt hæc omnia: & uni generi assignant.

De climeno: & gentiana: & lysimachia: & parthenide: & artemisia: & ambrosia: & nymphea: heracleo: & euphorbia medicinæ. Ca. vij.

c Limenos a rege herba appellata est hederæ folijs ramosa caule inani articulis præcincta: odore graui & semine hederæ: siluestribus & montosis nascens. Quibus morbis pota medeatur: dicemus. Sed hic indicandum est dum medeatur: sterilitatem pota etiam in uiris fieri. Græci plantagini similez

esse dixerunt: caule quadrato: folliculis cum semine inter se implexis·uelut in polyporum cirris·Est succus autem in usu·Vis eius summa in refrigerando·Gentianam inuenit Gentius rex illyriorum ubiq; nascentem: in illyrico tamen præstantissimam folio fraxini: sed magnitudine lactucæ: caule tenero pollicis crassitudine: cauo & inani: ex interuallis foliato·trium aliquando cubitorum: radice lenta: subnigra sine odore aquosa: montibus subalpinis plurima·Vsus in radice & succo· Radicis natura est excalfactoria: sed prægnantibus nõ bibenda· Inuenit Lysimachus herbam lysimachiam: quæ ab eo nomen retinet: celebrata Erasistrato·Folia habet salicis uiridia: florem purpureum: fruticosa: ramulis erectis odore graui: gignitur in aquosis· Vis eius tanta est: ut iumentis discordantibus iugo imposita asperitatem cohibeat· Mulieres quoq; hanc gloriam affectauere· In quibus artemisia uxor Mausoli adoptata herba: quæ antea parthenis uocabatur· Sunt qui ab artemide artemisiam cognominatam putent: quoniam priuatim medicatur fœminarum malis: absinthij autem modo fruticosa maioribus folijs pinguibusq; · Ipsius duo genera· Altera latioribus folijs: altera tenera tenuioribus: & non nisi in maritimis nascens· Sunt qui in mediterraneis eodem nomine appellant simplici caule: minimis folijs: flores copiosi erumpentes: cum uua maturescit odore non iniucundo: quam quidam botrin: alij ambrosiam uocant· Talis in cappadocia nascitur· Nymphea nata traditur a nympha zelotypia erga Herculem mortua· Quare heracleon uocant aliqui: alij rhopalon a radice clauæ simili· Ideo q; eos qui bibant eã duodecim diebus coitu genituraq; priuari· Laudatissima in orchomeno & marathone Bo

eoti Madon uocant: qui & semen edunt. Nascitur in aquosis: folijs magnis in summa aqua & alijs ex radice prodeuntibus flore lilio simili: & cum defloruerit capiti papaueris. In caule secatur autumno. Radix nigra i sole siccatur. Aduersaturq; & aluinis. Est & alia nymphea in thessalia amne peneo: radice alba: capite lueto: rosæ magnitudine. Inuenit & patrum nostrorum ætate rex iuba: quam appellauit euphorbiam medici sui nomine & fratris musæ: a quo Diuum Augustum conseruatum indicauimus. Iidem fratres instituere a balneis frigida multa corpora astringi. Antea non erat mos nisi calida tantum lauari sicut apud Homerum etiam inuenimus. Sed Iubæ uolumen quoq; extat de ea herba: & clarum præconium: Inuenit eam in monte atlante: spectatur folijs acanthinis. Vis tanta est: ut uel e longinquo succus excipiatur incisæ conto. Suscipitur excipulis utriculo hædino. Humor lactis uidetur effluere. Siccatur conto. Sic thuris effigiem habet. Qui colligunt clarius uident. Contra serpentes medetur. Quæcunq; parte percussa uertice inciso & medicamento addito. Ibi getuli qui legunt: hædino lacte adulterãt: sed discernitur igni. Id enim quod sincerum non est fastidiendum odorem habet. multum infra hunc succum est qui in gallia fit ex herba chamælea granum occiferente. Fractus ammoniaco similis est: etiã leui gustu os accẽsum diu detinẽs: & magis ex interuallo donec fauces quoq; siccat.

De plantagine & buglosso: & cynoglosso: & buphthalmo: & scythica: & de spartania: & hippice: & ischæmone: & betonica: & cantabrica: & cõsiligine: & hiberida: & chelidonia: & canaria: & elaphobosco: & dictamno: & aristolochia: & quod eius delectatione inuoluant pisces: & statiz ca

piantur: & medicinæ cõtra serpẽtiũ ictus ex herbis quas superius noĩauit: & de argemonia. Ca.viij.

c Elebrauit & themison medicus uulgarẽ herbam plantaginẽ tanq̃ inuentor uolumine de ea edito. Duo eius genera. Minor angustioribus folijs & nigrioribus: linguæ pecorum similimis: caule anguloso in terrã inclinato in pratis nascens. Altera maior folijs laterũ modo inclusa: quæ quia septena sunt quidã eam heptapleuron uocauere. Huius & caulis cubitalis est: & napi similis. Nascitur in humidis multo efficacior. Vis mira in siccando densandoq; corpore cauterij uicem optinens. Nulla res æque sistit fluxiones: quas græci rheumatismos uocãt. Iungitur huic Boglossos boum linguæ similis: cui præcipuũ q̃ in uinũ deiecta animi uoluptates auget: & uocatur euphrasinum. Iũgitur & cynoglossos caninas imitans linguas topiarijs operibus gratissima. Aiuntq; quæ tres thyrsos seminis emittat: eius radicẽ potã ex aqua ad tertianas prodesse: quæ quattuor ad quartanas. Est alia similis ei: & quæ ferat lapas minutas. Eius radix pota ex aqua ranis & serpentibus aduersatur. Est & buphthalmos similis boum oculis: folio fœniculi: circa oppida nascẽs fruticosa caulibus: qui & manduntur decocti. Quidã cochlam uocant. Hæc cum cæra sciromata discutit. Inuenere herbas & uniuersæ gentes. Scythia eam primum: quæ scythice uocatur: circa boœtiam nascens prædulcis. Aliã quoq; utilissimã quã spartaniã uocãt. Magna & ea cõmendatio: q̃ in ore eã hñtes famẽ sitimq; non sentiunt. Idem præstat apud eos hippice dicta: q̃ in equis quoq; eundẽ effectũ habeat. Tradũtq; his duabus herbis scythas etiam in duodenos dies durare in fame sitiq;. Ischemonẽ thracia inuenit: quã ferũt sanguinẽ sisti: non

aperta modo uena: sed etiam præcisa. Serpit e terra mi-
lio similis: folijs asperis & lanuginosis farcitur in an
res. Quæ in italia nascitur: & sanguinem eodem adal-
ligata sistit. Vetones in hispania eam quæ betonica di-
citur in gallia. In italia autẽ serratula a græcis cestron
aut psychotrophon ante cunctas laudatissima. Exit an-
guloso caule cubitorũ duum a radice spergens folia fere
lappathi serrata semine purpureo. Folia siccantur in fa
rinam plurimos ad usus. Fit uinum ex ea & acetũ sto-
macho & claritati oculorũ. Tantũq; gloriæ habet: ut
domus in qua sata sit tuta existimetur a piaculis om-
nibus. In eadem hispania inuenta est cãtabrica per Di-
ui Augusti tempora a cantabris reperta. Nascitur ubiq;
caule iunceo pedali in quo sunt flosculi oblongi uelut ca
lathi. In ijs semen perquã minutũ. Nec alias defuere hi
spaniæ herbis exquirendis: ut in quibus etiãnum hodie
in uirorum lætiore conuictu potionem e centum herbis
mulso additis credidere saluberrimã suauissimãq;. Nec
quisq̃ genera earum iam nouit aut multitudinem. Nu-
merus tantum constat in nomine. Nostra ætas memi-
nit herbam in marsis repertam. Nascitur & aquiculis
circumuicum neruesiæ uocatur consiligo. Prodest ut de-
monstrabimus suo loco deploratis in pthisi. Inuenit nu
per & Seruilius Democrates primus medentium quã
appellauit hiberidam q̃q̃ ficto nomine inuentioni eius
assignato carmine. Nascitur maxime circa uetera mo-
numenta parietinasq; & inculta itinerum. Floret sem-
per folio nasturtij: caule cubitali: semine tam paruo: ut
uix aspici possit. Radici odor nasturtij. Vsus æstate ef-
ficacior: & recenti tantum. Tunditur difficulter. Co-
xendricibus & articulis omnibus. cum axũgia modica
utilissima: uiris plurimũ quaternis horis: fœminis mi-

nus dimidio adalligata: ut dein in balneũ descendatur in calidã & postea oleo & uino corpus perungatur: diebusq; uicenis iterpositis idem fiat si qua admonitio doloris supersit. Hoc modo rheumatismos oẽs sanat oculos. Imponitur non in ipsa inflammatiõe: sed imminuta. Animalia quoq; inuenere herbas: in primisq; chelidoniam. Hac enim hirundines oculis pulorũ in nido restituunt uisum: ut quidam uolunt etiam erutis oculis. Genera eius duo. Maior fruticoso caule: folio pastinacæ erraticæ ampliore: ipsa altitudine duum cubitorũ. Colos albicans: flos luteus. Minori folia hederæ rotundiora minus candida. Succus croci mordax. Semen papaueris. Florent aduentu hirundinum. Discessu marcescunt. Florentibus succus exprimitur: & in æreo uase cum melle attico leniter cinere feruenti decoquitur: singulari remedio contra caligines oculorũ. Vtuntur & per se succo in collyriis: quæ chelidonia appellantur ab ea. Inuenerunt & canes canariã: qua fastidiũ deducũt: eamq; in nostro conspectu mandunt: sed ita ut nunq̃ intelligatur quæ sit etenim depasta cernitur. Notata est autẽ animalis huius malignitas in alia herba maior. Percussus enim a serpente: mederi quadã sibi dicitur: sed illam homine inspectante nõ decerpit. Simplicius ceruæ monstrauere elaphoboscon: de qua diximus. Item seseli enixæ a partu dictamum ostendere (ut indicauimus) uulneratæ eo pastæ statim decidentibus telis. Non est alibi q̃ in creta: ramis prætenue: pulegio simile: feruens & acre gustu: foliis tantũ utũtur. Flos nullus ei est: aut semẽ aut caulis. Radix tenuis & superuacua. Et in creta autẽ nõ spaciose nascitur: mireq; a capris expetitur. Pro eo est et pseudo dictamũ multis in terris nascens: folio simili: ramulis minoribus a quibusdã condris uocatũ.

Minoris effectus statim intelligitur. Dictamū enim mi nima portione accēdit os: Qui legere eam: in ferula uel arundine condunt: præligantq; : ne potentia euanescat. Sunt qui dicant utranq; nasci multifariā: sed deteriorē in agris pinguibus: uerā quidam dictamum non nisi in asperis. Est & tertium genus dictannū uocatū: sed neq; facie neq; effectu simile folio sisymbrij: ramis maioribus procedente persuasione illa: quicquid in creta nascitur: infinito præstare cæteris eiusdē generis alibi genitis. Proxime quod in pernaso: alioquin herbiferū esse & peliū montē in thessalia. Et telethrium in euboea. Et totam arcadiā ac laconicam. Tradunt arcades quidem nō medicaminibus uti. sed lacte circa uer: quoniam tunc maxime succis herbæ turgeant: medicentturq; ubeRes pascuæ. Bibunt autē lac uaccinū: quoniā boues omnino uoriferæ sunt in herbis. Potentia earum per quadrupedes etiamnū duobus claris exēplis manifesta fit. Circa abderā: & limitem: qui Diomedis uocatur equi pasti inflammantur rabie: circa pothniam uero & asini. Inter nobilissimas aristolochiæ nomen dedisse grauide uidentur: quoniā etiā ariste lechuses. Nostri malū terre uocant: & quattuor genera eius seruant. Vnū tuberibus radicū rotundis folijs inter maluā & hederā nigrioribus pinguioribusq;. Alterū masculæ radice longa quattuor digitorū longitudine: baculi crassitudine. Tertiū longissimæ tenuitatis uitis nouellæ cui sit præcipua uis: quæ clematicis uocatur: ab alijs cretica. Omnes colore buxeo: caulibus paruis: flore purpureo. Ferūt baculas paruas uelut cappares. Valent radice tantum. Est & quæ pistolochia uocatur quarti generis: tenuior q̄ proxime dicta: densis radicis capillamētis iunci plenioris crassitudine. Hanc quidā polyrrhizon cognominant.

Exēpla

Odor omnium medicatus· Sed oblonga radice tenuiori q; gratior·Carnosi eni est corticis:unguentis quoq; nardinis conueniens·Nascuntur pinguibus locis & campestribus·Effodere eas messibus tēpestiuū: ita desquammato terreno seruantur·Maxime tamē laudatur pontica·Et in quocūq; genere ponderosissima quæq; medicinis aptior·Rotūda contra serpentes· Oblōga in summa tamē gloria est etiā modo·A cōceptu admota uuluis in carne bubula mares figurat:ut traditur· Piscatores cāpaniæ radicē eam:quæ rotunda est:uenenū terræ uocāt coramq; nobis contusam immixta calce in mari sparsere:aduolant pisces cupiditate mira:statimq; exanimati fluitant·Quæ polyrrhizos cognominatur:conuulsis cōtusis ex alto præcipitatis radice pota ex aqua utilissima esse traditur·Semine pleureticis & neruis cōfirmare excalfacere· Eadē satyrion est uerū & effectus earū usus; dicendi sunt:Ordiendūq; a malorū omniū pessimo:idest serpentiū ictu· Medentur ergo britānica hærba· Panaces generū omniū radix e uino · Chironiæ & flos & semen potū illitūq; ex uino & oleo · Priuatim q; quæ cunila bubula appellatur·Polemonia uel phileteris radicis drachmis quattuor ex mero·Teucria:sideritis scordotis:ex uino priuatim ad angues potæ & illitæ:siue succo siue folio siue decocto · Centauriæ maioris radice drachma in uini albi cyathis tribus · Gentiana præcipue aduersus angues duabus drachmis cū pipere & ruta uini cyathis·vi·siue uiridis siue sicca·Et lysimachiæ odorem fugiunt serpentes·Datur ex uino percussis chelidonia·Morsibus imponitur betonica præcipue:cuius tanta perhibetur:ut inclusæ circulo eius serpētes ipse sese interimant flagellando· Datur & ad ictus semen eius denarij pondere cum tribus cyathis uini:uel farina

drachmis tribus sextario aquæ iponitur. Cantabricæ: dictami: aristolochiæ radicis drachma in uini hemina sæpius bibenda: prodest & illita ex aceto. Similiter pistolochiæ. Quin & omnino suspēsa supra focū fugat e domibus serpētes. Argemonia quoq; radice eius denarij pōdere in uini cyathis tribus potatur. Plura de ea cōuenit dici cæterisq; quæ primū noiabūtur. In eo aūt gñe medēdi primū conuenit: q̄q̄ nominari in quo maxime ualebit Folia habet anemonæ equalia diuisa apij modo: caput in cauliculo papaueris siluestris: item radicem. Succum croci colore acrem & acutū. Nascitur & i aruis apud nos. Nostri tria genera eius faciunt: & id demum probant cuius radix thus redoleat.

De agarico: & echyo: & hyscyamo: & hierabotane: & blattaria: & lemonia: & quinq; folio: & sparganio: & dauco: & persolata: & arctio: & cyclamino: & peucedano. Ca. ix.

a Garicon ut fungus nascitur i arboribus circa bosphorū: colore cādido. Datur obolis quattuor cōtritiū cū binis cyathis aceti mulsi. Id qđ in gallia nascitur infirmius habetur: Præterea mas spissior amariorq;. Hic & capitis dolores facit. Fœmina solutior in initio gustus dulcis: mox in amaritudinem trāsit. Echyos utriusq; generis pulegio similis. Folijs coronata: drachmis duabus ex uini cyathis quattuor datur. Item altera quæ lanugine distinguitur spinosa: cui & capitula uiperæ similia sunt hæc ex uino & aceto. Quidam echyon psonatā uocant: cuius folio nullum est latius: grandes lapas ferentem. Huius radicem decoctā ex aceto dant potui. Hyoscyamū contusum cum folijs ex uino datur peculiariter contra aspidas. Nulla tamen romanæ nobilitatis plus habet q̄ hierabotane. Aliqui peri

stereon: nostri uerbenacam uocant. Hæc est quã legatos ferre ad hostes indicauimus. Hac iouis mensa uerritur. Domus purgantur: lustranturq́. Genera eius duo sunt. Foliosa quã fœminã putant. Mas rarioribus folijs. Ra=muli utriusq́ plures: tenues: cubitales: angulosi. Folia mĩnora q̃ quercus: angustioraq́: diuisuris maioribus: flos glaucus: radix lõga: tenuis. Nascitur ubiq́ ĩ planis aquosis. Quidã nõ distinguũt: sed unũ omnino genus faciunt quoniã utraq́ eosdem effectus habeat. Vtraq́ sortiũtur galli: & præcinunt responsa. Sed magi utiq́ circa hãc insaniunt. Hac perunctos impetrare quæ uelint: ffebres abigere: amicitias conciliare nulliq́ non morbo mederi. Colligi circa canis ortum debere: ita ut ne luna aut sol conspiciatur: fauis ante & melle terræ ad piamentum datis. Circumscriptã ferro effodi sinistra manu & in sublime tolli. Siccari in umbra separatim: folia: caulem: radicem. Aiuntq́ si aqua spargatur triclinium: qua ma=duerit: lætiores conuictus fieri. Aduersus serpentes conteritur ex uino. Est similis uerbasco herba: quæ sæpe fallit pro ea capta: folijs minus candidis: cauliculis pluribus flore luteo. Hæc abiecta blattas in se contrahit: ideoq́ romæ blattariam uocant. Lemonium succum lacteum mittit. concrescẽtẽ gũmi modo humidis locis. Datur denarij pondus in uino. Quinquefoliũ nulli ignotũ ẽ: cũ etiã fraga gignẽdo cõmẽdetur. Græci uocãt pẽtapẽtes siue cha=mezeleon siue pẽtaphylõ. Cũ effoditur rubrã hẽt radicẽ. iarescẽs nigrescit & angulosa. Fit nomẽ a nũero foliorũ hẽt. Et ipã herba ĩcipit & desinit cũ uite. Adhibetur et purgãdis domibus. Aduersus serpẽtes bibitur & eius radix quæ sparganion uocatur ex uino albo. Dauci genera quattuor fecit Petronius Diodotus quæ ꝑsequi nihil at=tinet: cum sint differẽtiæ duæ. Probatissimæ ĩ creta mox

in achaia & in siccis ubicunq; nati: foeniculi similitudi
ne: candidioribus folijs & minoribus hirsutisq;· Caule
pedali recto: radice suauissimi gustus & odoris· Hoc ge
nus in saxosis nascitur meredianis· Reliqua genera ubiq;
nascuntur terrenis collibus limitibusq; nec nisi pinguiso
lo: folijs coriandri: caule: cubitali: capitibus rotundis: sæ
pe pluribus q̃ ternis: radice lignosa: sed cum inaruerit su
peruacua· Semen eius cymino simile: prioris milio albũ
acre odoratum omnibus & feruens · Secundum priore
uehementius est: ideoq; parce sumpsi debet· Si iam maxi
me tertium genus facere libeat est simile staphylino: q&
pastinacam erraticam appellant: semine oblongo: radi=
ce dulci· Omnia hæc & hyeme & æstate sunt intacta
quadrupedi nisi post abortus· Ex aliis usus foeminis· Ex
creta radicis dulcis: & magis ad serpentes est· Bibitur
e uino drachma una· Datur & quadrupedibus percus=
sis· Therionarca alia q̃ magiea & in nostro orbe nasci=
tur: fruticosa foliis subuiridibus: flore roseo· Serpẽtes ne
cat cuicunq; admota fuerit· Et hæc torporem affert· Per
solatam quam nemo ignorat: græci uero arction uocant
folia habet maiora etiam cucurbitis & hirsutiora ni=
griorac; & crassiora: radicem albam & grandẽ· Hæc
ex uino bibitur denariorum duum pondere· Item cycla
mini radix contra serpentes omnes· Folia habet minora
q̃ hedera nigriora & tenuiora sine angulis in quibus al
bicant maculæ· Caule exiguo: inani floribus purpureis:
radice lata: ut rapum uideri possit: cortice nigro· Nasci
tur in umbrosis· A nostris tuber terræ uocatur· In omni
bus serenda domibus· Si uerum est ubi sata sit nihil no=
cere mala medicamenta Amuletum uocant: narrantque
ea ebrietatẽ repræsentari· Addita ĩ uinũ radice: & sicca
ta scyllæ modo cõscissa reponitur: decoquiturq; eadẽ ad

crassitudinẽ mellis. Suũ tamen uenenũ inest ei: traduntq; si prægnans radicẽ transgrediatur: abortuꝫ fieri. Est & altera cyclaminos cognomine cyssanthemos geniculatis caulibus superuacuis a priore distans circa arbores se uoluens acinis hederæ: sed mollibus. Flore candido: specioso: radice superuacua. Acini tantum in usu: gustu acri: sed lenti. Siccantur in umbra: tusiq; diuidũtur in pastillos. Mihi & tertia cyclaminos demonstrata est: cognomine chamæcissos uno omnino folio: radice ramosa: qua pisces necabantur. Sed inter primas celebratur peucedanum: laudatissimum in arcadia: mox samothracæ. Caulis est ei tenuis: longus fœniculo similis: iuxta terram folio sus: radice nigra crassa: graui odore: succosa. Gignitur in montibus opacis. Foditur exitu autumni. Placent tenerrimæ & altissimæ radices. Hæ conciduntur in quaternos digitos osseis cultellis: funduntq; succum in umbra capite prius & naribus rosaceo perunctis: ne uertigo sentiatur. Et alius succus inuenitur caulibus adhærens incisisq; manat. Probatur crassitudine mellea: colore ruffo odore suauiter graui feruens gustu. Et hic in usu & radix: & decoctum eius pluribus medicamentis. Succo tamen efficacissimo: qui resoluitur amaris amygdalis: aut ruta. Bibiturq; contra serpentes & ex oleo perunctos tuetur.

De ebulo: & uerbasco: & thelegono: & de phrynio: & de alisma: & de peristereo: & de moly: & antirrhino: & contra mala medicamenta: & de pericarpo. Ca. x.

Buli quoq; quẽ nemo ignorat: fumo fugãtur serpentes. Priuatim aduersatur scorpionibus polemoniæ radix uel alligata tantũ. Itẽ phalãgio ac cæteris minoribus uenenatis: Scorpionibus ari=

ſtolochia: Agaricũ obolis q̃ttuor ĩ uini mixti cyathis to
tidẽ. Verbenaca & phalãgio cũ uino aut poſca. Itẽ qui
quefoliũ daucum. Verbaſcũ græci plomon uocant. Gene-
ra habet prima duo. Albũ in quo mas intelligitur. Alte-
rũ nigrũ: in quo fœmina. Tertiũ genus nõ niſi in ſiluis ĩ
uenitur. Sũt folia braſſicæ latiora: piloſa: caulis erectus:
cubitali amplior. Semen nigrum inutile. Radix una craſ
ſitudine digiti. Naſcũtur & in cãpeſtribus. Silueſtri fo
lia eleliſphaci: alta: ramis lignoſis. Sũt & plomides duæ
hirſutæ: rotũdis folijs: humiles. Tertia lychnitis uocatur
Ab alijs aũt thryalis folijs ternis aut cũ plurimũ quater
nis craſſis pinguibuſq;: ad lucernarũ lumina aptis. Aiũt
in folijs eius q̃ fœminã diximus: ficus omnino nõ putre
ſcere. Diſtingui genera hæc pene ſuperuacuũ eſt: cũ ſint
omnia eiuſdem effectus. Cõtra ſcorpiones bibitur radix
cum ruta ex aqua: magna amaritudine: ſed effectu pari.
Thelegonon herba ab alijs ſcorpion uocatur propter ſi-
militudinem radicis: cuius tactu moriuntur ſcorpiones.
Itaq; contra eorum ictus bibitur. Scorpionem mortuum
ſi quis helleboro candido linat: reuiuiſcere aiunt. Thele-
gonon omnem quadrupedem necat impoſita uerendis ra
dice. Folio quidem intra eundem diem quod eſt ſimile cy
clamino: Ipſa geniculata naſcitur in opacis. Scorpioni-
bus aduerſatur & betonicæ ſuccus ac plantaginis. Sũt
& ranis uenena rubetis maximis. Vidimuſq; pſyllos in
certamine patinis cãdefactas admittentes ociore etiã q̃
aſpidum pernicie. Auxiliatur eis phryniõ in uino pota
Aliqui neurada appellãt: alij poterion floribus paruis:
radicibus multis neruoſis bene olentibus. Item aliſma q̃
alij demaſonion: alij lyron appellant. Folia ei plantagi-
nis niſi anguſtiora eſſent: & magis lacinioſa conuexa-
q; in terram. Alias etiam uenoſa ſimiliter. Caule ſimpli

citer tenui:cubitali:capite thyrsi:radicibus densis:tenui=
bus:ut ueratri nigri:acribus:odoratis:pinguibus·Nasci=
tur in aquosis·Alterum genus eiusdem in siluis nigrius
maioribus folijs·Vsus in radice utriusq; aduersus ranas
& lepores marinos drachmæ pōdere in uino potuz· Le=
pori marino aduersatur:& cyclaminos·Veneni uim ca=
nis quoq; rabidi morsus habēt·cōtra quos erit cynorho=
dū:de quo diximus·Plantago ad omnes bestiarum mor=
sus pota atq; illita prodest·Betonica ex mero ueteri·Peri
stereos uocatur caule alto foliato cacumine in alios cau=
les se spargens:columbis admoduz familiaris· Vnde &
nomen·Hanc habentes negant latrari a canibus· Proxi=
ma ab his malis uenena sunt:quæ sibimetipsi homines ex
cogitant·Contra hæc omnia magicasq; artes erit primū
illud Homericum moly·Dein mithridatia & scordotis
& centaurium·Pota omnia mala medicamenta exigit p
aluum·Betonicæ semē in mulso aut passo uel farina dra
chma in uini ueteris cyathis:iiij·uomere cogēdi atq; ite=
rum bibere:ijs qui quottidie gustent eam nulla nocitura
mala medicamenta tradunt· Poto ueneno aristolochia
subuenit eadē mēsura q̄ cōtra serpētes·Quīque folij suc=
cus·Agarichū postq̄ uomuerint denarij pōdere ex aquæ
mulsæ cyathis tribus·Antirrhinon uocatur siue Anarrhi
non·siue lychnis agria:siue similis lino:radice nulla:flo=
re hyacinthi:semine uitulinariū·Ex hoc perunctos uenu
stiores fieri:nec ullo malo medicamento lædi posse: aut
ueneno:si quis : brachiali hēat:arbitrātur magi·Simili=
ter eā q̄ eupleā uocāt:tradūtq; ea perūctos cōmēdatioris
esse famæ· Artemisiā quoq; secū habētibus negant nocere
mala medicamenta bestiamue ullam : ne solem quidem·
Bibitur & hæc ex uino aduersus opium· Alligata priua
tim potens traditur potaue aduersus ranas·Pericarpum

bulbi genus est. Duæ eius species: corticæ rubro alterũ: al
terũ; nigro papaueri simile. Sed uis maior q̃ priori: utri
q; autem excalfaciendo. Ideo contra cicutam dantur: cõ
tra quam & thus & panates & chironiũ præcipue.
Hoc uero & contra fungos.

De remediis: quæ generatim membratimq; singulis corporum morbis eueniunt. Ca. xi.

u Erum & generatim membratimq; singulis corporum morbis remedia subtexemus. Orsi a capite. Alopecias emendat nymphea & cicu
tæ radix: si una tritæ illinantur. Polytricha distat a cal=
litricha q iuncos albos habet & folia plura maioraq;.
Frutice quoq; maior est: & defluentem capillum confir
mat: & densat. Item lingulaca circa fontes nascens: cu=
ius radix admixta combusta teritur cum adipe suis ni=
græ: id quoq; excipitur ut eius sit suis: quæ nunq̃ pepere
rit. Sol subinde plurimum confert illitæ. Similis usus ẽ
cyclamini radicis. Pruriginẽ ueratri radix tollit in oleo
decocta uel in aqua. Capitis dolori medetur panacis om
nium generũ radix in oleo contrita. Aristolochia & hi
beris adalligata hora: uel diutius si pati possit comitan
te balnei usu. Medetur & daucum. Purgat autem cycla
minos cum melle in nares addita: & ulcera capitis sa=
nat illita. Medetur & peristereos. Cacalia siue leonticæ
uocatur semen margaritis minutis simile dependens in=
ter folia grandia in montibus fere. Huius grana. xv. in
oleo macerantur: atq; ita aduerso capillo caput ungitur.
Fit & ex callitriche sternutamentum. Folia sunt lenti=
culæ similia. Caules iuncis tenuissimis: radice minima.
Nascitur in opacis & humidis: gustatu feruens. Hyso=
pum in oleo contritum phthiriasi resistit & prurigini
in capite. Est autem optimum cilicium e tauro monte.

Dein pamphylium:& ſmyrneum ſtomacho contrari=
um.Purgat cum fico ſumptum per inferna: cum melle
uomitionibus:Putant & ſerpentium ictus aduerſari tri
tum cum melle & ſale & cumino. Lonchitis non(ut
pleriq; exiſtimauerunt)eadem eſt quæ xyphion:aut pha
ſganion q̃q̃ cuſpidi ſimilis ſemine.Habet enim folia por
ri rubentia ad radicem & plura quam in caule capitula
perſonis comicis ſimilia paruam exerentibus linguaʒ ra
dicibus prælongis.Naſcitur in ſitientibus .E diuerſo xy=
phion:& phaſganion in humidis: cum primum exit:
gladij præbet ſpeciem caule duum cubitorum: radice ad
nucis auellanæ figuram fimbriata:quaʒ effodi ante meſ
ſes oportet ſiccari in umbra.Superior pars eius cum thu
re trita æquo pondere admixto uino:oſſa fracta e capite
extrahit:aut ſi quid ĩ corpore ſuppurat:uel ſi calcata ſunt
oſſa.Serpentis eadem contra uenena efficax. Caput ĩ do
lore ueratro in oleo uel roſaceo decocto tritoq; ungi con=
uenit.Peucedano ex oleo uel roſaceo & aceto. Tepidum
hoc prodeſt & doloribus qui plerunq; ex dimidia par=
te capitis ſentiuntur:& uertigini.Perungunt & radi=
ce eius ſudoris cauſa eliciendi:quoniam cauſtica uis ei ẽ.
Pſyllion alij cynoides:alij cryſtalion: alij ſicelion: alij
cynomyam appellant:radice tenui:ſuperuacua: ſarmen=
toſum:fabæ granis in cacuminibus:folijs canino capiti
non diſſimilibus:ſemine autem pullici:unde & nomen
hoc in baccis.Ipſa herba in uineis inuenitur.Vis ei ad re
frigerandum & diſcutiendum ingens. Semen in uſu.
Fronti imponitur in dolore & temporibus:ex aceto &
roſaceo: aut poſca.Ad cætera illinitur acetabuli mẽſura
ſextario aquæ dẽſat ac cõtrahit.Tũc terere oportet: &
craſſitudinem illinere cuicunq; dolori & collectioni in
flammationiq;.Et uulneribus capitis medetur ariſtolo=

chia: fracta extrahens ossa & in alia quidem parte corporis: sed maxime e capite. Similiter Plystolochia.

De thyssellio: & centaurea: & chelidonia: & panace: & hyoscyamo: & euphorbio. Ca. xij.

Hyssellium est non dissimile apio. Huius radix commanducata purgat capitis pituitas. Oculorum aciem centaurio maiore putant adiuuari: si addita aqua foueantur. Succo uero minoris cũ melle oculorum nubeculas: obscuritatẽ discuti: cicatrices extenuari. Albugines quidem etiam iumentorum siderite. Iam chelidonia supradictis omnibus mire medetur. Panacis radix cum polenta epiphoris imponitur. Hyoscyami semen bibunt obolo tantundem meconij adijcientes: uinumq; ad epiphosas inhibendas. Adiungunt & gentianæ succum: quem colyrijs acrioribus pro meconio miscent. Facit claritatem & euphorbium inunctis. Instillatur plantaginis succus lippitudini. Caligines aristolochia discutit. Hiberis adalligata capiti cum quinquefolio epiphoras: & si qua in oculis uitia sunt: emendat. Verbascum epiphoris imponitur. Peristereos ex rosaceo uel aceto: Ad hypochysis & caliginem cyclaminõ in pastillos diluunt. Peucedani succum ut diximus ad claritatem & caligines cum meconio & rosaceo. Psyllion illitum fronti epiphoras suspendit.

De angallide siue acoro: & mandragora: siue circelo: & cicuta: & cremno agrio: & molibdena: & capno: & alia: & acorio: & iride: & cotiledo: & aizoo: & andrachne: & erigero: & de ephemero: & delabro Veneris: & de ranunculo medicinæ: & de oris uitijs. Ca. xiij.

Anagallida aliqui corchoron uocãt. Duo genera eius. Mas flore phœniceo: fœmina cæruleo: non altiores palmo: frutice tenero: folijs pusillis: rotundis: in terra iacentibus: nascuntur in hortis & aquosis. Prior flore cærulea. Vtriusq; succus oculorum caliginem discutit cum melle: & ex ictu cruorem & argema rubens: magis cum attico melle inunctis. Pupillas dilatat: & ideo hoc inunguntur ante: quibus paracentesis fit. Iumentoru3 quoq; oculis medentur. Succus caput purgat per nares infusus: ita ut deinde uino colluatur. Bibitur & contra angues succi drachma in uino. Mirum q fœminam pecora uitant. At si decepta similitudine (flore enim tantum distant) degustauere: statim eam quæ asyla uocatur in remedio quærunt. Ea a nostris ferus oculus nuncupatur. Præcipiunt aliqui effossuris ante solem ortum priusquam quicquam aliud loquantur ter salutare eam: tunc sublatam exprimere. Ita præcipuas esse uires. De euphorbio satis dictum est: cuius succus lippitudini si tumor erit. Item absinthium cum melle tritum. Itemq; betonicæ farina conueniet. Et ægylopas sanat herba eodem nomine: quæ in hordeo nascitur tritici folio semine contrito cum farina permixta impositaq; uel succo. Exprimitur hic e caulibus folijsq; prægnantibus dempta spica: & in trimestri farina digeritur in pastillos. Aliqui & mandragoræ utebantur. Postea abdicatus in hac curatione est. Sed epiphoris quod certum est: medetur: & oculorum dolori. Radix tusa cum rosaceo & uino. Nam succus multis oculorum medicamentis miscetur. Mandragoram alij circæiũ uocant. Duo eius genera. Candidus qui & mas: niger quæ fœmina existimatur. Angustioribus folijs q̃ lactucæ. Hirsutis & cauli

bus:radicibus binis ternisue nigris foris. Intus albis:car nosis tenerisq; pene cubitalibus. Ferũt mala auellanarũ nucum magnitudine. Et iis semen ceu pyrorum. Album hoc alii arsen:alii morion:alii hippoplomon uocant. Hu ius folia alba q̃ alterius latiora:ut lappati satiuæ. Ca uent effossuri contrarium uentũ. Et ter circulis ante gla dio circunscribunt. Postea fodiunt ad occasum spectan te. Succus fit & e malis & e caule deciso cacumine & radice:punctis aperta:aut decocta utilis hæc uel surculo. Concisa quoq; in orbiculos seruatur in uino. Succus non ubiq; inuenitur:sed ubi potest:circa uindemias quæritur Odor grauis ei sed radicis & mali grauior. Mala ma tura in umbra siccantur. Succus ex iis sole densatur. Itẽ radicis tusæ:uel in uino nigro ad tertias decoctæ. Folia seruantur in muriis efficatius. Albus rore tantum: suc cus pestis est. Sic quoq; noxiæ uires. Grauedinem affe runt etiam olfactu:q̃q̃ mala in aliis terris mãdãtur. Ni mio tamẽ odore obmutescũt ignari. Potu quidem largio re etiam mor.untur. Vis somnifica. pro uiribus bibẽtium Media potio cyathi unius. Bibitur & cõtra serpẽtes: & ante sectiones pũctionesq; ne sentiãtur. Ob hoc satis est aliquibus somnum odore quæsisse. Bibitur & pro helle boro duobus obolis in mulso. Efficacius helleborum ad uomitiões & ad bilem nigram extrahẽdam. Cicuta quo q; uenenum est:publica atheniẽsium pœna inuisa. Ad multa tamẽ usus non omittendi. Semen habet noxium. Caulis autem eius & uiridis:sed estur plerunq; & in patinis. Leuis hic & geniculatus:ut calami nigricans. Altior sæpe binis cubitis:in cacuminibus ramosus. Folia coriãdri tenuiora:graui odoratu. Semẽ aniso crassius: ra dice cõcaua nullius usus. Semini & foliis refrigerato ria uis:quæ si enecat:incipiunt algere ab extremitatibus

corporis·Remedio eſt:priuſq̃ perueniat ad uitalia:uini
natura excalfactoria· Sed in uino pota irremediabilis
exiſtimatur·Succus exprimitur folijs floribuſq; : tunc
enim maxime tempeſtiuus eſt & melior· Semine trito
expreſſus & ſole denſatus in paſtillos necat:ſanguinẽ
expiſſando·Hæc altera uis·Et ideo ſic necatorũ maculæ
in corporibus apparent· Ad diſſoluenda medicamenta
utuntur illo pro aqua·Fit ex eo ad refrigerandũ ſtoma=
chum malagma·Præcipuus tamẽ eſt ad cohibendas epi=
phoras æſtiuas oculorũq; dolores ſedandos circũlitus·
Miſcetur collyrijs·Et alios omnes rheumatiſmos cohi=
bet·Folia quoq; tumorẽ omnẽ doloreq; & epiphoras ſe
dãt·Anaxilaus auctor eſt mammas a uirginitate illitas
ſemper eſſe ſtaturas·Quod certum eſt:lac puerperarũ
mammis impoſita extinguit·Venereq; teſtibus circa pu
bertatem illita·Remedia liberationi quibus bibenda cẽ
ſetur:nõ equidem præcipimus·Maxima uis terræ par=
thorum:mox laconicæ:creticæ:aſiaticæ· In græcia uero
megaricæ:deinde atticæ·Crethmos agrios gremias tol=
lit oculorum impoſitus:tumorẽ quoq; polenta addita·
Naſcitur uulgo molibdena:ideſt plumbago etiã in au=
ro:folio lappati:craſſa radice hiſpida· Hæc cõmanduca
ta:ſi oculis ſubinde religatur:plumbum quod eſt genus
uitij:ex oculis tollit·Capnos prima quã pedes gallina=
ceos uocant:naſcens in parietinis:& ſepibus ramis te=
nuiſſimis ſparſiſq;:flore purpureo uiridis : ſucco caligi=
nem diſcutit·Itaq; in medicamenta oculorum additur·
Similis & nomine & effectu alia eſt capnos frutico
ſa:prætenera folijs coriãdri:cineracei coloris:flore pur
pureo·Naſcitur in hortis & ſegetibus hordeaceis·Cla=
ritatẽ facit iunctis oculis delachrymationẽq; ceu fumus
unde nomẽ accepit·Eadẽ euulſas palpebras renaſci pro=

hibet. Acoron iridis folia habet: angustiora tantum & longiore pediculo: radices nigras: minusq; uenosas. Cætero & has similes iridis: gustu acres: odore non ingratas: ructu faciles. Optimæ ponticæ: dein galaticæ: mox creticæ. Sed primæ in colchide iuxta phasin amnẽ: & ubicũq; in aquosis. Recentibus uirus maius q̃ uetustis. Creticæ candidiores põticis. Siccãtur utribus in umbra digitalibus frustis. Necnõ inueniuntur qui oxymyrsinæ radicẽ acoron uocant. Ideoq; quidã hanc acron agrion uocare malũt. Vis ei ad calfaciendũ extenuandũq; efficax cõtra suffusiones & calligines oculorũ succo eiusdem poto: cõtraq; serpentes. Cotyledon paruula herba cauliculo tenero: pusillo pingui folio: & cõcauo ut coxendices. Nascitur in maritimas petrosisq; uiridis: radice oliuæ modo rotonda. Oculis medetur succo. Est aliud genus eiusdẽ sordidis folijs: latioribus: densioribusq; circa radicẽ uelut oculũ cingentibus: asperrimi gustus longiore caule: sed pergracili. Vsus eius ad eadẽ quæ iridis. Aizoido genera: maius infictilibus uasculis seritur: quod aliqui buphthalmon uocãt: alij zoophthalmon alij stergeton: quod amatorijs conueniat. Alij hypogesson: quoniã i suggrũdis fere nascitur. Sũt qui ãbrosiã potius uocãt: et qui amerimnõ. Itali sedũ magnũ: aut oculũ aut digitellũ. Alterũ minusculũ: q̃d eritheles uocãt: alij tritheles: quia ter floreat: alij chrysotheles: aliqui isoetes: sed alij itali sedũ: alij aizoũ. Vtrũq; quoniã uireat sp. Aliqui semperuiuũ. Maius cubiti altitudinẽ excedit crassitudine plusq̃ pollicari. Aliud in cacumine linguæ simile carnosum: pingue: largo succo latitudine pollicari. Alia in terrã cõuexa: alia stãtia: ita ut ambitu effigiẽ imittentur oculi. Quod minus est: in muris parietinisq; nascitur: & tegulis. Fruticosum a radice: & sursum usq; ad

cacumen. Folijs angustis mucronatis: succosis: palmo al
to caule: radix inutilis. Huic similis est: quam græci an=
drachmen agriam uocant. Itali illecebrā pusillis latio=
ribus folijs & breuiori cacumine. Nascitur in petris:
& colligitur cibi causa. Omniū harū uis eadem: perfri
gerare & astringere. Medentur epiphoris folia impo=
sita: uel succus iunctus. Purgant enim ulcera oculorum
explentq;: & ad cicatricē perducunt: palpebras deglu=
tinant. Eædem capitis doloribus medentur: succo uel
folio temporibus illitis. Aduersantur phalangiorū icti=
bus. Aconito uero maius aizoum præcipue. A scorpioni
bus quoq; feriri id habentē negāt. Medentur & auriū
dolori. Item succus inunctus hyoscyami modice. Itē ar=
chileæ & minoris centoreæ & plantaginis peucedani
cum rosaceo & meconio. Acori succus cū rosa. Omnis
autem strigili calefactus infunditur. Cotyledon etiam
infunditur purulentis cum medulla ceruina calefacta.
Ebuli radices tritæ & succus linteo colatus: mox in so=
le densatus & cum opus est rosaceo dilutus & calefa
ctus parotidas: Verbenaca quoq;: itē plātago sanat: itē
sideritis cū axungia ueteri. Nariū ozenas emendat ari=
stolochia cū cypero. Dentibus remedio sunt panacis ra
dix cōmanducata: præcipue chironiæ: item collutis suc=
co. Radix hyoscyami ex aceto manducata. Item pole=
moniæ commanducantur: & plantaginis radices: aut
colluuntur in aceto decoctæ succo. Et folia sunt utilia.
Vel si sanguine gingiuæ putrescant: uel semen eiusdem
apostemata: & collectiones gingiuarum sanat. Et ari=
stolochia gingiuas dentesue confirmat. Verbenaca cum
radiee māducata & decoctæ ex uino aut aceto succus
collutus. Itē quinquefolij radices decoctæ ad tertias ui=
no aut aceto. Prius uero q̄ decoquatur aqua marina aut

ſalſa lauantur·Decoctũ diu tenendũ in ore·Quidã cine
re quinquefolij fricare malũt·Et uerbaſci radix decoqui
tur in uino ad colluẽdos dentes·Et hyſopo colluũtur: et
peucedani ſucco cũ meconio uel radicũ anagallidis ma-
gis fœminæ ſucco:ab altera nare qua doleat infuſo· Eri
gerõ a græcis:quæ a noſtris uocatur ſenecio·Hanc ſi fer-
ro circũſcriptã effodiat aliquis : tangatq; ea dentẽ &
alternis ter deſpuat ac reponat in eundẽ locũ: ita ut ui-
uat herba:aiunt dentem eum poſtea nõ doliturũ·Herba
eſt trixagini ſpecie & mollicia:cauliculis ſubrubicun-
dis·Naſcitur & in tegulis·& in muris·Nomẽ hoc græ
ci dederũt:quia uere caneſcit·Caput eius numeroſa diui
ditur lanugine:qualis eſt ſpinæ inter diuiſuras exeunte
Quare eam Callimachus achantida appellat:alij pap
pum·Nec deinde græcis de ea conſtat· Alij erucæ folijs
eſſe dixerunt:alij roboris:ſed minoribus multo·Radice
alij ſuperuacua:alij neruis utili : alij potu ſtrãgulanti·
E diuerſo quidã regio morbo cum uino dederũt· Et con-
tra omnia ueſicæ uitia·Item cordis & iocineris·Reni-
bus extrahere harenã dixere· Iſchia·dici drachmã cum
oximellite ab ambulatione propinauere · Torminibus
quoq; in paſſo utiliſſimã præcordijs etiã:cibo ex aceto
eam prædicantes ſerenteſq; in hortis · Nec defuere qui
& alterũ genus facerẽt·Nec quale eſſet demonſtrarẽt:
contra ſerpentes in aqua bibendam edendamq; comitia
libus dantes · Nos eam romanis experimentis per uſus
digeremus· Lanugo eius cũ croco & exiguo aquæ fri-
gidæ trita illinitur epiphoris·Toſta cũ mica ſalis ſtru-
mis·Ephemeron folia habet lilij :ſed minora:caulẽ parẽ
florẽ cæruleũ:ſemẽ ſuperuacuũ:radicẽ unã digitali craſ-
ſitudine·dẽtibus præcipuã conſiſam in aceto: decoctãq;
ut tepido colluantur·Et ipſa etiam radix mobiles ſiſtit·

Cauis & exeſis imprimitur· Chelidoniæ radix ex ace=
to trita continetur ore·Eroſis ueratrũ nigrũ imponitur
Mobiles dentes utralibet decocta in aceto firmãtur· La
brũ uenereũ uocant in flumine naſcentẽ·Eſt ei uermicu=
lus qui circa dentes ligatur:aut cauis dentiũ cæra inclu
ditur·Cauendũ ne euulſa herba terrã tãgat · Ranũculũ
uocamus quã græci batrachion · Genera eius quattuor·
Vnũ pinguioribus q̃ coriandri folijs: & ad latitudinẽ
maluæ accedentibus:colore liuido:caule albo:gracili:et
radice alba·Naſcitur in limitibus humidis & opacis·
Alterũ folioſius pluribus foliorũ inciſuris : altis cauli=
bus·Tertiũ minimũ eſt:graui odore:flore aureo · Quar=
tum ſimile huic flore luteo· Omnibus uis cauſtica ſi cru
da folia imponantur:puſtulaſq; ut ignis faciunt· Ideo
ad lepras et pſoras utuntur & ad tollenda ſtigmata·
Cauſticiſq; oibus miſcent· Alopecijs imponũt: celeriter
remouentes·Radix in dolore commanducata diutius rũ
pit dẽtes·Eadẽ ſicca conciſa ſternutamẽtũ facit · Noſtri
herbarij ſtrumeã uocant:quoniã medetur ſtrumis &
panis parte in fumo ſuſpenſa · Credũtq; ea rurſus ſata
rebellare quæ curauerint uitia·Quo ſcelere & planta=
gine utuntur·Oris ulcera intus ſuccus plantaginis emẽ
dat & folia radiceſq; cõmãducata:uel ſi rheumatiſmo
laboret os·Vlcera fetorẽq; quinquefoliũ·Vlcera pſylliũ
Cõpoſita quoq; ad fetorẽ uel maxime pudendũ uitium
trademus·Ergo folia myrti & lẽtiſci pari põdere gal
læ ſyriacæ dimidiũ pondus ſimul terere in uino uetuſto
ſparſa mandere matutino optimũ eſt · Vel hederæ bac=
cas cũ caſia & mirrha pari pondere ex uino·Naribus
utiliſſimũ eſt dracontij ſemen corticum ex melle:etiam
ſi carcinomata in ijs ſunt·Suggillata hyſopo emendan=
tur·Stigmata in facie mandragora illita delet·

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER XXVI.

PROOEMIVM.

Reliquæ per morborũ genera medicinæ: & de nouis morbis: & quid lichena sit: & quando primũ in italia cœperint: & de carbũculo: & de elephantiasi: & colo. Ca. i.

S ENSIT ET FACIES HOMINVM nouos omniq; æuo priore incognitos non italiæ modo: uerũ etiam uniuersæ prope europæ morbos. Tunc quoq; nec tota italia nec per illiricum galliasue: aut hispanias magnopere uagatos: aut alibi q̃ romæ: circaq; sine dolore quidẽ ullo aut sine pernicie uitæ: sed tanta fœditate: ut quæcunq; mors præferenda esset. Grauissimũ ex ijs lichenas appellauere græco nõẽ: latine quoniã a mẽto fere oriebatur ioculari primũ lasciua: ut est ꝑcax natura multorũ ĩ alienis miserijs. Mox & usurpato uocabulo mentagrã: occupantẽ multis: totos utiq; uultus: oculis tantũ immunibus: descendentẽ uero et in colla pectusq; ac manus fœdo cutis furfure. Nõ fuerat hæc lues apũd maiores patresq; nostros. Et primũ Tiberij Claudij Cæsaris principatu medio irrepsit ĩ italia quodã Perusino equite romano quæstorio scriba cũ ĩ Asia apparuisset: inde cõtagionẽ eius ĩportãte. Nec sensere id malũ fœmĩæ: aut seruitia: plebesq; hũilis aut media sed ꝓceres ueloci trãsitu osculi: maxime fœdiore multorũ qui perpeti medicinã tollerauerãt cicatrice q̃ morbo. Causticis nãq; curabatur: nec nisi usq; ĩ ossa cor

pus exustũ esset nõ rebellãte tedio. Aduenerũtq; ex ægy
pto genitrice taliũ uitiorũ medici hanc solã operã affe
rentes magna sua pda. Siquidẽ certũ est Maniliũ Cornu
tum ex ptorijs legatũ aquitanicæ prouinciæ sestertia. cc
elocasse in eo morbo ad curãdũ sese. Acciditq; sæpius: ut
noua cõtra gña morborũ gregatim sentirentur. Quo mĩ
rabilius quid põt reperiri? aliqua gigni repente uitia ter
rarũ in pte certa: certisq; membris hoĩum: uel ætatibus:
aut etiã fortunis tanq̃ malo eligẽte: hæc in pueris grassa
ri: illa in adultis: hæc pceres sentire: illa paupes. L. Pau=
lo. Q. Marcio censoribus primũ in italia carbunculũ ue
nisse: analibus cõscriptũ: ẽ peculiare narbonẽsis puinciæ
malũ: quo duo cõsulares obiere: condẽtibus hæc nobis. Eo
dem anno Iulius Ruffus: & Q. Lecanius Bassus: ille
medicorum inscitia sectus: hic uero pollice leuæ manus
euulso acu a semetipso tã paruo uulnere ut uix cerni pos
set. Nascitur in occultissimis corporum partibus: & ple
runq; sub lingua duricia rubens uarijs modis: sed nigri=
cans capite alias liuida corpus incendens neq; intume=
scens: sine dolore: sine pruritu: sine alio q̃ somni indicio:
quo grauatos in triduo aufert: aliquãdo & horrorẽ af=
ferens: circaq; pustulas paruas: rarius feriens stomachũ
Faucesq; cum inuaserit ocissime exanimãs. Diximus ele
phantiasin ante Pompeij magni ætatem non accidisse
in italia: & ipsam a facie sæpius incipientem. In nare
prima ueluti lẽticula mox inualescente p totum corpus
maculosa uarijs coloribus & inæquali cutæ alibi cras=
sa alibi tenui dura ceu scabie aspera ad posterũ uero ni=
grescente: & ad ossa carnes apprimente intumescenti=
bus digitis in pedibus manibusq;. Aegypti peculiare
hoc malum: & cum in reges incidisset: populis funẽ=
bre. Quippe in balneis solia temperabãtur humano san

guine ad medicinam eam. Et hic quidem morbus in italia celeriter reſtinctus eſt: ſicut & ille quem gemurſam appellauere priſci inter digitos pedum naſcentem etiã nomine oblitterato. Idipſum mirabile: alios deſinere in nobis morbos: alios durare: ſicuti colum. Tiberij Cæſaris principatu irrepſit: id malum. Nec quiſq̃ prior imperatore ipſo ſenſit: magna ciuitatis ambage cum edicto eius excuſantis ualitudinem legeret nomen incognitũ. Quid hoc eſſe dicemus: ut quas deorum iras? Parũ .n. erant homini cætera morborum genera: cum ſupra .ccc. eſſent: nisi etiam noua timerentur. Neq; ipſi homines pauciora ſibi opere ſuo negocia important. Hæc apud priſcos erant quæ memoramus remedia: medicinã ipſa quodãmõ rerũ natura faciẽte: & diu fuere.

Laus Hippocratis. Ca. ij

h Ippocratis certe qui primus medendi præcepta clariſſime condidit: referta herbarum mẽtione ĩuenimus uolumina. Nec minus dioclis Cariſtij qui ſecundus ætate famaq; extitit. Item Praxagoræ & Cryſippi: ac deinde Eraſiſtrati. Erophilo quidem q̃q̃ ſubtilioris ſectæ conditori ante omnes celebratam rationem eã paulatim uſu efficaciſſimo rerum omniũ magiſtro peculiariter utiq; medicinæ ad uerba garrulitatemq; deſcendente. Sedere nanq; in his ſcholis auditioni occupatum gratius erat: q̃ ire p ſolitudines: & quærere herbas alias aliis diebus anni.

De noua medicina: & Aſclepiade medico: & qua ratione ueterem medicinam mutauerit. Ca. iij.

d Vrabat tñ antiqtas firma magnaſq; cõfeſſæ rei uindicabat reliquias: donec Aſclepiades ætate magni Põpeij rhetoricæ magiſter: nec ſatis ĩ ea arte quæſtuoſus: ut ad alia ſagacis ingenii huc ſe repente conuertit: atq; ut neceſſe erat homini qui nec

id egiſſet:nec remedia noſſet oculis uſuq; percipienda
torrenti ac meditata quottidie oratione blandiens:om
nia abdicauit:totamq; medicinam ad cauſum reuocan=
do coniecturam fecit. Quippe res maxime communium
auxiliorum profeſſus. Abſtinentiam cibi:alias uini:fri=
cationem corporis:ambulationem:geſtationeſq;:cū unuſ
quiſq; ſemetipſum ſibi præſtare poſſet intelligere. Fauē
tibus cunctis ni eſſent uera:quæ facillima erant:uniuer=
ſum prope humanum genus circumegit in ſe nō alio mo
do q̃ ſi cælo emiſſus adueniſſet. Trahebat præterea men
tes artificio mirabili:uinum promittendo ægris:dando=
q; tempeſtiue tum frigidam aquam. Et quoniam cauſas
morborum prior ſcrutari Herophilus inſtituerat:uini ra
tionem illuſtrauerat. Cleophantus apud priſcos:ipſe co
gnominari:ſe frigidam dando præferens:& ut auctor
eſt. M. Varro:alia quoq; blandimenta excogitabat iā ſu=
ſpendēdo lectulos:quorū iactatu aut morbos extenuaret:
aut ſomnos alliceret:iam balneas auidiſſima hominum
cupidine inſtituēdo:& alia multa dictu grata atq; incū
da magna auctoritate:nec minore fama:cum occurriſſet
ignoto fūeri:relato homine ab rogo atq; ſeruato:nequis
leuibus momentis tantam cōuerſionē factā exiſtimet. Id
ſolū poſſumus indignari unum hominem e leuiſſima gē
te ſine opibus ullis orſum uectigalis ſui cauſa repente le=
ges ſalutis humano generi dediſſe:quas tamen poſtea ab
rogauere multi. Aſclepiadem uero adiuuere multi:quo=
rum cura nimis anxia & rudi:aut obruendi ægros ue=
ſte ſudoreſq; omni modo ciendi. Nunc corpora ad ignes
torrēdo:ſoleſue aſſidue quærēdo in urbe umbroſa:immo
uero tota italia imperatrice tū primū pēſili balnearū uſu
ad infinitum blādiēte. Præterea in quibuſdā morbis me
dendi cruciatus detraxit:ut in anginis quas curabāt in

fauces organo demisso. Damnauit merito & uomitiones tunc supra modum frequentes. Arguit & medicamentorum potus stomacho inimicos: quod est magna ex parte uetitum. Itaq; nos in primis quae sunt stomacho utilia signemus.

Irrisio magicae artis: & de lichene. Ca. iiij.

s
V per omnia adiuuere eum magicae uanitates: in tantum euectae ut abrogare herbis fidem cũctis possent. Aethiopide herba amnes ac stagna siccari cõiectu. Tactu clausa omnia aperiri. Achemenide cõiecta ĩ aciẽ hostiũ trepidare agmina: ac terga uertere. Latacen dari solitã a persarũ rege legatis: ut quocũq; uenissent omnium rerũ copia abũdarẽt: ac multa similia. Vbi nã istę fuere: cũ cimbri teutoniq; terribili Marte ulularent? aut cũ Lucullus tot reges magorum paucis legionibus sterneret? Cur ue romani duces primam semper in bellis rationẽ cõmertionum habuere? Cur Caesaris miles in pharsalia famẽ sensit: si abundantia omnis contingere unius herbae faelicitate poterat? Non satius fuit Aemilianũ Scipionem carthaginis portas herba patefacere: q̃ machinis claustra p tot annos quatere? Siccentur aethiopide pontinae paludes: tantũq; agri suburbani reddatur italiae. Nãq; apud eũdem Democritum inuenitur compositio medicamẽti: quo pulchri boniq; & fortunati gignantur liberi. Cur nunq̃ persarum regi talis ẽ dedita. Mirum esset profecto huc usq; prouectam credulitatẽ antiquorum saluberrimis ortam initijs: si in ulla re modum humana ingenia nouissent. Atqui nos hanc ipsam medicinam ab Asclepiade repertam suo loco probaturi essemus: euectã; ultra magos etiam. Sed haec est omni in re animorum conditio: ut a necessarijs orsa primum cunctã uenerint ad nimium. Igitur demonstratarum priore

libro herbarum reliquos effectus dicemus: adijciemusq; quas ratio dictauerit. Sed in lichenis remedijs atq; tam fœdo etiam malo: plura undiq; coaceruabimus: quanquã non paucis iam demonstratis. Medetur ergo plantago trita. Quinquefolium. Radix albuci ex aceto. Ficulni caules aceto decocti. Hibisci radix cũ glutino & aceto acri decocta ad quartas. Defricantur etiam pumice. & rumicis radix trita ex aceto illinitur. Et flos uisci cũ calce subactus. Laudatur & tithymallum cum resina decoctum. Lichen uero herba his omnibus præfertur. inde nomine inuento. Nascitur in saxosis folio uno ad radicem lato: caule uno: paruo: longis folijs dependentibus. Hæc delet & stigmata. Teritur cum melle. Est aliud genus lichenis petris tantum adhærens: ut muscus: qui: & ipse illinitur. Hic & sanguinem sistit uulneribus instillatus: & collectiones illitus. Morbum quoq; regium cum melle sanat ore illito & lingua. Qui ita curantur: aqua salsa lauari iubentur: ungi oleo amygdalino: hortẽsibus abstinere. Ad lichenas & tapsiæ radice utũtur trita cũ melle. anginæ & argemonia medetur sumpta ex uino. Et hysopũ cũ uino decoctũ & gargarissatũ. Peucedanũ cũ coagulo uituli marini æquis partibus. Proserpinaca cũ muria & ex oleo trita uel sua lingua habita. Item succus de quinquefolio potus cyathis tribus. Hic & omnibus faucium uitijs medetur gargarissatus. Verbascum priuatim tonsillis in aqua potum.

Ad strumas: & ad digitos: & ad pectus: & ad tussim medicinæ. Ca. V.

STrumis plantago. Chelidonia cum melle & axungia. Quinquefolium. Et radix persolatæ. Item cum axungia operitur folio suo imposita. Itẽ artemisia. Radix mandragoræ ex aqua. Sideritis

lata folia clauo sinistra manu circũfossa adalligãtur cu stodienda sanatis: ne rursus sata diro herbariorum scele re ut in quibusdam rebellet. Quod & in iis: quos arte misia sanauerit: prædici reperio. Item in iis quos planta go Damasion quæ & caucalis uocatur sub solstitio col lecta imponitur ex aqua cælesti folium tritum uel radix cum axũgia tusa: ita ut imposita folio suo operiatur. Sic & ad omnes ceruicis dolores tumoresq; quacũq; in par te. Bellis in pratis nascitur: flore albo aliquatenus ruben te. Hanc cum artemisia illatam efficaciorem produ͂t. Cõ durdon herba solstitialis flore rubro suspensa in collo cõ primere dicitur strumas. Item uerbenaca cum plantagi ne digitorum uitiis omnibus: & priuatim pterygiis. Quinquefolium medetur pectoris uitiis. Vel quod gra uissimum est tussis: huic medetur panacis radix in uino dulci. Succus hyoscyami etiam sanguinem excreantibus. Nidor quoq; accensi tussientibus. Item scordotis mixto nasturtio: & resina cum melle tusa arida. Facit & per se faciles excreationes. Item centaurium maius: & san guinem reiicientibus. Cui uitio & plãtaginis succus me detur. Et betonica obolis tribus in aqua contra purulen tas: contraq; cruentas excreationes. Persolatæ radix dra chmæ ponderis cum pineis nucleis. xi. Peucedani succus pectoris doloribus & acorum subuenit. Et ideo antido tis miscetur. Tussi daucum. Item scyticha herba. Ea de mum omnibus pectoris uitiis tussi & purulenta excreã tibus obolis tribus in passo.

De uerbasco: & chamæleuce: & bechio: & sal uia. Ca. vi.

Otidem obolis bibitur uerbascum: cuius flos aureus. Tanta huic uis est: ut iumentis etiam non tussientibus modo: sed ilia quoq; trahen

tibus auxilietur potus. Quod & de gentiana reperio: Radix chamæleucæ quæ tuſſilago dicitur: commanducata: & in uino madefacta non tuſſi tantum: ſed & faucibus prodeſt. hyſopi quoq; quinq; rami cum duobus rutæ & ficis tribus decoctis thoracem purgant: Tuſſim ſedat bechion: quæ & tuſſilago dicitur. Duo eius genera. Silueſtris ubi naſcitur: ſubeſſe aquas credunt: & hoc habent ſignū aquileges. Folia ſunt maiuſcula q̃ hederæ. v. aut. vii. ſubalbida a terra ſuperne palida: ſine caule: ſine flore: ſine ſemine radice tenui. Quidam eandem eſſe bechion: & alio nomine chamæleucen putant. Huius aridæ cum radice fumus per arundinem hauſtus aut deuoratus ueterem ſanare dicitur tuſſim. Sed in ſingulos hauſtus paſſum guſtandum eſt. Altera a quibuſdam ſaluia appellatur ſimilis uerbaſco: conteritur ea & colata calefit: atq; ita ad tuſſim laterisq; dolores bibitur. Contra ſcorpiones eadem & dracones marinos efficax. Contra ſerpentes quoq; ex oleo perungi ea prodeſt. Hyſopi faſciculus cum quadrante mellis decoquitur ad tuſſim.

Ad lateris dolores & pectoris: ad orthopnoeas ad iocinoris dolorem: & cordis pulmoni: urinæ: tuſſi: pectori ulceribus: renibus: epaticis: ad uomitiones: ad ſingultus: & pleureticos. Ca. vii.

l Ateris & pectoris dolores uerbaſcum cū ruta ex aqua. Betonicæ farina bibitur ex aqua calida. Stomachum corroborat ſcordotis ſuccus: centaurium gentiana ex aqua potæ. Plantago autem per ſe ſumpta in cibo cum lente alicæue ſorbitione. Betonica alias grauis ſtomacho uitia tamen ſanat pota uel folijs commanducata. Item ariſtolochia pota. Agaricum manducatum ſiccum ut ex interuallo merum ſorbeatur. Nym

phea heraclea illita. Peucedani succus. Psyllio ardoribus imponitur uel cotelydon trita cum polenta: uel aizoum. Molon scapo est striato foliis mollibus paruis radice quattuor digitorum: in qua extrema allii caput est. Vocatur a quibusdam syro: ex uino stomacho & dispnoeae medetur. Centaurium maius eligmate. Plantago succo. uel cibo. Betonicae tusae pondo libra mellis attici semuncia ex aqua calida quottidie bibentibus. Aristolochia uel agaricon obolis ternis ex aqua calida aut lacte asini pota. Cissanthemos ad orthopnoeas bibitur. Item hysopum. Et asthmaticis. Peucedani succus in iocineris doloribus & pectoris laterisque: si febres non sunt. Sanguinem quoque expuentibus subuenit agaricum uictoriati pondere tritum & in mulsi quinque cyathis datum: Idem & amomon facit. Iocineri primatim teucria bibitur recens drachmis quattuor in poscae hemina betonicae drachma una i aqua calida cyathis tribus ad cordis uitia: in frigida cyathis duobus. Quinquefolii succus iocineris & pulmonis uitiis: sanguinemque reiicientibus: & cuicunque sanguinis uitio intus occurrit. Iocineri anagallides mire prosunt. Capnion herbam qui hedere: bilem per urinam trahunt. Acoron iocineri medetur thoraci quoque: & praecordiis. Caucum. quae & ephedra: ab aliis anabasis uocata: nascitur uentoso fere tractu: scandens arborem: & ex ramis propendens folio nullo: cirris numerosa qui sunt iunci geniculati: radice palida. Datur ex uino nigro austero trita ad tussim: suspiria tormina & sorbitione facta in quam uinum addi conuenit. Item gentiana madefacta pridie contrita denarii pondere in uini cyathis tribus. Geum radiculas tenues habet nigras bene olentes. Medetur non modo pectoris doloribus aut lateris: sed & cruditates discutit iucundo sapore. Verbenaca uero omnibus uisceri

bus medetur: lateribus: pulmonibus: iocineribus: thoraci. Peculiariter autem pulmonibus: & quos ab iis phthisis tentat. Radix uero herbæ consiliginis: quam nuper inuentam diximus: suum quidem & pecorum omnium remedium præsens est. Pulmonum uitio uel traiecta tantum in auricula. Bibi debet ex aqua: haberique in ore assidue sub lingua. Superficies huius herbæ an sit in aliquo usu adhuc incertum est. Renibus prodest plãtaginis cibus. Betonicæ potus. Agaricum potum ut in tussi. Tripolium in maritimis nascitur saxis: ubi allidit unda: neque in mari neque in sicco folio Isatis crassiore: palmeo caule in mucrone diuiso: radice alba odorata crassa calidi gustus. Datur epaticis in farre cocta. Hæc herba eadem uidetur quibusdam quæ polium: de qua suo loco diximus. Syomphona uel cromphena alternis uiridibus roseisque per caulem foliis in posca sanguinem reiicientibus medetur. Iocineri autem herba melandryum nascens in segete ac pratis flore albo odorata. Eius cauliculus conteritur ex uino uetere. Item herba chalcetum e uineis contrita imponitur. Faciles præstat uomitiones radix betonicæ hellebori modo quattuor drachmis in passo aut mulso. Hysopum tritum cum melle utilius præsumpto nasturtio aut irione. Molemonium denarii pondere. Est & psyllibus lacteus succus qui densatus in gummi sumitur cum melle supradicto pondere: præcipueque bilem trahit. Rursus sistunt uomitionem cyminum silueftre: betonicæ farina: sumuntur ex aqua: absterguntque fastidia: cruditatesque digerunt daucum betonicæ farina ex aqua mulsa: plantago decocta caulium modo. Singultus hemionium sedat. Item aristolochia. Suspiria clymenos. Pleureticis: & peripneumonicis centauriũ

maius. Item hysopum bibitur. Pleureticis peucedani suc
cus. Alus autem: quam galli sic uocant: ueneti cotoneam:
medetur lateri: item renibus conuulsisq; & ruptis. Si-
milis est cunilæ bubulæ cacuminibus thymo dulcis: &
sitim sedat: raræ radicis alibi albæ: alibi nigræ. Eosdem
effectus lateris doloribus habet chamærops: myrteis cir
ca caulem geminis folijs capitibus græculæ rosæ ex uino
pota: ischiadicos dolores & spinæ leuat agaricum
potum ut in tussi. Item & stoecadis: aut betonicæ fari-
na ex aqua mulsa.

De omnibus uitijs uentris & remedijs: & eorum
quæ circa uel intra sunt: & de aluo sistenda uel sol-
uenda. Ca. viij.

P Lurimum tamen negocij humano generi al-
uus exhibet: cuius causa maior pars mortaliu3
uiuit. Alias enim cibos non transmittit: alias
non continet: alias non capit: alias non conficit. Eoq; mo
res uenere: ut homo maxime cibo pereat. Pessimum cor-
porum uas. Instat ut creditor. & sæpius die appellat.
Huius gratia præcipue auaritia expetitur: huic luxuria
conditur: huic nauigatur ad phasin: huic profunda ua-
da exquiruntur. Et nemo uilitatem eius æstimat consu-
mationis fœditate. Ergo numerosissima est circa hanc
medicinæ opera. Sistit eam scordotis recentis drachma
cum uino trita uel decocta potu. Polemonia quoq;: &
dysentericis ex uino datur. Verbasci radix pota ex aqua
duorum digitorum magnitudine. Nympheo heracliæ se
men cum uino potum. Radix superior ex xiphio drach-
mæ pondere ex aceto. Semen plantaginis in uino tritum
uel ipsa ex aceto cocta: aut alica ex succo eius sumpta.
Item cum lenticula cocta: uel aridæ farina inspersa po-
tioni cum papauere tosto & trito. Vel succus infusus:

aut potius betonicæ in uino ferro calefacto · Eadem cœliacis in uino austero datur· Is & iberis imponitur ut dictũ est·Tenasmo radix nymphea heracliæ e uino bibitur·Psylliũ in aqua cum radicibus decoctum· Aizoi succus aluũ sistit: & dysenterias & tineas rotundas pellit · Symphytis radix pota in uino aluũ & dysenteriã sistit·Item dauci·Aizoum folijs contritis ex uino torminibus resistit·Alcmeæ siccæ farina torminibus pota cũ uino·Astragalus folia habet lõga incisuris multis:obliqua circa radicẽ:caules·iij·aut·iiij·foliorũ plenos:florẽ hiacynthi:radices uilosas:implicatas:rubras:præduras Nascitur in petrosis apricis:& ijsdem niualibus: sicut pheneo archadiæ·Vis ei ad spissanda corpora · Aluum sistit radix in uino pota:quo fit ut moueat urinã reper cusso liquore:sicut pleraq; quæ aluum sistunt· Sanat et dysentericos in uino rubro tusa · Difficile autem tunditur·Eadem gingiuarũ suppurationi utilissima est fotu· Colligitur exitu autumni cum folia amiserit· Siccatur in umbra·Et ladano sistitur aluus utroq;·Quod in segetibus nascitur contuso et cribrato:bibitur ex aqua mulsa· Item nobili e uino · Ledon appellatur herba ex qua ladanũ fit in cypro barbis caprarũ adhærescens· Nobilius in arabia · Fit iam etiam in syria atq; africa·quod taxicon uocant·Neruos enim in arcu circundatos lanis trahunt adhærescente roscida lanugine·Plura de eo diximus inter unguenta·Hoc grauissimum odore est durissimum tactu·Plurimum enim terræ colligit:cum probetur maxime purũ·odoratum:molle:uiride:resinosum· Naturæ ei molliendi:siccandi:coquendi : somnum alliciendi·Capillum fluentem cohibet nigriciãq; custodit· Auribus cum hydromellite aut rosaceo infunditur·Furfures cutis & manantia ulcera sale addito sanat·Tus=

sim ueterem cum storace sumptum. Efficacissimum ad ructus. Aluum sistit & chondris: siue pseudo dictamnũ hypocisthis: orobathion uel orobanche a quibusdam dictum malogranato similis. Nascitur ut diximus sub cistho: unde nomen hoc. Arefacta in umbra sistit aluum ex uino austero nigroq; utraq;. Duo enim genera eius candida & rufa. Usus in suco spissat: siccat. Et russa magis stomachi rheumatismos emendat. Pota tribus obolis sanguinis excreationes. Cum amylo dysenterias pota & infusa. Item uerbenaca ex aqua data: aut carẽtibus febre ex uino amineo coclearibus. v. additis in cyathis tribus uini. Lauer quoq; nascens in riuis cõdita et cocta torminibus medetur. Potamogeton uero ex uino dysentericis etiam & cœliacis: similis bethæ. folijs minoribus tantum hirsutioribusq; paululũ supereminens extra aquam: peculiariter refrigerant: spissant: usus in folijs: cruribus uitiosis utilia: & contra ulcerũ nomas cum melle uel aceto. Castor hanc aliter nouerat tenui folio uelut equinis setis: thyrso longo: & leui in aquosis nascentem. Radice sanabat strumas & duritias. Potamogeton aduersatur et crocodilis: itaq; secũ habẽt eã qui uenantur illos. Aluum sistit & achillea. Eosdẽ effectus præstat & statice. vij. caulibus ueluti rosæ capita sustinens. Ceratia uno folio: radice nodosa & magna in cibo cœliacis & dysentericis medetur. Leontopodiõ alij liceoron: alij doripetron: alij toriuentoron uocant: cuius radix aluum sistit: purgatq; bilem in aqua mulsa addito pondere denariorum duum. Nascitur in campestri & gracili solo. Semen eius potum lyphatica somnia facere dicitur. Lagopus sistit aluũ e uino pota aut in febri ex aqua. Eadem inguini adalligatur in tumore. Nascitur in segetibus. Multi super omnia laudãt ad de=

ploratos dyſentericos quinquefolium decoctis in lacte radicibus & potis: & ariſtolochiam uictoriati pondere in cyathi uini tribus. Quæ ex ſupradictis calida ſumentur: hæc candente ferro temperari aptius erit. E diuerſo purgat aluum ſuccus cẽtaurij minoris drachma in hemina aquæ cum exiguo ſalis & aceti: bilemq; detrahit. Maiore tormina diſcutiũtur. Betonica aluũ ſoluit drachmis quattuor: in hydromelitis cyatis nouem. Item euphrobium uel agaricum drachmis duabus cum ſale modico potum ex aqua: aut in mulſo obolis tribus. Soluit & cyclaminos ex aqua pota: aut balanis ſubditis. Item chamæciſſi balanus. Hyſopi manipulus decoctus ad tertias cum ſale pituitas trahit: uel contritus cũ oxymellite & ſale. Pellitq; uentris animalia. Pituitã & bilem detrahit peucedani radix. Aluũ purgat anagallides ex aqua mulſa. Item epithymon: qui eſt flos e thymo ſatureiæ ſimilis. Differentia q hic herbaceus eſt alterius thymi albus. Quidam hypopheon uocant: ac ſtomacho minus utilis. Vomitiones mouet. Sedat tormina: & inflammationes diſcutit. Sumitur & ex ea eligmate ad pectoris uitalia cum melle & aliquando iride. Aluum ſoluit a quattuor drachmis ad ſex cum mellis exiguo: ſaliſq; & aceti. Quidam aliter epithymũ trahunt ſine radice naſci tenuis ſimilitudine pallioli rubens: ſiccari in umbra: Bibi ex aqua acetabuli menſura. Dimidia detrahere pituitam bilẽq;. Aluũ leniter ſoluit & nymphea in uino auſtero. Soluit et pygmocomõ erucæ folijs craſſioribus et acrioribus: radice rotũda: lutei coloris: terrã olẽte caule quadrãgulo modico tenui flore ocimi. Inuenitur in ſaxoſis locis. Radix eius in aqua mulſa. xij. põdere denariorũ et aluũ et bilẽ & pituitam exinanit. Semen ſomnia tumultuoſa fa=

cit una drachma in uino potum. Et capnos strumam di
scutit: detrahit bilem polypodion: quam nostri filiculã
uocant: similis enim est filici. Radix in usu pilosa: colo-
ris intus herbacæi: crassitudine digiti minimi: acetabu-
lis cauernosa ceu polyporũ cirri subdulcis: in petris na
scẽs: aut sub arboribus uetustis. Exprimitur succus aqua
madefacta: & ipsa minutim concisa inspergitur oleri
& betæ uel maluæ: uel salsamento: uel cum pulticula
coquitur ad aluum leuiter soluendã: uel in febri. Detra-
hit bilem & pituitã. Stomachũ offendit. Aridæ farina
indita naribus polypũ consumit. Floret: & semen non
fert. Scamonium quoq; stomachi dissolutionem facit:
bilem detrahit: aluũ soluit: præterq̃ si adijciantur aloes
drachmæ duæ obolis eius duobus. Est autem succus her-
bæ ab radice ramosæ pinguibus folijs triangulis albis
radice crassa madida nauseola. Nascitur pingui & al
bo solo. Radix circa canis ortum excauatur: ut in ipsa
confluat succus: qui sole siccatus digeritur in pastillos.
Siccatur & ipsa uel cortex. Laudatur natione colopho
nium: mysium priennense. Specie autem nitidum: & q̃
simillimum taurino glutini: fungosum tenuissimis fistu
lis: cito liquescens: uirus redolens: fuminosum: linguæ
tactu lactescens: q̃ leuissimum: cum diluitur albescens.
Hoc euenit & adulterimo. quod fit erui farina: & ti-
thymalli marini succo in iudæa fere: quod etiã strangu
lat sumptum. Deprehenditur gustu. Tithymallus enim
linguã excalefacit bulbi more: nec ante nec postea utile
Dedere & per se ex aqua uel mulsa & sale quaternis
obolis. Sed utilissime cum aloe: ita ut incipiente purga
tione mulsum bibatur. Fit & decoctum radicis in ace-
to ad crassitudinem mellis: quo lepræ illinuntur. Et ca-
put ungitur in dolore cum oleo. Tithymallum nostri

herbam lactariam uocant. alij lactucam caprinam. Narrantq; lacte eius i scripto corpore cum inaruerit si cinis inspergatur apparere litteras & ita quidam adulteras alloq malluere: q̃ codicillis. Genera eius multa. Primus cognominatur carachias: qui & masculus existimatur ramis digitali crassitudine rubris rugosis: quiq; aut sex cubitali longitudine a radice folijs pendet: in cacumini bus coma iunci. Nascitur in asperis maritimis. Legitur semen autumno cum coma: siccatum sole tunditur: & reponitur. Succus uero incipiente pomorum lanugine de fractis ramulis excipitur farina erui: aut ficis: ut cum iis arescat. Quinas autem guttas singulis excipi satis est. Traduntq; etiam totiens purgari hydropicos fico sumpta: quot guttas lactis exceperit. Succus cum colligitur: ne attingat oculos cauẽdum est. Fit & foliis tusis priore minus efficax. Fit & decoctum e ramis. Est & semẽ in usu cum melle decoctum ad catapotia soluendæ alii gratia. Semen & dentium cauis cæra includitur. Colluuntur & radicis decoctæ uino aut oleo. Illinunt & lichenas succo. Bibuntq; eum ut purgent uomitiones: & aluo soluta: alias stomacho inutilem. Trahit pituitam sale adiecto in potu: bilem aphronitro. Si per aluum purgari libeat in posca. Si uomitione: ĩ passo: aut aqua mulsa. Media potio tribus obolis cõstat. Ficos a cibo sumpsisse melius est. Fauces urit leniter. Est enim tam feruentis naturæ: ut per se extra corpori impositũ pustulas igniũ modo faciat: & pro caustico in usu sit. Alterum genus tithymalli myrsinitem uocant: alii caryten foliis myrti acutis & pungentibus: sed mollioribus: & ipsum etiam in asperis nascens. Colliguntur comæ eius hordeo turgescente: siccatæq; in umbra diebus. ix. in sole inarescunt. Fructus non pariter maturescit: sed pars anno se-

quente: & nux uocatur. Inde cognomen græci dedere. Demetitur cum messium maturitate. Lauatum deinde siccatur: & datur cum papaueris nigri duabus partibus: ita ut sit totum acetabuli modo: minus hic uomitionibus quã superior: cæteri ijdem. Aliqui sic & folium eius dedere: nucem uero ipsam in mulso aut passo: uel cum sesama. Trahit bilem & pituitam per aluum. Oris ulcera sanat. Ad nomas oris folium cum melle estur. Tertium genus est tithymalli: paralius uocatur siue tithymallis folio rotundo: caule palmum alto: ramis rubentibus semine albo: quod colligitur incipiente uua: & siccatum teritur: sumiturq; acetabuli mensura ad purgationes. Quartum genus helioscopion appellant: folijs portulacæ: ramulis stantibus a radice quattuor aut quinq; rubentibus semipedali altitudine succi plenis. Hoc circa oppida nascitur: semine albo: columbis gratissimo: quod colligitur incipiente uua. Nomen accepit: quoniam capita cum sole circũagit. Trahit bilem per inferna in oxymellite dimidio acetabulo: cæteri usus qui characiæ. Quintum cyparissian uocant propter foliorum similitudinem: caule gemino aut triplici nascentem in campestribus: cui eadem uis quæ helioscopio aut characiæ. Sextum platyphyllon uocant: alij corimbiten: alij amygdaliten a similitudine. Nec ullius latiora sunt folia. Pisces necat: aluum soluit: radice: uel folijs: uel succo in mulso aut aqua mulsa drachmis quattuor. Detrahit priuatim aquas. Septimum dendroides cognominant: alij cobion: alij letophyllon in petris nascens copiosissimum ex omnibus maxime cauliculis rubentibus: & semine copiosissimum: eiusdem effectus: cuius characias. Apioscylla siue rhaphanosagria iuncos

duos siue tres spargit in terra rubentes: folijs rutæ: radi ce cepe: sed amplior: quare quidam rhaphanum siluestrẽ uocant. Intus habet mammam candidam extra cortices nigros. Nascitur & in montuosis & asperis: aliquan do & herbosis. Effoditur uere: tusaq; in fictili mergitur Deiectoq; quod supernatat: reliquus succus purgat utra q; parte sesquiobolo in aqua mulsa. Sic & hydropicis datur acetabuli mensura. Inspergitur: & aridæ radicis farina potioni: aiuntq; superiorem partem eius uomitio ne biles extrahere: inferiorem per aluum. Tormina discu tit: quodcunq; betonica & panaces præterquam a cru ditate. Peucedani succus: inflationes & ructus gignit. Acori radix daucumue si lactucæ modo sumatur. Ladda num cyprium potum interaneorum uitijs occurrit. Item gentianæ farina ex aqua tepida fabæ magnitudine. Plã tago mane sumpta duabus linguis & tertia papaueris in uini non ueteris cyathis. iiij. datur somnum in eunti bus addito nitro seu polenta. Simul si post cibum detur. Colo infunditur hemina succi: uel in febri. Agaricũ po tum obolis tribus in uini ueteris cyatho uno lyeni mede tur. E panace omnium generum radix in mulso: sed teu cria præcipue pota arida & decocta quantum manus capiat in aceti heminis tribus. Ad uulnus illinitur eadẽ cum aceto: aut si tollerari non possit ex fico uel aqua. Polemonia bibitur ex uino. Betonicæ drachma ĩ oxyme litis cyathis tribus. Aristolochia contra serpentes. Arge monia vij. diebus in cibo sumpta lyenem consumere dici tur. Agaricum in aceto mulso obolis duobus. Nymphеæ heracliæ radix in uino pota & ipsa consumit. Cissan themus drachma bis die sumpta ĩ uini albi cyathis duo bus p dies. xl. lyenem dicitur paulatim emittere p urinã Prodest & hysopum cum fico decoctum. Lonchitidis

radix decocta prius q̃ semen emittat. Peucedani quoq; radix decocta & lyeni & renibus. Lyen acoro poto cõ sumitur. Præcordijs & ilibus utilissimæ radices. Climeni semen potum diebus. xxx. pondere denarij in uino albo. Betonicæ farina ex melle & aceto scylite pota. Radix lonchitidis in aqua & teucrium illinitur. Itẽ scordium cum cæra: agaricum cum farina fœnogræci uesicæ malis: cõtraq; calculos grauissimis cruciatibus: ut diximus: auxilio est. Polemonia ex uino pota: item agaricum plantago radice uel folijs potis ex passo. Et betonica ut in iocinere diximus. Item ramici pota atq; illita. Eadẽ ad strangurias efficacissima: ad calculos quidam betonicam & uerbenacam & millefolium æquis portionibus ex aqua pro singulari remedio bibere suadent. Strãgurias discutere & dictamum certum est. Item quinq; folium decoctum ad tertias in uino ictericis dari atq; illini utilissimum est. Xiphij quoq; radix superior urinã ciet infantibus. Enterocœlicis datur ex aqua: & illinitur uesicæ uitijs. Peucedani succus infantium ramici: & umbilicis eminentibus psylion illinitur. Vrinam cient anagalides: achoriq; radicis decoctum: uel ipsa trita potaq;: & omnia uesicæ uitia sanat: & calculos herba et radix cotiledonis. Itemq; genitalium inflamationem pari pondere: & caulis & seminis & myrrhæ. Ebulum tenerum cum folijs tritum ex uino potum calculos pellit. Impositum testes sanat. Erigeron quoq; cum farina thuris & uino dulci: testium inflammationes sanat. Symphiti radix illita enterocœlas cohibet: aufert & genitalium nomas hypocisthis alba. Artemisia quoq; datur cõtra calculos ex uino dulci: & ad stranguriã. Dolores uesicæ sedat ex uino nymphe æ heracliæ radix. Eadem uis crethmo ab Hippocrate admodum laudata. Est

autem inter eas quæ eduntur siluestrium herbarũ. Hanc certe apud Callimachum apponit rustica illa hecale. Speciesq́ elatæ hortensis: Caulis palmum unum altus. Semen feruens: odoratum ceu libanotidis: rotundum. Sic catum rumpitur. Habet intus nucleum candidum: quem aliqui cachryn uocant: folio pingui: albicante: ueluti oliuæ: crassiore: & salso gustu: radices digiti crassitudine tres aut quattuor. Nascitur in maritimis petrosis. Estur crudum coctumue cum olere odorati saporis & iucundi. Seruatur etiã in muria: præcipueq́ eius usus ad strãguriam. folio uel caule aut radice ex uino. Colorem quoq́ corporis gratiorem facit. Verum largior quoq́ inflationes. Aluũ soluit decocto. Vrinamq́ & a renibus dolorem trahit. Sic & alcmeæ siccæ farina in uino pota stranguriam tollit: efficacius addito dauco. Lyeni quoq́ utilis. Aduersus serpentes bibitur. Iumentis quoq́ in pituita aut stranguria hordeo inspersa succurrit. Anthyllion est lenti simillima: quæ in uino pota uesicas uitiis liberat. Sanguinem sistit. Altera est anthylis chamæpityos similis flore purpureo: odoris grauis: radice intubi uel magis cepea: similis portulacæ: nigriore radice: sed inutili: nascens in littoribus harenosis: gustu amara. In uino cum asparagi radice uesicæ plurimum prodest. Eadẽ præstat hypericon: quam alii chamæpityn: alii corion appellant: oleraceo frutice: tenui cubitali rubente: folio rutæ: odore acri: semine siliquæ: nigro maturescente cum hordeo. Natura semini spissandi. Aluum sistit. Vrinam cit. Ad calculos uesicæ cum uino bibitur. Est aliud hypericõ: quod alii corin appellant: folio tamarice: & sub ea nascitur: sed pinguioribus foliis: & minus rubentibus: odoratum: palmo altius: suaue: leniter: aculeatum. Vis semini excalfactoria: & ideo inflationem facit enteroce=

licis: sed stomacho non inutile praecipuum ad stranguriam si exulcerata non sit uesica. Medetur & pleureticis ex uino potum. Vesicae autem callitrichon trita similis cumino medetur: & data ex uino albo. Verbenaca quoq; folijs decocta ad tertias: uel radix eius e mulso calido calculos eijcit. Itemq; perpressa: quae aretij & in illyrico nascitur in aqua decocta e tribus heminis ad unum & pote. Trifolium ex uino sumptum & chrysanthemum primum. Anthemum quoq; calculos eijcit: paruis e radice folijs quinis: caulibus longis duobus: flore: radices tritae per se: ceu lauet crudum. Silaus nascitur glareosis & perênibus riuis: cubitalis: apij similitudine. Coquitur ut olus acrum: magna utilitate uesicae. Quae si scabiem sentiat: panacis radice sanatur. Aliter inutili uesicis. Calculos pellit malum erraticum radicis libra in uini congio decocta ad dimidias. Inde heminae sumuntur per triduum. Reliquum ex uino cum ʒio & urtica marina: & daucum: & plantaginis semen ex uino. Et herba fuluiana trita ex uino: quae & nomen inuentoris habet nota tractantibus urinas cit. Scordion testium tumores sedat. Hyoscyamum genitalibus medetur. Peucedani succus ex melle & semen stranguriae. Agaricum obolis tribus in uini ueteris cyatho uno. Trifolij radix drachmis duabus in uino: dauci una drachma uel seminis. Ischiadici & semine & folijs erythrodani tritis sanantur panacae pota. Et infricata polemonia aristolochiae decoctae folijs. Agarico quidem & neruus qui platys appellatur: atq; humerorum dolor sanatur obolis tribus in uini ueteris cyatho uno poto. Quinque folium ischiadicis: & bibitur & imponitur. Itẽ; scamonia dacocta cum hordei farina. Semen hyperici utri-

usq; bibitur ex uino. Sedis uitia & attritus celerrime sanat plantago. Condylomata uero quinquefolium. Sedem conuersam cyclamini radix ex aceto. Anagallides caerulea procidentia sedis retro agit. E diuerso rubens prorirat. Coterydon condylomata & hemorrhoidas mire curat. Testium tumores acori radix decocta in uino tritaq; & illita. Intertrigines negat fieri Cato absinthium ponticum secum habentibus.

De pulegio & argemone. Ca.ix.

a Lij adijciunt: & pulegium: quod ieiunus quis legerit: si post se alliget. Inguinis dolores prohibet: aut sedat coeptos. Inguinaria: quam quidam argemonem uocant: passim in uepribus nascens. Vt prosit inguinibus in manu tantum habenda est. Panos sanat panaces cum melle. Plantago cum sale. Quinquefolium. Persolatae radix ut in strumis. Item damasonium. Verbascum cum sua radice tusum uino aspersum: folioq; inuolutum: & ita in cinere calfactum: ut imponatur calidum. Expertiq; affirmauere plurimum remedium esse: si uirgo imponat nuda ieiuna ieiuno: & manu supina tangens dicat: Negat Apollo pestem posse crescere: quam nuda uirgo restinguat: atq; ita retrorsa manu ter dicat: totiensq; dispuant ambo. Medetur & radix mandragorae ex aqua: radicis scamoniae decoctum cum melle. Sideritis cum adipe ueteri: contusa marrubium cum axungia uetere: uel chrysippea cum ficis pinguibus: quae hoc ab inuentore habet nomen.

De nymphea: & abstinentia: & appetentia ueneris: & de satyrio: erythrococco: & crategi: & sideriti. Ca.x.

Ad resibéda venerem

u Enerem in totum adimit(ut diximus)nym=
phea heraclia:eadem semel pota in.xl.dies.in=
somnia quoq; ueneris a ieiuno pota & in ci=
bo sumpta. Illita quoq; radix genitalibus inhibet nõ so=
lum uenerem:sed affluentiam geniture:ob id corpus ale
re uocemq; dicitur. Appetentiam ueneris facit radix e xi
phio superior data potu in uino. Item quam crethmos
agrios appellant. Et orminos agrios cum polenta contri
tus. Sed inter pauca mirabilis est orchis herba:siue sara=
pias:folijs porri:caule palmeo:flore purpureo : gemina
radice:testiculis simili:ita ut maior:siue(ut aliqui dicũt)
tenuior:ex aqua pota excitet libidinem:minor siue molli
or e lacte caprino inhibeat. Quidam folio scyllæ esse di
cunt leuiori ac minori:caule spinoso. Eiusq; radices sanãt
oris ulcera:thoracis pituitas:aluum sistunt e uino potæ.
Concitatricem uim habet satyrion. Duo eius genera:una
longioribus folijs q̃ oleæ:caule quattuor digitorum flo=
re purpureo:radice gemina ad formã hominis testiũ al
ternis ãnis ĩtumescente ac residẽte. Altera satyriõ orchis
cognominatur:& fœmina esse creditur. Distinguitur ĩ
ternodijs:& ramosiore frutice:radice fascinis utili. Na
scitur fere iuxta mare. Hæc tumores & uitia ptiũ erum
pentia cũ polenta illita sedat:uel per se trita. Superioris
radix in lacte ouis colonicæ data:neruos intẽdit. Eadem
ex aqua remittit. Græci satyrion folijs lilij rubri mino=
ribus & tribus non amplius e terra exeuntibus tradũt:
caule leuĩ cubitali nudo:radice gemina:cuius inferior ps
& maior mares gignit:superior ac minor fœminas. Est
& aliud genus satyrion erythrococcõ appellant: semi=
ne uiticis:maiore:leui:duræ radicis:cortice rubro : intus
album includitur:sapore subdulci. Fertur in montosis in
ueniri. Venerem etiam si omnino manu teneatur radix

stimulat. Magis adeo si bibatur in uino austero. Arieti- bus quoq; & hircis segnioribus i potu dari. Et a sarma tis equis ob assiduum labore3 pigrioribus in coitu: quod uitiũ prosedamũ uocãt. Vim eius restinguit aqua mulsa aut lactuca sumpta. In totũ quide3 græci cũ cõcitatione3 hãc uolũt significare: satyrion appellant. Sic & crate= gin cognominantes & thelygonon: quarũ semẽ testium simile est. Tithymali quoq; ramorũ medullã habentes: ad uenerẽ proniores fieri dicuntur. Prodigiosa sunt quæ circa hoc tradit Theophrastus auctor alioquin grauis: septuageno coitu durare libidinem contactu herbæ cuius dam: cuius nomen speciemq; non posuit. Sideritis adalli gata uarices minuit: & sine dolore præstat. Podagræ morbus rarior solebat esse non modo patrum auorumq; memoria: uerum etiam nostra Peregrinus & ipse. Nam si italiæ fuisset antiquitus: latinum nomen inuenisset. Insanabilis non est credendus. Quippe quoniã in mul= tis & sponte desinit: & in pluribus curatur. Medetur panacis radices cum uua passa: succus hyoscyami cum fa rina: uel semen scordion ex aceto. Iberis uti dictum est. Verbenaca cum axungia trita cyclamini radix: cuius de coctum & pernionibus prodest. Podagras refrigerat ra dix e xiphio. Semen e psyllio. Cicuta cum lythargyrio aut axungia. Aizoum in primo impetu podagræ ruben= tis: hoc est calide. Vtrilibet uero conuenit erigeron cum axungia. Plantaginis folia trita addito sale modico. Ar gemonia tusa ex melle. Medetur & uerbenaca illita: aut si pedes macerentur in eius decocto. Est & lappa= go similis anagallidi: nisi esset ramosior ac pluribus fo= liis: aspera: rugosa: asperioris succi: grauis odoris: quæ ta= lis est mollugo uocatur. Similis & asperioribus foliis asparago. Superioris succus expressus pondere. xi. dena=

Ad podagras

riorum in uini cyathis duobus quottidie sumitur. Praeci
pue uero liberat eo malo phycosthalassion : idest fucus
marinus lactucae similis : qui conchylijs substernitur:
non podagrae modo.sed omnibus articuloruz morbis im
positus priusq̃ exarefiat. Tria autem genera eius. Latuz
& alterum longius:quadantenus rubens. Tertium cri=
spis folijs:quo in creta uestes tinguntur:omnia eiusdem
usus. Nicander eam & aduersus serpentes in uino dedit
Salutare est & semen eius herbae: quam psyllion appel
lauimus:madefactum aqua admixtis in heminam semi=
nis resinae colophoniae coclearibus duobus : thuris uno.
Landantur & mandragorae folia cum polenta tusa.

Medicinae generales de pedibus:talis: articulis: ner=
uis:& remedia contra morbos:qui totum corpus oc
cupat:& de myrtido:& uigilijs:& paralysi: &
de febribus frigidis:& febre iumentorum:& phre
neticis:& chamaeacta:& aizoo:& igne
sacro Ca.xi.

t Alis uero tumentibus limus aquaticus cum
oleo subactus mire prodest. Articulus succus
e centaurio minore. Idem neruis utilissimus.
Item centaurium. Betonica neruis discurrentibus p scapu
las humeris:spinae:lumbis:pota ut in iocinere. Articulis
quinquefolium impositum. Mandragorae folia cum po=
lenta:uel radix recens tusa cuz cucumere siluestri:uel de=
cocta in aqua. Cubitorum ac pedum rimis polypodij ra=
dix. Articulis succus hyoscyami cum axungia. Amomi
succus cum decocto. Item centunculus decocta :uel mu=
scus recens ex aqua obligatus donec inarescat. Item
lappae boariae radix e uino pota. Cyclaminos decocta
in aqua perniunculos curat : omniaq; alia frigoris ui=
tia. Perniunculos curat & cotelydon cum axungia.

Folia ex batrachio. Epictymi succus. Clauos pedum extrahit ladanum cum castoreo. Verbenaca ex uino. Nunc peractis malis quae membratim sentiuntur: dicemus de ijs quae totis corporibus grassantur. Remedia autem haec communia inuenio. Ante omnes pota dodecatheum de qua diximus. Deinde panacis omnium generum radices peculiariter longinquis morbis. Et semen interaneorum uitijs. Ad omnes uero corporis dolores succum e scordio. Item betonicae: quae pota colorem plumbeum corporis priuatim emendat: gratioremque reducit. Geranion aliqui myrrhin: alij myrthida appellant. Similis est cicutae folijs minutioribus: & caule breuiori rotundo: saporis & odoris iucundi. Nostri sic eam tradunt. Graeci folijs candidioribus pauloquam maluae caulibus tenuioribus & pilosis: ramosam ex interuallis binum palmorum & in ijs folijs: inter quae in cacuminibus capitula sunt gruum. Alterum genus folijs anemones: diuisuris longioribus. radice mali modo rotunda: dulci: reficientibus se ab imbecilitate utilissima: & fere talis uera est. Bibitur contra phthisin drachma in uini cyathis tribus bis die. Item cōtra inflationes: quae & cruda idē pstat. Succus radicis auribus medetur: Opisthotonicis semē drachmis quattuor cū pipere & myrrha potū phthisin sanat: & plantaginis succus: si bibatur. Et ipsa decocta in uino cum sale & oleo a somno matutino refrigerat. Eadem datur ijs: quos atrophos uocant: interpositis diebus. Betonica phthisicis eligmate cum melle fabae magnitudine. Agaricum potum duobus obolis in passo: uel daucum cum centaurio maiore in uino. Phagedenis: quod nomen sine modo esurientium est: & alijs ulcerum: tithymali medetur cum sesamis sumpti. Inter mala uniuersi corporis uigiliae sunt plerisque. Harum re=

medio monstratur panaces clymenos aristolochia: & odore: & peruncto capite. Aizoum siue sedum si inuolutum panno nigro ignorantis puluino subijciatur: onothera siue onuris hylaritatem afferunt in uino. Amygdalino est folio: flore rosaceo: fruticosa: longa radice: & cũ siccata est uinum olente. Hæc in potu data feras quoq; mitigat. Cruditates: quæ nauseam faciunt digerit betonica. Eadem pota a cœna concotionem facit in oxymelitis cyathis tribus drachmæ pondere: & crapulam discutit. Item agaricum post cibos in aqua calida potum. Paralysin betonica sanare dicitur. Item iberis ut dictum est. Eadem & torpentibus membris prodest. Item argemonia omniaq; quæ periclitentur secari discutiendo. Comitiales sanantur panacis: quam heracleam diximus: radice pota cum coagulo uituli marini: ita ut sint panacis tres partes. Plantago pota. Betonica in oxymelitis drachma uel agarici obolis tribus. Folia quinquefolij ex aq. Sanat & archezostis: sed cum amineo pota. Sanat & baccharis radix arida in puluerem contrita cyathis tribus cum coriandro in aqua calida. Et centunculus trita ĩ aceto aut melle: aut in aqua calida. Verbenaca ex uino pota. Hysopi baccæ ternæ cõtritæ & in aqua potæ diebus sexdecim. Peucedanum cum coagulo uituli marini æquis portionibus potum. Quinquefolij contrita folia ex uino sumpta diebus. xxx. in betonicæ farinæ pondo denariorum. xiij. cum aceti scyllitici cyatho mellis attici unciа. Scamonium obolis duobus cum castorei drachmis quattuor. Febres frigidas leniores facit agaricum potuз in calida aqua. Tertianas sideritis cum oleo. Item ladanum: quod in segetibus nascitur contusum. Plantago ex aqua mulsa duabus horis ante accessionem pota binis drachmis. Vel succus radicis madefactæ uel tusæ. uel ipsa

radix trita in aqua ferro calfacta. Quidã q; ternas radices in tribus cyathis aquæ dedere. Iidẽ ĩ quartanis quaternas fecerunt. Buglosso inarescente si quis medullam e caule eximat: dicatq; ad quem liberandum febrẽ id faciat: & alliget ei septẽ folia ante accessionẽ: aiunt a febre liberari. Itemq; betonicæ drachmã in aquæ mulsæ cyathis tribus uel agaricũ: maxime in iis febribus quæ cum horrore ueniunt. Quinquefolij folia quidam terna tertianis dedere: quaterna quartanis: plura cæteris: aliis omnibus obolis tribus cum pipere ex aqua mulsa. Verbenaca quidem & iumentorũ febribus in uino medetur. Sed in tertianis a tertio geniculo incisa: quartanis a quarto. Bibitur & semen hyperici utriusq; in quartanis: & horroribus betonicæ farina: quæ omnes horrores coercet. Item panaces adeo ex calfactoria natura: ut per niuem ituris bibere: id ac perungi eo præcipiant. Et aristolochia perfrictionibus resistit. Phreneticos somnus sanat: qui contingit peucedano ex aceto capiti infuso anagallidum succo. E diuerso lethargicos excitari labor est. Hoc præstat euphorbium (ut peribent) ex aceto naribus tactis peucedani succo. Contra insanias betonica bibitur. Carbunculos rumpit panaces. Sanat betonicæ farina ex aqua aut brassica cum thure frequẽti positu calidæ: uel e carbone in conspectu extincto fauilla digito sublata & illita: uel plantago tusa. Tithymallus charatices hydropicos sanat. Panaces: plantago in cibo: cum prius panem siccũ comederint sine potu. Betonica drachmis duabus in duobus cyathis uini aut mulsi. Vel agaricum: uel semen lõchitidis duabus linguis ex aqua potum. Psyllium in uino. Anagallidũ succus. Cotelydonis radix ex mulso. Ebuli recentis radix excussa tantũ nec colluta quantum duo digiti comprehendant: ex ui-

ni ueteris calidi hemina. Trifolij radix drachmis duabus in uino. Tithymallum: platyphyllon cognomine Semen hyperici: quod coris appellatur. Actæ quam quidam esse ebulum putant radice contrita in uini cyathis tribus si febris absit: uel semine ex uino nigro. Item uerbenaca fasciculo manus plenæ decocta in aqua ad dimidias. Præcipue tamen chamæactæ succus aptissimus creditur. Eruptiones pituitasq; emendat plantago. Cyclamini radix cum melle. Ebuli folia contrita & e uetere uino imposita etiam boam sanat: id est rubentes papulas. Pruriginẽ succus strychni illitus. Igni sacro medetur aizoum. Folia trita cicutæ. Mandragoræ radix. Siccatur in asses ut cucumis: primoq; super mustum suspenditur: mox in fumo: dein tunditur in uino: aut aceto. Prodest & uino myrteo fouere: mentæ sextans: uini sulphuris uncia ex aceto simul trita: fuligo ex aceto. Ignis sacri plura sunt genera. Inter quæ medium hominem ambiens: qui zoster appellatur: & enecat: si cinxerit. Medetur plantago cũ creta cymolia: & peristereos per se. Radix persolatæ. Alijs quæ serpũt cotelydonis radix cũ mulso. Aizoũ. Succus linozostis ex aceto.

Ad eluxata membra: & contra morbum regium: & contra furunculos: & fistula: & inflationes: & ambustionẽ: & contra alios morbos: ad neruos: & sanguinem. Ca. xij.

Radix polypodij illita luxatis medetur. Doloremq; & tumores tollunt semen psyllij. Folia plantaginis tusa: sale modico addito. Verbasci semen ex uino decoctum & contritum. Cicuta cum axungia. Folia ephemeris tuberibus atq; tumoribus. Illinunturq; etiam dum discuti possunt. Morbum regium in oculis præcipue mirari est tenuitatem illam.

densitatemq; tunicularum felle subeunte. Hippocrates a septimo die in febre mortiferum signum esse docuit. Nos scimus uixisse aliquos etiam ab hac desperatione. Fit uero & citra febres: impugnaturq; centaurio maiore (ut diximus) poto. Betonica agarici obolis tribus ex uini ueteris cyatho. Item uerbenacæ folio obolis tribus ex uini calidi hemina quatriduo. Sed celerrime quinquefolii succus medetur tribus cyathis potus cũ sale et melle. Cyclamini radix drachmis tribus bibitur in loco calido: et perfrictionibus tuto: sudores enĩ felleos mouet. Folia tussilaginis ex aqua. Semen linozostis utriusq; inspersum potioni: uel cum absinthio aut cicere decoctum. Hysopi bacchæ cum aqua potæ. Lichen herba si cum sumitur: cætero olere abstineatur. Polytrix in uino data. Struchion in mulso. Passim & in quacũq; parte ac maximo incõmodo nascuntur: qui furunculi uocantur: mortiferũ aliquando malũ confectis corporibus. Remedio sunt pignocomi folia trita cum polenta: si nondum caput fecerint. Discutiunt & folia ephedri illitæ. Fistulæ quoq; in omni parte serpunt: medicorum uitio male sectis corporibus. Auxilio est centauriũ minus collyriis cum melle decocto additis. Plantaginis succus infusus. Quinquefolium cum sale & melle. Ladanum cum castoreo. Cotyledon cum medulla ceruina calefacta imposita. Verbasci radicis medulla collyrii tenuitate in fistulã additur. Vel aristolochiæ radix. Vel succus tithymalli. Collectiones inflammationesq; sanãt argemoniæ folia illita. Duritias & collectiones omnes uerbenaca uel quinquefolium: decoctũq; in aceto uerbasci folia uel radix. Hysopum e uino impositum. Acori radix decocto eius herbæ fouentibus. Aizoum. Item quæ contusa sint: duritiasq; & sinus corporis & tela omnia infixa cor

pori extrahunt: folia tussilaginis. Daucum. Semen leon
topodi tritum in aqua cum polenta. Suppurationibus
imponuntur pignocomi folia trita cum polenta: uel se=
men. Item orchis. Vitia quæ sunt in ossibus satyrij radi
ce imposita efficacissime sanari dicuntur. Nome & col
lectiones omnes fuco maris priusq̃ inarescat. Et alc=
meæ radix collectiones discutit. Ambusta sanantur plã
tagine arctio: ita ut cycatrix fallat. Folia eius in aqua
decocta & contrita illinũtur. Radices cyclamini cum
aizoo. Herba ipsa hyperici: quod corion appellauimus.
Neruis & articulis conuenit plantago trita cum sale.
Argemonia tusa ex melle. Peucedani succo perungun=
tur spastici: tetanici. Neruorum duriciæ ægylopis succo
Doloribus erigeron ex aceto illinitur. Epithymo spasti
cis & opisthotonicis perungi: semine hyperici: quod
coris uocatur. Idemq; bibere prodest. Phrynion dicitur
etiã abscissos sanare neruos si confestim imponatur tri
ta uel mansa. Spasticis: tremulis: opisthotõicis alcmeæ
radix bibitur ex aqua mulsa. Sic & rigores excalfacit.
Sanguinis profluuium sistit herbæ peoniæ semen rubrũ
Eadem & in radice uis. Cyclaminos uero si ore sanguis
reijciatur: siue e naribus: siue aluo fluat: siue fœminarũ
utero. Item lysimachia pota uel illita: uel naribus indi=
ta. Item plantaginis semen. Quĩquefolium potum &
illitum. Cicutæ semen in nares si inde fluat tritum ex
aqua & inditum. Aizoum. Astragali radix sistit. Et
ischemon. Et achillea.

De herba equiseto: & stephanomeli: & erisitale:
& contra uermes. Ca. xiij.

Quisetum hippuris a græcis dicta & in pra
tis nascens: uituperata a nobis. Est autem pi=
lus terræ equinæ setæ similis: lienem cursorũ

extinguit decocta fictili nouo ad tertias quantum uas capiat: & per triduum heminis pota: unctis esculentis ante diem unum interdicitur. Græcorum uaria circa hanc opinio. Alij pini folijs similem nigricantem codē nomine appellant: uim eius ammirabilem tradentes: q etiam sanguinis profluuia uel tacto eo tantum homine sistat: alij hippurin: alij ephedron: alij anabasin uocant. Traduntq; iuxta arbores nasci & scandentem eas dependere comis iunceis: multis nigris: ut ex equorū cauda geniculatis ramis: folia habere pauca: tenuia: exigua: semen rotundum simile coriandro: radice lignosa: nasci in ambustis maxime. Vis eius spissare corpora. Succus sanguinē e naribus fluentem inclusus sistit. Item aluum. Medetur dysentericis in uino dulci potus cyathis tribus. Vrinam cit. Tussim orthopnoeam sanat. Item rupta: & quæ serpunt. Intestinis & uesicæ folia bibuntur. Enterocœlen cohibet. Faciunt & aliam hippurin breuioribus & mollioribus comis candidioribusq; per q̄ utilem ischiadicis: & uulneribus ex aceto impositam: propter sanguinem sistendum: Et nymphea trita plagis imponitur. Peucedanum cum semine cupressi bibitur: si sanguis per os redditus est: fluitq; ab infernis. Sideritis tantam uim habet: ut q̄uis recenti gladiatoris uulneri illigata: sanguinem claudat. Quod facit & ferulæ cinis uel carbo. Fungus uero etiam efficatius: qui secundum radicem eius nascitur. Per nares autem fluenti & cicutæ semen tritum ex aqua inditumq; efficax habetur. Item stephanomelis ex aqua. Betonicæ farina e lacte caprino pota sistit ex ubere fluentem. Plantagoq; contusa: Eiusdem succus uomentibus sanguinem datur. Ad erraticum autem radix persolatæ cum axungia uetere illita. Potatur a

ruptis conuulsisq;: & ex alto deiectis cẽtaurium maius. Gentianæ radix trita uel decocta uel succus betonicæ. Et hoc amplius addo: iocineris uel lateris contortionibus: panaces scordion aristolochia pota cum agarico. Item contusis & euersis potum duobus obolis in mulsi cyathis tribus. Aut si febris sit: in aqua mulsa uerbascum: cuius flos similis auro est. Acori radix. Aizoum omne. Sed e maiori succui efficacissime. Item symphyti radices: uel decoctum. Daucum crudum. Erysithale est flore luteo foliis achanti. Bibitur e uino. Item chamærops: & in sorbitiones irio uel plãtago omnibus modis. Item phthiriasi: quo sylla dictator consumptus est. Nascuntur quoq; i sanguine ipso hominis animalia exesura corpus. Resistitur uuæ taminiæ succo aut ueratri cum oleo punctis corporibus. Taminia quidem in aceto decoctu etiam uestes eo tedio liberat.

De ulceribus: & ad plagas: & de polycmeno. Ca. xiiij.

u Lcera multorum generum: ac multis modis curantur. Panacis omnium generum radix ex uino calido illinitur manantibus. Siccat priuatim quam chironiam diximus. Cum melle trita tubera aperit: ulceribusq; quæ serpunt. Deploratis auxilio est cum æris flore uino temperata omnibus modis uel flore uel semine uel radice. Eadem cum polenta uetustis uulneribus prodest. Heracleon quoq; sidercon Apollinaris. Psyllium. Tragacantha: Scordotis cum melle purgat. Farina eius carnes excrescentes per se insparsa consumit. Polemonia ulcera: quæ cacoethe uocant: sanat. Centaurium maius insparsum uel illitum. Item minoris coma decocta uel trita: uetera quoq; ulcera purgat & persanat. Foliculi climeni recentibus plagis imponuntur. Il=

linitur autem gentiana ulceribus quæ serpunt radice tusa uel decocta in aqua ad mellis crassitudinem: uel succo uulneribus. Ex ea factum lichium. Lysimachia recentibus plagis medetur. Plantago omnium generum ulceribus: peculiariter fœminarum senum & infantium: Igne mollita melior: & cum cæroto crassa ulcerum labra purgat: Nomas sistit. Et tritam suis folijs integere oportet. Suppurationes: collectiones: sinus ulcerum. Chelidonia quoq; siccantur ulcera adeo: ut etiam pro spodio utantur eadem iam desperatis cum axungia imponitur. Dictamum pota sagittas pellit: & alia tæla extrahit illita. Bibitur ex aquæ cyatho foliorum obolo. Proxime pseudodictamum. Vtraque etiam suppurationes discutit. Aristolochia quoque putrida ulcera exest. Sordida expugnat cum melle: uermesq; extrahit. Itemq; clauos in ulceribus natos. Et infixa corpori omnia: præcipue sagittas & ossa fracta cum resina. Caua uero ulcera explet per se. Et cum iride recentia uulnera ex aceto. Vetera ulcera uerbenaca: quinquefolium cum sale & melle. Radices persolatæ uulneribus ferro illatis recentibus imponuntur: folia ueteribus. Cum axungia utraq;: & suo folio operitur. Damasonium autem & in struma. Folia uerbasci ex aceto & uino. Peristericos ad omnia genera uel callosorum putrescentiumq; ulcerum facit. Manantia nymphea heracliæ radix sanat. Item cyclamini radix uel per se: uel ex aceto: & cum melle. Eadem & contra steatomata efficax: sicut ad ulcera manantia hysopum. Item peucedanum: cui ad recentia uulnera tāta uis est: ut saniē ossibus extrahat. Præstāt hoc & anagalides: cohibentq; quas uocant nomas: & rheumatismos. Vtiles & recentibus plagis: sed pcipue senū

corpori. Cum cæroto apostemata: & ulcera tetra folia mandragoræ recentia. Radix uulnera cũ melle aut oleo. Cicuta consiligini mixta mero. Aizoum harpetas quoq; & nomas ac putrescentia: sicut erigeron uermiosa. Recentia autem uulnera astragali radix: & uetera quoq; ulcera purgat hypocistis utraq;. Leontopodij semen tritum in aqua & cum polenta illitum spicula sagittariorum extrahit. Item pycnocomi semen: tithymallus. Characites succo gangrenas phagedenas putria: uel decocto ramorum cum polenta & oleo. Orchis radices. Hoc amplius & cachoete ex aceto cum melle siccæ & recentes Per se uulnera onothera efferentia sese ulcera sanat. Scythæ uulnera scythice curant: At carcinomata argemõia ex melle efficacissima est. Vulneribus presanatis asphodeli radix decocta ut diximus: trita cum polenta & illita. Quibuscunq; uero apollinaris. Astragali radix ĩ puluerem trita humidis ulceribus prodest. Item callitirx decocta in aqua. Priuatim uero iis quæ calciamento facta sunt: uerbenaca. Necnõ & lysimachia contrita. Ac nymphea arida infricata. Polytrix inueteratis iisdem utilior Policnemon cunilæ bubulæ similis est semine pulegij surculosas multis geniculis corymbo odorata acri & dulci odore: quæ ferro factis uulneribus commanducata imponitur: quinto die soluitur. Symphyton ad cicatricem celerrime perducit. Item syderitis. Hæc ĩponitur ex melle. Verbasci semine ac folijs ex uino decoctis ac tritis omnia corpori infixa extrahuntur. item mandragoræ foliis cum polenta. Cyclamini radicibus cum melle. Triyaginis folia in oleo contrita iis maxime adhibentur ulceribus: quæ serpunt. Et alga in melle trita. Betonica de carcinomata. Et melandria: ac ueteres addito sale. Verrucas tollit argemonia ex aceto uel batrachii radix:

quæ & ungues scabros aufert Linozostidis utriusq; folia uel succus illitus· Tithymali omnes genera uerrucarum omnium· Item omnia pterygia: uarosq; tollūt· Cicatrices cum elegantia ad colorem reducit ladanum·

De plurimis experimentis ad inficiendos capillos: & partus eiiciendos: & continendos: & aliarum remedia· Ca· xv·

a Rtemisiā & elelisphacum alligatas qui habz uiator: negatur lassitudinez sentire· Muliebribus morbis medetur maxīe in uniuersum peoniæ herbæ semen nigrum ex aqua mulsa· Eadem & ī radice uis: menses cit· Panacis semen cum absinthio menses & sudores· Scordotis potu & illitu: Betonica drachma in uini cyathis tribus bibitur contra omnia uuluarum uitia· Aut quæ in partu fiunt· Menses nimios sistit achillea imposita: & decoctum eius insidentibus· Mammis imponitur hyoscyami semen ex uino· Loti radix ex cataplasmate· Et mām̄is etiam chelidonia· Secūdas morantes uel partus emortuos radices panacis appositæ extrahunt· Ipsum panacis semen e uino potuz uuluas purgat: appositūq; cum melle· Polemonia pota ex uino secūdas pellit· Nidore purgat uuluas centaurij minoris succus potus: fotuq; menses cit· Item maioris radix in uuluæ doloribus iisdem modis prodest· Derasa uero & apposita extrahit partus emortuos· Plantago imponitur in lana in dolore uuluæ· In strangulatu bibitur· Sed præcipua dictamno uis est· Mēses cit· Partus emortuos uel trāsuersos eiicit· Bibitur ex aqua folioruz obolo: adeo ad hæc efficax: ut ne in cubiculum quidem prægnantium inferatur· Nec potu tantum: sed & illitu & suffitu ualet· Proxime pseudodictamum· Sed menses cit cuz mero decoctum pondere denarij· Pluribus tamen molochis &

aristolochia prodest: nam & menses & secundas cit: & e mortuos partus extrahit: myrrha & pipere additis pota uel subdita. Vuluas quoq; procidentes inhibet potu uel suffitu uel subiectu maxime tenuis. Strangulatum ab iis mensiumq; difficultatem agaricum tribus obolis tritum in uini ueteris cyatho potum emendat. Peristeros apposita in adipe suillo recenti. Anthyrrhinon cum rosaceo & melle. Item apposita nymphææ thessalæ radix pota dolori medetur. In uino pota nigro profluuia inhibet. E diuerso ciet cyclamini radix pota & apposita. Et uesicæ insidentium decocto medetur. Secundas pota cissanthemos pellit. Vuluam sanat: Et xiphii radix superior menses cit drachma ex aceto pota. Peucedanum strangulatus uuluæ nidore ustum recreat. Menses aluosq; præcipue psyllium drachma in cyathis tribus aquæ mulsæ. Semen quoq; mandragore potum uuluam purgat. Menses cit succus appositus: & e mortuos partus. Nimia rursus profluuia sistit semen cum uino & sulphure. Alui profluuia sistit & contrahit batrachion potu: uel cibo ardens: alias ut diximus cruda. Sed cocta commendatur sale & oleo & cymino. Daucum & menses & secundas potum facillime pellit. Ladanum suffitu corrigit uuluas: dolori earum exulceratisq; imponitur. Emortua sceamonium pellit potum uel appositum. Ante alia uero ut Hippocrati uidetur erysimon e uino semine uel radice. Cortice trahit & secandis succurrit & strangulationibus ex aqua pota. Item radix e geranio peculiariter secundis inflammationibusq; uuluarum conueniens. Purgat hippuris pota & apposita uuluas. Polygonus pota menses cit. Et alcimeæ radix. Folia plantaginis pellunt. Item agaricum ex aqua mulsa. Artemisia uuluæ medetur trita ex oleo irino aut

fico: aut cum myrrha apposita. Eiusdem radix pota in tantum purgat ut partus enectos extrahat. Menses & secundas cit ramorum decoctum insidentibus. item folia pota drachma. Ad eadem omnia prosunt uel imposita uentri imo cum farina hordeacea. Achoron quoque utile est interioribus fœminarum morbis. Et coniza utraque. Et crethmos. Et anthyllides duæ uuluis utilissimæ. Torminibus & secundarum moræ in uino potæ. Callitrix fotu locis medetur. Albugines in capite tollit. Capillos inficit oleo trita. Geranon in uino albo potum: & hypocisthis in rubro profluuium sistunt. Hysopum suffocationes laxat. Radix uerbenacæ pota ex aqua ad omnia in partu: aut ex partu mala præstantissima est. Peucædamo quidam miscent in uino nigro semen cupressi contritum. Nam semen psylij deferuefactum in aqua cum intepuerit: epiphoras omnes uteri lenit. Symphyron tritum in uino nigro euocat mēses. Partus accelerat scordotis pota drachma succi in aqua mulsa cyathis quattuor. Dictami folia præclare dantur ex aqua. Constat unius oboli pondere: uel si mortui sint in utero infantes: protinus reddi sine uexatione puerperæ. Similiter prodest pseudodictamum: sed tardius. Cyclaminos adalligata. Cissanthemos pota. Item betonicæ farina ex aqua mulsa. Arsenogonon & thelygonon herbæ sunt habentes uuas floribus oleæ similes: pallidiores tamen. Semen album: papaueris modo. Theligoni potu fœminam concipi narrant. Arsenogonon ab ea semine oleæ: nec alio distat. Huius potu mares generari perhibentur: si credimus: alij utranque ocimo similem tradunt. Arsenogoni aūt semen geminū esse testibus simile. Mām̄arū uitijs aizoū: q̄d digitellū appellauimus unicæ medetur. Erigerō ex passo mām̄as uberiores facit.

Sonchum in farre coctum. Quæ uere mastos uocatur in=
dita pilos mammarum e partu nascentiũ: & tineas au
fert in facie: aliaq; cutis uitia emendat. Gentiana nym=
phea heraclia illita cyclamini radix maculas omnes. Ca
caliæ grana mixta ceræ liquide extendunt cutem in fa=
cie: eruganteq;. Vitia omnia acori radix emendat: Capil=
lum lisimachia flauum facit. Denigrat hypericon: quod
& corion uocatur. Item ophrys herba denticulato ole=
ri similis: folijs duobus. Nigritiam dat & polemonia i
oleo decocta. Psilothrum nos quidem in muliebribus me
dicamentis tractemus: uerum etiam uiris in usu est. Effi
cacissimum autem habetur archezostis. Item tithymali
succo uel in sole cum oleo illito crebro: uel euulsis pilis.
Quadrupedum scabiem sanat hysopum ex oleo fotum.
Anginas peculiariter sideritis. Verum & reliqua gene=
ra herbarum reddamus.

Ad denigran dos capillos,

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HI STORIAE LIBER. XXVII. PROOEMIVM.

Reliqua herbarum genera. Ca. i.

c RESCIT APVD ME CERTE TRA
ctatu ipso admiratio antiquitatis. Quã
toq; maior copia herbarũ dicenda re=
stat: tanto magis adorare priscorũ in
inueniendo curam: in tradẽdo benigni=
tatem subit. Nec dubie superata hoc modo posset uideri
etiam rerũ naturæ ipsius munificentia: si humani operis
esset inuentio. Nũc uero deorum fuisse eam apparet: aut
certe: diuinam etiã cũ hõ inuenerit. Eandemq; omnium
parentem genuisse hæc: & ostendisse: nullo uitæ mira=

culo maiore: si uerum fateri uolumus· Scythiam herbaꝫ a mæotidis paludibus & euphorbiam e mõte atlante: ultraq; Herculis colũnas: & ipso rerum naturæ defectu Parte alia britannicam ex oceani insulis extra terras positis: itẽq; æthiopidẽ ab exusto syderibus axe· Alias præterea aliunde: ultro citroq; humanæ saluti in toto orbe terrarũ portare immẽsa romanæ pacis maiestate non homines mõ diuersis inter se terris gentibusq;: uerũ etiam montes: & excedentia in nubibus iuga: pastusq; pecorũ & herbas quoq; inuicẽ ostentant· Aeternũ quæso deorũ sit munus istud· Adeo romanos uelut alteram lucẽ dedisse rebus humanis uidentur·

De aconito: & panthera: & quæ extinguitur aconito· Ca·ij·

S Ed antiquorũ curam diligẽtiamq; quis possit satis uenerari? cũ cõstet omniuꝫ uenenorũ ocissimũ esse aconitum: & tactis quoq; genitalibus fœminini sexus animaliũ eodem die inferre mortem Hoc fuit uenenum quo interemptas dormiẽtes a Calfurnio Bestia uxores· M· Cecilius accusator obiecit· Hinc illa atrox peroratio eius in digito eas mortuas· Fabulæ narrauere e spumis Cerberi canis extrahẽte ab inferis Hercule· Ideoq; apud heracleam põticaꝫ ubi mõstratur eius ad inferos aditus gigni· Hoc quoq; tamen in usus humanæ salutis uertere· Scorpionũ ictibus aduersari experiendo: aconitũ datũ in uino calido· Ea est natura ut hoĩem occidat: nisi inuenerit quod in hoĩe perimat· Cuꝫ eo solo colluctatur: uelut pari intus inuento· Sola hæc pugna est: cum uenenũ in uisceribus repererit· Mirũq; exitialia per se ambo cũ fuerint duo uenena in hoĩe commoriũtur: ut hõ supersit· Immo uero etiã ferarũ remedia antiqui prodiderũt: demõstrãdo quõ uenenata quoq; ipso sanantur·

Torpeſcunt ſcorpiones aconiti tactu:ſtupētq; pallentes & uinci ſe confitentur. Auxiliatur eis helleborum albū tactu reſoluente. Ceditq; aconitum duobus malis ſuo & omnium. Quod ſi quis illa forte ab homine excogitari potuiſſe credit:ingrate deorum intelligit munera. Tangunt carnes aconito:necantq; guſtatu earum pantheras: niſi hoc fieret repleturas illos ſitus. Ob id quidam pardalianches appellauere. At illas ſtatim liberari morte excrementorum hominis guſtu demonſtratū. Quod certe caſu repertum quis dubitet? & quotiens fiat etiamnum:ut nouum naſci:quonia3 feris ratio & uſus inter ſe tradi non poſſit.

Quod omnium creaturarum conditor ſit deus. Ca.iiij.

h Ic ergo caſus hic eſt ille: qui plurima inuenit in uita deus. Hic habet nomen:per quem intelligitur eādem & parens rerum omnium & magiſtra natura:utraq; coniectura pari:ſiue iſta quotti die feras inuenire:ſiue ſemper ſcire iudicemus. Pudendū q; rurſus omnia animalia quæ ſint ſalutaria ipſis: noſſe ipſa:præter hominem. Sed & maiores oculorum quoq; medicamentis aconitum miſceri ſaluberrime promulgauere:aperta profeſſione:malum quidem nullum ſine aliquo bono dicere. Fas ergo nobis erit:qui nulla diximus uenenata:nunc demonſtrare quale ſit aconitum uel deprehendendi gratia. Folia habet cyclamini:aut cucumeris non plura quattuor ab radice leniter hirſuta. Radice3 modicam cammaro ſimilem marino. Quare quidam cāmaron appellauere. Alij lycocthonon ex qua diximus cauſa. Arida radix incuruatur paulum ſcorpionum modo:quare & ſcorpion aliqui appellauere. Nec defuere qui myoctonon appellare mallent:quoniam procul &

e longinquo odore mures necat· Nascitur in nudis cauti-bus: quas aconas uocant· & ideo aconitum aliqui dixere nullo iuxta ne puluerem quidem nutriente· Hanc aliqui rationem nominis· Alij quoniam uis eadem in morte esset quæ cotibus ad ferri aciem deterendam statimq; admota uelocitas sentiretur·

De æthiopide: & amaranto: & aloe: & alcea: & alipho: & alsina: & androsace: & androsemo & ambrosia: & anconi: & anagyro: & anonymo Ca·iiij

Ethiopis folia habet phlomo similia: magna & multa: & hirsuta ab radice caulem quadrangulum scabrum: similem arctio: multis concauum· In alis semen eruo simile candidum geminum: radices numerosas longas: plenas: molles: glutinosas: gustu siccæ nigrescunt duranturq; ut cornua possint uideri· Præterea in æthiopia nascuntur: & in ida monte troadis: & in messenia· Colliguntur autumno: siccantur in sole aliquot diebus: ne situm sentiant· Medentur uuluis potæ in uino albo: ischiadicis: pleureticis: faucibus scabris decocta potu dantur· Sed quæ ex æthiopia uenit: eximia est: atq; illico prodest Aieraton ferulacea est duorum palmorum altitudine: origano similis: flore bullis aureis· Huius ustæ nidor urinam cit· uuluamq; purgat: tanto magis insidentibus· Causa Nominis non hæc: sed quoniam diutissime non marcescit· Aloe Scyllæ similitudinem habet maior & pinguioribus folijs ex obliquo striata· Caulis eius tener est rubens medius: non dissimilis antherico· Radice una ceu palo in terra dimissa: graui odore: gustu amara· Laudatissima ex india affertur: sed nascitur & in asia: non tamē utūtur: nisi ad uulnera recētibus folijs

mirifice.n.cõglutinat: uel succo: ob id inturbinibus cado=rum eam serũt ut aizoum maius. Quidã & caulez ante maturitatem seminis incidũt succi gratia: aliqui & fo=lia. Inuenitur & per se lachryma adhærens. Ergo paui mẽtãdum ubi sata sit censent: ut lachryma non absorbea tur. Fuere qui traderunt in iudæa super hierosolymã me tallicam eius naturam: sed nulla magis improba est: ne=q; alia nigrior est: aut humidior. Erit ergo optima pin=guis: ac nitida: ruffi coloris: friabilis: ac iocineris modo coacta facile liquescens. Improbanda nigra & dura: ha renosa quoq;: quæ & gustu intelligitur. Gummi adul=teratur & acacia. Natura eius spissare: densare: & le=uiter calfacere. Vsus in multis & principalis aluum sol uere: cum pene sit sola medicamentorum: quæ per se id p̃ stant. Confirmat etiam stomachum: adeo ut nõ infestet ulla uis contraria: bibitur drachma. Ad stomachi uero dissolutionem in duobus cyathis aquæ tepidæ uel frigi=dæ: coclearis mẽsura bis terue in die ex interuallis ut res exigit. Purgationis etiam causa plurimum tribus drach mis. Efficacior si pota ea sumatur cibus. Capillum fluen=tem continet cũ uino austero capite in sole contra capil=lum peruncto. Dolorez capitis sedat temporibus & frõ ti imposita ex aceto & rosaceo. Dilutiorq; infusa: oculo=rum uitia omnia sanari ea conuenit. Priuatim prurigi=nes & scabiem genarum. Item insignata ac liuida illita cum melle: maxime pontico. Tonsillas: gingiuas: & om nia oris ulcera. Sanguinis excreationes si modicæ sint: drachmæ pondere ex aqua: si minus ex aceto pota. Vul=nerum quoq; sanguinem & undecũq; fluentem sistit p se uel ex aceto. Alias etiam est uulneribus utilissima ad cicatricem perducens. Eadem inspergitur exulceratis geni talibus uirorum: condylomatis: rimisq; sedis: alias ex

passo: alias sicca per se: ut exigit mitiganda curatio: aut coercenda· Hemorrhoidum quoq; abundantiã leniter sistit· Dysenteriæ infunditur· Et si difficilius cõcoquantur cibi: bibitur a cœna modico interuallo· Et in regio morbo tribus obolis ex aqua· Deuorãtur pilulæ cũ mellis decocto: aut resina terebinthina ad purgãda interiora· Digitorũ pterygia tollit· Oculorũ medicamentis lauatur: ut quod sit arenosissimũ subsidat· Aut torretur in testa: pennaq; subinde uersatur: ut possit equaliter torreri· Alcea folia habet similia uerbenacæ: quæ & peristereon cognominatur· Caules tres aut quattuor foliorũ plenos florem rosæ: radices albas cũ plurimũ sex cubitales: obliquas· Nascitur in pingui solo nec sicco· Vsus radicis ex uino uel ex aqua dysentericis: aluo citæ: & ruptis conuulsis· Alypon cauliculus est molli capite non dissimilis betæ: acre gustatu: ac lentum: mordensq; uehemẽter & accendens· Aluum soluit in aqua mulsa addito sale modico· Minima potio duarũ drachmarũ: media quattuor: maxima sex: ea purgatione quibus datur e galinaceo iure· Alsine: quã quidã myosoton appellãt: nascitur in lucis: unde & alsine dicta est· Incipit a media hyeme· Arescit æstate media cum prorepit: musculorum aures imitatur folijs· Sed aliã docebimus esse quæ iustius myosotis uocetur· Hæc eadem erat quæ· Helsine: nisi minor minusq; hirsuta esset· Nascitur in hortis & maxime in parietibus· Cum teritur: odorem cucumis reddit· Vsus eius ad collectiones inflationesq;· Quin emendat omnia quæ Helxine sed infirmius· Epiphoris peculiariter imponitur· Item uerendis: ulceribusq; cum farina hordeacea· Succus eius auribus infunditur· Androsaces herba est alba amara sine folijs: folliculos in cirris habens: & in ijs semen· Nascitur in maritimis Histriæ

maxime. Datur hydropicis drachmis duabus tusa aut decocta in aqua uel aceto uel uino. Vehementer enim urinas cit. Datur & podagris: illiniturq;. Idem effectus est & semini. Androsemon: siue (ut alij appellauere) ascyron: non absimile est hyperico: de qua diximus: cauliculis maioribus densioribusq; & magis rubentibus. Folia alba rutae figura. Semen papaueris nigri. Comae tritae sanguineo succo manant. Odor ei resinosus. Gignitur in uineis. Fere medio autumno effoditur: suspenditurq;. Vsus ad purgandam aluum tusae cum semine potaeq; matutino: uel a coena duabus drachmis in aqua mulsa: uel uino uel aqua pura: totius potionis sextario. Trahit bilem: prodest ischiadicis maxime. Sed postera die capparis radicē resinae permixtā deuorare oportet drachmae pondere. Iterumq; quatridui interuallo eadē facere. A purgatione autem ipsa robustiores uinum bibere: infirmiores aquam. Imponitur & podagris & ambustis & uulneribus cohibens sanguinem. Ambrosia uagi nominis est: & circa alias herbas fluctuās: fruticē unum habens densum ramosum: tenuem: trium fere palmorum. Tertia parte radice breuiore: folijs rutae circa imum caulem in ramulis semen est uuis dependentibus: odore uinoso: qua de causa botrys a quibusdam uocatur: ab alijs artemysia. Coronantur illa cappadoces. Vsus eius ad ea quae discuti opus sit. Anoni quidā nō nisi malūt uocare ramosā: similē foenograeco: nisi fruticosior hirsutiorq; ēt odore iucūdo. Post uer spinosa. Estur etiā muria cōdita. Recens uero margīes ulcerū erodi radix decoquitur ī posca dolori dētiū. Eadē cū melle pota calculos pellit. Comitialibus datur ī oxymelite decocta ad dimidias. Anagyros: q̄ aliqui acopō uocant: fruticosa est: grauis odore: flore oleris: semen in corniculis non

breuibus gignit: simile renibus: quod durescit p messes. Folia collectionibus imponuntur: difficulterq; parieti bus adalligãtur: ita ut a partu statim auferãtur. Quod si emortuus hæreat: & secundæ mensesq; morentur: drachmæ pondere bibũtur in passo folia. Sic & suspiriosis dantur: & in uino uetere ad phalangiorum morsus. Radix discutiendis concoquendisq; adhibetur. Semen commanducatum uomitiones facit. Anonymos a non inueniendo nomine nomen inuenit. Affertur e scythia celebrata ab Hicesio non paruæ auctoritatis medico. Itẽ aristogeton in uulneribus præclara ex aqua tusa & imposita. Pota uero mammis. præcordiisq; percussis. Item sanguinem excreantibus. Putauerunt & bibẽdam uulneratis. Fabulosa arbitror: quæ adiiciuntur: recente ea si uratur: ferrum aut æs ferruminari.

De aparine: & arctio: & aspleno: & asclepiade: & astere: uel bubonio: & ascyro: uel ascyroide: & aphace: & de alcibio: & alectorolopho. Ca. V.

a Parinem aliqui omphacocarpon: alii philanthropon uocant: ramosam: hirsutam: quinis senisue in orbem circa ramos foliis per interualla: semẽ rotundum: durum: concauum: subdulce. Nascitur in frumentario agro: aut hortis: pratisue: asperitate etiam uestium tenaci. Efficax contra serpentes semine poto ex uino drachma: & contra phalangia. Sanguinis abundantiam ex uulneribus reprimunt folia imposita. succus auribus infunditur. Arction aliqui potius arcturum uocant: similis est uerbasco foliis: nisi q hirsutiora sunt: caule longo molli: semine cymini. Nascitur in petrosis: radice tenera: alba: dulciq; Decoquitur in uino ad dentium dolorem: ita ut con-

tineatur ore decoctũ. Bibitur propter ischiada: & strã guriam e uino: ambustis imponitur & pernionibus. Fouentur eadem cum radice semine trito in uino. Asplenum sunt qui hemionion uocãt: folijs trientalibus multis: radice: limosa: cauernosa: sicut filicis candida: hirsuta: nec caulẽ nec florem nec semen habet. Nascitur in petris: parietibusq; opacis: humidis: laudatissima in creta Huius foliorũ iure in aceto decocto per dies. xl. poto lyenem absumi aiunt. Et illinũtur. Eadẽ autẽ sedant singultus. nõ danda fœminis: quoniam sterilitatẽ facit. Asclepias folia hederæ habet: ramos longos: radices numerosas: tenues: odoratas: floris uirus graue: semẽ securidace. Nascitur in montibus. Radices torminibus medentur: & contra serpentium ictus non solũ potũ sed etiam illitũ. Aster ab aliquibus bubonioñ appellatur: quoniam inguinũ præsentaneũ remediũ est. Cauliculus folijs oblongis duobus aut tribus in cacumine capitula stellæ modo radiata. Bibitur aduersus serpentes. Sed & ad inguinum medicinam: sinistra manu decerpi iubent: & iuxta cinctus alligari. Prodest & coxendicis dolori ad alligata. Ascyron & ascyroides similia sunt inter se et Hyperico: sed ascyron maiores habet ramos: qui ascyroides uocantur ferulaceos omniũ rubentes: capitulis paruis luteis. Semen in caliculis pusillum: nigrum: resinosum. Comæ tritæ uelut cruẽtatæ. Qua de causa quidam hanc androcemõ uocauere. Usus seminis ad ischiadicos potus duabus drachmis in hydromelitis sextario. Aluũ soluit. Bilem detrahit illinitur & ambustis. Aphace tenuia admodũ folia habet: pusillo altior lenticula est. Siliquas maiores fert: in quibus terna aut quaterna semina sunt nigriora & madidiora & minora lenticula. Nascitur in aruis. Natura ei ad spissandũ efficacior

q̃ lenti· Reliquo usu eosdem effectus habet· Stomachi al uiq; fluctiones sistit semen decoctum· Alcibion qualis esset herba apud auctores nõ repperi· Sed radicem eius & folia trita ad serpentis morsus imponi & bibi iubent· Folia quantum manus capiat trita cum uini meri cyathis tribus: aut radicem drachmarum trium pondere cum uini eadem mensura· Alectorolophos quæ apud nos crista dicitur: folia habet similia gallinaceæ cristæ plura: caulem tenuem: & semen nigrum in siliquis· Vtilis tussientibus cocta cum faba fressa melle addito: & caligini oculorum· Solidum semen conijcitur in oculũ: nec turbat: sed in se caliginẽ cõtrahit· Mutat colorẽ: sed ex nigra albicare incipit: & intumescit: ac per se exit·

De alo· Ca·vi·

a Lum nos uocamus: græci symphyton petreũ: simile cunilæ bubulæ: folijs paruis: ramis tribus aut quattuor a radice: cacuminibus thymi: surculosum odoratum: gustu dulce: saliuam ciens: longa radice· rutila· Nascitur in petris: ideoq; petreum cognominatum· Vtilissimum lateribus: lyenibus: renibus: torminibus: pectoribus: pulmonibus: sanguinem reijcientibus: faucibus asperis· Bibitur radix trita & in uino decocta: & aliquando superlinitur· Quin & commãducata sitim sedat: præcipueq; pulmonem refrigerat· Luxatis quoq; imponitur & conuulsis: lyeni interaneis· Aluum sistit coacta in cineres· Detractis quoq; folliculis trita cum piperis nouem granis & ex aqua pota· Vulneribus sanandis tanta præstantia est: ut carnes quoq; cum coquũtur conglutinet addita· Vnde & græci nomẽ imposuere· Ossibus quoq; fractis medetur·

De alga & actea: & de ampelosagria: & absinthio· Ca·vij

a Lga ruffa scorpionum ictibus. Acted grauis fo liorum odore: caulibus anisi geniculatis: se= mine nigro ut hederæ: baccis mollibus. Na= scitur in opacis & asperis & aquosis. Datur acetabu= lo pleno interioribus fœminarũ morbis. Ampelos agria uocatur herba folijs duris cineracei coloris: qualem su= pra satis diximus: uiticulis longis callosis rubentibus: qualiter flos quem iouis flammam appellauimus in uio lis: fert semẽ punici mali simile in acinis. Radix eius de cocta ĩ aquæ cyathis ternis additis uini coi cyathis duo bus aluũ soluit leniter. Ideo hydropicis datur. Vuluæ ui tia & cutis in facie mulierum emendat: Ischiadi= cos quoq; uti hac herba prodest tusa cum folijs & illita cum succo suo. Absinthij genera sunt plura. San= conicum appellatur a galliæ ciuitate. Ponticum a pon to: ubi pecora pinguescunt illo: & ob id sine felle reperiuntur. Neq; aliquod præstantius. Multoq; ita= lico amarius: sed medulla pontici dulcis. De usu eius conuenit dicere herbæ facillimæ atq; inter paucas uti lissimæ. Præterea sacris Populi Romani celebrate pe culiariter. Siquidem latinarum ferijs quadrigiæ cer= tant in capitolio: uictorq; absinthium bibit. Credo sa nitatem præmio dari honorifice arbitratis maioribus. Stomachum corroborat. & ob hoc sapor eius in uina transfertur ut diximus: Bibitur & decoctum aqua ac postea nocte & die refrigeratum sub diuo decoctis sex drachmis foliorũ cũ ramis suis ĩ cælestis aquæ sextarijs tribus. Oportet et salã addi. Vetustissime in usu est. Bi bitur et madefacti dilutũ. Ita enĩ appellatur hoc genus Diluti ratio ut quisquis fuerit modus aquæ: tegatur per triduũ. Tritũ raso in usu est: sicut & succus expressi. Exprimitur autem cum primum semen turgescit ma=

defactum aqua triduo recens aut siccum septem diebus. Deinde coctum in æreo uase ad tertias. x. heminis ĩ aquæ sextarijs. xlv. Iterumq; percolatum. Herba eiecta lenta coquitur ad crassitudinem mellis qualiter ex minore cẽtaureo quæritur succus. Sed hic absinthij inutilis stomacho capitiq; est: cum sit ille decoctus saluberrimus. Nanq; astringit stomachum: bilemq; detrahit. Vrinam cit. Aluum emollit: & in dolore sanat. Ventris animalia pellit. Malaciam stomachi & inflamationes discutit cum sile & nardo gallico: aceto exiguo addito. Fastidia abstergit. Concoctiones adiuuat. Cruditates detrahit cũ ruta & pipere & sale. Antiqui purgationis causa dabant: cum marinæ aquæ ueteris sextario seminis sex drachmis: cum tribus salis & mellis cyatho. Efficacius purgat duplicato sale. Diligenter autem teri debet propter difficultatem. Quidam & in polenta dedere supradictum pondus: addito pulegio: alij contra paralysim: alij pueris folia in fico: sic ut amaritudinem fallerent. Facile thoracem purgat: cum iride sumptum. In regio morbo crudum bibitur cum appio aut adianto. Aduersus inflationes calidum paulatim sorbetur ex aqua. Iocineris causa cum gallico nardo. Lyenis cum aceto aut pulte aut fico sumitur. Aduersatur fungis ex aceto. Item uisco. Cicutæ ex uino: & muris aranei morsibus. Draconi marino. Scorpionibus. Oculorum claritati multum confert. Epiphoris cum passo imponitur. Suggillatis cum melle. Aures eius decoctum uaporis suffitu sanat. Aut si manat sanies cum melle tritum. Vrinam ac menses ciunt tres quattuorue ramuli cum gallici nardi radice una cyathis aquæ vi. Menses priuatim cum melle sumptum: & uellere appositum. Anginis subuẽit cũ melle: & nitro. Epynctidas ex aqua sanat

Vulnera recentia priusq aqua tangantur impositũ. Prae
tereaq; capitis ulcera. Peculiariter ilibus imponitur cũ
cypria caera: aut cũ fico. Sanat & pruritus. Non est dã=
dum in febri. Nauseas maris arcet in nauigationibus po
tum. Inguinum tumorem in uentrali habitum. Somnos
allicit olfactum: aut inscio sub capite positum. Vestibus
insertum tineas arcet. Caulices ex oleo perunctis abigit.
& fumo si uratur. Atramentum librariũ ex diluto eius
temperatum litteras a muscis tuetur. Capillũ denigrat
absinthij cinis unguento rosaceoq; permixtus. Est &
absinthium marinum: quod quidam seriphium uocant:
probatissimum in taposiri aegypti. Huius ramum isiaci
praeferre solemne habent. Angustius priore: minusq; a=
marum: stomacho inimicum. Aluum mollit. Pellitq; ani
malia interaneorum. Bibitur cum oleo & sale: aut in fa
rinae trimestris sorbitione dilutum. Coquitur quantum
manus capiat: in aqua sextario ad dimidias.

De Ballote: & botrye fruticosa: & brauylla: & brio: & bupleuri: & catanãce: & calla. & circaea & circesio: & crategono: & theligo: & crocodilo: & cynosorchi: & chrysollachuno: & cuculo: et conserua. Ca. viij

b Alloten alio noĩe melampraesion graeci uocãt herbã fruticosam angulosis caulibus: nigris: hirsutis: folijs: uestientibus: maioribus q̃ mar rubij & nigrioribus: graue olẽtibus. Vix eius efficax ad uersus canis morsus: ex sale folijs tritis imposita. Itẽ ad cõdylomata coctis cinere ĩ folio oleris. Purgat & sordi da ulcera cum melle Botrys fruticosa herba est luteis ramulis. Semen circa totam nascitur: folia cicorio simi= lia. Inuenitur in torrentium ripis. Medetur ortopnoi= cis. Hoc cappadoces ambrosiam uocant: alij artemy=

ſiam. Brabylla ſpiſſandi uim habet cotonei mali mo
do: nec amplius de ea tradunt auctores. Brion mari=
na herba ſine dubitatiõe lactucæ folijs ſimilis: rugoſa ue
luti contracta: ſine caule ab ima radice exeuntibus folijs.
Naſcitur in ſcopulis maxime: teſtiſq; terra comprehen=
ſis. Præcipua ſiccandi ei ſpiſſandiq; uis & collectiones
omnes inflammationeſq; cohibendi: præcipue podagræ:
& quicquid refrigerare opus ſit. Bupleuri ſemẽ ad ictus
ſerpentium dari reperio: foueriq; plagas decocta ea her=
ba: adiectis folijs mori aut origani. Cantannacen theſſa=
lam herbam qualis ſit: a nobis deſcribi ſuperuacuum eſt
cum ſit uſus eius ad amatoria tantum. Illud non ab re ẽ
dixiſſe ad detegendas magicas uanitates electam ad hũc
uſum coniectura: quoniam areſcens contraheret ſe ad ſpe
ciem unguium milui exanimari. Eadem eſt cauſa & ce=
mos ſilebitur a nobis. Calla duorum generum eſt. Vna ſi
milis aro. Naſcitur in arationibus. Colligitur antequã
inareſcat. Vſuſq; eoſdem habet quos arum. Bibitur quoq;
radix huius ad exinaniendas aluos: menſeſq; mulierum.
Item caules cum folijs in leguminibus decocti ſanant te
naſmum. Alterum genus eius quidam anchuſam uocant.
alij rinocliſiam. Folia lactucæ longiora: peumoſa: radice
rubra: quæ ignes ſacros cum folio polentæ ſanat impoſi
ta. Iocineris autem uitia in uino albo pota. Circæa ſtry=
chno ſatiuo ſimilis eſt: flore nigro puſillo. Paruo ſemine:
ut milij naſcente in quibuſdam corniculis: radice ſemipe
dali: triplici ferme aut quadruplici: alba: odorata: guſtus
calidi. Naſcitur in apricis ſaxis. Diluitur in uino. Bibi=
turq; ad dolorem uuluæ & uitia. Macerari oportet in
ſextarijs cibus quadrantem radicis tuſæ per noctem &
diem. Trahit eadem potio ſecundas ſemine. Lac minuit
in uino aut mulſa aqua pota. Cirſion cauliculus eſt tener

duum cubitorum:triangulo similis:folijs spinosis circundatus:Spinæ molles sunt. Folia bouis linguæ similia: minora:subcandida:& in cacumine capitula: purpureas quæ soluuntur in lanugines. Hanc herbā radicemue eius adalligatam dolores uaricum sanare tradunt: Crategonon spicæ tritici simile est:multis calamis ex una radice emicantibus multorumq; geniculorum. Nascitur in opacis:semine milij:uehementer aspero gustu. Quod si bibant ex uino ante cœnam tribus obolis in cyathis aquæ totidem mulier ac uir ante conceptum diebus. xl. uirilis sexus partum futurum aiunt. Est & alia crategonos: quæ theligonos uocatur. Differentia intelligitur lenitate gustus. Sunt qui florem crategoni bibentes mulieres intra. xl. diem concipere tradant. Eadem sanant ulcera uetera nigra cum melle:explent sinus ulcerum. Et atropha carnosiora faciunt. Purulenta expurgant. Panos discutiunt Podagras:collectionesq; omnes leniunt: peculiariter mammarum. Theophrastus arboris genus intelligi uoluit crategonon siue crategona:quam italia aquifolium uocat. Crocodilon chamæleontis herbæ nigræ figuram habet:radice longa:æqualiter crassa:odoris asperi: Nascitur in sabuletis. Pota sanguinem pernaris pellit copiosum crassumq;. Atq; ita lyenem consumere dicitur. Cynosorchin aliqui orchin uocant:folijs oleæ:mollibus: ternis:semipedis longitudinis in terra stratis:radice bulbosa:oblonga:duplici ordine:superiore quæ durior est: & inferiore quæ mollior. Eduntur ut bulbi cocti in urneis fere inuenti. Ex ijs radicibus si maiorem edant uiri mares generari dicuntur. Si minorem fœminæ alterum sexum. In thessalia molliorem in lacte caprino uiri bibunt ad stimulandos coitus:duriorem uero ad inhibendos. Aduersatur alter alteri. Crysolachanum in pineto

lactucæ ſimile naſcitur· Sanat neruos inciſos: ſi cõfeſtim imponatur· Et alibi genus chyſolachani traditur: flore aureo: folijs oleris· Coctũ eſtur: ut olus molle· Herba hæc alligata morbum regium habentibus: ut ita ſpectari ab ijs poſſit: ſanare id malum traditur· De chryſolachano nec ſatis dici ſcio: nec plura reperio· Nanq; & hoc uitio laborauere proximi utiq; herbarij noſtri: quod ipſis notas ueluti uulgares ſtrictim & nominibus tãtum indicauere· Tanq̃ coagulo terræ aluum ſiſti: ſtranguriam diſſolui: ſi bibatur ex uino aut aqua· Cacubali folia trita cum aceto ſerpentium ictibus: & ſcorpionum mederi· Quidam alio hanc nomine ſtrumum appellant: alij græce ſtrichnon: acinos habet nigros· Ex ijs cyahus ſucci cum mulſi duobus medetur lumbis· Item capitis doloribus cum roſaceo infuſus. Ipſa ſtrumis illita ſanandis peculiaris eſt: alpinis maxime fluminibus· Conferua appellata a conferruminando: ſpongia aquarum dulciũ uerius q̃ muſcus aut herba uilloſæ dẽſitatis: atq; fiſtuloſæ Curatum ea ſcio omnibus fere oſſibus confractis prolapſum ex arbore alta putatorem: circundata uniuerſo corpori: aquam ſuam inſpergentibus quotiens inareſceret: raroq;: nec niſi deficientem herbam mutatiõis cauſa reſoluentibus conualuiſſe uix credibili celeritate·

De cocco gnidio: & dryopteri: & dryphono & elatine: & empetro ſiue calcifraga: & epicacti: uel helleborine: & epimedio: & ẽneaphilo: & filice: & de femore bubulo· Ca · ix·

c Occo gnidio color cocci: magnitudo grano piperis maior: uis ardens· Itaq; in pane deuoratur: ne adurat cum gulam trãſit· Huic uis præſentanea contra cicutam· Siſtit aluũ· Dipſacos folia hẽt

lactucæ bullasq; spinosas in dorsi medio: caulem duorũ cubitorum: iisdem spinis horridum: genicula eius binis foliis amplectentibus: concauo alarum sinu: in quo subsistit ros salsus. In cacumine capitula sunt echinata spinis. Nascitur in aquosis. Sanat rimas sedis. Item fistulas decocta in uino radice usq; dum sit crassitudo ceræ: ut possit in fistulam collyrium mitti. Item uerrucas omnium generum. Quidam & alarum quas supra diximus succum illinũt iis. Dryopteris filici similis in arboribus nascitur: tenui foliorum subdulcium incisura: radice hirsuta. Vis ei caustica est. Ideo & psylothrum est radix tusa. Illinitur enim usq; dum sudores euocet. Iterumq; & tertio: ita ne sudor abluatur. Dryphonon similis herba ẽ cauliculis tenuibus: cubitalibus: circundatis utrinq; foliis: pollicari amplitudine: qualibus & oxymysine. Sed cãdidioribus molliorib usq;: flore candido sambuci. Edũt cauliculos decoctos. Semine uero eius pro pipere utuntur. Elatine folia habet helxinæ: pusilla: pilosa: rotunda: semipedalibus ramulis quinis senisue: a radice statim foliosis. Nascitur in segetibus. Acerba gustu: & ideo oculorum fluctionibus efficax: foliis cum polenta tritis & impositis: subdito lintheolo. Eadem cum lini semine cocta sorbitionis usu a dysenteria liberat. Empetron quam nostri calcifragam uocant: nascitur in montibus maritimis fere in saxo: quo propius mari fuerit minus salsa est: potaq; bilem trahit ac pituitas: quo longius magisq; terrena: amarior sentitur. Trahit aquam. Sumitur autem in iure aliquo aut in hydromelite. Vetustate uires perdit. Recens urinas cit decoctum in aqua uel tritum calculos frangit. Qui fidem promisso huic quærunt: affirmant lapillos: qui sufferuefiant una rumpi. Epipactis ab aliis helleborine uocatur: parua herba: exiguis foliis iocineris

uitijs utilissima:& contra uenena pota·Epimedion cau lis non est magnus hederæ folijs denis: atq; duodenis: nunquam florens:radice tenui nigra graui odore·Nascitur in humidis:& huic spissandi refrigerandiq; natura·Fœminis cauenda·Folia in uino trita uirginum mammas cohibent·Enneaphyllon lõga folia nona habet:caustícæ naturæ·Imponitur lana circundata:ne urat latus: continuo enim pustulas excitat:lumboruz doloribus & coxendicum utilissimum·Filicis duo genera nec florem habent:nec semen·Pterin græci uocant:alij blachnon:cuius ex una radice quam plures exeunt filices: bina etiam cubita excedentes longitudine:non graues odore·Hanc marem existimant·Alterum genus thelipterin græci uocant:alij nympheopterin·Est autem singularis atq; non fruticosa breuior molliorq; & densior folijs ad radicez canaliculata·Vtriusq; radice sues pinguescunt·Folia utriusq; lateribus pinnata: unde nomẽ græci imposuere·Radices utriq; longæ in obliquum:nigræ:præcipue cum inaruere·Siccari autem eas sole oportet·Nascuntur ubiq;: sed maxime frigido solo·Effodi debent uergilijs occidentibus·Vsus radicis in trimatu tantum:neq; ante neq; postea·Pellunt interaneorum animalia·Ex ijs tineas cum melle·Cætera ex uino dulci triduo potæ·Vtraq; stomacho inutilissima·Aluum soluit primo bilem trahẽs:mox aquam·Melius tineas cum scamonij pari pondere·Radix eius duum obolorum põdere ex aqua post unius diei abstinentiam bibitur:melle prægustato contra rheumatismos·Neutra danda fœminis:quoniam grauidis abortum:cæteris sterelitatem facit·Farina earum ulceribus tetris inspergitur·Iumentorum quoq; ceruicibus·Folia cimicem necant·Serpentem non recipiunt·Ideo substerni utile est in locis suspectis·Vstæ etiam fugant nidore·

Fecere medici huius quoq; herbæ discrimen. Optima macedonica est. Secunda cassiopica. Femur bubulum appellatur herba neruis & ipsa utilis: recens in aceto ac sale trita. Galeopsis, aut ut alij Galeobdolon uel galion. Caulem & folia habet urticæ: leuiora: & quæ graue odorē trita reddant. Flore purpureo. Nascitur circa sepes ac semitas ubiq;. Folia caulesq; duritias: & carcinomata sanant: ex aceto trita & imposita. Item strumas. Panos & parotidas discutiunt. Ex usu est & decocto succo fouere. Putrescentia quoq; & grangrenas sanat cum sale. Glaux antiquitus eugalacton uocabatur cythiso & lenticulæ folijs similis auersa candidiora. Rami in terram serpunt quini seniue admodum tenues ab radice. Flosculi purpurei exeunt. Inuenitur iuxta mare. Coquitur in sorbitione similaginis ad excitandam ubertatem lactis: eamq; qui hauserint balneis uti conuenit.

De glaucio: & glycyside: & glaphalio: siue chamæzelo: & galedrago: & holco: & hyosiri: & holosteo & hypopesto. Ca. X.

g Laucio in syria parthia nascitur humilis herba densis folijs fere papaueris: minoribus tamen: sordidioribusq;: odoris tetri: gustus amari cum astrictione. Granum habet croci coloris. Hoc in olla fictili luto circumlitum in clibanis calefaciunt: deinde exempto succum exprimunt eiusdē nominis. Vsus est & succi & foliorum si terantur aduersus epiphoras: quæ uniuersæ uno impetu cadunt. Hinc temperatur collyrium: quod medici diaglauciō uocant. Lactis quoq; ubertas intermissa restituitur. Sumitur eius rei causa ex aqua. Glycyside: quā aliqui peoniam: aut pentorobō uocant: caulem habet duum palmorum: comitantibus duobus aut tribus subrutilum cute lauri folia: qualia isatis

pinguiora rotundioraq; & minora. Semen in siliquis
aliud grano rubente: aliud nigro. Duo autē genera sunt
Fœmina existimatur: cuius radicibus ceu balani longio=
res circiter octo aut sex inhærent. Mas plures habet: quo
niam non una radice nixus est: palmi altitudine: candi=
daq;. Ea gustu astringit. Fœminæ folia myrrham redo=
lent: & densiora sunt. Nascuntur in siluis. Tradunt no=
ctu effodiendas: quoniam pico martio impetum in ocu
los faciente interdiu periculosum sit. Radix uero cum ef
fodiatur: periculum esse ne sedes procidat. Magna id ua
nitate ad ostentationem rei fictum arbitror. Vsus in ijs
diuersus. Rubra enim grana rubentis menses sistunt. xv.
fere pota in uino nigro. Nigra grana uuluis medētur ex
passo: aut uino totidem pota. Radix omnes uentris dolo
res sedat in uino: aluumq; purgat. Sanat opisthotonum
morbum regium: renes uesicam. Matricem autem & sto
machum decocta in uino. Aluumq; sistit. Estur etiam
contra malum mentis: sed in medendo. iiij. drachmæ sa
tis sunt. Grana nigra auxiliantur & suppressionibus
nocturnis in uino pota quo dictum est numero. Stoma=
cho uero & rosionibus & esse ea & illinire prodest.
Suppurationes quoq; discutiuntur. Recentes nigro semi
ne: ueteres rubro. Vtrunq; auxiliatur a serpente percus=
sis. Et pueris contra calculos incipiente stranguria. Gna
phalion alij chamæzelon uocant: cuius folijs albis molli
busq; pro Tomento utuntur. Sane & similia sunt.
Datur in uino austero ad dysenteriam: uentris solu=
tiones. mensesq; mulierum sistit. infunditur autem
tenasmo. Illinitur & putrescentibus ulcerum. Ga=
ledragon uocat Xenocrates leucacantho similem pa=
lustrem & spinosam: caule ferulaceo alto: cui sum=
mo ĩ capite inhæreat simile ouo. In hoc excrescente ætate

uermiculos nasci tradunt: pyxide conditos adalligari cum pane brachio ad eam partem qua dens doleat: mire q; illico dolorem tolli. Valere non diutius anno & ita si terram non attigerit. Holcus in saxis nascitur siccis. Aristas habet in cacumine tenues culmo: quale ordeum restibile. Hæc circa caput adalligata: uel circa lacertum educit e corpore aristas. Hanc quidam ob id aristidaz uocant. Hyosiris in tumo similis: sed minor: & tactu asperior. Vulneribus contusa præclare medetur. Holosteon sine duricia herba ex aduerso appellata a græcis: sicut fel dulce: tenuis usq; in capilamenti speciem: longitudine quattuor digitorũ ceu gramẽ foliis angustis astrigẽs gustu. Nascitur ĩ collibus terrenis. Vsus eius cõuulsa rupta ĩ uino pota. Vulnera quoq; cõglutinat. Nã & carnes cõcoquũtur addita. Hypophæstõ nascitur ĩ spinis: ex qbus fiũt æneæ fullõiæ: sine cauliculo: sine flore: capitulis tãtũ inanibus. & foliis paruis: multis: herbacei coloris: radiculas habens albas: molles. Succus earum exprimitur æstate ad soluendam aluum tribus obolis: maxime in comitialibus morbis: & tremulis hydropicis. Cõtra uertigines: orthopnoeas: paralyses incipientes.

De hypoglossa: & hypecoo: idæa: isopyro: latyri: leõtopetalo: litapso: litospermo: lapide uulgari: de limeo leuco. Ca. xi.

h Ypoglossa folia habet figura siluestris myrti cõcaua spinosa: & in iis ceu linguas folio paruo exeunte de foliis. Capitis dolorem corona ex iis imposita minuit. Hypecoon in segetibus nascitur: foliis rutæ. Natura eius eadem quæ papaueris succo. Ideæ herbæ folia sunt oxymyrsinæ adhærent his uelut pampini in quibus flos. Aluum mensesq; & omnẽ abũdantiam sanguinis sistit. Spissandi cohibendiq; naturã

habet. Isopyron uocant aliqui phasiolion: quoniã foliũ quod est aniso simile in pampinos torquetur. Capitula sunt in summo caule tenuia: plena seminis melãthij. Cõtra tussim & cætera pectoris uitia ex melle & aqua mulsa. Itẽ iocineri utilissima. Lathyris folia habet multa lactucæ similia ternuiora: germina multa: in quibus semen tuniculis cõtinetur ut capparis: quæ cum inaruere: eximuntur grana: piperis magnitudine: candida: dulcia: facilia purgatu. Hæc uicena in aqua pura aut mulsa pota hydropicos sanant. Trahunt & bilẽ. Qui uehemẽtius purgari uolunt: cũ folliculis ipsis sumunt eam: stomachũ lædunt. Itaq; inuentũ est ut cum pisce aut iure gallinacei sumerentur. Leontopetalon alij rhapeion uocant folio brassicæ: caulæ semipedali: alæ multæ: semen in cacumĩe in siliquis ciceris modo. Radix rapæ similis: grandis: nigra. Nascitur in aruis. Radix aduersatur omnium serpentiũ generibus ex uino pota: nec alia res celerius proficit. Datur & ischiadicis. Lycopsis longioribus q̃ lactuca est folijs crassioribusq;. Caule lõgo hirsutis: adnatis multis: cubitalibus: flore paruo: purpureo. Nascitur in cãpestribus. Illinitur cum farina hordeacea igni sacro. Sudorem in febribus mouet succo aquæ calidæ admixto. Inter omnes herbas lithospermo nihil est mirabilius. Aliqui hægonycon uocant: alij diospyrõ alij heraclion. Herba quincũcialis fere folijs duplo maioribus qui rutæ: ramulis surculosis crassitudine iunci. Gerit iuxta folia singulas ueluti barbulas: & in earũ cacuminibus lapillos candore: & rotunditate margaritarũ magnitudĩe ciceris. Duritia uero lapidea. Ipsi qua pediculis adhæreant cauernulas habent & intus semẽ Nascitur & in italia: sed laudatissima in creta. Nec quicquã inter herbas maiore quidẽ miraculo aspexi. Tã

tus est decor uelut aurificũ arte alternis inter folia candicantibus margaritis tam exquisita difficultas lapidis ex herba nascentis. Iacere atq; humi serpere auctores tradunt. Ego uulsam non hærentẽ uidi. Iis lapillis drachmæ pondere potis uino albo calculos frangi: pelli q; constat: & stranguriã discuti. Neq; in alia herbarũ fides est. Visus statim ad quãcunq; medicinã nata sit: est autem eius species ut etiã sine auctore usus statim nosci possit. Lapis uulgaris iuxta flumina fert muscum siccum canum. Hic fricatur altero lapide addita hominis saliua. illo lapide tangitur impetigo. Qui tangit dicit. Pheugete cãtharides lychos agrios lymas dioci. Limeũ herba appellatur a gallis: qua sagittas in uenatu tingunt medicamento: qđ uenenũ seruariũ uocãt. Ex hac in tres modios saliuati additur quantũ in una sagitta addi solet: ita offa dimittitur in boũ faucibus in morbis. Alligari postea ad præsepia oportet donec purgentur. Insanire enim solent. Si sudor insequitur aqua frigida perfundi. Leuce mercuriali similis nomẽ ex causa accepit per mediũ foliũ candida linea transcurrẽte. Quare mesoleucon quidã uocãt. Succus eius fistulas sanat. Ipã cõtrita carcinomata. Fortassis eadẽ sit quæ lucas appellatur. Cõtra oĩa marina uenena efficax. Speciẽ eius auctores non tradunt: nec aliud q̃ siluestrẽ laticribus folijs esse: efficaciorẽ hanc semine acriore. Leucographis qualis esset scriptũ nõ repperi. Quod est magis miror: quoniã utilis ꝓditur sanguinẽ excreãtibus tribus obolis cũ croco. Itẽ cœliacis trita ex aqua & apposita. Profluuio fœminarũ. Oculorũ quoq; medicamẽtis. Et explẽdis ulceribus: quæ fiunt in teneris partibus corporis.

De medio: & myosota: & myagro: & narice: & othone: & onosma: & onopordo: & oxyri: &

oxye: & batrachio: & polygono: & leucanthemo & plythema: & phyllo: & phellandrio: & phu leri: & polyrrhizo: & proserpinaca: & de rhecoma: de reseda & stoechade· Ca·xij·

m Edion folia habet iridis satiuæ: caulē tripedalem: & in eo florem grandē purpureū rotundū semine minuto: radicē semipedalē· In saxis opacis nascitur· Radix drachmis·ij·cū melle menses fœminarum sistit eligmate per aliquot dies sumpto· Semē quoq; in uino tritū cōtra abundantiā fœminarū datur· Myosota siue myosotis læuis herba: caulibus pluribus ab una radice aliquatenus rubētibus concauis ab imo: folijs angustis oblongis: dorso acuto nigris per interualla assidue gemiatis et tenuibus cauliculis ex alis prodeuntibus: flore cæruleo· Radix digitali crassitudine multis capillamentis fibrata· Vis ei septica & exulceratrix: ideoq; ægylopas sanat· Tradunt ægyptij mensis quem thiatin uocant: die·xxvij·fere in augusto mense incurrente: siquis huius herbæ succo inungatur mane priusq̃ loquatur non lippiturum eo anno· Myagros herba ferulacea est folijs similis rubiæ tripedanea· Semen oleosum: quod & fit ex eo· Medetur oris ulceribus perunctis hoc succo· Herba quæ uocatur nigina tribus folijs longis intubaceis illita: cicatrices ad colorem reducit· Matrix uocatur herba cuius radix euulsa uirtus hirci redolet· Hac in piceno a fœminis abigunt: quos mira persuasione fatuos uocant· Ergo species lymphantium hoc modo animorum esse credimus: qui tali medicamento iuuentur· Odontites inter fœni genera est: cauliculis densis ab eadem radice geniculatis triangulis nigris geniculis: folia parua habet longiora tamen q̃ polygonon· Semen

in alis hordeo ſimile:florem purpureũ:puſillũ. Naſcitur in pratis. Decoctũ cauliculorũ eius in uino auſtero quãtum manus capiat. dentiũ dolori medetur:ita ut contineatur ore: Othone in ſyria naſcitur: ſimilis erucæ perforatis crebra folijs flore croci : quare quidã anemones uocauerunt. Succus eius oculorũ medicamẽtis conuenit. Mordet enim leuiter & excalfacit aſtringitq; ſiccando. Purgat cicatrices & nubeculas:et quicquid obſtat. Quidã tradunt lauari:atq; ita ſiccatã digeri in paſtillos. Onoſma lõga folia hʒ fere ad tres digitos ĩ terra iacẽtia tria ad ſimilitudinẽ anchuſæ inciſa ſine caule ſine flore ſine ſemine. Prægnãs ſi edat eã aut ſupgradiatur: abortũ facere dicitur. Onopordon ſi comederint aſini: crepitus reddere dicũtur. Trahit urinas & menſes. Aluum ſiſtit ſuppurationes & collectiones diſcutit. Oſiris ramulos fert nigros tenues lentos:& in ĳs folia nigra ceu lini. Semẽq; in ramulis nigrũ initio: dein colore mutato rubeſcens. Smegmata mulieribus faciunt ex ĳs: radicũ decoctũ potum ſanat arquatos. Eædẽ:priuſq̃ matureſcat ſemẽ : conciſæ & ſole ſiccatæ aluũ ſiſtũt. Poſt maturitatẽ uero colectæ & in ſorbitione decoctæ rheumatiſmis uentris medẽtur:& per ſe tritæ ex aqua cæleſti bibũtur. Oxis folia terna habet. Datur ad ſtomachũ diſſolutũ. Edũt & qui enterocælon habẽt. Polyantheũ quã quidã batrachion appellãt:cauſtica ui exulcerat cicatrices:& ad colorẽ reducit. Eadẽq; uitiligines cõcorporat. Polygonon græci uocãt quã nos ſanguinariã : nõ attollitur a terra folijs rutæ ſimilis gramini. Succus eius infuſus naribus ſupprimit ſanguinẽ: & potus cũ uino cuiuſlibet partis ꝓfluuiũ excreationeſq; cruẽtas inhibet. Qui plura genera polygoni faciũt:hãc marẽ intelligi uolunt : appellariq; a multitudine ſeminis : aut

dẽsitate fruticis calligonon. Alij polygonaton a frequẽ
tia geniculorum. alij athalida: alij carcinothron: alij de
ma: multi myrtopetalon. Necnon inueniuntur qui hanc
fœminam esse dicant. Marem autem maiorem minusq;
nigram & geniculis densiorem: semine sub omnibus fo
lijs turgescentem. Quocunq; hæc modo se habeat: uis ea
rum est spissare ac refrigerare. Semine aluum soluũt lar
gius sumpto. Vrinã cient. Rheumatismos cohibent. Qui
si nõ fuere: nõ prosunt. Stomachi feruori folia imponun
tur. Vesicæ dolori illinũtur & ignibus sacris. Succus et
auribus purulẽtis instillatur: & oculorũ dolori per se.
Dabatur & in febribus ante accessiões duobus cyathis
in tertianis quaternisue præcipue. Item cholericis dysen
tericis: & in solutione stomachi. Tertium genus oreon
uocatur in mõtibus nascẽs: arundini teneræ simile: uino
caule: densis geniculis: & in se fractis. Folijs autem pi=
ceæ: radicis superuacuæ: inefficacius q̃ superiora: peculia
re ischiadicis. Quartum genus siluestre appellatur pene
arboris frutice radice lignosa stirpe cedri rubicũdo. Ra
mis Iparti binũ palmorum nigris geniculorum ternis
quaternisq; articulis. Huic quoq; spissandi natura. Sa=
por mali cotonei. Decoquitur in aqua ad tertias: aut ari
di fama inspergitur: & oris ulceribus: & atritis parti
bus. Propter gingiuarum uero uitia ipsa commãducatur
Nomas sistit: omnia quæ serpũt aut difficilem cicatricẽ
habẽt. Priuatim uero sanat: a niue facta ulcera. Herbarii
& ad anginas utũtur illa. Et in capitis dolore coronã
ex ea imponũt. Et cõtra epiphoras collo circũdãt. In ter
tianis quidem sinistra manu euulsam adalligãt: adeo cõ
tra profluuia sanguinis. Nec ullam magis aridam q̃ po
lygonum seruant. Pãcration aliqui scyllam pusillam ap
pellare malunt: foliis albi lilii lõgioribus crassioribusq;

Radice bulbi magni colore ruffo. Aluum soluit succo cum farina erui sumpto. Vlcera purgat. Hydropicis splenicisq; cum melle datur. Alij decoquunt eam donec aqua dulcis fiat. Eaq; effusa radicem terentes digerunt in pastillos sole siccatos: & postea utuntur ad capitis ulcera: & cætera quæ repurgãda sunt. Item ad tussim quantũ tribus digitis apprehenderint: in uino dentes. Et ad lateris dolores aut peripneumonicis eligma dentes. Propter ischiada in uino bibendum: Et propter tormina mensesq; ciendos. Peplos: quam aliqui sychem: alij meconion aphrodes uocãt ex una radice tenui fruticat folijs rutæ paulo latioribus semine sub folijs rotundo: minore candido q̃ papaueris. Inter uites fere colligitur messibus. Siccaturq; cum fructu suo subiectis aquis: in quas excidant. Hoc poto aluus soluitur. Bilis ac pituita detrahitur. Media potio est acetabuli: mensura in aquæ mulsæ heminis tribus & cibis inspergitur obsonijsq; ad moliendam aluum. Periclymenos fruticat & ipsa ex interuallo duo folia habens subcandida mollia. In cacumine autem semen inter folia durum: & quod difficile euellatur. Nascitur in aruis ac sepibus conuoluens se adminiculis quibuscunq;. Semen eius in umbra siccatum tunditur: & in pastillos digeritur. Ii resoluti dantur in uini albi cyathis tribus tricenis diebus ad lyenem: eumq; urina cruenta aut per aluum absumit: quod: intelligitur a decimo statim die. Vrinam cient & folia decocta: quæ & orthopnoicis prosunt. Partum quoq; adiuuant: secundasq; pellunt pota similimodo. Pelecinum in segetibus diximus nasci fruticosam: cauliculis: folijs ciceris. Semen in siliquis fert corniculorum modo aduncis ternis quaternisue: quale git nouimus amarũ: stomachum uti=

lem. Additur in antidotis. Polygala palmi altitudinem petit: in caule summo foliis lentuculæ: gustu astricto: quæ pota lactis abundantiam facit. Poterion aut ut alij uocant phrynion uel neruas large fruticat: spinis retorrida: lanugine spissa: folijs paruis: rotundis. ramulis lõgis mollibus: lentis: tenuibus: flore longo: herbacei coloris: seminis nulli usus: sed gustu acuto & odorato. Inuenitur in aquosis collibus. Radices habet duas aut tres binũ cubitorum in altitudine neruosas candidas firmas. Circũ foditur autumno & præciso frutice. Dat succum gummi similem. Radix mira uulneribus sanandis traditur: præcipueq; neruis uel precisis illita. Decoctũ quoq; eius cum melle potum dissolutiones neruorum & firmitates & incisuras iuuat. Phalãgites a quibusdam phalãgion uocatur: ab alijs leucanthemon, uel ut in quibusdã exemplaribus inuenio leucacantha. Ramuli sunt ei nunq̃ pauciores duobus in diuersa tendentes. Flos candidus lilio rubro similis: semine nigro: lato: ad lenticulæ dimidiæ figuram multo tenuiore: radice herbacei coloris. Huius folio uel flore uel semine auxiliantur contra scorpionum phalangiorumq; & serpentium ictus. Item contra tormina. Phyteuma qualis sit describere superuacuum habeo cum sit usus eius tantum ad amatoria. Phylon a græcis uocatur herba in saxosis montibus fœmina magis herbacei coloris: caule tenui: radice parua: semine rotundo papaueri simili. Hæc sui sexus facit partus. Mares autem semine tantum insferunt: quod est incipiente oliua. Vtrunq; bibitur in uino. Phellandrion nascitur in palustribus: folio apij. Bibitur semen eius propter calculos & uesicæ incommoda. Phalaris thyrsum habet longum tenuem ceucalamũ in summo flore inclinatũ. Semen simile sesamæ. Et

hoc calculos frangit potuꝫ ex uino uel aceto uel cũ mel-
le & lacte. Item etiam uitia uesicæ sanat. Polyrrhizon
folia habet myrti: radices multas. Hæ tusæ dantur in ui
no contra serpentes. Prosunt & quadrupedibus. Proser
pinaca herba uulgaris est eximij aduersus scorpiones re
medij. Eadem contrita addita muria & oleo anginam
eximie curare tradunt. Præterea in quantalibet lassitu-
dine recreari defessos: etiam cũ obmutuerint: si subijcia-
tur linguæ. Si deuoretur: uomitionem sequi salutarem.
Rhecoma affertur ex iis quæ supra pontum sunt regio-
nibus. Radix costo nigro similis minor & ruffior pau-
lo: sine odore: calfaciens gustu & astringens. Eadem tri
ta uini colorem reddit ad crocum inclinantẽ. Illita col-
lectiones inflamationesq; sedat. Vulnera sanat. Epipho-
ras oculorum sedat ex passo illita. Insignita cum melle
Et alia liuentia ex aceto. Farina eius inspergitur contra
cacoethe & sanguinem reiicientes drachmæ pondere i
aqua. Dysentericis etiam & cœliacis si febri careant in
uino. Sin aliter ex aqua. Facilius teritur nocte antecedẽ-
te madefacta. Datur & decoctum eius bibendum dupli
ci mensura ad rupta conuulsa contusis ex sublimi deuo-
lutis. Si pectoris sint dolores additur piperis aliquid &
myrrhæ. Si dissolutio stomachi ex frigida aqua sumi-
tur: siue intus siue extra purulentis excreationibus
Item epaticis: spleneticis: ischiadicis ad renum uitia: su-
spiria orthopneas. Arteriæ scabricias sanat ex passo tri-
bus obolis potius trita: aut decoctum eius. Lichenas quo-
q; ex aceto imposita purgat. Bibitur contra inflationes:
& perfricationes: febres frigidas: singultus tormina:
asperitates: capitis grauitates: melancholicas uertigines
lassitudinem: dolores: & conuulsiones. Circa ariminum
nota est herba: quam resedam uocant. Discutit colle-

ctiones: inflammationesq; omnes. Qui curant ea: addunt hæc uerba. Reseda morbos reseda: scisne scisne quis hic pullos egerit? radices nec caput nec pedes habeant. Hæc ter dicunt: totiensq; despuunt. Stoecas in insulis tantum eiusdem nominis gignitur: odorata herba: coma hysopi: amara gustu. Menses cit potu: pectoris dolores leuat. Antidotis quoq; miscetur.

De solano: & smyrnio: & thelephio: & trichomanæ: & thalietro: & thlaspe: & tragonia: & trago: & tragopogo: & spondile. Et q quidam morbi in quibusdam non sunt gentibus. Ca.xiii.

S Olanũ græci strychnon uocant: ut tradit Cornelius Celsus. Huic uis reprimendi refrigerandiq;. Smyrnion caulem habet apii: folia latiora: & maxime circa stolones multos: quorum a sinu exiliunt pinguia ad terram infracta: odore medicato cum quadam acrimonia iucunda colore: in luteum languescẽte: a capitibus caulium orbiculatis: ut apii semine rotundo nigro: qui arescit incipiente æstate. Radix quoq; odorata: gustu acri mordet: succosa: mollis. Cortex eius foris niger. intus pallidus. Odor myrrhæ habet qualitatem: unde & nomen. Nascitur & in saxosis collibus & terrenis. Vsus eius excalfacere: extenuare. Vrinam & menses ciunt folia & radix. Aluum semen sistit. Radix collectiones & suppurationes non ueteres. Item duricias discutit illita. prodest & contra phalangia: ac serpẽtes admixto chachry: aut polline: aut mellyssophyllo in uino pota: sed particulatim: quoniam uniuersa uomitionẽ mouet. Qua de causa aliquando cum ruta datur. Medetur tussi & orthopnoeæ semen uel radix. Item thoracis: aut lyenis: & renum: & uesicæ uitiis. Radix autem ruptis conuulsis. Partus quoq; adiuuat: & secundas pel

lit· Datur ischiadicis cum crethmo in uino· Sudores ciet & ructus· Ideo inflationem stomachi discutit· Vulnera ad cicatricem pducit· Exprimitur succus radicis utilis & fœminis: & thoracis: præcordiorũq; desiderijs· Calfacit enim & concoquit: & purgat· Semen peculiariter hydropicis datur potu: q̃bus & succus illinitur & malagmate cortice arido· Et ad obsonia utuntur cũ mulso & oleo: & garo maxime in elixis carnibus simul· Concoctiones facit· Sapore simillima piperi· Eadem in dolore stomacho efficax· Telephiõ portulacæ similis & caule & folijs· Rami a radice septeni octoniq; fruticant folijs crassis: carnosis· Nascitur in cultis & maxime inter uites· Illinitur lentigini: & cum inaruit: teritur· Illinitur & uitiligini: ternis fere mensibus senis horis noctis aut diei: postea farina hordeacea illinitur· Medetur & uulneribus: & fistulis· Thricomanes adiantho similis est: exilius modo: nigriusq;: folijs lenticulæ densis: amaris: aduersis inter se· Decoctum eius strãgurias sanat in uino albo potu: addito cymino rustico· Succus cohibet capillos defluẽtes: aut si effluxerint reparat· Alopeciasq; densat tritum & in oleo illitum· Sternutamenta quoq; gustatu mouet· Thalietrũ folia coriandri habet: pinguiora paulo: caulem papaueris· Nascitur ubiq;: præcipue in campestribus· Medentur ulceribus folia cum melle· Thalspe duum generum est angustis folijs digitali longitudine & latitudini in terram uersis: in acumine diuisis: cauliculo semipedali: non sine ramis peltarum specie: semine incluso lenticulæ effigie: nisi q̃ infringitur: unde nomen· Flos albicat· Nascitur in semitis & sepibus· Semen asperi gustus· Bilem & pituitam utrinq; extrahit· Modus sumendi acetabuli mensura· Prodest & ischiadicis infusum: donec sanguinem ex

trahat. Menses quoq; cit: sed partus necat. Alterum thla
spen aliqui persiconaps uocant latis folijs: radicibus ma
gnis. Et ipsum utile ischiadicorũ infusioni. Prodest &
inguinibus utrunq;. Precipitur ut qui colligit: dicat su=
mere se contra inguina: & contra omnes collectiones:
& contra uulnera: unaq; manu tollat. Tragonia herba
qualis sit: non traditur. Credo & falsum esse promis=
sum Democriti. Portentosum enim est: adalligatam tri=
duo absumere lyenes. Tragonis: siue tragion nascitur in
creta tantum insula in maritimis: iunipero similis: &
semine & folio & ramis. Succus eius lacteus in gum=
mi spissatus: uel semen impositione spicula e corpore eij
cit. Tunditur recens: & cum uino illinitur: aut siccæ
farina cum melle. Eadem lactis abundantiam facit:
mammisq; unice medetur. Est & alia herba tragos:
quam aliqui scorpion uocant: semipede alta fruticosa: si=
ne folijs: pusilis racemis rubentibus grano tritici acuto
cacumine: & ita in maritimis nascens. Huius ramorum
x. aut. xij. cacumina trita ex uino pota cœliacis dysenteri
cis: sanguinem excreantibus: mensiumq; abundantiæ au
xiliantur. Est & tragopogon: quem alij comen uocant.
Caulem habet paruum: folijs croci radice longa: dulci:
super caulem calice lato: nigro. Nascitur in asperis si=
ne usu. Et de herbis quidem memoria digna hactenus
aut accepimus: aut comperimus. In fine earum admo=
nere non ab re iudicamus: alijs alias uirium ætates
esse. Longissimo tempore durat elaterium: ut diximus.
Chamæleon niger. xl. annis. Centaurium non ultra duo=
deci. Peucedanũ & aristolochia quinq; aut sex: uitis silue
stris ãno. In umbra seruãtur. Et aialiũ quidẽ cæterorũ
nullũ aliud radices a nobis dictas attigit: excepta spõdile
quæ oẽs ꝑsequitur. Genus id serpẽtis est. Ne illud quidẽ

dubitatur:omnium radicum uim effectusq; minui:si fructus prius maturescant·Item seminum ante radice propter succum incisa· Resoluitur autem omnium uis consuetudine·Et desinunt prodesse cum opus est:quæ quottidie in usu fuere·æq; q̄ nocere·Omnes uero herbæ uehemētiores effectu uiribusq; sunt in frigidis locis:& in aquilonis·Item siccis·Sunt & gentium differentiæ non mediocres·Sicut accepimus de tineis:lumbricisq; ī esse ægypti:Arabiæ:syriæ:ciliciæ populis·E diuerso græciæ phrygiæ omnino non nasci·Minus id mirum q̄ ꝙ in confinio atticæ boeotiæq; thebanis innascuntur:cum absint atheniensibus·Quæ contemplatio aufert nos ad ipsoruz animalium naturas:ingenitasq; ijs uel certiores morborum omnium medicinas·Rursus enimuero rerum omniū parens nullum animal ad hoc tantū ut pasceretur:aut alia satiaret:nasci uoluit·Quin artes salutares inseruit & uisceribus·Quippe cum surdis etiam rebus inseruerit·Tum uero illa animæ auxilia præstantissima ex animalia esse uoluit contemplatione ante cuncta mirabili·

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER·XXVIII· PROOEMIVM·

De medicinis ex animalibus· Ca·i·

d ICTAE ERANT OMNIVM RErum naturæ inter cælum ac terram nascentium:restabantq; quæ ex ipsa tellure fodiuntur:si non herbarum:ac fruticum tractata remedia auferrent transuersos·ex ipsis animalibus:quæ sanantur reperta maiore medicina·Qui ergo diximus herbas & florum ima=

gines: ac pleraq; inuentu rara: ac difficilia: iidem tacebimus: quid in ipso homine prosit homini? cæteraq; genera remediorum inter nos uiuentia? cu3 præsertim nisi carēti doloribus morbisq; uita ipsa pœna fiat. Minime uero. Quin omnem insumemus operam: licet fastidii periculum urgeat: quando ita decretum est minorem gratiæ q̃ utilitatum uitæ respectum habere. Quinimmo externa quoq; & barbaros etiam ritus indagabimus. Fides tantum auctores appellet. Quanquam & ipsi consensu proprii iudicii ita eligere laborauimus: potiusq; curæ rerum: quam copiæ institimus. Illud admonuisse perq̃ necessarium est: dictas iam a nobis naturas animalium: & quæ cuiusq; essent inuenta. Neq; enim minus profuere medicinas reperiendo: quam prosunt præbendo. Nūc quæ in ipsis auxilientur indicari: neq; illic in totū omissa. Itaq; hæc esse quædam alia: illis tamen connexa. Incipiemus autem ab homine: ipsum sibi exquirentes: immēsa statim difficultate obuia. Sanguinem nanq; gladiatorum bibunt: ut bibentibus populis procul sint comitiales morbi. Quod spectare facientes eadem harena feras quoq; horror est. At hercule illi ex homine ipso sorberi efficacissimum putant calidum: spirantemq;: & una ipsam animam ex osculo uulnerum. Cum e plagis hunc ne ferarum quidem admoueri ori fas sit humano. Alii medullas crurum quærunt: & cerebrum infantium. Nec pauci apud græcos singulorum uiscerum membrorumq; etiam sapores dixere. Omnia persecuti usq; ad resegmina unguium. Quasi uero sanitas uideri possit feram ex homine fieri. Quin morbo dignum non ipsa medicinæ gratia. Egregia hercule frustratione si non prosit. Aspici humana exta nefas habetur: quāto magis mandi? Quis ista inuenit ostenta? Tecu3 enim res erit euersor iuris hu

mani: monstrorumq; artifex: qui primus ea condidisti. Fecisti credo ne uita tui obliuisceretur. Quis inuenit singula membra humana mandere? Qua coniectura inductus? Quam potest medicina ista originem habuisse? Quis ueneficia innocenciora effecit q̃ remedia? Esto barbari externiq; ritus inuenerint? Etiam ne græci suas fecere has artes? Democriti extant comentationes ad alia noxij hominis & ex capite ossa plus prodesse. ad alia amici & hospitis. Iam uero ui interempti dente gingiuas in dolore scarificari Apollonius efficacissimum scripsit. Miletus oculorum suffusiones felle hominis sanari. Artemõ caluaria interfecti: igneq; cremati ꝓpinauit aquã e fonte noctu comitialibus morbis. Ex eadem suspendio interempti catapotia fecit cõtra canis rabidi morsus Antheus. Atq; etiam quadrupedes homines sanauere: cõtra inflationes boum perforatis cornibus inserentes ossa humana. Vbi homo occisus esset aut crematus siliginem: quæ pernoctasset: suum morbis dando. Procul a nobis nostrisq; litteris absint ista. Nos auxilia dicemus non piacula. Sicubi lactis puerperarum usus mederi poterit: sicubi saliua tactusue corporis cæteraq; similia. Vitam quidẽ non adeo extendendam censemus: ut quoquomodo pertrahenda sit. Quisquis es talis æq; moriere etiam cũ obscœnus uixeris: aut nefandus. Quapropter hoc primum quisq; in remedijs animi sui habeat: ex omnibus bonis quæ homini tribuit natura: nullum melius esse tempestiua morte. In eaq; id optimum: quod illam sibi quisq; præstare poterit.

An sit in medendo aliqua uis uerborum: & sanari & depelli. Ca. ij.

X homine remediorum primum maxime quæstionis & semper incertæ est: ualeant ne ali=

quid uerba & incantamenta carminum: Quod si uerum est homini acceptum fieri oportere conueniet. Sed uiritim sapientissimi cuiusq; respuit fides. In uniuersũ uero omnibus horis hominis credit uita: nec sentit. Quippe uictimas cædi sine precatione non uidetur referre nec deos rite consuli. Præterea alia sunt uerba impetrantis: alia depulsoris: alia commentationis. Vidimusq; certis precationibus obsecrasse summos magistratus. Et ne quid uerborum prætereatur aut præposterum dicatur: de scripto præire aliquem. Rursusq; alium custodem dari qui attendat: alium uero præponi: qui fauere linguis iubeat. Tibicinem canere: ne quid aliud exaudiatur. Vtraq; memoria insigni: quotiens ipsæ diræ obstrepentes nocuerint: quotiensue precatio errauerit. Sic repente extis adimi capita uel corda: aut geminari uictima stante acciderit. Duratq; immenso exemplo Deciorum patris filijq; quo se deuouere carmen. Extat Tuciæ uestalis incestæ precatio: qua usa aquam tulit in cribro: anno urbis Romæ.dc.nono. Boario uero in foro græcum græcamq; defossos: aut aliarum gentium: cum quibus tum res esset: etiam nostra ætas uidit. Cuius sacri precationem qua solet præire quindecem uirum collegij magister: si quis legat: profecto uim carminum fateatur. Ea omnia approbantibus octingentorum.xxx. annorum euentibus. Vestales nostras hodie credimus nondum egressa urbe mancipia fugitiua retinere in loco precationis. Quod si semel recipiatur ea ratio: & deos preces aliquas exaudire: aut ullis moueri uerbis: confitendum sit de tota coniectatione. Prisci quidem nostri perpetuo talia prodidere. Difficillimumq; ex ijs etiam fulmina elici: ut suo loco e docuimus. L. Piso prio ãnaliũ

auctor est Tullum Hostilium regem ex Numæ libris eo=dem quo illum sacrificio Iouem cælo deuocare conatū: quoniam parum ritæ quædaʒ fecisset fulmine ictū. Multi uero magnarum rerum fata & ostenta uerbis permutari. Cum enim in tarpeio fodientes delubro fundamenta caput humanum inuenissent: missis ob id a senatu legatis ethruriæ celeberrimus uates Olenus Calenus præ=clarum id fortunatumq; cernens: interrogatione in suā gentem transferre tentauit: scipione prius determinata templi imagine in solo ante se. Hoc ergo dicitis romani hic templum Iouis optimi maximi futurum est? Hic caput inuenimus. Constantissima annalium affirmatione transiturum fuisse fatum in ethruriam: ni præmoniti a filio uatis legati romani respondissent: nō plane hic sed romæ inuentum caput dicimus. Iterum id accidisse tra=dunt cum in fastigium eiusdem delubri præparatæ quadrigæ fictiles in fornace creuissent. Et iterum simili modo retentum augurium. Hæc satis sint exemplis: ut appareat ostentorum uires & in nostra potestate esse: ac ꝓ ut quæq; accepta sunt: ita ualere. In augurum certe disci=plina constat: neq; diras aues: neq; ulla auspicia pertinere ad eos: qui quanq; reʒ ingredientes obseruare se ea nauigauerint. Quo munere diuinæ indulgētiæ maius nullum est. Quinetiā & legū ipsaruʒ in. xij. tabulis uerba sunt qui fruges excantasset. Et alibi. Qui malum carmen incantasset. Verrius Flaccus auctores ponit: quibus cre=dat: in oppugnationibus ante omnia solitum a romanis sacerdotibus euocari deum: cuius in tutela id oppidum esset: promittiq; illi eundem aut ampliorem locuʒ apud romanos cultumue. Durat in pontificum desciplina id sacrum. Constatq; ideo occultatuʒ: in cuius dei tutela roma esset: ne qui hostiū simili modo agerent. Defigi qui=

dem diris deprecationibus nemo non meruit · Huc pertinet ut ouorum exorbuerit quisq; calices : cochleariūq; protinus frangi: aut eosdē cochlearibus perforari· Hinc Theocriti apud græcos : Catulli apud nos : proximeq;· Vrigilij incantamentorum amatoria imitatio· Figlinarum opera multi rumpi credunt tali modo· Non pauci etiam serpentes ipsos recantari· Et hunc unum esse ipsis intellectum: contrahiq; marsorum cantu etiam in nocturna quiete· Etiam parietes incendiorū deprecationibus conscribuntur· Neq; est facile dictu : externa uerba atq; ineffabilia derogēt fidē· Validius an latina inopinata: & quæ ridicula uideri cogit animus semper aliquid immensum expectans : ac dignum deo mouendo: immo uero quod numini imperet · Dixit Homerus profluuium sanguinis uulnerato femine Vlyxem inhibuisse carmine· Theophrastrus ischiadicos sanari· Cato prodidit luxatis membris carmen auxiliari· M· Varro podagris· Cæsarē dictatorem post unum ancipitē uehiculi casum ferunt semper ut primū consedisset(id quod plerosq; nunc facere scimus)carmine ter repetito securitatem itinerū aucupari solitum· Licet hanc in partem singulorum quoq; conscientiā coarguere· Cur enim primū anni incipientis diē lætis precationibus inuicē faustū ominamur? Cur publicis lustris etiā nomina uictimas ducentium prospere legimus ? Cur & fascinationibus adoratione peculiari occurrimus? Alij græcā Nemesim inuocantes: cuius ob id romæ simulacrum in capitolio est: q̄uis latinum nomen non sit· Cur ad mentionem defunctorum testamur memoriam eorū a nobis non sollicitari? Cur impares numeros ad omnia uehemētiores credimus? Idq; in febribus dierum obseruatione intelligitur? Cur ad primitias pomorū hæc uetera esse dicimus.

alia noua optamus? Cur sternutamentis salutamur? Quod etiam Tyberium Cæsarem tristissimum (ut constat) hominum in uehiculo exegisse tradunt. Et aliqui nomine quoq; consalutare religiosius putant. Quin & absentes tinnitu aurium præsentire sermones de se receptum est. Attalus affirmat scorpione uiso si quis dicat duo: cohiberi nec uibrare ictus. & quoniam scorpio admonuit: in africa nemo destinat aliquid: nisi præfatus africam. In cæteris uero gentibus deos ante obtestatur: ut uelint. Nam si mens assit: nullum ponere translaticium uidebimur: quoniam multas etiam pollere religiones manifestum est. Alius saliua post aurem digito relata: sollicitudinem animi propiciat. Pollices cum faueamus: premere etiam prouerbio iubemur. In adorando dexteram ad osculum referimus totũq; corpus circũagimus. Quod in leuum fecisse galliæ religiosius credunt. Fulgetras poppysimis adorare consensus gentium est. Incendio inter epulas nominato aquam sub mensa profundi abominamur. recedente aliquo ab epulis: simul uerri solum. Aut bibente conuiua mensam uel repositorium tolli inauspicatissimum iudicatur. Seruij Sulpitij principis cõmendatio est: quamobrem mensa linquenda non sit. Nondum enim plures q̃ quinq; conuiuæ numerabantur. Nam sternutamento reuocari ferculum mensamue: postea si non gustetur aliquid: inter dira habetur. Aut omnino inane esse hæc instituere illi: qui omnibus negocijs horisq; interesse credebant deos. Et ideo placatos etiam uitijs nostris reliquerunt. Quin & repente conticescere conuiuium aduocatum est: non nisi in pari præsentium numero: qua in re fame labor est: ad quemcunq; eorum pertinens. Cibus etiam e manu prolapsus reddebatur. Atq; per

Ad cohibendos ictus scorpionis

menſas uetabant mundiciarum cauſa deflare. Et ſunt condita auguria quid loquenti cogitantiue id acciderit: inter execratiſſima. Si pontifici accidat ditis cauſa epulenti: in menſa utiq; id reponi adoleriq; ad larem piatio eſt. Medicamenta prius q̃ adhibeantur in menſa forte depoſita regantur prodeſſe. Vngues reſecari nundinis romanis tacenti atq; a digito indice: multorum pecuniæ religioſum eſt. Capillum uero contrectari contra defluuia ac dolores capitis. xvij. luna atq; xxix. Pagana lege in plæriſq; italiæ prædijs cauetur: ne mulieres per itinera ambulantes torqueant fuſos: aut omnino detectos ferant: quoniam aduerſetur id omnium ſpei: præcipue frugum. M. Seruilius Nouianus princeps ciuitatis non pridem in metu lippitudinis prius q̃ eam ipſam nominaret: aliuſue ei prædiceret: duabus litteris græcis. ρ & α chartam inſcriptam circunligatam lino ſubnectabat collo. Mutianus ter conſul eadem obſeruatione uiuentẽ muſcam in linteolo albo: his remedijs carere ipſos lippitudine prædicantes. Carmina quædã extant contra grandines. Contraq; morborũ genera. Contra ambuſta. Quædam etiam in partus. Sed in prodendo obſtat ingens uerecundia in tanta animorum uarietate Quapropter de his ut libitum cuiq; fuerit: opſinetur.

Remedia ex homine contra magos. Ca. iiij.

h Ominũ monſtrificas naturas & ueneficos aſpectus plenius diximus in portẽtis gentiũ & multas animalium proprietates: quæ repeti ſuperuacuum eſt. Quorundam hominum tota corpora proſunt: ut ex ijs familijs: quæ ſunt terrori ſerpentibus: tactu ipſo leuant percuſſos: ſuctuue modico. Quorum e genere ſunt pſyllii marſiq;: & qui oblon=

genes uocantur in insula cypro. Ex qua familia legatus Hexagon nomine a consulibus romæ in dolium serpentium coniectus experimẽti causa circũmulcentibus linguis miraculum præbuit. Signũ eius familiæ est si modo adhuc durat uernis temporibus odoris uirus. Atq; eorum sudor quoq; medebatur: non modo saliua. Nam in insula nili tentyri nascentes tãto sunt crocodilis terrori: ut uocem quoq; eorum fugiant. Horum omniũ generum in sua repugnantia interuentũ quoq; mederi cõstat. Sicuti aggrauari uulnera introitu eorum: qui unq̃ fuerit serpentiũ canisue dẽte læsi. Iidẽ gallinarũ incubitus. pecorum fœtus abortu uitiant. Tantũ remanet uirus excepto semel malo: ut uenefici fiant uenena passi: remedio est ablui prius manus eorum: a quaq; illa eos quibus medearis inspergi. Rursus a scorpione aliquando percussi nunq̃ postea a crabronibus: uespis: apibusue feriuntur. Minus miretur hoc: qui sciat: uestem a tineis non attingi: quæ fuerit in funere. Serpentes ægre prætera leua manu extrahi.

De quibusdã sortilegiis & saliua hoĩs. Ca. iiii.

PYthagoræ inuentis non temere fallere: impositiuorum nominum imparem uocalium numerum clauditates: oculorumue orbitatẽ: ac similes casus dextris assignare partibus: parem leuis. Ferunt difficiles partus statim solui: cum quis tectum in quo sit grauida: transmiserit lapide: uel missili: ex iis quæ tria animalia singulis ictibus interfecerint: hominem: aprum: ursam. Probabilius id facit hasta uelitaris euulsa a corpore hominis: si terrã non attingerit. Eosdẽ enim illata effectus habet. Sic & sagittas corpore eductas: si terram non attigerint: subiectas cubantibus amatorium esse Orpheus & archelaus scribunt. Quin &

comitialem morbum sanari cibo e carne feræ occisæ eodem ferro quo homo interfectus sit. Quorundam partes medicæ sunt sicuti diximus de Pyrrhi regis police. Et elide solebat ostendi Pelopis hasta: quam eburneam affirmabant. Neuos in facie tondere religiosum habent etiam nunc multi. Omniũ uero in primis ieiunam saliuam contra serpentes præsidio esse docuimus. Sed & alios efficaces eius usus recognoscat uita. Ita despuimus comitiales morbos: hoc est contagia regerimus. Simili modo & fascinatiões repercutimus sinistræ dextræq; claudicatis occursu. Veniam quoq; a deis spei alicuius audacioris petimus in sinũ spuendo. Etiã eadẽ rõne terna despuere deprecatiõe in omni medicina mos est: atq; effectus adiuuare. Incipientes furunculos ter præsignare ieiuna saliua. Nunc mirum dicemus: sed experimento facile. Si quem peniteat ictus eminus cominusue illati: & statim expuat mediam in manum: qua percussit: leuatur illico percussus a pœna. Hoc sæpe delumbata quadrupede approbatur: statim a tali remedio correcto animalis ingressu. Quidam uero aggrauant ictus ante conatũ simili modo saliua in manu ingesta. Credamus ergo & lichenas leprasq; ieiuno illitu assiduo arceri. Item lippitudines matutina quottidie uelut iniunctione. Carcinomata malo terræ subacto. Ceruitijs dolorem saliua ieiuni dextra manu ad dextrũ politẽ relata: leua ad sinistrum. Si quod animal aurem intrauerit: & inspuatur exire. Inter amuleta est editæ quẽq; urinæ expuere. Similiter in calciamentum dextri pedis anteq̃ induatur. Itẽ cũ quis transeat locũ in quo aliquod periculum adierit. Martion Smyrneus qui de simplicibus effectibus scripsit rumpi scolopendras marinas sputo tradit. Item rubetas aliasq; ranas. Ophilius serpentes

ſiquis in hiatum earum expuat·Salpa torporem ſedari quocunq; membro inſtupente ſiquis in ſinum expuat· Aut ſi ſuperior palpebra ſaliua tangatur·Nos ſi hæc & illa credamus rite fieri·Extranei interuentu:aut ſi dormiens expectetur infans a nutrice terna expui q̃q̃ religione mutatur & faſcinus·Imperatorum quoq; non ſolum infantium cuſtos:qui deus inter ſacra romana a ueſtalibus collitur:& currus triumphantium·Sub his pẽdẽs defendit medicus inuidiæ:iubetq; eoſdem recipere· Similis medicina linguæ ut ſit exorata a tergo fortuna gloriæ carnifex·Morſus hominis inter aſperrimos quoq; numeratur·Medẽtur ſordes ex auribus·Ac nequis miretur etiam ſcorpionum ictibus ſerpentiumq; ſtatim impoſitæ·Melius e percuſſi auribus proſunt· Ita & rediuiua ſanari ſerpentium uero ictum contuſi dentis humani farina·Capillus puero qui primum deciſus eſt podagræ impetus dicitur leuare circumligatus · Et in totum impubium impoſitus·Virorũ quoq; capillus canis morſibus medetur ex aceto·Et capitum uulneribus ex oleo: aut uino·Si credimus a reuulſo cruci quartanis·Combuſtus æque capillus carcinomati·Pueri qui primus ceciderit dens:ut terram non attingat incluſus in armillam & aſſidue in brachio habitus muliebrium locorum dolores prohibet·Pollex in pede prӕligatus proximo digito tumores unguinum ſedat·In manu dextra duo medij lino leuiter colligati diſtillationes atq; lipitudines arcent·Quin & eiectus capillus calculoſo alligatus ſupra pubem leuare cæteros dicitur:ac iocineris etiam dolores· Ac celeritatẽ partus facere·Addidit Granius efficaciorem ad hoc eſſe ferro exemptum·Partus accelerat uicinos ex quo quæq; conceperit ſi cinctu ſuo ſoluto fœminam cinxerit:dein ſoluerit :adiecta precatione ſe uin

xisse eandem & solutur um:atq; abierit. Sanguine ipsi
us hominis ex quacunq; parte emisso efficacissime angi
nam illini tradunt Orpheus & archelaus. Item ora co
mitiali morbo lapsorum. exurgere enim protinus. Qui=
dam si pollices pedum pungantur. Exq; iis guttæ refe=
rantur in faciem. Aut si uirgo dextro pollice attingat.
Hac coniectura censentes uirgines carnes edendas. Eschi
nes atheniensis excrementorum cinere anginis medeba=
tur:& tonsilis:uuisq;:& carcinomatis. Hoc medicamē
tum uocabat botryon. Multa genera morborum primo
coitu soluuntur:primoq; fœminarum mense. Aut si non
id contingat:longinqua fiūt:maximeq; comitiales. Qui
& a serpente ac scorpione percussos coitu leuari pro=
dunt. Verum fœminas uenere ea lædi. Oculorum uitia
fieri negāt nec lippire eos ꝙ cū pedes lauāt aqua ide ter
oculos tāgāt. Immatura morte raptoruꝫ manu strumas
parotidas guttura tactu sanari affirmant. Quidam ue
ro cuiusq; defuncti dumtaxat sui sexus leua manu auer
sa. Et e ligno fulgure icto reiectis post terga manibus de
morderi aliquid ad dentem:qui doleat admoueri:reme=
dio esse produnt. Sunt qui præcipiant dentem suffiri
dente hominis sui sexus. Et eum qui canimus uoce=
tur in sepulto exemptum adalligari. Terram ex Cal
uaria psilothrum esse palpebrarum tradunt. Herba
uero siqua ibi genita sit commanducata dentes cade=
re. Vlcera non serpere ex osse hominis circumscrip=
ta. Alij e tribus puteis pari mensura aquas miscent:
& prolibant nouo fictili. Reliquum dant in tertia=
nis accessu febrium bibendum. Item in quartanis
fragmentum claui a cruce inuolutum : lana collo
subnectunt. Aut spartum e cruce : liberatoq; condunt
cauerna quam sol non attingat. Magorum hæc commē

ta sunt. Vt cotem qua ferramenta sæpe exacuta sint. subiectã ignari ceruicalibus de ueneficio deficientes euocare. Indicium ut ipse dicat: quid sibi datum sit: & ubi & quo tempore: auctorem tamen non nominare. Fulmine utiq; percusso circumactum in uulnus hominẽ loqui protinus constat. Inguinibus medentur aliqui licium telæ detractum alligantes nouenis septenisue nodis ad singulos nominantes uiduam aliquam: atq; ita inguina adalligantes licio. Et clauum: aliudue quod quis calcauerit alligatum ipsos iubent genere: ne sit dolori uulnus. Verrucas auellunt a uicesima luna in limitibus supini ipsam intuentes ultra caput manibus porrectis: & quicquid comprehendere eo fricantes. Clauum corporis cũ cadat stella si quis distringat: uel cito sanari aiunt. Cardinibus hostiorum aceto affusis lutum fronti illitum capitis dolorem sedare. Item laqueum suspendiosi circundatum temporibus. Si quid e pisce hæserit faucibus: i aquã demissis frigidam pedibus cadere. Si uero ex aliis ossibus: impositis capiti ex eodem uase ossiculis. Si panis hæreat: ex eodem in utranq; aurem addito pane. Quin & sordes hominis in magnis fecere remediis quæstuosorũ gymnasia græcorum: quippe ea strigmenta molliũt: calfaciunt: discutiunt: complent sudore & oleo medicinã facientibus. Vuluis inflammatis contractisq; admouentur. Sic & menses cient. Sedis inflammationes & condylomata leniunt. Item neruorum dolores: luxata: articulorum nodos. Efficaciora ad eadem strigmenta a balneis: & ideo miscentur suppuratoriis medicamẽtis. Nã illa quæ sunt e cæromate permixto cœno: articulos tãtũ molliũt: calefaciũt: discutiũt efficacius: sed ad cætera minus ualent. Excedit fidem impudens cura: qua sordes uirilitatis contra scorpionum ictus singularibus reme=

dijs celeberrimi auctores clamat. Rursus in fœminis quas infantium aluo editas in utero ipso contra sterili tatem subdi censent: meconium uocant. Immo etiã ipos gymnasiorũ rasere parietes. Et ille quoq; sordes excalfa=ctoriam uiz habere dicuntur. Panos discutiũt. Vlceribus senum puerorumq; & desquammatis ambustisue illi=nuntur. Eo minus omitti conuenit ab animo hominis pẽ dentes medicinas. Abstinere a cibo nimio: aut potu: ali=as uino tantum: aut carne: alias balneis: cũ quid eorũ po stulet ualitudo: in p̃ntissimis remedijs habentur. His re=medijs adnumeratur exercitatio: ĩtentio uocis: ungue fri cari cũ ratione: uehemẽs.n. fricatio spissat: lenis mollit. Multa adimit corpus. Auget modica. In primis uero pro dest ambulatio: gestatio: & ea pluribus modis. Equita=tio stomacho & coxis utilissima. Phthisi nauigatio. Lõ gis morbis locorum mutatio. Item somno mederi sibi: aut lectulo aut rara uomitione. Supini cubitus oculis cõ ducũt: at proni tussibus. In latera aduersum distillatio nes. Aristoteles & Fabianus plurimum somniari circa uernũ & autumnum tradũt: magisq; supino cubitu: at prono nihil. Theophrastus celerius cõcoqui dextri late=ris in cubitu difficilius in supinis. Solũ quoq; remedio=rum maximũ ab ipso sibi præstari potest: sicuti linteorũ strigiliũq; uehementia. Perfundere caput aqua calida an te balnearum uaporationẽ: & postea frigida: saluberri mum intelligitur. Item præsumere cibos: & interpone re frigidam eiusdemq; potu somnos antecedere: & si li beat interrumpere. Notãdum nullum aliud animal præ ter hoĩem calidos potus sequi: ideoq; non esse naturales. Mero ante somnos colluere ora: pp alitus. Frigida aqua matutinis impari numero ad cauendum dentium dolo=res. Item posca oculos contra lippitudines.

De obseruatione in uictu. Ca. v.

c Erta sunt experimenta totius corporis ualitudinis uarietate uictus inobseruata. Hippocrates tradit nō prandentium exta celerius senescere. Verum id remedijs cecinit: nō epulis. Quippe multo utilissima est temperantia in cibis. L. Lucullus hanc de se præfecturā seruo dederat. Vltimoq; probro maius in cibis triumphalibus sedenti dicebatur: uel in capitolio epulanti pudenda re: Seruo suo facilius parere q̄ sibi.

De sternutamento: & uenere: & cæteris remedijs. Ca. vi.

s Ternutamenta pīna grauedinē emendant. Et si quis muris nares (ut tradunt) osculo attigat. Sternutamenta & singultum. Ob hoc Varro suadet palmam altera manu scalpere. pleriq; annulum e sinistra in longissimum dextræ digitum transferre. Aut in aquam feruentem manus immergere. Theophrastus senes laboriosius sternuere dicit. Venerem damnauit Democritus: ut in qua homo alius exiliret ex homine. Est hercule raritas eius utilior. Athletæ tamen torpentes restituuntur. Venere uox reuocatur: cum ea candida declinat in fuscam. Medetur & lumborum dolori: Oculorū hebetationi. Mentecaptis ac melancholicis. Adsidere grauidis uel cum remedium alicui adhibeatur digitis pectinatim inter sese amplexis ueneficium est. Idq; compertum tradunt. Alcmena Herculem pariente. Peius si circa unum amboue genua. Item poplites alternis genibus imponi. Ideo hæc in consilijs ducum potestatumue fieri uetuere maiores uelut actū impedientia. Vetuere uero & sacris uotisue simili modo interesse. capita autem aperiri aspectu magistratuū non uenerationis causa iussere: sed ut Varro auctor est ualitudinis: quo firmiora consuetu=

dine ea fierent. Cum quid oculo inciderit: alterum comprimi prodest. Cum aqua dextræ auriculæ sinistro pede exultare capite in dextrum humerum deuexo: inuicem e diuersa aure. Si tussis concitet: saliuam in fronte ab alio afflari. Si iaceat uua: a uertice morsu alterius suspẽdi. In ceruicis dolore poplites fricare. Aut ceruicem in poplitũ. Pedes in humo deponi si nerui in his cruribusue tendantur in lectulo. At si in leua parte id accidat: sinistræ plãtæ pollicem dextra manu apprehendi. Item e diuerso. Extremitates corporis: uel aurium uellicatibus: perstringi contra horrores corporis sanguinemue narium immodicum. Lino uel papyro principia genitalium femur medium: ad cohibenda urinæ profluuia. In stomachi solutione pedes pressare: aut manus in feruentem aquam dimittere. Iam & sermoni parci multis de causis salutare est. Triennio Mæcenatem Melissium accepimus silentiũ sibi imparauisse a conuulsione reddito sanguine. Nam e diuerso standentesq; ac iacentes: si quid ingruat contraq; ictus spiritum cohibere singularis præsidij est. Quod inuentum esse animalis docuimus. Clauum ferreum defigere in quo loco primum caput defixerit corruens morbo comitiali absolutorium eius mali dicitur. Contra renum ac lumborum uesicæq; cruciatus in balnearum solijs pronos urinam reddere mitigatorium habetur. Ac uulnera nodo Herculis præligare: mirum quantum ocior medicina est. Atq; etiam quottidiani cinctus tali modo uim quandam habere utilem dicitur. Quippe cum Hercules eum prodiderit. Numerum quoq; quaternarium Demetrius condito uolumine & quare quaterni cyathi sextarijue non essent potandi. Contra lippitudines retro aures fricare prodest: & lachrymosis oculis frontem. Auguriũ ex hoĩe ipso

Absolutorium comitialis morbi

nõ est timendi mortem in ægritudine: quãdiu oculorum pupillæ imaginem reddãt. Magna & urinæ non ratio solum: sed etiam religio apud auctores inuenitur digesta in genera. Spadonũ quoq; ad fœcũditatis beneficia. Verum ex ijs quæ referre fas sit: impubium puerorũ cõtra salivas aspidum: quas ptyadas uocant: quoniam uenena in oculos hominum expuãt. Contra oculorũ albugines: obscuritates: cicatricem: argema: palpebras: & cum erui farina cõtra adustiones. Cõtra aurium pituitas: uermiculosq; si decoquatur ad dimidias partes cum porro capitato nouo fictili. Vaporatio quoq; ea menses fœminarum cit. Salpa fouet illa cũ oculos infirmitatis causa illinit sole usta cum oui albugine efficacius strutiocameli binis horis. Hac & atramenti lituræ abluũtur. Virilis podagris medetur argumento fullonum: quos ideo tentari eo morbo negãt. Veteri miscetur cinis ostreorum: aduersus eruptiones in corpore infantium & omnia ulcera manantia. Ea exesis ãbustis: sedis uitijs: rhagadijs: & scorpionum ictibus illinitur. Obstetricum nobilitas nõ alio succo efficacius curari pronunciauit corporum pruritus nitro addito ulcera capitũ: prurigines: nomas: præcipue genitalium. Sua cuiq; aũt (q̃d fas sit dixisse) maxime prodest. Confestim perfuso canis morsu echinorumq; spinis inhærentibus & in spõgia lanisue imposita: aut aduersus canis rabidi morsus cinere ex ea subacto: Cõtraq; serpẽtium ictus. Nam contra scolopendras mirũ proditur uertice tacto urinæ suæ gutta liberari protinus læsos. Auguria ualitudinis ex ea traduntur. Si mane candida dein ruffa sit. Illo modo concoquere. hoc concoxisse significatui. Mala signa rubræ. Pessima nigræ. Mala bullantis & crassæ. In qua quod subsidit si album est: significat circa articulos: aut uiscera dolorem immminere. Eadem

uiridis morbum uiscerum: pallida bilis: rubẽs sanguinis. Mala & in qua ueluti furfures atq; nubeculæ apparẽt Diluta quoq; alba uitiosa est. Mortifera uero crassa gra ui odore. Et in pueris tenuis ac diluta. Magi uetant eius causa contra solem lunamq; nudari: aut umbram cuiusq; ab ipsa respergi. Hesiodus iuxta obstantia reddi suadet: ne deum aliquem nudatio offendat. Ostãtes contra mala medicamenta omnia promisit auxiliari matutinis horis suam cuiq; instillatam in pedem.

De remedijs muliebribus. Ca. vij.

Quæ ex mulierum corporibus tradũtur ad portẽtorum miracula accedũt: ut sileamus diuisa membratim in scelera. Abortus: mensium piacula: quæq; alia non obstetrices modo: uerum etiam ipsæ meretrices prodidere. Capilli mulieris si crementur: odore serpentes fugari. Eodem odore uuluæ morbo strãgulatus respirare. Cinere eo quidem si ĩtesta sunt cremati: uel cum spuma argẽti scabricias oculorum ac prurigines emẽdari. Itẽ uerrucas & infantiũ ulcera cum melle. Capitis quoq; uulnera & omnium ulcerum sinus simul addito melle & thure. Panos podagras cũ adipe suillo. Sacrum ignem sanguinem sisti illico: & informicationes corporũ. De lactis usu conuenit esse dulcissimũ molissimumq; Quare & in longa febre cœliacis utilissimum: maxime eius quæ iam infantem remouerit. Et in malacia stomachi: in febribus: rosionibus efficacissimum experiuntur. Item mammarũ collectionibus cum thure oculo ab ictu cruore suffuso & in dolore aut epiphoris si ĩmulgeatur plurimum pdest. Magisq; cum melle: & narcissi succo aut thuris polline. Semperq; in omni usu efficacius esse eius quæ marem enixa sit: multoq; efficacissimũ eius quæ geminos peperit mares. Et si uina ipsa cibisq; acrioribus

abstineat. Mixto praeterea ouorum candido liquore: madidaq; lana frontibus impositum fluctiones oculorum suspendit. Nam si rana saliua sua oculum asperserit praecipuum est remedium. Et contra morsum eiusdem bibitur stillaturq;. Qui simul matris filiaeq; lacte inunctus sit: liberari oculorum metu in totam uitaz affirmant. Aurium quoq; uitijs medetur modice admixto oleo. Aut si ab ictu dolent. Anserino adipe tepefactum. Si odor grauior sit (ut plerũq; fit) longis uitijs diluto melle lana includitur. Et contra morbum regium in oculis relictum instillatur cum elaterio. Peculiariter ualet potum contra uenena quae data sunt cum marino lepore buprestiq; ut Aristoteles tradit dorycnidion. Et contra insaniam quae facta sit hyoscyami potu. Podagris quoq; iubent illini cum cicuta. Alij cuz hysopo & adipe anserino: qualiter etiam uuluarum doloribus imponitur. Aluum etiam sistit potum ut Rabirius scribit. Et menses ciet: Eius uero quae foeminam enixa sit ad uitia tantum in facie sananda praeualet. Pulmonum quoq; incommoda lacte mulieris sanantur: cui admisceatur impubis pueri urina & mel atticum. Omnia singulorum coclearium mensura. Marmora quoq; aurium eijci inuenio. Eius quae marem peperit lacte gustato canes rabiosos fieri negant. Mulieris quoq; saliuam ieiunae unam potẽtem dijudicant oculis cruentatis. Et si contra epiphoras feruẽtes anguli oculorum subinde madefiantur. Efficacius si cibo uinoq; se pridie ea abstinuerit. Inuenio & fascia mulieris alligate capite dolores minui. Post haec nullus est modus. Iam primum abigi grandines turbinesq; contra fulgura ipsa in mense connudata: sic auerti uiolentiam caeli. In nauigando quidem tempestates etiam sine menstruis. Ex ipsis uero mensibus monstrificis alia (uti suo loco indica-

uimus) dira & infanda uaticinantur. E quibus dixisse non pudeat: si in defectu lunæ solisue congruat uis illa: irremediabilem fieri. Non segnius & in silēte luna coitus suos maribus exitiales esse atq; pestiferos. Purpuraz quoq; ab ijs eo tempore pollui. Tanto uim esse maiorez. Quocunq; autem alio menstruo: si nudatæ segetem ambiant: erucas ac uermiculos scarabeosq; ac noxia alia decidere. Metrodorus Scepsius in cappadocia inuentum ꝓdit ob multitudinem cantharidum illas ire per media arua retectis super clunes uestibus. Alibi seruatur ut nudis pedibus eant capillo cinctuq; dissoluto. Cauendum uero ne id oriente sole faciant: sementem enim arescere. Nouella uitis eius in tactu in perpetuum læditur. Vt ad noxiam res medicatissima transferatur rutam & hederas illico mori. Multa diximus de hac uiolentia. Sed præter hæc certum est tactis aluearijs apes fugere: Linaq; cum coquantur enigrescere: Aciem in cultris tonsorum hebetari. Aes contactum graue uirus odoris accipere & eruginem. Magis si decrescente luna id accidat. Equas si sint grauidæ tactas arborum pati. Quin & aspectu omnino quamuis procul uisas: si purgatio illa post uirginitatem prima sit: aut in uirginea ætate spontanea. Nam bitumen in iudæa nascens sola hac ui sponte superari. Et fila uestis contactæ ut docuimus: ne igne quidem uincuntur quo cuncta. Cinisq; etiam ille si quis aspergat eum lauandis uestibus purpuras mutat. Floribus colorem adimit. Ne ipsis quidem fœminis malo suo immunibus. Abortum facit illitu: aut si omnino prægnans supergrediatur. Quæ Lais & Cleophantus inter se contraria prodidere de abortiuis carbone e radice brassicæ uel miricæ uel tamaricis in eo sanguine ex=

tincto· Item asinas non concipere tot annis: quot grana
hordei contacta ederint· Quæq; alia nuncupauere mon=
strifica aut inter se pugnãtia: cum hic fœcunditatem fie
ri iisdem modis quibus illa sterilitatem pronunciaret:
melius est non credere· Bythus dyrrhachinus hebetari
aspectu specularem nitorem tradit· Iisdem aduersa rur=
sus contuentibus omnemq; talem uim resolui: si mulum
piscem habeant secum· Multi uero inesse etiam remedia
tanto malo aiunt· Podagras illini: strumas: & paroti=
das: panos: sacros ignes: furunculos: epiphoras tractatu
earum mulierum liniri· Lais & Salpa canum rabioso=
rum morsus & tertianas quartanasq; febres menstruo
in lana arietis nigri argento brachiali incluso· Diothy=
mus thebanus uestis omnino ita infectæ portiũcula acu:
uel pellicio brachiali inserta· Sotira obstetrix tertianis
quartanisq; efficacissimum dixit· Plantas ægri subterli=
ni· Multoq; efficacius ab ipsa muliere etiam ignoranti·
Sic & comitiales excitari morbosq; sanari· Icethidas
medicus quartanas coitu finiri incipientibus duntaxat
menstruis spopondit· Inter omnes uero cõuenit: si aqua
potusq; formidetur a morsu canis supposita tantum ca=
lici lacinia menstruo tincta tali: statim metum eum dis=
cuti uidelicet præualente sympathia illa græcorum: cum
rabiem canũ eius sanguinis gustatu incipere dixerimus·
Cinere eo iumentorum omnium ulcera sanari certum ẽ·
Addita caminorum farina & cæra· Maculas autem e
ueste eas non nisi eiusdem farina ablui· Cinerẽ per se ro
saceo mixtum fœminarum præcipue capitis sedare dolo
res illitum fronti· Asperrimamq; uim ꝓfluuij eius esse
primis annis uirginitate resoluta· Id quoq; conuenit:
quo nihil equidem libentius crediderim: tactis omnino
menstruo postibus: irritas fieri magorum artes: gene=

ris uanissimi ut æstimare licet· Ponam enim uel mode=
stissimũ ex promissis eorũ·Ex homine siquidẽ resegmi=
na unguium e pedibus manibusq; cæra permixta:ita ut
dicatur tertianæ uel quottidianæ uel quartanæ febri
remedium quæri:ante solis ortum alienæ ianuæ affigi
iubent ad remedia in ijs morbis:quanta uanitate si fal=
sum est:quantaue noxa si transferunt morbos ad inno=
cẽtiores·Ex ijs omniũ digitorũ resegmina unguiũ ad ca
uernas formicarũ abijci iubẽt:eãq; quæ prima cœperit
trahere correptam subnecti colo:& ita discuti morbũ·

Medicinæ ex aĩalibus peregrinis : de elephanto & leone:& camelo:& hyena:& crocodillo:& chamæleonte : & stinco : & hippopotamo : & lyncibus· Ca·viij·

b Aec sunt quæ rettulisse fas sit:ac pleraq; ex ijs non sine honore dicto · Reliqua intestabilia & infanda:ut festinet oratio ab homine fugere·In cæteris claritates animaliũ: aut operũ sequemur· Elephanti sanguis præcipue maris fluctiones omnes:quas rheumatismos uocant:sistit·Ramentis eboris cum melle attico(aut aiunt)umbeculæ in facie·Scobe paronychia tolluntur:efficacius si extenuata·Proboscidis tactu capitis dolor leuatur : efficacius si & sternutet·Dextra pars proboscidis cum lemnia rubrica adalligata impetus libidinũ stimulat· Sanguis & ischiadicis ꝓdest:iecurq; comitialibus morbis · Leonis adeps cũ rosaceo cutem in facie custodit a uitijs:candorẽq; seruat:& sanat adusta niuibus articulorũq; tumores·Magorũ uanitates perunctis eo adipe faciliorẽ gratiam apud reges populosue promittunt · Præcipue tamẽ eo pingui quod sit inter supercilia:ubi esse nullum potest· Similiter dentis maxime ad dextera parte: uilliq; e ro=

ſtro inferiori promiſſa ſunt. Fel aqua addita claritatē oculis inunctis facit. Et cum adipe eiuſdem comitiales morbos diſcutit leui guſtu: & ut protinus qui ſumpſere curſu id digerant. Cor in cibo ſumptū quartanis medetur. Adeſt cum roſaceo quottidianis febribus. Perunctos eo beſtiæ fugiunt. Reſiſtere etiam inſidijs uidetur. Camelli cerebrū arefactū potūq; ex aceto comitialibus morbis aiunt mederi. Itē fel cū melle potū: hoc & anginæ. Cauda arefacta ſolui aluum. Fimi cinere criſpari capillum cum oleo. Et dyſentericis prodeſt illitus cinis potuſq; quantū trinis digitis capitur: etiam comitialibus modis. Vrinam fullonibus utiliſſimam eſſe tradūt Itemq; ulceribus manantibus. Barbaros eam ſeruare quinquennio: & heminis pota ciere aluum. Setas e cauda contortas: & ſiniſtro brachio illigatas quartanis mederi. Hyena magi ex omnibus animalibus in maxima admiratione poſuerūt: utpote cui & ipſi magicas artes dederunt: uimq; qua alliciat ad ſe homines mente alienatos. Permutationes ſexus ex iis annua uice diximus: cæteraq; monſtrifica naturæ eius. Nunc perſequamur quæcunq; medicinis produntur. Præcipue pantheris eſſe in metu hyenæ dicuntur: ut ne conentur quidem reſiſtere. Et aliquid de corio earum habentem non appeti. Mirumq; dictu ſi pelles utriuſq; contrariæ ſuſpendantur decidere pilos pantheræ. Cum fugiunt uenantem declinant ad dextram: ut prægreſſi hominis ueſtigia occupent. Quod ſi ſucceſſerit: alienari mente uel ex equo hominem decidere. At ſi in leuam detorſerit: deficientis argumentum eſſe: celeremq; capturam. Facilius autem capi ſi cinctus ſuos uenator flagellūq; & ipſos equos ſeptēnis alligauerit nodis. Mox autem ut eſt ſollers ambagibus uanitas magorum capi iubet gemino-

rum signum transeunte luna singulosq́ prope pillos seruari · Capitis dolori alligatam cutem prodesse quæ fuerit in capite eius· Lippitudini fel illitum frontibus· Aut ne omnino lippiatur : decoctum cum mellis attici cyathis tribus & croci uncia illitum · Sic & calligines discuti: & suffusiones· Claritatem excitari : melius inueterato medicamento · Asseruari autem in cypria pyxide · Eodem sanari argema: scabricias : excrescentia in oculis : item cicatrices · Glaucomata uero io cineris recentis inassati sanie cum despumato melle inunctis · Dentes eius dentium doloribus tactu prodesse uel alligatos ordine· Humeros humerorum & lacertorum doloribus · Eiusdem dentes si de sinistra parte rostri eruti sint illigatos pecoris aut capri pelle: stomachi cruciatibus· Pulmones in cibo sumptos illiacis uentriculis cinerem cum oleo illitum · Neruis medullas e dorso cum oleo uetere ac felle · Febribus quartanis iecur degustatum ante accessiones · Podagris spinæ cinerem cum lingua & dextro pede uituli marini addito felle taurino omnia pariter cocta atq́ illita hyenæ pelle· In eodem morbo prodesse : & fel cum lapide asio· Tremulis: ischiadicis exilientibus : & quibus cor palpitet aliquid ex corde mandendum: ita ut reliquæ partis cinis cum cerebro hyenæ illinatur · Pilos etiam auferri hac compositione illita : aut per se felle euulsis: prius quos renasci non libeat· Sic et palpebris inutiles tolli · Lumborum doloribus carnes e lumbis edendas: illinendasq́ cum oleo · Sterilitatem mulierum emendari oculo cum glycyrrhiza & aneto sumpto in cibo: promisso in triduum conceptu· contra nocturnos pauores umbrarumq́ terrorem unus e magnis dentibus lino alligatus prodest · Suffiri furentes eodem & cir=

cũligari ante pectus ſuum cum adipe renũ aut iocinere
aut pelle præcipiunt· Mulieri prægnanti a pectore hye
næ caro: & pili ſeptẽ & genitale a ceruice ſi alligẽtur
dorcadis pelle collo ſuſpenſa: contineri partus promit=
tuntur· Venerẽ ſtimulari genitali ad ſexus ſuos in melle
ſumpto· etiã ſi uiri mulierũ coitus oderint· Quinimmo
totius domus cõcordiã eodẽ genitali & articulo ſpinæ
cum adhærente corio conſeruatis conſtare: quem ſpinæ
articulum ſiue nodũ atlantion uocant· Eſt autẽ primus
In comitialiũ quoq; remedijs habent eum· Adipe accen
ſo ſerpentes fugari dicunt· Maxillæ parte cõminuta in
aniſo et in cibo ſumpta horrores ſedari· Eodem ſuffitu
mulieribus menſtrua euocari· Tantũq; eſt uanitatis: ut
ſi ad brachiũ alligetur ſuperioris roſtri dextræ partis
dens: iaculantiũ ictus deerraturos negent· Palato eiuſdẽ
arefacto: & cũ alumine ægyptio calefacto ac ter in ore
permutato: fetores & ulcera oris emendari· Eos uero
qui linguã in calciamento ſub pede habeant: non latra=
ri a canibus· Siniſtra parte cerebri naribus illita: mor=
bos pernitioſos mitigari: ſiue hominum: ſiue quadrupe=
dum· Frontis corium faſcinationibus reſiſtere· Ceruicis
carnes ſiue mandantur ſiue bibantur arefactæ: lumborũ
medentur doloribus· Neruis a dorſo armiſq; ſuffien=
dos neruorum dolores· Pilos roſtri admotos mulierũ la
bris: amatorium eſſe· Iecur potum torminibus & cal=
culis mederi· Iam cor in cibo potuue ſumptũ: omnibus
doloribus corporum auxiliari· Lyenem lyenibus· Omen
tum uulcerũ inflammationibus cum oleo· Medullas do=
loribus ſpinæ & neruorũ: laſſitudini renũ· Neruos po=
tos in uino cum thure fœcũditatẽ reſtituere ademptã
ueneficio· Vuluam cum mali punici dulcis cortice in po
tu datam prodeſſe mulierum uuluæ· Adipe e lumbis

ſuffiri difficulter parientes: & ſtatim parere. E dorſo medullam adalligatam contra uanas ſpecies opitulari. Spaſticis genitale e maribus ſuffitu. Item lippientibus: ruptis: & contra inflationes ſeruatos pedes tactu leuos dextris partibus: dexteros leuis. Siniſtrum pedem ſuperlatum parturienti lætalem eſſe. Dextro illato facile eniti. Membranam quæ fel continuerat a cardiacis potam: in uino uel in cibos ſumptam ſuccurrere. Veſicã in uino potam contra urinæ incontinentiam. Quæ autẽ in ueſica inuenta ſit urina additis oleo ex ſeſamo & melle aſiano hauſtam prodeſſe agrimoniæ ueteri. Coſtarum primam & octauam ſuffitu ruptis ſalutarem eſſe. Ex ſpina uero parturiẽtibus oſſa. Sanguinem cum polenta ſumptum torminibus. Eodem tactis poſtibus ubicunq; magorum infeſtari artes. Non elici deos: nec colloqui: ſiue lucernis: ſiue uiſu: ſiue pluuijs: ſiue aqua: ſiue pila: ſiue quo alio genere tententur. Carnes ſi edantur: contra canis rabidi morſus efficaces eſſe. Etiamnũ iecur efficacius. Carnes uel oſſa hominis ſiquæ in uentriculo occiſæ inueniantur ſuffitu podagricis auxiliari. Si ungues inueniantur in ijs: mortem alicuius capientium ſignificari. Excrementa ſiue oſſa reddita cum interimitur: contra magicas inſidias pollere. Fimum qui in inteſtinis inuentus ſit: arefactũ ad dyſcentericos ualere potum. Illitumq; cum adipe anſerino opitulari toto corpore læſis malo medicamento. A cane uero morſis adipem illitum. Et corium ſi ſit ſubſtractum. Rurſus tali ſiniſtri cinere decocto cum ſanguine muſtellæ perunctis omnibus odio euenire. Idem fieri oculo decocto. Super omnia eſt: ꝙ extremam fiſtulam inteſtini contra ducum ac poteſtatum iniquitates comminiſtrant: & ad ſucceſſus petitionum: iudiciorumq; ac litium euentus:

Amatorium

si omnino aliquantulum quis secum habeat. At eiusdem cauerna sinistro lacerto religata siquis mulierem respiciat: amatorium esse: tam præsens ut ilico sequatur. eiusdem loci pilorum cinere ex oleo illitum uiris qui sint ꝓbrosæ moliciei non modo pudicos: sed & seueros mores inducere. Proxime fabulosus est crocodilus ingenio quoq; illo: cui uita in aqua terraq; communis. Duo enim genera eorum illius e dextra maxilla dẽtes adalligati dextro lacerto coitus (si credimus) stimulant. Canini eius dẽtes febres statas arcent repleti. Sũt enim caui: ita ne diebus quinq; ab ægro cernantur qui adalligauere. Idẽ pollere & uentre exemptos lapillos: aduersus febrium horrores uenientes tradunt. Hac etiam de causa ægyptij perungunt adipe ægros suos. Alter illis similis multum infra magnitudinem in terra tantum: odoratissimisq; floribus uiuit. Ob id intestina eius diligenter exquiruntur iucundo nidore refarcta crocodileam uocant oculorum uitijs utilissimam cum porri succo inunctam & cõtra suffusiones uel caligines. Illita quoq; ex oleo cyprino: molestias in facie enascentes tollit. Ex aqua uero morbos omnes: quorum natura serpit in facie: nitorẽq; reddit. Lentigines tollit ac uaros: omnesq; maculas. Et contra comitiales morbos bibitur ex aceto mulso binis obolis. Apposita menses ciet. Optimaq; est quæ candidissima & friabilis: minimeq; ponderosa: cum teratur inter digitos fermentescens. Lauatur in cærusa. Adulterãt amylo aut cymolia: sed maxime sui captos oriza tãtum pascunt: Felle inunctis oculis ex melle contra suffisiones nihil utilius prædicant. Intestinis & reliquo corpore eius suffiri uulua laboranteis salutare tradunt. Item uelleribus circundari uapore eius infectis. Corij utriusq; cinis ex aceto illitus iis partibus quas secari opus sit:

aut nidor cremati sensum omnem scalpelli aufert. San=
guis utriusq; claritatem uisus inunctis donat: & cica=
trices oculorum emendat. Corpus ipsum excepto capite
pedibusq; elixum manditur ischiadicis. Tussim ueterem
emendat: præcipue in pueris. Item lumborum dolores.
Et adipem habent: quo tactus pilus defluit. Hic perun=
ctos a crocodilis tuetur: Instillaturq; morsibus. Cor an=
nexum in lana ouis nigræ: cui nullus alius color incur=
sauerit: & primo partu genita sit quartanas abigere
dicitur. Iungemus illis simillima & peregrina æque a=
nimalia. Priusq; chamæleontem peculiari uolumine di=
gnum existimatum Democrito. Et per singula membra
desecratum non sine magna uoluptate nostra cognitis
proditisq; mendaciis græce uanitatis. Similis est magni
tudine supradicto crocodilo: spinæ tantum acutiore cur
uatura: & caude amplitudine distans. Nullum ani=
mal pauidius esse existimatur. & ideo uersicoloris es=
se demutationis. Vis eius maxima contra accipitrum ge
nus. Detrahere enim supra uolantem ad se traditur: &
uoluntarium præbere lacerandum cæteris animalibus.
Caput eius & guttur si roboreis lignis accendantur im
brium & tonitruum concursus facere Democritus nar
rat. Item iecur in tegulis ustum. Reliqua ad ueneficia
pertinentia quæ dicit: quanq̃ falsa existimantes omitte
mus: præterquam in risu coarguentium. Dextro oculo:
si uiuenti eruatur: albugines oculorum cum lacte capri
no tolli. Lingua adalligata: pericula puerperii. Eundem
salutarem esse parturientibus circa domum. Sin ue=
ro domibus inferatur: perniciosissimum. Linguam si
uiuenti exempta sit: ad iudiciorum euentus pollere.
Cor aduersus quartanas illigatum nigra lana pri=
mæ tonsuræ. Pedem: e prioribus dextrum: hye=

næ pelle illigatum ſiniſtro brachio:contra latrocinia ter=
roreſq; nocturnos pollere. Item dextram mamillam cõ=
tra formidines pauoreſq;. Siniſtrum uero pedem torre=
ri in furno cũ herba:quæ etiam chamæleon uocatur. Ad
ditoq; unguento in paſtillos digeri. Eos in ligno uaſe cõ
ditos:præſtare(ſi credimus)ne cernatur ab aliјs qui ha=
beat. Armum dextrum ad uincendos aduerſarios uel ho
ſtes ualere utiq; ſi abiectos eiuſdem neruos calcauerint.
Siniſtrum mirũ quibus monſtris conſecret qualiter ſom
nia quæ uelis:& quibus uelis mittantur:putet referre.
Oĩa ea dextro pede reſolui:ſicut ſiniſtro latere lethar=
gos:quos fecerit dextrum. Capitis dolores inſperſo uino
in quo latus alterutrum maceratũ ſit:ſanari fœminis.
Si ſiniſtri pedis cineri miſceatur lac ſuillum podagricos
fieri illitis pedibus. Felle glaucomata & ſuffiſiões cor
rigi prope creditur tridui inunctione. Serpentes fugari
lyene inſtillato. Muſtellas contrahi in aquam coniecto
Corpore uero illito detrahi pilos. Idem præſtare narrãt
iecur cum ranæ rupetæ pulmone illitum. Præterea ioci=
nere amatoria diſſolui. Melancholicos autẽ ſanari ſi ex
corio chamæleontis herbæ ſuccus habente bibatur. Inte
ſtina & fimum eorum cum id animal nullo cibo uiuat
cum ſimiarum urina illita inimicorum immane odium
& omnium hominum iis conciliare. Cauda flumĩa &
aquarum impetus ſiſti. Serpẽtes ſoporari. Eadem medi=
cata cedro & myrrha illigataq; gemino ramo palmæ
percuſſam aquam diſcuti:ut quæ intus ſint:omnia appa
reant. Atq; utinam eo ramo contactus eſſet Democritus
quoniã ita loquacitates immodicas promiſit ihiberi:Pa
lamq; eſt:uirum alias ſagacem & uitæ utiliſſimum ni
mio iuuandi mortales ſtudio prolapſum. Ex eadem ſi=
militudine eſt ſcincus:quem quidam terreſtrem croco=

dilum esse dixerunt · Candidiore autem & tenuiore cute·Præcipua tamen differentia dinoscitur a crocodilo aquatico squammarũ seta a cauda ad caput uersa·Maximus indicus·Deinde arabicus·Afferuntur salsi· Rostrũ eius & pedes in uino albo poti cupiditates ueneris accẽdunt·Vtiq; cum satyrio & erucæ semine singulis drachmis omnium ac piperis duabus admixtis·ita ut pastilli singularum drachmarum bibantur·Per se laterum carnes obolis binis cum myrrha & pipere pari modo potæ efficatiores ad idem creduntur·Prodest contra sagittas uenenatas:ut Apelles tradit postea sumptus·In antidota quoq; nobilia additur·Sestius plusquam drachmæ pondere in uini hemina potum perniciem afferre tradit Præterea eiusdem decoctum cum melle sumptum ueneré inhibere·Est crocodilo cognatio quædam affinitasq; amnis eiusdem geminiq; uictus cum hippopotamo repertore trahendi sanguinis ut diximus·Plurimi autem super saiticam inter ægypti præfecturas·Huius corij cinis cum aqua illitus panos sanat·Adeps frigidas febres· Item fimus suffitu·Dentes e parte leua dolores dentium scarificatis gingiuis·Pellis eius e sinistra parte frontis in iguina adalligata:uenerem inhibet·Eiusdem cinis alopecias explet·Testiculi drachma ex aqua contra serpentes bibitur·Sanguine pictores utuntur· Pereginæ sunt & lynces:quæ clarissime omnium quadrupedum cernunt· Vngues earum omnes cum corio exuri efficacissime in carpato insula tradunt·Hoc cinere poto propudia uirorum eiusdem aspersu fœminarum libidines inhiberi·Itẽ pruritus corporum·Vrina stillicidia uesicæ·Itaq; eam protinus terra pedibus aggesta obruere traditur·Eadẽ autẽ & ungularum dolori monstratur in remedio hactenus de extemis·Nunc reuertemur ad nostrum orbem·

Medicinæ cõmunes ex feris àialibus: aut eiuſdem ge neribus placidis. Lactis uſus & obſeruationes: & caſeis: butyro: & adipe. Ca. ix.

P Rimumq; communia animaliũ remedia atq; eximia dicemus. Sicuti e lactis uſu: utiliſſimũ cuiq; maternuz: nutricis exitioſum eſt. Hi ſunt enim infantes qui coloſtrati appellantur: denſato lacte in caſei ſpeciem. Eſt autem coloſtra prima a partu ſpon gia denſitas lactis. Maxime autem alit quodcunq; huma num: mox caprinum. Vnde fortaſſis fabulæ Iouez ita nu tritum dixere. Dulciſſimũ ab hominis camelinũ. Effica ciſſimũ ex aſinis. Magnorum animaliũ & corporum fa cilius redditur. Stomacho accomodatiſſimum caprinum quoniam fronde magis q̃ herba ueſcũtur. Bubulum me dicacius. Ouillum dulcius: & magis alit. Stomacho mi nus utile: quoniam eſt pinguius. Omne aũt uernuz aqua tius æſtiuo. Et de nouellis. Probatiſſimum uero quod in ungue hæret: nec defluit. Innocentius decoctum præci pue cum calculis marinis. Aluus maxime ſoluitur bubu lo. Minus inflat quodcunq; decoctum. Sanat uuas liche nas. Ad omnia utile contuſa: aut luxata. Maxime renes: ueſicam: interanea: fauces: pulmones. Foris pruritum cu tis eruptiones pituitæ: cibi aut potus abſtinentia. Nam ut in achaia bubulum biberent phthiſici ſyntecticiq; & cachectæ diximus in ratione herbarum. Sunt inter exem pla qui aſininum bibendo liberati ſunt podagra chira grave. Medici ſpeciem unam addidere lactis generibus: quod ſchiſton appellauere. Id fit hoc modo. Fictili no uo feruet maxime caprinum: ramiſq; ficulneis recẽtibus miſcetur: additis totidem cyathis mulſi quot ſint hemi næ lactis. Cum feruet ne circunfundatur: præſtat cya thus argenteus cum frigida aqua demiſſus ita ne quid i

fundatur. Deinde igni demptum refrigeratione diuiditur & discedit serum a lacte. Quidam & ipsum serum iam multo potentissimum decoquũt ad tertias partes: & sub diuo refrigerant. Bibitur autem efficacissime heminis per interualla diebus. v. a potu illius solitis gestari. Datur comitialibus: melancholicis: paraliticis: in lepris: elephantiis: articularibus morbis. Infunditur quoq; lac contra rosiones a medicamentis factas. Et si urat dysenteria decoctum cum marinis lapillis: aut cum ptisana hordeacea. Item contra rosiones intestinorum bubulum aut ouillũ utilius. Recens quoq; dysentericis infunditur. Ad colum autem crudum. Item uuluae: & contra serpentium ictus phthisicis: cantharidum: aut salamandrae: aut buprestis: aut pityocampes uenenis. Priuatiz bubulum iis qui colchicon biberint aut cicutam aut dorychnium: aut leporem marinum: sicut asinum contra gypsum & cerusam: & surphur: & argentum uiuum. Item durae aluo in febri. Gargarissatur quoq; faucibus exulceratis utilissime. Et bibitur ab imbecillitate uires recolligentibus: quos atrophos uocant. In febri etiam quae careat dolore capitis. Pueris ante cibum lactis asinini heminam dari conuenit. Aut si in exitu cibi rosiones sentiant. Antiqui in arcanis habuerunt. Sed hoc si non esset: habuerunt e caprino. Bubuli serum ortopnoicis prodest ante caetera addito nasturtio. Inunguntur etiã oculi in lactis heminis sesami additis drachmis quattuor tritis in lippitudine. Caprino lyenes sanãtur post bidui inediam tertia die hedera pastis capris per triduum poto sine alio cibo. Lactis usus alias contrarius capitis doloribus. Epaticis: splenicis: neruorum uitio: febres habentibus: uertigini: praeterquam purgationis gratia: grauedini: tussientibus lippis. Suillum utilissimum tenas=

mo dysenteriæ: necnon phthisicis. Hoc etiam muliebribus qui dicerent saluberrimum fuerunt. De generibus caseorum diximus: cum de uberibus singulisq; animalium membris doceremus. Sextius eosdē effectus equino quos bubulo tradit. Hoc uocat hippacem. Stomacho utiles: qui non sunt salsi: idest recentes. Veteres. Aluum sistunt: corpusq; minuunt stomacho utiles. In totum salsa minuūt corpus: alunt mollia. Caseus recens cum melle sugillata emendat. Mollis aluum sistit. Sedat tormina pastillis in uino austero decoctis: rursusq; in patina tostis cum melle: Saprum uocant: cū sale & sorbis siccis e uino tritus potusq; medetur cœliacis. Genitalium carbūculus caprinus tritus & impositus. item accidus cum oxymelle. Maculis in balneo illitus oleo īterlinitur. E lacte fit & butyrum barbararum gentium laudatissimus cibus: & qui diuites a plebe discernat. Plurimum e bubulo: & inde nomen. Pinguissimum ex ouibus. Fit & ex caprino: sed hyeme calefacto lacte æstate expresso tantum: crebro iactatu in longis uasis angusto foramine: spiritum accipientibus sub ipso ore alias præligato. Additur paulum aquæ ut acescat. Quod est maxime coactum in summo fluit: at id exemptum addito sale oxygala appellant. Reliqua decoquunt in ollis. Ibi quod supernatat: butyrum est oleosum natura. Quod magis uirus respuit: hoc præstantius indicatur. Pluribus compositionibus miscetur inueteratum. Natura eius astringere mollire: replere: purgare. Oxygala fit & alio mō accido lacte addito ī recēs qđ dū acescit utilissimū est stomacho. Effectus dicemus suis locis. Proxima in communibus laus ē adipi: sed maxime suillo. Apud antiquos etiam religiosus erat. Certe nouæ nuptæ intrantes etiamnum solemne habent postes eo attingere. Inueteratur duobus modis: aut cum sa

le:aut sincærus:tanto utilior:quanto sit uetustior·axungiam etiam græci appellauere in uoluminibus suis· Neq; est occulta uirium causa:quoniam id animal herbarũ radicibus uescitur·Itaq; etiam fimo inumeri usus· Quãobrem non de alia loquemur sue multo efficaciore fœmina:& quæ non peperit·Multo uero præstantior ĩ apris est·Vsus igitur axungiæ est ad mollienda:excalfacienda discutienda:purgandaq;·Medicorum aliqui admixto anseris adipe taurorumq; seuo & hysopo ad podagras uti iubent·Si uero permanet dolor cum cæra:myrto: resina: pice·Sincæra axungia medetur ambustis uel niue · Pernionibus autem cum hordei cinere & galla pari modo Prodest & confricatis membris· Itinerumq; lassitudines & fatigationes leuat·ad tussim ueterem recens decoquitur quadrantis pondere in uini cyathis tribus addito melle·Vetus etiaȝ phthisin in pilulis sumpta sanat quæ sine sale inueterata est·Omnino enim non nisi ad ea quæ purganda sint:aut quæ non sint exulcerata: & calida recipitur·Quidam quadrantes axungiæ & mulsi ĩ uini cyathis tribus decoquunt contra tussim : quintoq; die picem liquidam in ouo sumi iubent circũligatis lateribus & pectoribus:& scapulis eorum qui phthisin sentiunt·Tantaq; est uis ut genibus etiam adalligata redeat in os sapor:eamq; expuere uideantur· E sue quæ non peperit aptissime utuntur ad cutem mulieres · Contra scabiem uero quouis admixto iumentorum seuo pro parte tertia & pice pariterq; subferuefactis · Sincæra partus in abortum uergentes nutrit collyrij modo subidita· Cicatrices concolores facit cærusa admixta uel argenti spuma·at cum sulphure unguiũ scabricias emendat· Medetur & capillo fluenti·Et ulceribus in capite mulierũ cum gallæ parte quarta·Et infumata pilis oculorum·Da

tur & phthisicis unciatim cum uini ueteris hemina de
cocta: donec tres unciæ e toto residant. Alij & mel=
lis exiguum adijciunt. Panos sanat illita cum calce. Item
furunculos: duritiemq; mammarum. Rupta & con=
uulsa & spasmata & luxata sanat. Clauos & rimas
colliq; uitia cum helleboro albo. Parotidas ammixta fa
rina e salsamentaria testa. Quo genere proficit ad stru
mas: pruritus & papulas in balneo perunctis tollit.
Alioq; etiamnum modo. Podagricis prodest mixto oleo
uetere: contrito una sarcophago lapide & quinque=
folio tusa in uino: uel calce: uel cum cinere. Facit &
peculiare emplastrum. lxxxv. pondere. C. spumæ ar=
genteæ mixtis: utilissimum contra inflammationes ul
cerum adipe uerrino confici. Et inungi putant utile.
Iisq; quæ serpant illinire cum resina. Antiqui maxi=
me axibus uehiculorum perungendis ad faciliorem
circumactum rotarum utebantur: unde nomen. Sic
quoq; utili medicina cum illa ferrugine rotarum ad
sedis uitia: uirilitatisq;. Et per se axungiam medici
antiqui maxime probabant renibus detractam: &
exemptis uenis aqua cælesti fricabant crebro: deco=
quebantq; fictili nouo sæpius: tum demum asseruan=
tes. Conuenitq; salsam magis mollire: excalfacere: dis
cutere: utilioremq; esse uino lotam. Masurius palmam
lupino adipi dedisse antiquos tradit. Ideo nouas nu
ptas illo perungere postes solitas: ne quid mali me=
dicamenti inferretur. Quæ ratio adipis eadem in ijs
quæ ruminant: seui est: alijs modis non minoris poten=
tiæ. Perficitur omne exemptis uenis aqua marina uel
salsa lotum: mox in pila tusum: aspersu3 marina. Crebro
postea coquitur: donec omnis aboleatur odor. Mox assi
duo sole ad candorem reducitur. a renibus autem omne

laudatissimum est. Si uero uetus reuocatur ad curam li=
quefieri prius iubent. Mox frigida aqua lauari sæpius:
dein liquefacere affuso uino quam odoratissimo. Eodem
q; modo iterum ac sæpius cogunt: donec uirus euanescat.
Multi priuatim sic taurorum: leonum: pantherarum: ac
camelorum pinguia curari iubent. Vsus dicetur suis locis
Communis & ratio medullarum est. Omnes molliunt
explent: siccant: excalfaciunt. Laudatissima ceruina: mox
uitulina: dein hircina & caprina. Curantur ante au=
tumnum recentes lotæ: siccatæq; in umbra per cribrum.
Dein liquatae per linthea exprimuntur: ac reponũtur in
fictili locis frigidis. Inter omnia autem communia ani=
malium fel præstantius in effectu. Est enim uis eius ex=
calfacere: mordere: scindere: extrahere: discutere. Mino=
rum animalium subtilius intelligitur. Et ideo ad oculo=
rum medicamenta utilius existimatur. Tauri non præci
pua potentia etiam in ære pellibusq; colore aureo ducen
dis. Omne autem curatur recens præligato ore lino cras
so demissum in feruentem aquam semihora: mox sicca=
tum sine sole: atq; in melle conditum. Damnatur equinũ
tantũ inter uenena: ideo flamini sacro equũ tangere non
licet cũ romæ publicis sacris equus etiaz imoletur. Quin
& sanguis eorum septicam uim habet. Itez equarũ præ
terq̃ uirginum erodit: emarginat: ulcerat. Taurinus qui=
dem recens inter uenena est excepta egyra. Ibi enim sacer
dos terræ uaticinatura tauri sanguinem bibit: priusquaz
descendat in specus. Tantum potest sympathia illa de
qua loquuntur: ut aliquando religione uel loco fiat:
Drusus tribunus plebis traditur caprinum bibisse cum
pallore & inuidia ueneni sibi dati insimulari. Qui
Cepionem inimicum uellet. Hircorum sanguini tan=
ta uis est: ut ferramentorum subtilitas non aliter

acuatur: aut induretur: aut scabricia poliatur: uehementiusq; q̃ lima. Non igitur & sanguis animalium inter communia dici potest: & ideo suis quæq; dicantur effectibus. Digeremus enim in animalia singula usus: plurimumq; contra serpentes. Exitio iis esse ceruos nemo ignorat: ut si quæ sunt extractas cauernis mandant. Nec uero ipsis spirantes tantum aduersantur: sed membratim quoq; fugari eos nidore cornus eorum si uratur dictum est. at e summo gutture ustis ossibus congregari dicũtur. Pelles eiusdem animalis subtractæ securos præstant ab eo metu somnos. Coagulum quoq; ex aceto potuз ab ictu & si omnino tractatum sit: eo die non ferit serpens. Testes quoq; eius inueterati: uel genitale maris: salutariter dantur in uino. Item uentres qui centipeliones uocantur fugiunt. Et omnino aliquid cerui habentes: aut medulla perunctos seuoue cerui aut uituli. Summis autem remedi is præfertur hinuli coagulum in matris utero excecti ut indicauimus. Sanguine quoq; ceruino si una urantur dracontion & cunilago & anchusa lentisci ligno contrahi serpentes dicunt. Dissipari deinde si sanguine detracto adiiciatur pyretrum. Inuenio apud auctores græcos animal ceruo minus: & pilo demum ac dente simili q̃d ophion uocatur. Sardiniam eũ tantũ ferre solitam. Hoc interesse arbitror. Et ideo medicinas ex ea omitto.

Medicinæ de apro: & capris: & eqs feris: & remedia de bestiis contra omnes morbos. Ca. x.

a Pri quoq; cerebrũ contra eos laudatur cũ sanguine. Iecur etiam inueteratum potuз cũ ruta & uino. Item adeps cum melle resinaq;. Simili modo uerrinũ iecur exemptis dũtaxat fibris quattuor obolorum pondere: uel cerebrũ in uino potũ. Caprarũ cornu uel pilis accensis fugari serpentes dicunt. Cine

remq́ eorum potũ uel illitũ contra ictus ualere· Item la ctis haustus cũ una aminea· Vel urinæ cum aceto scyllitico· Caseum caprinũ cũ origano impositũ uel seuũ cum cæra· Milia præterea remediorũ ex eo animali demonstrãtur: sicut apparebit· Quod equidẽ miror: cũ febri negetur carere· Amplior potentia feris eiusdẽ generis: qd numerosissimũ esse diximus· Alia uero ex hircis· Democritus etiamnũ effectus auget eius qui singularis natus sit· Fimus quoq́ caprarũ in aceto decoctus & illitus in ictus serpentium placet: & recentis cinis in uino· Atq́ in toto difficilius se recoligentes a serpentium ictu: in caprilibus optime cõualescunt· Qui medicari efficacius uolunt: occisæ capræ aluũ dissectam cum fimo intus reperto statim illigant· Alij carnẽ recentẽ hædorum pilo suffiunt: eodemq́ nidore fugant serpentes· Vtuntur & pelle eorum recente ad plagas: carne & fimo equi in agropasti· Coagulo leporis ex aceto contra scorpionem & murẽ araneũ· Aiunt autem non feriri leporis coagulo perunctos· Percussis a scorpione fimum capræ efficacius cum aceto dicoctũ auxiliatur· Lardũ iusq́ decocti potũ ijs qui buprestim hauserint· Quinetiã si quis asino in aurem dixerit percussum se a scorpione transire malũ protinus tradunt· Venenataq́ omnia accenso eius pulmone fugere· Et fimo uituli suffiri percussis a scorpione prodest· Canis rabidi morsu facta uulnera circuncidunt ad uiuas usq́ carnes: quidam carnẽq́ uituli admouent: & ius ex eodẽ carnis decoctæ dant potui: aut axungiã cũ calce tusam· Laudant hirci iecur: quo imposito ne tentari quidem equæ metu affirmant· Laudant & capræ fimum ex uino illitum aut melle· Mellis & cuculi & hirundinis decoctum & potũ· Ad reliquos bestiarum morsus caprinum caseum siccum cum origa=

no imponunt: & bibi iubent. Ad hominis morsus carnem bubulã decoctam. Efficacius uituli si nõ ante quintum diem soluant. Veneficijs rostrum lupi resistere inueteratum aiunt. Ob idq; uillarũ portis præfigunt. Hoc idem præstare & pellis e ceruice solida manica existimatur: quippe tantas uis est animalis. Præter ea quæ rettulimus & uestigia eius calcata equis afferunt torporem. Iis qui argentum uiuum biberint lardũ remedio est. Asinino lacte poto: uenena restringuntur. Peculiariter si hyoscyamũ potum sit: aut uiscum: aut cicuta: aut lepus marinus aut opocarpathum: aut faricon: aut dorycnidiũ. Et si coagulum alicui nocuerit: nam id quoq; uenenum est in prima lactis coagulatione. Multos eius & alios usus dicemus. Sed meminisse oportebit recenti utendum: aut non multo postea tepefacto. Nullum enim celerius euanescit. Ossa quoq; asini confracta & decocta contra leporis marini uenenum dantur. Omnia eadem onagris efficaciora. De equiferis nõ scripserunt græci: quoniam terræ illæ non gignebant. Verumtamen fortiora eadem q̃ in equis intelligi debent. Lacte equino uenena leporis marini & toxica expugnãtur. Nec uros aut bisontes græci in experimentis habent quanq̃ boue fero refertis indiæ siluis portione tamen eadem efficaciora omnia ex ijs credi par est. Sic quoq; lacte bubulo cuncta uenena expugnari tradũt maxime supradicta: & si ephemerum impactum sit: aut si cantharides datæ uomitione omnia egeri. Sic & caprino iure cantharides. Contra ea uero quæ exulceratione enecant: seuum uitulinum seu bubulum auxiliatur. Nam contra sanguisugas potas butyrum remedio est cum aceto ferro calefacto. Quod & per se prodest contra uenena. Nam si oleum non sit: uicem

eius repræsentat. Multipedum morsus cum melle sanat. Omnia sesami quoque iure poto uenena supradicta expurgari putant. Priuatim uero aconita & cicutas. Itemque uitulino seuo. Caprinus caseus recens iis qui uiscum biberint. Lac uero contra cantharidas remedio est: & contra ephemerum potum cum taminia uua. Sanguis caprinus decoctus cum medulla: contra toxica uenena sumitur. Hædinus contra reliqua. Coagulum hædi contra uiscum: & chamæleontem album: sanguinemque taurinum: contra quem: & leporis coagulum est ex aceto. Contra pastinacam uero & omnium marinorum ictus uel morsus coagulum leporis: uel hædi: uel agni drachmæ pondere ex uino. Leporis coagulum & contra uenena additur antidotis. Papilio quoque lucernarum luminibus aduolans inter mala medicamenta numeratur. Huic contrarium est iecur caprinum: sicut fel ueneficiis ex mustella rustica factis.

De remediis ad morborum multa genera ex animalibus. Ca.xi.

Inc deinde reuertemur ad genera morborũ. Capilli defluuia ursinus adeps mixto ladano & adiantho continet. Alopeciasque emendat & raritatem superciliorum cum fungis lucernarum ac fuligine quæ est in rostris earũ. Porrigini cum uino prodest. Ad hanc & cornus ceruini cinis e uino: utque non tedia animalium capillis increscant. Item fel caprinum cum creta cymolia & aceto: sic ut paululum capilli inarescant. Item fel hircinum cum urina tauri. Si uero uetus sit: etiam furfures adiecto sulphure emendat. Cinere genitalis asini spissari capillum putant & e canitie uindicari si rasis illinatur. Plumboque

tritis cum oleo densari: & asinini pulli cum urina: admiscentque nardum: fastidii gratia. Alopecias felle taurino cum ægyptio alumine tepefactas illinunt. Capitis ulcera manantia urina tauri efficaciter sanat. Item hominis uetus: si cyclaminum adiiciatur & sulphur. Efficacius tamen uitulinũ fel. Quo cum aceto calefacto tolluntur & lendes. Seuum uitulinum cum sale tritũ capitis ulceribus. Laudatur & uulpiũ adeps: sed præcipue fel & fimũ cum sinapi pari modo illitum. Caprini cornus farina uel cinis magisque hircini addito nitro & tamarici semine: & butyro: oleoque prius capite raso mire continent ita fluentem capillum. Sicut & canis cinere ex oleo illito supercilia nigrescunt. Lacte caprino lendes tolli tradũt. Fimo cũ melle alopecias expleri. Item ungularũ cinere cũ pice fluentẽ capillũ cõtineri. Leporinus cinis cũ oleo myrtheo capitis dolores sedat. Itẽ aqua pota quæ de bouis aut asini potu relicta ẽ. Et si credimus uulpis masculæ genitali circũligato. Cornus ceruinis cinis illitus ex aceto aut rosaceo: aut ex irino: oculorũ epiphoras. Easque bubulo seuo cũ oleo cocto illinunt. Ceruini cornus cinis scabricias eodem unguine sanat. Mucrones aũt ipsos efficaciores putãt. Lupi excrementis circulini suffusiones prodest. Cinere eorũ cũ atico melle inungi obscuritates. Item felle ursino. Epinyctidas adipe aprino cũ rosaceo. Vngulæ asininæ cinis inunctus e suo lacte cicatrices oculorũ sanat & albugines tollit. Medulla bubula ex dextro crure priore trita cum fulligine pilis & palpebrarũ uitiis angulorũque occurrit. Caliblepharique modo fuligo in hoc usu temperatur. Optime elychnio papyraceo. Oleoque sesamino. Fuligine ĩ nouo uasem pennis detersa. Efficacissime tñ euulsos ibi pilos coercet. Felle tauri cũ oui ablumine collíria

fiũt aquaq; dissoluta inungũtur per quatriduũ. Seuũ ui tuli cum anseris adipe & ocimi succo genarũ uitijs aptissimum est. Eiusdem medulla cum pari pondere cæræ & olei uel rosacei addito ouo duritiæ genarum illinuntur. Caseo molli caprino ĩposito ex aqua calida epiphoræ sedantur. Si tumor sit ex melle. V trunq; uero sero calido fouendum. Sicca lippitudo lumbulis suum tostis atq; contritis & impositis tollitur. Capras negant lippire: quoniam eæ quasdam herbas edant: item dorchades Et ob id fimum earum cæra circundatum noua luna deuorari iubent: quoniam noctu eque quoq; cernant. Sanguine hircino sanari lusciosos putant nyctalopas appellant græci. Capræ uero iocinere in uino austero decocto Q uidam inassati iocineris sanie inungunt. Aut felle capræ: carnesq; eas uesci: & dum coquantur: oculos uapo rari præcipiunt. Id quoq; referre arbitrãtur: si rutili coloris fuerint. V olunt & oculos suffiri iocinere in ollis decocto. Q uidam inassato. Fel quidam caprinum pluribus modis assumunt cum melle contra caligines. Cũ ueratri candidi tertia parte contra glaucomata. Cum uino cõtra cicatrices: & albugines: & caligines: & pterygia: & argemata: Ad palpebras uero euulso prius pilo cum succo oleris: ita ut uncto inarescat. Contra ruptas Tuniculas cum lacte mulieris. Ad omnia autem inueterata fel efficacius putant. Nec abdicant fimum ex melle illitum epiphoris. Contraq; dolores medullã. Itẽ pulmonem leporis. Sedat caliginem fel cum passo aut melle. Lupino quoq; adipe uel medulla suũ fricari oculos contra lippitudines præcipiunt. Nam uulpinã linguam habentes in armilla lippituros negant. Auriũ dolori & uitijs medetur urina apri in uitro seruata. Fel apri uel suis: uel bubulum cum oleo citreo & rosaceo

æquis potionibus. Præcipue uero taurinũ cum porri ſuc co tepidũ: uel cũ melle ſi ſuppurẽt. Contraq; odorẽ grauem per ſe tepefactũ in malicorio. In ea parte rupta cũ lacte mulierũ efficaciter ſanat. quidã etiã in grauitate aures ſic perluendas putant. Alij cum ſenecta ſerpentiũ & aceto includunt lanas ante aqua calida collutas. Et ſi maior ſit grauitas aurium fel cũ myrrha & ruta in malicorio excalfactũ infundunt. Lardũ quoq; pingue. Item fimũ aſini recens: cui roſaceũ inſtillatur. Omniaq; ea tepefacta. Vtilior equi ſpuma: uel equini fimi recentis cinis cum roſaceo. Seuum bubulum cum adipe anſerino. Butyrũ recens: Vrina capri: uel tauri: aut fullonia uetus calfacta uapore per lagenæ collũ ſubeũte. Admiſcent & aceti tertiã partẽ. Et aliquid urinæ uituli qui nondum herbam guſtauerit. Fimum etiã mixto felle eiuſdem. Et cutem quã relinquunt angues: excalfactis prius auribus. Lana autem medicamina ea includũtur. Prodeſt & ſeuũ uituli cũ anſeris adipe: & ocimi ſucco: cum eiuſdem medulla admixto cumino trito infuſa. Virus uerrinum e ſcropha ex coitu exceptum priuſq̃ terram attingat contra dolores. Auribus fractis glutinum e naturis uitulorum factum & in aqua liquatum. Aliis uitiis adeps uulpium. Item fel caprinum cum roſaceo tepido aut porri ſucco: aut ſi ſint rupta ibi aliqua e lacte mulieris. Si grauitas ſit audiẽdi: fel bubulum cum urina capræ: uel hirci uel ſi pus ſit. In quocũq; autem uſu putant hæc efficaciora in cornu caprino per xx. dies infumata. Laudant & coagulũ leporis tertia denarij parte dimidia quoq; ſagapeni in amineo uino. Paroditas urſinus adeps comprimit pari pondere ceræ & taurini ſeui. Addunt quidam hippocyſthidem: & per ſe butyrum illitum: ſi prius foueantur fœ-

Sagapenus
Cythyma
Fruli

nograeci decocti ſucco. Efficacius cum ſtrychno. Proſunt & uulpium teſtes: & taurinus ſanguis aridus tritus. Vrina capræ calefacta inſtillata auribus. Fimumq; eiuſdem cum axungia illitum. Dentes mobiles confirmat ceruini cornus cinis: doloreſq; eorum mitigat: ſiue infricentur: ſiue colluantur. Quidam efficaciorem ad omnes eoſdem uſus crudi cornus farinam arbitrantur. Dentifricia utroq; modo fiunt. Magnum remedium eſt & in luporum capitis cinere. Certumq; eſt in excrementis eorũ plerunq; inueniri oſſa. Hæc adalligata eundem effectuʒ habent. Item leporina coagula per aurem infuſa: contra dolores. Et capitis eorum cinis dentifricium eſt. Adiectoq; nardo mulcet graui olentiam oris. Aliqui murinorum capitum cinerem miſcuiſſe malunt. Reperitur in latere leporis acui os ſimile: hoc ſcarificari dentes in dolore ſuadent. Talus bubulus accenſus eos qui labant cum dolore admotus confirmat. Eiuſdem cinis cum myrrha dentifricium eſt. Oſſa quoq; ex ungulis ſuum combuſta eundem uſum præbent. Item oſſa ex acetabulis pernarũ circa quæ coxendices uertuntur. Iiſdem fanari dimiſſis in fauces iumentorum uerminationes notum eſt. Sed et corruptos dentes confirmari. Aſinæ quoq; lacte percuſſu uexatos: aut dentium eiuſdem cinere. Lychenæ item equi cum oleo infuſo per aurem. Eſt autem hoc non hippomanes: quod alioquin noxium omitto. Sed in equorũ genibus ac ſuper ungulas: prӕterea in corde equorum inuenitur os dentibus caninis maxime ſimile. Hoc ſcarificari dolorem. Aut exempto dente e mortui equi maxillis ad numerũ eius qui doleat demonſtrant. Equarum uirus a coitu in lychnis accenſum. Anaxilaus prodidit equinorum capitum uiſus repræſentare monſtrifice. Similiter ex aſinis. Nam hyppomanes tantas in ue=

neficio uires habet: ut affusum æris mixturæ in effigiem equæ olympiæ admotos mares equos ad rabiem coitus agat. Medetur dentibus & fabrile glutinum in aqua decoctum illitumq; & mox paulo detractum: ita ut cõfestim colluantur uino: in quo decocti sunt cortices mali punici dulcis. Efficax habetur & caprino lacte collui dentes uel felle taurino. Talorum capræ recentium cinis dentifricio placet. Et omnium fere uillaticorũ quadrupedum: ne sæpius eadem dicãtur.

Ad faciei uitia: ceruicis & pectoris morbos. Ca. xij.

C Vtem in facie erugari & tenerescere: & cãdorem custodiri lacte asinino putant. Notũq; est: quasdã quottidie. d. custodito numero fouere. Poppeaq; hoc uxor Neronis principis ĩstituit. Balnearum quoq; sic solio temperato: asinorum gregibus ob hoc eam comitantibus. Impetus pituitæ in facie butyro illito tolluntur. Efficacius cum cerusa. Sincero uero ea uitia: quæ serpunt: insuper imposita farina hordeacea. Vlcera in facie membrana e partu bouis madida. Friuolum licet uideatur non tamen omittendum propter desideria mulierum. Talum candidi iuuenci. xl. diebus noctibusq; donec resoluatur in liquorem decoctum & illitũ linteolo candorem cutisq; erugationem præstare. Fimo taurino malas rubescere aiunt: non ut crocodileam illini melius: sed foueri frigida & ante & postea iubent. Aestates & quæ discolorem faciunt cutem fimum uituli cum oleo & gummi manu sub actum emendat. Vlcera oris & rimas seuum uituli uel bouis cum adipe anseris & ocimi succo. Est & alia mixtura seuo uituli cũ medula cerui: & albæ spinæ folijs una tritis. Idẽ præstat & medula cũ resina: uel si uaccina sit: iusq; e carne uaccina. Lichenas oris præstantissime uincit glutinum fa=

ctum e genitalibus uitulorum liquatũ aceto cũ sulphure uino ramo ficulneo permixtũ: ita ut bis die recens illina tur. Item lepras ex melle & aceto decoctum: quas & iecur hirci calidum illitum tollit: sicut elephantiasin fel caprinum. Etiamnum lepras ac furfures tauri fel addi= to nitro. Vrina asini circa canis ortum maculas in facie. Fel utriusq; per sese aqua infractum: euitatisq; solibus ac uentis post detractam cutem. Similis effectus & in tau rino seuo uitulinoue felle cum semine cunilæ ac cinere e cornu ceruino: si canicula exoriente comburatur. Asinino seuo cicatricibus ac lychenis leprisq; maxime color red= ditur. Hirci fel lentigines collit: admixto caseo & uino sulphure spongiæq; cinere: ut mellis fit crassitudo. Ali= qui inueterato felle uti malluere: mixtis calidis furfuri= bus pondere oboli unius: quattuorq; mellis prius defri= catis maculis. Efficax eiusdem & seuum cu3 melanthio & sulphure & iride. Labrorum scissuris cu3 adipe an= serino ac medulla ceruina resinaq; & calce. Inuenio apd auctores ijs qui lentigine3 habeant negari magicæ sacri= ficiorum usum. Lacte bubulo aut caprino tonsillæ & al teriæ exulceratæ leuantur. Gargarissatur tepidum ut est expressum aut calefactum. Caprinum utilius cu3 malua decoctum & sale exiguo. Linguæ exulcerationi & arte riarum prodest: ius omasi si gargarissatur. Tonsillis au= tem priuatim renes uulpium aridi cum melle triti illiti q;. Anginæ fel taurinum uel caprinum cum melle. Iecur mellis ex aqua oris grauitatem. Vlceraq; butyrum citis= sime sanat. Spinam aliudue quid faucibus adhærens fel= lis sextrisecus fimo perfricatis aut reddi aut delabi tra dunt. Strumas discutit fel aprinum uel bubulum tepi= dum illitum. Nam coagulum leporis e uino in linteolo exulceratis duntaxat imponitur. Discutit & ungulæ asi

ni uel equi cinis ex oleo aqua illitus & urina calefacta. Et bouis ungulæ cinis ex aqua. Fimum quoq; feruens ex aceto decoctū testesq; uulpini. Prodest & sapo: gallorū hoc inuentum: rutilandis capillis ex seuo & cinere. Optimus fagino & carpino duobus modis spissus ac liquidus. Vterq; apud germanos maiore in usu uiris q̄ fœminis. Ceruicū dolores butyro aut adipe ursino pfricantur. Rigores bubulo seuo: quod & strumis prodest cū oleo. Dolorē inflexibilē opisthotono uocāt: leuat urina capræ auribus infusa: aut fimū cū bulbis illitum. Vngues contusos fel uniuscuiusq; animalis circumligatuz. Pterygia digitorum fel taurinum aridum aqua calida dissolutuz. Quidam adijciunt sulphur & alumen: pari pondere omnium. Tussim iecur lupi ex uino tepido sanat. Vrsinū q; fel admixto melle. Aut ex cornu bubuli summis partibus cinis. Vel saliua equi: triduo potu eā mori tradūt. Pulmo ceruinus cum gula sua arefactus in fumo: dein tusus: ex melle quottidiano eligmate. Efficacior est ad id subulo ceruorum generis. Sanguinem expuentes ceruini cornus cinis. Coagulum leporis tertia parte denarij cuz terra samia & uino myrteo potum sanat. Eiusdez fimi cinis in uino uesperi potus: nocturnas tussis. Pili quoq; leporis suffiti extrahunt pulmonibus difficiles excreationes. Purulentas autem exulcerationes pectoris pulmonisq; & a pulmone graueolentiam halitus butyrum efficacissime iuuat cum pari modo mellis attici decoctum donec ruffescat: & matutinis sumptum ad mēsuram linguæ. Quidam pro melle laricis resinam addere maluerunt. Si sanguis reijciatur: efficacez tradūt bubulum sanguinem modice & cum aceto sumptum. Nā de taurino credere temerarium est. Sed glutinū taurinū tribus obolis cū calida aqua bibitur in uetere sanguinis

// ecclymate

excreatione· Ad stomachi mala: lumborum dolo=
res: & renum uitia· Ca· xiiij·

Tomachũ exulceratum lactis asinini potus re
s ficit· Item bubuli· Rosiones eius caro bubula
admixto aceto & uino cocta· Rheumatismos
cornus ceruini cinis· Sanguinis excreatões hædinus san
guinis recens ad cyathos ternos: cum aceto acri pari mo=
do feruens potus· Coagulum tertia parte ex aceto potuꝫ·
Iocineris dolores lupi iecur aridũ ex uulso· Asininum ie
cur ariduꝫ cũ petroselini partibus duabus ac nucibus tri
bus ac melle tritũ & in cibo sumptũ· Sanguis hircinus
cibo aptatus· Suspiriosis añ oĩa efficax est potus equifero
rũ sanguis· Proxĩe lactis asini tepidi cũ bulbis decocti: ita
ut serũ ex eo bibatur: addito in tres heminas cyatho na=
sturtij albi perfusi aqua: deinde melle diluti· Iecur quo
q; uulpinũ aut pulmo ĩ uino nigro: aut fel ursinũ ĩ aqua
laxat meatus spirãdi· Lũborũ dolores & quæcũq; alia
mollire opus sit ursino adipe ꝑfricari cõuenit· Cinerem
aprini aut suilli fimi inueterati aspergi potione uini· Af
ferunt & magi sua cõmẽta· Primũ oĩum rabiẽ hircoruꝫ:
si mulceatur barba mitigari· eadẽ ꝑcisa nõ abire eos ĩ alie
nũ gregem· Huic admiscẽt fimũ caprinũ: & subdito lin
teolo uncto caua manu q̃tum pati possit feruens sustine
ri iubent: ita ut si leua pars doleat: hæc medicina in de=
xtra manu fiat: aut econtrario· Fimum quoq; ad eum
usum acus æreæ punctis tolli iubent· Modus curationis
est: donec uapor ad lumbos sentiatur peruenire· Postea
uero manum porro tuso illinunt· Item lumbos ipso
fimo cum melle· Suadentq; in eodem dolore & te=
stes leporis deuorare· Ischiadicis fimum bubulum im
ponunt calfactum in folijs cinere feruenti· In renum do
lore leporis renes crudos deuorari iubent: aut certe co=

ctos ita ne dente contingantur. Ventris quidem dolore tentari negant talum leporis habentes. Lyenem sedat fel apri uel suis potum: uel ceruini cornus cinis in aceto. effi cacissime tamen inueteratus lyen asini: ita ut in triduo sentiatur utilitas. Asinini pulli fimum quod primũ edi= dit: poleam uocant: syrij dant in aceto mulso. Datur & equi lingua inueterata ex uino præsentaneo medicamen= to: ut didicisse se ex barbaris. Cecilius & Bion tradidit & lyen bubulus simili modo. Recens autem assus uel eli xus in cibo. In uesica quoq; bouis allij capita. xx. tusa cũ aceti sextario imponuntur ad lyenis dolorem. eadem ex causa emi lyenem uituli quanti indicatus sit: iubent ma gi nulla precij contatione: quoniam hoc quoq; religiose pertineat. Diuisumq; per longitudinem annecti tunicæ utrinq; & induentem pati decidere ad pedes. Dein col lectum in umbra arefacere. Cũ hoc fiat simul residere lye nem ægri uitiatum: liberariq; eum morbo dicitur. Pro= dest & pulmo uulpium cinere siccatus atq; in aqua po tus. Item hædorum lyen impositus.

Ad aluũ sistendam soluendam colicos dysentericos: teneas nunq̃ & tineas Ca. xiiij.

a Luum sistit ceruinus sanguis. Item cornus ci= nis. Iecur aprinum ex uino potum citra salem recensq;. Item assum: uel suillum uel hircinũ decoctum in uini hemina. Coagulum leporis in uino ci= ceris magnitudine. Aut si febris sit ex aqua. Aliqui & gallam adijciunt. Alij per se leporis sanguine contenti sunt lacte cocto. equini fimi cinis in aqua potus. Taurini cornus ueteris ex parte ima cinis inspersus potioni aquæ Sanguis hircinus in carbone decoctus. Corium caprinũ cum suo pilo decoctum succo epoto. Coagulum equi & sanguis caprinus uel medulla uel iecur aluum soluit. Fel

lupi cum elaterio umbilico illigatum: uel lactis equini potus· Item caprini cum sale & melle· Capræ fel cum cyclamini succo & aluminis modico. Aliqui & nitrum & aquam adiecisse malunt· Fel tauri cum absinthio tritum ac subditum pastillo· Butyrum largius sumptum cœliacis & dyssentericis medetur: iecur uaccinum· Cornus ceruini cinis tribus digitis captus in potione aquæ· Coagulum leporis subactum in pane· Si uero sanguinem detrahunt in polenta· Aprini uel suilli uel leporini fimi cinis inspersus potioni tepidi uini· Vituli quoq; ius uulgariter datum inter auxilia cœliacorum & dysentericorum tradunt· Lactis asini potus utilior addito melle· Nec minus efficax fimi cinis ex uino utriq; uitio· Item polea supradicta· Equi coagulum: quod aliqui hippacen uocant: etiam si sanguinem detrahant: uel fimi cinis: dẽtiumq; eiusdem tusorum farina salutaris dicitur: & bubuli lactis decocti potus· Dysentericis addi mellis exiguum præcipiunt· & si tormina sint: cornus ceruinini cinerem: aut fel taurinum cymino mixtum: & cucurbitæ carnes umbilico imponere· Caseus recẽs uaccinus immittitur ad utrunq; uitium· Item butyrum heminis quattuor cum resinæ therebinthinæ sextante: aut cum malua decocta: aut rosaceo· Datur & seuum uitulinum aut bubulum· Item medullæ excoquuntur cum farina & cæra exiguoq; oleo: ut sorberi possint· Medulla & in pane subigitur· Lac caprinum ad dimidias partes decoctum· Si sint & tormina: additur protropum· Torminibus satis esse remedij in leporis coagulo poto e uino tepido uel semel arbitrantur aliqui· Cautiores e sanguine caprino cum farina hordeacea & resina uentrem illinunt· Ad omnes epiphoras uentris illini caseum mollem suadent· Veterem autem in farina tritum cœliacis & dysenteri

cis dari cyatho casei in uini cyathis tribus · Sanguis caprinus decoctus cum medulla dysentericis· Iecur assum capræ cœliacis subuenit: magisq; etiam hirci cum uino austero decoctum: potumq;: uel ex oleo myrteo umbilico impositum · Quidam uero decoquunt a tribus sextarijs aquæ ad heminam addita ruta · Vtuntur & lyene asso capræ hircine & seuo hirci in pane qui cinere coctus sit: capræ a renibus maxime ut per se hauriatur: protinusq; modice frigidam sorberi iubent· Aliqui & in aqua decoctum seuum admixta polenta & cymino & aneto acetoq;· Illinunt & uentrem cœliacis fimo cum melle decocto· Vtuntur ad utrunq; uitium & coagulo hædi in uino myrteo magnitudine fabæ poto: & sanguine eiusdem in cibum formato: quem sanguiculum uocant· Infundunt dysentericis & glutinum taurinum aqua calida resolutum· Inflationes autem discutit uitulinum fimum in uino decoctum· intestinorum uitijs magnopere prodest coagulum ceruorum decoctum cum lente betaq;: atq; ita in cibo sumptum· Leporis pilorum cinis cum melle decoctus· Lactis caprini potus decoctus cũ malua exiguo sale addito· Et si coagulum addatur maioribus emolumentis fiet· Eadẽq; uis est & in seuo caprino & in sorbitione aliqua uti protinus hauriatur frigida aqua· item feminum hædi cinis rupta intestina sarcire mire traditur· Fimum leporis cum melle decoctũ & quottidie fabæ magnitudine sumptum ita ut deploratos sanauerint· Laudant & caprini capitis cum suis pilis decocti succum· Tenasmos idest crebra & inanis uoluntas egerendi tollitur poto lacte asinino· Item bubulo Tenearum genera pellit ceruini cornus cinis potus · Quæ i excrementis lupi diximus inueniri ossa si terram non attingerint: colo medentur adalligata brachio· Polea quo=

q; supradicta magnopere prodest in sapa decocta. Item suilli fimi farina addito cymino in aqua rutæ decocte. Cornus ceruini teneri cinis cochleis africanis cum testis suis tusis mixtus in uini potione.

Ad uesicæ cruciatus & calculos: de genitalium & sedis uitijs: & inguinu; remedijs. Ca. XV.

u Esicæ calculorumq; cruciatibus auxiliatur urina apri: & ipsa uesica pro cibo sumpta. Efficacius si prius fumo maceratur utrunq;. Vesicam elixam mandi oportet & a muliere fœminæ suis. Inueniuntur & in iocineribus eorum lapilli aut duricie lapillis similes candidi sicuti in uulgari sue: quibus contritis atq; potis in uino: pelli calculos aiunt. Ipsi apro tam grauis sua urina est: ut nisi egesta fugæ non sufficiat: ac uelut deuinctus oprimatur. Exuri illa tradunt eos. Leporis renes inueterati in uino poti calculos pellunt. In perna suum articulos esse diximus: quorum decoctum ius facit urinæ utilius. Asinini renes inueterati tritiq; & in uino mero dati uesicæ medentur. Calculos expellunt lienes equini ex uino aut mulso poti diebus. xl. Prodest & ungulæ equæ cinis in uino aut aqua. Item fimum caprarum in mulso: efficacius siluestrium. Pili quoq; caprini cinis. Verendorum carbunculis cerebrum apri uel suis sanguisq;. Vitia uero: quæ in eadem parte serpũt: iecur eorum combustum maxime iuniperi ligno cum charta armeniaca sanat. Fimi cinis uel bubulũ cum alumine ægyptio ac muria ad crassitudinem mellis subactu;. insuper beta ex uino cocta imposita: caro quoq;. Manantia uero ulcera seuum cum medulla uituli in uino decoctum: uel caprinum cum melle rubiq; succo. Vel si serpant: fimu; etiã ꝓdesse cũ melle dicũt: aut cũ

aceto: & per se butyrum. Testium tumor cum seuo uitu li addito nitro cohibetur. Vel fimo eiusdem ex aceto decocto. Vrinæ incontinentiam cohibet uesica aprina si assa mandatur. Vngularum apri uel suis cinis potioni inspersus. Vesica fœminæ suis combusta ac pota. Item hædi. Vel pulmo. Cerebrum leporis in uino. Eiusdem testiculi tosti nel coagulum cum anserino adipe in polenta. Renes asinini in mero triti potiq; . Magi uerrini genitalis cinere poto ex uino dulci demonstrant urinam facere in canis cubiculo: ac uerba adijcere: ne ipse urinam faciat ut canis in suo cubiculo. Rursus ciet urinam uesica suis: si terram non attigerit: imposita pubi. Sedis uitijs præclare prodest fel ursinum cum adipe. Quidam adijciũt spumam argenti ac thus. Prodest & butyrum cum adipe anserino ac rosaceo. Modum ipsæ res statuunt: ut sint illitu faciles. Præclare medetur & taurinuz fel in linteolis concerptis. Rimasq; perducit ad cicatricem inflationibus in ea parte seuum uituli maxime ab inguinibus cum ruta. Cæteris uitijs medetur sanguis caprinus cum polenta. item fel caprinum condylomatis per se. Item fel lupinum ex uino. Panos & apostemata in quacunq; parte sanguis ursinus discutit. Itez taurinus aridus tritus. Præcipuum tamen remedium traditur in calculo onagri: quẽ dicunt cum interficiatur reddere urinam liquidiorez in initio: sed in terra spissantem se. Hic adalligatus femini omnes impetus discutit: omniq; suppuratione liberat. Est autem rarus inuentu: nec ex omni onagro: sed celebri remedio. Prodest & urina asini cũ melanthio. Et ungulæ equinæ cinis cum oleo & aquæ illitus. Sanguis equi præcipue admissarij. Et sanguis bubulus. Item fel. Caro quoq; eosdem effectus habet calida imposita. Et ungulæ cinis ex aqua aut melle. Vrina caprarum. Hircorumq;

carnes in aqua decoctæ· Aut fimũ ex iis cum melle decoctum ·Fel ursinum siue uerrinum · Vrina suum in lana imposita · Femina atteri aduriq; equitatu notum est· Vtilissimum est ad omnes inde causas spumam equi ex ore inguinibusq; illinire· Inguina ex ulcerum causa intumescunt· Remedio sunt equi setæ tres totidem nodis & cestros herba adalligatæ intra ulcus·

De podagris: ad morbum comitialem: ad sideratos: morbũq; regium: ossaq; fracta remedia· Ca·xvi·

Podagris medetur ursinus adeps: taurinũq; seuum pari pondere & cæræ· Addũt quidam hippocysthidã & gallã· Alii hircinũ præferunt seuum cum fimo capræ & croco & sinapi cum caulibus ederæ tritis ac perdicio: uel flore cucumeris sil uestris· Item bouis fimum cum aceti fece· Magnificant & uituli qui nondum herbam gustauerit fimum· Aut per se sanguinem tauri · Vulpem decoctam uiuã donec ossa tantum restant · Lupumue uiuũ oleo cærati modo incoctum· Seuum hircinum cum helximes parte æqua sinapis tertia· Fimi caprini cinerem cum axungia· Quin & ischiadicos uri sub pollicibus pedum eo fimo feruẽte utilissime tradunt · Articulorumq; uitiis fel ursinum utilissimum esse & leporis pedes adalligatos· Podagras quidam mitigari pede leporis uiuentis abscisso siquis secum assidue habeat · Perniones ursinus adeps: rimasq; pedum omnes sarcit· Efficacius alumine addito· Seuum caprinum· Dentiũ equi farina· Aprinum uel suillum fel· Cum adipe pulmo impositus· Et si subtriti sint contusiue: offensione· Si uero adusti frigore: leporini pili cinis: Eiusdem pulmo contusis dissectus: aut pulmonis cinis· Sole adusta seuo asinino aptissime curãtur· Item bubulo cum rosaceo· Clauos & rimas calliq;

uitia fimum apri uel ſuis recens illitum ac tertio die ſo
lutum ſanat. Talorum cinis pulmo aprinus: aut ſuillus:
aut ceruinus. Attritus calciamentorum urina aſini cum
luto ſuo illita. Clauos ſeuum bubulum cum thuris polli
ne. Perniones uero corium combuſtum. Melius ſi ex uete
re calciamento. iniurias a calceatu ex oleo corij caprini
cinis. Varicum dolores ſedat fimi uitulini cinis cum li=
lij bulbis decoctis addito melle modico. Itemq; omnia
inflammata: ac ſuppurationes minantia. Eadem res &
podagricis ꝓdeſt et articularijs morbis e maribus præ
cipue uitulis. Articulorum attritis fel aprorũ uel ſuum
linteo calefacto impoſitum. Vituliq; qui nondum her=
bam guſtauerit fimum. item caprinum cum melle &
aceto decoctum. Vngues ſcabros ſeuum uituli emendat.
item caprinum admixta ſandaraca. Verrucas uero au=
fert uitulini fimi cinis ex aceto. Aſini urinæ lutum. Co=
mitiali morbo teſtes urſinos ediſſe prodeſt: uel aprinos
bibiſſe ex lacte equino aut ex aqua. Item aprinã urinã
ex aceto mulſo. Efficacius quæ inaruerit in ueſica ſua.
Dantur & ſuum teſticuli inueterati tritiq; in ſuis la=
cte præcedente uini abſtinentia & ſequente continuis
diebus. Dantur & leporis ſale cuſtoditi pulmones cum
thuris tertia parte in uino albo per dies. xxx. Item coa
gula. Eiuſdem aſini cerebrum ex aqua mulſa infumatũ
prius in folijs ſemuncia per dies uel ungularum eius ci=
nis cochlearibus binis toto menſe potus. Item teſtes ſa=
le aſſeruati & aſperſi potioni in aſinarum maxime la
cte uel ex aqua. Membrana partus earum præcipue ſi
marem pepererint: olfacta accedente morbo comitia=
lium reſiſtit. Sunt qui e mare nigroq; cor edendum cum
pane ſub diuo prima aut ſecunda luna præcipiant. Alij
carnem: aliqui ſanguinem aceto dilutum per dies. xl. bi=

bendum. Quidam urinam equi aquæ ferrariæ ex officinis miscent. Eadem potione & lymphaticis medetur. Comitialibus datur & lactis equini potus lichenq; in aceto mulso bibendum. Dantur & carnes caprinæ in rogo hominis tostæ ut uolunt magi. Seuum earum cum felle taurino pari pondere decoctum: & in folliculo fellis reconditum: ita ne terram attingat. Potum uero sublime ex aqua. Morbum ipsum deprehendit caprini cornus uel ceruini usti nidor. Sideratis urina pulli asini nardo admixto perunctione prodesse dicitur. Regio morbo cornus ceruini cinis. Sanguis asinini pulli ex uino. Item fimum asinini pulli: quod primum edidit a partu: datum fabæ magnitudine e uino medetur intra diem tertium. Eadem & ex equino pullo similiterq; uis est. Fractis ossibus præsentaneus maxillarum apri cinis uel suis. Item lardum elixum atq; circũligatum mira celeritate solidat. Costis quidem fractis laudatur unice caprinum fimum ex uino uetere: aperit: extrahit: persanat.

Ad febres: ad melãcholicos: lethargicos: idropicos: ad ignẽ sacrũ: et ad dolores neruorũ remedia. Ca. xvij.

Febres arcet ceruorum caro: ut diximus. Eas quidem quæ certo dierum numero redeunt: // oculis lupi dexter salsus adalligatusq;: si credimus magis. Est genus febrium: quod amphimerinum uocant. Hoc liberari tradunt: si quis e uena auris asini tres guttas sanguinis in duabus heminis aquæ hauserit. Quartanis magi excrementa felis cum digito bubonis adalligari iubent: & ne recidant: non remoueri septeno circuitu. Quis hoc quæso inuenire potuit? Quæ est ista mixtura? Cur digitus bubonis potissimũ electus est? Modestiores iecur fellis decrescente luna

occise inueteratum sale ex uino bibendum: ante accessio nes quartanae dixere: idem magi fimi bubuli cinere conspersō puerorum urina illinūt digitos pedū manibusq; leporis cor adalligāt. Coagulum ante accessionē propinant. Datur & caseus caprinus recens cum melle diligenter sero expresso. Melancholicis fimum uituli in uino decoctum remedio est. Lethargicos excitat asini lichen naribus illitus ex aceto. Caprini cornus nidor: aut pilorū: iecur aprinum. Itaq; & ueternosis datur. Pthisicis medetur iecur lupi ex uino. Macrae suis foeminae herbis pastae lardum. Carnes asininae ex iure sumptae. Hoc genere maxime in achaia curant id malum. Fimi quoq; aridi: sed pabulo uiridi pasto boue fumum harundine haustum ꝓdesse tradunt. Bubuli quoq; cornus mucronē exustū duorū cochleariū mensura addito melle pillulis deuoratis. Caprae seuo in pulte alicacia & phthisin: & tussim sanari. Vel recenti cū mulso liquefacto: ita ut uncia in cyathū addatur: rutaeq; ramo permisceatur: non pauci tradunt: Lupi & caprae seui cyatho uel lactis pari mensura deploratum phthisicū conualuisse: certus auctor affirmat. Sunt & qui suum fimi cinerem profuisse scripserint in passo. Et cerui pulmonem maxime subulonis siccatum in fumo: tritumq; in uino. Hydropicis auxiliatur urina uesicae apri paulatim data in potus. Efficacius quae inaruerit cum uesica sua. Fimi taurini maxime subulonis: sed & bubuli: de armētinis loquor. Quidam bolbiton uocant. Cinis cocleariorum trium in mulsi hemina bouis foeminae in mulieribus: & ex altero sexu in uiris: quod ueluti mysterium: occultarunt magi. Fimum uituli masculi illitū Fimi uituli cinis cum semine staphylini aequa portione ex uino. Sanguis caprinus cum medulla. Efficaciorē

putant hircorum utiq; si lentisco pascantur. Igni sacro ursinus adeps illinitur: maxime qui est ad renes. Vitulinum fimum recens uel bubulum. Caseus caprinus siccus cum porro. Ramenta pellis ceruinæ desecta punice ex aceto trita. Ruborem cum prurigine equi spuma aut ungulæ cinis. Eruptionibus pituitæ asinini fimi cinis cum butyro. Papulis nigris caseus caprinus siccus ex melle & aceto in balneis oleo remoto. Pustulis suilli fimi cinis aqua illitus. uel cornus ceruini cinis. Luxatis recens fimum aprinum uel suillum. Item uitulinum. Verris spuma recens cum aceto: fimum caprinum cum melle. Bubula caro imposita tumorem sanat fimũ suillum in testa calefactum tritũq; cum oleo: duricias corporum omnes tollit optime adeps e lupis illitus in ijs quæ rumpere opus est: plurimum proficit. Fimum bubulum in cinere calefactum: aut caprinum in uino uel aceto decoctum. In furunculis seuum bubulũ cum sale Aut si dolor est intinctũ oleo liquefactum sine sale. Similiq; modo caprinũ i ambustis. Prodest ursinus adeps cum lilij radicibus. Aprinum aut suillum fimum inueteratum. Setarum ex ijs e penicillis tectorijs cinis cum adipe tritus. Tali bubuli cinis cum cæra & medulla ceruina. Fel tauri. Fimum leporis. Sed caprarum fimum sine cicatrice sanare dicitur. Glutinum præstantissimum fit ex auribus taurorum & genitalibus. Nec quicquam efficacius prodest ambustis: Sed adulteratur nihil æque quibusuis pellibus inueteratis calciamentisq; etiam decoctis. Rhodiacum uero fidelissimum. Eoq; pictores & medici utuntur. Id quoq; quo candidius: eo probatius. Nigrũ & lignosum dãnatur. Neruorum doloribus fimum caprinũ decoctum in aceto cum melle utilissimum putant: uel putrescente

neruo. Spasmata & percussu uiciata fimo aprino curant uere collecto & arefacto. Sic & quadrigis agendis tractos: rotaue uulneratos. Et quoquo modo sanguine cõtuso: uel si recens illinatur. Sunt qui id coxisse aceto utilius putent. Quin & in potu farinã eam ruptis conuulneratisq; & euersis ex aceto salutarem promittunt. Reuerentiores cinerem eius ex aqua bibunt. Ferũtq; & Neronem principem hac potione recreari solitũ: cum sic quoq; se trigario approbare uellet. Proximam suillo fimo uim putant.

Ad sanguinẽ sistendũ: contra ulcera & carcinomata ad scabiẽ remedia: & quæ infixa corpori extrahunt: & quæ cicatricibus prosunt. Ca. xviij.

s Anguinẽ sistit coagulũ ceruinũ ex aceto. Itẽ leporis. Huius quidẽ & pillorum cinis: item ex fimo asinino cinis. Et pillorum quidẽ cinis illitus. efficacior uis e maribus aceto admixto. Et in lana ad omne profluuiũ imposito. Similiter ex equino capite: & fœminæ. Aut fimi uitulorũ cinis illitus ex aceto. Item caprini cornus uel fimi ex aceto. Hircini uero iocineris dissecti sanies efficacior. Et cinis utriusq; ex uino potus: uel naribus ex aceto illitus. Hircini quoq; utris uinarij dumtaxat cinis cum pari pondere resinæ. Quo genere sistitur sanguis: & uulnus glutinatur. Hædinum quoq; coagulum ex aceto: & feminum eius combustorum cinis similiter pollere traduntur. Vlcera sanat in tibijs cruribusq; adeps ursinus admixta rubrica. Quæ uero serpunt fel aprinum cum resina & cærusa. Maxillarum apri uel suum cinis. Fimum suum illitũ siccũ. item caprinũ ex aceto subferuefactũ. Cætera purgantur & explentur butyro. Cornus ceruini cinere. Vel medula cerui. Felle taurino cum cyprino oleo.

Aut fimo aprino. Aut hircino. Fimum recens suum. Vel inueterati farina illinitur uulneribus ferro factis. Phagedenis & fistulis immittitur fel tauri cum succo porri aut lacte mulierum. Vel sanguis aridus cum cotyledone herba. Carcinomata curat coagulum leporis cum pari pondere capparis aspersum uino. Gangrenas ursinum fel penna illitum. Asini ungularum cinis ea quæ serpũt ulcera inspersus. Sanguis equi adrodit carnes septica ui Item fimi equini inueterati fauilla. Ea uero quæ phagedenas uocant in ulcerum genere corij bubuli cinis cum melle. Caro uituli recentia uulnera non patitur intumescere. Fimum bubulum cum melle. Feminum uituli cinis sordida ulcera: & quæ cacoethe uocant e lacte mulieris sanat. Recentes uero plagas ferro illatas glutinum taurinum liquefactum tertio die solutum. Caseus caprinus siccus ex aceto ac melle purgat ulcera. Quæ uero serpũt cohibet seuum cum cæra. Item addita pice ac sulphure percurrat. Similiter proficit ad cacoethe hædi feminũ cinis e lacte mulieris. Et aduersus carbunculos suis fœminæ cerebrum tostum illitumq;. Scabiem hominis asininæ medullæ maxime abolent. Vrinæ eiusdem cum suo luto illitæ. Butyrum etiam quod in iumentis proficit cum resina calida. Glutinum taurinum in aceto liquefactum addita calce. Fel caprinum cum aluminis cinere. Boas fimum bubulum: unde & nomen traxere. Canum scabies sanantur bubulo sanguine recenti. Iterumq; cum inarescat illito: & postero die abluto cinere lixiuio. Spinæ ac similia corpori extrahuntur fellis excrementis. Item capræ ex uino. Coagulo quocunq; : sed maxime leporis cum thuris polline & oleo: aut cum musci pari pondere: aut cum propoli. Cicatrices nigras seuum asininum reducit ad colorem. Fel uituli extenuat calefactum. Me

dici adijciunt myrrham & mel & crocum: æreaq;
pyxide condunt. Ali & florem æris miscent.

Ad muliebria mala medicinæ & ad
infantium morbos: & ueneris re=
media. Ca. xix.

m V lierum purgationes adiuuant fel taurinum lana succida appositum. Olympias thebana addidit hysopum & nitrum. Cornus ceruini cinis potus. Item uuluæ laboranti. Illitũ quoq; & fel taurinum cum opio appositum obolis binis. Vuluas & pilo ceruino suffiri prodest. Tradunt ceruas: cum sense=rint se grauidas: lapillum deuorare: quem in excremẽtis repertum aut in uulua (nam & ibi inuenitur) custodi=re partus adalligatum. Inuenitur & ossicula in corde & uulua per quam utilia grauidis parturientibusq;. Nam de pumice qui in uaccarum utero simili modo re=peritur ut diximus in natura boum. Lupi adeps illitus uuluas mollit. Dolores earum iecur. Carnesq; lupi edisse parituris prodest. Aut si incipientibus parturire sit iu=sta qui ederit. Adeo ut etiam contra illitas noxias uale=at. Eundem uero superuenire pernitiosum est. Magnus & leporis usus mulieribus. Vuluas adiuuat pulmo ari=dus potus. Profluuia iecur cum samia terra ex aqua po=tum. Secundas coagulum: caueantur pridiana balnea. Il=litum quoq; cum croco & porri succo: uellere appositũ abortus mortuos expellit. Si uuluæ leporum in cibis su=mantur: mares concipi putant. Hoc & testiculis eorum & coagulo perfici. Conceptum leporis utero exemptũ iis quæ parere desierint: restibilem fœcunditatem affer=re. Sed & pro conceptu leporis saniem ex uiro magi propinant. Item uirgini nomen grana fimi ut stent perpetuo mammæ. Coagulo quoq;. Ob id cum melle

linunt sanguinem ubi euulsos pilos renasci nolunt. In flationi uuluæ fimum aprinũ suillumue cum oleo illini prodest. Efficacius sistit farina aridi ut aspergatur potioni: uel si grauidæ aut puerperæ torqueantur. Lacte sui is poto cum mulso adiuuantur partus mulierum. Per se uero potum deficientia ubera puerperarum replet. Eadẽ circumlita sanguine fœminæ suis minus crescunt. Si dolent lactis asinini potu mulcentur. Quod addito melle sumptum & purgationes earũ adiuuat. Sanat & uuluarum exulcerationes eiusdem animalis seuum inueteratũ: & in uellere appositũ duritiã uuluarũ emollit. Per se uero recens uel inueteratũ ex aqua illitũ psilothri uim optinet. Eiusdem animalis lien inueteratus ex aqua illitus mammis abũdantiam facit. Vuluas suffitu corrigit. Vngulæ asininæ suffitæ partũ maturant: ut uel abortus euocetur: nec aliter adhibentur: quoniã uiuentem partũ necant. Eiusdem animalis fimũ si recens imponatur: pro fluuia sanguinis mire sedare dicitur. Nec non & cinis eiusdem fimi: qui & uuluæ prodest impositus. Equi spuma illita per dies. xl. prius q̃ nascãtur primũ pili restringũtur. item cornus ceruini decocto. Melius si recentia sint cornua. Lacte equino iuuantur uuluæ collutæ. Quod si mortuus partus sentiatur lien ex aqua dulci potus eiicit. Item ungulæ suffitu aut fimum aridum. Vluas procidẽtes butyrum infusum sistit. Induratam uuluam aperit fel bubulum rosaceo admixto: foris uellere cum resina terebinthina: imposito. Aiunt & suffitu fimi e mare boue procidentes uuluas reprimi: partus adiuuari. Conceptus uero uaccini lactis potu. Sterilitatem ob partus uexationem fieri certum est. Hanc emendari Olympias thebana affirmat felle taurino & adipe serpentiũ & erugine addito melle medicatis locis ante coitus. Vitulinũ

quoq; fel si in purgationibus fuerit sub coitu aspersum uuluæ etiam duritiam uentris emollit: & profluuium minuit umbilico peruncto adq; in totũ uuluæ prodest. Modũ statuunt fellis pondere denari ad apij tertiã ammixto amygdalino oleo: quantũ esse satis appareat hoc in uelere imponunt. Masculi fel uituli cum mellis dimidio tritum seruatur ad uuluas. Carnez uituli si cũ aristolochia inassatam edant circa conceptũ: mares parituras ꝓmittũt: Medulla uituli in uino & ex aqua decocta seuo exulcerationibus uuluarũ imposita ꝓdest. Itez adeps uulpiũ excrementũq; felium cum resina & rosaceo impositũz. Caprino cornu suffiri uuluã utilissimũ putant. Siluestrium caprarum sanguis cũz palma marina pilos detrahit. Cæterarum uero fel callum uuluarum emollit inspersũz & a purgatione conceptus facit. Sic quoq; psilothri uis efficitur euulsis pilis triduo seruatur illitum. Profluuium q̃uis immensum urina capræ pota sisti obstetrices promittunt: & si fimum illinatur. Membrana caprarum in aqua partu edito inueterata potuq; sumpta in uino: secundas pellit. Hædorũz pilis suffiri uuluas utile putant. Et in profluuio sanguinis coagulum bibi aut hyoscyami semine imponi. E boue siluestri nigro si sanguine rhicini lumbi perungantur mulieri tedium ueneris fieri dicit. Eschines. Idez amoris pota hirci urina ammixto propter fastigium nardo. Infantibus nihil butyro utilius per se & cum melle: priuatim & in dentitione: & ad gingiuas: & ad oris ulcera. Dens lupi adalligatus infantium pauores prohibet: dentientiq; morbos. Quod & pellis lupina præstat. Dentes quidem eorum maximi equis quoq; adalligati infatigabilem cursum præstare dicuntur. Leporum coagulo illito ubere sistitur infantium aluus. Iecur asini ammixta modice panace in=

stillatum in os a comitialibus morbis & aliis infantes tuetur. Hoc .xl. diebus fieri praecipiunt. Et pellis asinina iniecta in pauidos infantes facit. Dētes qui equis primū cadūt: facilem dentitionem praestant infantibus adalligati. Efficatius si terram non attigere. Lyenem bubulus i melle editur. Et illinitur ad lyenis dolores. Ad ulcera manantia cum melle. Lyen uituli in uino decoctus tritusq; & illitus ulcuscula oris. Cerebrum caprae magi per anulū aureum traiectum priusquaȝ lac detur infantibus: instillatur cōtra comitiales: caeterosq; infantiū morbos. Caprinū fimū inquietos infantes adalligatū pāno cohibet: maxime puellas. Lacte caprino uel cerebro leporum perunctae gingiuae faciles dentitiones faciunt. Somnos fieri lepore sumpto i cibis Cato arbitratur. Vulgus & gratiam corpori in nouum dies friuolo quidem ioco: cui tamen aliqua debeat sub esse causa in tanta persuasione. Magi felle caprae sacrificatae dūtaxat illito oculis uel sub puluino posito somnū allici dicunt. Sudores inhibet cornus caprini cinis e myrteo oleo perunctis. Coitus autem stimulat fel aprinum illitum. Item medullae suum haustae. Seuū asininū anseris masculi adipe permixto illituȝ. Item a coitu equi Virgilio quoq; descriptū uirus & testiculi equini aridi ut potioni interseri possint: dexterue asini testis in uino potus pro portiōe: uel adalligatus brachiali eiusdem a coitu spuma collecta roseo pāno & iclusa argēto ut Eschines tradit. Salpa genitale i oleū ferueēs mergi iubet septies: eoq; pungi ptinētes ptes. Bialcō cinerē ex eodē bibi uel tauri a coitu urinā. lutoq; ipso illini pubē. At e diuerso muris fimo illito cohibetur uirorū uenus. Ebrietateȝ arcet pulmo apri aut suis assus a ieiuno cibo ᵱsumptus eo die. Item haedinus.

Ira prӕterea tradũtur in eisdem animalibus.

m Vestigiũ equi excussum ungula (ut solet plerũ qꝫ) si quis collectũ reponat singultus remediuꝫ esse recordantibus quonam loco id reposuerint. Iecur luporũ equinӕ ungulӕ simile esse. Et rũpi equos qui uestigia luporũ sub equite sequantur. Talisqꝫ suum discordiӕ uim quandam inesse. In incendijs si fimi aliquid egeratur e stabulis facilius extrahi: nec recurrere oues bouesqꝫ. Hircorũ carnes uirus non recipere: si panem hordeaceum eo die quo interficiantur edernt: laserue dilutũ biberint. Nullas uero teredinem sentire luna decrescente induratas sale. Adeoqꝫ nihil omissum est: ut leporem surdũ celerius pinguescere repiamus. Animaliuꝫ uero medicina. Si sanguis ꝓfluat iumentis: suillũ fimũ ex uino infundẽdũ. Boũ aũt morbis seuũ sulphur uiuũ alliũ siluestre ouũ coctũ. Omnia hӕc trita in uino danda: aut uulpis adipem. Carnem caballinam discoctam potu suũ morbis mederi. Omniũ uero quadrupedũ morbis capram solidam cum corio & ranam rubetam discoctas. Gallinaceos non attingi a uulpibus qui iecur animalis eius aridum ederint. Vel si pellicula ex eo collo induta galli intererint. Similia in felle mustellӕ. Boues in cypro contra tormina hominum excrementis sibi mederi. Insuper pedes boum si prius cornua pice liquida perũgantur. Lupos in agrum non accedere: si capti unius pedibus ĩfractis cultroqꝫ adacto paulatim sanguis circa fines agri spargatur: atqꝫ ipse defodiatur in eo loco ex quo cœperit trahi. Aut si uomerem quo primus sulcus eo anno in agro ductus sit excussuꝫ aratro focus lariũ quo familia cõuenit: absumat. Ac lupũ nulli animaliũ nociturũ in eo agro q̃diu id fiat. Hinc deĩde reuertemur ad animalia sui generis: quӕ aut placita non sunt: aut fera.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER·XXIX·PROOEMIVM·

De medicina & inuentoribus eius: de origine medicinæ: & quãdo primũ clinicæ: & quando primũ iatraleptica: & de Chrysippo: & Erasistrato: & Empiricæ: & Erophilo: & reliquis illustribus medicis: & quotiens ratio medicinæ mutata sit: & qui primus romæ medicus: & quãdo: & quid de medicis antiqui romani iudicauerint: & uitia medicinæ

Ca·i·

n Atura remediorum: atq; multitudo instantium: ac præteritorum: plura de ipsa medendi arte cogunt dicere· q̃q̃ non ignarus si in nullis ante hæc latino sermone condita: anceps q; ac lubricu3 esse rerum omnium nouarum principiu3: nec aliũd utiq; gratiæ q̃ sterilis difficultatis in promendo· Sed quoniam occurrere uerisimile est omnium qui hæc noscant cogitationi: quonam modo exoluerint in medicinæ usu: quæ tam parata atq; pertinentia erant· Mirumq; & indignum protinus subit: nullam artium inconstantiorem fuisse· Et etiamnum sæpius immutari contigerit cum sit fructuosior nulla· Dijs primum inuentores suos assignauit: & cælo dicauit· Necnon & hodie multifariam ab oraculis medicina petitur· Auxit deinde famam etiam crimine: ictum fulmine· Aesculapium fabulata: quoniam Tyndaridam reuocauisset ad uitam· Nec tamen cessauit narrare alios reuixisse opera sua clara troianis temporibus a quibus fama certior uulnerum duntaxat remedijs· Sequentia eius mirum dictu in nocte densissima latuere: usq; ad pelopõnesiacum bellum· Et tunc eam reuocauit i

lucem Hippocrates genitus in insula co: in primis clara & ualida ac Aesculapio dicata. Is cum fuisset mos libe ratos morbis scribere in templo eius dei: qui auxiliatus esset: postea similitudo ꝓficeret: exscripsisse ea traditur Atq; ut Varro apud nos credit iam templo cremato is instituisse medicinam hanc: quæ clinice uocatur. Nec fu= it postea quæstus modus: quoniam Prodicus Selymbriæ natus discipulus eius instituisset: quam uocant iatralep ticen. Reunctoribus quoq; medicorum ac medicis in eis uictigal inuenit. Horum placita Chrysippus ingenti gar rulitate mutauit. Plurimumq; etiam ex Chrysippo disci pulus eius Erasistratus Aristotelis filia genitus. Hic An ticcho rege sanato centum talẽtis donatus est a rege Pto lomæo filio eius: ut incipiamus & præmia artis osten= dere. Alia factio ab experimentis se cognominans Empi ricen cœpit in sicilia a Creonte agrigentino Empedoclis physici auctoritate commendato. Dissideruntq; eæ scho= læ: & omnes eas damnauit. Herophilus in musicos pe= des uenarum pulsu discreto per ætatum gradus. Deserta deinde & hæc secta est: quoniã necesse erat in ea litteras scire. Mutata & quã postea Asclepiades (ut rettulimus) inuenerat. Auditor eius Themison fuit: qui inter initia scripsit. Illo mox recedente a uita ad sua placita mutauit Sed & illa Antonius musa eiusdẽ auctoritate diui Au= gusti: quem cõtraria medicina graui periculo exemerat. Multos p̃terea medicos celeberrimosq; ex ijs cassios: car= pitanos: aruncios: albucios: rubrios. ccl. sestertia annua mercede ijs fuere apud principes. Q. uero Stertinius im= putauit principibus: ꝙ sestertijs q ingenis annuis con= tentus esset. Sexcena enim sibi quæstu urbis fuisse nume= ratis dominus ostendebat. Par & fratri eius merces a Claudio Cæsare infusa est: census q̃q̃ exhaustis opibus

neapoli exornata ut hæredi·HS·ccc·relinqueret:quantū
quadragena idem Aruncius solus·Exortus deinde ē Ve=
ctius ualens adulterio Messalinæ Claudij Cæsaris nobi=
litatus:pariterq; eloquentiæ assectator. Is eam potētiā
nactus nouam instituit sectam·Eadem ætas Neronis pri
cipatu ad Thessalum transiliuit delentem cuncta maio
rum placita & rabie quadā in omnes æui medicos per
orantem· Quali prudentia ingenioq; æstimari uel uno
argumento abunde potest cum monumento suo: quod ē
appia uia:iatronicen se inscripserit·Nullius histrionum
par:ex quo trigario comitatu regressus in publico erat·
Tum Crinas massiliensis arte geminata:ut cautior reli=
giosiorq; ad syderum motus ex ephemeride mathemati=
ca cibos dando:orasq; obseruando auctoritate eum pcess=
sit·Nuperq;·HS·reliquit muris patriæ mœnibus quoq;
alijs pene non minori summa extructis· Hi regebant fa=
ta:cum repente ciuitatem Carmis ex eadem massilia in=
uasit:damnatis non solum prioribus medicis uerum &
balneis·Frigidaq; etiam hybernis algoribus lauari per=
suasit·Mersit ægros in lacus· Videbamus senes consula=
res usq; in ostentationem rigentes·Qua de re extat etiā
Annei Senecæ astipulatio·Nec dubium est : omnes istos
famam nouitate aliqua aucupantes animas statim no=
stras negociari·Hinc illæ circa ægros miseræ sententiarū
concertationes:nullo idem censente ne uideatur asserta=
tio alterius·Hinc illa infœlicis monumenti inscriptio :
turba se medicorum perisse·Mutatur ars quottidie toti
ens interpollis·Et ingeniorum græciæ flatu impellimur
Palamq; est:ut quisquis inter istos loquendo polleat:im
peratorem illico uitæ nostræ necisq; fieri· ceu uero non
millia gentium sine medicis degant:nec tamen sine me=
dicina·Sicut populus Romanus ultra sexcentesimū ānū·

neq; ipse in accipiendis artibus lentus: medicinæ uero etiam auidus donec expertam damnauit. Etenim percen sere insignia priscorum in his moribus conuenit. Cassius Hemina ex antiquis auctor est primum e medicis uenisse romam peloponnensem Archagathum Lysaniæ filiũ. L. Aemylio. M. Liuio conss. anno urbis. dxxxv. Eiq; ius quiritium datum & tabernam in compito acilio emptam. Ob id publice uulnerarium fuisse eum tradunt uocatum. Mireq; gratum aduentum eius initio. Mox a sæuitia secandi urendiq; transisse nomen in carnificem & in tedium artis. Omnesq; medicos: quod clarissime itelligi potest ex. M. Catone: cuius auctoritas: triumphus: atq; censura: & quanto in unum conferunt: tanto plus in ipso est. Quamobrem uerba ipsa ponemus. Dicam de istis græcis suo loco Marce fili quid athenis exquisitum habeam: & quod bonum sit eorum litteras inspicere nõ perdiscere. Vincam nequissimum & indocile genus illorum: & hoc puta uatem dixisse. Quandocunq; ista gens suas litteras dabit: omnia corrumpet. Tunc etiam magis: si medicos suos huc mittet. Iurarunt inter se barbaros necare omnes medicina. Sed hoc ipsum mercede faciunt. ut fides ijs sit: & facile disperdant. Nos quoq; dictitant barbaros: & spurcius nosq; magis q̃ alios opicos appellatione fœdant. Interdicit ibi de medicis. Atq; hic Cato. dc. v. anno urbis nostræ obijt: octogesimoquinto suo: ne quis illi defuisse publice tempora: aut priuatim uitæ spacia ad expediẽdum arbitretur. Quid ergo? damnatam ab eo rem utilissimaз credimus? Minime hercule. Subijcit enim qua medicina usus & se & coniugem usq; ad longam senectam perduxerit: ijs ipsis scilicet quæ nunc nos trademus. Profiteturq; esse etiam commentarium sibi quo medeatur filio: seruis: familiaribus:

quæ nos per genera usus sui differimus · Non rem anti=
qui dãnabant: sed artẽ· Maximæ uero quæstũ esse imma
ni precio uitæ recusabant· Ideo templũ Aesculapij etiã
cũ reciperetur is deus: extra urbem fecisse: iterũq; in in=
sula traduntur· Et cum græcos italia pellerent: diu etiã
post Catonẽ excepisse medicos· Augebo prouidentiã il=
lorum· Solã hanc artiũ græcarũ nondũ exercuerat ro=
mana grauitas· In tanto fructu paucissimi quiritium
attigere: & ipsi statim ad græcos transfugæ· Immo
uero auctoritas aliter q̃ græce eã tractantibus etiam
apud imperitos expertesq; linguæ nõ est· Ac minus cre
dunt: quæ ad salutẽ suam pertinent: si intelligunt· Ita=
q; hercule in hac artium sola euenit: ut cuicũq; medicũ
se profitenti statim credatur: cũ sit periculum in nullo
mendacio maius nõ tamẽ illud intuemur· adeo blanda
est spirandi per se cuiq; dulcedo· Nulla præterea lex
quæ puniat inscitiam capitalem· Nullum exemplũ uin=
dictæ· Discunt periculis nostris· Et per experimẽta mor
tes agunt· Medicoq; tantũ hominẽ occidisse summa im
punitas est· Quinimmo transit inconuitium· Et intem
perantia culpatur· Vtroq; qui periere arguuntur· Sed
& decuriæ pro more censuris principum examinan=
tur· Inquisitio per parietes agitur· Et qui de nummo iu
dicet a gadibus columnisq; Herculis accersitur· De exi=
lio uero non nisi die· xlv· Quinq; electis uiris datur ta=
bella· At de iudice ipso quales in consilio eunt: statim
occasuri? Merito dum memini nostrũ libet scire: quod
saluti suæ opus sit· Alienis pedibus ambulamus· Alienis
oculis agnoscimus· Aliena memoria salutamus· Aliena
uiuimus opera· Perierũtq; rerum naturæ precia: & ui
tæ argumenta· Nihil aliud pro nostro habemus quam
delicias· Non deserã Catonẽ tam ambitiosæ artis inui=

dia a me obiectum: & a senatu illum qui ita censebat. Itaq; non criminibus artis arreptis ut aliquis expectauerit. Quid enim uenenorum fertilius: aut unde testamentorum plures insidiæ. Iam uero & adulteria etiã in principum domibus: ut Eudemi in Liuia Drusi Cæsaris. Item Valẽtis in qua dictum est regina. Non sunt artis ista: sed hominum. Non magis hæc urbi timuit Cato ut equidem credo quam reginas. Ne auaritiã quidem arguam rapacesq; nundinas pendentibus fatis & dolorum indicaturam: ac mortis arram aut arcana præcepta. Squãmam in oculis emouendam potius quam extrahendam. Per quæ effectum est ut nihil magis ꝓdesse uideretur quam multitudo grassantium. Neq; enim pudoris emuli precia summittũt. Notum est ab eodẽ charmide unum ægrum ex prouincialibus. HS. ducentis conductum Archontio uulnerum medico. HS. C. condẽnato ademisse Claudiũ principem. Eidemq; in gallia exulanti & deinde restituto acquisitum non minus intra paucos annos. Et hæc personis imputentur. Ne fæcem quidem aut insitiam eius turbe arguamus: ipsorumq; intẽperantiam in morbis aquarum calidarum diuerticulis: imperiosam inediam. Et ab iisdem deficientibus cibo sæpius die ingesto. Mille præterea penitentiæ modis: culinarum etiam præceptis: & unguentorum mixturis: quando nullas omisere uitæ illecebras. Inuehi peregrinas merces: conciliariq; externa precia displicuisse maioribus: crediderim quidem: non tamen hoc Catonem prouidisse: cum damnaret artem. Theriace uocatur excogitata compositio luxuriæ. Fit ex rebus externis: cum tot remedia dederit natura: quæ singula sufficerent. Mithridaticum antidotum ex rebus. liiii. componitur. Interim nullo pondere æquali: & quarũdam rerum sexa=

gesima denarii unius imperata. Quo deorum perfidiam istam monstrante? Hominum enim subtilitas tanta esse non potuit. Ostentatio artis & portentosa scientiae uenditatio manifesta est. Ac ne ipsi quidem illam nouere. Comperiq; uulgo procinnabari indica in medicamenta minimum addi inscitia nominis: quod esse uenenum docebimus inter pigmenta. Verum & haec ad singulorum salutem pertinent. Illa autem quae timuit Cato: atq; prouidit: innocentiora multo & parua opinatu: quae proceres artis eiusdem in semetipsis fatentur Illa prodidere imperii mores: Illa quae sani patimur luctatus ceromata ceu ualitudinis causa instituta. Balneae ardentes quibus persuasere in corporibus cibos coqui: ut nemo non minus ualidus exiret. Obedientissimi uero efferrẽtur. Potus deinde ieiunorum ac uomitiones: & rursus perpotationes: ac pilorum euitatio instituta resinis eorum. Itemq; pectines in foeminis quidem publicati. Ita eo profecto: lues morum: nec aliunde maior quam e medicina. Vatem prorsus quottidie facit Catonem eius oraculum. Satis esse ingenia graecorum inspicere non perdiscere. Haec fuerint dicenda pro senatu illo sexcentisq; populi romani annis aduersus artem: in qua conditione insidiosissima auctoritate pessimis boni faciunt. Simul cõtra attonitas quorundam persuasiones qui prodesse: nisi preciosa non putant? Neq; enim dubitauerim aliquibus fastidio futura: quae dicentur animalia. At non Virgilio nefas fuit nominare formicas nulla necessitate: & gulguliones ac lucifugis congesta cubilia blattis. Non Homero inter praelia deorum improbitatem muscae describere. Non naturae gignere ista: cum gignat hominem Proinde causas quisque & effectus non res aestimet.

Ordiemur autem a confessis: hoc est lanis ouibusq;: Vt obiter rebus præcipuis honos in primis perhibeatur. Quædã etiam si alienis locis: tñ obiter dici necesse erit. Nec deesset materiæ pompa: sic quicq̃ aliud intueri liberet: quã fidẽ operis. Quippe inter prima proditis etiã ex cinere phoenicis nidoq; medicinis. Ceu uero id certũ esset: atq; nõ fabulosum. Irridere est uitæ remedia post milesimum annum reditura monstrare.

De medicina lanarum. Ca. ij.

l Anis auctoritatem ueteris romani etiam religiosam habuere postes a nubentibus attingi iubentes. Præterq; cultum & tutelam contra frigora. Succidæ plurima præstant remedia ex oleo uinoq;: aut aceto: prout quæq; mulceri morderiq; opus sit: & astringi laxariue: luxatis membris dolentibusq; neruis impositæ: & crebro suffusæ. Quidam etiam salem admiscẽt luxatis. Alij cum lana rutã tritã adipẽq; imponunt. Item contusis tumentibusq;. Halitus quoq; oris gratiores facere traditur confricatis dentibus atq; gingiuis admixto melle. Prodest & phreniticis suffitu. Sanguinẽ in naribus sistit cũ oleo rosaceo: & allio indita modico auribus obturatis spissius. Quin & ulceribus uetustis imponitur cum melle. Vulnera ex uino uel aceto uel aqua frigida & oleo aspersa sanat. Arietis uellera lota frigidaq; ex oleo madefacta in mulieribus malis inflammationes uuluæ sedant. Et si procidant: suffitu reprimunt. Succida lana imposita subdita q; mortuos partus euocat. Sistit etiã profluuia earũ. At canis rabiosi morsibus inculcata post diem septimũ soluitur. Reduuias sanat ex aqua frigida. Eadẽ nitro sulphure oleo aceto: pice liquida feruẽtibus tincta q̃ calidissima imposita bis die lumborum dolores sedat. San-

guineq; sistit ex ariete succida: articulos extremitatem
prælig ās. Laudatissima omnis e collo. Natione uero gal
latica: tarentina: attica: millesia. Succidam imponunt:
& desquamatis: percussis: liuidis: contusis: collisis: con=
tritis: deiectis. Capitis & aliis doloribus stomachi in=
flammationi ex aceto & rosaceo. Cinis eius illinitur at
tritis: uulneratis: ambustis. Et in oculorum medicamen
ta additur. Item in fistulas: auresq; suppuratas. Ad hæc
detonsam eam alii uero euulsam decisis summis parti=
bus siccant. Carpuntq;: & in fictili crudo componunt:
ac melle perfundunt utrūq;. Alii hastulis tedæ subiectis
& subinde interstratis: oleo aspersam accendūt. Cinerē
q; in labellis aqua addita confricant manu: & conside
re patiūtur: idq; sæpius mutantes aquam donec linguā
astringat leniter: nec mordeat. Tunc cinerem reponunt.
Vis eius styptica est: efficacissimeq; genas purgat.
Quin ipsæ sordes pecudum sudorq; feminū & alarum
adhærentes lanis: oesypū uocant. Innumeros prope usus
habet. In atticis ouibus genito palma fit pluribus mo=
dis. Sed probatissimū lana ab iis partibus recenti con=
cerpta: aut quibuscūq; sordibus succidis primū collectis
ac lento igni ī æneo uase suffeeruefactis & refrigeratis:
pinguiq; q̄d supernatat: collecto in fictili uase: iterūq;
decocta priore materia: quæ pinguitudo utraq; frigida
aqua lauatur & in linteo siccatur: ac sole torretur: do
nec candida fiat ac translucida. Tum in stagnia pyxi=
de conditur. Probatio autem ut sordium uirtus oleat: et
manu fricante ex aqua non liquetur: sed albescat ut cæ
rusa. Oculis utilissimū contra inflammationes genarū=
q; callū. Quidam in testa torrent: donec pinguedinem
amittat: utilem talem existimantes erosis & duris ge=
nis: angulis scabiosis & lachrymantibus. Vlcera non

oculorum modo sanat:sed oris etiã & genitaliũ cũ an=
serino adipe. Medetur & uuluæ inflãmationibus: & se
dis rhagadis: & condylomatis cũ meliloto ac butyro.
Reliquos usus eius suo loco digeremus. Sordes quoq;
caudarum concretæ in pilulas ac siccatæ per se tusæq;
in farinã & illitæ dentibus mire prosunt etiam laben
tibus: gingiuisq; si carcinoma serpat. Iam uero pura uel
lera aut per se imposita cæcis doloribus: aut accepto sul
phure & cinis eorum genitalium uitiis. Tantumq; pol
lent: ut medicamentis quoq; superponantur. Medentur
ante omnia & pecori ipsi: si fastidio nõ pascatur. Cau
da enĩ qua arctissime præligata euulsa ĩde lana statim
uescũtur. Tradũtq; q̃d extra nodũ sit e cauda præmori.

De ouorum natura. Ca. iii.

Anæ habẽt & cum ouis societatẽ simul fron
ti impositæ contra epiphoras. Non opus est
eas ĩ hoc usu radicula esse curata. Neq; aliud
q̃ candidũ ex ouo infundi ac pollinẽ thuris. Oua per se
infuso candido oculis epiphoras cohibent: urentesq; re=
frigerant. Quidam cum croco præferunt: & pro aqua
miscent collyriis. Infantibus uero contra lippitudines
uix aliud remedium est: butyro ammixto recenti. Eadẽ
cum oleo trita ignes sacros leniunt: betæ foliis super il=
ligatis. Candido ouorum in oculis & pili reclinantur
ammoniaco trito: ammixtoq;. Et Vari in facie cum
pineis nucleis ac melle modico. Ipsa facies illita sole
non aduritur. Ambusta aquis si statim ouo occupen=
tur: pustulas non sentiunt. Quidam ammiscent fari=
nam hordeaceam: & salis parum. Vlceribus uero ex
ambusto cum candido ouorum tostum hordeum: &
suillo adipe mire prodest. Eadem curatione ad sedis
uitia utuntur. Infantibus quidem etiam si quid ibi

Radicula
herba

precidat. Ad pedum rimas ouorum candido decocto cũ cærusæ denariorum duorum pondere pari spumæ argenti myrrhæ exiguo deinde uino. Ad ignem sacrum candido ouorum trito cum amylo. Aiunt ad uulnera candido glutinari. Calculosq; pelli. Lutea ouorum cocta ut indurescant: admixto croco modice: item melle & lacte mulieris illita dolores oculorum mitigant. Vel cum rosaceo & mulso lana oculis imposita: uel cum trito apiĳ semine ac polenta in mulso illita. Prodest & tussiẽtibus per se luteum deuoratum liquidum: ita ut dentibus non attingatur. Thoracis distillationibus. Faucium scabriciæ. Priuatim contra hemorrhoidum morsum illinitur: sorbeturq; crudũ. Prodest & renibus: uesicæ: rosionibus exulceratiõibusq;: & cruẽta excreantibus. Quinq; ouorũ lutea ĩ uini hemina cruda sorbẽtur dysentericis: cũ iure putaminis sui & papaueris succo: aut uino. Dãtur cœliacis cũ uuæ passæ pinguis pari põdere: & malicorio ꝑ triduũ æquis portiõibus. Et alio mõ lutea ouorũ triũ lardi ueteris & mellis quadrãtibus. Vini ueteris cyathis tribus trita ad crassitudinẽ mellis: & cũ opus sit auellanæ nucis magnitudine ex aqua pota. Itẽ ex oleo fricta terna totis ouis pridie maceratis in aceto. Sic & illita lyenicis. Sanguinẽ aũt reiiciẽtibus cũ tribus cyathis musti. Vtũtur iisdẽ ad liuẽtia si uetustiora sint: cũ bulbis: ac melle. Sistũt et mẽses mulierũ cocta & ex uino pota. Inflatiões quoq; uuluæ cruda cũ oleo ac uino illita. Vtiliora sunt & ceruicis doloribus cũ anserino adipe & rosaceo. Sedis etiã uitiĳs durata igni: ut colore quoq; ꝓsint. Et cõdylomatis cũ rosaceo. Itẽ ambustis durata in aqua mox ĩ pruna putaminibus exustis tũ lutea ex rosaceo illinũtur. Fiũt & tota lutea: q̃ uocãt Sitista: cũ triduo icũbata tollũt. Stomachũ dissolutũ cõfirmãt pulli

ouorum cum gallæ dimidio: ita ut ne ante duas horas alius cibus sumatur. Dant & dysentericis pullos in ipso ouo decoctos ammixta uini austeri hemina: & pari modo olei polentæq;. Membrana putaminis detracta siue crudo siue decocto: labiorum fissuris medetur. Putaminis cinis in uino potus sanguinis eruptionibus. Comburi sine membrana oportet. Sic fit & dentifricium. Idem cinis & mulierum menses cum myrrha illitus sistit. Firmitas putaminum tanta est: ut recta nec ui: nec pondere ullo frangantur: nec nisi paululum inflexa rotunditate. Tota oua adiuuant partum cũ ruta & anetho & cymino pota ex uino. Scabiem corporum ac pruritum oleo & cedria mixtis tollunt. Vlcera quoq; humida in capite cyclamino ammixta. At puris & sanguinis excreationes ouum crudum cũ porri sectiui succo: pariq; mensura mellis græci callefactum hauritur. Dantur & tussientibus cocta & trita cum melle: & cruda cum passo oleiq; pari modo. Infunduntur & uirilitatis uitijs singula cum ternis passi amyliq; semiuncia a balneis. Aduersus ictus serpentiũ cocta tritaq; adiecto nasturtio illinuntur. Cibos quot modis iuuent notũ est: cum transmittant faucium tumorem calfactuq; obiter foueant. Nullus est alius cibus qui ĩ ægritudine alat neq; oneret. Similiq; uini usum & cibi habeat. Maceratorum in aceto molliri diximus putamen. Talibus cum farina in pane subactis: cœliaci recreãtur. Quidã ita resoluta ĩ patinis torreri putãt. Quo gñe nõ aluos tantũ sed & mẽses fœminarum sistũt: aut si maior sit ĩpetus cruda cũ farina ex aqua hauriũtur. Et p̱ se lutea ex iis decocta rursum ĩ aceto donec indurescãt. Iterũq; cũ trito pipere torrentur ad coibendas aluos. Fit & dysentericis remedium singulare ouo effuso in fictili nouo

eiuſdemq; oui menſura ut paria ſint omnia melle mixto mox aceto. Itẽ oleo confuſis crebroq; permixtis. Quo fuerint ea excellentiora: hoc præſentaneum remedium erit. Alij eadem menſura pro oleo & aceto reſinã adijciunt rubentem uinumq;: & alio modo temperant olei tantum menſura pari pineiq; corticis duabus ſexageſimis denariorũ. Vua eius quod rhus diximus mellis obolis quinq; ſimul decoctis ita ut cibus alius poſt quattuor horas ſumatur. Torminibus quoq; multi medentur oua bina cum alis piſcis quattuor una atterendo uiniq; hemina calfaciendo atq; ita potui dando. Et ne quid deſit ouorum gratiæ: candidum ex ijs admixtum calci uiuæ glutinat uitri fragmenta. Vis uero tanta eſt ut lignum perfuſum ouo non ardeat. Ac ne ueſtis quidem contacta aduratur. De gallinarum autem ouis tantum locuti ſumus: cum & reliquarum alitum reſtant magnæ utilitates ſicut ſuis dicemus locis. Præterea eſt ouorum genus in magna galliarum fama omiſſum a græcis. Angues ea (numeremus eſt ouorum) conuoluti ſaliuis faucium corporumq; ſpumis: artifici cõplexu glomerantur: anguinum appellatur. Druidæ ſibilis id dicunt in ſublime iactari: ſagoq; oportere intercipi: ne tellurem attingat. Profugere raptorem equo: Serpentes enim inſequi: donec arceantur amnis alicuius interuentu. Experimentuʒ eius eſſe ſi contra aquas fluitet: uel auro cinctum. Atq; (ut eſt magorum ſolertia occultandis fraudibus ſagax) certa luna capiendum cenſent tanquam conſtruere operationem eam ſerpentium humani ſit arbitrij. Vidi equidem id ouum mali orbiculatim modici magnitudine. Cruſta carthilaginis uelut acetabulis brachioruʒ polypi crebris: inſigne druidis. At uictorias litium: ac regum aditus maxime laudatur. Tantæ uanitatis ut habentem id in lite in

ſinu equitem romanum euocatum a Diuo Claudio prin=
cipe interemptum non ob aliud ſciam . Hic tamen com=
plexus anguium & efferatorum concordia cauſa uide=
tur eſſe quare exteræ gentes caduceum in pacis argumen
tis circundata effigie anguium fecerint. Neq; eniz criſta
tos eſſe in caduceo mos eſt. De anſerum ouis magnæ utili
tatis. ipſiq; anſeri dicturi hoc uolumine debemus hono=
rem: & comagenorum clariſſimæ rei. Fit ex adipe anſe
rum. Alioquin celeberrimi uſus eſt. At hoc in comagene
ſyriæ cum cynnamo caſia: pipere albo: herba: quæ coma=
gene uocatur: obrutis niue uaſis: odore iucundo: utiliſſi=
mum ad perfrictiones: cõuulſiones: cæcos ac ſubitos do
lores: omniaq; quæ acopis curantur. Vnguentumq; pari
ter & medicamentũ eſt. Fit & in ſyria alio modo. Adi
pe auium curato (ut diximus) additis eryſiſceptro xylo=
balſamo phœnice elatæ: item calamo ſingulorum ponde
re qui ſit adipis cum uino bis aut ter ſubferuefactis. Fit
autem hyeme: quoniam æſtate nõ glaciat niſi accepta ce
ra. Multa præterea remedia ſunt ex anſere: quod miror
æq; q̃ in coruis. Nanq; anſer coruuſq; ab æſtate in autum
num morbo conflictari dicuntur. De anſerum honore
quem meruere gallorum in capitolium aſcenſu depre=
henſo: diximus.

Remedia de cane: & ex animalibus quæ placita non
ſunt: ſed fera: & ex uolucribus: & contra morſus
phalangiorum. Ca. iiij.

[E]Adem de cauſa ſupplicia annua canes pendũt
inter ædem iuuentutis & ſummanij uiui in
furcas ſambucea arbore fixi. Sed plura de hoc
animali dici cogunt priſcorum mores. Catulos lactan=
tes adeo puros exiſtimabant ad cibum: ut etiam placan
dis numinibus hoſtiarum uice uterentur ijs. Genito ma=

ne catulo res diuina fit: & in cœnis deorum etiamnum ponitur. Catulina adiicialibus quidem epulis celebrem fuisse: Plauti fabulæ sunt indicio. Sanguine canino con=tra toxica nihil præstantius putatur. Vomitiones quoq; hoc animal monstrasse uidetur. Et alios usus ex eo mire laudatos referemus suis locis. Nunc ad statutum ordinẽ pergemus. aduersus serpentium ictus efficacia habentur fimum pecudis recens in uino decoctum illitumq;. Mu=res disecti & impositi quorum natura non est spernen=da præcipue in ascensu syderum ut diximus: cũ lumine lunæ fibrarũ numero crescente atq; decrescente. Tradũt magi iocinere muris dato porcis in fico sequi dantem id animal. In homĩe quoq; similiter ualere: sed resolui cya tho olei poto. Mustellarum duo genera. Alterũ siluestre. Distant magnitudine. Græci uocant ictides. Harum fel contra aspides dicitur efficax: cætero uenenum. Hæc au=tem quæ in domibus nostris oberrat & catulos suos (ut auctor est Cicero) quottidie transfert: mutatq; se=dem: serpentes prosequitur. Ex ea inueterata sale dena rij pondus in cyathis tribus datur percussis aut uentri culus coriandro farctus inueteratusq; & in uino potus Et catulus mustellæ etiam efficacius. Quædam puden da dictu tanta auctorum asseueratione commendan=tur ut præterire fas non sit. Si quidem illa concor=dia rerum: aut repugnantia medicinæ gignuntur. Veluti cimicum animalis fœtidissimi: & dictu quo q; fastidiendi natura contra serpentium morsus & præcipue aspidum ualere dicitur. Item contra uene=na omnia. Argumento ꝙ dicunt gallinas quo die id ederint non interfici ab aspide. Carnes quoq; earum percussis plurimum prodesse. Ex ijs quæ tradunt huma=nissimũ illinire morsibus cũ sanguine testudinis. Itẽ suf

situ eorum abigere sanguisugas adhærentes: haustasq; ab animalibus restinguere in potu datos. Quanquam & oculos quidam ijs inungunt tritis cum sale & lacte mulierum. Auresq; cum melle & rosaceo ammixtis. Eos qui agrestes sint: & in malua nascantur crematos cinere permixto rosaceo infundunt auribus. Cætera quæ de ijs tradunt: uomicæ & quartanarum remedia: aliorumq; morborum quanquam ouo aut cæra aut faba inclusos censeant deuorandos falsa nec referenda arbitror. Lethargi tamen medicinæ cum argumento adhibēt: quoniam uincatur aspiduz somnifica uis septenos in cyatho aquæ dantes: puerilibus annis quaternos. Et stranguriæ fistulæq; imposuere: adeo nihil illa rerum omnium parens sine ingentibus causis genuit. Quin & adalligatos leuo brachio binos lana subrepta pastoribus resistere nocturnis febribus prodiderunt: diurnis in rosaceo panno. Rursus iis aduersatur scolopendra suffituq; necat. Aspides percussos torpere & somno necant: omnium serpentium minime sanabiles. Sed & uenenum earum si sanguis attingit: aut recens uulnus statim interimit. Inueteratum ulcus tardius. De cætero potum quantalibet copia: non nocet. Non enim est tabifica uis: itaq; occisa morsu earum animalia cibis innoxia sunt. Contarer in proferendo ex iis remedia: nisi. M. Varronez scirem. lxxxiij. uitæ anno prodidisse aspidum ictus efficacissime curari hausta a percussis ipsorum urina. Basilici: quem etiam serpentes ipsi fugiunt alios olfactu necantem: qui hominem uel si aspiciat tantum: dicitur interimere: sanguinez magi miris laudibus celebrant coeuntem picis modo & colorem dilutum cinnabari clariorem fieri. Tribuunt ei & successus petitionum a potestatibus & a dijs etiaz precum: morborum remedia beneficiorum munere. Qui

dam id saturni sanguinem appellant· Draco non habet uenena· Caput eius limini ianuarum subditum propitia tis oratione dijs fortunatam domum facere promittunt· Oculis eius inueteratis & cum melle tritis inunctis nõ pauescere ad nocturnas imagines etiam pauidos cordis· Pingue in melle dorcadum neruis ceruinis adalligatum in lacerto conferre iudiciorum uictoriam· Primum spon dilum aditus potestatum mulcere· Dentes eius illigatos pellibus caprearum ceruinis neruis: mites præstare domi nos: potestatesq; exorabiles· Sed super omnia est compo= sitio: qua inuictos faciunt magorum mendacia· Cauda draconis & capite uillis leonis e fronte & medulla eiusdem qui uictoris spuma canis unguibus adalligatis ceruio corio: neruisq; ceruí alternatis & dorcadis· Quæ arguisse non minus refert: q̃ contra serpentes remedia demonstrasse: quoniam hæc morborum beneficia sunt· Draconum adipem uenenata fugiunt· Item uirus ichneu monum· Et cutis cinere in aceto perunctos· Vipere caput impositum uel alterius q̃ quæ percusserit: sine fine pro= dest· Item si quis eam ipsam in uapore baculo substine= at: aiunt eum futura præcinere· Item si quis exustæ eius cinerem illinat· Reuerti autem ad percussum serpentem necessitate naturæ· Nigidius auctor est· Caput quidem dissecant scythæ: interq; aures eximunt lapillum quem aiunt ab ea deuorari territa· Alij ipso toto capite utun= tur· Fiunt & ex uipera pastili qui theriaci uocantur a græcis: ternis digitis utrinq; amputatis: exemptisq; in= teraneis & liuore spinæ adhærente: reliquo corpore in patina ex aqua & anetho discocto: spinisq; exemptis & addita similagine: atq; ita in umbra siccatis pastil= lis: quibus ad multas medicamenta utuntur: Significan= dum uidetur e uipera tantum hoc fieri· Quidam purga

tæ ut supradictũ est adipem cum olei sextario decoquũt ad dimidias. Ex eo cum opus sit ternis stillis additis in oleum perũguntur: ut omnes bestiæ fugiant eos. Præterea constat contra omnium serpentium ictus quamuis insanabiles ipsarum serpentium exta imposita auxiliari. Eosq; qui aliquando uiperæ iecur coctum auserint: nunquam postea feriri a serpente. Neq; anguis uenenatus est nisi per mensem luna instigatus. Sed prodest uiuus comprehensus: & in aqua contusus: si foueatur ita morsus. Quin & inesse ei remedia multa creduntur: ut dicemus. Et ideo Aesculapio dicatur. Democritus quidem monstrat quædam ex iis confici: ut possint auium sermones intelligi. Atqui anguis æsculapius epidauro romam aduectus est: uulgoq; pascitur: & in domibus. Ac nisi incendiis semina exurerentur non esset fœcunditati eorum resistere. In orbe terrarum pulcherrimum anguium genus est: quod in aqua uiuit: hydri uocantur: nullis serpentiũ inferiores ueneno. Horum iecur seruatum aduersus percussos ab iis auxilium est. Et scorpio tritus stellionum ueneno aduersatur. Fit enim & e stellionibus malum medicamentum. Nam cum immortuus est in uino facieẽ eorum qui biberint lentigine obducit. Ob hoc in unguento necant eum insidiantes pellicum formæ. Remedium est oui luteum & mel ac nitrum. Fel stellionum tritum in aqua: mustellas congregare dicitur. Inter omnia uenenata salamandræ scelus maximum est. Cætera enim singulos feriunt: nec plures pariter interimunt: ut omittam quod perire conscientia dicuntur homine percusso: neq; amplius admitti ad terras. Salamandra populos pariter necare improuidos potest. Nam si arbori irrepserit: omnia poma inficit ueneno:

& eos qui ederint: necat frigida ui nihil aconito distans· Quinimmo si contacto ab ea ligno uel pede: quo crusta panis incoquatur: idem ueneficum est: uel si in puteum cadat· Quippe cum saliua eius quacunq; parte corporis: uel in pede immo respersa omnis in toto corpore defluat pilus· Tamen talis & tanta uis ueneni a quibusdam animalium ut suibus manditur: dominante eadem illa rerum dissidentia· Venenum eius extingui primum omnium ab ijs quæ uescantur illa: uerisimile est· His uero similia sunt: quæ produntur cantharidum potu: aut lacerta in cibo sumpta· Cætera ad uersantia diximus: dicemusq; suis locis· Ex ipsis quæ magi tradunt contra incendia: quoniam ignes sola animalium extinguat: si forent uera iam esset experta roma· Sestius uenerem accendi cibo earum si detractis interaneis & pedibus & capite in melle seruentur tradit: negatq; restingui ignem ab ijs· Ex uolucribus in auxilio contra serpentes primum uultur est· Annotandum quoq; minus uirium esse nigris pennarum· Ex ijs enim si urantur: nidore fugari eas dicunt· Item cor eius alitis habẽtes tutos esse ab ĩpetu nõ solũ serpẽtiũ: sʒ etiã ferarũ: & latronũ ac regũ ira· Carnibus gallinaceorũ ita ut tepebũt auulse appositis: uenena serpẽtiũ domãtur· Itẽ cerebro ĩ uĩo poto· Parthi gallinæ malũt cerebrũ plagis ĩponere· Ius quoq; ex ijs potũ præclare medetur: & in multis alijs usibus mirabile· Pãtheræ leonesq; nõ attingũt perũctos eo: p̃cipue si & alliũ fuerit ĩcoctum· Aluũ soluit· Validius e uetere gallinaceo· Prodest & cõtra longinquas febres: & torpẽtibus mẽbris tremulisq; & articularijs morbis: & capitis doloribus· Epiphoris· inflationibus: fastidijs incipienti tenasmo: iocineriorẽibus: uesicæ· Cõtra cruditates: suspiria· Itaq; etiã faciẽ=

di eius extant præcepta. Efficacius enim cocti cum olere marino: aut cibio: aut cappari: aut apio: aut herba mercuriali: aut polypodio: aut anetho. Vtilissima autem in congijs tribus aquæ ad tres heminas cum supradictis herbis: & refrigeratum sub diuo dari tempestiuis ante cedente uomitione. Non præteribo miraculum quãquam ad medicinam non pertinens. Si auro liquescenti gallinarum membra misceantur: consumunt illud in se. Ita hoc uenenum auri est. At gallinaceis ipsis circulo e sarmentis addito collo non canunt. Auxiliatur contra serpentes & columbarum caro recens cõscerpta & hirundinum. Bubonis pedes usti cum plumbagine herba. Nec omittam in hac alite quoq; exemplum magicæ uanitatis: Quippe præter reliqua portentosa mendacia. Cor bubonis impositum mammæ mulieris dormientis sinistræ: tradunt efficere: ut omnia secreta pronunciet. Præterea in pugnam ferentes idem fortiores fieri: Eiusdem ouo ad capillos remedia demonstrant. Quis autem quæso ouum bubonis uidere potuit: cum tam ipsam autem uidisse prodigium sit? quis utiq; experiri & præcipue in capillo? Sanguine quidem pulli bubonis etiam crispari promittunt capillum. Huius generis prope uideri possunt quæ tradunt & e uespertiliõe: q̃ si sit circumlatus domui uiuus & per se fenestram inuerso capite infigatur amuletum esse. Priuatimq; ouilibus circumlatum totiens & pedibus suspensum sursum insuperliminare Sanguinem quoq; eius cum carduo contra serpentium ictus inter præcipua laudãt. Phalãgium est italiæ ignotum & plurium generum. Vnum simile formicæ: sed multo maius: ruffo capite: reliqua parte corporis nigra albis ĩtercursantibus respersis guttis. Acerbior huius q̃ uespæ ictus. Viuit maxime circa furnos & molas. In re

medio est siquis eiusdem generis alterũ percusso ostẽdat. Et ad hoc seruantur cũ mortui inueniuntur. Et cortices eorũ cõtriti & poti medentur. Et mustellæ catuli ut diximus supra. Aeq; phalangion græci uocant inter genera araneorũ: sed distinguũt lupi noĩe. Tertiũ genus est eodẽ phalangij noĩe araneus: lanuginosus: grandissĩmo capite. Quo dissecto inueniri dicuntur intus uermiculi duo: adalligatiq; mulieribus ceruina pelle ante solis ortũ præstant ne cõcipiãt: ut Cecilius in cõmẽtarijs reliquit. Vis ea annua est: quã solam ex omni atocio dixisse fas sit: quoniã aliquarũ fœcũditas plena liberis tali uenia indiget. Vocatur et rhagio acino nigro similis ore minimo sub aluo pedibus breuissimis: tanq̃ imperfectis. Dolor a morsu eius qualis a scorpione. Vrina similis araneis textis. Idẽ erat asiortiõ: nisi distingueretur uirgulis albis. Huius morsu genua labefactantur. Peior utroq; est cæruleus: lanugine nigra: caliginẽ concitans: & uomitus araneosos: etiãnũ deterior a crabrone penna tantũ differens. Hic & ad maciẽ perducit. Myrmecion formicæ similis capite: aluo nigra: guttis albis distinguentibus. Vesparum dolore torquet. Tetragnathij duo genera habẽt: peior mediũ caput distinguente linea alba & transuersum altera hic oris tumorem facit. At cinereus posteriori parte candicãs lentior. Minime aũt noxius eodẽ colore qui telas muscis in parietibus latissĩme pãdit. Contra omniũ morsus remediũ est galinaceũ cerebrum cum piperis exiguo potum in posca. Item formicæ quinq; potæ. Pecudũ fimi cinis illitus ex aceto. Et ipsi aranei quicũq; in oleo putrefacti. Murisaranei morsus sanatur coagulo agnino in uino potc. Vngulæ arietinæ cinere cum melle. Mustellæ catulo ut in serpentibus dictum est. Si iumenta momorderit: mus recẽs cum sale

imponitur: aut fel uespertilionis ex aceto. Et ipse musaraneus cōtra se remedio est diuulsus & impositus. Nā si prægnans momorderit: protinus dissilit. Optimum: si is imponatur qui momorderit. Sed & alios ad hunc usum seruant in oleo aut luto circūlitos. Est & contra morsum eius remedio terra exorbita. Ferunt enim non transiri ab eo orbitā torpore quodā naturæ. Scorpionibus contrarius maxime inuicē stellio traditur: ut uisu quoq; pauorē ijs afferat: & torporem frigidi sudoris. Itaq; in oleo putrefaciunt eum: & ita eo uulnera perungunt. Quidam oleo illo spumā argenteam decoquūt ad emplastri genus atq; ita illinunt. Hunc græci colorem uocant & ascalabotē & galeotē. In italia non nascitur. Est enim hic plenus lentigine: stridoris acerbi. Et uescitur quæ omnia a nostris stellionibus aliena sunt. Prodest & gallinarū fimi cinis illitus. Draconis iecur Lacerta diuulsa. Mus diuulsus. Scorpio et ipsæ suæ plagæ impositus: aut assus in cibo sumptus aut potus in meri cyathis duobus. Propriū est scorpionum q manus palmā non feriunt: nec nisi pilos attigere. Lapillus qualiscunq; ab ea parte qua in terra erat appositus plagæ lenit dolorem. Item testa sicut erat terra operta ex qua parte sicut erat imposita liberare dicitur. Non debent respicere qui imponūt. Et cauere ne sol aspiciat: Vermes terreni triti impositi prosunt. Multa & alia ex his remedia sunt: ꝓpter quæ in mellæ seruantur. Noctua apibus cōtraria & uespis crabrōibusq; & sanguisugis. Pici quoq; martij rostrū secū habentes: non feriuntur ab ijs. Aduersantur & locustarum minimæ sine pennis: quas atelabos uocant. Est & formicarum genus uenenatū. Non eas nouere in italia. Solifugas Cicero appellat. Salfugas betica. Iis cor uespertilionis contrariū om

nibusq; formicis & salamandris resistit. Cantharidas diximus. Sed & in iis magna quæstio: quoniã ipsæ uenena sunt potæ uesicæ cum cruciatu præcipuo. Cossinũ equitem romanum amicicia Neronis principis notum: cum is lichene correptus esset: uocatus ex ægypto medicus ad hanc ualitudinẽ eius a Cæsare: cum cantharidũ potum præparare uoluisset: interemit. Verũ illitas prodesse non dubiũ est cum succo taminiæ uuæ: et seuo ouis uel capræ. Ipsarum cantharidum uenenum in qua parte: sit non cõstat inter auctores. Alij in pedibus & capite existimant esse. Alij negant. Conuenit tantum pennas earum auxiliari in quacunq; parte sit uenenũ. Ipsæ nascuntur ex uermiculo in spongia maxime cynhorodi: quæ fit in caule. Sed fœcundissime in fraxino. Cæteræq; in alba rosa minus efficaces. Potentissimæ inter omnes uariæ luteis lineis: quas in pennis transuersas habent. Multum pingues inertiores minutæ latæ pilosæ. Inutilissimæ uero unius coloris macbræq;. Conduntur in calice fictili nõ picato & lintheo colligato congestæ rosa matura. & suspenduntur super acetum cum sale feruens: donec per linteolum uaporentur: Postea reponuntur. Vis earum adurere corpus: chrustas obducere. Eadem pityocampis in picea nascentibus. Eadem buprestí: similiterq; præparantur. Efficacissime omnes ad lepras lichenasq; dicuntur. Menses ciere: & urinam. Ideo & Hippocrates hydropicis dabat. Cantharides obiectæ sunt Catoni uticensi: ceu uenenum uendidisset in auctione regia: quoniam eas sestertijs sexaginta addixerat.

De seuo camelino: & cane rabido: & lacerta: & anseribus: & columbis: & mustellis remedia. Ca. v.

e T ſenum autẽ ſtrutbio camelinũ tunc ueniſſe ſeſtertijs. lxxx. obiter dictum ſit: efficacioris ad oĩa uſus q̃ eſt adeps anſerinus. Diximus et mellis uenenati genera. Contra quod utuntur melle: in quo apes ſint mortuæ. Idem potum in uino remediũ eſt uitiorũ quæ cibo piſciũ gignuntur. in canis rabidi morſu tuetur a pauore aquæ capitis canini cinis illitus uulneri. Oportet igne comburi omnia eodẽ modo: ut ſemel diximus: in uaſe fictili nouo argilla: circũlito: atq; ita in furnũ indito. idem in potione proficit. Quidã ob id edendũ dederunt. Aliqui & uermẽ e cadauere canino adalligauere. Menſtruaue canis in panno ſubdidere calici aut intus. ipſius caudæ pilos combuſtos inſuere uulneri. Cor caninũ habentẽ fugiũt canes. Non latrãt uero lingua canina in calciamento ſubdita pollici. Aut caudã muſtellæ quæ abſciſa dimiſſa ſit habentes. Eſt limus ſaliuæ ſub lingua rabioſi canis qui datus in potu fieri hydrophobos non patitur. Multo tamẽ utiliſſime iecur eius qui in rabie momorderit datur. Si poſſit fieri crudum mandendũ. Si minus quoquomodo coctũ aut ius incoctis carnibus. Et uermiculus in lingua canũ qui uocatur a græcis lytra: quo exempto ĩfantibus catulis nec rabidi fiunt: nec faſtidium ſentiunt. idem ter igni circunlatus datur morſis a rabioſo: ne rabidi fiant. Et cerebello gallinaceo occurritur. Sed id deuoratũ anno tãtum eo prodeſt. Aiunt & criſtam galli contritam efficaciter imponi. Et anſeris adipẽ cũ melle. Saliũtur & carnes eorũ qui rabidi fuerũt ad eadẽ remedia in cibo dãdæ. Quin & necãtur catuli ſtatim in aqua ad ſexũ eius qui momorderit: ut iecur crudum deuoretur ex ijs. Prodeſt & fimũ gallinaceũ dũtaxat ruffum: ex aceto impoſitũ. Et muriſaranei caudæ cinis ita ut ipſe cui ab-

ſciſſa ſit: uiuus dimittatur· Glebula ex hirundinum ni= do illita ex aceto: uel pulli hirundinis combuſti· Mēbra na ſiue ſenectus anguium uernatione exuta cum cancro maſculo trita· Nam etiam per ſe repoſita in arcis arma riiſq; tineas necat· Tanta uis mali eſt urina quoq; calca ta rabioſi canis noceat maxime ulcus habentibus· Reme dium eſt fimum caballinum aſperſum aceto & calfac tum in fico impoſitum· Minus hoc miretur qui cogitet lapidem a cane morſum: uſq; in prouerbium diſcordiæ ueniſſe· Qui in urinam canis ſuam egeſſerit: torporem lumborum dicitur ſentire· Lacerta quā hyſepa alii chal cidem uocant in uino pota: morſus ſuos ſanat· Venefi= ciis ex muſtella ſilueſtri factis contrarium eſt ius galli nacei ueteris large hauſtum: peculiariter contra aconi= tum addi parum ſalis oportet· Gallinarum fimum dū= taxat candidum in hyſopo decoctum aut mulſo: uenena fungorum buletorumq; aſtringit· Item inflammationes ac ſtrangulationes: quod miremur: cum ſi aliud animal guſtauerit id fimum torminibus & inflationes afficia tur· Sanguis anſerinus contra leporis marinos ualet: cū olei æqua portione· Item contra medicamenta mala om nia: aſſeruatur cum lemnia rubrica & ſpinæ albæ ſuc co paſtillorum drachmis quinq; qui in cyathis ternis aquæ bibātur· Item muſtellæ catulus ut ſupra diximus præparatus· Coagulum quoq; agninū aduerſus omnia mala medicamenta pollet· Item ſanguis anatum ponti= carū· Itaq; & ſpiſſatus ſeruatur: uinoq; diluitur· Qui dam fœminæ anatis efficaciorem putant· Simili modo contra uenena omnia ciconiarum uentriculus ualet· Co agulum pecoris· Caulis ius ex carne arietum priuatim aduerſus cantharidas· Item lac ouium calidum: præter quam iis qui bupreſtin aut aconitū biberint· Colūbarū

ſilueſtriũ fimũ priuatim cõtra argenti uiui potũ· Cõtra toxica muſtella uulgaris ĩueterata binis drachmis pota

Ad alopecias tollendas: & ad pilos reddendos: & ad lendes tollendas: & ad palpebras: & ad glaucomata: & ad oculos: & ad parotidas remedia· Ca·vi·

a Lopecias replet fimi pecudum cinis cum oleo cyprino & melle· Item ungularũ muli uel mulæ ex oleo myrtheo· Præterea(ut Varro noſter tradit)murinũ fimũ quod itẽ muſcerdas appellat· Et muſcarum capita recentia prius folio ficulneo aſperatas· Aliĳ ſanguine muſcarũ utuntur· Aliĳ decẽ diebus cinerẽ earum illinunt cũ cinere chartæ uel nucũ:ita ut ſit tertia pars e muſcis· Aliĳ lacte mulierũ cum braſſica cinerem muſcarũ ſubĳciunt:quidã mel tantũ· Nullũ animal minus docile exiſtimatur minoriſue intellectus Quo mirabilius eſt olympiæ ſacro certamine nubes earum immolato tauro deo quẽ Myoden uocant extra territorium id abire· Alopecias cinis emuriũ capitibus caudiſq; & totius muris emendat: præcipue ſi ueneficio acciderit hæc iniuria· Item herinacei cinis cum melle: aut coriũ cõbuſtũ cũ pice liquida· Caput quidẽ eius uſtũ per ſe etiã cicatricibus pilos reddit· Alopecias aũt in ea curatione præparari oportet nouacula & ſinapi· Quidam ex aceto uti maluerunt· Quæ de herinaceis dicuntur omnia tanto magis ualebunt in hyſtrice· Lacertæ quoq; ut diximus combuſtæ cum radice recentis harundinis: quæ ut una cremari poſſit minutatim findenda eſt· Itemq; myrteo oleo permixto cineres capillorũ deſluuia cõtinent· Efficacius uirides lacertæ oĩa eadẽ præſtant· Etiãnũ utilius admixto ſale & adipe urſino & cepa tuſa· Quidam denas uirides in·x·ſextariĳs olei ue=

teris discoquũt contenti semel in mense ungere·Pellium
uiperinarũ cinis alopecias celerrime explet·Item galli=
narum fimum recens illitum·Corui ouũ in æreo uase p
mixtũ illitũq; deraso capite nigriciã capillis affert·Sed
donec iarescat:oleũ ĩ ore hãbẽdũ ẽ·& ne dẽtes simul ni=
grescãt·Idq; ĩ umbra faciẽdũ ẽ neq; ãn triduũ abluẽdũ·
Alij sanguĩe & cerebro eius utũtur cũ uino nigro·Alij
excoquũt ipm:& nocte cõcubia ĩ plũbeũ uas cõdũt·Ali
qui alopecias cantharide trita illinunt cũ pice liquida:
nitro præparata cute·Caustica uis earum:cauendumq;
ne exulcerent alte·Postea ad ulcera ita facta capita mu
riũ & fel muriũ et fimũ cũ helleboro & pipere illini
iubẽt·Lendes tollũtur adipe canino:uel anguibus ĩ cibo
sumptis anguillarũmodo:aut uernatione earũ quã exu
unt pota·Porrigines felle ouillo cum creta cimolia illi=
ta capiti donec ĩarescat·Capitis doloribus remedio sunt
cochleæ:eæ quæ nudæ ĩueniuntur nõduz pacte ablato ca
pite:& iis lapidea duricia excẽpta·Est autẽ ea calculi la
titudine:quæ alligatur:& minutæ frõti illinuntur tri
tæ·Itẽ oesypum ossa e capite uulturis adalligata:aut ce
rebrum cum oleo cedrino peruncto capite & intus na
ribus illitis·Cornicis cerebrum coctum in cibo sumptuz
uel noctuæ idem præstat·Gallinaceusq; si inclusus ab=
stineatur die ac nocte pari inedia eius qui doleat euul=
sis collo plumis circumligatisq; uel cristis·Mustellæ ci=
nis illitus Surculus ex nido milui puluino subiectus·Mu
rina pellis cremata ex aceto illito cinere·Limacis inter
duas orbitas inuentæ ossiculum per aurem cum ebore
traiectum:uel in pellicula canina adalligatum quod re=
medium pluribus semperq; prodest·Fracto capiti ara=
nei tela ex oleo & aceto imposita non nisi uulnere sa=
nato abscedit·Hæc & uulneribus tonstrinarum sangui

Ad denigrandos capillos

nem sistit. A cerebro uero profluentem anseris sanguis: aut anatis infusus adeps sistit. Adepsq; earumdem alitũ cum rosaceo coctus. Matutino pascentis harundine caput præcisum maxime luna plena lineo panno adalligãt capitis doloribus licio. Aut cæra alba fronti illinũt & pilos caninos panno adalligant. Cerebrum cornicis in cibo sumptum palpebras gignere dicitur. Oesypũ cũ myrrha calidum penicillo illitu3. Idem præstare muscarum: fimi quoq; murini cinerem æquis portionibus: ut efficiatur dimidium pondus denarij promittitur additis duabus sextis denarij sextini ut omnia oesypo illinãtur. Item murini catuli triti in uino uetere ad crassitudinem acopi. Pilos in iis incõmodos euulsos renasci non patitur fel herinacei. Ouorum stellionis liquor. Salamãdræ cinis. Cinis lacertæ uiridis: uel in uino albo sole coactus ad crassitudinem mellis in æreo uase. Hirũdinis pullorum cinis cũ lacte titymalli spumaq; cochlearũ. Glaucomata dicunt magi cerebro catuli septem dierum emũdari specillo dimisso in dextram partem si dexter oculus curetur: in sinistram si sinister. Aut felle recenti asionis. Noctuarum est id genus maximũ: quibus pluma aurium modo eminet. Suffusionẽ oculorũ canino felle malebat q̃ hyenæ curari Apollonius pitaneus cũ melle. Item albugines oculorũ canino felle. Muriũ capitũ caudarũq; cinere ex melle inunctis claritatem uisus restitui dicũt. Multoq; magis gliris aut muris siluestris cinere: aut aq̃læ cerebro uel felle. Cũ attico melle cinis & adeps soricis combusti tritus. Lachrymosis oculis plurimum confert stibi. Quod quid sit dicemus in metallis. Mustelæ cinis suffusionibus. Item lacertæ hirundinisue cerebrum. Quæ etiam tritæ coctæue fronti illitæ epiphoras sedant: siue per se siue cum polline: siue cum thure. Sic

& solatis prosunt. Viuas quoq; cremare: & cinerem earum cum melle cretico inungi caligines utilissimum est. Iumentorũ oculis membrana aspidis quam exuerit cum adipe eiusdem claritatem inunctis facit. Viperam uiuaz in fictili nouo comburere adito fœniculi succo ad cyathum unum & thuris manna: atq; ita suffusiones oculorum & caligines inungere utilissimnm est. Medicamentum id echion uocatur. Fit & collyrium e uipera in olla putrefacta uermiculisq; enatis cum croco tritis. Exuritur in olla cum sale quem lingendo claritate; oculorum consequuntur: & stomachi totiusq; corporis tēpestiuitates. Hinc etiam sal pecori datur salubritatis causa: & in antidotis contra serpentes additur. Et attollitur. Quidam & uiperis utuntur in cibis. Primum omniũ occisæ statim salem in os addi iubent: donec liquescat humor quattuor digitorum mensura utrinq; præcisa: exemptisq; interaneis discoquũt in aqua aut oleo sale anetho: & omnibus aut statim uescuntur: aut a pane colligunt ut sæpius utantur. Ius præter supradicta pediculos e toto corpore expellit: prurituśq; etiaz summæ cutis. Effectum ostendit & per se capitis uiperini cinis. Vtilissime oculos inungũt. Itemq; adeps uiperinus. De felle non audacter suaserim: quæ præcipiũt: quoniam ut suo loco docuimus: nō aliud est serpentium uenenũ. Anguium adeps erugini mixtus ruptas oculorum partes sanat: & membrant siue earum senectus uernatione exuta si adfricatur claritatem oculorũ facit. Vlulæ quoq; fel p̄dicatur ad albugines: suffusiones: caligines. Adeps similiter ad claritatem: Aquilæ: q̄ diximus pullos ad contuendum solem experiri: mixto felle cũ melle attico inungũtur nubeculæ: & caligationes: suffusionesq; oculorũ. Eadē uis & in uulturino felle est: cũ porri succo & melle

exiguo. Item in gallinacei felle alligato ad argema: & ad albugines ex aqua diluto. Item ad suffusiones oculorum maxime candidi gallinacei. Fimum quoq; gallinaceorum duntaxat rubrum lusciosis illinendum mõstrãt. Laudant & gallinæ fel: sed præcipue adipem cõtra pustulas in pupillis. Hoc scilicet eius rei gratia saginant. Adiuuat mirifice eruptas oculorum tuniculas ammixtis schisto & hematite lapidibus. Fimum quoq; earum dũtaxat candidum oleo in uetere corneisq; pyxidibus adseruant ad pupillarum albugines. Qua in mentione significandum est pauones fimum suum resorbere tradi inuidentes hominum utilitatibus. Accipiter decoctus in rosaceo efficacissimus ad inunctiones omnium uitiorum putatur. Item fimi eius cinis cum attico melle. Laudatur & milui iecur. Fimum columbarum ex aceto ad ægylopas. Similiter & ad albugines & cicatrices: Fel anserinum sanguis anatum contusis oculis ita ue postea hysopo & melle inungantur. Fel perdicum cum mellis æquo pondere: per se uero ad claritatem Dorcadis Hippocratis ut putant auctoritate adijcitur: quod in argentea pyxide adseruari iubent. Oua perdicum in uase æreo decocta cum melle: ulceribus oculorum & glaucomatis medentur columbarum: turturum: palumbium: perdicum sanguis oculis cruore suffusis eximie prodest. In columbis masculæ efficaciorem putant. Vena autem sub ala: ad hunc usum inciditur: quoniam suo calore utilior est. Super imponi oportet splenium e melle decoctum: lanamq; succidam ex oleo & uino. Earundem auium sanguis nyctalopas sanat. Et iecur ouium. Atq; ut in capris diximus efficacius fuluæ. Decocto quoq; eius oculos abluere suadent: & medulla dolores humoresq; illinunt. Bubo-

nis oculorum cinis collyrio mixtus claritatem oculis fa cere promittitur· Turturis fimum albugines extenuat· Item cochlearum cinis· Fimum cenchridis accipitrum ge neris hanc graeci faciunt· Argema ex melle omnibusq; quae supra scripta sunt sanantur· Mel utilissimum ocu lis in quo sunt apes immortuae· Ciconiae pullum qui ede rit: negatur annis continuis lippiturus· Item qui draco nis caput habeat· Huiusq; adipe & melle cum oleo uete re incipientes caligines discuti tradunt· Hirundinũ pul los plena luna excaecant: restitutaq; earum acie capita cõ buruntur· Hoc cinere cum melle utuntur ad claritatem & dolores ac lippitudines & ictus· Lacertas quoq; plu ribus modis ad oculorum remedia assumunt· Alij enim uiridem includunt nouo fictili ac lapillos qui uocantur cenidia: quae & inguinum tumoribus adalligari solent: nouem singulos signis signantes: & singulos detrahunt per dies Nono emittunt lacertam· Lapillos seruant ad oculorum dolores· Alij terram substernunt lacertae uiri di excaecatae: & una in uitreo uase annulos includunt e ferro solido uel auro: cum recepisse uisum lacertam ap paruerit per uitrum emissa ea annulis contra lippitu dinem utuntur· Alij capitis cinere pro stibio ad sca bricias· Quidam uiridem longo collo in sabulosis na scentem comburunt: & incipientem epiphoram in ungunt· Et item glaucomata· Mustellae etiam oculis punctu erutis aiunt uisum reuerti: eademque quae in lacertis & annulis faciunt· Serpentis oculum dextrum adalligatum contra epiphoras prodesse si serpens ui ua dimittatur· Lachrymantibus sine fine oculis cinis stellionis capitis cum stibio eximie medetur· Aranei mu scarij tela: & praecipue spelunca ipsa imposita fronti ad duo tpa: ita ut a puero impube & capiatur & ipona

tur. Nec is triduo se ostendat ei cui medeatur neue alter uter nudis pedibus terram attingat his diebus: mirabili ter epiphoras mederi dicũtur. Albugines quoq; dicitur tollere inunctione araneus candidus longissimis ac tenu issimis pedibus contritus in oleo uetere. Sed is etiam cu= ius crassissimum textum est in contignationibus fere ad alligatus pãno epiphoras sanare traditur. Scarabei uiri dis natura cõtuentium uisum exacuit. Itaq; gemmarum sculptores contuitu eorum acquiescũt. Aures purgat fel pecudis cũ melle. Caniniq; lactis instillatio sedat dolo= rem. Grauitatem adeps cum absinthio & oleo uetere. Item adeps anserinus. Quidam adiiciunt succum cepæ & alij pari modo. Vtuntur & per se ouis formicarum Nanq; & huic animali est medicina: constatq; ursos ægros hoc cibo sanari. Anserum quoq; & omniũ auium adeps præparatur: exemptisq; uenis omnibus patina no ua fictili operta in sole: subdita aqua feruenti liquatur. Siccaturq; lineis saccis in fictili nouo repositus loco fri= gido minus putrescit: addito melle. Murium cinis cum melle instillatus: aut cum rosaceo decoctus aurium dolo res sedat. Si aliquod animal in aurem intrauerit: præci= puum remedium est murium fel aceto dilutum. Si aqua intrauerit: adeps anserinus cum cepæ succo. Gliris detra cta pelle: intestinisq; exemptis decoquitur melle in uase nouo. Sed medici malunt nardo decoqui usq; ad tertias: atq; ita asseruari: deinde cum opus sit strigili tepefacta infundere. Constat deplorata aurium uitia eo remedio sanari. Aut si terreni uermes adipe anseris decocti infun dantur. Item ex arboribus rubri cum oleo triti exulcera tis & ruptis auribus præclare medentur. Lacerti inuete rati in os pendentis addito sale contusi & ab ictu lesas aures sanant. Efficacissime autem ferrugineas maculas

habentes· Lineis etiam per caudam distincte· Millepeda: ab aliis centipeda aut multipeda dicta: animal est e uermibus terrae pilosum multis pedibus arcuatim repens tactuque contrahens se: oniscon graeci uocant· alii tilon· Efficaciter sanat aurium dolores in cortice punici mali decoctum cum porri succo· Addunt & rosaceum & in alteram autem infundunt illam autem quae non arcuatur sepa graeci uocant: alii scolopendram minorem pernitiosamque· Cochleae quae sunt in usu cibi cum mirrha aut thuris polline apposite· Item minutae & latae fracturis aurium illinuntur cum melle· Senectus serpentium feruente testa usta instillatur rosaceo ammixto contra omnia quidem uitia efficax: sed contra grauiolentiam praecipue Aut si purulentae sunt ex aceto· Melius cum felle caprino uel bubulo aut testudinis marinae· Vetustior anno eadem mēbrana non prodest: nec imbre perfusa·ut aliq. putant· Item aranei sanies cum rosaceo: aut per se in lana uel cū croco· Auribus prodest grillus cum sua terra effosus & illitus· Magnam auctoritatem huic animali perhibet· Nigidius: maiorem magi: quoniam retro ambulet: terramque terebret: stridat noctibus· Venantur eum formicae circunligatae capillo in cauernam eius coniectae efflato prius puluere ne sese cōdat: & ita formicae complexu extrahitur· Ventris gallinaceorum membrana quae abiici solet inueterata & in uino trita auribus purulentis calida infunditur· Gallinarum quoque adeps· Est & quaedā pinguitudo blattae si caput auellatur· Hanc tritam una cum rosaceo auribus mire prodesse dicunt· Sed lanā qua incluserint post paulum extrahendam· Celerrime enim id pingue transire in animal: fieriue uermiculum· Alii binas ternasue in oleo decoctas efficacissime auribus mederi scribunt: & tritas in linteolo imponi contusis· Hoc

quoq; animal inter pudēda est. Sed propter ammiratio nem naturæ priscorumq; curam totum in hoc loco expli candum. Plura earū genera fecerunt. Molles quas in oleo decoctas uerrucis efficaciter illini experti sunt. Alterum genus Myloecon appellauere circa molas fere nascens. Has capite detracto attritas lepras sanasse Musa & pi= cton in exemplis reliquerunt. Tertium genus & odoris tedio inuisum exacuta clune cum pisseleo sanare ulcera tradunt alias insanabilia. Strumas panos diebus. xxi. im positas: percussa: contusa: cacoethe: scabiem: furunculosq; detractis pedibus & pennis. Nos hæc etiam auditu fa= stidimus. At hercule Diodorus & morbo regio & or= thopnoicis restitisse tradit cum resina & melle. Tan= tum potestatis habet ars ea pro medicamento dandi q̄c quid uelit. Humanissimi eorum cinerem crematorum re seruandum ad hos usus in cornea pyride censuere. Aut tritas clysteribus infundendas orthopnoicis: aut rheumaticis. Infixa utiq; corpori illitas extrahere con= stat. Mel utilissimū auribus quoq; est in quo apes emor tuæ sunt. Parotidas comprimi columbinum stercus uel per se: uel cum farina hordeacea aut auenacea. Noctuæq; cerebrum uel iecur cum oleo infusum auriculæ aut paro tidæ. Multipeda cum resinæ tertia illita. Grilli siue illi= siue adalligati.

At reliqua morborum genera medicinasq; ex iisdem animalibus aut eiusdem generis sequenti dicemus uolumine.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER. XXX. PROOEMIVM.

De origine magicæ artis: quando & a quibus cœperit: & a quibus celebrata fuerit: & reliquæ ex animalibus medicinæ. Ca. i.

m AGICAS VANITATES SAEPIVS: quidem antecedentis operis parte ubicunq; causæ locusq; poscebant: coarguimus. Detegemus etiam nunc in paucis. Tamen digna res est de qua plura dicantur: uel eo ipso quo fraudulentissima artium plurimum in toto terrarum orbe plurimisq; sæculis ualuit. Auctoritatem ei maximam fuisse nemo miretur: quando quidem sola artium tres alias imperiosissimas humanæ mentis complexa in unam se redegit. Natam primum c̄ medicina nemo dubitat: ac spē salutari irrepsisse uelut altiorem sanctioremq; q̄ medicinam ita blandissimis desideratissimisq; promissis addidisse uires religionis: ad quas maxime etiamnum caligat humanum genus. Atq; ut hoc quoq; suggesserit miscuisse artes mathematicas nullo non auido futura de sese sciendi: atq; ea e cælo uerissime peti credente. Ita possessis hominum sensibus triplici uinculo in tantum fastigij adoleuit: ut hodieq; etiam in magna parte gentium præualeat: & in oriente regum legibus imperet. Sine dubio illic orta in perside a zoroastre ut inter auctores conuenit. Sed utrum unus hic tantum fuerit: an postea & alius non satis constat. Eudoxus qui inter sapientiæ sectas clarissimam utilissimamq; eam intelligi uoluit. zoroastrem hūc sex millibus annorum añ Platonis

mortem fuiſſe prodidit· Sic & Ariſtoteles· Hermippus qui de tota ea arte diligentiſſime ſcribit: & uicies centũ millia uerſuum a zoroaſtre condita indicibus quoq; uoluminum eius poſitis explanauit· Etiam præceptorem a quo inſtitutum diceret tradidit Agonacem· Ipſum uero quinq; millibus annorum ante troianum bellum fuiſſe· Mirum hoc in primis: duraſſe memoriam artemq; tã lõgo æuo commentarijs non intercidentibus· præterea nec claris nec continuis ſucceſſionibus cuſtoditam· Iſtos·n· quiſq; communi auditu ſaltem cognitos habet: qui ſoli cognominantur· Apuſorum & zaratum medos: babylonium q; Marmaridium: & arabem· Hippocũ: aſſiriũ uero zarmocenidam: quorũ nulla extant monumenta: Maxime tamẽ mirũ eſt in bello troiano tantũ de ea arte ſilentium fuiſſe Homero: tãtũq; operis ex eadẽ in Vlyxis erroribus: adeo ut totũ opus nõ aliũde cõſtet· Siquidem ꝓthea & ſirenũ cãtus apud eum nõ aliter ĩtelligi uolunt Circen utiq; & inferorum euocationem ſolum hac agi· Nec poſtea quiſq̃ dixit: quonã mõ ueniſſet telmeſſum religioſiſſimã urbẽ: q̃do trãſiſſet ad theſſalas urbes: quarum cognomẽ diu optinuit in noſtro orbe alienæ gentis Troianis itaq; tꝑibus quom Chironis medicinis cõtenta eſſet: ſolo Marte fulminãte· Miror equidẽ illis populis fama eius in tãtum adhæſiſſe ut Menãder quoq; litteratum ſubtilitatibus peritus in eadẽ telmeſſo genitus theſſalam cognominarit fabulã cõplexaẽ ambages fœminarum detrahẽtium luna· Orphea putarem e ꝓpinquo primum intuliſſe ad uicinas uſq; ſuperſtitiones: ac medicinæ ꝑfectum: ſi nõ ex perſis eſſet uis tota: ĩ thraciãq; magicæ delata fuiſſet· Primus ꝙ extet: ut equidẽ inuenio cõmẽtatus de ea erat Hoſthanes· Xerſem regẽ ꝑſarum bello: q̃d is gratiæ intulit comitatus ac uelut ſemina artis

portẽtosæ asperſiſſe obiter interfecto quacunq; cõmea=
uerat mundo. Diligentiores pauloante hunc ponunt zo=
roaſtrẽ alium proconneſiũ. Quod certũ eſt: hic maxime
Hoſthanes ad rabiẽ nõ auiditatẽ modo ſcientiæ eius græ
corum populos egit. Quãquã animaduertã ſummã lit=
terarũ claritatẽ gloriãq; ex ea ſciẽtia antiquitus & pe=
ne ſemper petitã. Certe pythagoras. Empedocles: Demo
critus Plato ad hãc diſcendã nauigauere: exilijs uerius
q̃ peregrinationibus ſuſceptis. Hanc reuerſi prædicaue=
re: hanc in archanis habuere. Democritus Apollonicen
Captidenem & Dardanum e phœnice illuſtrauit uo=
luminibus Dardani e ſepulchro eius petitis: ſuis uero ex
diſciplina eorum editis. Quæ recepta ab alijs hominũ
atq; tranſiſſe per memoriã æq; ac nihil in uita mirãdũ
eſt. Intantũ fides iſtis faſq; omne deeſt: adeo ut ij qui
cætera de uiro illo probant hæc eius opera eſſe inficien=
tur. Sed fruſtra. Hunc enim maxime effixiſſe animis eã
dulcedinẽ conſtat. Plenumq; miraculi & hoc pariter
utraſq; artes effloruiſſe. medicinã dico: magicẽq;: eadem
ætate illam Hipocrate: hãc Democrito illuſtrãtibus cir
ca peloponneſiacũ græciæ bellũ: quod geſtũ eſt a trecen=
teſimo urbis noſtre anno. Eſt & alia magices factio a
Moſe etiãnum: & Lotopea iudæis pendens: ſed multis
milibus annorũ poſt zoroaſtrẽ. Tanto recentior eſt cy=
pria. Non leuẽ & Alexandri magni tẽporibus auctori
tatẽ addidit profeſſione ſecundus Hoſthanes comitatu
eius exornatus. Planeq; quod nemo dubitet orbẽ terrarũ
peragrauit. Extant itaq; & apud italas gẽtes ueſtigia
eius in. xij. tabulis noſtris alijſq; argumẽtis: quæ priori
uolumine expoſui. DC. lvij. demũ anno urbis Gn. Corne=
lio Lentulo. P. Licinio Craſſo conſſ. ſenatuſconſultũ fa=
ctum eſt: ne homo immolaretur: palãq; in tempus ſiluit

sacri pdigiosi celebratio. Gallias utiq; possedit & quidē ad nostrā memoriā. Nāq; Tiberij Cæsaris pricipatus sustulit druidas eorum: & hoc genus uatū medicorūq;. Quid ipsæ ego hanc memorem artem oceanum quoq; trāsgressam: & ad naturæ inane peruectā in britanniā quæ hodie eā attonite celebrat tantis cerimonijs: ut dedisse persis uideri possit. Adeo ista toto mundo cōsensere q̄q̄ discordi & sibi ignoto. Non satis extimari potest: quantū romanis debeatur: qui sustulere monstra: in quibus hominem occidere religiosissimum erat: mandi uero etiam saluberrimum. Vt narrauit Hosthanes.

De speciebus magicæ artis: & Neronis: & magorum detestatio. Ca. ij.

Pecies eius plures sunt: nanq; & ex aqua: & a sphæris: & ex aere: & stellis: & lucernis ac peluibus: securibusq;: & multis alijs modis diuina promittit: præterea umbrarū: inferorūq; colloquia. Quæ omnia ætate nostra princeps Nero uana falsaq; cōperit. Quippe non citharæ tragiciq; cantus libido illi maior fuit. Fortuna rerū humanarum summa gestiente in profundis animi uitijs: primūq; imperare dijs concupiuit: nec quicq̄ generosius uoluit. Nemo unq̄ illi artium ualidius fauit. Ad hæc non opes illi defuere: nō uires: non discendi ingenium aliaq; non patiente mundo. Immensum & indubitatum exemplum est falsæ artis: quā dereliquit Nero. Vtinamq; inferos potius & quoscunq; de suspitionibus suis deos consuluisset q̄ lupanaribus atq; prostitutis mandasset inquisitiones eas. Nulla profecto sacra barbari licet feriq; ritus: non mitiora q̄ cogitationes eius fuissent. Sæuius sic nos repleuit umbris. Sunt quædam magis perfugia ueluti lentiginem habentibus non obsequi numina ut cer

ni non possint·Forte hoc in illo?Nihil membris defuit· Nam dies eligere certos liberum erat·Pecudes uero quibus non nisi ater colos esset:facile· Nam hominem immolare etiam gratissimũ · Magus ad eum Tiridates uenerat:armeniacum de se triumphum afferens: & ideo prouincijs grauis· Nauigare noluerat : quoniã expuere ĩ maria : alijsq; mortaliũ necessitatibus uiolare naturã eam fas non putant·Magos secum adduxerat· Magicis etiam cœnis eum initiauerat · Non tamen cum regnum ei daret hanc ab eo accipere artem ualuit· Proinde autẽ ita persuasum sit intestabilem:irritam:inanẽ esse habẽtem tamen quasdam ueritatis umbras:sed in ijs uenesicas artes pollere:non magicas·Quærat aliquis quæ sint mentiti ueteres magi cũ adolescentibus nobis uisus Apiõ grãmaticæ artis ꝓdiderit cynocephaliã herbã quæ in ægypto uocaretur osirites diuinã & cõtra oĩa ueneficia·Sed si ea erueretur:statim eũ qui eruisset:mori·Seq; euocasse umbras ad percontandũ Homerum : qua in patria quibusq; parentibus genitus esset· Non tamen ausus profiteri quod sibi respondisse diceret·

De talpis:& reliquæ medicinæ per morbos digestæ in animalibus : quorum genera placida sunt aut fera· Ca·ij

P Eculiare uanitatis sit argumẽtũ:ꝙ animaliũ cunctorũ talpas maxime mirãtur : tot modis a rerũ natura dãnatas cæcitatis perpetuæ tenebris etiamnũ altis defossas:sepultisq; similes· Nullis æq; credũt extis· Nullũ religionis capacius iudicãt animal·Vt si quis cor eius recens palpitansq; deuorarit:diuinationis & rerũ efficiendarũ euentus ꝓmittãt·Dẽte talpæ uiuæ exẽpto sanari dentiũ dolores adalligato affirmant· Cætera ex eo animali placita eorũ suis redde=

mus locis. Nec quicq̃ probabilius inueniretur q̃ muris aranei morsibus aduersari eas: quoniã & terrã (ut diximus) orbitis depressam auersantur. Cæterum dentium doloribus (ut iidẽ narrant) medetur canũ qui rabiẽ perferunt: capitũ crematorũ cinis sine carnibus instillatus ex oleo cyprio per aurẽ cuius e parte doleant. Caninus dens sinister maximus circũscarificato eo qui doleat: aut draconis os e spina. Item enydridis. Est aũt serpens masculus & albus. Huius maximo dente circũscarificant. At in superiore dolore duos superiores adalligant: e diuerso inferiores. Huius adipe perunguntur: qui crocodillũ captant. Dentes scarificant & ossibus lacertæ e fronte luna plena exemptis: ita ne terram attingant. colluunt caninis dentibus decoctis in uino ad dimidias partes. Cinis eorum pueros tarde dentientes adiuuat cũ melle. Fit eodem modo & dentifricium e caninis dentibus. Cinis e murino fimo inditus: uel iecur lacertarum aridum. Anguinũ cor si mordeatur aut alligetur efficax habetur. Suntq; inter eos qui murẽ bis in mense iubeant mandi: doloresq; ita caueri. Vermes terreni decocti in oleo infusiq; auriculæ: cuius e parte doleant præstant leuamentum. Eorundem cinis exesis dentibus coniectus ex facili cadere eos cogit. Integros dolẽtes illitus iuuat. Comburi autem oportet in testa. Prosunt & cum mori radice in aceto scyllite decocti: ita ut colluantur dentes. Is quoq; uermiculus qui in herba quæ Veneris labrum appellatur: inuenitur canis dentium inditus mire prodest. Nam erucæ brassicæ eius contactu cadunt & e malua cimices infunduntur auribus cum rosaceo. Arenulæ quæ inueniũtur in cornibus cochlearum cauis dentium inditæ statim liberant dolore. Cochlearum inaniũ cinis cum mirrha a gingiuis prodest. Serpentis cum sale in

olla exustæ cinis cum rosaceo in contrariam aurem infu
sus. Anguinæ neruationis mēbrana cū oleo tædæq; resi=
na calefacta & auri alterutri infusa. Adijciunt aliqui
thus & rosaceū. Eademq; cauis indita: ut sine molestia
cadant: præstat. Vanum esse arbitror canis ortu angues
cauda membranā exuere: quoniā neutrum in italia ui=
sum est. Multoq; minus credibile in tepidis regionibus
tam sero exui. Hanc autem uel inueteratā cum cæra ce=
lerrime dentes euellere tradunt. Et dens anguium alli=
gatus dolores minuit. Sunt qui & araneū animal ipm
sinistra manu captum tritumq; in rosaceo: & in aurē
infusum: cuius a parte doleat pdesse arbritrentur. Ossi
culis gallinarū in pariete seruatis fistula salua adacto
dente uel gingiua scarificata: proiectoq; ossiculo statim
dolorem abire tradūt. Item fimo corui lana adalligato:
uel passerum cum oleo calfacto & proximæ auriculæ
infuso pruritum quidem intollerabilem facit. Et ideo
utilius est passeris pullorum sarmentis crematorum ci=
nerem ex aceto infricare.

Quomodo commendetur os: contra maculas faciei
& ad faucium uitia. Ca. iiij.

o Ris saporem mendari affirmant murino ci=
nere cum melle: si fricētur dentes. Admiscent
quidam marathri radices. Penna uulturis. si
scalpantur dentes acidum halitum faciunt. Hoc idem
histricis pinna fecisse: ad firmitatem pertinet. Linguæ
ulcera & labrorū hirundines in mulso decoctæ sanāt.
Adeps anseris aut gallinæ rimas. Oesypū cū galla ara=
neorum telæ candidæ: & quæ intra bulbos paruæ texū
tur. Si feruētia os intus exusserint: lactæ canino statim
sanabuntur. Maculas in facie oesypum cum melle corsi=
co: quod asperrimum habetur extenuat. Item scobem cu

tis in facie cum rosaceo impositum uellere. Quidam & butyrum addunt. Si uero uitiligines sint: fel caninum prius acu compunctas. Liuentia & suggillata pulmones arietum: pecudumq; in tenues consecti membranas calidi impositi: uel columbinum fimum. Cutem in facie adeps anseris: uel gallinæ custodit. Lichenas & murino fimo ex aceto illinunt: & cinere herinacei ex oleo. In hac curatione prius nitro ex aceto faciem foueri præcipiunt. Tollit ex facie uitia & cochlearum: quæ latæ & minutæ passim inueniuntur cum melle cinis. Omnium quidem cochlearum cinis spissat: calfacit. smectica ui. Et ideo causticis commiscetur psorisq;: & lepris: & lentigini illinitur. Inuenio: & formicas herculaneas appellatas quibus tritis adiecto sale exiguo talia uitia sanentur. Buprætis animal est rarum in italia: simillimum scarabeo longipedi. Fallit inter herbas bouem maxime: unde & nomen inuenit deuoratumq; tacto felle: ita inflammat: ut rumpat. Hæc cum hircino seuo lichenas illita ex facie tollit smectica ui: ut supra dictũ est. Vulturinus sanguis cum chamæleonis albæ: quam herbam esse diximus: radice & cedria tritus contentusq; brassica lepras sanat. Item pedes locustarum cum seuo hircino triti. Varos adeps gallinaceus cum cepa tritus & subactus utilissimum & in facie sæpe mel in quo apes sint emortuæ. Præcipue tamen faciem purgat: atq; erugat cygni adeps. Stigmata delentur columbino fimo ex aceto. Grauedinem inuenio finiri: si quis nares murinas osculetur. Vua & faucium dolor mitigatur fimo agnorum priusq̃ herbam gustauerint in umbra arefacto. Vua succo cochleæ acu transfossæ illita: ut cochlea ipsa in fumo suspendatur. Hirundinũ cinere cum melle.

Sic & tonsillis succurritur· Tonsillas & fauces lactis ouilli gargarissatio adiuuat·Multipeda trita·Fimum co lumbinum cum passo gargarissatum etiam cum fico a=rida:ac nitro impositum:extra asperitatem faucium: & distillationes leniunt·Cochleæ coqui debent in lacte·dē ptoq; tantum terreno conteri & in passo dari potui· Sunt qui astypaleicas efficacissimas putent: & in iis smegma earum·Lenit & gryllus infricatus·Aut si quis manibus quibus eum contriuerit:tonsillas attingat· Anginis felle anserino cum elaterio & melle citissime succurritur·Cerebro noctuæ cinere hirundinis ex aqua calida poto·Huius medicinæ auctor est·Ouidius poeta· Sed efficaciores ad omnia quæ ex hirundinibus monstrātur: pulli siluestrium·Figura nidorum eos deprehendit·Multo tamen efficacissime ripariarum pulli·Ita uocant in riparum cauis nidificantes:Sunt multi qui cuiuscunq; hirundinis pullum edendum censent:ne toto anno metuatur id malum·Strangulatos cum sanguine comburūt in uase:& cinerem cum pane aut potu dant· Quidam & mustellæ cineres pari modo ammiscent· Sic & ad strumæ remedia·Dant & comitialibus quottidie potu· In sale quoq; seruate hirundines ad anginam una drachma bibuntur·Cui malo & nidus earum mederi dicitur potus·Millepedam illini anginis efficacissimum putant·Alij·xxi·tritas in aquæ mulsæ hemina dari per harundinem:quoniam dentibus tactis nihil prosunt· Tradunt & murem cum uerbenaca excoctum:si bibatur is loquor·remedio esse·Et corrigiam caninam ter collo circumdatam·Fimum columbinū uino & oleo permixtū· Ceruicis neruis & opysthotono ex milui nido surculus uitis adalligatus auxiliari dicitur· liquor

2 Ad strumas exulceratas: ad humerorum & præ=

cordiorum dolores. Ca.v.

s Trumis exulceratis mustellæ sanguis. Ipsa decocta in uino: non tamen sectis admouetur. Aiunt & in cibo sumpta idem efficere. Vel cineri eius sarmẽtis combustæ miscetur axungia. Lacertus uiridis adalligatur. Post dies. xxx. oportet alium adalligari. Quidã cor eius in argento uasculo seruant. Ad fœminarum strumas ueteres cochleæ cum testa sua tusæ illinuntur: maxime quæ frutetis adhærent. Item cinis aspidum cum seuo taurino imponitur. Anguinus adeps mixtus oleo. Item anguium cinis ex oleo illitus: uel cum cæra. Edisse quoq; eos medios abscisis utrinq; extremis artubus aduersus strumas prodest. Vel cinerem bibisse in nouo fictili ita crematorum. Efficacius multo inter duas orbitas occisorum. Et gryllum illinire cum sua terra defossum suadent. Item fimum columbarum per sese cum farina hordeacea: uel auenacea ex aceto. Talpæ cinere ex melle illinire. Alij iecur eiusdem cõtritum inter manus illinunt: & triduo non abluunt. Dexterum quoq; pedem eius remedio esse strumis affirmant. Alij præcidunt caput: & cum terra a talpis excitata tusum digerunt in pastillos pyxide stagnea: & utũtur ad omnia quæ intumescunt: & quæ apostemata uocant: quæq; in ceruice sunt. Vesciq; suilla tunc uetant. Tauri uocantur scarabei terrestres Rhicino similes: nomen cornicula dedere. Alij pediculos terræ uocãt. Ab iis quoq; terram egestam illinunt strumis & similibus uitijs: & podagris. Triduo non abluunt: prodestq; hæc medicina in annum. Omniaq; his ascribunt: quæ nos in gryllis retulimus. Quidam & a formicis terra egesta sic utuntur. Alij uermes terrenos totidem: quot sunt strumæ: adalligãt. pariterq; cũ iis arescunt. Alij uiperã circa canis

ortũ circuncidunt: ut diximus· Dein mediam comburũt: Dein cinerem eum dant bibendum ter ſeptenis diebus quantum præbenditur ternis digitis· Sic ſtrumis medentur· Aliqui uero circũligant eas lino: quo præligata infra caput uipera pepẽderat: donec exanimaretur· Et mille pedis utũtur addita reſinæ terebinthinæ parte quarta· Quo medicamento omnia apoſtemata curari iubẽt· Humeri doloribus muſtelæ cinis cum cæra medetur· Ne ſint malæ hirſutæ formicarum oua pueris infricata præſtant· Item mangonibus ut lanugo tardior ſit pubeſcentium ſanguine e teſticulis agnorum qui caſtrãtur· Qui euulſis pilis illitus & contra uirus proficit· Præcordia uocamus uno nomine exta in homine: quorum & dolore cuiuſcunq; partis ſi catulus lactens admoueatur: apprimaturq; iis partibus tranſire in eum morbus dicitur Idq; exenterato perfuſoq; uino dephendi uitiato uiſcere illo qđ doluerit hominis & obrui aliis religio eſt· Ii quoq; quos meliteos uocamus: ſtomachi dolorem ſedant applicati ſæpius· Tranſireq; morbos ægritudine eorum intelligitur: plerũq; & morte·

De pulmonum uitiis iecoris & ſanguinis reiectionibus· Ca·vi·

PVlmonum uitiis medentur & mures: maxime africani detracta cute in oleo & ſale decocti: atq; in cibo ſumpti· Eadem res & purulentis uel cruentis excreationibus medetur· Præcipue uero cochlearum cibus ſtomacho· In aqua eas ſubferuefieri intacto corpore earum oportet: mox in pruna torreri nihil addito: atq; ita e uino garoq; ſumi: præcipue africanas· Nuper hoc compertũ plurimis prodeſſe· Id quoq; obſeruant: ut numero impari ſumant· Virus tamen earum grauitatem halitus facit· Proſunt & ſanguinẽ ex=

creãtibus dempta testa tritæ in aquæ potu. Laudatissimæ aũt sunt africanæ ex iis solitanæ. Ex iis olitanæ: astypaleicæ. Siculæ modicæ: quoniam magnitudo duras facit: & sine succo. Balearicæ: quas cauaticas uocãt: quoniam in spelũcis nascũtur. Laudatæ & ex isulis caprearũ. Nullæ earũ aũt cibis gratæ: neq; ueteres: neq; recẽtes. Fluuiales & albæ uirus habẽt: nec nõ siluestres: stomacho inutiles: aluũ soluũt. Item omnes minutæ. Contra marinæ stomacho utiliores. Efficacissimæ tamen in dolore stomachi. Laudatiores tradũtur: quæcũq; uiuæ cum aceto deuoratæ. Præterea sunt quæ aceratæ uocantur late multifariãq; nascẽtes: de quarũ usu suis dicemus locis Gallinaceorũ uẽtris mẽbrana inueterata & ispersa potioni distillationes pectoris: & humidã tussim: uel recẽs tosta lenit. Cochleæ crudæ tritæ cũ aquæ tepidæ cyathis tribus: si sorbeantur: tussim sedãt. Distillationes sedat & canina cutis cuilibet digito circũdata. Iure pecudũ stomachus recreatur. Iocinerũ doloribus medetur mustella siluestris in cibo sumpta: uel iocinera eius. Item uipera porcelli modo inassata. Suspiriosis multipede ita ut ter septenæ in attico melle diluãtur: & per harũdinem bibãtur. Omne enim uas earũ nigrescit cõtactu. Quidaз torrẽt ex iis sextariũ in patina donec cãdidæ fiant. Tũc mel immiscẽt. Alii cẽtipedam necãt & ex aqua calida dari iubẽt. Cochleæ in cibos: iis quos linqt animus: aut quorũ alienatur mẽs: aut qbus uertigines fiũt: ex passi cyathis tribus singulæ cõtritæ cũ sua testa & calefactæ i potu datæ diebus plurimũ nouẽ. Aliq singulas primo die dedere: sequẽti binas: tertio ternas: quarto duas: quito unã. Sic & suspiria emẽdãt: & uomicas. Esse aial locustæ simile siñ pẽnis: qđ tryxalis græcæ uocatur: latinũ nomẽ nõ hẽt. Aliqui arbitrãtur auctores nec paucio=

res hoc esse qđ gryllus uocatur. Ex iis uiginti torreri iu=bẽt: ac bibi emulsa cõtra orthopnoeneas: sanguinẽq; ex=puentibus. Est q cochleis illotis quibusdam ꝑtropũ in=fundat: uel marinã aq: ita decoquat: & in cibo sumat: aut si tritæ cũ testis sumãtur cũ protropo. Sic & tussi medẽtur: ac uomicas priuatiꝫ sanãt melle ĩ quo apes sint emortuæ. Sãguinẽ reiicientibus pulmo uulturinus uitigi neis lignis cõbustus: adiecto flore mali punici ex parte dimidia. Item cotoneorũ liliorũq; iisdẽ portionibus po=tus mane atq; uesperi in uino si febris absit. Si minus: ex aqua ĩ qua cotonea decocta sunt. Pecudis lyen recẽs ma=gicis p̃ceptis super dolentem lyenem extenditur: dicente eo qui medeatur lyeni se remedium facere. Post hæc iubẽt eum in pariete dormitorii eius tectoue includi: & obsi=gnari annulo ter: nouiesq; carmen dici. Caninus si uiuen ti eximatur: & in cibo sumatur: liberat eo uitio. Q uidã recentem superilligant. Alii duorũ dierũ catuli ex aceto scyllitico dant ignoranti fel: uel herinacei lyenem. Item cochlearũ cinerem cũ semine lini & urticæ addito mel le: donec persanet. Eliberat & lacerta uiridis eo dolore uiua in olla ante cubiculum dormitorii eius: cui mede=tur suspensa: ut egrediens reuertensq; attingat manu. Ci nis e capite bubonis cum unguento. Mel in quo apes sunt emortuæ. Araneus & maxime qui lycos uocatur. Vpu=pæ cor. in lateris doloribus laudatur: & cochlearum ci=nis in ptisana decoctarum: quæ & per se illinuntur. Ca nis rabiosi caluariæ cinis potioni inspergitur. Lumboruꝫ dolori stellio transmarinus capite ablato & intesti=nus decoctus in uino cum papaueris nigri denarii pon dere dimidio eo succo bibitur. Lacertæ uirides decisis pedibus & capite in cibo sumuntur. Cochleæ tres con=tritæ cum testis suis atq; in uino decoctæ cum piperis

granis.xv. Aquilæ pedes euellunt in aduersum a suffragine: ita ut dexter dexteræ partis doloribus adalligetur: sinister leuæ. Multipeda quoq; etiã quam oniscon appellauimus medetur denarij pondere ex uino cyathis duobus pota. Vermen terrenum catillo ligneo ante fisso & ferreo uincto impositum aqua excepta perfũdere & defodere: unde effoderis magi iubent: mox aquã bibere catillo: mire id prodesse ischiadicis: affirmantes.

Ad dysentericos & uentris mala remedia. Ca. vij.

d Ysentericos recreant femina pecudum decocta cum lini semine aqua pota. Caseus ouillus uetus. Seuum ouium decoctum in uino austero. Hoc & ileo medetur. Et tussi ueteri. Dysentericis stellio transmarinus ablatis intestinis & capite pedibusq; ac cute decoctusq; & in cibo sumptus. Cochleæ duæ cum ouo utraq; cum putamine contritæ: atq; in uase nouo addito sale & passi cyathis duobus: aut palmarum succo & aquæ cyathis tribus subferuefactis & in potu datis. Prosunt & combustæ ut cinis earum bibatur in uino addito resinæ momento. Cochleæ nudæ de quibus diximus in africa maxime inueniuntur: utilissimæ dysentericis. Quinæ combustæ cum denarij pondere dimidij acaciæ. Exq; eo cinere dantur cochlearia bina in uino myrtite: aut quolibet austero cum pari modo calidæ. Quidam omnibus africanis ita utuntur. Alij totidem africanas: uel latas infundunt potius. Et si maior fluctio sit: addũt acaciã fabæ magnitudine. Senectus anguium dysentericis: & tanasmis in stagneo uase decoquitur cum rosaceo: Vel si in alio cum stagno illinitur. Ius e gallinaceo iisdem medetur: sed ueteris gallinacei uehementius. Salsum ius aluum cit. Membrana gallinarum tosta & da=

ta in oleo ac sale cæliacorum dolores mulcet. Abstinere autem frugibus ante & gallinam & hominem oportet. Fimum columbinum tostum potumq; Caro palumbi i aceto decocta dysentericis & cæliacis medetur. Turdus inassatus cum myrti baccis dysentericis. Item merulæ. Item medetur mel in quo sint immortuæ apes decoctum. Grauissimum uitium Apuleios appellatur. Huic resisti aiunt discerpti uespertilionis sanguine. Etiam illito uentre subuenire. Sistit aluum & cochlea sicut diximus in suspiriosis temperata. Item cinis earum quæ uiuæ crematæ sint potus ex uino austero. Gallinaceorum iecur assum cum uentriculi membrana: quæ abiici solet inueterata ammixto papaueris succo. Alii recentem torrent ex uino bibendam. Ius perdicum & per se uentriculus contritus ex uino nigro. Item palumbus ferus & e posca decoctus. Lyen pecudis tostus & in uino tritus. Fimum columbinum cum melle illitum. Ossifragi uenter arefactus & potus iis qui cibos non conficiunt. utilissimus: uel si manu tantum teneant capientes cibum. Quidamq; adalligant ex hac causa: sed continuare non debent. Maciem enim facit. Sistit & anatum masculorum sanguis. Inflationem discutit cochlearu3 cibus. Tormina sanat lyen ouium tostus: atq; e uino potus. Palumbus ferus ex posca decoctus. Apodes ex uino. Cinis ibidis sine pennis crematæ potus. Quod præterea traditur in torminibus. Mirum est anate apposita uentri transire morbum: anatemq; emori. Tormina & melle curantur in quo sunt apes immortuæ decocto. Coli uitium efficacissime sanatur ab aue galerita assa in cibo sumpta. Quidam in uase nouo cum plumis exuri iubent: conteriq; in cinerem: bibiq; ex aqua coctum cochlearibus ternis per quatriduum. Quidam cor eius adalligari femini. Alii

recens repensque adhuc deuorari. Consularis aspernatum domus est: in qua alter e fratribus colo liberatus est aut hac in cibo sumpta: & corde eius in ermilla aurea incluso: alter sacrificio quodam facto crudis laterculis, ad formam camini: atque ut sacrum peractum erat obstructo sacello. Vnum est ossifrago intestinum mirabili natura omnia deuorata conficienti. Huius partem extremam adalligatam prodesse contra colum constat. Sunt occulti interaneorum morbi: de quibus mirum proditur. Si catuli priusquam uideant applicantur triduo stomacho maxime ac pectori: & ex ore aegri suctum lactis accipiant transire uim morbi: postremo exanimari: dissectisque palam fieri aegri causas. Mori & humari debere eos obrutos terra. Magi quidem uespertilionis sanguine contacto uentre in totum annum caueri dolorem tradunt. Aut in dolore siquis aquam per pedes fluentem haurire sustineat.

Ad calculos: & uesicae dolores testiumque: & unguium tumores: & ad panos. Ca. viii.

m Vrino fimo contra calculos illinire uentrem prodest. Herinacei carnem iucundam esse aiunt si capite percusso uno ictu interficiatur priusquam in se urinam reddat. Eos qui carnem ederint stranguriae morbum contrahere minime posse. Haec caro ad hunc modum occisa stillicidia uesicae emendat. Item suffitus ex eodem. Quod si urinam in se reddiderint: eos qui carnem ederint: stranguriae morbum contrahere traditur. Iubent & uermes terrenos bibi ex uino aut passo ad comminuendos calculos: uel cochleas decoctas uti suspiriosis. Easdem exemptis testis tritisque tres in uini cyathis bibi: sequenti die duas: tertia die unam: ut stillicidia urinae emendent. Testarum uero inanium cinere ad calculos pellendos. Item hydri iecur bibi. Vel cinerem scorpionum in pa

ne ſumi: Vel ſi quis cum locuſta edit· Lapillos quin i gal
linaceorum ueſica: aut in palumbinum uentriculo inue=
niantur conteri: & potioni inſpergi· Item membranā
e uentriculo gallinacei aridam: uel ſi recens ſit toſtam· Fi
mum quoq; palumbinum in faba ſumi contra calculos
& alias difficultates ueſicæ · Similiter plumarum
cinerem palumbinum ferorum ex aceto mulſo · Et in=
teſtinorum ex iis cinerem cochlearibus tribus e nido hi=
rundinum· Gryllum dilutum aqua calida· Oſſifragi uē=
trem arefactum· Turturis fimum in mulſo decoctū: uel
ipſius decoctæ ius· Turdos quoq; ediſſe cum baccis myrti
prodeſt urinæ· Cicadas toſtas in patellis· Millepedā oni
ſcon bibiſſe· Et in ueſicæ doloribus decoctum agninorum
pedum· Aluum cit & gallinaceorum decoctum ius: &
acria mollit· Cit & hirundinum fimum adiecto melle
ſubditum· Sedis uitiis efficaciſſima ſunt oeſypum· Qui=
dam adiiciunt pompholigen: & roſaceum· Canini capi=
tis cinis ſenecta ſerpentis ex aceto ſi rhagades ſint· Cinis
fimi canini candidi cum roſaceo· Aiuntq; inuentum Ae=
ſculapii eſſe· Et eodem uerrucas efficaciſſime tolli· Muri
ni fimi cinis· Adeps cygni· Adeps bouis· Procidentia al=
ui ſuccus cochlearum punctis euocatus irrita depellit·
Attritis medetur cinis muris ſiluatici cum melle uel he=
rinacei: uel ueſpertilionis· Et anſerinus cum cerebro &
alumine & oeſypo· Fimum columbinum cum melle· Cō
dylomatis priuatim araneus dempto capite pedibuſq; ī
fricatus· Ne acria perurant: adeps anſerinus cū cæra pu
nica ceruſa roſaceo· Adeps cygni· Hæc & hemorrhoidas
ſanare dicuntur Iſchiadicis cochleas crudas tritas cum
uino amineo & pipere potu prodeſſe dicunt· Lacer
tam uiridem in cibo ablatis pedibus interaneis capi=
te· Sic & ſtellionem adiectis huic papaueris nigri

obolis tribus· Ruptis conuulsis fel ouium cum lacte mu-
lierum· Verendorum formicationibus uerrucisq; mede-
tur arietini pulmonis inassati sanies· Cæteris uitijs uel-
lerum eius uel sordidorum cinis ex aqua· Seuũ ex omen-
to pecudis & præcipue a renibus ammixto cinere pumi
cis ex sale· Lana succida ex aqua frigida· Carnes pecudis
combustæ ex aqua· Mulæ ungularum cinis· Dentis cabal
lini contusi farina inspersa· Testibus uero farina ex ossi-
bus canini capitis sine carne tusis· Si decidat testium al-
ter: spumam cochlearum illitam remedio esse tradunt·
Tetris ibi ulceribus & manantibus auxiliantur canini
capitis recentis cineres· Cochleæ latæ paruæ contritæ ex
aceto uel cinis eius· Mel in quo apes sunt emortuæ cũ re
sina· Cochleæ nudæ quas in africa gigni diximus tritæ
cum thuris polline & ouorum albo· xxxq;· die resoluũt
Aliqui pro thure bulbũ ammiscent· Hydrocœlicis stellio
nes mire prodesse tradũtur capite pedibus interaneisq;
demptis: reliquum corpus inassatum· In cibo id sæpius
datur· Sicut ad urinæ incontinentiam· Caninũ adipem
cũ alumine scisso fabæ magnitudine· Cochleas africanas
cũ sua carne & testa crematas poto cinere· Anserũ triũ
linguas inassatas in cibo huius rei auctor est Anaxilaus·
Panos aperit seuũ pecudũ cũ sale tosto· Murinũ fimum
ammixto thuris polline: & sandaraca imposita discu-
tit· Lacertæ cinis: & ipsa diuisa imposita· Item multipe
da contrita: ammixta resina terebinthina ex parte ter-
tia· Quidam & sinopidem ammiscent: cochleæ contu-
sæ & per se cinis inaniũ cochlearũ ceræ mixtus discus-
soriam uim habet· Fimũ colũbarũ per sese: uel cũ farina
hordeacea: aut auenacea illitũ· Cantharides mixtæ calce
pãnos scalpelli uice auferũt· Inguinũ tumorem cochleæ
minutæ cũ melle illitæ leniũt· Varices ne nascantur: lacer

tæ sanguine pueris crura ieiunis a ieiuno illinuntur·

Ad podagras: & articulorum dolores· Ca·ix·

p Odagras lenit oesypum cũ lactæ mulieris et cærussa·Fimũ pecudũ quod liquidũ reddunt· Pulmones pecudũ·Fel arietis cum seuo muris dissecti impositi·Sanguis mustellæ cũ plãtagine illitus & uiuæ cõbustæ cinis ex aceto & rosaceo si penna illinatur·Vel si cæra & rosaceum ammisceatur fel canինum ita ne manu attingatur: sed penna illinatur·Fimũ gallinarũ: uermiũ terrenorũ cinis cũ melle: ita ut tertio die soluantur·Alij ex aqua illinire malũt·Alij ipso aceto mensura cum mellis cyathis tribus: pedibus ante rosaceo perunctis·Cochleæ latæ potæ tollere dicũtur pedũ & articulorũ dolores·Bibuntur autẽ binæ in uino tritæ·Eædem illinũtur cum helxines herbæ succo· Quidã ex aceto intriuisse cõtenti sunt sale· Quidã sale cũ uipera crematis in olla noua & sæpius sumptis aiunt podagra liberari·Vtile esse & adipe uiperino pedes perũngi·Et de miluo affirmant: si inueterato tritoq; quantũ tres digiti capiant bibatur ex aqua· Aut si pedes sanguinem cũ urtica uel pennis eorũ cũ primũ nascentur: tritis cũ urtica· Quin & fimus eorũ articularibus doloribus illinitur·Item cinis mustellæ aut colchlearũ et cũ amylo uel tragacantho·Incussos articulos aranei telæ cõmodissime curant·Sunt qui cinere earũ uti malint sicut fimi colũbini cinere: cũ polenta & uino albo·Articulis luxatis præsentaneũ est & seuũ pecudis cum cinere & capillo mulierum·Pernionibus quoq; imponitur seuũ pecudũ cum alumine· Canini capitis cinis aut fimũ muriũ · Quod si putrida sint ulcera cæra ad cicatricẽ perducũt: uel gryllorũ crematorũ fauilla ex oleo· Itẽ muris siluatici cũ melle ·Vermium quoq; terrenorũ

FF

cum oleo uetere. Et cochleæ quæ nudæ inueniuntur. Vlcera omnia pedum sanat cinis earum quæ uiuæ combustæ sint. Fimiq; gallinacei cinis exulcerationes columbini fimi cinis ex oleo. Attritus etiã calciamentorũ ueteris soleæ crematæ cinis. Agninus pulmo & arietis sanant. Dentis caballini cõtusi farina priuatim subleuat. Lacertæ uiridis sanguis subtritus & hominũ & iumentorum pedes sublitus sanat. Clauos pedũ urina muli mulæue cum luto suo illita. Fimũ ouiũ. Iecur lacertæ uiridis uel sanguis: flocco impositus. Vermes terreni ex oleo. Stellionis caput cum uiticis pari modo tritum ex oleo. Fimũ columbinũ decoctum ex aceto. Verrucas uero omniũ generum urina canis recens cum suo luto illita. Fimi canini cinis cum cæra. Fimum ouium. Sanguis recens murinus illitus: uel ipse mus diuulsus. Herinacei fel Caput lacertæ uel sanguis uel cinis totius. Membrana senectutis anguium. Fimum gallinaceum cum oleo & nitro. Cantharides uua taminia intritæ exedunt. Sed ita erosas alijs quæ ad persananda ulcera monstrauimus curari oportet.

Remedia aduersus morbos toti corpori. Ca. x.

n Vnc autem reuertemur ad ea quæ totis corporibus medenda sunt. Fel canis nigri masculi amuletum esse magi dicunt domus totius. Suffitæ eo purificatæue contra omnia mala medicamẽta. Item sanguine canis respersis parietibus: genitaliq; eius sub limine ianuæ defosso. Minus mirentur hæc qui sciunt fœdissimum animalium quantum magnificent rhicinum: quoniã uni nullus sit exitus saginæ nec finis alia quam morte: diutius in fame uiuenti. Septennis ita diebus durasse tradunt. At in sacietate

paucioribus dehiſcere·Sunt qui hunc ex aure ſiniſtra canis omnes dolores ſedare adalligatum · Funditij in augurio uitalium habent · Nam ſi æger ei reſpondeat qui intulerit a pedibus ſtãti : interrogãtiq; de morbo ſpem uitæ certam eſſe · Moriturum nihil reſpondere · Adijciunt ut euellatur ex aure leua canis : cui non ſit alius quam niger color · Nigidius fugere tota die canes conſpectum eius qui e ſue id animal euellerit ſcriptum reliquit · Rurſus magi tradunt lymphatos ſanguinis talpæ aſperſu reſipiſcere·Eos uero qui a nocturnis dijs fauniſq; agitentur : draconis lingua & oculis & felle: inteſtiniſq; in uino & oleo decoctis : ac ſub diuo nocturefrigeratis perunctos matutinis ueſpertiniſq; liberari perfrictionibus · Remedio eſſe tradit Nicander amphyſbenam mortuam adalligatam uel pellem tantum eius · Quinimo arbori quæ cædatur adalligata non algere cædentes : faciliuſq; ſuccidere · Itaq; ſola ſerpentium frigori ſe committit prima omnium procedens & ante cuculi cantum · Aliud eſt cuculo miraculum : quo quis loco primum audiat alitem illam: ſi dexter pes circunſcribatur : ac ueſtigium id defodiatur : non gigni pulices ubicunq; ſpargatur · Paralyſis cauentibus pinguia glirium decoctorum & ſoricum utiliſſima tradunt eſſe· Millepedas aut in anguinis di ximus potas · phthiſin ſentientibus lacertam uiridem decoctam in uini ſextarijs tribus ad cyathum unum ſingulis cochlearibus ſumptis per dies:donec cõualeſcant· Cochlearum cinerẽ potum in uino · Comitialibus morbis oeſypum cum mirrhæ momento & uini cyathis duobus dilutum magnitudine nucis auellanæ a balneo potum · Teſticulos arietinos inueteratos tritoſq; dimidio denarij pondere in aqua uel lactis aſini hemina·In

Signum [illegible] morituri

terdicitur uini potus quinis diebus ante & postea. Ma
gnifice laudatur et sanguis pecudum potus. Itẽ fel cum
melle p̃cipue agninũ. Catulus lactẽs sumptus abscisso ca
pite pedibusq; ex uino et myrrha. Lyen mulæ potus in
oxymelite cyathis tribus. Stellionis trãsmarini cinis po
tus in aceto. Tunicula stellionis quã eodem modo ut an
guis exuit pota. Quidã et ipm̃ harundine exuẽte ratum
inueteratũq; bibẽdũ dedere. Alij in cibo in ligneis ueru=
bus inassatũ. Operæp̃tiũ quõ p̃cipiatur scire cũ exuitur
membranã hyberna alias deuoranti eam: quoniã nullũ
aĩal fraudulentius inuidere hoĩ tradunt. Inde stellionũ
nomẽ aiunt in maledictum trãslatum. Obseruãt cubile
eius æstatibus. Est autẽ in locis hostiorum fenestrarũq;
aut cameris sepulchrisue. Ibi uere incipiẽte fissis harun
dinibus textas opponunt casas quarũ angustiis etiã gau
det: eo facilius exuens circundatũ torporẽ. Sed eo dereli
cto nõ potest remeare. Nihil ei remedio in comitialibus
morbis p̃fertur. Prodest et cerebrũ mustellæ inueteratũ
potumq;: & iecur eius. Testiculi: uuluæq; aut uentricu
lus inueteratus cum coriandro: ut diximus: itẽ cinis. Sil
uestris uero tota in cibo sumpta. Eadẽ omnia prædican
tur ex uipera. Lacerta uiridis cum condimentis quæ fa=
stidium abstergãt: ablatis pedibus et capite. Cochlearũ
cinis addito semine lini & urticæ cũ melle inunctos sa
nat. Magis placet draconis cauda in pelle dorcadis alli
gata ceruinis neruis. Vel lapilli e uentre pullorum hi=
rundinum sinistro lacerto annexi. Dicuntur enim exclu
so pullo lapillum dare. Quod si pullus is detur incipiẽ=
ti in cibo: quem primum peperit: cum quis primum
tentatus sit: liberatur eo malo. Postea medetur hirun=
dinum sanguis cum thure: uel cor recens deuoratum.
Quin & e nido earum lapillus impositus recreare di=

Stellio a Romanis vulgo Tarantula app:

citur confestim: & alligatus perpetuo tueri. Prædicatur & iecur milui deuoratum: & senectus serpentium diebus potum. Cor pulli ulturini adalligatum. Sed & ipsum ulturem in cibo dari iubent: & quidem satiatũ humano cadauere. Quidam pectus ei bibendum censent & in cerrino calice. Aut testes gallinacei ex aqua: & lacte antecedente quinq; dierum abstinentia uini ob id inueteratos. Fuere & qui xx. unam muscas ruffas: & quidẽ emortuas ĩ potu darẽt: ĩfirmioribus pauciores.

Contra morbum regium: & freneticos: & contra febres: & hydropicos. Ca. xi.

m Orbo resistunt regio sordes aurium: aut mammarum pecudis denarij pondere cũ myrrhæ momento & uini cyathis duobus. Canini capitis cinis in mulso. Multipeda in uini hemina. Vermes terreni in aceto mulso cum myrrha: Gallina si sit luteis pedibus prius aqua purificatis: dein collutis uino quod bibatur. Cerebrum perdicis: aut aquilæ in uini cyathis tribus. Cinis pulmaruz aut interaneorum palumbi: sed in mulso ad cochlearia tria. Passerum cinis sarmẽtis crematorum cochlearibus duobus in aqua mulsa. Auis icterus uocatur a colore: quæ si spectetur. sanari id malũ tradunt: & auem mori. Hanc puto latine uocari galgulũ. Phreneticis prodesse uidetur pulmo pecudũ calidus circa caput alligatus. Nam non modo muris cerebrum dari potui ex aqua: aut cinerem mustellæ: uerumetiam inueteratas herinacei carnes quis possit furenti etiam si certa sit medicina? Bubonis quidem oculorum cinerem ĩter ea quibus prodigiose uitam ludificantur: acceperim Præcipueq; febrium medicina placitis eorum renũciat. Nãq; & in xij. signa digessere eam sole transmeãte: ite rumq; luna: quod totum abdicandum paucis exemplari

pulmonum

bus docebo. Siquidẽ crematis tritisq; cum oleo perungi iubẽt ægros cum geminos transit sol: cristis: & auribus & unguibus gallinaceorũ. Si luna rasis barbis eorum. Si uirginẽ alteruter hordei granis. Si sagittariũ uespertilionis alis. Si leonẽ luna tamaricis frõde: & adijciũt satiuæ. Si aquariũ e buxi carbonibus tritis. Ex istis confessa aut certe uerisimilia ponemus: sicut & lethargũ olfactorijs excitari. Inter ea fortassis mustellæ testiculis inueteratis: aut iocinere usto. Iis quoq; pulmonẽ pecudis calidũ circa caput adalligari putãt utile. In quartanis medicina clinice prope modũ nihil pollet. Quam obrem plura eorũ remedia ponemus. Primũq; eum quẽ adalligari iubent puluerẽ: in quo se accipiter uolutauerit lino rutilo in linteolo. Canis nigri dentẽ lõgissimũ. Pseudosphecen uocant uespam: quæ singularis uolitat. Hanc sinistra manu appræhensam subnectũt. Alij uero quam quis eo anno uiderit primam. Viperæ caput abscisum in linteolo: uel cor uiuentis exemptum. Muris rostrellum auriculasq; summas roseo panno: ipsumq; dimittũt. Lacertæ uiridis uiuæ dextrum oculum effosum mox cum capite suo deciso in pellicula caprina. Scarabeus qui pilulas uoluit. Propter hunc ægypti magna pars scarabeos inter numina colit curiosa. Appionis interpretatione qua colligit solis operum similitudinem huic animali esse ad excusandos gentis suæ ritus. Sed & alium adalligant magi cui sunt cornicula reflexa sinistra manu collectum. Tertium qui uocatur fullo albis guttis dissectum utriq; lacerto adalligant. Cætera sinistro: cor anguinum sinistra manu exemptum uiuentibus. Scorpionis caudæ quattuor articulos cum aculeo panno nigro: ita ut nec scorpionem dimissum: nec eum qui alligauerit: uideat æger triduo.

Post tertium circuitum id condat. Erucam in linteolo ter lino circundant totidem modis ad singulos dicentes: quare faciant: qui medebuntur. Limacem in pelliculam uel quattuor limacum capita præcisa harundine. Multi pedam lana inuolutam. Vermiculos ex quibus tabani fiunt: anteq̃ pennas germinent. Alios e spinosis frutetis lanuginosos. Quidam ex illis quaternos inclusos iuglãdis nucis putamine adalligant. Cochleasq; quæ nudæ inueniuntur. Stellionem inclusum capsulis subiiciunt capiti & sub decessu febris emittunt. Deuorari autem iubent cor mergi marini sine ferro exemptum: ĩueteratumq; cõteri: & in calida aqua bibi. Corda hirundinum cũ melle. Alij fimum drachma una in lactis caprini: uel ouilli: uel passo cyathis tribus ante accessiones. Sunt qui totas censeant deuorandas. Aspidis cutem pondere sexta parte denarij cũ piperis pari modo parthorũ gentes in remediũ quartanæ bibunt. Chrysippus philosophus tradidit phryganion adalligatum remedio esse quartanis. Quod esset aĩal: nec ille descripsit: nec nos inuenimus q̃ nouisset. Demonstrãdũ tñ fuit a tã graui auctore dictũ: si cuiusq̃ cura efficacior esset ad inquirendum. Cornicis carnes esse: & nidũ illinire in longissimis morbis utilissimum putant. Et in tertianis fiat potestas experiendi: quoniã miseria copia spei detecto: an ne aranei quẽ lycũ uocãt tela cũ ipso specu toto resina cæraq; ĩposita utrisq; tpribus & frõti ꝑsit. Aut ipse calamo adalligatus: qualiter & alijs febribus ꝓdesse traditur. Itẽ lacerta uiridis adalligata uiua ĩ eo uase: quo cibũ capiat. Quo gñe & reciduas freqũter abigi affirmãt. Hydropicis oesypum ex uino addita myrrha modice potui datur nucis auellanæ magnitudine. Aliqui addunt & anserinum adipem & oleum myrteum. Sordes ab uberibus ouium

eundem effectum habent. Item carnes inueteratæ herinacei sumptæ. Vomitus quoq; canum illitus uẽtri: aquã trahere promittitur.

Ad ignem sacrum: ad carbunculos furunculos ambusta neruorumq; contractiones. Ca. xij.

i Gni sacro medetur oesypum cum pompholyge & rosaceo. Rhicini sanguis. Vermes terreni ex aceto illiti. Gryllus contritus in manibus. Quo gñe pstat: ut qui id fecerit anteq̃ icipiat uitiũ toto eo ãno caret. Oportet ãt eũ ferro cũ terra cauernæ suæ tolli. Adeps anseris. Vipæ caput aridũ asseruatũ & cõbustũ dein ex aceto ipositũ. Senectus serpẽtiũ ex aqua illita a balneo cum bitumine & seuo agnino. Carbunculus fimo columbino deletur per se illito: uel cum lini semine ex aceto mulso. Item apibus quæ in melle sunt i mortuæ impositis. Polentaq; imposita: inspersa si in uerendis sit: cæterisq; ibi ulceribus occurrit e melle oesypũ cum palumbi squamis. Item fimum pecudum incipiẽtibus carbunculis. Tubera & quæcunq; moliri opus sit: efficacissime anserino adipe curantur. Idem præstat & gruum adeps. Furunculis mederi dicitur araneus si priusq̃ nominetur sit impositus: & tertia die solutus. Musaraneus pendens enecatus: sic ut terram nec postea attingat: ter circundatus furunculo toties expuẽtibus medente & cui medebitur. Ex gallinaceo fimo quod ẽ ruffum maxime recens illitum ex aceto. Vẽtriculus ciconiæ in aquam decoctus. Muscæ impari numero infricatæ digito medico. Sordes ex pecudum auriculis. Seuum ouium uetus cum cinere e capillis mulierum. Seuum arietis cũ cinere punici & salis pari pondere. Ambustis capitum canis cinis medetur. Item glyrium cum oleo. Fimum ouium cum cæra commixtum. Murium cinis & co-

chledrum·Eoq; sic ut ne cicatrix quidem appareat·Item adeps uiperinus · Fimi columbini cinis ex oleo illitus cyprino· Neruorum nodis medetur capitis uiperini cinis ex oleo cyprino illitus·Terreni uermis cinis cum melle illitus:etiam dolores tollit·Item amphisbena mortua adalligata·Adeps uulturinus cū uentre arefactus:contritusq; cū adipe suillo inueterato· Cinis e capite bubonis ī mulso potus cū lilij radice:si magis credimus· In contractione neruorum caro palumbina in cibis prodest & inueterata·Herinacei spasticis·item mustellæ cinis·Serpentiū senectus in pelle taurina adalligata spasmos fieri ꝓhibet·Opisthotonicis milui iecur aridum tribus obolis ī aquæ mulsæ cyathis tribus potū· Reduuias & quæ ī digitis nascūtur pterygia tollunt canini capitis cinis aut uulua decocta in oleo super illito butyro ouillo cū melle Item folliculus cuiuslibet animalis fellis·Vnguium scabriciam cantharides cum pice tertio die solutæ: aut locustæ frictæ cum seuo hircino· Pecudum seuum · Aliqui miscent uiscum & portulucam:uel æris florem · ita ut tertio die soluant·

Ad sanguinem sistendum : & tumores uulnerū:ulcera:uulnera: & alia mala ex animalibus remedia: Ca · xiij·

s Anguinē sistit e naribus seuū ex omento pecudū·item coagulū ex aqua maxime agninū subditū uel īfusum etiā si alia nō prosint·Adeps anserinus cū butyro pari pondere pastillis ingestus· Cinis cochlearū terrenarū·Sed & ipsæ extractæ testis · E naribus fluentē; sanguinē sistūt cochleæ cōtritæ frōti illitæ·Aranei telæ suppositæ·Gallinacei cerebellū:uel sanguinis profluuia a cerebro·itē colūbinus sanguis ob id seruatus concretusq; · Si uero ex uulnere immodice flu-

at fimi caballini cum putaminibus ouorum: cremati cinis impositus mire sistit. Et uulneribus medetur oesypum cum hordei cinere & erugine aequis partibus. Ad carcinomata ac serpentia quoq; ualet. Erodit & ulcerum margines. Carnesq; quae excrescunt: ad aequalitatẽ redigit. Explet quoq;: & ad cicatricez perducit. Magna uis & in cinere pecudum fimi ad carcinomata addito nitro aut cinere ex ossibus feminum agninorum: maxime in iis ulceribus quae cicatricem non trahunt. Magna & pulmonibus praecipue arietum. Excrescentes carnes ĩ ulceribus ad aequalitatem efficacissime reducunt. Fimo quoq; ipso ouium sub testa calefacto & subacto tumor uulnerum sedatur. Fistulae purgantur sananturq;. Item epinyctides. Summa uero uis in canini capitis cinere. Excrescentia omnia spodii uice erodit ac persanat. itẽ murino fimo eroduntur. itemq; mustellae fimi cinere. Duricias etiam in alto ulcerum & carcinomata persequitur multipeda trita: admixta resina terebinthina & sinopide. Eademq; utilissima sunt in iis ulceribus quae uermibus periclitantur. Quin & uermium ipsorum genera mirandos usus habent. Cosses qui in ligno nascuntur sanant ulcera omnia. Nomas uero combusti cum pari põdere anisi & ex oleo illiti. Vulnera recentia cõglutinãt terreni: adeo ut neruos quoq; abscissos illitis solidari infra septimum diem Democritus persuaserit. Itaq; ĩ melle seruandos censet. Cinis eorum margines ulcerum duriores absumit cum pice liquida uel simblio melle. Quidam arefactis in sole ad uulnera ex aceto utuntur: nec soluunt nisi biduo intermisso. Eadem ratio & terrenarum cochlearum est: quae exemptae tusaeq; & impositae: recentia uulnera conglutinant: & nomas sistunt: quae non adhaerent. Herpes quoq; animal a graecis uocatur:

Cosses

quo præcipue sanãtur quæcũq; serpunt. Cochleæ quoq; prosunt cum testis suis tusæ cũ myrrha quidem & thu ræ etiam pcisos neruos sanare dicũtur. Draconum quoq; adeps siccatus in sole magnopere prodest. Item gallina= cei cerebrum recentibus plagis sale uiperino in cibo sum= pto. Tradũt & ulcera tractabiliora fieri: & sanari cele rius. Antonius musa medicus cum incidisset insanabilia ulcera: uiperas edendas dabat: miraq; celeritate persana= bat. Tryxallidum cinis margines ulcerum duros aufert cum melle. Item fimus colũbinus cum arsenico & mel= le ea quæ erodenda sunt. Bubonis cerebro cum adipe an= serino mire uulnera dicuntur glutinari: quæ uocantur ca coethe. Cinis etiam feminum arietis cum lacte muliebri diligenter prius elutus linteolis sanat. Vlula quoq; auis cocta in oleo cui liquato misceatur butyrum ouillum & mel: ad ulcera sananda ualet. Vlcerum labra duriora apes in melle emortuæ emoliunt. Et elephantiosin san= guis & cinis mustellæ. Verberum uulnera atq; ui= bices pellibus ouium recentibus impositis obliteran= tur. Articulorum fracturis cinis feminum pecudis pecu liariter medetur. Efficacius cum cæra. Idem medicamen tum fit ex maxillis simul ustis: cornuq; ceruino: & cæra mollita rosaceo. Ossibus fractis caninum cerebrum linteolo illito superpositis lanis: quæ subinde subfun= dantur fere quattuordecim diebus solidat. Nec tardius cinis siluestris muris cum melle: aut cum uermium terrenorum cinere. Qui etiam ossa extrahit. Cicatri ces ad colorem reducit pecudũ pulmo præcipue ex arie te seuum ex nitro. Lacertæ uiridis cinis. Vernatio an= guium ex uino decocta. Fimum columbinum ex melle. Item uitiligines albas ex uino. Et cantharides ad uitili= ginem cum rutæ foliorum duabus partibus in sole:

donec formicet cutis: tollerandæ sunt. Postea fouere: oleoq; perungere necessarium: iterumq; illinire: idq; diebus pluribus facere cauentes exulcerationem altam. Ad easdem uitiligines: & muscas illini iubent cum radice lapathorum. Gallinarum fimum candidum seruatuʒ in oleo uetere cornea pyxide. Vespertilionum sanguinem. Fel herinacei ex aqua. Ad scabiem uero bubonis cerebrum cum aphronitro. Sed ante omnia sanguis caninus. Sedāt pruritum cochleæ minutæ latæ contritæ illitæ. Harundines & tela quæq; alia extrahenda sunt corpori: euocat mus dissectus impositus. Præcipue uero lacerta dissecta: uel caput eius tantum contusum cum sale impositum. Cochleæ ex iis quæ gregatim folia sectantur contusæ impositæq; testis: & ex quæ manduntur exemptæ testis. Sed cuʒ leporis coagulo efficacissimæ. Ossa anguium eundem cum coagulo cuiuscunq; quadrupedis intra tertium diem approbant effectum.

Ad muliebria mala medenda: & conceptus maturandos. Ca. xiiii.

l Audantur & cantharides tritæ cum farina hordeacea. Muliebribus malis membranæ a partu ouium proficiunt: sicut in capris rettulimus. Fimum quoq; pecudum eosdem usus habet. Locustarum suffitu stranguriæ maxime mulierū iuuantur. Gallinaceorum testes subinde si a conceptu edat mulier: mares in utero fieri dicuntur. Partus conceptos histricuʒ cinis potus continet. Maturat caninum lac epotuʒ. Euocat membrana e canum secundis: si terram non attigerit. Lūbos parturientium potus lactis. Fimum murinum aqua pluuia dilutum mammas mulierum a partu tumescentes reficit. Cinis herinaceorum cum oleo perunctaruʒ custodit partus contra abortus. Facilius enituntur quæ fi=

mum anserinu3 cum aquæ cyathis duobus sorbuere. Aut ex utriculo mustellino per genitale effluētes aquas. Ver mes terreni illiti in ceruices & scapulas: ne nerui doleāt præstant. Grauidis secundas pellunt in passo poti. Ide3 per se impositi: mammarum suppurationes concoquūt & aperiunt: extrahūtq;: & ad cicatricem perducunt. Lac deuocant poti cum mulso. Inueniuntur & in gra= mine uermiculi qui alligati collo continent partum. De trahuntur autem sub partu: alias eniti non patiuntur. Cauendū etiam ne in terram ponantur. Conceptus quo= q; causa dantur in potu quini aut septeni. Cochleæ in ci bo sumptæ accelerant partum. Item conceptum imposi= tæ cum croco. Eædem ex amylo & tragacantho illitæ ꝓ fluuia sistunt. Prosunt & purgationibus sumptæ in ci= bo: & uuluam auersam corrigunt cum medulla ceruina ita ut uini cochleæ denarij pondus addatur & cyperi. Inflationes quoq; uuluarum discutiunt exemptæ testis: tritæq; cum rosaceo. Ad hoc astypaleicæ maxime eligun tur. Alio modo africanæ binæ cum fœnograeco quod tri= bus digitis capiatur additis mellis cochlearibus quattu= or. Illinuntur aluo prius irino succo perunctæ. Sunt & minutæ longæq; candidæ cochleæ passim oberrantes. Eæ arefactæ sole in tegulis: tusæq; in farinam miscentur lo= mento æquis portionibus. Candoremq; & leuorem cor pori afferunt. Scabendi desideria tollunt minutæ & la tæ cum polenta. Viperam mulier prægnans si transcen= derit: abortum faciet. Item amphisbenam mortuam dū taxat. Nam uiuam habentes in pyxide impune transeūt etiam si mortua sit. Atq; adseruata partus faciles præ= stat uel mortua. Mirum si non adseruatam transcenderit grauida: innoxiam fieri: si protinus transcendat adserua tam. Anguis inueterati suffitus menstrua adiuuant. An

guium senectus adalligata lumbis faciliores partus facit protinus a puerperio remouenda. Dant & in uino bibendam cum thure. Aliter sumpta abortum facit. Baculus quo angui rana excussa sit: parturiētes adiuuat. Tryxalidum cinis illitus cum melle purgationes. Item araneus qui filum deducit ex alto: capi debet manu caua tritusq; admoueri. Quod si redeūtem præhenderit inibebit idem purgationes. Lapis aetites in aquilæ repertus nido custodit partus contra omnes abortuū insidias. Pēna uulturina subiecta pedibus adiuuat parturiētes. Ouū corui grauidis cauendum constat: quoniam transgressus abortus asperos facit. Fimum accipitris in mulso potum uidetur fœcundas facere. Vuluarum duricias & collectiones adeps anserinus: aut cygni emollit. Mammas a partu custodit adeps anseris cū rosaceo & araneo. Phryges & lycaones mammis puerperio uexatis īuenere otidum adipem utilem esse: & ijs quæ uulua strangulentur: & blattas illinunt. Ouorum perdicis putaminum cinis cadmiæ mixtus & ceræ stantes mammas seruat. Putant & ter circundatas ouo perdicis non inclinari. Et si sorbeantur eadem: fœcunditatem facere: lactis quoq; copiam. Cum anserino adipe perunctis mammis: dolores minuere. Molas uteri rumpere. Scabiem uuluarum sedare. [illegible] cimicæ trito illinantur. Vespertilionuʒ sanguis psilothri uim habet: sed malis puerorum illitus nō satis proficit nisi erucæ uel cicutæ semen postea inducatur. Sic enim aut in totum tolluntur pili: aut non excedunt lanuginem. Idem & cerebro eorum profici putant. Est autem duplex: rubens utiq; & candidum. Aliqui sanguinem & iecur eius ammiscent. Quidaʒ in tribus heminis olei discoquunt uiperam exemptis ossibus & psilothri uice utuntur euulsis prius pilis:

quos renaſci nolunt· Fel herinacei pſilothrum eſt utiq;
mixto cerebro ueſpertilionis & lacte caprino· Item per
ſe cinis cũ lacte canis primi ptus euulſis pilis quos rena=
ſci nolunt: uel nõdũ natis punctis ptibus: alij nõ ſurgũt
Idem euenire traditur ſanguine rhicini euulſi cani· Item
hirundinino ſanguine uel felle·

Promiſcuæ medicinæ· Ca· xv·

o Vis formicarum ſupercilia denigrari cũ mu=
ſcis tritis tradũt· Si uero oculi nigri naſcenti=
um placeant: ſoricem prægnanti edendũ· Ca=
pilli ne caneſcant: uermium terrenorum cinere præſtari
admixto oleo· Infantibus qui lacte concreto uexantur:
præſidium eſt anguinum coagulum ex aqua potum· Aut
ſi uitium coagulato lacte acciderit: diſcutitur coagulo ex
aceto dato· Ad dentitionem cerebrum pecoris utiliſſimũ
eſt· Oſſibus in canino fimo inuentis aduſtio infantium:
quæ uocatur ſiriaſis adalligatis emendatur· Rami= ſiriaſi
ces infantium lacertæ uirides admotæ dormienti=
bus morſu emendantur· Poſtea harundini adalli=
gatæ ſuſpenduntur in fumo· Traduntq; pariter cum
ea expirante ſanari infantem· Cochlearum ſaliua il=
lita ĩfantiũ oculis: palpebras corrigit: gignitq;· Ramico
ſis cochlearũ cinis cũ thure ex oui albi ſucco illitus per
dies·xxx·medetur· Inueniũtur ĩ corniculis cochlearũ ha=
renaceæ duritiæ· Eæ dẽtitionẽ facilẽ pſtãt adalligatæ·
Cochlearũ inaniũ cinis admixtus ceræ procidentium in
teraneorum partes extremas prohibet· Oportet autem
cineri miſceri ſaniem punctis emiſſam e cerebro uiperæ·
Cerebrum uiperæ illigatum pelliculæ dentitiones adiu
uat· Ad idem ualent & grandiſſimi dentes ſerpentiũ·
Fimum corui lana adalligatũ ĩfantiũ tuſſi medetur· Vix
eſt ſerio complecti quædam nõ omittenda tamen: quia

sunt prodita. Ramici infantium lacerta mederi iubent. Marem hanc præhendi. Id intelligi & quod sub cauda unam cauernam habeat. Id agendum ut per aurum aut argentum aut ostrum mordeat uitium. Tum in calice nouo illigatur: & in fimo ponitur. Vrina infantium cohibetur muribus elixis in cibo datis. Scarabeorum cornua grandia denticulata adalligata in ijs amuleti naturam obtinent. Bouis capiti lapillum tradunt inesse: quem ab eo expui si necem timeat: inopinatis præciso capite exēptum adalligatumq; mire prodesse dentitioni. Item cerebrum eiusdem ad eundem usum adalligari iubent. Et limacis lapillum siue ossiculum quod inuenitur in dorso. Magnifice iuuat & ouis cerebrum gingiuis illitum. Sicut aures adeps anserinus cum ocimi succo impositus. Sunt uermiculi in spinosis herbis asperi: lanuginosi. Hos adalligatos protinus mederi tradunt infantibus: si quid ex cibo hæreat. Somnos allicit oesypum cu3 myrthæ momento in uini cyathis duobus dilutu3: uel cum adipe anserino & uino myrtite. Auis cuculus leporina pelle adalligatus. Ardeolæ rostrum in pelle asinina fronti adalligatum. Putant & per se rostrum eiusdem effectus esse uino collutum. E diuerso somnum arcet uespertilionis caput aridum adalligatum. In urina uirili lacerta necata uenerem eius qui fecerit cohibet. Nam inter amatoria esse magi dicunt. Inhibet & fimum cochleæ & columbinum cum oleo & uino potum. Pulmonis uulturini dextræ partes: uenerem concitant uiris adalligatæ gruis pelle. Item si lutea ex ouis quinq; columbarum admixta adipis suilli denarij pondere ex melle sorbeantur. Passeres in cibo uel oua eorum. Gallinacei dexter testis arietina pelle adalligatus. Ibicum cineres cum adipe anseris & irino perunctis si conceptus sit: partus continere.

Contra inhibere uenerē pugnatoris galli testiculis an=
serino adipe illitis adalligatisq; pelle arietina tradunt
Item cuiuscunq; galli gallinacei si cum sanguine galli=
nacei lecto subijciantur·Cogunt concipere inuitas setæ:
ex cauda mulæ si inunctis inter se colligentur in coitu·
Qui in urinam canis suam ingesserit: dicitur ad uenerē
pigrior fieri · Mirum & de stellionis cinere (si uerum
est) in linamento inuolutum in sinistra manu uenerem
stimulare·Si transferatur in dextrā inhibere·Item ue=
spertilionis sanguinem collectum flocco suppositumq;
capiti mulierum libidinem mouere: aut anseris linguā
in cibo uel potione sumptam·Phthiriasin a toto corpo=
re pota membrana senectutis anguium triduo necat·
Ac serum exempto caseo potū cum exiguo sale · Caseos
si cerebrum mustellæ coagulo addatur: negant corrum
pi uetustate: aut a muribus attigi·Eiusdēq; mustellæ ci=
nis si detur in offa gallinaceis pullis & columbinis tu
tos esse a mustellis·Iumentorum urinæ tormina uesper
tilione adalligato finiuntur · Vermicatio ter circūlato
uerendis palumbo mirum dictu palumbis emissus mo=
ritur: iumentumq; liberatur confestim·Ebriosis oua no
ctuæ per triduum data in uino: tedium eius adducunt·
Ebrietatem arcet pecudum assus pulmo præsumptus·
Hirundinis rostri cinis cum myrrha tritus & in uino
quod bibatur inspersus: securos præstabit a temulentia·
Inuenit hoc Horus assyriorū Rex· Præter hæc sunt no=
tabilia animalium ad hoc uolumen pertinentium·Grō=
phenam auem in sardinia narrant grui similem ignotā
iam etiam sardis: ut existimo · In eadem prouincia est
ophion ceruis tantum pilo similis : nec alibi nascens·
Iidem auctores nominauere sirugulum·Quod nec qua=
le esset animal: nec ubi nasceretur tradiderunt · Fuisse

quidem non dubito: cum & medicinæ ex eo sint demonstratæ. M. Cicero tradit animalia bituros uocari: qui uites in campania rodant.

De miraculis quarundam bestiarum. Ca. xvi.

r Eliqua mirabilia ex iis quoq; dicemus. Nõ latrari a cane membranã ex secundis canis habentem: aut leporis fimum uel pillos tenentẽ. In culicũ genere muliones non amplius q̃ uno die uiuere. Eosq; qui arborarii pici rostrum habeant: & mella eximant: ab apibus non attingi. Porcos sequi eos a quibus cerebrum corui acceperint in offa. Puluerem in quo se mula uolutauerit corpori inspersum mitigare ardores amoris: Sorices fugari: si unus castratus emittatur. Anguina pelle & sale & farre cum serpillo contritis uno die: deiectisq; cum uino in fauces boum uua maturescente: toto anno eos ualere. Vel si hirũdinum pulli tres tribus offis dentur. Puluere e uestigio anguium collecto sparsas apes ĩ aluearia reuerti. Arietis dextro teste præligato oues tantum gigni. Non lassescere in ullo labore qui neruos ex alis & cruribus gruis habeant. Multas non calcitrare cum uinum biberint. Vngulas tantum mularum repertas: neq; aliam ullam materiam quæ non perroderetur a ueneno stygis aquæ: cum id dãdum Alexandro magno Antipater mitteret memoria dignum est: magna Aristotelis infamia excogitatum. Nunc ad aquatilia reuertemur.

Ad mitigandum ardorem amoris.

Mulas

CAII PLINII SECVNDI
NATVRALIS HISTORIAE LIBER
TRIGESIMVS PRIMVS

PROOEMIVM·

Medicinæ ex aquatilibus· Aquarum mirabilia· Ca·i·

QVATILIVM SEQVVNTVR in medicina beneficia: opifice natura ne in illis quidem cessante: & per undas fluctusq; ac reciprocos æstus amniumq; rapidos cursus improbas exercẽte uires· Nusquam potentia maiore: si uerum fateri uolumus· Quippe hoc elementum cæteris omnibus imperat· Terras deuorant aquæ· Flammas necant· Scandunt in sublime: & cælum quoq; sibi uendicant· Ac nubium obtentu uitalem spiritum strangulant· Quæ causa fulmina elidit: ipso secum discordante mundo· Quid esse mirabilius potest aquis in cælo stãtibus? At illæ ceu parum sit in tantam peruenire altitudinem rapiunt eo secum piscium examina· Sæpe etiam lapides subeũt portantes aliena pondera· Eædem cadentes omnium terra nascentium causa fiunt: prorsus mirabili natura· Si quis uelit reputare ut fruges gignãtur arbores fruticesq; uiuant in cælum migrare aquas animamq; etiam herbis uitalem inde deferre uicta confessione· Oĩs quoq; terræ uires aquarum esse beneficij· Quapropter ante omnia ipsarum potẽtiæ exempla ponemus· Cunctas enim quis mortalium enumerare queat?

De differentia aquarum medicinis: & obseruationibus·cclxvi· Ca·ij·

Micant benigne passimq; in plurimis terris alibi frigidæ: alibi calidæ: alibi inunctæ: sicut in tarbellis aquitanica gente· Exin in pyre=

neis montibus tenui interuallo discernente. Alibi tepidæ gelidæq; auxilia morborũ conferentes. Et e cunctis animalium hominum tantum causa erumpẽtes. Augent numerũ deorũ nominibus uariis urbesq; condunt: sicut puteolos in campania: Statielas in liguria: Sestias in narbonensi prouincia. Nusq̃ tamen largius q̃ in baiano sinu: nec pluribus auxiliandi generibus: aliæ sulphuris: aliæ aluminis: aliæ salis: alie nitri: aliæ bituminis: nonnulla etiã acida salsaue mixtura. Vapore quoq; ipso aliquæ prosunt. Tantaq; est uis ut balneas calefaciant: ac frigidam etiam in solis feruere cogant: quæ in baiano possideanæ uocantur nomine accepto a Claudii Cæsaris liberto: Obsonia quoq; percoquũt. Vaporant & in mari ipso quæ Licinii Crassi fuere. Mediosq; inter fluctus existit aliquid ualitudini salutare. Iam generatim neruis ꝓsunt pedibusue: aut coxendicibus: aliæ luxatis fractisue. Inaniunt aluos. Sanant ulcera. Capiti auribusq; priuatim medentur. Oculis uero ciceronianæ. Digna memoratu uilla est ab auerno lacu puteolos tendentibus ĩposita littori: celebrata porticu ac nemore. Quã & uocabat. M. Cicero academiã ab exemplo athenarũ ibi compositis uoluminibus eisdem nominibus. In qua & monumentũ sibi instaurauerat. Ceu uero nõ & in toto terrarũ orbe fecisset. Huius in parte prima exiguo post obitum ipsius. Antistio uetere possidente eruperũt fontes calidi per quã salubres oculis celebrati carmine. Laureæ Tulli qui fuit e liberis eius. Vt protinus noscatur etiam ministeriũ eius haustus ex illa maiestate.

Ponam enim ipsum carmen dignum ubiq; & non ibi tantum legi.

Quod tua romanæ uindex clarissime linguæ.
Silua loco melius surgere iussa uiret.

Atq; academiæ celebratam nomine uillam
Nunc reparat cultu sub potiore uetus.
Hic etiam apparent lymphæ non ante repertæ.
Languida quæ infuso lumina rore leuant.
Nimirum locus ipse sui Ciceronis honori
Hoc dedit: hac fontes cum patefecit ope.
Vt quoniam totum legitur sine fine per orbem:
Sint plures oculis quæ medeantur aquæ.

In eadem campaniæ regione sinuessanæ aquæ sterilita=
tem fœminarum & uirorum insaniam abolere produn
tur. In ænaria insula calculosis mederi. Et quæ uocatur
acidula ab teano sidicino quattuor milibus passuum fri
gida. Item in stabiano quæ dimidia uocatur: & in ue=
nafrano ex fonte acidulo. Idem contingit in uelino la=
cu potantibus. Item in syriæ fonte iuxta taurum mon=
tem. Auctor est M. Varro. Et in phrygiæ gallo flumine
Callimachus. Sed in potando necessarius modus: ne lym
phatos agat. Quod in æthiopia accidere iis qui e fonte
rubro biberint Ctesias scribit. iuxta romam albulæ aquæ
uulneribus medentur. Prægelidæ eæ. Sed subcutilæ in sa
binis gelidissimæ suctu quodam corpora inuadunt ut ꝓ
pe morsus uideri possit. Aptissimæ stomacho: neruis uni
uerso corpori. Tespieorum fons conceptus mulieribus re
præsentat. Item in arcadia flumen elatum. Custodit au
tem partum linus fons in eadem arcadia abortus fieri
non patitur. E diuerso in pyrrha flumen quod aphrodi=
sium uocatur: steriles facit. Lacus Amphion uitiligines
tollit. Varro auctor est Titium quendam prætura fun=
ctum marmorei signi faciem habuisse propter id uitium
Cidnus ciliciæ amnis podagricis medetur: sicut apparet
in epistola Cassij Parmensis ad M. Antonium. Contra
aquarum culpam in troezene: omniũ pedes uitia sentiũt.

Tungri ciuitas galliæ fontē habet insignem plurimis bullis stillantem: ferruginei saporis quod ipsum non nisi in fine potus intelligitur. Purgat hic corpora. Tertianas febres discutit: calculorumq; uitia. Eadē aqua igne admoto turbida fit. Ad posterū rubescit. Leucogei fontes inter puteolos & neapolim oculis & uulneribus medentur. Cicero in admirandis posuit reatinis tantū paludibus ungulas iumentorum indurari. Eudicus in hestiæa euthice fontes duos tradit esse: ceronem: ex quo bibentes oues nigras fieri: mellem ex quo albas: ex utroq; autem uarias. Theophrastus in thurijs crathin candorem facere: sabyrim nigriciam bobus ac pecoribus. Quin & homines sentire differentiam eam. Nam qui sabyrim bibant: nigriores esse: durioresq; & crispo capillo: Qui ex cratide candidos: mollioresq; ac porrecta coma. Item in macedonia quæ uelint sibi candida nasci ad haliachmō ducere. Quæ nigra aut fusca ad axiū. Idē oīa fusca quibusdā in locis tradit nasci: & fruges quoq;: sicut in messapijs. At ī lusis archadiæ quodā fonte mures terrestres bibere & conuersari. Erythris aleos amnis pilos gignit ī corporibus. In boeotia ad trophonium deum iuxta flumen orchomenon duo sunt fontes: quorū alter memoriā: alter obliuionē affert: inde numinibus inuentis. In cilicia apud oppidū iusgū riuus fluit unus: ex quo bibentiū subtiliores sensus fieri Varro tradit. In cea insula fontem esse qui hebetes facit. Zame in africa ex quo canoras uoces. Vinum tedio uenire ijs qui ex clitorio lacu biberint. At Eudoxus & Theopompus inebriari fontibus ijs quos diximus asserunt. Mutianus andric fonte Liberipatris statis diebus septenis eiusdem diei uinum fluere. Si auferatur e conspectu templi sapore in aquam transeunte. Polyclytus ex=

plere olei uicem iuxta solos ciliciæ fontem. Theophrastus hoc idem fieri in æthiopia eiusdem uirtutis fonte lycos in indiæ terris fontem esse cuius aqua lucernæ ardeant. Idem ecbathanis traditur. Theopompus in scotussis lacum esse dicit: qui uulneribus medetur. Iuba in troglodytis lacum insanum malefica ui appellatum: ter die fieri amarum salsumq;: ac deinde dulcem: totiensque etiam noctu scatentem albis serpentibus uicenum cubitorum. Idem in Arabia quoq; fontem exilire tanta ui ut nullum non pondus impactum respuat. Theophrastus marsyæ fontem in phrygia ad celenarum oppidum saxa egerere. Non procul ab eo duo sunt fontes Clæon & Gelon: ab effectu græcorum nominum dicti Cyzice fons Cupidinis uocatur: ex quo potantes amorem deponere Mutianus credit. Clannone est fons calidus citra summum feruorem qui in unum additus triduo calorem potionis custodit in uasis. Sunt & mattiaci in Germania fontes calidi trans rhenum quorum haustus triduo feruet. Circa margines uero punicem faciunt aquæ. Quod si quis fide carere ex iis aliqua arbitratur: discat in nulla parte naturæ maiora esse miracula: quanquam inter initia operis abunde multa rettulimus. Ctesias tradit siderum uocari stagnum in indis in quo nihil innatet. sed omnia mergantur. Celius apud nos in auerno ait etiam folia subsidere. Varro aues quæ euolauerint emori. Contra in africæ lacu apuscidamo omnia fluitant: nihil immergitur. Item in siciliæ fonte pintia: ut Apion tradit. Et in medorum lacu puteoque Saturni. Neptuni fons limite transire solet in loca uicina portendens aliquid. Mirum quoq; est quod cum piscibus transit. Responsa ab iis petunt incolæ cibo: quem rapiunt annuentes. Si uero euen-

tum negent: caudis abigunt. Amnis olachas in bithinia Brietum alluit: hoc est & templo & deo nomen cuius gurgite periuri notantur pati uelut flammam urẽtem. In cantabria fontes tamarici in augurio habentur. Tres sunt octonis pedibus distantes. In unum alueum coeunt uasto amne. Singulis siccantur duodecies diebus: aliquando uicies citra suspicionem ullam aquæ: cum sit illis uicinus fons sine intermissione largus. Dirumq; est non profluere eos aspicere uolẽtibus: sicut proxime. Lartio Licinio legato post præturam post septem dies accidit. In iudæa riuus sabbatis omnibus siccatur. E diuerso miracula alia dira Ctesias in armenia scribit esse fontem: ex quo nigros pisces illico mortem afferre in cibis. Quod ex citra Danubij exortum audiui: donec ueniatur ad fontem alueo appositum: ubi finitur id genus pisciũ. Ideoq; ibi caput eius amnis intelligitur fama. Hoc idẽ & in lydia in stagno nympharum tradunt. In archadia ad pheneum æqua profluit e saxis styx appellata: quæ illico necat ut diximus. Sed esse pisces paruos in ea tradit Theophrastus lætales & ipsos: quod non in alio genere mortiferorum fontium. Necare aquas Theopompus & in trechea apud cychros dicit. Lycus in leõtinis tertio die si quisquam biberit. Varro ad soractem scripsit esse fontem: cuius sit latitudo quattuor pedum: sole oriente eum exundare feruenti similem: auesq; quæ gustauerint: iuxta mortuas iacere. Namq; & hæc insidiosa conditio quod quædam etiam blandiũtur aspectu ut ad nonacrin archadiæ. Omnino enim nulla deterrent qualitate: sed hanc putauit nimio frigore esse noxiam: utpote cum profluens ipsa lapidescat. Aliter circa Thessalica tempe: quoniam uisus omnibus terrori est. Traduntq; etiam æs ac ferrum erodi illa aqua. Pro

fluit: ut medicauimus breui spacio· Mirumq; siliqua siluestris amplecti radicibus fontem euȝ dicitur: semper florens purpura· Et quædam sui generis herba in labris fontis uiret· In macedonia non procul ab Euripidis poetæ sepulchro duo riui confluunt: alter saluberrimi potus alter mortiferi· In perperenis fons est: qui quacunq; rigat lapideam facit terram· Item calidæ aquæ in euboea· Lebedon nanq; alluit riuus: in quo saxa in altitudinem crescunt· in eurymenis deiectæ coronæ in fontem lapides fiunt· In collosis flumen est: in quo lateres coniecti lapides extrahuntur· In scyretico metallo arbores quæcunq; flumine alluuntur saxa fiunt cum ramis· Distillantes quoq; guttæ in lapides durescunt· In antris coryciis· naȝ mieze in macedonia etiam pendentes ĩ ipsis cameris· At in corintho cum decidere in quibusdam speluncis utroq; modo columnas faciunt: ut in phausia chersonnesi rhodo in antro magno etiam discolori aspectu· Et hactenus contenti simus exempli·

De qualitate aquarum: in salubritate uel commoditate earum

Ca·iij·

q Væritur iter medicos cuius generis aquæ sint utilissimæ· Stagnantes: pigrasq; merito damnant: utiliores quæ profluũt existimãtes· Cursu eniȝ percursuq; ipso extenuari atq; proficere· Eoq; miror cisternarum ab aliquibus maxime probari· Sed ii rationem afferunt: quoniam leuissima sit imbrium aqua: ut quæ subire potuerit ac pendere in aere· ideoq; & niues præferuntur imbribus: niuibusq; etiem glacies uelut ad infinitum cocta subtilitate· Leuiora eniȝ hæc esse & glaciem multo leuiorem aqua· Horum sententiam refellere interest uitæ· In primis enim leuitas illa depræhen=

di aliter quam sensu uix potest: nullo pene momento põ
deris aquis inter se distantibus. Nec leuitatis in pluuia
aqua argumentum est subisse eam in cælum: cum etiam
lapides subire appareat: cadensq; inficiatur halitu ter
ræ. Quo fit ut pluuiæ aquæ sordium inesse plurimũ sen
tiatur: citissimeq; ideo calefiat aqua pluuia. Niuem
quidem glaciemq; subtilissimum elementi eius uideri
miror: apposito grandinum argumento e quibus pesti=
lentissimum potum esse conuenit. Nec uero pauci in=
ter ipsos e contrario: ex gelu ac niuibus insaluberri=
mos potus prædicant: quoniam exactum sit inde: quod
tenuissimum fuerit. Minui certe liquorem omnem con=
gelatione deprehenditur: & rore nimio scabiem fieri.
Pruina uredinem cognatis & niuis causis. Pluuias qui=
dem aquas celerrime putrescere conuenit: minimeq; du=
rare in nauigatione. Epigenes autem aquam quæ septies
putrefacta purgata sit: perhibet amplius non putresce=
re. Nam cisternas etiã medici confitentur inutiles aluo
duricias facientes faucibusq; etiam limi non aliis inesse
plus: aut animalium quæ faciunt tedium confitendum
habent. Nec statim amnium utilissimas esse: sicuti nec
torrentium ullius: lacusq; pluribus salubres maxime.
Quædam igitur & huius generis aptissimæ aliæ ali=
bi. Parthorum reges ex coaspe & euleo tantum bi=
bunt. Eæ quamuis in longinqua comitantur illos. Et
horum placere potum non quia sint amnes apparet:
quoniam nec e tigri nec euphrate: nec e multis aliis
bibunt. Limus aquarum uitium est: si tamen idem am=
nis anguillis scateat: salubritatis indicium habetur. Si=
cuti frigoris tineas in fonte gigni. Ante omnia dam
nantur amaræ: & quæ scobem statim implent: quod
euenit troezene. Nam nitrosas atq; salmacidas & fæ

eulentas in desertis rubrum mare petentes addita po=
lenta utiles intra duas horas faciunt: ipsaq; uescuntur
polenta. Damnantur in primis fontes qui cœnum faci
unt: quiq; malum colorem bibentibus referunt: & si ua
sa ære inficiunt: aut si legumina tarde percoquunt. Si
liquatæ leniter terram relinquunt: decoctæq; crassis ob=
ducunt uasa crustis. Est etiamnum uitium non fœtidæ
modo uerum omnino quicquam recipientis iucundũ sit
illud licet gratumq;: & ut sæpe ad uicina lactis acce=
dens. Aquam salubrem aeri quam simillimam esse opor
tet. Vnus in toto orbe traditur fons aquæ iucunde olen=
tis in mesapotamia cabure. Fabulæ rationem afferunt:
quoniam eo iuno perfusa sit. De cætero aquarum sa=
lubrium sapor odorue nullus esse debet. Quidam sta
tera iudicant de salubritate: frustrante diligentia: quan
do per rarum est ut leuior sit aliqua. Certior subti=
litas inter pares meliorem esse quæ calefiat: refrigere=
turq; celerius. Quin exhaustam uasis ne manus pen=
deant depositisq; in humum tepescere affirmant. Ex
quonam ergo genere maxime probabilis contingit? Pu=
teis nimirum ut in oppidis constare uideo. Sed ijs qui=
bus exercitationis ratio crebro haustu contingit: &
illa tenuitas colante terra. Salubritati hæc satis sunt. Fri
gori & opacitas necessaria. Vt quæ cælum uideant su=
per omnia obseruatio una. Eadem & ad perrennita
tem pertinet: ut illa uado exiliat uena non e lateri=
bus. Nam ut tactu gelida sit: etiam arte contingit. Si
etiam expressa in altum: aut e sublimi deiecta uerbe
ratu corripiat aera. In natando quidem spiritum conti=
nentibus frigidior sentitur eadem. Neronis principis in
uentũ est decoquere aquam: uitroq; demissã in niues re
frigerare. Ita uoluptas frigoris contingit sine uitijs ni=

uis. Omnem utiq; decoctam utiliorem esse conuenit. Itē calefactā magis refrigerari subtilissimo inuento. Vitiosæ aquæ remedium est si decoquatur ad dimidias partes. Aqua frigida iniecta sistitur sanguis. Aestus in balneis arcetur si quis ore teneat. Quæ sunt haustu frigidissimæ non perinde & tactu esse alternante hoc bono multi familiari exemplo colligunt. Clarissima aquarum omniū in toto orbe frigoris salubritatisq; palma præconio urbis martia est: inter reliqua deum munera urbi tributa. Vocabatur hæc quondam aufeia. Fons autem ipse piconia. Oritur in ultimis montibus pelignorū. Transit marsos & fucinum lacum romam non dubie petens. Mox specu mersa in tiburtina se aperit nouem milibus passuum fornicibus structis perducta. Primus eam in urbem ducere auspicatus est Ancus Matius unus e regibus. Postea Q. Martius rex in prætura. Rursusq; restituit. M. Agrippa. Idem & uiginem adduxit ab octaui lapidis diuerticulo: duo millia passuum prenestina uia. Iuxta ē herculaneus riuus: quem refugiens uirginis nomen obtinuit. Horum amnium comparatione differentia supradicta deprehenditur cum quantum uirgo tactu tantum præstet martia haustu. Quanquam utriusq; iamprideꝫ urbi periȷt uoluptas ambitione auaritiaq; in uillas ac suburbana detorquentibus publicam salutem. Non abre sit querendi aquas iunxisse rationem. Reperiuntur in cō uallibus maxime: & quodam conuexitatis cardine aut montium radicibus. Multi septentrionales ubiq; partes aquosas existimauere. Qua in re uarietatem naturæ aperuisse conueniet. In hyrcanis montibus a meridiano latere non perluit. Ideo siluigeri ab aquilonis tantum parte sunt. At olympus ossa: parnasus: appenninus: alpes: undiq; uestiuntur: amnibusq; perfunduntur. Aliqui ab aus

stro sicut in creta albi montes. Nihil ergo in iis perpetuæ obseruationis indicabitur. Aquarum sunt notæ iuncus, aut harundo: aut herba de qua dictum est. Multumq; alicui loco pectore incubans rana. Salix enim erratica & alnus aut uitex aut hedera sponte proueniunt & corriuatione aquæ pluuiæ in locum humiliorem e superioribus defluentis augurio fallaci. Certior multo nebulosa exhalatio est ante ortum solis longius intuentibus. Quod ex edito quidam speculantur proni terram mento attingẽte. Est & peculiaris æstimatio peritis tantum nota: quam feruentissimo æstu sequuntur dieiq; horis ardentissimis: qualis ex quoq; loco repercussus splendeat. Nam si terra sitiente humidior est ille: indubitata spes promittitur. Sed tanta intentione oculorum opus est ut indolescat. Quod fugientes ad alia experimenta decurrunt loco in altitudinem pedum quinq; defosso. Ollisq; e figulino opere crudis: aut peruncta pelui ærea cooperto lucernaq; ardente concamerata frondibus: dein terra. Si figulinum humidum ruptumue: aut in ære sudor uel lucerna sine defectu olei restincta: aut etiam uellus lanæ madidum reperiatur: non dubie promittunt aquas. Quidam & igne prius excolunt locum: tanto efficaciore uasorum argumento. Terra uero ipsa promittit candicantibus maculis aut tota glauci coloris. In nigra enim scatu rigines non fere sunt perennes. Figulari creta semper adimitur spes. Nec amplius puteum fodiunt coria terræ obseruantes: ut a nigra descendat ordo supradictus. Aqua semper dulcis in argilosa terra frigidior in tofo. Namq; & hic probatur. Dulces enim leuesq; facit: & colando continet sordes. Sabulũ exiles limosasq; promittit. Glarea incertas uenas: sed boni saporis. Sabulum masculum & arena carbunculosa certas stabilesq; & salubres. Ru

bra saxa optimas speiq; certissimæ. Radices montium saxosæ: & silex: hoc amplius rigentes. Oportet autem fodientibus humidiores assidue respondere glebas: faciliusq; ferramēta descendere. Depressis puteis sulphurata uel aluminosa occurrentia putearios necant. Experimentum huius periculi est demissa ardens lucerna si extinguatur Tunc secundum puteum dextra ac sinistra fodiuntur æstuaria: quæ grauiorem illum halituz recipiant. Fit & sine his uitiis altitudine ipsa grauior aer: quam emendant assiduo linteorum iactatu euentilando cum ad aq̄ euentum est sine arena opus surgit ne uenæ obstruantur Quædam aquæ uere statim incipiente frigidiores sunt: quarum non in altum origo est: hybernis enim constant imbribus. Quædam canis ortu sicut in macedonia appa ret. Vtrunq; ante oppidum pellam. Incipiente enim æstate frigida est palustris: dein maximo æstu in excelsioribus oppidi riget. Hoc & in chio euenit. Simili ratione portus & oppidi Athenis enneacrunos nymbosa æstate frigidior est: quam puteus in Iouis horto. At ille siccitatibus riget.

Aquarum subito nascentium: aut desinentiū. Ca. iiii.

m Axime autem putei circa arcturum. Nam ipsa æstate deficiunt: omnesq; quatriduo eo subsidunt. Iam uero multi hyeme tota ut circa olympum uere primum aquis redeuntibus. In sicilia quidem circa messanam & mylas hyeme in totum inarescunt fontes. Aestate exundant: amnemq; faciunt. Apolloniæ in ponto fons iuxta mare æstate tantum superfluit: & maxime canis ortu: parcius si frigidior sit æstas. Quædam terræ imbribus sicciores fiunt: uelut in narniensi agro: quod admirandis suis inseruit. M. C: siccitate lutum fieri prodens: imbre autem puluerem. Omnis

aqua hyeme dulcior est· Aestate autem minus· Autumno minime· Minusq; per siccitates· Neq; æqualis amnium plerunq; gustus est· Magna aluei differentia· Quippe tales sunt aquæ qualis terra per quam fluũt· Qualesq; herbarum quas lauant succi· Ergo iidem amnes parte aliqua reperiuntur insalubres· Mutant saporem & influẽtes riui ut borysthenem: uictiq; diluuntur· Aliqui uero & imbre mutantur· Ter accidit in bosphoro: ut salsi deciderẽt: necarentq; frumenta· Totiens & nili rigua pluuiæ amara fecere: magna pestilentia ægypti· Nascuntur fontes decisis plerunq; siluis: quos arborum alimenta cõsumebant· Sicut in hemo obsidente gallos Cassandro: cum ualli gratia siluas cecidissent· Plerunq; uero damno si torrentes corriuantur detracta collibus silua continere nymbos: ac digerere consueta· Et colli moueriq; terram callumq; summæ cutis solui aquarum interest· Proditur certe in creta expugnato oppido: quod uocabatur arcadia: cessasse fontes: amnesq; qui ĩ eo situ multi erãt· Rursus condito post sex annos emersisse: uti quæq; cœpissent partes coli

Obseruatio historica· Ca· v·

t Erræ quoq; motus profundunt sorbentq; aquas: sicut circa pheneum arcadiæ quinquies accidisse constat· Sicut: & in Corico monte amnis erupit: postea quam cœptus est coli· Illa mutatio mirabilis: nulla euidente causa paret: sicut in magnesia calidas factas frigidas alias non mutato sapore· Et in caria ubi Neptunni templum est amnis qui fuerat ante dulcis mutatus in salem· Est & illa miraculi plena arethusam syracusis fimum redolere per olympia: uerig; simile: quoniam alpheus in ea insula sub ima maria per-

meet. Rhodiorum fons in cherronneso nono ãno purgamenta egerit. Mutantur & colores aquarum: sicut babyloniæ lacus æstate rubras habet diebus undecim. Et borysthenes æstatis temporibus cæruleus fertur: quanquã omnium aquarum tenuissimus. Ideoq; innatans hypani In quo & illud mirabile. Austris flantibus superiorem hypanum fieri. Sed tenuitatis argumentum: & aliud ẽ: quod nullum halitum non modo nebulam emittit. Qui uolunt diligentes circa hoc uideri: dicunt aquas grauiores post brumam fieri.

Ratio aquæ ducendæ: & quomodo medicatis utendum: & quid prosit nauigatio: & medicinæ aquæ marinæ. Ca. vi.

c Aeterum a fonte duci fictilibus tubis: utilissimum est: crassitudine binum digitorum commissuris pyxidatis ita ut superior intret calce uiua ex oleo leuigatis. Libramẽtum aquæ in centenos pedes sursum elici: minimum erit si uno cuniculo ueniet in binos actus: laminæ esse debebunt per quas surgere in sublime opus fuerit: e plumbo: subit altitudinem exortus sui: ut si longiore tractu ueniat: subeat crebra: descendatq; libramenta ne pereant. Fistulas denum pedum longitudinis esse: legitimum est. Et si quinariæ erunt: sexagena pondo pendere. Si octonariæ centena. Si denariæ centena uicena. Ac deinde ad has portiones. Denaria appellatur: cuius laminæ latitudo anteq̃ curuetur digitorum decem est: dimidioq; eius quinaria. In omni anfractu enim collis quinariam fieri: ubi dometur impetus: necessarium est. Item castella prout res exiget. Homerum calidorum fontium mentionem non fecisse demiror: cum alioquin lauari calida frequẽter indicaret: uidelicet quia medicina tunc non erat hæc: quæ nunc aquarũ perfugio

utitur·Est autem utilis sulphurata neruis· Aluminata paralyticis:aut simili morbo solutis· Bituminata aut nitrosa qualis cutilia utilis est bibẽdo:atq; purgationibus·Pleriq; in gloria ducunt:plurimis horis perpeti calorem earũ:quod est inimicissimũ'· Nãq; paulo diutius q̃ balneis uti oportet· Ac postea frigida dulci sine oleo discedẽtibus:quod uulgus alienũ arbitratur· Iccirco nõ Jacobus alibi corporibus magis obnoxijs· Quippe & uastitate odoris capita replentur: & frigore infestantur sudantia:reliqua corporũ parte mersa· Similis error quo quidam plurimo potu gloriantur· Vidiq; iam turgidos bibendo:in tantum ut annuli integerentur cute:cum reddi non posset hausta multitudo aquæ·Nec hoc ergo fieri conuenit sine crebro salis gustu·Vtũtur & cœno fontium ipsorum utiliter: sed ita si illitum sole inarescat· Nec uero omnes quæ sint calidæ:medicatas esse ereden=dum:sicut in egesta siciliæ:larissa troadæ magnesia:melo:lipara· Nec decolor species æris argentiue(ut multi existimauere)medicaminum argumentum est·Quando nihil eorum in patauinis fontibus ne odoris quidẽ differentia aliqua deprehenditur·Medendi modus idem & in marinis erit:quæ calefiunt ad neruorum dolores:ferruminat & fracturas ossaq; contusa· Item ad corpora siccanda·Qua de causa & frigido mari utuntur· Præterea est alius usus multiplex·Principalis uero nauigangi phthisi affectis ut diximus: aut sanguinem egerentibus:sicuti proxime Anneũ Gallionem fecisse post consulatum meminimus·Neq; enim ægyptus propter se petitur:sed propter longinquitatem nauigãdi· Quin & uomitiones ipsæ instabili uolutatione commotæ pluribus morbis capitis oculorum: pectoris medentur· Omnibusq; propter quæ helleborum bibitur· Aquam uero

maris per sese efficaciorem discutiendis tumoribus pu=
tant medici: si illa decoquatur hordeacea farina ad pa
rotidas. Emplastris etiam maxime albis & malagma=
tis miscent. Prodest & infusa cerebro ictu. Bibitur
quoq; quãuis non sine iniuria stomachi ad purganda
corpora bilemq; atram: aut sanguinem concretum red=
dendum alterutra parte. Quidam & in quartanis de=
dere eam bibendã. Et in tenasmis: articularibusq; mor
bis asseruatam: & in hoc uetustate uirus deponentẽ.
Aliqui decoctam: omnes ex alto haustam: nullaq; dul
ciũ mixtura corruptam. In quo usu praecedere uomi=
tum uolunt. Tunc quoq; acetum aut uinum aqua mi=
scent. Qui puram dedere rhaphanos super mandi ex
mulso aceto iubent: ut ad uomitiones reuocent. Cly=
steribus quoq; marinam infundunt tepefactam. Te=
stium quidem tumori fouendo: non aliud praeferunt.
Item pernionum uitio ante ulcera. Simili modo pru=
ritibus: psoris: & lichenum curationi. Lendes quoq;
& tetra capitis animalia hac curantur. Et liuentia
reducit eadem ad calorem. In quibus curationibus post
marinam aceto calido fouere: plurimũ prodest. Quin
& ad ictus uenenatos salutaris intelligitur: ut pha=
langiorum & scorpionum: & ptyadae aspide resper
sis. Calida autem in ijs assumitur. Suffitur eadem
cum aceto capitis doloribus. Tormina quoq; & cho=
leram calida infusa clysteribus sedant. Difficilius per
frigescunt marina calefacta. Mammas rigentes: prae=
cordia: maciemq; corporis piscinae maris corrigunt.
Aurium dolores: capitis grauitates: cum aceto fer=
uentium uapor. Rubiginem ferro marinae celerrime
exterunt. Pecorum quoq; scabiem sanant: lanasq; emol
liunt. Nec ignoro haec mediterraneis superuacanea ui=

deri posse. Verum & hæc cura præuidit inuenta ratione qua sibi quisq; aquam maris faceret. Illud in ea ratione mirum si plusquam sextarius salis cum quattuor aquæ sextarijs mergatur: uinci aquam: salemq; non liquari. Cætero sextarius salis cum quattuor aquæ sextarijs salsissimi maris uim & naturam implet. Moderatissimum autem putant supradictam aquæ mẽsuram octonis cyathis salis temperari: quoniam ita & neruos calefaciat: & corpus non exasperet. Inueteratur quod uocatur thalassomeli æquis portionibus maris: mellis imbris ex alto: & ad hunc usum aduehunt fictiliq; uase & picato condunt. Prodest ad purgationes maxime sine stomachi uexatione & sapore grato & odore. Hidromeli quoq; ex ĩbre puro cũ melle tẽperabatur quõdã quod daretur appetẽtibus uinũ ægris: ueluti innocẽtiore potu. Dãnatũ iã multis ãnis ijsdem uitijs quibus uinũ: nec ijsdẽ utilitatibus. Quia sæpe nauigãtes defectu aquæ dulcis laborant. Hæc quoq; subsidia demõstrabimus. Expãsa circa nauim uellera madescũt accepto halitu maris qbus humor dulcis exprimitur. Itẽ demissæ reticulis ĩ mari cõcauæ e cæra pilæ: uel uasa inania obturata dulcem intra se colligunt humorẽ. Nam in terra marina aqua argilla percolata dulcescit. Luxata hominũ corpora & quadrupedũ natãdo in cuiuslibet generis aquã facillime in artus redeunt. Est & in metu pegrinãtiũ: ut tentẽt ualitudinẽ aquæ ignotæ. Hoc cauẽt a balneis egressi statĩ frigidã suspectã hauriẽdo. Muscus qui ĩ aqua fuerit podagris illitus pdest. Itẽ oleo admixto talorũ dolori: tumoriq;. Spumaq; aquæ affrictu uerrucas tollit. Necnõ arena littorũ maris pcipue tenuis & solibus cãdẽs in medicina est siccãdis corporibus coopertis hydropicorũ: aut rheumatismos sentien-

Mira

tium. Et hactenus de aquis. Nūc & de aquatilibus. Ordiemur autem ut in reliquis a principalibus eorū: quæ sunt sal & spongia.

De generibus salis: & confecturis: & medicinis: & obseruationibus. Ca. vij.

Sal omnis aut fit: aut gignitur. Vtrūq; pluribus modis: sed causa gemina: coacto humore uel siccato. Siccatur in lacu tarentino æstiuis solibus: totumq; stagnū in salem abijt modicū alioquin altitudine genua non excedens. Item in sicilia in lacu qui cocanicus uocatur: & alio iuxta gelam. Horum extremitates tantum inarescunt: sicut in phrygia cappadocia. Aspendi ubi largius coquitur & usq; ad mediū lacum. Aliud etiam in eo mirabile: quod tantūdem noctu subuenit: quantum die auferas. Omnis est alius sal munitus: atq; nō gleba est. Aliud genus ex aquis maris sponte gignitur spuma in extremis littoribus ac scopulis relicta. Hæc enim omnis rore densatur. Et est acrior quæ in scopulis inuenitur. Sunt etiānum naturales differentiæ tres. Nanq; in bactris duo lacus uasti: alter ad scythas uersus: alter ad arios sale æstuant. Sicut ad citium in cypro & circa memphin extrahunt lacu: dein sole siccant. Sed & summa fluminū densantur in sale: amne reliquo ueluti sub gelu fluēte: ut apud caspias portas: quæ salis flumina appellantur. Item circa mardos & armenios. Præterea apud bactros amnis ochus & oxus ex appositis montibus deferūt salis ramenta. Sunt & in affrica lacus & quidem turbidi salem ferentes. Ferunt quidem & calidi fontes sicut pegasei. Et hactenus habent se genera ex aquis sponte prouenientia. Sunt & montes natiui salis: ut in idis oromenus: in quo lapidicinarum modo cæditur renascens: maiusq; regum

uectigal ex eo est: q ex auro atq; margaritis. Effoditur & e terra: ut palam est humore densato in cappadocia. Ibi quidem caeditur specularium lapidum modo. Pondus magnum glebis: quas micas uulgus appellat. Carrhis arabiae oppido muros domosq; massis salis faciũt: aqua ferruminantes. Inuenit & iuxta pelusium Ptolemaeus rex cum castra faceret: Quo exemplo postea inter aegyptum & arabiam etiam squalentibus locis coeptus est inueniri detractis arenis. Qualiter & per africae sitientia usq; ad Hamonis oraculum. Is quidem crescens cum luna noctibus. Nam cyrenaici tractus nobilitantur hammoniaco & ipso quia sub arenis his inueniatur: appellato. Similis est colore alumini: quod schiston uocant: longis: neq; perlucidis: ingratus sapore: sed medicinae utilis. Probatur quam maxime perspicuus rectis scissuris insigne. De quo proditur: quod leuissimus intra specus suos in lucem uniuersam prolatus: uix credibili pondere ingrauescat. Sed causa euidens cuniculorum spiritu madido sic adiuuante mollientes ut adiuuant aquae. Adulteratur sicculo: quem cocanicum appellauimus: necnõ & cyprio mire simili. In hispania quoq; citeriore egelaste caeditur glebis pene translucẽtibus. Cui iampridem palma a plerisq; medicis inter omnia salis genera perhibetur. Omnis locus in quo reperitur sal: sterillis est: nihilq; gignit: & in totum sponte nascens. Inter haec sunt factitij uaria genera. Vulgaris plurimusq; in salinis mari adfuso: non sine aquae dulcis riguis: sed imbre maxime iuuãte: ac super omnia sole multo: non aliter inarescens. Africa circa uticam construit aceruos salis ad collium speciem. Qui uero sole lunaq; induruere. nullo humore liquescunt: uixq; etiam ferro caeduntur. Fit tamen & in creta sine riguis in salinas

mare infundentibus. Et circa ægyptum ipso mari in flu
ente in solum ut credo nilo succosum. Fit & e pu-
teis in salinas ingestis. Prima densatio babyloniæ in
bitumen liquidum cogitur: oleo simile: quo & in lu-
cernis utuntur. hoc detracto subest sal. & in cappado
ciæ puteis ac fonte quem in salinas ingerunt. In chao-
nia excoquunt aquam ex fonte: refrigerandoq; salem
faciunt inertem nec candidum. Galliæ germaniæq; ar-
dentibus lignis aquam salsam infundunt. Hispaniæ
quadam sui parte e puteis hauriunt muriam appellan-
tes. Et illi quidem etiam lignum referre arbitrantur.
Quercus optima ut quæ per se cinere sincero uim salis
reddat. Alibi corylus laudatur. Ita infuso liquore sal-
so. Carbo etiam in salem uertitur. Quicunq; ligno con-
ficitur sal niger est. Apud Theophrastum inuenio im
brios harundinis & iunci cinerem decoquere aqua so-
litos: donec exiguum superest humoris. Quin & e
muria salsamentorum recoquitur: iterumq; consumpto
liquore ad naturam suam redit uulgo e menis iucundis-
simus. Marinorum maxime laudatur cyprius a sala-
mine. At e stagnis tarentinus: Ac eriguis phrygius:
qui tattæus uocatur. Hi duo oculis utiles. A cappado-
cia uero qui in laterculis affertur: cutis nitorem dici-
tur facere. Magis tamen extendit is quem citticum ap
pellauimus. Itaq; a partu uentrem eo cum melanthio
illinũt. Salsissimus sal qui siccissimus suauissimus om-
nium tarentinus atq; candidissimus. Et de cætero fra
gilis qui maxime candidus. Pluuia dulcescit omnis.
Suauiorem tamen rores faciunt. Sed copiosum aqui-
lonis flatus. Austro non nascitur. Flos uero salis nõ
fit: nisi aquilonibus. In igni nec crepitat: nec exilit tra
gasæus: neq; acanthius ab oppido appellatus. Nec ul-

lius spuma: aut ramentum: aut tenuis. Agrigentinus ignium patiens: ex aqua exilit. Sunt & colorum differentiæ. Rubet memphi. Ruffus est circa oxum. Centuripis purpureus. Circa gelam in eadem sicilia tanti splendoris: uti imaginem recipiat. In cappadocia croceus effoditur translucidus & odoratissimus. Ad medicinæ usus antiqui tarentinum maxime laudabant. Ab hoc uero quæcunq; e marinis ex genere eo: præcipue spumeum. Iumentorum uero & boum oculis tragaseum: & beticum. Ad hoc obsonium & cibum utilior quisquis facile liquescit. Item humidior: minorem enim amaritudinem habent: ut atticus & euboicus. Seruandis carnibus aptior acer & siccus: ut megaricus. Conditur etiam odoribus additis & pulmentarii uicem implet excitans auiditatem: inuitansq; in omnibus cibis: ita ut sit peculiaris ex eo intellectus inter innumera condimenta. Ita est in mandendo quæsitus garo. Q ui & pecudes armentaq; & iumenta sale maxime solicitantur ad pastum: multo largiores lacte: multoq; gratiore etiam in caseo dote. Ergo hercule uita humanior sine sale nequit degere: adeoq; necessarium elementum est: ut transierit intellectus ad uoluptates animi quoque. Nam ita sales appellantur: omnisq; uitæ lepos & summa hylaritas laborumque requies non alio magis uocabulo constat. Honoribus etiam militiæque interponitur salariis inde dictis: magna apud antiquos auctoritate: sicut apparet ex nomine salariæ uiæ: quoniã illa sal in sabinos portari consuerat. Ancus Martius rex salis modia sex millia in congiario dedit populis: & salinas primus instituit. Varro etiam pulmentarii uice usos ueteres auctor est. Esitasse enim salem cum pane: & caseo: ut prouerbio apparet. Maxime tamen in

sacris intelligitur auctoritas quando nulla conficiuntur sine mola salsa. Salinarum synceritas summam fecit suam differentiam. Quaedam enim fauilla salis: quae leuissima ex eo est & candidissima flos salis appellatur. Et flos quidem salis in totum diuersa res humidiorisq; naturae & crocei coloris aut ruffi ueluti rubigo salis. Odore quoq; ingrato ceu gari dissentiens a sole non modo a spuma. In aegypto inuenitur uideturq; nilo deferri. Et fontibus tamen quibusdam innatat. Optimum ex eo quod olei quandam pinguitudinem reddit. Est enim in sale pinguitudo: quod miremur. Adulteratur autem tingiturq; rubrica: aut plerunq; testa trita. Qui ficus aqua deprehenditur diluente factitium colorem: cum uerus ille non nisi oleo resoluatur: & unguentarii propter colorem eo maxime utantur. Canicia in uasis summa est. Media uero pars humidior ut diximus. Floris natura aspera excalfactoria stomacho inutilis. Sudorem cit. Aluum soluit in uino & aqua acopis & smegmatis utilis. Detrabit & ex palpebris pilos efficacissime. Faeces imae concutiuntur ut color croci redeat. Praeter haec etiamnũ appellatur in salinis salsugo: ab aliis salsilago tota liquida marina aqua salsior ui distans. Aliud etiamnum liquoris exquisiti genus quod garon uocauere intestinis pisciũ caeterisq; quae abiicienda essent: sale maceratis: ut sit illa putrescentium sanies. Hoc olim conficiebatur ex pisce: quem graeci garon uocabant. Capite eius usto suffitu extrahi secundas morantes.

De scombro pisce & muria: & alece Ca. viii

n Vnc e scombro pisce laudatissimum in finibus carthaginis spartarie & cetariis: sociorum appellatur singulis milibus nummum permutantibus congios pene binos. Nec liquor ullus

pene præter unguenta maiore in precio esse cœpit: nobilitatis etiam gentibus. Scombros quidem & mauritania beticaq; & carteia ex oceano intrantes capiunt: ad nihil aliud utiles. Laudatur & clazomene garo. Pompeiq; & leptis. Sicut muria antipolis ac thuria. Iam uero & dalmacia. Vitium huius est alex imperfecta nec colata fæx. Cœpit tamen & priuatim ex inutili pisciculo minimoq; cõfici. Apuam nostri aphyen uocant: quoniam is pisciculus e pluuia nascitur. Foroiulienses piscez ex quo faciunt lupum appellant. Transit deinde in luxuriam creueruntq; genera ad infinitum: sicuti garum ad colorem mulsi ueteris: adeoq; dilutam suauitatem ut bibi possit. Aliud uero ad castimoniarum superstitionez etiam sacris iudæis dicatum: quod fit e piscibus squamma carentibus. Sic alex peruenit ad ostras: echinos: urticas: cammaros: mullorum iocinera. Innumerisq; generibus ad saporem gulæ cœpit sal tabescere. Hæc obiter indicata sint desiderijs uitæ: & ipsa tamen nonnulli usus in medendo. Nanq; & aleæ scabies pectoris sanatur infusa per cutem incisam. Et contra canis morsus draconisq; marini prodest. In linteolis autem cõcerptis imponitur. Et garo ambusta recentia sanantur: si quis infundat ac non nominet garum. Contra canum quoq; morsus prodest: maximeq; crocodili: & ulceribus quæ serpunt: aut sordidis. Oris quoq; & aurium ulceribus aut doloribus mirifice prodest. Muria quoq; siue illa salsugo: spissat: mordet: extenuat: siccat. Dysentericis utilis est etiam si nome intestina corripit. Ischiadicis cœliacis ueteribus infunditur: fotu quoq;: apud mediterraneos aquæ marinæ uicem pensat.

De natura salis & eius medicinis. Ca. ix.

s Alis natura est per se ignea & inimica igni-
bus fugiens eos:omnia erodens. Corpora uero
astringens siccans:alligans. Defuncta autē ac
putrescentia ita uendicans ut durent ea per sæcula. In me-
dendo uero mordens:adurens:repugnans:extenuans:dis
soluens. Stomacho tantum inutilis præterq̃ ad excitan-
dam auiditatem. Aduersus serpentium morsus cum ori-
gano:melle:hysopo. Contra cerastem cū origano:aut ce
dria:aut pice:aut melle. Auxiliatur contra scolopendras
ex aceto potus. Aduersus scorpionum ictus cū quarta par
te lini seminis:ex oleo uel aceto illitus. Aduersus crabro-
nes uero uel uespas similiaq; ex aceto. Ad hetherocrane-
as capitisq; ulcera:& pustulas:papulasue:& incipien
tes uerrucas:cum seuo uitulino. Item oculorum remediis
& ad excrescentes ibi carnes totiusq; corporis pterygia
Sed in oculis peculiariter. Ob id collyriis emplastrisq;
additur. Ad hoc maxime probatur tragasæus aut cauni-
tes. Ex ictu uero suffusis cruore oculis suggillatisq; cum
myrrhæ pari pondere ac melle:aut cum hysopo ex aqua
calida:utq; foueantur salsugine. Ad hæc hispaniensis eli
gitur:contraq; suffusiones oculorum cum lacte in coticu
lis teritur. Priuatim suggillationibus in linteolo inuolu
tus crebroq; ex aqua feruenti impositus. Vlceribus oris
manantibus in linteolo concerpto. Gingiuarum tumori
infricatus. Et contra scabritiem linguæ frictus commi-
nutusq;. Aiunt dentes non erodi neq; putrescere si quis
quottidie mane ieiunus salē contineat sub lingua:donec
liquescat. Lepras idem:& furunculos:& lichenas:&
psoras emendat cum passa uua exempto eius ligno: &
seuo bubulo atq; origano:ac fermento: uel pane: maxi-
me thebaicus. Hic & ad pruritus eligitur. Tonsillis &
uuis cum melle prodest: Q uicunq; ad anginas. Hic am-

plius cum oleo & aceto. Eodem tempore extra fauces il litus cum pice liquida. Emollit & aluum in uino mixtus. Idem noxia: & tinearum genera pellit in uino potus. Aestus balnearum conualescentes: ut tollerari possint linguae subditus praestat. Neruorum dolorem maxime usurpanda obseruatione circa humeros & renes in saccis aqua feruenti crebro madefactus leuat. Colum tormina q; & coxarum dolores potus & in iisdem saccis impositus candens. Podagras cum farina ex melle & oleo tritus. Ibi maxime obseruanda usurpatione qua quidem totis corporibus nihil esse utilius sale & sole dicunt. Itaq; cornea uidemus corpora piscatorum. Sed hoc praecipuum dicatur in podagris. Tollit & clauos pedum. Item perniones. Ambustis ex oleo imponitur: aut commanducatus: pustulasq; reprimit. Ignibus uero sacris ulceribusq;: quae serpunt: ex aceto aut hysopo. Carcinomatis cum uua taminia. Phagedenis ulcerum tritus cum farina hordei super imposito linteolo madente uino. Morbo regio laborantes donec sudent ad ignem contra pruritus quos sentiunt: ex oleo & aceto infricatus iuuat: & fatigatos ex oleo. Multi & hydropicos sale curauere: feruoresq; febrium cum oleo perunxere: & tussim ueterē linctu eius discussere. Clysteribus infudere ischiadicis. Vlceribus excrescentibus uel putrescentibus imposuere. Crocodillorum morsibus ex aceto in linteolis: ita ut batuerentur ante ictum ulcera. Bibitur & contra opium ex aceto mulso. Luxatis imponitur cum farina & melle. Item extuberationibus. Dentium dolori cum aceto fotus & illitus cum resina prodest. Ad omnia autem spuma salis iucundior utilior q;. Sed quicunq; sal acopis additur ad excalfactiones. item smegmaticis ad extendēdam cutem leuandam=

q;. Pecorum quoq; scabiem & boum illitus tollit. Datusq; lingendus. & oculis iumentorum inspuitur. Hæc & de sale dicta sint.

De nitri generibus: & confecturis: & medicinis: & obseruationibus. Ca. x.

n On est differenda & nitri natura non multum a sale distans: & eo diligentius dicenda: quia palam est & medicos qui de eo scripsere: ignorasse naturam. Nec quęquam Theophrasto diligentius tradisse. Exiguum fit apud medos canescentibus siccitate cõuallibus: qd' uocant halmiraga. Minus etiam in thracia iuxta philippos sordidum terra: qd' appellãt agrium. Nam quercu cremata nũq̃ multũ factitatum ẽ: & iampridem in totum omissum. Aquæ uero nitrosæ pluribus locis reperiũtur: sed sine uiribus densandi. Optimum copiosumq; in clitis macedoniæ: quod uocant calastricũ: cãdidum: purũq;: proximũ sali. Lacus est nitrosus exiliẽte e medio dulci fonticulo. Ibi ut nitrũ circa canis ortũ nouenis diebus: totidemq; cessat: ac rursus innatat: & deinde cessat: Quo apparet soli naturã esse quæ gignat quoniã cõptũ est nec soles pficere q̃cq̃: cũ cesset: nec imbres. Mirum est & illud scatebra fonticuli semper emicante: lacum nec augeri nec effluere. Iis autẽ diebus quibus gignitur si fuere imbres: salsius nitrum faciunt. aquilones deterius: quia ualidius commouẽt limuz. Et hic q̃dez nascitur. In ægypto aũt cõficitur multo abũdãtius: sed deterius. Nam fuscũ lapidosumq; est. Fit pene eodez modo quo sal: nisi q' salinis mare infundũt. Nilũ aũt nitrariis. Excedente nilo siccantur: decedente madẽt succo nitri. xl. diebus cõtinuis: nõ ut ĩ macedonia statis. Si aũt imbres affuerint: minus de flumine addũt: statimq; ut dẽsari est cœptum: rapitur ne resoluatur in ni=

trarijs· Sic quoq; olei natura interuenit· Ad scabiem animaliũ utilis· Ipsum aũt cõditum in acervis durat· Miruz in lacu ascanio & quibusdam circa chalcida fontibus summas aquas dulces esse: potariq;: inferiores nitrosas· In nitro optimũ quod tenuissimũ: & ideo spuma melior· Ad reliqua tantuz sordidũ tanq̃ ad inficiendas purpuras: tincturasq; omnes· Magnus & nitro usus qui dicetur suo loco· Nitrariæ egregiæ ægyptijs· Naz circa naucratim & memphin tantũ solebãt esse· Circa memphin deteriores· Nam & lapidescit ibi in acervis: multiq; sũt tumuli ea de causa saxei faciunt ex ijs uasa· Nec nõ frequenter liquatũ cũ sulphure coquẽtes in carbonibus· Ad ea quoq; quæ inueterari uolunt illo nitro utũtur· Sunt ibi nitrariæ: in quibus & ruffuz exit a colore terræ· Spumam nitri quæ maxime laudatur: antiqui negabãt fieri nisi cũ ros cecidisset: prægnãtibus nitrarijs: sed nõdum parietibus· Itaq; nõ fieri icitatis etiaz si caderet· Alij operimẽtorũ fermẽto gigni existimauere· Proxima ætas medicorũ & aphronitrũ tradidit ĩ asia colligi ĩ speluncis mollibus distillãs· Specus eos colligas uocãt· Dein siccãt sole· Optimũ putatur lydiũ· Probatio ut sit minime ponderosum: & maxime friabile· Colore pene purpureo· Hoc ĩ pastillis affertur· Aegyptium ĩ uasis picatis: ne liquescat· Vasa quoq; ea sole inarescentia perficiũtur· Nitri ꝓbatio: ut sit tenuissimũ & q̃ maxime spõgiosuz fistulosumq;: adulteratur ĩ ægypto calce· Depr̃ẽditur gustu· Sincerũ·n· facile resoluitur· Adulteratũ pũgit· Calce aspersum reddit odorẽ uehemẽter· Vritur ĩ testa opertuz ne exiliat· alias igni nõ exilit nitrum: nihilq; gigni· aut alit· Cũ ĩ salinis herbæ gignãtur: & ĩ mari tot aĩalia: tãtũ algæ· Sed maiorẽ esse acrimoniã nitro apparet: nõ hoc tãtũ argumẽto: sed & illo ꝙ nitrariæ calciamenta

ꝓtinus cõsumũt. Alias salubres: oculorumq; claritati utiles. In nitrarijs nõ lippiũt. Vlcera allata eo celerrime sanantur. Ibi facta tarde. Cit & sudorem cũ oleo perũctis corpusq; emollit. In pane salis uice utũtur malastrico. Ad rhaphanos ægyptio: teneriores eos facit. Sed obsonia alba & deteriora: olera uiridiora. In medicina autem calfacit: extenuet: mordet: spissat: siccat: exulcerat. Vtile ijs quæ euocanda sint aut discutienda: & lenius mordenda atq; extenuanda: sicut in papulis pustulisq;. Quidam in hoc usu accensum uino austero restringunt: atq; ita trito in balneis utuntur sine oleo. Sudores nimios inhibet cũ arida iride adiecto oleo uiridi. Extenuat & cicatrices oculorum & scabritias genarum cum fico illitu; aut decoctum in passo ad dimidias partes. Item contra argemas oculorum. Vngues decoctũ cum passo in mali punici calice adiuuat nitrũ. Claritatemq; uisus cũ melle inunctum. Prodest dẽtium dolori ex uino si cum pipere colluantur. Item cum porro decoctũ. Nigrescẽtes dẽtes crematũ dẽtifricio ad colorem reducit. Capitis aĩalia: & lendes necat cum samia terra illitũ ex oleo. Auribus purulẽtis uino liquatũ infunditur. Sordes eiusdem partis erodit ex aceto. Sonitus & tinnitus discutit siccum additũ. Vitiligines albas cum cymolia creta æquo põdere ex aceto in sole illitum emendat. Furunculos admixtum resinæ extrahit aut cum uua alba passa: nucleis eius simul tritis. Testium inflammationi occurrit. item eruptionibus pituitæ in toto corpore cu; axungia. Contraq; canis morsus addita resina initijs cum aceto illinitur. Sic & serpentium morsibus: phagedenis: & ulceribus quæ serpũt: aut putrescũt cũ calce ex aceto. Hydropicis cu; fico usum datur: illiniturq;. Discutit & tormina si decoctu; bibatur pondere drachmæ cum ruta uel aneto uel cymi=

no· Reficit lassitudines cum oleo ex aceto perunctorum: & cõtra algores horroresq; prodest: manibus pedibusq; confricatis cum oleo. Comprimit & pruritus suffusorum felle: maxime cum aceto datum· Succurrit & uenenis fungorum ex posca potum· Aut si buprestis pasta sit ex aqua: uomitionesq; euocat· iis qui sanguinem tauri biberint cum lasere datur· In facie quoq; exulcerationes sanat cum melle & lacte bubulo· Ambustis tostum donec nigrescat tritumq; illinitur· Infunditur urceis & renum doloribus: aut rigori corporum: neruorumque doloribus· Paralypsi lingua cum pane imponitur: Suspiriosis in ptisana sumitur· Tussim ueterem sanat flore mixto galbani: resinæ terebinthinæ pari pondere omnium: ita ut fabæ magnitudo deuoretur· Coquitur dilutumq; postea cum pice liquida sorbenduz in angina datur· Flos eius cum oleo cyprio: articulorum doloribus in sole iucundus est· Regium quoq; morbum in uino exterminat potum· Et inflationes discutit· Sanguinis profluuium sistit e naribus ex feruenti aqua uapore naribus rapto· Pruriginem alumine permixto tollit· Alarum uirus ex aqua quotidiano fotu· Vlcera ex pituita nata cæra permixtum· Quo genere neruis quoq; prodest· Cœliacis infunditur· Perungi ante accessiones frigidas nitro & oleo multi præcepere· Sic & aduersus lepras: lentigines· podagricis in balneis uti solia nitri prodest: atrophis: opisthotonis: tetanis· Sal & nitrum sulphuri concoctuz in lapidem uertitur·

De spongiarum natura· Ca·xi·

Põgiarũ genera diximus in naturis aquatiliũ marinorum· Quidam eas ita distinguunt·

Alias ex iis mares existimauere tenui fistula spissioresq; persorbentes: & quæ tinguntur in deliciis aliquãdo & purpura. Alias fœminas maioribus fistulis ac perpetuis. E maribus duriores alias: quas appellant tragos tenuissimis fistulis æque densissimis. Candidæ cura fiunt e mollissimis recentes per æstatez tinctæ salis spuma: ad lunam & pruinas sternuntur inuersæ: hoc est qua parte adhescere: ut candorem bibant. Animal esse docuimus etiam cruore inhærente. Aliqui narrant: & auditu regi eas: contrahiq; ad sonum: exprimentes abundantiam humoris: nec auelli petris posse: ideo abscindi & saniez emittere. Quin & eas quæ ab aquilone sint genitæ præferunt cæteris. Nec usquam diutius durare spiritum medici affirmant. Sic & prodesse corporibus: quia nostro suũ misceant: & ideo magis recentes: magisq; humidas. Sed minus in calida aqua minusq; unctas: aut unctis corporibus impositas. Et spissas minus adhærescere. Mollissimum genus earum penicelli oculorum tumores leuant ex mulso impositi. Item abstergendæ lippitudini utilissimi. Eaz quæ tenuissima est mollissimã quoq; esse oportet. Imponuntur spongiæ ipsæ epiphoris ex posca: & ex aceto calido ad capitis dolores. De cætero recentes discutiunt: molliunt: mitigant. Veteres conglutinant uulnera. Usus earum ad abstergenda: fouenda: operienda a fotu dum aliud imponatur. Ulcera quoq; humida & senilia impositæ siccant. Fracturæ & uulnera spongiis utilissime fouentur. Sanguis rapitur insecando ut curatio perspici possit. Et ipsæ uulnerum inflammationibus imponuntur: nunc sicæ: nunc ex aceto inspersæ: nunc e uino: nunc ex aqua frigida. Ex aqua uero cælesti impositæ secta recentia non patiuntur intumescere. Imponũtur & integris partibus & fluctione occulta laborãtibus quæ

discutienda sunt: & iis quæ apostemata uocant melle decocto perunctis. Itẽ articulariis alias aceto salso madidæ: alias e posca. Si ferueat impetus ex aqua eædẽ & callo salsa madidæ. At contra scorpionũ ictus ex aceto. In uulnerũ curatione & succidæ lanæ uicem implent. Nũc ex uino & oleo: nũc ex eadem. Differentia hæc quod lanæ emolliunt: spongiæ coercent rapiuntq; uitia ulcerũ. Circunligantur & hydropicis siccæ: uel ex aqua tepida poscaue utcũq; blãdioribus opus est opeririue: aut siccare cutem. Imponũtur & iis morbis: quos uaporari oporteat: feruẽti ex aqua perfusæ expressæq; inter duas tabulas. Sic & impositæ stomacho prosunt: & in febri contra nimios ardores. Sed splencticis e posca. ignibus sacris ex aceto. Efficaciores quãdo aliud iponi oportet: sic ut sanas quoq; partes spaciose operiant. Sanguinis profluuium sistunt ex aceto: aut frigida. Liuorẽ ab ictu recentem ex aqua salsa calida sæpius mutata. Tolluntq; testium tumorem doloremq; ex posca. Ad canũ morsus utiliter concisæ imponuntur: ex aceto: aut frigida: aut melle abunde subinde humectandæ. Africanæ cinis cum porri sectiui succo sanguinem reiicientibus haustu salis ex frigida prodest. Idem cinis cũ oleo uel aceto fronti illitus tertianas tollit. Priuatim africanæ ex posca tumorem discutiunt. Omnium autẽ cinis cum pice crematarũ sanguinem sistit uulnerũ. Aliqui raras tantũ ad hoc cum pice urunt. Et oculorum causa comburũtur in cruda olla figulini operis plurimum proficiente eo cinere contra scabricias genarum: excrescentesq; carnes & quicquid opus sit ibi destringere: spissare: explere. Vtilius in eo usu lauare cinerem. Præstant & strigilũ uicem lintheorumq; affectis corporibus. Et contra solem apte protegunt capita. Medici inscitia ad duo no=

mina eas redegere. Africanas: quarum firmius sit robur. Rhodiacasq; ad fouendum molliores. Nunc autem mollissimæ circa muros antiphelli urbis reperiuntur. Trogus auctor est: circa lyciam penicillos mollissimos nasci in alto unde ablatæ sint spongiæ. Polybius super ægrum suspensos: quietiores facere noctes. Nunc præuertemur ad marina animalia: & aquatilia.

GAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE. LIBER. XXXII. PROOEMIVM

Medicinæ ex aquatilibus.

u ENTVM EST AD SVMMA NAturæ exemptorumq; per rerum ordinē & ipm̄ sua sponte occurrit immēsum potentiæ occultæ documētum: ut prorsus nec aliud ultra quæri debeat: nec par aut simile possit inueniri: ipsa se uincēte natura: et quidē numerosis modis declarante. Quid enī uiolētius mari uentisue: & turbinibus ac ꝓcellis: quo maiore ingenio in nulla sui parte adiuta est: quā uelis remisq;? Additur his & reciproci æstus īenarrabilis uis: uersum q; totum mare in flumen.

De echeneide pisce: & mirabili eius proprietate: & torpedine: & marino lepore: & mirabilia rubri maris. Ca. i.

t Amen omnia hæc pariterq; eodem impellentia: unus ac paruus admodū pisciculus echeneis appellatus in se tenet. Ruant uenti licet: & sæuiant procellæ: imperat furori uiresq; tantas compescit: & cogit stare nauigia: quod non uincu-

[.]ulla: non anchoræ pondere irreuocabili factæ· Infre-
nat impetus: & domat mundi rabiem: nullo ſuo labo-
re: non retinendo: aut alio modo quam adhærẽdo· Hæc
tantilla eſt ſatis contra tot impetus: ut uetet ire naui-
gia· Sed armatæ claſſes imponunt ſibi turrium propu-
gnacula: ut in mari quoq; pugnetur: uelut e muris·
Heu uanitas humana cũ roſtra illa ære ferroq; ad ictus
armata ſemipedalis inhibere poſſit: ac tenere deuincta
piſciculus· Fertur acciaco marte tenuiſſe prætoriam na-
uim Antonij properantis circuire & exhortari ſuos:
donec tranſiret in aliam· Ideoq; cæſariana claſſis im-
petu maiore protinus uenit· Tenuit & noſtra memo-
ria· Caij principis ab aſtura antium remigantis ut res
eſt: etiam auſpicalis piſciculus· Siquidem nouiſſime
tum in urbem reuerſus ille imperator: ſuis telis con-
foſſus eſt· Nec longa fuit illius moræ admiratio ſta-
tim cã intellecta: cũ e tota claſſe quĩqueremis ſola nõ ꝓ-
ficeret: & exiliẽtibus protinus qui id quærerẽt circa na-
uim ĩuenere adhærẽtẽ gubernaculo: oſtẽderũtq; Caio in-
dignãti hoc fuiſſe quod ſe reuocaret: quadrigẽtorũq; re-
migũ obſequio cõtra ſe ĩtercederet· Cõſtabat peculiari-
ter miratũ quõ adhærẽs tenuiſſet: nec idẽ polleret ĩ naui-
giũ receptus· Qui tũc poſteaquã uidere: eũ limaci ma-
gnæ ſimilẽ eſſe dicũt· Nos plurimorũ opiniões poſuimus
ĩ natura aquatiliũ: cũ de eo diceremus· Nec dubitamus
idẽ ualere ad oĩa gña cũ celebri & cõſecrato ẽt exẽplo
apd gnidiã Venerẽ cõchas quoq; eiuſdẽ potẽtæ credi ne-
ceſſe ſit· E noſtris quidam latinis remorã appellauere
eum· Mirũq; e græcis: alij lubricos partus atq; proci-
dẽtes cõtineri ad maturitatẽ alligato eo (ut diximus)
prodiderũt· Alij ſale adſeruatũ adalligatũq; grauidis
partus ſoluere: ob id alio noĩe odinolyõtẽ appellauere·

Quocunq; modo ista se habeant: quis ab hoc tenendi nauigia exemplo de ulla potentia naturæ atq; effectu in remedijs sponte nascentium rerum dubitare debeāt? Quin & sine hoc exemplo per se satis esset. Ex eodem mari torpedo etiā ꝓcul & e lōgīquo: uel si hasta uirga ue attingatur q̄uis præualidos lacertos torpescere: quā libetq; ad cursum ueloces alligari pedes ꝓditur. Quod si necesse habemus fateri hoc exemplo esse uim aliquā quæ odore tantum & quadam aura sui corporis afficiat membra: quid non de remediorum omnium momētis sperandum est? Non sunt minus mira quæ e Lepore marino traduntur. Venenum est alijs in potu: aut in cibo datus: alijs etiam uisus. Siquidē grauidæ si omnino aspexerint fœminam ex eo genere dūtaxat statim nausea & redundatione stomachi uitium fatentur: ac deinde abortum faciunt. Remedio est mas ob id induratus sale ut in brachialibus habeant. Eadem res in mari & tactu quidem nocet. Vescitur eo unum tantum animalium: ut nō intereat Nullus piscis: & tenerescit tātū: & ingratior uiliorq; fit. Homines quibus in pastu est: piscen olent: hoc primo argumento ueneficium id deprehenditur. Cætero moriuntur totidem diebus quot uixerit lepus. Incertiq; temporis ueneficium id esse auctor est Licinius macer. In india affirmant non capi uiuentem. Inuicemq; ibi hominem illi pro ueneno esse: ac uel digito omnino in mari tactū mori. Esse autem ampliorem multo sicut reliqua animalia. Tuba in ijs uoluminibus qui scripsit ad Caium Cæsarem Augusti filiū de arabia: tradit uitulos marinos ternas heminas capere. Cetos sexcentorū pedū longitudinis: & trecentorū sexaginta latitudinis in flumē arabiæ itrasse: puiguiq; eius negociatores: & omnium piscium adipe camelos

Torpedo piscis,

perungi in eo situ:ut asilos ab iis fugent odore·

De ingeniis:& mansuetudine quorumdam piscium & ubi ex manu edant·& ubi responsa dantur ex piscibus· Ca·ii·

m Ibi uidentur mira & quæ Ouidius prodidit piscium ingenia in eo uolumine quod halieuticon inscribitur·Scarum inclusum nassis nõ fronte erumpere:nec infestis uiminibus caput inserere: sed auersum caudæ ictibus crebris laxare fores: atq; retrorsum ita erumpere·Quem luctatũ eius si forte alius scarus extrinsecus uideat:apprehẽsa mordicus cauda ad iuuare nixus erumpentis·Lupum piscem rete circundatum arenas arare cauda:atq; ita conditum transire rete Murenam maculas appetere ipsas consciam teretis ac lubrici tergi:tum multiplici flexu laxare: donec euadat· Polypum hamos appetere brachiisq; complecti: nõ morsu:nec prius dimittere q̃ escam circumroserit:aut harũdine leuatum extra aquam·Scit & mugil esse i esca hamum:insidiasq; non ignorat:auiditas tamen tanta est: ut cauda uerberando excutiat cibos·Minus in prouidendo lupus solertiæ habet:sed magnum robur in pœnitendo·Nam ut hæserit in hamo:tumultuoso discursu laxat uulnera:donec excidant insidiæ·Murenæ amplius deuorant hamum:admouentq; dentibus lineas:atq; ita erodunt·Pytheas id tradit·Idem infixam hamo inuertere e:quoniam sit dorso cultellato:spinaq; lineam præsecare·Licinius Macer murenas tantum fœminini sexus esse tradit:& concipere e serpentibus:ut diximus·ob id sibilo a piscatoribus tanq̃ serpentibus euocari & capi: pinguescere iactatu·Fuste non interimi· Easdem ferula protinus·Animam in cauda habere certum est:eaq; icta celerrime examinari:at capitis ictu difficulter· Nouacu

la & ferrum quæ pisce tacta sunt: olent. Durissimũ esse piscium constat qui orchis uocetur: rotundus est: & sine squãmis: totusq; capite cõstat. Miluago quotiens cernatur extra aquam uolitans: tempestates minitari Trebrius Niger auctor est. Xiphiam rostro mucronato esse: ab hoc naues perfossas mergi in oceano ad locum mauritaniæ: qui cotta uocetur: non procul a lyxo flumine. Idem Loligines euolare ex aqua tradit: tanta multitudine ut nauigia demergant. Et manu uescuntur pisces in pluribus quidem Cæsaris uillis. Sed quæ ueteres prodidere in stagnis nos in piscinis ammirati in eloro siciliæ castello non procul syracusis. Item in labra Ouidij Iouis fonte Anguillas. Et eæ inaures additas gerunt. Similiter in chio iuxta senum delubrum. In mesopotamiæ quoq; fonte cabura de quo diximus. Nam in lyciæ lymira fonte apollinis: quem dinum appellãt ter fistula euocati ueniunt ad augurium. Diripere eos carnes abiectas lætum est consultantibus: caudis abigere dirum hierapoli syriæ in lacu Veneris æditiuorum uocibus patent uocati: exornati auro ueniunt adulantes. Scalpuntunora hiantia manibus inserendis præbent. In stabiano campaniæ ad Herculis petram: melanuri in mari panem abiectum rapiunt. Idemq; ad nullum cibum in quo hamus sit accedunt. Nec illa in nouissimis mira amarissimos esse pisces ad pelem insulam: & ad clazomenas. Contra ad scopulum siciliæ: ac leptim africæ: & euboeam: & dyrrachiũ. Rursus ita salsos: ut possint salsamenta existimari. Circa cephaleniam & ampelon paron: & deli petras in portu eiusdem insulæ dulces. Quam differentiam pabulo cõstare: nõ est dubium. Appion maximũ pisciũ esse tradit porcũ: quẽ lacedæmonij orthagoriscũ uocãt. Grunire eũ

num capiatur. Eſſe uero illam naturæ accidentiam quod
magis miremur etiam in locis quibuſdam: appoſito oc=
currit exemplo. Siquidem ſalſamenta omnium generum
in italia beneuenti recentia effici conſtat. Piſces mari=
nos in uſu fuiſſe protinus a condita roma: auctor ē Caſ=
ſius Hemina: Cuius uerba de ea re hic ſubijciam. Numa
conſtituit: ut piſces qui ſquamoſi non eſſent ni pollince=
rent patrimonia cõmentus ut cõuiuia publica: & priua
ta: cœnæq; ad puluinaria facilius cõpararentur: ni qui
ad pollinctum emerent: precio minus parcerent: eaq; p̃=
mercarentur. Quantum apud nos indicis margaritis p̃=
cium eſt: de quibus ſuo loco ſatis diximus: tãtũ apud in
dos in chorallio. Nãq; iſta perſuaſione gentiũ cõſtant.
Gignitur qui[illegible] & in rubro mari: ſed nigrius. Itẽ in p̃ſi
co uocatur iace. La[illegible]latiſſimũ in gallico ſinu: circa orcha
das inſulas. Et in ſiculo circa heliã & drepanũ. Naſci=
tur & apud grauiſcas: & ante neapolim cãpaniæ: ma
ximeq; rubẽs: ſed molle: & ideo uiliſſimũ erythris. For=
ma ē ei fruticis: color uiridis. Baccæ eius cãdidæ ſub aqua
ac molles. Exẽptæ cõfeſtim durãtur & rubeſcũt: quaſi
corna ſatiua ſpecie atq; magnitudine. Aiũt tactu ꝓtinus
lapideſcere: ſi uiuat. Itaq; occupari euelliq; retibus: aut
acri ferramento præcidi. Hac de cã ceraliũ uocitatũ in=
terp̃tantur. Probatiſſimũ quã maxime rubet: & quam
ramoſiſſimũ: nec ſcabroſuȝ: aut lapideũ: uel rurſus inane
cõcauũ. Auctoritas baccarũ eius nõ minus indoruȝ uiris
quoq; p̃cioſa ẽ: q̃ fœminis noſtris uniones ĩdici. Aruſpi=
ces eorũ uateſq; ĩ primis religioſũ id geſtamẽ amoliẽdis
p̃iculis arbitrantur. Itaq; & decore & religione gau=
dent. Priuſq̃ hæc noteſcerent: galli gladios: ſcuta: galeas
adornabant eo. Nunc tanta penuria eſt uendibili merce
ut per quam raro cernatur ĩ ſuo orbe. Surculi infantiæ

adalligati:tutellam habere credunt·Contraq; torminũ
ac uesicæ:& calculorum mala:in puluerem igne redac=
ti:potiq; cum aqua auxiliãtur·Simili modo ex uino po
ti:aut si febris sit:ex aqua somnum afferũt·Ignibus diu
repugnant·Sed eodem medicamine sæpius poto tradũt
lyenem quoq; absumi·Sanguinem reijcientibus excrean
tibusue medentur·Cinis eorum miscetur oculorum medi
camentis·Spissat enim ac refrigerat·Vlcerum caua ex=
plet·Cicatrices extenuat·Quod ad repugnantiam rerũ
attinet:quam græci antiphatiam uocant:nihil est uene=
natius usquam: q̃ in mari pastinaca : utpote cum radio
eius arbores necari dixerimus·Hanc tamen persequitur
galeos·Idem & alios quidem pisces:sed pastinacas præ
cipue·Sicut in terra serpentes mustelæ·Tanta est auidi
tas ipsius ueneni·Percussis uero ab ea medetur : & hic
quidem:sed & nullus ac laser·

De his quibus in terris & in aquis uictus est: &
de castoreis medicinæ & obseruationes· Ca·iij·

Spectabilis naturæ potentia in iis quoq; qui=
s bus & in terris:& in aqua uictus est : sicut
& fibris quos castores uocant : & castorea
testes eorum:amputari hos ab ipsis cum capiũtur negat
Sestius diligentissimus medicinæ · Quinimmo paruos
esse substrictosq; & adhærẽtes spinæ:nec adimi sine ui=
ta animalis posse·Adulterari autem renibus eiusdẽ qui
sint grandes:cum ueri testes parui admodum reperian=
tur·Prætera ne uesicas quidem esse cum sint geminæ:q
nulli animalium ·In iis foliculis inueniri liquorem:&
asseruari sale·Itaq; inter probationes falsi esse foliculos
geminos ex uno nexu dependentes:quod ipsum corrum=
pi fraude cõiicientibus gũmi cũ sanguine:aut ammonia
co:quoniã ammoniaci coloris esse debeãt tũicis circũda

ti liquore ueluti mellis cæroſi:odoris grauis:guſtu ama=
ro:& acri:friabiles·Efficaciſſimi e ponto galaciæ: mox
africæ·Sternutamenta olfactu mouẽt·Somnum cõciliant
cum roſaceo:& peucedano perũcto capite·Et per ſe poti
in aqua·Ob id phreniticis utiles·Item lethargicos odo=
ris ſuffitu excitant·Vuluarumq; exanimationes uel ſub=
diti:& menſes ac ſecundas ciunt duabus drachmis ex
aqua cum puleio poti·Medentur & uertigini: opiſtho=
tonis:tremulis:ſpaſticis:neuorum uitijs:iſchiadicis: ſto=
machicis:paralyticis·perũctis omnibus:Vel tritiad craſ
ſitudinem mellis cum ſemine uiticis ex aceto:aut roſaceo
Sic & cõtra comitiales ſumpti.poti uero contra infla=
tiones:tormina:uenena·Differentia tantum contra ge=
nera eſt mixturæ·Quippe aduerſus ſcorpiones ex uino
bibuntur·Aduerſus phalangia & araneos ex mulſo:ita
ut uomitione reddantur·Aut ut retineantur: cum ruta·
Aduerſus chalcidas cum myrtite·Aduerſus ceraſtem &
præſteras cum panace:aut ruta ex uino· Aduerſus cæte=
ros ſerpentes cum uino:Dari binas drachmas ſatis eſt:
eorum quæ adijciantur ſingulas· Auxiliantur priuatim
contra uiſcum ex aceto· Aduerſus aconitum ex lacte aut
aqua·Aduerſus helleborum album ex aqua mulſa nitro
q;·Medẽtur & dẽtibus ĩfuſi cũ oleo triti ĩ aurẽ a cuius
parte doleãt·Auriũ doloribus melius ſi cũ meconio·Cla
ritatem uiſus faciũt cũ melle attico inũcti cohibẽt ſingul
tus ex aceto·Vrina quoq; fibri reſiſtit uenenis:& ob id
ĩ antidota additur·Adſeruatur autem optime in ſua ue=
ſica:ut aliqui exiſtimant·

De teſtudine & multorũ piſciũ medicinæ & ob=
ſeruatione· Ca·iiij·

Eminus ſimiliter uictus ĩ aq̃s terraq; & te=
ſtudinũ:effectus quoq; pari honore habendi:

uel pp excellens in usu precium naturæ ueræ ꝓprietatẽ.
Sunt ergo testudinũ genera: terrestres: marinæ: lutariæ.
quæ in dulci aqua uiuunt: Has quidem e græcis emydas
appellant. Terrestriũ carnes suffitionibus proprie: magi
cisq; artibus refutandis: & cõtra uenena salutares pro=
dũtur. Plurimæ in africa. Hæ ibi amputato capite pedibus
q; pro antidoto dari dicuntur: & ex iure in cibo sump=
tæ. Strumas discutere ac lyenes tollere. Item comitiales
morbos. Sanguis earũ claritatẽ uisus facit: suffusionesq;
oculorum tollit. Et contra serpentium omnium & ara
neorũ & similiũ: & ranarũ uenena auxiliatur. Sãgui=
ne seruato in farina pilulis factis: & cum opus sit in ui
no datis. Felle testudinum cum attico melle glaucomata
inungi prodest. Et scorpionum plagæ instillari. Tegumẽ
ti cinis uĩo & oleo subactus: pedũ rimas ulceraq; sanat.
Squãmæ e sũma p̃te derasæ: & in potu datæ uenerẽ co=
bibent. Eo magis hoc mirũ: quoniã totius tegumenti fa=
rina accendere traditur libidinem. Vrinam earuz aliter
q̃ in uesica dissectarũ: inueniri posse nõ arbitror: & in=
tra eam esse. Hæc quoq; portentosa magis demonstratur
aduersus aspidũ ictus singulare remedium. Efficacior est
tñ ut aiũt cimicibus ãmixtis. Oua durata illinũtur stru=
mis & ulceribus frigore: aut adustione factis. Sorbẽtur
in stomachi doloribus. Marinarum carnes ãmixtæ rana
rum carnibus cõtra salamandras p̃clare auxiliatur. Neq;
est testudine aliđ salamãdræ aduersius. Sanguine alope
ciarum inanitas & porrigo omniaq; capitis ulcera cu=
rãtur. Inarescere autem eum oportet: lenteq; ablui. In=
stillatur & dolori aurium cum lacte mulierum. Aduer
sus comitiales morbos manditur cum polline frumenti.
Miscetur autem sanguis heminis tribus aceti hemina ui
ni addita ijs: & cum hordeacea farina: aceto quoq; ad.

mixto: ut sit quod deuoretur fabæ magnitudine. Hæc singula & matutina & uespertina dantur: dein post aliquot dies uespera. Comitialibus instillatur ore deductis labris iis: qui modice corripiantur. Spasmo cũ castoreo clystere infunditur. Quod si dentes per annum colluantur testudinum sanguine immunes a dolore fiunt. Et anhelitus discutit: quasq; orthopnoeas uocant: ad has in polenta datur. Fel testudinum claritatem oculorũ facit. Cicatrices extentat. Tonsillas sedat: & anginas & omnia oris uitia. Priuatim nomas ibi. Item ardentium testium. Naribus illitũ comitiales erigit: attollitq;. Idẽ cum uernatione anguium aceto ammixto: unice purulentis auribus prodest. Quidam bubulũ fel ammiscent: decoctarumq; carnium testudinis succum addita æq; uernatione anguium. Sed diu in uino testudinem excoquunt. Oculorum quoque uitia omnia Fel inunctum cum melle emendat. Suffusiones: etiam marinæ felle: uel cum fluuiatilis sanguine: & Lacte mulierum capillus inficitur. Fel: & contra Salamandras: uel succum decoctum bibisse: satis est. Testudinum est: tertium genus in cœno: & paludibus uiuentium. Latitudo iis in dorso: pectori similis: nec conuerso in curua calice: ingrata uisu. Ex hac quoq; tamen aliqua contingunt auxilia. Tres nanq; in succensa sarmenta coniectæ: & diuidentibus se tegumentis rapiuntur. Tum euulsæ carnes earum: coquuntur in aquæ congio Sale modice addito. Ita decoctarum ad tertias partes succus paralysin: & articularios morbos sentientibus bibitur. Detrahit item Fel pytuitas sanguinemque uitiatum. Sistitur ab eo remedio: aluus aquæ frigidæ potu. Ex quarto etiam genere: Testudinum quæ sunt in amnibus diuulsarum pin-

guia cum dizoo herbatusa ammixto unguento & semine lilij ante accessiones perunguntur ægri: præter caput mox conuoluti: calidam aquam bibunt: quartanis libera ri dicuntur. Hanc testudinem quintadecima luna capi oportere: ut plus pinguium reperiatur. Verum ægrũ sextadecima luna perungi tradunt. Ex eodem genere testudinum sanguis instillatus crebo capitis dolores sedat. Item strumas. Sunt qui testudinum sanguinem cultro æreo supinarum capitibus præcisis excipi nouo fictili iubeant. Ignem sacrum cuiuscũq; generis sanguine illini. Item capitis ulcera manantia: & uerrucas. idem ꝓmittunt testudinum omnium fimo panos discuti. Et licet incredibile dictu sit (aliqui tradunt) tardius ire nauigia: testudinis pedem dextrum uehentia. Hinc deinde in morbos digerimus aquatilia: non quia ignoremus gratiorem esse uniuersitatem animalium: maiorisq; miraculi: Sed hoc utilius est uitæ contributa habere remedia: cũ aliud alij prosit. Aliud alibi facilius inueniatur.

De aquatilibus quorum remedia in morbos' digesta sunt: & primum contra uenena: & uenenata animalia. Ca. v.

u Enenatum mel diximus ubi nasceretur. Auxilio est piscis aurate in cibo. Vel si ex melle sincero fastidium cruditasue quæ sit grauissima incidat. Testudinem circuncisis pedibus: capite: cauda decoctam antidotum esse auctor est Pelops sincoq; Apelles. Qui esset Sincus. diximus. Sæpius uero quantum ueneficium prestaret menstruis mulierum. Contra omnia ea anxiliatur: ut diximus: mullus. Item contra pastinacam & scorpiones terrestres marinosq;: & dracones & phalangia illitus sumptusue in cibo. Eiusdem recentis e capite cinis contra omnia uenena: priuatim contra

fungos. Mala medicamenta inferri negant posse: aut arte nocere: stella marina uulpino sanguine illita: & affixa limini superiori: aut clauo æreo ianuæ. Draconis marini scorpionumq; ictus carnibus earum impositis: item araneorum morsus sanantur. In summa cõtra omnia uenena: uel potu: uel ictu: uel morsu noxia. Succus earuz ex iure decoctarum: efficacissimus habetur. Sunt & seruatis piscibus medicinæ. Salsamentorumq; cibus prodest a serpente percussis: & contra bestiarum ictus mero subinde hausto: ita ut ad uesperam cibus uomitione reddatur. Peculiariter a chalcide: ceraste: aut quas sepas uocãt: aut elope: dipsadeue percussis. Contra scorpiones largius sumi. Sed non euomi salsamẽta prodest: ita ut sitis toleretur: & imponere ea plagis conuenit. Contra crocodilorum quidem morsus non aliud præsentius habetur. Priuatim contra præsteris morsum sarda prodest. Imponuntur salsamenta & contra morsum canis rabiosi: uel si nõ sint ferro ustæ plagæ corporaq; clysteribus exinanita. Hoc per se sufficit. Et contra draconem marinum ex aceto imponitur. Iidem & ex cybio profectus. Draco enim marinus ad spinæ suæ qua ferit uenenũ ipse impositus: uel cerebro toto prodest. Ranarum marinarum ex uino & aceto decoctarum: succus contra uenena bibitur: & contra ranæ rubetæ uenenum: & contra salamandras. Fluuiatiles si carnes edantur iusue decoctaruz sorbeatur: prosunt: & contra leporem marinum: & cõtra serpentes supradictas. Contra scorpiones ex uino. Democritus quidem tradit: si quis extrahat ranæ uiuenti linguam nulla alia corporis parte adhærente: ipsaq; dimissa in aqua imponat supra cordis palpitationem mulieri dormienti: quæcunq; interrogauerit: uera responsuram. Addunt etiamnum alia magi: quæ si uera sunt: mul

to utiliores uitæ existimantur ranæ quam leges. Nanque harundine transfixa natura per os: si surculus in menstruis defigatur a marito: adulterorum tedium fieri. Carnibus earum: uel hamo additis: præcipue purpuras certum est allici. Iecur ranæ geminum esse dicunt: obiicique formicis oportere eam partem quã appetant. contra omnia uenena esse pro antidoto. Sunt quæ in uepribus tantum uiuunt: ob id rubetarum nomine ut diximus: quas græci phrynos uocant: grandissimæ cunctarum: geminis ueluti cornibus plene ueneficiorum. Mira de his certatim tradunt auctores. Illatis in populum silentium fieri: Ossiculo quod sit in dextero latere in aquam feruentem deiecto refrigerari uas: nec postea feruere nisi exempto: ex templo id inueniri. Nam obiecta rana formicis: carnibusque erosis singula in oleum addi. Et aliud esse in sinistro latere: quo deiecto feruere uideantur: apocynon uocari. Canum impetus eo cohiberi. Amorem concitari: & iurgia addito in potionem. Venerem adalligatum stimulare. Rursus a dextro latere refrigerari feruentia. Hoc & quartanas sanari alligato in pellicula agnina recenti: aliasque febres. Amorem inhiberi eo. Item ex iis ranis lyen contra uenena: quæ fiant ex ipsis: auxiliatur. Cor uero etiam efficacius est. Coluber est in aqua uiuens: huius adipem & fel habentes qui crocodillos uenentur: mire adiuuari produntur: nihil contra bælua audente. Efficacius etiamnum si herba potamogeton misceatur. Cancri fluuitiales triti potique ex aqua recentes seu cinere adseruato: contra uenena omnia prosunt: priuatim contra scorpionum ictus cum lacte asinino: uel si non assit: caprino uel quocunque. Addi & uinum oportet. Necant eos triti cum ocimo admoti. Eadem uis contra uenenatorum omnium morsus: priuatim scytalen & angues: & contra

Ad [illegible] amorem

leporem marinum: ac ranam rubetam. Cinis eorum ser-
uatus prodest pauori. Prodest periclitantibus ex canis ra
biosi morsibus. Quidam adijciunt gentianam: & dant
in uino. Nam si iam pauor occupauerit: pastillos uino
subactos deuorandos ita præcipiunt. Decẽ uero cancris
cum ocimi manipulo adalligatis omnes qui ibi sunt scor
piones ad eum locum coituros magi dicunt. Et cum oci
mo ipsos cineremue eorum percussis imponunt. Mi-
nus in omnibus ijs marini prosunt: ut Traxillus auctor
est. Nihil autem æque aduersari serpentibus quam can-
cros. Suesq; percussas hoc pabulo sibi mederi. Cũ sol sit
in cancro: torqueri serpentes. Ictibus scorpionum carnes
fluuitialium Cochlearum resistunt crudæ: uel coctæ.
Quidam ob id salsas quoq; adseruant. Imponunt:
& ipsis plagis. Coracini pisces Nilo quidem pecu-
liares sunt. Sed nos hæc omnibus terris demonstra-
mus. Carnes eorum aduersus Scorpiones ualent im-
positæ. Inter uenena sunt piscium porci marini spi-
næ in dorso cruciatu magno læsorum: Remedium est
limus ex reliquo piscium eorum corpore. Canis ra-
bidi morsu potum expauescentibus faciem perungunt:
adipe Vituli Marini. Efficacius si medulla hyenæ:
& oleum e lentisco: & cæra misceatur. Murenæ
morsus: ipsarum capitis Cinere sanantur. Et pasti-
nacæ contra suam ictum remedio est: Cinere suo ex
aceto illito: Vel alterius. Cibi causa extrahi debet:
e dorso eius: quicquid simile est crocco: caputque to-
tum. Et hanc autem: & omnia testacea modice col-
lui in cibis: quia saporis gratia perit. Leporis ma-
rini ueneficium restringunt poti hippocampi. Con-
tra Dorycnium echini: maxime prosunt. Ex ijs qui
succum carpathi biberint: præcipue eius iure sumpto.

Et cancri marini decocti ius contra dorycnium efficax habetur.

De ostreis & purpuris: alga: & eorum remedia. Ca. xi.

Peculiariter uero contra leporis marini uenena & ostrea aduersantur. Idem uidetur: nec potest uideri satis dictum esse. de iis cum palma mensarum diu iam tribuatur illis. Gaudent dulcibus aquis: & ubi plurimi influunt amnes. ideo pelagia parua & rara sunt. Gignũtur tamen in petrosis carentibusq; aquarum dulcium aduentu: sicut circa grynuz & myrinam Grandescunt syderis quidem ratione maxime ut in natura aquatilium diximus. Sed priuatiz circa initia æstatis multo lacte prægnãtia: atq; ubi sol penetret in uada. Hæc uidetur causa quare minora in aliis locis repiuntur. Opacitas .n. prohibet incrementũ: & tristitia minus appetunt cibos. Variant coloribus. Ruffa in hispania. Fusca in illyrico. Nigra & carne & testa circæis. Præcipua uero habentur in quacunq; gente spissa: nec saliua sua lubrica. Crassitudine potius spectanda q̃ latitudine. Neq; in luto capta: neq; ĩ arenosis. Sed solido uado spondylo breui atq; non carnoso: nec febris lacinioso ac tota in aluo. Addunt peritiores notam: ambiente purpureo crine fibras: eoq; argumento generosa interpretantur calliblepharata appellantes. Gaudent & peregrinatione transferriq; in ignotas aquas. Sic brundusina in auerno. Compasta & suum retinere succũ: & a Lucrio adoptare creduntur. Hæc sint dicta de corpore. Dicemus & de natiõibus: ne fraudẽtur gloria sua littora. Sed dicemus aliena lingua: quæq; peritissima huius censura in nostro æuo fuit. Sunt ergo Mutiani uerba quæ subiiciaz. Cyzicena maiora lucrinis: dulciora britãnicis: suauiora

edulis:acriora lepticis:pleniora lucensibus:sicciora co-
ryphantenis:teneriora istricis:candidiora circiensibus.
Sed ijs neq; dulciora:neq; teneriora esse ulla compertũ
est. In indico mari Alexandri rerũ auctores pedalia in-
ueniri prodidere. Necnon inter nos nepotis cuiusdã no-
mẽculator tridacna appellauit:tantæ amplitudinis in-
telligi cupiens ut ter mordenda essent. Eorum dos in
medicina hoc in loco tota dicetur. Stomachum unice re
ficiunt. Fastidijs medentur. Addiditq; luxuria frigus
obrutis niue:summa montium & maris ima miscens.
Molliũt aluũ leniter. Eadem cocta cum mulso tenasmo:
qui sine exulceratione fit: liberant. Vesicarũ ulcera quo
q; repurgnant. In conchis suis cocta siue uti clausa uene
rint:mire distillationibus prosunt. Testæ ostreorum ci-
nis uuam sedat: & tonsillas ammixto melle. Eodẽ mo
do parotidas:panos mammarũq; duricias:capitũ ulce-
ra ex aqua: cutemq; mulierũ extendit. Inspergitur &
ambustis. Et dentifricio placet. Pruritibus quoq; &
eruptionibus pituitæ ex aceto medetur. Crudæ si tondã
tur strumas sanant:& perniones pedũ. Purpuræ quo-
q; cõtra uenena prosunt. Et algam maris theriacen esse
Nicander tradit. Plura eius genera uti diximus. Lon-
go folio & latiore:rubẽte:aliaue crispo. Laudatissima
quæ in creta insula iuxta terrã in petris nascitur:e uino
iubet eam dari. Tingendis etiam lanis ita colorem alli-
gans:ut elui postea non possit.

Ad alopecias: & capillos oculorũ uitia. Ca. vij.

Lopecias replet hippocampinus cinis nitro
a & adipe suillo mixtus: aut sincærus ex ace-
to. Præparant cutem sepiarum crustæ farina
medicamentis. Cutem replet & muris marini cinis cũ
oleo. Item echini cum carnibus suis cremati cinis. Fel

scorpionis marini. Ranarũ quoq; trium si uiuæ in olla cremẽtur cinis cum melle. Melius cum pice liquida. Capillum denigrant sanguisugæ: quæ in uino nigro diebus xl. cõputruere. Alij in aceti sextarijs duobus sanguisugarum sextariũ in uase plumbeo iubent putrescere totidẽ diebus: mox illini in sole. Sornatius tantam uim habere tradidit: ut nisi oleũ ore contineant qui tingunt: dentes quoq; eorum denigrari dicat. Capitis ulceribus muricũ uel purpurarũ testæ cinis cum melle utiliter illinitur conchyliorum: uel si non urantur farina ex aqua dolori bus. Castoreũ cum peucedano & rosaceo. Omnium piscium fluuitialiũ marinorũq; adeps liquefactus oleo ammixto melle oculorũ claritati plurimũ confert. Item castoreum cum melle. Callionymi fel cicatrices sanat: & carnes oculorum superuacuas cõsumit. Nulli hoc pisciũ copiosius: ut existimauit Menander quoq; in comædijs. Idẽ piscis et uranoscopos uocatur ab oculo quẽ in capite habet. Et coracini fel excitat uisum. Et marini scorpionis ruffi cum oleo uetere: aut melle attico incipientes suffusiones discutit. iungi ter oportet intermissis diebus. Eadem ratio albugines oculorum tollit. Mullorum cibo aciem oculorum hebetari tradũt. Lepus marinus ipse quidem uenenatus est: sed cinis eius in palpebris pilos inutiles euulsos cohibet. Et ad hunc usum utilissimi minimi. Item pectunculi salsi triti cum cædria. Ranæ quas dryphytas & calamitas uocant: sanguis earum cum lachryma uitis si euulso pilo palpebris illinatur. Oculorum tumorem ruborẽq; sepiæ cortex cum lacte mulieris illitus sedat: & per se scabritias emẽdat. Inuertũt itaq; genas id agẽtes: & medicamentũ auferũt post paulũ: rosaceoq; inungũt: & pane imposito mitigant nocte. Eadẽ cortice & nyctalopes curã

tur in farina trita: & ex aceto illita. Extrahit et squā=
mas eius cinis. Cicatrices oculorū cū melle sanat ptery=
gia cū sale: & cadmia singulis drachmis. Emendat &
albugines oculorum iumentorū. Adijciunt & ossiculis
eius genas si terātur sanari. Echini ex aceto epinyctidas
sanant eundē comburi cum uiperinis pellibus: ranisq;
& cinerē aspergi potioni iubent magi: claritatē uisus
promittentes. Ichthyocolla appellatur piscis: cui gluti
nosum est corium. Idemq; nomē glutino eius. Hic epiny
ctidas tollit. Quidā ex uentre non ex corio fieri dicunt.
Ichthyocolla ut glutinū taurinū laudatur. Pontica cā=
dicans: & carens uenis squammisq;: & quæ celerrime
liquescit. Madescere autē debet conscisa in aqua: aut ace
to nocte ac die. Mox tundi marinis lapidibus: ut faci=
lius liquescat. Vtilē eā in capitis doloribus affirmant:
& tetanothris. Ranæ dexter oculus dextro: sinistro le=
uus suspensi e collo natiui coloris panno lipitudines sa=
nant. Quod si per coitū ranæ eruantur: albuginē quoq;.
alligati similiter in putamine oui. Reliquæ carnes im=
positæ suggillationē rapiunt. Cancri etiā oculos adalli
gatos collo mederi lippitudini dicunt. Est parua rana
in arūdinetis: & herbis maxime uiuens muta: ac sine
uoce uiridis si forte hauriatur: uentres boū distendēs hu
ius corporis humorē penicillis derasum claritatē oculis
inunctis narrant afferre. Ipsasq; carnes doloribus ocu=
lorū superponūt. Ranas etiā quindeci cōiectas in fictili
nouo iuncis cōfigūt quidā: succū earū qui ita effluxerit
admiscent lachrymæ: quæ ex alba uite emanat: atq; ita
palpebras emendant: inutilibus pilis exemptis acu in=
stillantes hunc succū ī uestigia euulsorum. Meges psilo
thrū palpebrarū faciebat in aceto enecans putrescen=
tes: & hoc utebatur in multis uarijsq; per aquationes

autumni nascentibus. Idem præstare sanguisugarum ci
nis ex aceto illitus putatur. Comburi eas oportet nouo
uase. Idem teniæ iecur siccatū pondere. x iiij. cum oleo
cædrino perunctis pilis nouem mensibus.

De aurium: & dentium remedijs & ad cu-
tis uitia. Ca. viij.

a Vribus utilissimum bati piscis fel recens: sed
inueteratum uino. Item banchi quē quidam
myxona uocāt. Item callionymi cum rosaceo
infusum: uel castoreum cum papaueris succo. Vocant
& in mari pediculos eosq; tritos instilari ex aceto au
ribus iubent. Et per se cōchylio infecta lana magnopere
prodest. Quidam aceto & nitro madefaciunt. Suntq;
qui præcipue contra omnia auriū uitia laudent gari ex
cellentis succi cyathū: mellis dimidio amplius aceti cya
thum in calice nouo lenta pruna decoquere. Deinde spu
ma pennis detersa: & postq̄ desierit spumare tepidum
infundere. Si tumeant aures coriandri succo prius miti
gandas ijdem præcipiūt. Ranarū adeps instillatus sta-
tim dolores tollit. Cancrorū fluuitaliū succus cum fari
na hordeacea auriū uulneribus efficacissime ꝓdest. Pa-
rotides muricū testæ cinere cum melle: uel conchyliorū
ex mulso curantur. Dentium dolores sedantur ossibus
draconis marini scarificatis gingiuis. Cerebro caniculæ
in oleo decocto adseruatoq;: ut ex eo dentes semel anno
colluantur. Pastinacæ quoq; radio scarificare gingi-
uas: & in dolore utilissimum. Conteriturq; ijs &
cum helleboro albo illitus dentes sine uexatione extra-
hit. Salsamentorum etiam fictili uase: combustorum
cinis: addita farina marmoris inter remedia est. Et
cybia uetera eluta in nouo uase: deinde trita prosunt
doloribus. Aeq; prodesse dicuntur omnium salsamen-

torum spinæ combustæ tritæq; & illitæ. Decoquuntur & ranæ singulæ in aceti heminis: ut dentes ita colluantur: contineaturq; in ore succus. Si fastidium obstaret: suspēdebat pedibus posterioribus eas Salustius Dionysius: ut ex ore uirus deflueret in acetum feruens: idq; e pluribus ranis. Fortioribus stomachis ex iure edendas dabat. Maxillaresq; ita sanari dentes præcipue putant. Mobiles uero supradicto aceto stabiliri. Ad hæc quidam ranarum corpora binarum precisis pedibus in uini hemīna macerant: & ita collui dentes labentes iubent. Aliqui totas adalligant maxillis. Alij denas in aceti sextarijs tribus decoxere ad tertias partes: ut mobiles dentiū stabilirent. Necnon. xxxvi. ranarum corda ī olei ueteris sextario sub æreo testo discoxere: ut infunderent per aurem dolentis maxillæ. Alij iecur ranæ decoctum & tritum cum melle imposuere dentibus. Oīa suprascripta ex marina rana efficaciora. Si cariosi & fetidi sunt centiū in furno arefieri per noctē præcipiunt. Postea tantūdē salis addi atq; fricari. Enydris uocatur a græcis coluber in aquis uiuens. Huius quattuor dentium superioribus ī dolore superiorum gingiuas scarificant: inferiorum inferioribus. Aliqui canino tantum earum contenti sunt. Vtuntur & cancrorum cinere: nam muricum cinis dētifricium est. Lichenas & lepras tollit adeps uituli marini. Murenarum cinis cū mellis obolis ternis. iecur pastinacæ in oleo decoctum. Hippocampi & delphini cinis ex aqua illitus. Exulcerationem sequi debet curatio: quæ perducit ad cicatricem. Quidam delphini iecur in fictili torreut: donec pinguitudo similitudine olei fluat. ac perungunt. Muricum uel conchyliorū testæ cinis maculas in facie mulierū purgat cum melle illitus: cutemq; erugat: extenditq; septenis diebus illitus: ita ut octauo

candido ouorum foueãtur. Muricũ generis sunt quæ uocant græci colycia: alij corythia: turbinata æque. Sed minora multo efficaciora etiã & horis halitũ custodientia. Ichthyocolla erugat cutẽ: extẽditq; in aqua decocta horis quattuor: dein contusa: colluta: & subacta ad liquorẽ usq; mellis. Ita præparata in uase nouo conditur & usu. iiij. drachmis eius binæ sulphuris: & anchusæ totidẽ: octo spumæ argenteæ addũtur aspersaq; aqua teruntur una. Sic illita facies: post quattuor horas abluitur. Medetur & lentigini cæterisq; uitijs ex ossibus sepiarũ cinis. Idẽ & carnes excrescẽtes tollit: et humida ulcera.

Promiscue medicinæ. Ca. ix.

P Sordas tollit rana decocta in heminis quinq; aquæ marinæ. Excoqui debet: donec sit crassitudo mellis. Fit & in mari halcyoneum appellatũ ex nidis (ut aliqui existimãt) halcyonũ & cæicũ: alij e sordibus spumarũ crassescentibus. Alij e limo: uel quadã maris lanugine. Quattuor eius genera. Cinereũ spissum odoris asperi. Alterum molle lenius odore fere algæ. Tertiũ cãdidioris uermiculi. Quartũ pumicosius: spongiæq; putri simile pene purpureũ. Quod optimum: id & millesiũ uocatur. quo cãdidius aũt hoc minus ꝓbabile est. Vis eorũ: ut exulcerẽt: purgent. Vsus tostis & sine oleo mire: lepras: lichenas: lentigines tollũt cũ lupino: & sulphuris duobus obolis. Halcyoneo utuntur & ad oculorũ cicatrices. Andrias ad lepras cancri cinere cũ oleo usus est. Attalus thynni recẽtioris adipe ulcera. Menarũ muria & capitũ cinis cum melle sanat strumas. Pungi discis eius qui rana in mari appellatur: officulo de cauda: ita ut non uulneret: potest. Id faciendum quottidie: donec percurrentur. Eadem uis & pastinacæ radio & lepori marino imposito: ita ut celeri=

ter remoueatur. Echini testis contusis & ex aceto illitis Item scolopendræ marinæ e melle. Cancri fluuiatiles cõtriti uel combusti ex melle. Mirifice prosunt: & sepiæ ossa cum axungia uetere cõtusa & illita. Sic & ad parotidas utũtur: & scauri piscis marini iocineribus. Qui & testis cadi salsamentarij tusis cum axungia uetere: muricũq; cinere ex oleo ad parotidas strumasq;. Rigor ceruicis mollitur cum marinis: qui pediculi uocantur drachma pota. Castoreo poto cum pipere ex mulso mixto ranis decoctis ex oleo & sale: ut sorbeatur succus. Sic & opisthotono medentur: tetano: spasticis uero pipere adiecto. Anginas menarum salsarum ex capitibus cinis ex melle illutus abolet. Ranarumq; decoctarum ex aceto. Succus hic & cõtra tonsillas prodest. Cancri fluuiatiles triti singuli in heminam aquæ: anginis medentur gargarissati: aut e uino: aut calida aqua poti. Vuæ medetur garum cochlearibus subditum. Vocem siluri recentes salsiue in cibo sumpti adiuuant. Vomitiones mulli inueterati tritiq; in potione concitant: suspiriosis castoreo cum ammoniaci exigua portione ex aceto mulso ieiunis utilissime pota. Eadem potio spasmos stomachi sedat ex aceto mulso calido. Tussim sanare dicuntur piscium modo e iure decoctæ in patinis ranæ. Suspensæ autem pedibus: cum distillauerit in patina saliua earum exenterari iubentur: abiectisq; interaneis condiri. Est rana parua arborem scandens: & ex ea uociferans. In huius os si quis expuat ipsamq; dimittat: tussi liberari dicuntur. Præcipiunt & cochleæ crudæ carnem tritam bibere ex aqua calida in tussi cruenta.

Ad iocineris uitia laterumque: ad stomachi alui: & aliæ promiscue medicinæ.

Ca. X.

iocineris doloribus scorpio marinus in uino necatur: ut deinde bibatur. Conchæ longæ carnes ex mulso potæ cum aqua pari modo: aut si febres sint: ex aqua mulsa. Lateris dolores leniunt hippocampi tosti sumpti. Tethyaq; similiter ostreæ in cibo sumptæ. Ischiadicorum muria siluri clystere infusa. Datur autem conchæ ternis obolis dilutæ in uini sextarijs duobus per dies quindecim. Aluum emollit silurus e iure & torpedo in cibo. Et olus marinum simile satiuo stomacho inimicum aluum facillime purgat. Sed propter acrimoniam cũ pingui carne coquitur. Et omniũ piscium ius. Idem & urinas cit e uino maxime. Optimũ e scorpionibus & iulide: & saxatilibus: nec uirus recipientibus. Coqui debent cum anetho: apio: coriandro: porro: additis oleo & sale. Purgant & cybia uetera: priuatimq; cruditates pituitas bilemq; trahũt. Purgant & myaces: quorũ natura tota ĩ hoc loco dicetur. Aceruãtur muricũ modo: uiuũtq; in algosis: gratissimi autũno: & ubi multa dulcis aqua miscetur mari: ob id in ægypto laudatissimi. Procedente hyeme: amaritudinẽ trahunt: coloremq; rubrũ. Horum ius traditur aluũ & uesicas exinanire. Interanea distringere. Oĩa adaperire. Renes purgare. Sanguinẽ adipẽq; minuere. Itaq; utilissimi sunt hydropicis mulierũ purgationibus: morbo regio: articulari inflationibus. Item prodesse felli pituitæq; pulmonis: iocineris splenis uitijs: rheumatismis. Fauces tantum exulcerant: uocesq; obtundunt. Vlceraq; quæ serpant: aut sint purganda: sanant. Item carcinomata. Cremati autem ut murices & morsus canum hominumq; cum melle: lepras: lentigines. Cinis eorum potus emendat caligines. Gingiuarum & dentium uitia: eruptiones pituitæ: & contra dorycnium: aut opocarpathõ antidoti uice

cem obtinent·Degenerant in duas species in myrtulos:& salem uirusq; recipiunt:mysicasq;· Quæ rotūditate differunt:minores aliquanto atq; hyrtæ tenuioribus testis carne duriores·Mytuli quoq; ut murices cinere causticam uim habent.& ad lepras:lentigines:maculas· Lauātur quoq; plumbi modo ad genarum crassitudines: & oculorum albugines:caliginesq;· Atq; in alijs partibus sordida ulcera:capitisq; pustulas·Carnes uero eorum ad canis morsus imponūtur·Et pellorides emolliunt aluum. Item castorea ex aqua mulsa:drachmis binis·Qui uehementius uolūt uti:addūt cucumeris satiui radicis siccæ drachmā:& aphronitri duas·Tethya torminibus & inflatōnibus succurrūt:Inueniūtur hæ in folijs marinis suggentis:fungorum uerius generis q̄ pisciū·Eædem & tenasmum dissoluūt:renumq; uitia·Nascitur & in mari absinthium:quod aliqui seriphū uocant: circa taphosyrin maxime ægypti:exilius terrestri·Aluū soluit:& noxijs animalibus intestina liberat· Soluūt & sepiæ · In cibo dantur cum oleo & sale:& farina decoctæ·Menæ salsæ cū felle taurino illitæ umbilico·aluū soluūt·Ius pisciū i patina coctorū cū lactucis tenasmū discutit· Cācri fluuitiales triti ex aqua poti·aluū sistūt·

Ad urinam & calculos uerēdorum uitia: & ad podagras medicinæ & comitialem morbum· Ca·xi·

U Rinam ciūt·in uino aluū·Ademptis brachijs calculos pellūt tribus obolis cū myrrhæ tritæ singularibus eorum drachmis· Ileos & inflationes castoreum cū dauci semine & petroselini quātū ternis digitis sumatur ex mulsi calidi cyathis quattuor· Tormina uero cū aceto uino mixto·Erythini in cibo sumpti:sistūt aluū·Dysentericis medentur ranæ cū scylla de

coctæ:ita ut pastilli fiant. Fel siue cor earũ cũ melle tri-
tum: ut tradit Nicæratus. Morbo regio salsamentum cuz
pipere ita ut reliqua carne abstineatur. Lyeni medetur
solea piscis impositus. item torpedo. Itez rhombus uiuus
dein remittitur in mare. Scorpius marinus necatus in ui
no: uesicæ uitia & calculos sanat. Lapis qui inuenitur i
scorpionis marini cauda pondere oboli potus. Enhydri-
dis iecur. Blenniorum cinis cum ruta. inueniuntur & in
banchijs piscis uel capite ceu lapilli. Hi poti ex aqua cal
culosis præclare medentur. Aiũtq; & urticam marinaz
in uino potam prodesse. item pulmonem marinum deco
ctum in aqua. Oua sepiæ urinam mouent: renumq; pitui
tas extrahunt. Rupta conuulsa cancri fluuitiales triti i
asinino lacte maxime sanant. Echini uero cum spinis su-
is contusi: & uino poti calculos. Modus singulis hemi-
na bibitur: donec prosit: & alias in cibis ad hoc profici
unt. Purgatur uesica & pectinum cibo. Ex ijs mares alij
donacas alij aulos uocant fœminas onychas. Vrinaz ma
res mouent. Dulciores fœminæ sunt & unicoles. Sepiæ
quoq; oua urinam mouent: renes purgant. Enterocœlæ
lepus illinitur tritus cum melle. iecur quoq; aquatici co-
lubri. item hydri tritum potumq; calculosis prodest. is-
chiadicos autem liberant salsamenta ex siluro infusa cly
stere: euacuata prius aluo. Sed is attritus cinis e capite
mugillum mullorumq;. Comburuntur autem in fictili
uase. Illini cum melle debent. item capitis menarum ci-
nis ad rhagadas: & ad condylomata utilis: sicut pela-
midum salsarum capitum cinis: uel cybiorum cum mel-
le. Torpedo apposita procidentis interanei morbum ibi
coheret. Cancrorum fluuitialium cinis ex oleo & cæ-
ra: rimas in eadem parte emendat. Item & marini
cancri polline. Panos salsamenta coracini discutiunt.

Sciænæ interanea & ſquammæ combuſtæ· Scorpio in
uino decoctus: ita ut foueantur ex illo· At echinorum te
ſtæ contuſæ & ex aqua illitæ incipientibus panis reſi=
ſtunt· Muricum uel purpurarum cinis utroq; modo: ſiue
diſcutere opus ſit incipientes: ſiue cõcoctos emittere· Q ui
dam ita componunt medicamentum: ceræ & thuris dra
chmas uiginti· Spumæ argenti quadraginta· Cineris mu
ricum decem: Olei ueteris heminam· Proſunt per ſe ſalſa
menta cocta Cancri fluuiatiles triti uerendorum puſtu=
las diſcutiunt· Cinis ex capite menarum· Item carnes de
coctæ & impoſitæ· Similiter percæ ſalſæ e capite cinis
melle addito· Pellamidum capitis cinis aut ſquatinæ pi
ſcis cutis combuſta· Hæc eſt qua diximus lignum poliri:
quia & e mari fabriles uſus exeunt· Proſunt & ſmari=
des illitæ· Item muricum: uel purpurarum teſtæ cinis cũ
melle· Efficacius crematarum cum carnibus ſuis· Car=
bunculos uerendorum priuatim ſalſamenta cocta cũ mel
le reſtringuunt· At teſtem ſi deſcenderit: coclearum ſpu=
ma illini uolunt· V rinæ in continentiam hippocampi to
ſti: & in cibo ſæpius ſumpti emendant· item opidion pi
ſciculus gongro ſimilis cum liliȷ radice· Piſciculi minu=
ti ex uentre eius qui deuorauerit: exempti & cremati:
ita ut cinis eorum bibatur ex aqua· iubent & cochleas
africanas cum ſua carne comburi: cinerezq; ex uino ſigni
no dari· Podagris articularibuſq; morbis utile eſt oleuz:
in quo decocta eſt rana: & ipſarum inteſtina: & rube
tæ cinis cum adipe uetere· Q uidam & hordei cinerem
adiȷciunt: trium rerum æquo pondere· iubent & lepore
marino recenti podagram fricari· Fibrinis quoq; pel=
libus calciari maxime pontici fibri· item uituli ma=
rini· Cuius cinis & adeps prodeſt· item & bryon
de quo diximus lactucæ ſimile: rugoſioribus foliȷs: ſi=

ne caulæ. Natura est ei styptica. impositum lenit impetus podagræ. item alga: de qua supra dictum est. Obseruaturq; in ea: ne arida imponatur. Perniones emendat pulmo marinus. Cancriq; marini cinis ex oleo. item fluuiatiles triti sicq; cinere & oleo subacti: & siluri adeps Et in articulis morborum impetus sedant ranæ subinde recentes impositæ: quas quidam dissectas iubent imponi. Morbos abigit ius Mytulorum: & concharum comitiales: & ut diximus: coagulum uituli marini bibũt cum lacte equino asininoue: aut cum punici succo. Quidam ex aceto mulso. Necnon aliqui per se pilulas deuorant. Castoreum in aceti mulsi cyathis tribus ieiunis datur: iis uero qui sæpius corripiuntur: clystere infusũ mirifice prodest. Castorei drachmæ duæ esse debebunt: mellis & olei sextarius: & aquæ tantũdem. Ad p̃sens uero correptis olfactu subuenit cũ aceto. Datur & mustellæ marinæ iecur. item muris uel testudinum sanguis.

Ad febres omnium generum: & contra diuersas infirmitates. Ca. xii.

Febrium circuitus tollit iecur delphini gustatũ ante accessiones. Hippocampi necantur ĩ rosaceo: ut perũgãtur ægri in frigidis febribus. Et ipsi adalligantur ægris: item ex asello pisce lapilli q̃ plena luna inueniũtur: in capite alligãtur in linteolo. Pagri fluuitialis longissimus dens capillo adalligatus: ita ut quinq; diebus eum qui alligauerit: non cernat æger. Ranæ uero in triuio decoctæ oleo abiectis carnibus perũctos liberant quartanis. Sũt qui strangulatas in oleo ipsas clam adalligent: oleoq; eo perũgant. Cor earũ adalligatũ frigora febriũ minuit. Et oleũ in quo intestina decocta sint. Maxime aũt quartanis liberãt: ablatis unguibus ranæ & alligatæ & rubetæ. Iecur eius uel cor ad=

alligatur in pãno leucophæo· Cancri fluuiatiles triti in
oleo & aqua perunctis ante accessiones in febribus pro
sunt· Aliqui & piper addunt· Alij decoctos ad quartas
in uino e balneo egressis bibere suadent in quartanis· Ali
qui uero sinistrum oculum deuorari iubent· Magi quoq;
oculis earum ante solis ortum adalligãtis ægro: ut cæcas
dimittant in aquam: tertianas abigi promittunt· Eosdẽ-
q; oculos cum carnibus lusciniæ in pelle ceruina adalli-
gatos præstare uigiliam: somno fugato tradunt· In le-
thargumq; uergentibus coagulo balenæ: aut uituli mari
ni ad olfactum utuntur· Aliqui sanguinem testudinum:
lethargicis illinunt· Tertianis mederi dicitur: & spon-
dylus per se adalligatus· Quartanis cochleæ fluuiatiles
in cibo recentes· Quidam ob id asseruant sale: ut dẽt tri-
tas in potu· Strombi in aceto putrefacti lethargicos exci
tant odore· Prosunt & in cardiacis· Cachecticis quorum
corpus macie conficitur· Tethya utilia sunt cum ruta ac
melle· Hydropicis medetur adeps delphini liquatus: &
cum uino potus· Grauitati saporis occurritur tactis nari
bus unguento: aut odoribus: uel quoquo modo obturatis
Strombi quoq; carnes tritæ: & in mulsi tribus heminis
pari modo aquæ: aut si febres sint: ex aqua mulsa datæ
proficiunt· Item succus cancrorum fluuiatilium cũ mel
le· Ranæ quoq; aquaticæ in uino uetere & farre deco-
ctæ: ac pro cibo sumptæ: ita ut bibatur ex eodẽ uase· Vel
testudo decisis pedibus capite cauda & intestinis exem
ptis: reliqua carne ita condita: ut citra fastidiũ sumi pos
sit· Cancri fluuiatiles ex iure sumpti: & phthisicis pro
desse traduntur· Adusta sanantur cancri marini uel flu-
uiatilis cinere· Et ea quæ feruenti aqua combusta sint·
Hæc curatio etiam pilos restituit cum cancrorum fluuia
tilium cinere· Putantq; utendum cũ cæra: & adipe ur-

ſino. Prodeſt & febri ranarum fellis cinis. Ignes ſa
cros reſtringunt ranarum uiuentium uentres impo=
ſiti: pedibuſq; poſterioribus pronas adalligari iubent:
ut crebriore anhelitu proſint. Vtuntur & ſilulorum
capitum cinere ſalſamentorum ex aceto. Pruritum ſca
biemq; non hominum modo: ſed & quadrupedum ef
ficaciſſime ſedat iecur paſtinacæ decoctum in oleo.
Neruos præciſos purpurarum cauum quo ſe operiunt
tuſum glutinat. Lethargicos coagulum uituli adiu=
uat in uino potum oboli pondere. Item ichthyocol=
læ. Tremulos iuuat caſtoreum ſi ex oleo perungantur.
Mullos in cibo] inutiles neruis inuenio fieri. Sangui=
nem piſcium? putant cibo ſiſti polypo tuſo illitoq;. De
quo & hæc traduntur muriam ipſum ex ſeſe emitte=
re: & ideo non debere addi in coquendo. Secari harun=
dine: ferro enim attingi in uitium trahere natura deſe=
rente. Ad ſanguinem ſiſtendum & ranarum illinunt
cinerem uel ſanguinem arefactum. Quidam ex ea rana
quam græci calamiten uocant: quoniam inter harundi=
nes fruticeſq; uiuat: minima omnium & uiridiſſima:
Cinerem fieri iubent. Aliqui & naſcentium ranarū in
qua quibus adhuc cauda eſt: in calice nouo combuſtarū
cinerem ſi per nares fluat: inficiendum. Diuerſus hiru
dinum quas ſanguiſugas uocant ad extrahendum ſan=
guinem uſus eſt. Quippe eadem ratio earum quæ cucur=
bitarum medicinaliū ad corpora leuanda ſanguine ſpi
ramenta laxanda indicantur. Sed uitium quod admiſſæ
ſemel deſiderium faciunt circa eadē tempora anni ſem
per eiuſdem medicinæ. Multi podagris quoq; admitten=
da cenſuere. Decidunt ſacietate & pondere ipſo ſangui=
nis detractæ: aut ſale aſperſæ. Aliquando tamen adfixa
relinquunt capita: quæ cauſa uulnera inſanabilia facit:

& multos interimit: sicut Messalinum e consularibus patricijs cum ad genua admisisset. Inueunt uirus remedio uerso: maximeq; russæ ita formidantur. Ergo suggētia ora forficibus præcidunt: ac ueluti siphonibus defluit sanguis. paulatimq; morientium capita se contrahūt: nec relinquuntur. Natura earum aduersatur cimicibus: & suffitu necat eos. Fibrinarum pellium cum pice liquida combustarum cinis: nariuz profluuia sistit succo porri molitus. Extrahit tela corpori inhærentia. Sepiarum testæ ex aqua salsamentorum carnes Cancri fluuiatiles triti: Siluri fluuiatilis: qui & alibi quam in nilo nascitur: carnes impositæ recentes: siue salsæ. Eiusdem cinis extrahit & adeps: & cinis spinæ eius uicem spodij præbet. Vlcera quæ serpunt: & quæ ex ijs excrescunt ex capite menarum cinis: uel siluri coercet. Carcinomata per earum capita salsarum: efficacius si cineri earum misceatur sal & cunila: oleoq; subigantur. Cancri marini cinis usti cum plumbo carcinomata compescit. Ad hoc & fluuiatilis sufficit cum melle: lineaq; lanugine. Sed aliqui malunt alumen melq; miscere cineri. Phagedenæ siluro inueterato: & cum sandaraca trito. Cacoethæ & nomæ & putrescentia cybio uetere sanantur. Vermes uero innati ranarum felle tolluntur. Fistulæ apperiuntur: siccanturq; salsamentis cum linteolo immissis. Intraq; alteram diem callum omnem auferent: & putrescentia ulcerum quæq; serpunt emplastri modo subacta: & illita. Et salpe expurgat ulcera in linteolis concerptis. Item echinorum testæ cinis. Carbunculos coracinorum salsamēta illita discutiunt. Item mullorum salsamenti cinis. Quidam capite centum utuntur cum melle: uel coracinorum carne. Muricum cinis cum oleo tumores tollit. Cicatrices

fel scorpionis marini. Verrucas tollit glani iecur tritū:
Capitis menarum cinis cum allio tritus ad thymia cru-
dis utuntur. Fel scorpionis marini ruffi. Smarides tritæ
illitæ. Hallex deferuefacta unguium scabritiam: cinisq; e
capite menarum extenuat. Mulieribus lactis copiam fa-
cit glaucus e iure sumptus: & smarides cū ptisana sum
ptæ: uel cum fœniculo decoctæ. Mammas ipsas muricū:
uel purpuræ testarum cinis cum melle efficaciter sanat.
Cancri fluuiatiles illiti: uel marini pilos in mamma: uel
muricum carnes appositæ tollunt. Squatinæ illitæ cresce
re mammas non patiūtur. Delphini adipe linamenta ac
censa excitant uuluæ strangulatu oppressas. Item scom-
bri in aceto putrefacti. Percarum uel menarum capitis ci
nis ammixto sale: & cunila oleoq; uuluæ medetur. Suf-
fitione quoq; secundas extrahit. Itē uituli marini adeps
instillatur igni naribus intermortuarū uuluæ uitio: &
cum coagulo eiusdem in uellere impositus. Pulmonis ma
rini cinis adalligatus egregie profluuia purgat. Echini
uiuentes tusi: & in uino dulci poti. Sistunt & cancri
fluuiatiles triti in uino potiq;. Item siluri suffitu præci
pue africi faciliores partus fieri dicūtur. Cancri ex aqua
poti profluuia sistere. Ex hysopo purgare. Et si ptus strā
gulet: similiter poti auxiliantur. Eosdem recentes: uel ari
dos bibunt ad partus continendos. Hippocrates ad pur-
gationes mortuosq; partus utitur illis cum quinis lap-
pati radicibus cum ruta & fuligine tritis: & in mulso
datis potu. Item in iure cocti cum lappatho & appio
menstruas purgationes expediūt. Lactisq; ubertatem fa
ciunt. Item in febri quæ sit cum capitis doloribus: &
oculorum palpitatione. Mulieribus in uino austero poti
prodesse dicuntur. Castoreum ex mulso potum purgatio
nibus prodest. Contraq; uuluam olfactū cū aceto & pi-

ce: aut subditum pastillis · Ad secundas etiam uti eodē prodest cum panace in quattuor cyathis uini· Et a frigore laborātibus ternis obolis · Sed si castoreū fibrūue superegrediatur grauida: abortum facere dicitur: & periclitari partus si superferatur· Mirū & quod de torpedine inuenio · Si capiatur cum luna in libra fuerit: triduoq; asseruetur sub diuo: faciles partus facere: postea quotiens inferatur adiuuare· Et pastinacæ radius adalligatus umbilico existimatur idem facere si uiuēti ablatus sit: ipsaq; denuo ī mare dimissa· Inuenio apud quosdā ostraciū uocari: quod aliqui onychen uocāt: hoc suffitum uuluæ pœnis mire resistere· Odorē esse castorei: melinsq; cū eo ustum ꝑficere · Vetera quoq; ulcera & cacoæthe eiusdē cinere sanari · Nam carbūculos & carcinomata in mulierū parte præsentissimo remedio sanari tradunt cancro fœmina cū salis flore cōtuso post plenā lunā: & ex aqua illita· Psilothrum est thynni sanguis: fel: iecur: siue recentia: siue seruata· Iecur etiā tritū: mixtaq; cædria plumbea pyxide asseruatū· Ita pueros pubescere negauit Mango salpe obstetrix· Eadem uis est pulmonis marini· Leporis marini sanguine & felle: uel si in oleo lepus hic necetur· Cancri scolopendræ marini cinis cū oleo· Vrtica marina trita ex aceto scyllite· Torpedinis cerebrū cū alumine illitū· xvi· luna · Ranæ paruæ quā in oculorū curatione descripsimus: sanies efficacissime psilothrū est: si recens illinatur: & ipsa arefacta ac tusa: mox decocta tribus heminis ad tertias: uel in oleo decocta æreis uasis· Eadē mensura alij ex quindecim ranis conficiunt psilothrū: sicut in oculis diximus· Sanguisugæ quoq; tostæ in uase fictili: & ex aceto illitæ eūdē contra pilos habent effectum· Et suffitus urentiū eas necat cimices inuectas· Castoreo quoq; cū melle pro psilo-

thro usi pluribus diebus reperiuntur. In omni autẽ psilothro uellendi prius sunt pili. Infantiũ gingiuis dentitionibusq; multũ confert delphini cum melle dentiũ cinis: & si ipso dente gingiuæ tangantur. Adalligatusq; idem pauores repentinos tollit. idem effectus & caniculæ dentis. Vlcera uero quæ in auribus: aut ulla corporis parte fiant cancrorũ fluuiatiliũ succus cum farina hordeacea sanat. Et ad reliquos morbos triti in oleo perunctis prosunt. Siriasisq; infantium spongia frigida cerebro humefacto rana inuersa adalligata efficacissime sanat: quã aridã inueniri affirmant. Mullus in uino necatus: uel piscis rubellio: uel anguillæ duæ. Item una marina in uino putrefacta iis qui inde biberint tedium uini affert. Venerẽ inhibet Echeneis & hippopotami frontis e sinistra parte pellis in linteolo adalligata. Fel ue torpedinis uiuæ genitalibus illitũ. Concitãt cochlearum fluuiatilium carnes sale adseruatæ: & in potu ex uino datæ. Erythini in cibo sumpti. Iecur ranæ dryophytes & calamitæ in pellicula gruis alligatum: uel dens crocodili maxillaris annexus brachio: uel hippocãpus: uel nerui rubetæ dextro lacerto adalligati. Amorẽ finit in pecoris recenti corio rubeta alligata. Equorum scabiem ranæ decoctæ in aqua extenuant: donec illini possit. Aiuntq; ita curatos non repeti postea. Et Salpe negat canes latrare: quibus in offa rana uiua data sit. inter aquatilia dici debet: & calamochnus latine adarcha appellata. Nascitur circa harũdines tenues e spuma aquæ dulcis ac marinæ: ubi se miscent. Vim habet causticã. ideo acopis additur cõtra perfrictionũ uitia. Tollit & mulierũ lentigines in facie. Et calami simul dici debent. Phragmitis radix recens tusa luxatis medetur: & spinæ doloribus ex aceto illita. Cyprii uero qui &

donax uocatur cortex:alopeciis medetur ustus: & ulce ribus ueteratis·Folia extrahunt quæ infixa sunt corpori:& igni sacro·Paniculæ flos si aures intrauerit:exsurdat·Sepiæ atramento tanta uis est:ut in lucerna addito æthiopas uideri ablato priore lumine Anaxilaus tradat Rubeta decocta & in aqua potu data suũ morbis medetur:uel cuiuscũq; ranæ cinis· Pulmone marino si confricetur lignum:ardere uidetur:adeo ut facula ita præluceat·

Animalium omnium in mari uiuentium· clxxvii·genera esse· Ca·xiii·

PEracta aquatilium dote ut alienũ uidetur indicare per tot maria tam uasta & tot milibus passuum terræ infusa: extraq; circũdata mensura pene ipsius mũdi quæ intelligantur animalia centũ septuagintaseptẽ omnium generum esse:eaq; nominatim:cõplecti:Quod in terrestribus uolucribus fieri non quit·Neq; enim omnis indiæ æthiopiæq;:aut scythiæ desertorũue nouimus feras aut uolucres cum hominum ipsorum multo plurimæ sint differentiæ:quas inuenire potuimus· Accedat his taprobanæ insulæq; aliæ oceani fabulose narratæ·Profecto cõueniet:nõ posse omnia genera in contemplationẽ uniuersam uocari· At hercule in tanto mari oceano quæq; nascuntur: certa sunt: notioraq; quod miremur:quæ profundo natura mersit· Vt a beluis ordiamur: arbores physeteres: balenæ:pristes:tritones:nereides: elephanti: homines: qui marini uocantur:rotæ:orcæ:arietes:musculi:& alii pisciũ forma arietes delphini: celebresq; Homero uituli· Luxuriæ uero testudines: & medicis fibri: quorum e genere lutras nusq̃ mari accepimus mergi: tantum marina dicentes· iam caniculæ: dromones: cornutæ: gla=

dij:ſerre:cõmuneſq́; mari terræ amni hippopotami:cro codili. Et amni tantũ ac mari:thynni:thynnides: ſiluri: coracini:perſæ. Peculiaris aũt maris accipenſer:aurata: aſellus:a carne:aphia: Alopecias: anguilla:araneus:box batis:banchus:batrachus:belonæ: quos aculeatos uoca= mus:balanus:coruus:citharus. Chromborũ genera:peſſi mus chalcis cobio. Callarias aſellorũ generis ni minor eſſet:Colias ſiue parianus ſiue ſaxitanus a patria bæti= ca:lacertorũ minima: ab ijs meotici: cybiũ. Ita uocatur conciſa pelamis. quæ poſt. xl. dies a ponto in mæotin re uertitur. Cordylla & hæc pelamis puſilla:cũ in pontũ e mæotide exit hoc nomen habet:chantharus: callyoni= mus:ſiue uranoſcopus:cinædi:phiſcinulæ: Cnide quam nos urticã uocamus. Cãcrorũ genera chamæciſtidæ: cha meleos:chamæpelorides:generis uarietate diſtantes:& rotũditate:chamæglycia:menides: quæ ſunt maiores q̃ pelorides:Glycia ſiue corophia. Concharũ genera inter quæ & margaritiferæ cochleæ:quarũ generis pentada= ctyles:melicẽbales:echinophoræ dicũtur:quibus cantãt. Extra has ſunt rotũdæ in oleario uſu cochleæ: cucumis: cynopus: cãmarus:cynoſdexia:draco. Quidã aliud uo= lunt eſſe dracunculũ. Eſt autẽ graculo ſimilis. Aculeos in brachijs habet ad caudã ſpectantis. Sic et ſcorpio læ= dit dum manu tollitur:erythinus echeneis:echinus. Ele phanti locuſtarũ generis nigri:pedibus quaternis:biſul cis. Præterea brachia duo:binis articulis: ſinguliſq́; for= ficulis: denticulatis. Fabri ſiue zeus Glaucifci: glanius: gonger:gerres:galeos:garus:hippus:hippuros:hirundo: halipleumon:hippocãpos:Heparcotinos: Sunt lacerto= rum genera:lolligo uolitans. Locuſtæ:lucernæ:liparis: lamyrus:lepus:leones: quorum brachia cancris ſimilia ſunt. Reliqua pars locuſtæ:mullus:merula inter ſaxati=

les laudata:mulgi:melanusus:mena:metis:murẽa: Mys myllus:mystus murex:oculata: ophidion:ostria:etiam cortinon. Hic est pelamidũ generis maximus. Neq; redit in mæotin:similis tritoni:uetustate melior. Orphus orthragoriscus:phager:phycus saxatiliũ: pelamis earũ generis maxima apolectus uocatur. Durius triton:phorcus:phitharus:passer:pastinaca. Polyporũ:genera:pectines maximi & nigerrimi æstate:laudatissimi mitylenis:tyndaride salonis:altini:antij:in insula alexandriæ in ægypto. pecũculi:purpuræ:percides. pinna:pinnotheræ:rhina:quẽ scathinã uocamus. Rhombus:scharus pricipalis hodie:Solea:sargus:scylla:sarda. Ita uocatur pelamis longa ex oceano ueniens. Scõber:salpa:horus:scorpena: scorpios: sciadeus sciena: scolopendra: smyrus: scepini:stronbus: solẽ: siue aulos: siue donax siue onix: siue dactylus: spondilus: maristella:spongia. Turdus inter saxatiles nobilis. Tomus: taurianus: quem alij exiphiam uocant. Thessa:torpedo:tethea: Triton Pelamidum generis magni:ex eo serena cybia fiũt. Vrenæ uua xiphiæ. His adijciemus apud Ouidium posita noĩa: quæ apud neminẽ aliũ reperiũtur. Sed fortassis in ponto nascũtur:ubi id uolumẽ supremis suis tpibus inchoauit. Bopgyron in scopulis uiuentẽ. Orphũ uiuentẽ:rhacinũq; pullũ:pictas mormyras:aureiq; coloris chryson. Præterea paruũ teragũ:& placentẽ cauda labrũ Ephodas lati gñis. Præter hæc insignia pisciũ tradit:channẽ ex seipsa concipere. Glaucũ æstate nunq̃ apparere. Pomphilũ qui semper comitetur nauigiorũ cursus. Chromin qui nidificet in aquis. Helopẽ quoq; dicit esse nostris incognitũ undis. Ex quo apparet falli eos:qui eundẽ accipenserẽ existimauerunt. Helopi palmã saporis inter pisces multi dedere. Sunt præterea a nullo auctore noĩati

ſudis latine appellata: a græcis phyræna roſtro ſimilis nomine: magnitudine inter ampliſſimos rarus: ſed tamen non degener: & pernæ concharum generis circa pontias inſulas frequentiſſime. Stant uelut ſuillo crure longo ĩ arena defixæ: hianteſq; q̃ limpitudo eſt: pedali non minus ſpatio. Cibum uenantur. Dentes in circuitu marginum habent pectinatim ſpiſſatos. Intus proſpondylo grandis caro eſt. Et hyenam piſcem uidi in oenaria inſula captum caput exerentem. Præter hæc purgamenta aliqua relatu indigna: & algis potius annumeranda q̃ animalibus.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE. LIBER. XXXIII.

PROOEMIVM.

Metallorum naturæ.

m ETALLA NVNC IPSAEQVE opes: & rerũ precia dicentur: tellurẽ intus exquirente cura multiplici. Modo quippe alibi diuitijs foditur: quærẽte uita aurum: argentum: æs: electrum Alibi delicijs gẽmas: & parietũ digitorũq; pigmenta. Alibi temeritati ferrũ auro etiã gratius inter bella cædeſq;. Perſequimur omnes eius fibras uidemuſq; ſuper excauatos montes mirantes dehiſcere aliquando: aut intermiſcere illam. Ceu uero nõ hoc etiam exemplũ indignationis ſacræ parentis exprimi poſſit. Imus in uiſcera eius: & in ſede manium opes quærimus: tanq̃ parũ benigna fertiliq; qua feretur. Inter hæc minimũ remediorũ gratia ſcrutamur. Cui enĩ fodiẽdi cã medicina eſt? Quanq̃ et hæc ſũma ſui parte tribuit ut minime

parca: facilisq; in omnibus quæ prosunt. Illa nos præmunt: illa nos ad inferos agunt: quæ occultauit atq; demersit. Illa quæ non nascuntur: ut repente mens ad inane euolans reputet quis deinde futurus finis est: sæculis omnibus exhauriẽdi eam quousq; penetret auaritia? Quam innocens q̃ beata: immo uero: & delicata esset uita: si nihil aliud de ea nisi quod supra terras concupisceret: haberetq; non nisi quod secum est? Eruitur quidẽ aurum & chrysocolla iuxta: ut preciosior uideatur nomen exauro custodiens. Parum enim erat naturæ unam inuenisse uitæ pestem: nisi in precio etiam esset sanies auri. Quærebat argentum auaritia. Boni consuluit interiz inuenisse miniũ: rubentisq; terræ excogitauit usum. Heu prodigiosa ingenia quot modis auximus precia rerum? Accessit ars picturæ: & aurum argentũq; cælando carius fecimus. Didicit homo naturam prouocare. Auxere & artem uitiorum irritamẽta. In poculis libidines cælare iuuit: ac per obsenitates bibere. Abiecta sunt deinde hæc: & sordere cœpere: & auri argentiq; nimium fuit. Murrhina & crystallina ex eadẽ terra effodimus: quibus precium faceret ipsa fragilitas. Hoc argumentum opum: hæc uera luxuriæ æstimata est gloria: habere q̃d posset statim totum perire. Nec hoc fuit satis: turba gẽmarum potamus: & smaragdis teximus calices: ac temulentiæ cã tenere indiã iuuat: & aurũ iaz accessio ẽ.

Quæ prima commendatio metallorum auri: & de origine annulorum aureorum: & modo auri apud antiquos: & equestri ordine: & de iure annulorum aureorum. Ca. i.

u Tinamque posset e uita in totum abdicari aurum sacra fames: ut celeberrimi auctores dixere: proscissum conuitijs ab op=

timis quibusq́: & ad perniciem uitæ repertum. Quantum fœliciore æuo cum res ipsæ permutabantur inter se sicut & troianis temporibus factitatum Homero credi conuenit. Ita enim (ut opinor) commercia uictus gratia inuenta. alios corijs boum: alios ferro captiuisq́ rebus emptitasse tradit: q̃q̃ & ipse miratus aurium æstimationes rerum ita fecit: ut centum boum arma aurea permutasse Glaucum diceret cum Diomedis armis nouem boum. Ex qua consuetudine mulcta legum antiquarũ pecore constat etiam romæ. Pessimum uite scelus fecit: qui annulum primus induit digitis. Nec hoc quis fecerit traditur. Nam de prometheo omnia fabulosa arbitror: q̃q̃ illi quoq́ ferreum annulum dederit antiquitas: uinculũq́ id non gestamen intelligi uoluerit. Midæ quidam annullum quo circumacto habẽtem nemo cerneret: quis nõ etiam fabulosiorẽ fateatur? Manus & prorsus sinistræ maximam auctoritatem conciliauere auro: non quidem Romani quorum more ferendum erat bellicæ uirtutis ĩsignæ. De regibus romanis non facile dixerim. Nullũ habet Romuli in capitolio statua: nec præter Nummæ Seruijq́ Tullij alia. Nec. L. quidem bruti. Hoc ĩ Tarquinijs maxime miror: quorum egregia fuit origo: unde hic annullorum usus uenit: q̃q̃ etiam nunc lacedæmone ferreo utantur. Sed a Prisco Tarquinio omnium pmo filium cum in prætextæ ãnis occidisset hostem bulla aurea donatum constat: unde mox bullæ durauit: ut eorum qui equo meruissent filij id insigne haberent: cæteri lorum. Et ideo miror Tarquinij eius statuam sine annulo esse. Quanquam & de nomine ipso ambigitur. Id græci a digitis appellauere. Apud nos prisci ungulum uocabãt. Postea & græci & nostri symbolum. Longo certo tempore ne senatum quidem Romanum habuisse aureos:

manifestum est. Siquidem iis tantum qui legati ad exteras gentes ituri essent: annuli publice dabantur credo: quoniam ita exterorũ honoratissimi intelligebantur. Neq; aliis uti mos fuit: q̃ qui ex ea causa publice accepissent uulgoq; sic triũphabant. Et cũ corona ex auro etrusca sustineretur a tergo: annulus tamen in digito ferreus erat equa fortuna triumphantis & serui coronam sustinentis. Sic triũphauit de Iugurta. C. Marius. Aureum nõ ante tertium consulatum sumpsisse traditur. Ii quoq; qui ob legationem acceperant aureos: in publico tantum utebantur: intra domos uero ferreis. Quo argumento etiã nũc spõsae ãnulus ferreus mittitur. Isq; sine gemma. Nec iliacis temporibus ullos fuisse annulos uideo: nusq̃ certe Homerus dicit: cum & codicillos missitatos epistolarũ gratia indicet: & conditas arte uestes: ac uasa aurea argẽteaq;: & ea colligata nodi nõ ãnuli nota. Sortiri quoq; cõtra ꝓuocationem duces nõ ãnulis tradit. Fabricae etiam deum fibulas: & aliam mulieribus cultus: sicut inaures in primordio factitasse sine mentione ãnulorũ. Et qui primus instituit: cõtanter id fecit: leuisq; manibus ac latentibus induit: cum si honos securus fuisset: dextra fuerit ostẽtandus. Quod si impedimentum potuit in ea aliquod intelligi: etiam consertoris usu argumẽtum est maius in leua fuisse qua scutum rapitur. Est quidem apud eundem Homerũ uirorũ crinibus aurũ implexũ. Ideo nescio an prior usus a foeminis coeperit. Romae quidem nõ fuit aurũ: nisi admodũ exiguũ longo tempore. Certe cũ a gallis capta urbe pax emeretur: ñ plus quã mille pondo effici potuere. Nec ignoro. M. Crassum duo millia pondo auri rapuisse suo: & Pompeii tertio consulatu e capito lini Iouis solio a Camillo ibi cõdita: & ideo a plerisq; existimari duo millia pondo collata. Sed

q̃d accessit: est gallorũ præda fuit: detractũq; ab his in parte captæ urbis delubris. Gallos autem cum auro pugnare solitos Torquatus indicio est. Apparet ergo gallorum templorumq; tantundẽ nec amplius fuisse: Q̃d quidem in augurio intellectũ est: cũ capitolinus duplum reddidisset. Illud quoq; obiter indicari conuenit: quoniam de annulis sermonem repetimus: editũ custodiæ eius deprehensum fracta in ore ãnuli gemma statim expirasse: & inditium ita extintum. Ergo ut maxime duo tantum millia pondo cum capta est Roma. anno trecentesimo sexagesimoquarto fuere: cum iam capitum liberorum censa essent. centum quinquagintaduo millia. quingenti. lxxxiiij. Eadem post annos. cccvij. quod ex capitolinæ ædis incendio cæterisq; omnibus delubris. C. Marius filius præneste detulerat tredecĩ millia pondo: sub eo titulo in triumpho transtulit. Sylla. Et argenti. vij. millia. Idem ex reliqua omni uictoria pridie trãstulerat auri pondo. xv. millia: argenti pondo. c. xv. millia. Frequẽtior autem usus ãnulorum nõ ante. Cn. Flauium Annij filium deprehẽditur. Hic nãq; publicatis diebus fastis: quos populus a paucis principum quottidie petebat: tantam gratiam plebis adeptus est: alioquin liberti no patre genitus: & ipse Apij Cæci scriba: cuius hortatu exceperat eos dies: consultando assidue sagaci ingenio promulgaueratq;: ut ædilis curulis crearetur cũ. Q. Anitio prenestino: qui paucis ante ãnis hostis fuerat: præteritis. C. Petilio & Domicio: quorum patres cõsules fuerant. Additũ Flauio ut simul tribunus plebis esset. Quo facto tanta senatus indignatione exarsit: ut annulos ab eo abiectos fuisse in antiquissimis reperiatur ãnalibus. Fallit plerosq; qui tum & equestrem ordinem id fecisse arbitrãtur: Etenim adiectum hoc quoq;. Sed & fale=

ra posita: propter ea nomen equitum adiectum est. Annulos quoque: depositos a nobilitate in annales relatum est: nō a senatu uniuerso. Hoc actum. P. Sempronio Lōgo. L. Sulpitio coss. Flauius uouit ædem concordiæ: si populo reconciliasset ordines. Et cum ad id pecunia publica nō decerneretur: ex mulctatitia fœneratoribus condemnatis ædiculam æream fecit in græcostasi: quæ nunc supra comitium erat. Inciditque in tabula ærea eam ædem. ccc. quattuor annis post capitolinam dedicatā. Ita quadringentis. xlyiij. a condita urbe gestum est: & primum annulorum uestigium extat. Promiscui autem usus alterū secundo punico bello. Neque enim aliter potuissent trimodia illa annulorum carthaginem ab Hannibale mitti. Inter cepionem quoque & Drusum ex annulo in auctione nauali inimicitiæ cœpere. Vnde origo socialis belli: & exitia rerum. Ne tum quidem omnes senatores habuerūt utpote cum memoria auorum multi prætura functi in ferreo consenuerint: sicut Calphurnium & Manilium: qui legatus Ca. Marij fuerat iugurtino bello Fenestella tradit. Et multi. Lu. Fufidium illum quem Scaurus in uita sua scribit. In Quintiorum uero familia aurum ne fœminas quidem habere mos fuerat. Nullosque omnino annulos maior pars gentium hominumque etiam qui sub imperio nostro degunt hodie habeat. Non signet oriens aut ægyptus etiam nunc litteris contenta solis. Multis hoc modis ut cætera omnia luxuria uariauit: gemmas addendo exquisiti fulgoris: censuque opimo digitos onerando: sicut dicemus in gemmarum uolumine. Mox & effigies uarias cælando: ut alibi ars: alibi materia esset in precio. Alias deinde gemmas uiolari nefas putauit: ac ne quis signandi causam in annulis esse intelligeret: solidas induit. Quasdam ue=

ro neq; ab ea parte: quæ digito occultatur: auro clusit au rumq; millibus lapillorum uilius fecit. Cõtra uero multi nullos admittũt gemmas: auroq; ipso signãt: ut Claudij Cæsaris principatu repertum: Necnon & seruitia iam ferrum auro cingunt: alia per sese mero auro decorant: cuius licentiæ origo nomine ipso in samothracia id institutum declarat. Singulis primo digitis gerere mos fuerat: qui sunt minimis proximi. Sic in nummæ & seruij Tulli statuis uidemus. Postea pollici proximo induere etiam deorum simulacris. Dein iuuit & minimo dare. Galliæ britanniæq; in medio dicuntur usæ. Hic nunc solus excipitur: cæteri omnes onerantur: atq; etiam priuatim articuli minoribus alsis. Sunt qui tres uni minimo congerant. Alij uero & huic unum tantum: quo signanda signent. Conditurq; ille ut res rara: & ad iniuriæ usus indigna: uelut e sacrario promitur. Et unum in minimo digito habuisse preciosioris est in recõdito suppellectilis ostentatio. Iam alij põdera eorum ostentant. Alijs plures q̃ unum gestare labor est. Alij bratteas inserunt leuiore materia: & propter casum gemmarũ totaq; sollicitudinem amputant. Alij sub gẽmis uenena cludũt sicut Demosthenes sũmus oratorũ gratiæ: ãnulosq; mortis gratia habent. Demumq; ut plurimũ opũ ita scelera ãnulis fiunt. Quæ fuit illa priscorũ uita: qualis innocentia in qua nihil signabatur? At nunc cibi quoq; ac potus uindicantur annulo a rapina. Hoc profecere mancipiorũ legiones: & in domo turba externa acta. Seruorũ quoq; causa nomenculator adhibendus. Sed aliter apud antiquos. Singuli marcipores luciporesue dominorum gentiles: omnem uictum in promiscuo habebant: nec ulla domi custodia a domesticis opus erat. Nunc rapiendæ comparantur epulæ: pariterq; qui rapiant eas. Sed & cla-

ues quoq; ipsas signare non est satis: grauatis sõno: aut morientibus annuli detrahuntur: maiorq; uitæ ratio circa hoc instrumentum esse cœpit: incertum a quo tempore. Videmur tamen posse in externis auctoritatez eius rei intelligere circa Polycratem sami tyrannuz: cui dilectus ille annulus in mare abiectus capto relatus est pisce ipso circiter ducentesimum. xxx. annum urbis nostræ interfecto. Celebratiorem quidem usum cum fœnore cœpisse argumento est consuetudo uulgi ad sponsiores etiamnum annulo exiliente: ab eo tempore quo nondum erat arra uelocior: ut plane affirmare possimus: nummos ãte apd nos cœpisse: mox annulos. De nummis paulopost dicetur Annulli destinxere alterum ordinem a plebe: ut semel cœperant esse celebres: sicut tunica ab annulis senatum tantum: quanquam & hoc sero: uulgoq; purpura latiore tunica usos inuenimus etiam præcones: sicut patrẽ. L. Hælij. Stilonis Præconini ob id cognominati. Sed annuli plane medium ordinem tertiumq; plebi & patribus inseruere. Ac quod antea militares equi nomen dederãt: hoc nunc pecuniæ iudices tribuunt. Nec pridem id factũ Duo enim Augusto decurias ordinante: maior pars iudicum in ferreo annulo fuit. Iiq; non equites: sed iudices uocabatur. Equitum nomen sufistebat in turmis equoruz publicorum. Iudicum quoq; non nisi quattuor decuriæ fuere primo. Vixq; millia singula in decurijs inuenta sunt: nondum prouincijs ad hoc munus admissis. Seruatumq; in hodiernum diem est: ne quis e nouis ciuibus in ijs iudicaret:

De decurijs iudicum: & quotiens nomina equestris ordinis immutata: & donis militaribus: & quando primum corona aurea.

d Ecuriæ quoq; ipsæ pluribus discretæ nominibus fuere Tribunorum æris: & Selectorum: iudicum. propter hoc etiamnum Nongenti uocabantur ex nominibus Selecti ad custodienda suffragiorum scita in comitijs. Et diuisus hoc quoq; ordo erat superba usurpatione nominum: cum alius se Nongentum alius selectum: alius Tribunum appellaret. Tyberij demum principatus nono anno in unitatem uenit equester ordo annulorumq; auctoritati forma constituta est. C. Asinio Pollione. C. Antistio Vetere conss. anno urbis conditæ. dcc. septuagesimoquinto. Quod miremur futili pene de causa: cum. C. Sulpitius Galba iuuenalem famam apud principem popinarum pœnis aucuparetur: occupatusq; in his esset quæstus in senatu uulgo institores eius culpæ defendi annulis. Hac de causa constitutum: ne cui ius eius esset: nisi cui ingenuo ipsi patri auoq; paterno sestertia. ccc. census fuisset: & lege iulia theatrali in. xiiij ordinibus sedendi. Postea gregatim insigne id appeti cœptum. Propterq; hæc discrimina Caius princeps decuriam quintam adiecit: tantumq; natum est fastis: ut quæ sub diuo Augusto impleri non potuerant decuriæ nõ capiant eum ordinem: passimq; ad ornamenta ea etiam ser uitute liberati transiliant: quod antea nunquam erat factum: quoniam in ferreo annulo equites iudicesq; intelligebantur: adeoq; promiscuũ id esse cœpit: ut apud Claudium Cæsarem in censura eius unus ex equitibus Flauius Proclus. cccc. ex ea causa reos postularet. Ita dum separatur ordo ab ingenuis: communicatus est cum seruitijs iudicum autem appellatione separari eum ordinem primi omnium instituere Gracchi discordi popularitate in contumeliam senatus. mox ea debellata: auctoritas nominis uario seditionum euentu circa publicanos substi-

tit: & aliquamdiu tertiæ uires publicani fuere. M. Cice
ro demum stabiliuit equestre nomen in consulatu suo ei
senatum concilians: eo se ordine prouectum esse celebrãs
& eius uires peculiari popularitate quærens. Ab illo tē
pore plane hoc tertium corpus in repu. factum est. Cœ=
pitq; adiici senatuiq; populo Ro. equester ordo. Qua de
causa & nunc post populum scribitur: quia nouissime
cœptus est adiici. Quinetiam ipsum equitum nomen sæ
pe uariatum est: in iis quoq; qui ad equitatum traheban
tur. Celeres sub Romulo regibusq; appellati sunt. Dein=
de flexumines. Postea trossuli: cum oppidum in thuscis
citra uolsinios hoc nomine passuum. ix. millia sine ullo
adiumento peditum cœpissent. Eius uocabuli uis dura=
uit ultra. C. Gracchum: iunius certe qui ab amicicia eius
Gracchanus appellatus est scriptum reliquit iis uerbis.
Quod ad equestrem ordinem pertinet ãtea trossulos uo
cabant: nunc equites uocant. ideoq; quia non intelligunt
trossulos nomen quid ualeat: multosq; pudet eo nomine
appellari: & causam quæ supradicta est: exponit. Inui=
tosq; etiamnum tamen trossulos uocari. Sunt adhuc ali=
quæ nõ omittendæ in auro differentiæ. Auxiliares quip=
pe & externos torquibus aureis donauere: at ciues non
nisi argēteis. Præterq; armillas ciuibus dedere: quas ñ ha
bēt externi. Iidem quod magis miremur coronas ex au=
ro dedere ciuibus. Quis primus donatus sit ea nõ inue=
ni. sed quis primum donauerit a. L. Pisone traditur. Apo
stumius dictator apud lacum regillum castris latinorũ
expugnatis ei cuius maxime opera capta essent: hãc coro
nam ex præda dedit. Item. L. Lētulus cõsul Seruilio Cor
nelio merēdæ samnitũ oppido capto. Sed quinq; librarũ
corona Piso frugi filiũ ex priuata pecunia donauit: eãq;
coronã testamēto reipublicæ legauit.

De reliquo usu auri in uiris: & mulieribus: & de nummo aureo: & quando primum signatum est æs argentum & aurum: & anteq̃ signaretur qui mos in ære: & quæ maxima pecunia primo censu: & quotiens: & quibus tpibus auctoritas auri. Ca. iij.

Eorum uero honori in sacris nihil aliud excogitatum est. q̃ ut auratis cornibus hostiæ maiores duntaxat immolarentur. Sed in militia quoq; in tantum adoleuit hæc luxuria: ut. M. Bruti in philippicis campis epistolæ reperiantur frementes fibulas tribunicias ex auro geri. At Hercules idem tu Brute mulierum pedibus aurum gestari tacuisti. Cuius sceleris nos coarguimus illum primuz qui auro dignitatem per annulos fecit: ut habeant in lacertis iam pridem & uiri quod e dardanis uenit: itaq; & dardanium uocabatur. Viriæ celticæ dicuntur. Viriles celtibericæ. Habeant fœminæ in armillis digitisq; totis collo auribus. Per has discurrant catenæ circa latera: & inserta margaritarum pondera e collo dominarũ auro pendeant: ut in somno quoq; unionum conscientiam assit. Etiamnũ pedibus induitur: atq; inter stolam plebemq; hunc medium fœminarum equestrem ordinem facit. Honestius uiri pedagogis id damus: balneasq; diues puerorũ forma conuertit. iam uero etiam Harpocratem statuasq; ægyptiorum numinum in digitis uiri quoq; portare incipiũt. Fuit & alia Claudij principatu differentia insolẽs ijs quibus admissionem liberti eius dedissent: imaginem principis in annulo ex auro gerendi: magna criminum occasione: quæ omnia salutaris exortus Vespasiani principis aboleuit: æqualiter publicando principem. De ãnulis aureis eorumq; usu hactenus dictum sit. proximum scelus fecit: qui primus ex auro denarium signauit: quod

& ipsum latet auctore incerto · Populus Romanus ne quidē argento signato ante Pyrrhum regē deuictū usus est· Libralis unde etiam nunc libella dicitur: & dipondius appēdebatur assis· Quarę eris grauis pœna dicta· Et adhuc expensa in rationibus dicuntur· Itē impendia & pondera· Quin & militū stipendiorū: hoc est stipis ponderādæ pensatores libripendes dicuntur · Qua consuetudine in ijs emptionibus quæ mācupi sunt: etiā nunc libra interponitur · Seruius rex primus signauit æs· Antea rudi usos romæ· Timeus tradit· Signatum est nota pecudum: unde & pecunia appellata· Maximus census·c·x·millia assiū fuit illo rege· Et ideo hæc prima classis · Argentū signatū est anno urbis quingentesimo octogesimoquinto · Qu·Fabio cōsule quinq; annis ante primum bellum punicū· Et placuit denarius pro decē libris æris: quinarius pro quinq; sestertiū ꝑ dipondio ac semisse· Libræ autē pondus æris imminutū bello punico primo cum impensis respublica nō sufficeret· Constitutūq; ut asses sextantario pondere ferirentur· Ita quinq; partes factæ lucri dissolutūq; æs alienū· Nota æris fuit ex altera parte Ianus geminus: ex altera rostrorum nauis· Intriēte uero & quadrāte rates q̄drās antea triuncis uocatus a tribus uncijs · Postea Hannibale urgente· Qu·Fabio Maximo dictatore asses unciales facti · Placuitq; denariū·xvi·assibus permutari·quinariū octonis: sestertiū quaternis· Ita respu·dimidium lucrata est· In militari tamē stipendio semper denarius pro decē assibus datus· Nota argenti fuere bigæ: atq; quadrigæ: & inde bigati quadrigatiq; dicti· Mox lege papyriana semunciales asses facti · Liuius Drusus in tribunatu plebis: octauam partem æris argento miscuit · Qui nunc uictoriatus appellatur: lege clodia percussus est· Antea

hic nummus ex illirico aduectus mercis loco habebatur Est autē signatus uictoria: & inde nomē. Aureus nummus post annū. lxij. percussus est quā argenteus: ita ut scrupulum ualeret sestertijs uicenis: quod efficit in libras ratione sestertij: qui tunc erāt sestertios nōgentos Post hæc placuit. xl. millia. Sed signari ex auri libris: paulatimq; principes imminuere pondus: minutissimus uero ad. xlv. millia. Sed a nummo prima est origo auaritiæ excogitata fœnore quæstuosa segnitia. Hæc paulatim exarsit rabie quadā non iam auaritia: sed fames auri: utpote cum Septimuleius. C. Gracchi familiaris auro repensum caput eius excisum ad Opimiū tulerit: plūboq; in os addito paricidio suo rempublicā etiā circūscripserit. Nec iam quiritiū aliquo: sed uniuerso nomine Romano infami: Rex Mithridates Aquilio duci capto aurū in os infudit. Hæc parit habendi cupido. Putet intuentē tantū omnia ista quæ subinde noua græco sermone excogitantur expresso argenteis uasis auro aut incluso: quibus delicijs ueneunt tam aurea q̄ inaurata: cum sciamus interdixisse castris suis sparta cū ne quis aurū haberet: aut argentū. Tanto fuit plus animi fugitiuis nostris. Messala orator prodidit Antonium triūuirum aureis usum uasis in oībus obscenis desiderijs: pudendo etiam crimine Cleopatre. Summæ apud exteros licentiæ fuerat poculo aureo puluino subdito Philippū regem dormire solitū. Agonenteium Alexandri Magni perfectum aureis clauis suffigere crepidas. Antonius in contumeliam naturæ uilitatem auro fecit opus proscriptione dignum: Sed spartaci equidem miror Populum Romanum uictis gentibus in tributo semper argentum imperitasse: non aurum sicut carthagini cum Hannibale uictæ argenti pondo annua in quinquaginta annos

Phi[illegible]

nihil auri·Nec poteſt uideri pecunia mundi id eueniſſe Nam Mida : ſed & Crœſus : infinitum poſſederant· Iam Cyrus deuicta aſia pondo trigintaquattuor millia inuenerat præter uaſa aurea aurumq; factum : & in eo folia ac platanum uitemq; · Qua uictoria argenti quingenta millia talentorum reportauit : & craterem · Semiramidis:cuius pondus·xv·talentorum colligebat·Talentum autem ægyptium pondo·lxxx· patere· Varro tradit · Iam regnauerat in colchis Salauces & Eſubopes : qui terram uirginem nactus plurimum argenti auriq; eruiſſe dicitur in ſuanorum gente: & alioquin uelleribus aureis inclyto regno · Sed & illius aureæ cameræ & argenteæ trabes narrantur : & columnæ atq; paraſtatæ:uicto Seſoſtri ægypti rege tam ſuperbo: ut prodatur annis quibuſq; forte reges ſingulos e ſubiectis iungere ad currum ſolitus : ſicq; triumphare·Et nos fecimus quæ poſteri fabuloſa arbitrentur·Cæſar qui poſtea dictator fuit primus in ædilitate munere patris funebri omni apparatu arenæ argento uſus eſt : feraſq; argenteis uaſis inceſſere tum primum uiſum · Mox quod etiam in municipijs æmulantur · C· Antonius ludos ſcæna argentea fecit · Item · L · Murena : & Caius princeps in circopecma duxit · In quo fuere argenti pondo centum uigintiquattuor·Claudius ſucceſſor eius : cum de britannia triumpharet:inter coronas aureas unam·vij·pondo habuit:quam contuliſſet hiſpania citerior : alteram · ix · quam gallia comata ſicut titulus indicauit · Huius deinde ſucceſſor Nero Pompeij theatrum operuit auro in unum diem : quo Tyridati regi armeniæ oſtenderat · Et quota pars ea apparatus fuit aureæ domus ambientis urbem? Auri in ærario Populi Romani fuere Sexto · Iulio· Lucio

Aurelio coss. septē annis ante bellū punicū tertiū pondo. dcc. xxvi. argenti nonagintaduo millia & extra numerum. ccc. & . lxxv. millia: Item Sex. Iulio. L. Martio cōss. hoc est belli socialis initio: octingenta. xlvi. auri pōdo. C. Cæsar primo introitu urbis in ciuili bello suo & ærario. ptulit laterum aureorū. xxvi. millia: & numero pondo. ccc. Nec fuit alijs tēporibus respu. locupletior Intulit & Aemilius Paulus perseo rege macedonico deuicto: prædam pondo trium millium: a quo tempore populus Roma. tributum pendere desijt. Laquearia quæ nunc & in priuatis domibus auro tēguntur: post Carthaginē euersam primo inaurata sunt in capitolio censura. L. Mummij. Inde transire in cameras. In parietes quoq;: qui iam & ipsi tanq̄ uasa inaurantur: cum sua ætas uaria de Catulo existimauerit: q̄ tegulas æreas capitolij inaurasset primus inuentores auri sicut metallorum fere omnium: septimo uolumie diximus. Præcipuā gratiā huic materiæ fuisse: arbitror: non colore qui in argento clarior est: magisq; diei similis: & ideo militaribus signis familiarior: quoniā is longius fulget: manifesto errore eorū qui colorē syderū placuisse in auro arbitrantur: cum in gēmnis alijsq; rebus non sit præcipuus. Nec pondere aut facilitate materiæ prælatum est cæteris matallis: cum cedat per utrūq; plūbo. Sed quia rerum uni nihil igne deperit: tuto etiam in incendijs rogisq; durāte materia. Quinimmo quo sæpius arsit: proficit ad bonitatē. Auriq; experimento ignis est: ut simili colore rubeat ignis. Atq; ipsum obryzum uocant. Primum autem bonitatis argumentū est q̄ difficillime accendi. Præterea mirum prunæ uiolentissimæ ligni indomitum. palea citissime ardescere: atq; ut purgetur cum plumbo coqui. Altera causa precij maior: q̄ minimum

uſus deterit: cum argento ære plumbo lineæ præducan-
tur: manuſq; ſordeſcant decidua materia. Nec aliud la-
xius dilatatur: aut numeroſius diuiditur: utpote cuius
unciæ in ſeptuagenas & quinquagenas pluresq; brat-
teas quaternum utroq; digitorum ſpargantur. Craſſiſſi
mæ ex iis preneſtinæ uocantur: etiamnum retinentes no
men fortunæ inaurato ibi fideliſſime ſimulacro. Proxi-
ma brattea quæſtoria appellatur. Hiſpania ſtrigiles uo
cat auri paruulas maſſas: quod ſuper omnia ſolũ in maſ
ſa auramento capitur. Cum cætera in metallis reperta
igni perficiantur: hoc ſtatim aurum eſt: conſumatamq;
materiam protinus habet cum ita inuenitur. Hæc enim
inuentio eius naturalis eſt. Alia quam dicemus coacta.
Super cætera non rubigo ulla: non erugo: nõ aliud ex ip
ſo quod conſumat bonitatem: minuat pondus. Iam con-
tra ſalis & aceti ſuccos domitores rerum conſtantia ſu
perq; omnia netur: ac texitur lanæ modo: & ſine lana.
Tunica aurea triumphaſſe Tarquiniũ priſcum Verrius
tradit. Nos uidimus Agripinam Claudij principis eden
te eo naualis prælij ſpectaculum aſſidentem ei: indutã
paludamẽto: auro textili ſine alia materiæ. Attalicis ue
ro iampridem intexitur inuento regum axiæ. Marmori
& iis quæ candefieri non poſſunt oui candido illinitur
ligno glutini ratione cõpoſita: leucoporon uocãt. Quid
ſit hoc? aut quemadmodum fiat: ſuo loco docebimus. Aes
inaurari argento uiuo. aut certe hydragyro legitimum
erat: de quibus ut dicemus illorum naturam reddentes:
excogitata fraus eſt. Nanq; æs cruciatur in primis accẽ
ſumq; reſtinguitur ſale aceto alumine: Poſtea exarena-
tur: an ſatis recoctum ſit: ſplendore deprehendente: ite-
rumq; exhalatur igni: ut poſſit edomitum mixtis pumi
ce alumine argento uiuo inductas accipere bratteas. Alu

mẽ in purgãdo uim habet talẽ: qualẽ eẽ diximus plũbo.

Ratio naturalis inueniẽdi auri: & quando primũ aurea statua: & medicinæ ex auro. Ca. iiij.

a Vrum inuenitur in nostro orbe: ut omittamus indicum: atq; a formicis: aut gryphibus apud scythas erutum. Apud nos tribus modis fluminum ramentis: ut in tago hispaniæ: & pado italiæ: hebro thraciæ: Pactolo asiæ: Gange indiæ. Nec ullũ absolutius aurũ est: ut cursu ipso trituq; perpolitũ. Alio modo puteorum scrobibus effoditur: aut in ruina montiũ. Quare utraq; ratio dicetur. Aurũ qui quærũt: ante oĩa segullũ tollũt: ita uocatur indiciũ: alueus ubi id est: arenæq; lauantur: atq; ex eo quod recedit: cõiectura capitur: ut inueniatur aliquãdo in summa tellure ꝓtinus rara fœlicitate: ut nuper in dalmatia principatu Neronis singulis diebus etiã quinquagenas libras fundẽs: cũ iam inuentũ in summo cespite. Alutationẽ uocãt: si & auro ea tellus subest. Cæterũ mõtes hispaniæ aridi steriles q;: & ĩ quibus nihil aliud gignatur: huic bono cogũtur fertiles esse. Quod puteus foditur: canalitiũ uocãt: alij canaliẽse marmoris gloriæ inhærẽs: nõ illo mõ quo ĩ oriẽte saphyro atq; thebaico alijsq; in gẽmis scintillat. Sed micas amplexũ marmoris: hi uenarũ canales ꝑ marmor uagãtur et latera puteorũ et huc illuc inde noĩe inuento: tellusq; ligneis colũnis suspẽditur. Q̃d effosum ẽ tũditur: lauatur: uritur: molitur in farinã. Nã q̃d cudũt apilascudẽ uocãt: Argentũ quod exit a fornacis sudore quæ e camino iactatur. Spurcitia in omni metallo uocatur scoria. Hæc in auro coquitur iterum & tũditur. Catini fiunt ex tasconio. Hæc est terra alba similis argillæ Neq; enim alia afflatum ignemq; & ardentem materiam tollerat. Tertia ratio opera uicerit gigantum.

Cuniculis per magna ſpacia actis cauantur montes ad lucernarum lumina·Eadem menſura uigiliatum ē:multiſq; menſibus non cernitur dies·Arrugias id genus uocant:ſiduntq; rimæ ſubito:& oprimunt operarios : ut iam minus temerarium uideatur e profundo maris petere margaritas:tanto nocentiores fecimus terras·Relinquuntur itaq; fornices crebri montibus ſuſtinendis·Occurſant in utroq; genere ſilices·Hos igni & aceto rumpunt·Sæpius uero quoniam in cuniculis uapor & fumus ſtrangulat:cædunt fracturis·c·l·libras ferri terram agentibus·Egeruntq; humeris noctibus ac diebus per tenebras proximis tradentes:lucem nouiſſimi cernunt· Si longior uidetur ſilex:latus ſequitur·Foſſam ambit quiete·Tamen in ſilice facilior exiſtimatur opera· Eſt nāq; terra ex quodam argilæ genere galeræ mixta:candidam uocant:prope inexpugnabilis·Cuneis eam ferreis aggrediuntur:& iiſdem maleis:nihilq; durius putant : niſi quod inter omnia auri fames duriſſima eſt·Peracto ope ceruices fornicum ab ultimo cedunt:dantq; ſignū· Ruināq; ſolus intelligit in cacumine montis eius peruigil· Hic uoce ictuue repente reuocari operarios iubet:pariterq; ipſe deuolat·Mons fractus cadit a ſeſe longo fragore: qui concipi humana mente non poſſit:& flatu incredibili·Spectant uictores ruinam naturæ·Nec tamē adhuc aurum eſt·Nec ſciere eſſe cū fodere·Tātaq; ad picula cuicēda fuit ſatis cauſæ ſperare qđ cuperēt·Alius par ē labor uel hoc maioris īpēdij flumina ad lauādā hāc ruinā iugis mōtiū duxere obiter a cēteſimo plerūq; lapide·Corrugos uocāt a corriuatiōe credo:nimirū & hic labor ē· ꝑcepiſſe libramēto oꝫ ut fruaris q̄ni fluat:itaq; altiſſimis ꝑtibus ducitur·Cōuallis & īteruалla ſubſtructis canalibus iūgūtur·Alibi rupes īuiæ cedūtur:ſedēq; trabibus ca

uatis præbere coguntur. Is qui cedit: funibus pendet: ut procul intuentibus species nefaria quidem: sed alitum fiat. Pendentes maiore ex parte librant: & lineas itineri præfigunt. Itaq; insistentis uestigijs hominis locus non est. Manes trahuntur ad homines ut uitium importent. Id genus terræ urion uocant. Ergo per silices calculosue ducuntur: & urium euitant. Ad capita deiectus in supcilijs montium piscinæ cauantur: ducenos pedes in quasque partes: & in altitudinem denos. Emissaria ĩ iis quina pedum quadratorum ternum fere linquuntur: & repleto stagno excussis obturamentis erumpit torrens tãta ui ut saxa prouoluat. Alius etiamnum in plano labor

Agogas

Fossæ in quas profluat cauantur agogas uocant: eæ sternuntur gradatim. Latera cluduntur tabulis: ac per prærupta suspenduntur: canali ita profluente de terra ĩ mare. His de causis iam promouit hispania in priore genere quæ exhauriuntur immenso labore ne occupent puteos in hoc rigantur. Aurum arrugia quæsitum nõ coquitur: sed statim suum est. Inueniuntur ita massæ. Necnon in puteis etiam denas excedentes libras. Palacas hispani: alij palacranas: idem quod minutum est: balucem uocãt Vlex siccatus uritur: & cinis eius lauatur sustrato cespite herboso ut sidat aurum. Vicena millia pondo ad hũc

Asturia
Gallecia

modum annis singulis asturiam atq; galletiam & lusitaniam præstare quidam tradiderunt: ita ut plurimum astruria gignat. Neq; in alia parte terrarum tot sæculis hæc fertilitas. Italiæ parcitum est uetere interdicto patrum: ut diximus alioquin nulla fœcundior metallorũ quoq; erat tellus: Extat lex censoria uicti miliarum aurifodinæ: quæ in uercellensi agro cauabatur: ne plus quique hominum in opere publicani haberent. Aurum faciendi est etiam una ratio ex auri pigmento: quod in sy

ria foditur pictoribus in summa tellure auri colore:sed fragili lapidum specularium modo. Inuitauerat q; spes Caium principem auidissimum auri :quamobrem iussit excoqui magnum pondus. & plane fecit aurum excellens:sed ita parui ponderis ut detrimentum sentiret: illud propter auaritiam expertus: q̃q̃ auripigmenti libræ.xiiij:permutarentur:nec postea tentatum ab ullo ẽ.

Omni auro inest argento uario pondere:alibi dena:alibi nona:alibi octaua parte. In uno tantum galliæ metellæ loco:quod uocant.albicrarense.xxxvi. portio inuenitur:ideo cæteris præest. Vbicunq; quinta argenti portio est:electrum uocatur. Scobres eæ reperiuntur in canaliẽsi. Fit & cura electrum argento addito. Quod si quintã portionem excessit:incudibus non resistit. Est electro auctoritas Homero teste qui Menelai regiam auro:electro: argento:ebore fulgere tradit. Mineruæ templum habet lindos insulæ rhodiorum:in quo Helena sacrauit calicem ex electro. Adijcit historia mammæ suæ mensura. Electri natura est ad lucernarum lumina clarius argento splendere. Quod est natiuum & uenena deprehendit. Nãq; discurrunt in calicibus arquus cælestibus similes cum igneo stridore:& gemina ratione præcidũt. Aurea statua prima omnium nulla inanitate : & antequam ex ære aliqua illo modo fieret:quam uocant holosphyraton in templo Anæitidis posita dicitur. Quod in situ terrarum nomine hoc significauimus: numine gentibus illis sacratissimo. Direpta est antonij parthicis rebus. Scitumq; narratur dictum unius ueteranorum bononiæ hospitali diui Augusti cœna cum interrogaretur:esset ne uerum eum qui primus uiolasset hoc numen: oculis membrisq; captum expirasse? respondit enim tum maxime Augustum de cruore eius cœnare:seq; illum esse totumq; sibi

Gorgias
censum ex ea rapina esse. Hominum primus & auream statuam & solidam Gorgias Leõtinus delphis in templo sibi posuit. lxx. circiter olympiade. Tantus erat docendæ oratoriæ artis quæstus. Aurum pluribus modis pollet in remedijs. Vulneratisq; & infantibus applicatur ut minus noceant: quæ inferantur ueneficia. Est & ipsi superlato uis malefica gallinarum quoq; & pecorum fœturis. Remedium est abluere illatum & spargere eos quibus mederi uellis. Torretur & cum salis grũmo pondere triplici misso: & rursum cum duabus salis portionibus & una lapidis quem schiston uocant: ita uirus tradit rebus una crematis in fictili uase ipsum purum & incorruptum. Reliquus cinis seruatus in fictili & ex aqua illitus: lichenas in facie sanat. Lomento id conuenit ablui. Fistulas etiam sanat: & quæ uocantur hemorrhoides. Quod si trito spuma adijciatur putria ulcera & tetri odoris emendat. Ex melle uero decoctũ cũ melãthio & illitum umbilico leuiter soluit aluũ. Verrucas curari eo. M. Varro est auctor.
Lomentum

De chrysocolla & medicinæ ex chrysocolla. yi. & mirabilia naturæ de glutinãdis inter se preficiẽdisq; metallis. Ca. y.

Chrysocolla humor est in puteis quos diximus per uenam auri defluens crassescente limo rigoribus hybernis usq; in duriciã pumicis. Laudatiorem eandem in ærarijs metallis: & proximam in argentarijs fieri compertum est. Inuenitur & in plũbarijs uilior etiam auraria. In omnibus autem ijs metallis fit & cura multum infra naturalem illam: immissis in uenam aquis leuiter hyeme tota: usq; in Iuniũ mẽsem. Dein siccatis i iunio & iulio ut plane intelligatur nihil aliud chrysocolla q̃ uena putris. Natiua duritia

maxime distat: uuam uocant· Et tamen illa quoq; herba quam luteam appellant: tinguitur· Natura est quæ lino lanæue ad succum bibendum· Tunditur in pilla: deinde tenui cribro secernitur: postea molitur: ac deinde tenuius sic cribatur· Quicquid non transmeat: repetitur in pilla: dein mollitur· Puluis semper in catinos digeritur: & ex aceto maceratur: ut omnis duricia soluatur· Ac rursus tunditur: dein lauetur in conchis: siccaturq;· Tunc tinguitur alumine schisto: & herba supradicta pingiturq; antequã pingat· Refert quã bibula docilisq; sit· Nam nisi rapuit colorem: adduntur & schythanum atq; turbistum: ita uocant medicamenta sorbere cogentia. Cum tinxere pictores orobitin uocant· Eiusq; duo genera faciunt: luteamq; seruatur in lomenta· Et liquidam globulis sudore resolutis· Hæc utraq; genera in cypro fiunt· Laudatissima in armenia· Secunda in macedonia· Largissima in hispania. Summa commendationis est: ut colorem herbæ segetis lætæ uirentis quam simillime reddat· Visumq; est iã Neronis principis spectaculis arenam cyrci chrysocolla sterni: cnm ipse concolori panno aurigaturus esset: introducta opificum turbæ· Tribus eam generibus distinguunt· Asperam quæ taxatur in libras septem· Mediam quæ denarijs quinis· Attritam quam: & herbaceam uocant: quæ tredecim. Sublinunt autem arenosam: priusquam inducant attramento: & paretonio. Hæc sunt tenacia: eius in Colore blanda. Paretonium: quoniam est natura pinguissimum: propter leuorem tenacissimum: atramento aspergitur: ne paretoni candor pallorem Chrysocollæ afferat· Luteam putant a lutea Herba dictam: quam ipsam Cæruleo subtritam: sed pro chrysocolla inducunt uilissimo genere: atq; falacissimo. Vsus chry=

socollæ & in medicina est ad purganda uulnera cuz cæra & oleo. Eadem per se arida siccat: & contrahit. Datur & in angina orthopneaue miscenda cum melle. Cōcitat uomitiones: miscetur & collyrijs ad cicatrices oculorum: ac uiridibus emplastris. Ad dolores mitigandos: & cicatrices trahendas. Hanc chrysocollam medici acesin appellant: quæ non est orobitis. Chrysocollam & aurifices sibi uendicant agglutinando auro: & inde omnes appellatam similiter utentes dicunt. Temperatur autem ea cypria ærugine. & pueri impubis urina: addito nitro. Teritur cyprio ære in cyprijs mortarijs: santernaz uocant nostri. Ita ferruminatur aurū: quod argentosum uocant. Signumq; est si addita santerna nitescit. E diuerso erosum contrahit se: hebetaturq;: & difficulter ferruminatur aurum. Ad id glutinum fit auro & septima parte argenti ad supradicta additis: unaq; contritis. Cōtexi (par est) reliqua circa hoc. ut uniuersa naturæ cōtingat ammiratio. Auri glutinū est talei Argilla ferro. Cadmia æris massis. Alumen laminis. Resina plumbo & marmori. Sed plumbuz nigrum albo iungitur. Ipsumq; album sibi oleo. Item stagnum æramentis stagno argētum. Pineis optime lignis æs ferrumq; funditur: Sz & ægyptia papyro: paleis aurum. Calx aqua accenditur: & thracius lapis. Idemq; oleo restinguitur. Ignis autem aceto maxime & uisco & ouo. Terra minime flagrat. Carboni maior uis exusto. Iterumq; flagranti.

De argento: & argento uiuo: & stibia siue alabastro: & scoria argenti: & de spuma argenti. Ca. vi.

a B his argenti metalla dicantur: quæ sequens insania est. Non nisi in puteis reperitur: nullaq; sui spe nascitur: nullis ut in auro lucentibus

ſcintillis·Terra eſt alia ruffa:alia cineracea·Excoqui nõ
poteſt niſi cum plumbo nigro:aut cum uena plũbi· Ga=
lenam uocant:quæ iuxta argenti uenas plerunq; reperi=
tur·Et eodem opere ignium deſcendit pars in plumbum:
argentum autem ſuperne innatat:ut oleum aquis·Repe=
ritur in omnibus pene prouincijs : ſed in hiſpania pul=
cherrimum·Id quoq; in ſterili ſolo atq; etiam in monti
bus·Et ubicunq; una inuenta uena eſt:non procul inueni
tur alia·Hoc quidem & in omni fere materia:unde me
talla græci uidentur dixiſſe·Mirum adhuc per Hiſpani=
as ab Hannibale olim inchoatos puteos durare ſua ab ĩ
uentoribus nomina habentes·Ex quis bebelo appellatur
hodieq; qui·ccc·pondo Hannibali ſumminiſtrauit in di
es·Ad mille quingentos iam paſſus cauato monte : per
quod ſpacium aquitani ſtantes diebus:noctibuſq; egerũt
aquas lucernarum menſura:amnemq; faciunt·Argẽti ue
na ĩ ſummo reperta crudaria appellatur·Finis antiquis
fodiendi ſolebat eſſe alumen inuentum ultra nihil quæ
rebatur·Nuper inuenta æris uena infra alumen alba fi=
nem ſpei facit·Odor ex argenti fodinis inimicus omni=
bus animalibus:ſed maxime canibus·Aurum argẽtumq;
quo mollius eo pulchrius·Lineas ex argento nigras fie=
ri produci miramur·Eſt & lapis in ijs uenis : cuius uo=
mica liquoris æterni argentum uiuum appellatur·Vene
num rerum omnium eſt·Excedit ac perrumpit uaſa per
manans tabe dira·Omnia ei innatant præter aurum·Id
unum ad ſe trahit·Ideo & optime purgat cæteras eius
ſordes expuens crebro iactatu fictilibus ĩ uaſis ita uitijs
abiectis:ut ipſum ab auro diſcedat· In pelles ſubactas ef
funditur:perq; eas ſudoris uice defluens purum relinquit
aurum·Ergo & cum æra inaurantur:ſublitum bracte=
is pertinaciſſime retinet·Verum pallore detegit ſimpli

ces: aut prætenues bracteas. Quapropter id furtum quæ rentes oui liquore candido usum eum adulterauere. Mox & hydrargyro: de quo suo dicemus loco. Et alias argentum uiuum non largum inuentum est. In iisdem argenti metallis inuenitur: ut proprie dicamus: spumæ lapis candidæ nitentisq; non tamen transllucentis: stimmi appellant: alii stibiam: alii alabastrum: aliqui larbason. Duo eius genera: mas & fœmina. Magis probant feminam. Horridior est mas: scabriorq; & minus ponderosus: minusq; radians & arenosior. Fœmina contra nitet friabilis fissurisq; nō globis dehiscens. Vis eius astringere ac refrigerare. Principalis autem circa oculos. Nanq; ideo etiam platyophthalmon id appellauere: quoniam in collyriis mulierūq; epiphoris dilatet oculos & fluctiones inhibeat oculorum: exulcerationesq;. Farina eius & thuris gummi ammixto sistit & sanguinem e cerebro profluentem. Efficacior & contra recentia uulnera ueteres canum morsus inspersa farina. Et cōtra ambusta igni cum adipe ac spuma argenti cerusaq; & cæra. Vritur autem offis bubuli fimi circumlitum in clibanis. Dein restinguitur mulierum lacte. Teriturq; in mortariis ammixta aqua pluuia: Ac subinde turbidum trāsfunditur in æreum uas. Et mūdatur nitro. Fex eius intelligitur plumbosissima quæq; subsidit in mortario: abigiturq;. Dein uas in quo turbida transfusa sunt: opertum linteo per noctem relinquitur: & postero die quicquid innatat effunditur: spongiaq; tollitur. Quod ibi subsidit: flos intelligitur: ac linteolo interposito in sole siccatur: non ut perarescat. Iterūq; in mortario teritur: & in pastillos diuiditur. Ante omnia autem urēdi modus necessarius est: ne plumbum fiat. Quidam non fimo utuntur coquentes: sed adipe. Alii tritum in aqua triplici lin

teo siccant: fæcemq; abijciunt. Idq; quod defluxerit trāsfundūt. Ac quicquid subsidet id colligentes: emplastris collyrijsq; miscent. Scoriam in argento græci uocant helcysma. Vis eius astringere & refrigerare corpora. Additur emplastris: ut molibdena: de qua dicemus in plumbo. Cicatricibus maxime glutinandis: & contra tenasmos: dysenteriasq; infusa clysteribus cum myrteo oleo. Addunt & in medicamenta quæ uocant liparas ad excrescentia ulcerum: aut ex attritu facta: aut in capite manantia. Fit & in ijsdem metallis: & quæ uocatur spuma argenti. Genera eius tria. Optima quam chrysitin uocant. Secunda quam argyritin. Tertia quam molibditin. Et plerunq; omnes hi colores in eisdem tubulis inueniuntur. Probatissima est attica. Secunda hispaniensis. Chrysitis ex ipsa uena fit. Argyritis ex argento. Molibditis plumbi ipsius fusura: quæ fit puteolis: & inde habet nomen. Omnis autem fit excocta sua materia ex superiori catino defluens in inferiorem. Ex eo sublata uericulis ferreis: atq; in ipsa flamma conuoluitur ueruculo: ut sit modici temporis. Est autem ut ex nomine ipso intelligi potest feruescentis & futuræ materiæ spuma. Distat a scoria quo potest spuma a fæce distare. Alterum purgantis se materiæ. alterum purgatæ uitium est. Quidam duo genera faciunt spumæ: quæ uocant steleritida & peumenen. Tertium molibdenam in plumbo dicendā. Spuma ut sit utilis. iterū coquitur cōfractis tubulis ad magnitudinem annulorum ita accensa follibus: ad separandos carbones cineremq; abluitur aceto aut uino. Simulq; restinguitur. Quod si sit argyritis: ut candor ei detur magnitudine fabæ confracta in fictili coqui iubetur ex aqua addito in linteolis tritico: & hordeo nouis: donec ea purgentur. Postea sex diebus terunt

in mortarijs ter die abluentes aqua frigida. Et cum desi nant calida: addito sale fossili in libram spumæ obolo. Nouissimo die condunt in plumbeo uase. Alij cum faba candida & ptisana coquunt: & in sole siccant. Alij in lana candida cum faba donec lanam non denigrẽt. Tũc salem fossilem adijciunt: subinde aqua mutata: siccantq; diebus. xl. calidissimis æstatis. Necnon in uentre suillo in aqua coquunt exemptamq; nitro fricant: & ut supra terũt in mortarijs cum sale. Sunt qui non coquant: sed cum sale terant: & adiecta aqua abluant. Vsus eius ad collyria: & litu ad muliebrium cicatricum fœditates tollẽdas maculasq;: & abluẽdum capillum. Vis autem: siccare. mollire: refrigerare: temperare: purgare: explere. Vlcerum tumores lenire. Talibusq; emplastris supradictis ignes etiam sacros tollit cum ruta: myrtoq; & aceto. Itemq; perniones cum myrto & cæra & abdomine.

De minio q̃tæ auctoritatis fuerit apud Romãos: & origine: ac inuẽtione eius: & cĩnabaris ratione in picturis: & medicinæ de generibus minij: & ratione eius in picturis. Ca. vij.

i Nuenitur in argẽtarijs metallis minium quoq;: & nunc inter pigmenta magnæ auctoritatis: & quondam apud romanos non solum maximæ: sed etiam sacræ religionis: ut auctor est Verrius: & cuius sit necesse credere auctoritati. Iouis ipsius simulacri faciem diebus festis minio illini solitam: triumphantumq; corpora. Sic Camillum triumphasse. Hac religione etiam nunc addi in unguenta cœnæ triumphalis: & a censoribus in primis Iouem miniandum locari. Cuius rei equidem causam miror: q̃q̃ & hodie id expeti constat æthiopum populis: totosq; eo tigi proceres:

huncq; ibi deorũ simulacris colorẽ esse. Quapropter diligentius ꝓsequemur oĩa de eo. Theophrastus. xc. annos ante Praxibulũ athenienſiũ magistrũ: quod tẽpus exit in urbis nostræ ducẽtesimũ quadragesimũ. ix. annũ: tradidit inuentũ miniũ a Callia atheniense initio sperante aurũ posse excoqui arena rubente in metallis argenti. Hanc fuisse originẽ eius. Reperiri autẽ iam tũ in hispaniis: sed durum & arenosum. Item apud colchos in rupe quadã inacessa ex qua iaculãtes decuterẽt: id esse adulterum. Optimum uero supra ephesum. Cilbianis agris. Arenam cocci colorem habere. Hanc teri. Dein lauari farinam. Et quod subsidat iterum lauari. Differentiam artis esse: ꝙ alii minium faciunt prima lotura. Apud alios id esse dilutius. Sequentis autẽ loturæ optimum. Auctoritatem colori fuisse non miror. Iam enim troianis temporibus rubrica in honore erat Homero teste: qui naues ea cõmendat. Alias circa picturas pigmentaq; rarus. Milton uocant græci minium: quidam cinabarin. Vnde natus error indico cinnabaris nomine. Sic enim appellant illi saniẽ draconis elisi elephantorum morientium pondere permixto utriusq; animalis sanguine: ut diximus. Neq; alius est color qui in picturis proprie sanguinẽ reddat. Illa cinnabaris antidotis medicamentisq; utilissima est. At hercule medici quia cinnabarin uocant pro ea utuntur hoc minio: quod uenenũ esse paulo mox docebimus. Cinnabari ueteres quæ etiã nunc uocant monocromata: pingebant. Pinxerunt & ephesio minio: quod derelictum est: quia curatio magni operis erat: prætereaq; utrũq; nimis acre existimatur. Ideoq; transire ad rubricam: & sinopidem: de quibus suis locis dicam. Cinnabaris adulteratur sanguine caprino: aut sorbis tritis. Preciũ sinceræ nummi quinqua-

Minium callias inuenit

Milto

ginta. Iuba minium nasci & in carmania tradit. Hermogenes & in æthiopia. Sed neutro ex loco inuehitur ad nos: nec fere aliunde: q̃ ex hispania. Celeberrimũ ex sisaponensi regione in betica miniario metallo uectigalibus populi romani nullius rei diligentiore custodia. Non licet id ibi perficere excoquiq;. Romam per fertur uena signata ad dena millia fere pondo annua. Romæ autem lauatur. In uendendo precio statuta lege ne modũ excederet. lxx. in libras. Sed adulteratur multis modis: unde præda societati. Nanq; est alterũ genus in omnibus fere argẽtarijs: itemq; plumbarijs metallis: quod fit exusto lapide uenis permixto: non ex illo cuius uomicam argentum uiuum appellauimus (is enim & ipsæ in argentum excoquitur) sed ex alijs simul repertis. Steriles etiam plumbi deprehẽduntur solo colore: nec nisi in fornacibus rubescentes: exustiq; tundũtur in farinã. Et hoc est secundarium minium per quam paucis notũ: multũ infra naturales illas arenas. Hoc ergo adulteratur in officinis sociorũ. Item scyrico: quonãmodo scyricum fiat suo loco dicemus. Sublini autẽ scyrico minium compendij ratio demonstrat. Et alio modo pingentium furto opportunum est plenos subinde abluentium penicillos. Sidit autem in aqua: constatq; furantibus. Sinceri cocci nitor esse debet. Secundarij aũt splendor in parietibus sentit imaginẽ. Quanq̃ hoc rubigo quædã metalli est. Sisaponensibus autẽ miniarijs suæ uenæ arena sine argento excoquitur. Auri modo probatur. Auro candente fucatum nigrescit. Sincærum retinet colorẽ. Inuenio & calce adulterari. Ac simili ratione ferri candentis lamina: si non sit aurũ: deprehendi ilico. Solis atq; lunæ contactus inimicus remedium ut parieti siccato cæra punica cum oleo liquefacta candens setis inducatur

tur. Iterumq; admotis gallæ carbonibus aduratur ad sudorem usq;. Postea candelis subigatur: ac deinde linteis puris sicut & marmora nitescũt. Qui minium in officinis poliunt: faciẽ laxis uesicis illigant: ne in respirando pernicialem puluerem trahant: & tamẽ ut per illas spectent. Minium in uoluminum quoq; scriptura usurpatur. Clarioresq; litteras uel in auro uel in marmore etiam in sepulchris facit.

De hydrargyro: de argento inaurando: de coticulis in argenti generibus & experimentis. Ca. viij.

Ex secundario inuenit uita & hydrargyrum inuicem argenti uiui pauloante dilatum. Fit autem duobus modis: æreis mortarijs pistilisq; trito minio ex aceto: aut patinis fictilibus impositum ferrea concha calice coopertum argilla superillita Dein sub patinis accensum follibus continuo igni: atq; ita calicis sudore deterso: qui fit argenteo colore: & aquæ liquore. Idem guttis diuidi facilis & lubrico humore confluere. Quod cum uenenum esse conueniat: omnia quæ de minio in medicinæ usu traduntur: temeraria arbitror: præterq̃ fortasse q̃ illitum capiti uentriue sanguinẽ sistit: dum ne quid prætereat in uiscera: ac uulnus attingat: aliter utendũ nõ equidem censeam. Hydrargyro argentum inauratur solum nunc prope: cum & in æra simili modo duci debeat. Sed eadem fraus quæ in omni uitæ parte ingeniosissima est: uiliorem excogitauit materiam: ut docuimus. Auri argentiq; mentionem comitatur lapis quem coticulam appellant: quoniã non solitum inueniri nisi in flumine Tmolo: ut auctor est Theophrastus. Nunc uero passim quem alij heraclium: alij lydium uocant. Sunt autem mo=

dici: quaternas uncias longitudinis: binasq; latitudinis nõ excedentes. Quod a sole fuit in ijs melius: q̃ q̃ a terra. Iis coticulis periti cum e uena lima rapuerint experimentũ: protinus dicũt quantũ auri sit in ea: quantũ argenti uel æris scrupulari differentia mirabili ratione nõ fallente. Argentiq; duæ differentiæ. Batillis ferreis candentibus ramento imposito: quod candidũ permaneat: probatur. Proxima bonitas ruffo: nulla nigro. Sed experimento quoq; fraus interuenit: seruatis enim in uirorũ urina batillis inficitur ita ramentũ obiter dũ uritur: candoreq; mentitur. Est aliquod experimentũ politi: & in halitu hoĩs: si sudet ꝓtinus: nubẽq; discutiat.

De speculis: & ægyptio argento. Ca. ix.

Laminas duci: & specula fieri nõ nisi ex optimo posse creditũ fuerat. Id quoq; iam fraude corrũpitur. Sed natura mira est imagines reddendi: quod repercusso aere: atq; in oculos regesto fieri cõuenit. Eadẽ ui in speculis usu polita crassitudine paulũq; propulsa dilatatur in immensum magnitudo imaginũ. Tantũ interest: repcussum illũ respuat: an accipiat. Quinetiã pocula ita figurãtur: exculptis intus crebris ceu speculis: ut uel uno intuente populus totidẽ imaginũ fiat. Excogitãtur & monstrifica: ut in tẽplo smyrnæ dicata. Id euenit figura materiæ. Plurimumq; refert: cõcaua sint & poculi modo an media depressa: an elata: an auersa: an obliqua supina: an recta qualitate excipientis figuræ torquente uenientes umbras. Neq; enĩ est aliud illa imago: q̃ digesta claritate materiæ excipiẽtis umbrã. Atq; ut oĩa de speculis peragantur hoc loco optima apud maiores fiebat brũdusina: stagno & ære mixtis. Prælata sunt argẽtea. Primus fecit praxiteles magni Põpeij ætate. Nuperq; credi cœptũ: certiorem

imaginem reddi auro apposito auersis· Tingit & ægyptus argentum: ut in uasis Anubem suum spectet: pingitq; non cælat argentum· Transit inde materia & ad triumphales statuas: mirumq; crescit precium fulgoris excæcati· Id autem fit hoc modo· Miscetur argento tertia pars æris cyprij tenuissimi: quod coronarium uocãt: & sulphuris uiui quantũ argenti· Conflatur in fictili circũlito argilla· Modus coquendi donec seipsa opercula aperiant· Increscit oui indurati luteo: ut tamẽ aceto & creta detereatur· Miscuit denario triumuir Antonius ferrũ Miscuit æri falsæ monetæ· Alij e pondere subtrahunt: eũ sit iustum· lxxxiiij· e libris signari· Igitur ars facta denarios probare tam iucunda e lege plebe: uti Mario gratidiano uicatim totas statuas dicauerit· Mirumq; in hac artium sola uitia discuntur: & falsum denarij spectatur exẽplar: pluribusq; ueris denarijs adulterius emitur

De immodica pecunia: & quorum maxime opes fuerint: & quando primum populus Romanus stipem sparserit· Ca·x·

n On erat apud antiquos numerus ultra centũ millia· Itaq; hic & hodie multiplicatur: ut decies centena millia: aut sæpius dicãtur· Fœnus hoc fecit nummusq; percussus: & sic quoq; æs alienum etiamnum appellatur· Postea diuites cognominati dummodo notum sit: eum qui primus acceperit hoc nomen: decoxisse creditoribus suis· Ex eadem gẽte· M· Crassus negabat diuitem esse: nisi qui redditu annuo legionẽ tueri posset· In agris suis sestertium· xx· millia possedit Quiritũ post Syllã ditissimus· Nec fuit satis nisi totũ parthorũ esurisset aurũ· Atq; ut nomen quidẽ optimi occupauerit· Iuuat· n· insectari inexplebilẽ istã habendi cupiditatẽ· Multos postea cognouimus seruitute liberatos

Sex. 20000 Crassus possedit

opulẽtiores pariterq; tres. Claudij principatu Pallantẽ Calistũ & Narcissum. Atq; ut ij omittãtur: tanq̃ adhuc rerum potiãtur. C. Asinio Gallo. C. Martio Cyrino cõss. ad. vi. Kal. febru. C. Cecilius Claudius Isidorus testamẽto suo edixit: q̃uis multa ciuili bello pdidisset: tñ relinquere seruorũ. iiij. millia: centũ. xvi. Iuga boũ tria millia sexcenta. Reliqui pecoris. cc. quinquaginta septẽ millia. Innumerato põdo sexcẽta millia. Qui funerari se iussit sestertijs. xi. millibus. Cõgregatæ & excedẽtes numerũ opes. Quota tñ portio erũt Ptolemæi: quẽ Varro tradit Põpeio res gerẽte circa iudæam octona millia equitũ sua pecunia tolleraùisse. Mille cõuiuas totidẽ aureis potorijs mutantẽ uasa cũ ferculis saginasse. Quota uero illæ ipsæ (neq; enim de regibus loquor) portio fuerit Pithij bythinni qui platanũ auream: uitẽq; nobilem illã Dario regi donauit: Xerxis copias: hoc est septies. lxxxviij. millia hominũ excepit epulo. Stipẽdiũ quinq; mẽsiũ frumẽtũq; pollicitus: ut e quinq; liberis senectuti suæ in delectu unus saltẽ cõcederetur. Hũc quoq; ipm aliquis cõparet Crœso regi. Quæ malũ amentia est: id ĩ uita cupere: q̃d aut etiã seruis cõtigerit: aut ne in regibus quidẽ inuenerit finẽ? Populus Ro. stipẽ spargere cœpit. Sp. Posthumio. Q. Martio cõss. Tanta pecunia erat: ut eã conferret. L. Scipioni: ex qua is ludos fecit. Nam q̃ Agrippæ Menenio sextantes æris in funus contulit: honoris id necessitatisq; propter paupertatem Agrippæ: non largitionis esse dixerim.

Xerxis copiæ

De luxuria & frugalitate in uasis: & lectis argenteis: & q̃n lances immodicæ factæ. Ca. xi.

u Asa ex argento mira inconstantia humani ingenij uariat: nullũ genus officinæ diu probando: nunc furniana: nunc clodiana: nunc gra=

tiana. Etenim tabernas mensis adoptauimus: nunc ana=
glypha: in asperitatemq; excisa circa linearum picturas
quærimus. Iam uero & mēsas repositorijs imponimus:
& ad sustinenda obsonia interradimus altera: & inte
rest q̃ plurimum lima perdiderit. Vasa coquinaria exar
gento Caluus orator fieri queritur. Et nos carrucas ex Carrucas
argento cælare inuenimus. Nostraq; ætate Poppeia con
iunx Neronis principis delicatioribus iumentis suis so=
leas ex auro quoq; induere solebat. Libras. xxxij. argenti
Africanus sequens hæredi reliquit. Idemq; cū de pœnis
triumpharet. quattuor millia. cccc. lx. pondo transtulit.
Hoc argentum tota Carthago habuit illa terrarū æmu=
la: quod nunc in mensarum est apparatu. Postea uicta
numantia & deleta: idem Africanus in trinmpho mili
tibus. xvij. millia pondo dedit. O uiros illo imperatore
dignos: quibus hoc satis fuit. Frater eius allobrogicus pri
mus omnium mille pondo habuit. At Liuius Drusus in
tribunatu plebis xi. millia. Nam propter quinq; pondo
notatum a censoribus triumphalem senem: iam fabulo=
sum uidetur. Item Catum Elium cum legati ætolorum
in consulatu prandentem in fictilibus adissent missa ab
iis uasa argentea non accepisse: neq; aliud habuisse ar=
genti ad supremum uitæ diem q̃ duo pocula: quæ. L. Pau
lus socer ei ob uirtutem deuicto Perseo rege donasset. In
uenimus legatos Carthaginensium dixisse: nullos homi
num benignius inter sese uiuere q̃ Romanos. Eodem enī
argento apud omnes cœnitauisse seipsos. At hercules Pō
peiū Paulini equitis arelatensis filiu3: paterna quoq; gē
te pulsu3. q. xij. pōdo argēti habuisset apud exercitū fe=
rocissimis gentibus oppositum scimus. Lectos uero mu
lierū iāpridē totos operiri argēto & triclinia quædā q

bus argẽtum addidisse primus traditur. Caruillius Pollio eques romanus: non ut operiret: aut deliaca specie faceret: sed punica idem & aureos fecit? Nec multo post argentei deliacos imitati sunt. Quae omnia expiauit bellum ciuile syllanum. Paulo enim ante haec facta sunt. Lãcesq; e centenis libris argenti: quas tunc super quingẽtas numero romae fuisse cõstat: multosq; ob eas proscripos dolo concupiscentium. Erubescant annales qui bellum ciuile talibus uitijs imputauere. Nostra aetas fortior fuit Claudij principatu. Seruus eius Drusillanus nomie Rotundus: dispensator hispaniae citerioris quinquagenariã lancem habuit: cui fabricandae officina prius exaedificata fuerat. Et comites eius octingentas quinquagintaocto librarum. Quare quaeso? nisi ut q̃ multi eas conserui inferrent: aut quibus coenantibus? Cornelius Nepos tradit ante Syllae uictoriam duo tantum triclinia romae fuisse argentea. Repositorijs argentum addi sua memoria coeptum Fenestella dicit: qui obijt nouissimo Tyberij Caesaris principatu. Sed & testudinea tum in usum uenisse. Ante se autẽ paulo lignea rotunda solida nec multo maiora q̃ mensas fuisse. Se quidem puero: quadrata & cõpacta aut acere operta: caedro coepisse. Mox additum argentum in angulos lineasq; per cõmissuras. Tympana uero se iuuene appellata stateras & lances quas antiqui magydas appellauerant. Nec copia tantum argenti fuerat uitae: sed ualidius poenae metu precium. Idq; iam pridem ut ignoscamus nobis. Delphinos quinis milibus sestertijs in libras emptos. C. Gracchus habuit. Lu. uero Crassus orator duos scyphos Mentoris artificis manu caelatos sestertijs centum. Confessus est tamen nunquaз se iis uti propter uerecundiam ausum. Sicut eundem sex millia sestertijs in singulas libras uasa empta ha-

buisse· Asia primum deuicta luxuriam misit in italiam· Siquidem ·Lu· Scipio transtulit in triumpho argenti cælati pondo millia quadringenta·l· Et uasorum aureorum pondo·cc·millia·anno conditæ urbis quingentesimo sexagesimoquinto·Eadem asia domita:multo etiam grauius afflixit mores:inutiliorq; uictoria illa hæreditas Attalo rege mortuo fuit·Tum enim hæc emendi romæ in auctionibus regiis uerecundia exempta est : urbis anno·dc·xxxyi·mediis·lyi·annis erudita ciuitate amare etiam & non solum amirari opulentiam externaz· Immenso & achaicæ uictoriæ momento ad impellendos mores:quæ & ipsa hoc interuallo anno urbis·dc ·yiii· parthica signa:& tabulas pictas inuexit : ne quid deesset·Pariterq; luxuria nata est: & carthago sublata : ita congruentibus fatis : ut & liberet amplecti uitia : & liceret peccare ex dignatione· Hinc aliqui ueterum : ut·C·Marius post uictoriam cimbricam cantharis portasse· Liberipatris exemplo traditur:ille arator arpinas & manipularis imperator·

De statuis argenteis:& cælatura argenti: & cæteris quibusdam· Ca·xii·

a Rgenti usum in statuas primum ad honorem Diui Augusti in adulationem temporum trãsisse falso existimatur·Iam enim triũpho magni Pompei reperimus translatam Pharnacis : qui primus regnauit in ponto:argenteam statuam· Item Mithridatis Eupatoris & currus aureos argenteosq;· Argento succedit ex ea re aliquando & auro luxu fœminarum plebis:compedes sibi ex eo facientium : quas induere aureas mos tristior uetat·Vidimus & ipsi Aurelium Fuscum motum equestri ordine ob insignem calumniam cum celebritatem expectarentur adolescentiũ scho=

læ ex argento annulos habentem. Et quid hoc attinet colligere cum capuli militum ebore etiam fastidito cælarẽtur argento: uaginæ catillis: baltei laminis crepitent. Iã uero a pedagogis ad transitum uirilitatis custodiantur. Argento fœminæ lauentur & nisi argentea solia fastidiant: eademq; materia & cibis & probris seruiat. Videret hæc Fabritius & stratas argento mulierum balineas: ita ut uestigio locus non sit cum uiris lauantiuz. Fabritius inquam qui bellicosos imperatores plusq̃ paterã & salinum ex argento habere uetabat. Videret hinc dona fortium fieri: aut in hæc frangi. Heu mores Fabritij nos pudet. Mirum in auro cælando inclaruisse neminez: argento multos. Maxime tamen laudatus est. Mẽtor: de quo supra diximus. Quattuor paria deniq; ab eo omnino facta sunt: ac iam nullum extare dicitur: Ephesiæ Dianæ templum iacet. Capitolium incendijs. Varro & æreum signũ eius habuisse scripsit. Proximi ab eo ammiratione Acragas & Boetus & Mys fuere. Extant hodie omniũ opera in insula Rhodiorum boeti apud lyndiam Mineruam in templo. Acragantis ĩ templo liberipatris in ipsa Rhodo bacchæ centauriq; cælati ĩ scyphis. Myos in eadem æde & Silenus & Cupido sacra gentis: & ueneratio in scyphis. Magna fama post hos celebratus ẽ Antipater: quiq; satyrum in phyala grauatum somno collocauisse uerius q̃ cælasse dictus est Stratonicus. Mox Cyzicenus Tauricus. Item Ariston & Onychus Mithylene laudatur. Et Hecateus: & circa magni Pompei ætatem Praxiteles Posidonius Ephesius: Lædus Stratites: qui prœlia armatosq; cælauit. Zopyrus qui areopagitas & iudicium Orestis in duobus scyphis pondo. xij. æstimatis. fuit dein Pytheas: cuius duæ unciæ uiginti uenierunt. Vlyxes & Diomedes erant in phryalæ emblema=

te palladium ſurripientes. Fecit idem & cocos Magire- ſia appellatos paruulis potorijs. Sed e quibus ne exem- plaria quidem liceret exprimere. Tam opportuna iniu- riæ ſubtilitas erat. Habuit & Teucer Cruſtarius famam Subitoq; hæc ars ita exoleuit: ut ſola iam uetuſtate cen- ſeatur uſq; adeo attritis cælaturis: ne figura diſcerni poſ ſit: auctoritas conſtet. Argentum medicatis aquis infici- tur: atq; etiam afflatu ſalſo: ſicut in mediterraneis hi- ſpaniæ. In argenti & auri metallis naſcuntur etiā nūc pigmenta. Sil. n. cæruleum: quod proprie limus eſt. Opti mum ex eo quod atticum uocatur. Precium in. p. libras xxxij. Proximum marmoroſum ſub dimidio attici pre- cio. Tertium genus eſt preſſum: quod alij ſcyricum uo- cant ex inſula ſcyro. Iam quidem & ex achaia quo utū tur ad picturæ umbras. Precium in libras huius. HS. ij. Dipondijs uero detractis quod lucidum uocant e gallia ueniens. Hoc autem & attico ad lumina utūtur. Ad aba cos non niſi marmoroſo: quoniam marmor in eo reſiſtit amaritudini calcis. Effoditur & ad. xx. ab urbe lapidē in montibus. Poſtea uritur preſſum appellantibus qui adulterant. Sed eſſe falſum aduſtumq; amaritudine ap paret: quoniam reſolutum in puluerem eſt.

De ſile: & ceruleo: & chryſocolla: & neſtoriano: & cilono: & q̄ non omni anno æqualiter ſpecies uendantur. Ca. xiij.

Ile primi inſtituere pingere: Polygnotus & Mycon attico duntaxat. Hoc ſecuta ætas ad lumina uſa eſt. Ad umbras autem ſcyrico & lydio. Lydium ſardibus emebatur: quod nunc ob- mutuit. Cæruleum arena eſt. Huius genera tria. An- tiquius ægyptium: quod maxime probatur ſcyricum hoc diluitur facile. Cūq; teritur: ĩ quattuor colores mu-

tatur candidiorem nigrioremue: crassiorem: tenuioremue Prefertur huic etiamnum cyprium. Accessit his puteolanum & hispaniense: arena ibi confici coepta. Tinguitur autem omne. & in sua coquitur herba: bibitq; succum. Reliqua confectura eadem quae chrysocollae. Ex caeruleo fit: quod uocatur lomentum. perficitur id lauando terēdoue: & hoc est caeruleo candidius. precia eius. xxiii. in libra. Caerulei. xviii. Vsus in creta calcis impatiens. Nuper accessit & nestorianum ab auctore appellatum. Fit ex aegyptii leuissima parte. precium eius. xl. in libras. Idem & puteolani usus: praeter q̃ ad fenestras. Vocant caelon Non pridem apportari & indicum est coeptum. Cuius preciu3. xvii. in libras. Ratio in pictura ad incisuras hoc est umbras diuidendas ab lumine. Est & subtilissimu3 genus lomenti: quidam tritu3 uocant quinis assibus aestimatum. Caerulei sinceri experimentum in carbone ut flagret. Fraus uiola arida decocta in aqua: succoq; per linteum expresso in eretam erethriam. Vis eius in medicina ut purget ulcera. Itaq; & emplastris adiiciunt. ite3 causticis. Teritur difficillime sile. In medendo leuiter mordet: astringitq; & explet ulcera. Vritur in fictilibus ut prosit. Precia rerum quae usquam disposuimus: non ignoramus alia in aliis locis esse: & omnibus pene ãnis mutari prout nauigationes constiterint: aut ut quisq; mercatus sit: aut aliquis praeualens manceps annona3 flagellet: non obliti Demetrium tota hellade Neronis principatu accusatum apud consulem. poni tamen necessarium fuit: quae plerunq; erant romae: ut exprimeretur auctoritas rerum.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER·XXXIIII·PROOEMIVM·

Aeris metalla Ca·i·

ROXIMA DICANTVR AERIS metalla: cui & in usu proximum est precium· immo uero ante argentum: ac pene etiam ante aurum corinthio· Stipis quoq; auctoritas: ut diximus· Hinc æra militum: tribuni ærarij: & ærarium: & obærati ab ære dicti· Docuimus q̃diu Populus Ro· ære signato tã tum usus esset: & alia quæ uetustas tradidit: cum æqualem urbi auctoritatem eius declararet a rege Numa collegio tertio fabrum ærariorum instituto· Vena quo dictum est modo effoditur: igniq; perficitur· Fit & e lapide eroso: quem uocant Cadmiam· Celebritas in asia: & quondam in campania: nunc in pergomatium agro: extrema parte italiæ· Feruntq; nuper in germania etiam prouincia repertum·

Genus æris: quæ corinthia: quæ deliaca: quæ ægynetica· Ca·ij·

f It & ex alio lapide: quem calcitẽ uocant in cypro: ubi prima fuit æris inuentio· Mox uilitas præcipua reperto in alijs terris præstantiore: maxime auricalco: quod ob præcipuam bonitatem ammiratione diu obtinuit· Nec reperitur lõgo iam tempore effœta tellure· Proximum bonitate fuit salustianuz in centronum alpino tractu non longi & ipsum æui· Successit & liuianum in gallia· Vtrunq; a metallorum dominis appellatum: illud ab amico diui Augusti: hoc a coniuge: uelocis defectus· Liuianum quoq; certe admo-

dum exiguum inuenitur. Summa gloria nunc in mariarium conuersa: quod & cordubense dicitur. Hoc a liuiano cadmiam maxime sorbet: & aurichalci bonitatem imitatur in sestertijs dupondiarijs cyprio suo assibus contentis. Et hactenus nobilitas in ære naturalis se habet. Reliqua genera artificio constant: quæ suis locis reddentur: summa claritate ante omnia indicata. Quondam æs confusæ auro argentoq; miscebatur: & tamen ars præciosior erat. Nũc incertũ est peior hæc sit an materia. Mirumq; cum ad infinitũ operum precia hæc creuerint: auctoritas artis extincta est. Quæstus enim causa ut omnia: exerceri cœpta est: quæ gloriæ solebat. Ideo ẽt deorum adscripta operi cum proceres gentium claritatẽ & hac uia quærerent: adeoq; exoleuit fundendi æris p̃ciosi ratio: ut iamdiu ne fortuna quidem in ære ius artis habeat. Ex illa autem antiqua gloria corinthium maxime laudatur: hoc casus miscuit. Corintho cum caperetur incensa: mireq; circa id multorum affectatio fuit. Quippe cum tradatur non aliena de causa Verrem quem Cicero damnauerat proscriptum esse ab Antonio: quam quia corinthijs se ei cessurum negauisset. At mihi maior pars eorum simulare eam scientiam uidetur: ad segregandos se a cæteris: magis q̃ itelligere aliquid subtilius: & hoc paucis docebo. Corinthus capta ẽ olympiadis centesimæ quinquagesimesextæ anno tertio: nostræ urbis sexcentesimooctauo: cum ante in sæculo fictores nobiles esse desissent: quorum isti omnia signa hodie corinthia appellãt. Quapropter ad coarguendos eos ponemus artificũ ætates: nam urbis nostræ annos ex supradicta comparatione olympiadum colligere facile erit. Sunt ergo uasa tantum corinthia quæ isti elegantiores nunc æs sculpendo transferunt modo in lucernas: modo ĩ trullas: nullo mũ=

ditiarum respectu·Eius tria genera· Candidum argento nitore q̃ proxime accedens:in quo illa mixtura praeualu it·Alterum in quo auri fulua natura · Tertium in quo aequalis omnium temperies fuit·Praeter haec est:cuius ra tio non potest reddi :quanquam hominis manufacta de derit fortuna temperamentum simulacro signisq;·illud suo colore preciosum ad iocineris imaginem uergens:qđ ideo epatizon appellant:procul a corinthio·Longe tamē ante aegyneticum atq; deliacum:quae diu obtinuere prin cipatum:Antiquissima aeris gloria deliaca fuit mercatus in delo concelebrāte toto orbe:& ideo cura officinis tri cliniorū pedibus fulcrisq;·Ibi prima nobilitas aeris·Per uenit deinde ad deum simulacra: effigiemq; hominum : & aliorum animalium·proxima laus gynetico fuit·In sula ipsa est nec gignens : sed officinarum temperatura nobilitata·Bos aereus inde captus ī foro boario ē Romae· Hic est exemplar aegynetici aeris·Deliaci autem iupiter ī capitolio in Iouis tonantis aede·Illoq; aere Myron usus est·Hoc polycletus aequalis atq; condiscipulus· Aemula= tio autem & in materia fuit·

De candelabris:& templorum ornamētis· Ca·iij·

p Riuatimq; aegyna candelabrorum superfici em duntaxat elaborauit : sicut tarentum sca pos : in ijs ergo iuncta commendatio offici= narum est · Nec pudet tribunorum militarium sala= rijs emere : cum ipsum nomen a candelarum lumine impositum appareat · Accensio candelabri talis fuit : ut auctor est Dion iussu praeconis Clesippus fullo gib= bere & praeterea alio foedus aspectu fabricatus est : emente id Gegania sestertijs quinquaginta eodemq; ostentante in conuiuio emptum:ludibrij causa nudatus: atq; impudentia libidinis receptus in torum ; mox in

testamentum predives numinum uicæ illud candelabruz coluit: & hanc corinthijs fabulam adiecit: uindicatista men moribus nobili sepulchro: p quod æterna supra terras Geganiæ dedecoris memoria duraret. Sed cum esse nulla corinthia candelabra constet: nomen id præcipue in ijs celebratur: quoniam Nummij uictoria corinthum quidem diruit: sed compluribus achaiæ oppidis simul æra dispersit. Prisci limina etiam ac ualuas in templis ex ære factitauere. Inuenio & a Cn. Octauio qui de perseo rege naualem triumphum egit factam porticum duplicem ad cyrcum flaminium: quæ corinthia sit appellata a capitulis æreis columnarum. Vestæ quoq; ædem ipsam syracusana superficie tegi placuisse. Syracusana sũt in Pantheo capita columnarum a. M. Agrippa posita. Quinetiã priuata opulentia eo modo usurpata est. Camillo enim crimini obiecit. Sp. Caruillius quæstor: quo ærata hostia haberet in domo. Nam triclinia ærata abacosq; & monopodia. Cn. Manilium asia deuicta primum inuenisse triumpho suo: quem duxit urbis anno quingentesimo sexagesimoseptimo. L. Piso auctor est. Antias quidem. L. Crassum hæredem. L. Crassi oratoris multa etiam triclinia ærata uendidisse. Ex ære: factitauere & cortinas tripodum noĩe delphicas: quoniã donis maxime Apollinis delphici dicabantur. Placuere & lychni pensiles in delubris: arborum modo mala ferentium lucentes. Qualis est in templo Apollinis palatini: quem Alexander Thebarum expugnatione captum luciniæ dicauerat eidem deo. Trãsit deinde ars ubiq; uulgo ad effigiem deorum.

Quando primum simulacrum Romæ factuz: & de origine statuarum & honore statuarum: & generibus & figuris. Ca. iiij.

r Omæ simulacrum ex ære factũ Cereri primũ reperio ex peculio. Sp. Cassij: quẽ regnũ affe=ctantem pater ipsius interemerat. Transijt & ab dijs ad hominum statuas: atq; imagines multis modis: Antiqui pingebant eas bitumine: quo magis mi=rum est: placuisse auro integere. Hoc nescio an romanũ fuerit inuentum. Certe etiam romæ non habet uetusta=tem. Effigies hominũ non solebant exprimi nisi aliqua illustri causa perpetuitatem merentiũ: & primo sacro rum certaminum uictoria: maximeq; olympiæ ubi om=nium qui uicissent: statuas dicari mox erat. Eorum uero qui ter ibi superauissent: ex membris ipsorum similitu=dine expressa: quas iconas uocãt. Athenienses nescio an primi omnium Harmodio & Aristogitoni tyrannici=dis publice posuerint statuas. Hoc actum est eodẽ anno: quo & reges Romæ pulsi. Excepta deinde res est a toto orbe terrarũ humanissima ambitione. Et iam omnium municipiorũ & fori statuæ ornamentũ esse cœpere: pro rogariq; memoria hominũ & honores legi æuo & ba sibus inscribi: ne in sepulchris tantum legerentur. Mox forum & in domibus priuatis factũ atq; in atrijs. Ho=nos clientum instituit sic colore patronos.

De statuis & quibusdam alijs: & quibus primum in columna: & quando rostra: & quando primum publice: & quæ primum statuæ romæ. Ca. v.

t Ogata effigie antiquitus statuæ dicabantur. Placuere & nudæ tenentes hastam ab ephe=borum gymnicis exemplaribus: quas achileas uocant. Græca res est nihil uelare. Ad contra romana ac militaris thoracas addere. Cæsar quidem dictator lo ricatam sibi dicari in foro suo passus est. Nam luper=corum habitu factæ tam nonitiæ sunt: q̃ quæ nuper pro=

diere penulis indutæ. Mancinus eodem habitu ſibi inſti tuit quo deditus eſt. Notatũ ab auctoribus & L. actiũ poetam in camœnarum æde maxima forma ſtatuã ſibi poſuiſſe: cum breuis admodum fuiſſet. Equeſtres uero ſtatuæ modo romanam celebrationem habent: orto ſine dubio a græcis exemplo. Sed illi celatas tantũ dicabant in ſacris uictores. Poſtea uero & qui bigis uel quadri= gis uiciſſent. Vnde & noſtri currus nati in ijs qui triũ phauiſſent. Serũ hoc & in ijs non niſi a Diui Auguſto ſeiuges: ſicut& elephanti. Non uetus & bigarum cele bratio in ijs qui prætura functi curru uecti eſſent per circum. Antiquior columnarum: ſicut C. Menio qui deui cerat priſcos latinos: quibus ex fœdere tertias predæ Po puli Ro. præſtabat. Eodemq; in cõſulatu in ſuggeſtu ro ſtra deuictis antiatibus fixerat anno urbis. cccccxvi. Itẽ. C. Duilio qui primus naualem triumphũ egit de pœnis quæ eſt etiam nunc de foro. Item. P. Minutio præfecto annonæ: extra portam trigeminam unciaria ſtipe colla ta. Neſcio a primo honor talis a populo. Antea enim a ſenatu erat: præclara res: niſi friuolis cœpiſſet initijs. Nãq; & atti Nauij ſtatua fuit ante curiam: cuius ba= ſis conflagrauit curia incenſa. P. Clodij funere. Fuit & Hermodori epheſij in comitio legum: quas decẽuiri ſcri= bebant: interpretis publice dicata. Alia cauſa & alia auctoritas maior in Oratij Coclitis ſtatua: quæ durat hodieq;: cũ hoſtes a ponte ſublicio ſolus arcuiſſet. Equi= dem & Sybillæ tres iuxta roſtra ſunt: minores ſint li= cet. Vna quam pacuuius Taurus ædilis plebis inſtituit. Duæ quas. M. Meſſalla. Primas putarẽ has & Ati Na= uij poſitas ætate Tarquinij Priſci: niſi regum antecedẽ= tium eſſent in capitolio.

De ſtatuis ſine tunicis & quibuſdã alijs et quæ pri

ma Romæ statua equestris: & q̃n oẽs statuæ priua tim et publice sublatæ: et quibus Romæ mulieribus & quæ primæ ab exteris publice positæ. Ca.vi.

X iis Romuli est sine tunica: sicut & Ca-
e milli in rostris: & ante ædem Castrorum fuit. M. Tremellii equestris togata: qui samnites bis deuicerat. Captaq; anagnia populum stipendio liberauerat. Inter antiquissimas sunt & Tullii Celii. L. Roscii. Et Sp. Matici Fulcini in rostris a fidemnatibus in legatione interfectorum. Hoc a Romano Populo tribui solebat iniuria cæsis: sicut. P. Iunio. et. T. Coruncanio: qui ab Teuca illiricorum regina interfecti erant. Non omittendum: quod annotauere annales: tripedaneas iis statuas in foro statutas. Hæc uidelicet mensura honorata tunc erat. Non præteribo. C. Octauiũ ob unũ uerbum quo regem Antiochum dilaturum se responsum dicentem uirga quam tenebat forte circunscripsit: & priusquã egrederetur circulo illo responsum dare coegit. In qua legatione interfecto senatus statuam poni iussit q̃ oculatissimo loco ĩ rostris. Inuenitur & statua decreta Taraciæ Caiæ siue Suffeciæ uirgini uestali: ut poneretur ubi uellet. quod adiectum non minus honoris habet: q̃ q̃ fœminæ est decreta. Meritum eius ipsis ponam annalium uerbis. Quod campum tyberinũ gratificata ea esset populo. Inuenio & Pythagoræ & Alcibiadi in cornibus comitii positas cum bello sannitico Apollo pythius fortissimo græcorum gentis iussisset & alteri sapientissimo simulacra celebri loco dicari: donec Sylla dictator ibi curiam faceret. Mirumq; est illos patres Socrati cunctis ab eodem deo sapientia prælato Pythagoram prætulisse: aut tot aliis uirtute Alcibiadem: aut quamquam

utroq; Themistocli: Colũnarum ratio erat: attolli supra cæteros mortales: q̄ arcus significant nouitio inuento. Primus tamen honos cœpit a græcis. Nulliq; arbitror plures statuas dicatas q̄ phalerio Demetrio athenis. Siquidem. ccc. lx. statuere: quas mox lacerauerunt: nondũ anno hunc numerũ dierum excedente. Statuerant Romæ etiã in omnibus uicis. C. Mario Gratidiano tribus ut diximus: easdemq; subuertere Syllæ introitu. Pedestres sine dubio Romæ fuere in auctoritate longo tempore. Equestrium tamen origo per quam uetus est cum fœminis etiã honore cõmunicato. Cloeliæ enim statua est equestris: ceu parum esset toga eam cingi: cum nec Lucrætiæ: nec Bruto qui expulerant reges: propter quos Cloelia inter obsides fuerat: decerneretur. Hanc primã & Oratij Coclitis publice dicatam crediderim. Ante enĩ sibi ac Sybillæ Tarquinium & reges ipsos posuisse uerisimile est: nisi Cloeliæ positam esse quoq; Piso traderet ab ijs qui una obsides fuerant redditis a Porsena in honorem eius: habuit e diuerso Annius fæcialis equestrem statuam cõtra Iouis Statoris ædem in uestibulo superiore domus ualeriæ fuisse Publicolæ consulis filiæ eamq; solam fugisse Tyberimq; transnatauisse: cæteris obsidibus qui porsenæ mittebantur: interẽptis Tarquinij insidijs. L. Piso prodidit. Idem auctor est. M. Aemylio & C. Popilio. ij. conss. a censoribus. P. Cornelio Scipione. & M. Popilio statuas circa forum eorũ qui magistratus gesserant sublatas omnes: præter eas quæ populi aut senatus sententia statutæ essent. Eam uero quã apud ædem Telluris statuisset sibi Sp. Cassius: qui regnum affectuauerat: etiam conflatam a censoribus. Ni mirum in ea quoq; re ambitionem prouidebant illi uiri. Extant Catonis in censura uociferationes: mulieribus

romanis in prouinciis statuas poni. Nec tamen potuit inhibere: quominus Romæ quoq; ponerentur: sicuti Corneliæ Gracchorum matri: quæ fuit Africani prioris filia. Sedens enim huic posita: soleisq; sine amēto insignis in Metelli publica porticu. Quæ statua nūc est in Octauiæ operibus. Publice autem ab exteris posita est romæ. C. Aelio tribuno plebis lege perlata in Septimiū Statilium Lucanū: qui thurinos bis infestauerat. Et ob id. C. Aelium thurini statua & corona aurea donarūt. Idem postea Fabritium donauere statua liberati obsidione. Passimq; statuæ in clientela sunt receptæ. Et adeo discrimen omne sublatum: ut Hannibalis etiam statuæ tribus locis uisantur in ea urbe: intra cuius muros solus hostium emisit hastam.

De antiquis statuariis & preciis signorū immodicis: & colossis in urbe celeberrimis. Ca. vii.

f Visse aūt statuariā artē familiarē italiæ quoq; & uetustā indicāt Hercules ab Euādro sacratus: ut produnt: in foro boario: qui triumphalis uocatur: atq; per triumphos uestitur habitu triūphali. Præterea Ianus geminus a Numma rege dicatus qui pacis belliq; argumento colitur. Digitis ita figuratis: ut trecentorū quinquagintaquinq; dierū nota per significationē anni temporis & æui se deum indicaret. Signa quoq; thusanica per terras dispersa: quæ in ethruria factitata non est dubiū. Deorū tantū putarē esse: ni Metrodorus Sceptius cui cognomen romani nominis odio inditum est. Vulsinios pulsatos propter centū & decē statuarū signa obiecerit. Mirūq; mihi uidetur cum statuarū in itali a tam uetus origo sit: potius lignea aut fictilia deorū simulacra in delubris dicata usq; ad deuictam asiam: unde irrepsit & luxuria. Similitudines

exprimendi quæ prima fuerit origo: in ea quam plasti=
cen græci uocant dici conuenientius erit. Etenim prior
quam statuaria fuit. Sed hæc ad infinitū effloruit mul
torum uoluminum opere si quis plures persequi uelit.
Omnia enim quis possit? In. M. Scauri ædilitate tria
millia signorū in scena tantum fuere temporario thea=
tro: Mummius deuicta achaia repleuit urbem. Ipse ex=
cessit non relicturus filiæ dotem. Cur enim non cum ex
cusatione ponatur? Multa & Luculli inuexere. Rhodi
etiamnum tria millia signorum esse Mutianus ter con=
sul prodidit: nec pauciora athenis & olympiæ. Del=
phis superesse creduntur. Quis ista mortalium perse=
qui possit? aut quis usus noscendi intelligatur? Insignia
tamen & maxime aliqua de causa notata: uoluptua=
rium sit attigisse: artificesq; celebratos nominauisse sin
gulorum quoq; inexplicabilem multitudinem: cum Ly
sippus ad sexcenta. x. opera fecisse tradatur. Ante om=
nia aut arti claritatem possent dare uel singula. Nume
rum apparuisse: defuncto eo cum thesaurum effregisset
hæres: solitum enim ex immani precio cuiusq; signi de=
narios se ponere aureos singulos. Euecta supra humanā
fidem ars est successu: mox etiam audacia. In argumen
tum successus: unum exemplum afferam: nec deorū nec
hominum similitudinis expræsse. Aetas nostra uidit in
capitolio: priusq̄ id nouissime conflagraret a Vitellia=
nis incensum in cella Iunonis canem ex ære uulnus suū
lambentem. Cuius eximium miraculum & indiscreta
uerisimilitudo non ex eo solum intelligitur: q ibi dica=
tus fuerat: uerum & noua satisdatione: nam summa
nulla par uidebatur: capite tutelarios cauere pro eo in=
stitui publici fuit. Innumera sunt exempla. Moles quip
pe excogitatas uidemus statuarum quas collossos uocāt

turribus pares. Talis est in capitolio Apollo translatus a. M. Lucullo ex apollonia ponti urbe. xxx. cubitorũ. c. l. talentis factus. Talis in campo martio Iupiter a Claudio Cæsare dicatus: qui ideo uocatur pompeianus a uicinitate theatri. Talis & tarenti factus a Lysippo. xl. cubitorum. Mirum in eo quod manu (ut ferunt) mobilis ea ratio liberamenti est: ut nullis conuellatur procellis. Id quidem prouidisse & artifex dicitur: modico interuallo. Vnde maxime opus erat flatum frangi opposita colũna. Itaq; propter magnitudinem difficultatemq; moliendi: non attingit eum Fabius uerrucosus: cum Herculem qui est in capitolio: inde transferret. Ante omnes autem in ammiratione fuit Solis collossus rhodi quem fecerat Chares Lyndius Lysippi supradicti discipulus. Septuaginta cubitorum altitudinis fuit. Hoc simulacrũ post quinquagesimum sextum annum terremotu prostratum. Sed iacens quoq; miraculo est. Pauci pollicem eius amplectuntur. Maiores sunt digiti q̃ pleræq; statuæ. Vasti specus hiant de fractis membris. Spectantur ĩtus magnæ molis saxa: quorum pondere illud stabiliuerat constituens. Duodecim annis tradunt effectum tercẽtis talentis: quæ contulerant ex apparatu regis Demetrij relicta moræ tedio. Sunt alij minores hoc in eadem urbe colossi centum numero. Sed ubicunq; singuli fuissent nobilitaturi locum. Præterq; hos deorum quinque quos fecit Bryaxis. Factitauit Colossos & Italia. Videmusque certe Apollinem in Bibliotheca templi Augusti Thuscanium quinquaginta pedum a pollice: dubium ære mirabiliorem an pulchritudine. Fecit & Sp. Caruilius Iouem qui est in capitolio uictis samnitibus sacrata lege pugnantibus e pectoralibus eorum ocreisque: & galeis. Amplitudo maxima tan=

ta est:ut conspiciatur a Latiario Ioue. Reliquiisq; limæ suam statuam eam fecit : quæ est ante pedes simulacri eius. Habent in eodem capitolio ammirationem: & capita duo: quæ. P. Lentulus consul dicauit. Alterũ a Charete supradicto factum. Alterum fecit Decius comparatione in tantum uictus:ut artificium minime probabilis artificis uideatur. Verum omnem amplitudinez eius generis statuarum uicit ætate nostra zenodorus Mercurio facto in ciuitate galliæ aruernis per annos. x. pedum cccc. immani precio. Is postq̃ satis ibi artem approbauerat:romam accitus est a Nerone: ubi destinatum illius principis colossum fecit centum. x. pedum longitudine: qui dicatus Solis uenerationi est damnatis sceleribus illius principis. Mirabantur in officina non modo ex argilla similitudinem insignem:uerum & de paruis admodum surculis quod primum operis instar fuit. Ea statua indicauit interisse fundendi æris scientiam : cũ & Nero largiri aurum argentumq; paratus esset : & zenodorus scientia fingendi cælandiq; nulli ueterum postponeretur. Statuam aruernorum cum faceret:prouinciæ Vibio Auito præsidẽte duo pocula Calamidis manu cælata:quæ Cassio Syllano auunculo eius præceptori suo Germanicus Cæsar adamata donauerat æmulatus est: ut uix ulla differentia esset artis. Quantoq; maior in zenodoro præstantia fuit:tanto magis deprehendi æris oblitteratio potest.

Nobilitate ex ære operum & artificum.

ccclxvi. Ca. viii.

Ignis quæ uocant corinthia pleriq; in tantum capiuntur:ut secum circumferant : sicut Hortensius orator Sphingem Verri reo ablatã. Propter quã Cicero illo iudicio in altercatiõe negãti

ei se enigmata intelligere: respōdit debere: quoniā sphin gem domi haberet· Circūtulit & Nero princeps amazo nem: de qua dicemus· Et pauloante· C· Cestius consularis signum quod secum etiam in prœlio habuit· Alexandri quoq; magni tabernaculum sustinere traduntur solitæ statuæ: ex quibus duæ ante· Martis ultoris ædem dicatæ sunt: totidem ante regiam· Minoribus simulacris signisq; innumera prope artificum multitudo nobilitata est· Ante omnes tamen Phidias atheniensis Ioue olympiæ facto ex ebore quidem· Sed ex ære signa fecit· Floruit autem olympiade octogesimatertia circiter· ccc· nostræ urbis anno· Quo eodem tempore æmuli eius fuere· Alcamenes: Critias: Nestocles: Hegleas: & deinde olympiade octogesimaseptima Ageladès: Callon: Polycletus Phragmon: Gorgias: Lacon: Mycon: Pythagoras: Scopas: Perelius· Ex ijs Polycletus discipulos habuit Argium: Asopodorum: Alexim: Aristidē: phrynonem: Dinonē: Athenodorum: Dameam: Clitorium: Myronem: lycium· Nonagesimaquinta olympiade floruere Naucides: Dinomedes: Canachus: Patrocles· Centesimasecunda Polycles: Cephisiodotus: Leochares: Epatodorus· Cētesimaquarta Praxiteles: Euphranor: Centesimaseptima Echion: Theromachus: Centesima quartadecima Lysippus fuit: & cū eo Alexāder magnus· Itē Lysistratus & frater eius Sthēnis: Euphronides· Sostratus Ion: Syllanion· In hoc mirabile: q nullo doctore nobilis fuit ipse· Discipulosq; habuit zeusin & Iadem· Centesima· xx· Eutychides: Eutycrates: Lahippus: Cephisiodotus· Timarchus· Pyromachus· Cessauit deinde ars: ac rursus olympiade centesima quinquagesimaquinta reuixit: cum fuere longe quidem infra prædictos probati tamen Antheus: callistratus: Polycles: Atheneus: calixenus: pytocles: pythias: Tomylos·

Ita distinctis celeberrimorum aetatibus: insignes raptim transcurram reliquam multitudinem: & passim dispersam. Venere autem & in certamen laudatissimi: quanquam diuersis aetatibus geniti: quoniam fecerant amazonas: quae cum in templo Ephesiae Dianae dicarentur: placuit eligi ꝓbatissimam: ipsorum artificum qui praesentes erant iudicio: cum apparuit eam esse: quam omnes se eundam a sua quisq; iudicasset. Haec est polycleti: proxima ab ea phidiae. Tertia chressillae. Quarta cyclonis. Quinta phragmonis: phidias praeter Iouem olympium quem nemo aemulatur. fecit & ex ebore aeq; Mineruam athenis: quae est in parthenone astans. Ex aere uero praeter amazonem supradictam Mineruam tam eximiae pulchritudinis: ut a forma cognomen acceperit. Fecit & Clidichum & aliam Mineruam: quam romae ad aedem Fortunae aemilius paulus dedicauit: item duo signa: quae catulus in eadem aede posuit: palliata. Et alterum collossicon nudum. primusq; artem toreuticem aperuisse atq; demonstrasse merito iudicatur: polycletus sicyonius ageladis discipulus. Diadumenum fecit molliter iuuenē. c. talentis nobilitatum. item & Doriphorū uiriliter puerum. Fecit & quem canona artifices uocant: liniamenta artis ex eo petentes uelut a lege quadam. solusq; hominū artem ipse fecisse artis opere iudicatur. Fecit & distringentem se. Et nudum talo incessentē. Duosq; pueros. Itē talis nudos ludentes: qui uocantur astragalizonetes: & sunt in Titi imperatoris atrio: quo opere nullum absolutius pleriq; iudicant. item Mercurium qui fuit lisymachiae. Herculem qui romae antheum a terra sustinentem: artemona qui periphoretos appellatus est. Hic consummasse hanc scientiam iudicatur: & toreuticen sic erudisse ut phydias aperuisse: proprium eiusdem: ut uno cru=

re insisterent signa excogitasse: ut ait Varro: & pene ad unum exemplum Myronem eleuteris natum: & ipsum Ageladis discipulum bucula maxime nobilitauit celebratis uersibus laudata: quando alieno plerique ingenio magis quam suo commendantur. Fecit & canem: & dyscobolon: & Persea: & pristas: & satyrum admirantem tibias: & Mineruam: delphicos pentathlos pancratiastas. Herculem etiam qui est apud circum maximum in æde Pompei magni. Fecit & cicadæ monumentum & locustæ: sicut carminibus suis Erina significat. Fecit & Apollinem quem a triumuiro Antonio sublatum restituit ephesiis diuus Augustus ammonitus in quiete. Primus hic multiplicasse uarietatem uidetur: numerosior in arte quam Polycletus: & in simetria diligentior. Et ipse tamen corporum tenus curiosus: animi sensus non expressisse. Capillum quoque & pubem non emendatius fecisse quam rudis antiquitas instituisset. Vicit eum Pythagoras ex Italia Rheginus Pancratiaste delphis posito. Eundem uicit & Leontius qui fecit stadiodromon astylon: qui olympiæ ostenditur. Et lybin puerum tenentem tabellas eodem loco: & mala ferentem nudum. Syracusis autem claudicantem: cuius ulceris dolorem sentire etiam spectantes uidentur. Item apollinem citharedum: serpentemque eius confici sagittis: qui Dicæus appellatus est: quoniam cum thebæ ab Alexandro caperentur: aurum a fugiente conditum sinu eius cælatum esset. Hic primus neruos & uenas expressit capillumque diligentius. Fuit & alius Pythagoras samius initio pictor: cuius signa ad ædem fortunæ huiusce deæ sunt seminuda: unde & laudata sunt. Hic supradicto facie quoque indiscreta similis fuisse traditur. Rhegini autem discipulus & filius sororis fuisse traditur. So=

Mono/hylo

ſtratij lyſippus Sicyonis. Duris negat. Tullius fuiſſe diſcipulum affirmat. Sed primo ærarium fabrum. Audendi rationem cœpiſſe pictoris Eupompi reſponſo. Eũ eniꝫ interrogatum quem ſequeretur antecedentium: dixiſſe demonſtrata hominum multitudine: naturam ipſam imitanda eſſe: non artificem plurima ex omnibus ſigna fecit: & ut diximus fœcundiſſimæ artis: inter quæ diſtringentem ſe: quem. M. Agrippa ante thernas ſuas dicauit: mire gratum Tyberio principi: qui non quiuit temperare ſibi in eo: q̃q̃ imperioſus ſui inter initia principatus trãſtulitqꝫ in cubiculum: alio ibi ſigno ſubſtituto cũ quidem tanta populi Roma. cõtumacia fuit: ut magnis theatri clamoribus reponi Apoxyomenon conflagitauerit: princepſqꝫ q̃q̃ adamatum repoſuerit. Nobilitatur lyſippus & temulenta tibicina & canibus ac uenatione. In primis uero quadriga cum ſole rhodiorum. Fecit & Alexandrum magnum multis operibus: a pueritia eius orſus. Quam ſtatuam inaurari iuſſit Nero princeps delectatus admodum illa. Dein cum precio periſſet gratia artis: detractum eſt aurum præcioſiorqꝫ talis exiſtimatur etiam cicatricibus operis atqꝫ conſciſſuris: in quibus aurum hæſerat remanentibus. idem fecit Epheſtionem alexandri magni amicum: quem quidam polycleto aſcribunt: cum is centum prope annis ante fuerit. idem alexãdri uenationem quæ delphis ſacrata eſt. athenis ſatyrorum turmam. alexandrum amicorumqꝫ eius imagines ſũma omnium ſimilitudine expreſſit. Has Metellus macedonia ſubacta tranſtulit romam. Fecit & quadrigas multorum generum. Statuariæ arti plurimum traditur contuliſſe capillum exprimendo. Capita minora faciendo q̃ antiqui. Corpora graciliora ſiccioraqꝫ: per quæ proceritas ſignorum maior uideretur. Non habet latinuꝫ no

men symmetria: quam diligentissime custodiuit noua intactaq; ratione quadratas ueterum staturas permutãdo: uulgoq; dicebat: ab illis factos quales essent homines a se quales uiderentur esse. Huius proprie uidentur esse argutiæ operum custoditæ in minimis quoq; rebus. Filios & discipulos reliquit laudatos artifices Labippum & bedam: sed ante omnes Eutychratem: q̃q̃ is constantiam patris potius æmulatus q̃ elegantiam austero maluit genere q̃ iucundo placere. Itaq; optime expressit. Herculem delphis & alexandrum Thespin uenatorem & thespiadum prœlium equestre. Simulachrũ trophonij ad oraculum. Quadrigas Medeæ complures. Equum cum fiscinis. Canes uenantium. Huius porro discipulus fuit Thysicrates & ipse Sicyonius: sed Lysippi sectæ propior ut uix discernantur complura signa: ceu Senex Thebanus Demetrius rex: Peucestes alexandri magni seruator. Digni tanta gloria artifices. Qui compositis uoluminibus condidere hæc: miris laudibus celebrãt: & Thelaphanem Phoceum ignotum alias: quoniam in thessalia ubi habitauerit: latuerint opera eius alioquin suffragijs ipsorum æquatur Polycleto: Myroni: Pythagoræ. Laudant eius Larissam: & Spirarchum. Pentathlon: & apollinem. alij non hanc ignobilitatis fuisse causa3: sed quoniam se regum Xerxis & Darij officinis dediderit: existimant. Praxiteles quoq; marmore fœlicior: ideo clarior fuit. Fecit tamen ex ære pulcherrima opera. Proserpinæ raptum. Item Catagusam & ebrietatem: & liberumpatre3: nobilemq; una satyrum: quem græci periboeton cognominant. Signa etiam quæ ante fœlicitatis ædem fuere. Veneremq; quæ cum ipsa æde incendio cremata est. Claudij principatu. marmoreæ illi suæ per terras inclytæ parem. Item stephusam. Spelumẽ. Oenopho

rum: Harmodium: & aristogytonem tyrãnicidas: quos a Xerse persarum rege captos uicta perside athenienfibus remisit. Magnus alexander. Fecit & puberem apollinem subrepenti lacertæ comminus sagitta insidiantem quem Sauroctonon uocant. Spectãtur & duo signa eius diuersos affectus exprimentia flentis matronæ & meretricis gaudentis. Hanc putant phrynem fuisse: depræhẽduntq; in ea amorem artificis: & mercedẽ in uultu meretricis. Habet simulacrum & benignitas eius. Calamidis enim quadrigæ aurigam suum imposuit. ne melior in equorum effigie in homine defecisse crederetur: ipse Calamis & alias quadrigas bigasq; fecit: equis semper sine æmulo expressis. Sed ne uideatur in hominum effigie inferior: alcmena nullius est nobilior: alcamenes Phidiæ discipulus & marmorea fecit: & æreum pentathlon: q̃ uocatur encrinomenos: at Polycleti discipulus aristides quadrigas & bigas. Et Iphicratis leæna laudatur. Scortum hæc lyræ cantu familiaris. Harmodio & aristogytoni consilia eorum de tyrãnicidio usq; ad mortem excruciata a tyrãnis non prodidit. Quamobrem athenienses eam honore habere uolentes: ne tamen scortum celebrasse uiderentur. animal nominis eius fecere: atq; ut intelligeretur causa honoris in opere linguam addi ab artifice uetuerunt. Bryaxis æsculapium & Seleucum fecit. Bedas adorantem Batton apollinem & Iunonem: qui sunt romæ in templo Concordiæ. Cresilas uulneratũ deficientem: in quo possit intelligi: q̃tum restat animæ. Et Olympium Periclem dignum cognomine. Mirumq; in hac arte est: q̃ nobiles uiros nobiliores fecit. Cephisidorus Mineruam mirabilem in portu atheniensium. Et aram ad templum Iouis seruatoris in eodem portu: cui pauca comparantur. Canachus apollinem nudum: q̃ Phi

lesius cognominatur in Didymeo æginetici æris tempe=
ratum. Ceruumq; una ita uestigiis suspendit: ut linum
subter pedes trahatur alterno morsu calceq; digitis reti=
nentibus solum: ita uertebrato dēte utrinsq; in partibus:
ut a repulsu per uices resiliat. Idem celetizontas pueros
fecit. Chereas Alexandrum magnum. Et Philippum pa=
trem eius fecit. Ctesilaus Doryphoron: & amazonē uul
neratam. Demetrius Lysimachen: quæ sacerdos Mineruæ
fuit annis. lxiiii. Idem & Mineruam quæ musica appel
latur: quoniam dracones in gorgone eius ad ictus citha=
ræ tinnitu resonant. idem equitem sarmenez: qui primus
de equitatu scripsit. Dedalus & ipse inter fictores lau=
datus pueros duos distringētes se fecit. Dynomenes Pro
tesilaum: & pythodemum luctatorez. Euphranoris Ale
xāder paris est: in quo laudatur: q oīa simul intelligan=
tur: iudex dearū: amator Helenæ: & tamē achillis inter
fector. Huius est Minerua Romæ: quæ dicitur Catulea=
na infra capitolium a Quin. Luctatio Catulo dicata. Et
simulacrum boni euentus dextra pateram: sinistra spi=
cam ac papauer tenens. Item latona puerpera apollinez
& Dianam infantes sustinens in æde Concordiæ. Fe=
cit quadrigas bigasq;. Et clyticon eximia forma. Et uir=
tutem egregiam: utrasq; collostreas. Mulierem ministrā
tem & adorantem. item Alexandrum & Philippum
in quadrigis. Eutychydes eurotam fecit: in quo artem ip=
sam liquidiorem plurimi dixere. Hegiæ Minerua Pyr=
rhusq; rex laudatur. Et celtizontes pueri: & Castor ac
pollux ante ædem Iouis tonantis agesiæ. in pario colo=
nia Hercules isidori. Buthyreus Lycius Myronis discipu
lus fuit: qui fecit dignum præceptore puerum sufflan=
tem languidos ignes & argonautas: leocras: aquilam .1. sculptor
sentientē quid rapiat in Ganymede: & quid ferat: par=

centum unguibus etiam per ueſtem · Puerum autolycon Pancratio uictorem:propter quem Xenophon ſympoſium ſcripſit· Iouemq; illum Tonantem in capitolio ante cuncta laudabilem·item Apollinem diadematum· luciſcus lagonem puerum ſubdolæ ac fucatæ uernilitatis· Lycius & ipſe puerum ſuffitorem · Menæchmi uitulus genu præmitur:replicata ceruice· Ipſeq; Menæchmus ſcripſit de ſua arte · Naucides· Mercurio & diſcobolo immolante arietem cenſetur·Naucerus luctatorem anhelātem fecit·Niceratus Aeſculapium & Hygiam qui ſunt in concordiæ templo romæ·Phyromachi quadriga regitur ab Alcibiade·Polycles Hermaphroditum nobilem fecit·Pyrrhus Hygiam & Mineruam·Phœnix·Lyſippidiſcipulus Epitherſen·Stypax Cyprius uno celebratur ſigno Splachnopte·Periclis olympij uernula·Hic fuit exta torrens:ignem oris pleni ſpiritu accendens·Syllanion Apollodorum fecit fictorem & ipſum: ſed inter cūctos diligentiſſimum artis:& inimicum ſui iudicem crebro perfecta ſigna frangentem:dum ſatiare cupiditatem nequit artis:& ideo inſanum cognominatum · Hoc in eo expreſſit·nec hominem ex ære fecit:ſed iracundiam · Et Achillem nobilem· Item epiſtatem exercentem athletas Strongilion amazonem:quam ab excellentia crurum·Eucnemon appellāt·Ob id in comitatu Neronis principis circūlatam·Item fecit puerum : quem amando Brutus philippenſis cognomine ſuo illuſtrauit · Theodorus qui labyrinthum fecit ſami:ipſe ſe ex ære fudit p̄ter ſimilitudinem nobilem:fāma magnæ ſubtilitatis celebratus · Dextra limam tenet·leua tribus digitis quadrigulam tenuit tranſlatam preneſte:tantæ paruitatis:ut totam eā currumq; & aurigam integeret alis ſimul facta muſca· Xenocrates Tiſicratis diſcipulus:aut ut alij Eutycratis:

uicit utrosq; copia signorum: & de sua arte composuit uolumina: plures artifices fecere Attali & eumenis ad uersus gallos prœlia. Isigonus. Isomachus: Stratonicus Antigonus: qui condidit uolumina de sua arte. Boeti q̃q̃ argento melior infans eximie anserẽ strangulat. Atq; ex omnibus quæ rettuli clarissima quæq; in urbe iam sunt dicata a Vespasiano principe in templo pacis: alijsq; eius operibus uiolentia Neronis in urbem conuecta: & in cellarijs domus aureæ disposita. Præterea sunt æqualitate celebrati artifices: sed nullius operum suorum præcipui. Ariston qui & argentum cælare solitus est. Callases: Desias: Cantharus: Sicyonius: Dionysiodorus: Critiæ discipulus: Deliades: Euphorion: Eunicus: & Hecatæus. Argenti cælatores: Lesbocles: prodorus: pythodicus: polygnotus. Idem pictores nobilissimi. Itẽ ex cælatoribus: Stratonicus: Scymnus q fuit Critiæ discipulus. Nũc pcensebo eos: q eiusdẽ generis opa fecerũt ut Apollodorus: Androbolus: Asclepiodorus: Alenas philosophus: appellas: & adorantes fœminas: Antigonus. Et luctatores pyxyomenõ. Tyrannicidasq; supradictos: Antimachon: Athenodorus: Fœminas nobiles Aristodemus: & luctatores bigasq; cum auriga: Philosophos Anus Seleucum regem. Habet quoq; huius gratiã Doryphorus. Cephisidori duo fuere. E priore est Mercurius Liberumpatrẽ in infantiam nutriens. Fecit & concionantem manu elata. Persona in incerto est. Sequens philosophus fecit celetas: qui cum phidia Iouem olympium fecerat. Philosophus item Cleon: & Cenchramis: & callicles: & Cephis: & calcosthenes: & comedos: & athletas: Dahippus: Pella: Iomenon. Daiphron: & Democritus: & Dæmon: philosophus Epigenon omnia fere prædicta imitatus præcessit in tubi=

cine & matri interfectæ infantem miserabiliter blandientem: Eubolides digitis computans. Mycon athletis spectatus. Menogenes quadrigis. Nec minus Niceratus omnia quæ cæteri aggressus: representauit Alcibiadem lampadeq; accensa matrem eius Demareten sacrificantem. Ptisicrates bigæ: pitho mulierem imposuit. Idemq; fecit Martem & Mercurium qui sunt in Concordiæ templo Romæ perillum nemo laudat sæuiorem phalaride Tyranno: cui taurum fecit mugitus hominis pollicitus igne subdito: & primus eum expertus est cruciatum iustiore sæuitia. In hoc a simulacris deum hominumq; deuocauerat humanissimam artem: ideo ne tot conditores eius elaborauerant: ut ex ea tormenta fierent: itaq; una de causa seruatur opera eius: ut quisquis illa uideat: oderit manus. Sthenis Cererem: Iouem: Mineruam fecit: qui sunt Romæ in Concordiæ templo. Idem flentes matronas: & adorantes: sacrificantesq;. Simon canem & sagittarium fecit. Stratonicus cælator ille philosophus. Scopas utrosq;. Athletas autem & armatos & uenatores: sacrificantesq; Batton. Euchir: Glaucides: Heliodorus: Hycanus: Lophon: Lyson: Leon: Menodorus: Myagrus: polycrates: polydus: & pithocritus: protogenes. Tidemq; pictura clarissimi: ut dicemus. Patrocles polis possidonius: qui & argentum cælauit nobiliter natione ephesius. Perichlymenus: phylon: Simenus: Thimotheus: Theomnestus: Thimarchides: Thimon: Thysias: Trason. Ex omnibus autem maxime cognomine insignis est Callimachus semper calũniator sui: nec finem habens diligentiæ ob id texitechnos appellatus. Memorabilis exemplo adhibendæ curæ modum. Huius sunt saltantes lacænæ emendatum opus. Sed in quo gratiam om-

nem diligentia abstulerit. Quem quidem & pictorem fuisse tradunt. Non aere captus: nec arte unam solummodo zenonis cypriam statuã in expeditione non uendit Cato. Sed quia philosophi erat. Vt obiter hoc quoq; noscatur tam inane exemplum in mentione statuarum est: & una non praetereunda: licet auctoris incerti iuxta rostra Herculis tunicati. Eleo habitu Romae: torua facie sentienteq; superna in tunica: in hac tres sunt tituli. Vnus. L. Luculi imperatoris de manubijs. Alter pupillum luculli filium ex. S. C. dedicasse. Tertius. T. Septimum Sabinum aedilem curulem ex priuato in publicum restituisse. Tot certaminum tantaeq; dignationis simulacrum id fuit: nunc reuertemur ad differentias aeris & mixturas. In cyprio coronarium & regulare est utrunq; ductile. Coronarium tenuatur in laminas: taurorumq; felle tinctum speciem auri in coronis histrionum praebet. Idemq; in uncias additis auri scrupulis senis praetenui pyropi bractea ignescit. Regulare & in alijs fit metallis. Idemq; chaldariorum differentia: q chaldarium funditur tantum: malleis fragile: quibus regulare obsequitur: ab alijs ductile appellatum: quale omne cypriũ est. Sed & in caeteris metallis cura distat a chaldario. Omne enim purgatis diligẽtius igni uitijs excoctisq; regulare est. In reliquis generibus palma campano. Simile in multis partibus italiae prouincijsq;. Sed octonas plumbi libras addunt: & bene recoquunt propter inopiam ligni. Quantum ea res differentiae afferat: in gallia maxime sentitur: ubi inter lapides candefactos funditur. Exurente enim coctura: nigrum atq; fragile conficitur. Praeterea semel recoquunt: quod saepius fecisse bonitati plurimũ confert. Id quod notasse: non ab re est.

Differentiæ æris & mixturæ: & de ser=
uando ære. Ca·ix

a Es omne frigore magno melius fundi· Sequẽs
q; temperatura statuaria est· Eademq; tabu=
laris hoc modo · Massa proflatur in primis:
mox in proflatũ additur tertia portio æris collectanei:
hoc est ex usu coempti· Peculiareq; in eo condimentum
attritu domiti & consuetudine nitoris: ueluti mansue
facti· Miscentur & plumbi argentarij pondo duodena
ac selibra centenis proflati· Appellatur etiam nunc &
formalis temperatura æris tenerrimi: quoniã nigri plũ
bi decima portio additur: & argentarij uigesima: ma=
ximeq; ita colorem bibit: quem græcanicum uocant· No
uissima est quæ uocatur ollaria: uase nomen hoc dante·
Ternis aut quaternis libris plumbi argentarij in cente
nas æris additis· Cyprio si addatur plumbũ: colos pur=
puræ fit in statuarũ prætextis· Aera extersa rubiginem
celerius trahunt: quam neglecta: nisi oleo perungantur·
Seruari ea optime in liquida pice tradũt · Vsus æris ad
perpetuitatem monumentorum iampridem translatus
est· Tabulis æreis in quibus publicæ constitutiones inci
dantur.

De cadmia medicinæ· Ca·x·

m Etalla æris multis modis instruunt medici=
nam: utpote cum ulcera omnia ibi ocissime sa
nentur · Maxime tamen prodest cadmia· Fit
sine dubio hæc & in argenti fornacibus : candidior ac
minus ponderosa: sed nequaq̃ comparanda ærariæ· Plu
ra autem genera sunt· Nãq; ipse lapis ex quo fit æs cad
mia uocatur fusuris necessarius: medicinæ inutilis · Sic
rursus in fornacibus exi/tit: aliãq; nominis sui originẽ
recipit· Fit autem egesta flammis· atq; flatu tenuissima
parte materiæ: & cameris lateribusue fornacium pro

quantitate leuitatis applicata. Tenuissima est i ipso fornacium ore: qua flāmæ eluctantur: appellata capnitis: exusta: & nimia leuitate similis fauillæ. Interior optima: cameris dependens: & ab eo argumento botrytis cognominata ponderosior hæc priore. Leuior porro secu turis. Duo eius colores. Deterior cinereus. Puniceus melior: friabilis: oculorumq; medicamentis utilissima. Tertia est in lateribus fornacium: quæ propter grauitatem ad cameras peruenire non potuit. Hæc dicitur placitis: & ipsa ab argumento crusta uerius q̃ pumex intus uaria. ad psoras utilior: & ad cicatrices trahendas. Fluũt ex ea duo alia genera. Onychitis extra pene cærula: intus onychis maculis similis. Ostracitis tota nigra & cæterarum fortissima: uulneribus maxime utilis. Omnis autem cadmia in cypri fornacibus optima. Iterumq; a medicis coquitur carbone puro atq; ubi in cinerẽ rediit: extinguitur uino amineo: quæ ad emplastra præparatur quæ uero ad psoras aceto. Quidam in ollis fictilibus tusam urunt: ac lauant in mortariis: postea siccant. Nymphodorus lapidem ipsum quam grauissimum spissumq; urit pruna: & exustum chio uino restinguit: tunditq; mox. linteo cribrat: atq; in mortario terit: mox aqua pluuia macerat: iterumq; terit: quod subsedit: donec cærussæ similis fiat: nulla dentium offensa. Eadem Iollæ actio: sed quam purissimum lapidem eligit. Cadmiæ effectus: siccare: sanare: sistere fluctiones: pterygia: sordes oculorũ purgare: scabricem extenuare: & quicquid in plumbi effectu dicemus. Et æs ipsum ad omnia eadem uritur: præterq̃ albugines oculorũ: & cicatrices. Vlcera quoq; oculorum cum lacte sanat. Idq; ægyptii collyrii modo terunt in coticulis. Facit & uomitiones e melle sumptum Vritur autem cyprium in fictilibus crudis cum sulphu=

ris pari pondere: uase circũlito ſpiramento in caminis donec uaſa ipſa percoquantur. Quidam & ſalem addunt. Alij alumen pro ſulphure. Alij nihil ſed aceto tantum aſpergunt. Veſtum teritur mortario thebaico: aqua pluuia lauatur: minor effectu: iterumq; adiecta largiore teritur: & dum concidat relinquitur: hoc ſæpius: donec ad ſpeciem minij redeat. Tunc ſiccatum in ſole: in ærea pyxide ſeruatur.

De ſcoria: & flore: & ſquamma æris: & ſtomace: & erugine: & hyeratio.

Ca. xi.

e T ſcoria æris ſimili modo lauatur: minor effectu quam æs ipſum. Sed & æris flos medicinæ utilis eſt. Fit ære fuſo: & in alias fornaces tranſlato: ibi flatu crebriore excutiuntur uelut milij ſquammæ: quas uocant florem: cadunt autem cum panes æris aqua refrigerantur rubentq; ſimiliter ex eis fit: quam uocant lepida: & ſic adulteratur flos: ut ſquãma ueneat pro eo. Eſt aũt ſquamma hæc decuſſa ui clauis: ĩ quos panes ærei ferruminãtur. In cyprijs maxime officinis omnia. Differẽtia hæc eſt: ꝙ ſquãma excutit ictibus ijſdẽ panibus. Flos cadit ſponte. Squãmæ eſt alterum genus ſubtilius ex ſumma ſcilicet lanugine decuſſum: quod uocant ſtomoma. Atq; hæc omnia medici (quod pace eorũ dixiſſe liceat) ignorãt. Pars maior & noĩa: in tantũ a conficiendis ijs medicaminibus abſunt: quod eſſe propriũ medicinæ ſolebat. Nunc quotiens incidere in libellos: cõponere ex ijs uolentes aliqua: hoc eſt impẽdio miſerorũ experiri cõmentaria: credũt ſeplaſiæ ea oĩbus quidẽ fraudibus corrũpenti: factaq; iampridẽ emplaſtra & collyria mercãtur tabeſq; merciũ: fraus ſeplaſiæ ſic exteritur. Et ſquãma aũt & flos urũtur in

patinis fictilibus aut æreis deinde lauantur ut supra ad eosdem usus. Et amplius narium carnosa uitia. Itemq; sedis: & grauitates aurium: per fistulas in eas flatu impulsa. Et ulcera oris farina admota. Tollit & tonsillas cum melle. Fit & ex canddo ære squamma cypria longe inefficacior. Necnon urina pueri prius macerant clauos panesq;. Quidam uero excussam squammã terunt: & aqua pluuia lauant. Dãt & hydropicis duabus drachmis in mulsi hemina: & illinunt cum polline. Aeruginis quoq; magnus usus. Sed pluribus fit ea modis. Namq; & e lapide excoquitur æs deraditur: & ære candido perforato: atq; in cadis super acetum suspenso æreo: obturatumq; operculo: multo probatiore q̃ si hoc idem squammis fiat. Quidam uasa ipsa candidi æris fictilibus condunt in aceto: raduntq; decimo die. Alij uinaceis contegunt. totidem post dies radunt. Alij delimatam æris scobem aceto spargunt: uersantq; spatis sæpius die donec absumatur. Eandemq; scobem: alij terere in mortarijs æreis ex aceto malunt. Ocissime uero contrahit coronarium æruginem recisamentis in acetum additis. Adulterant marmore trito maxime rhodiam æruginem. Alij pumice aut gummi. Præcipue autem fallit atramento sutorio adulterata. Cætera enim dente deprehenduntur: stridentia in frendendo. Experimentum in batilo ferreo. Namq; sincæra est suum colorem retinet: quæ mixta atramento rubescit. Deprehenditur & papyro galla prius macerato. Nigrescit enim statim ærugine illita. Deprehenditur & uisu maligne uirens. Sed siue sincæram siue adulteram aptissimum est eius siccatam in patina noua uri: & uersari: donec ut fauilla fiat. Postea teritur & reconditur. Aliqui etiam in crudis Fictilibus urunt: Donec fi=

glinum percoquatur. Nonnulli & tus maſculum am=
miſcent. Laudatur autem ærugo ſicut cadmia. Vis eius col
lyriis oculorum aptiſſima: & delachrymatiõibus mor=
dendo proficiens. Sed ablui neceſſarium penicillis cali=
dis: donec rodere deſinat. Hieratium uocatur collyrium
quod ita maxime conſtat. Temperatur autem idem am=
moniaci unciis quattuor: æruginis cypriæ duabus: atra=
menti ſutorii: quod chalcanthum uocant: totidem. Myſi
uero una: croci yi. Hæc omnia trita aceto thaſio colligũ=
tur in pillulas: excellentis remedii contra glaucomatũ
initia & ſuffiſionum. Contra caligines & ſcabricias:
& albugines: ac genarum uitia. Cruda autem ærugo:
uulnerariis emplaſtris miſcetur. Oris etiam & gingi=
uarumq; exulcerationem mirifice emendat: & labiorũ
ulcera cum oleo. Quod & ſi cæra addatur: purgat &
ad cicatricem perducit. Aerugo & callum fiſtularum
erodit: uitiorumq; quæ circa ſedem: ſiue per ſe: ſiue cum
ammoniaco illita: uel collyrii modo in fiſtulas adacta.
Eademq; cum reſinæ terebinthinæ tertia parte ſubacta
lepras tollit.

De ſcolecia: & chalciti: et ſori: et chalcãtho. Ca. xii

St & alterum genus æruginis: quam uocant
s ſcoleciam in cypro ære. Hoc trito alumine &
ſale aut nitro pari pondere cum aceto albo q̃
acerrimo. Non fit hoc niſi æſtuoſiſſimis diebus circa ca
nis ortum. Teritur autem: donec uiride fiat: cõtrahatq;
ſe in uermiculorum ſpeciem: unde & nomen. Quod ui=
tium ut emendetur: duæ partes quam fuere aceti miſcen
tur urina pueri impubis. Idem autem in medicamentis
& ſanterna efficit: qua diximus aurum ferruminari.
Vſuſq; utriuſque qui æruginis. Scolecia fit: & per
ſe raſa ab ærario lapide: de quo nunc dicemus. Chal=

citim uocant lapidem: ex quo & ipsum æs coquitur. Distat a cadmia: quod illa super terram ex subdialibus petris cæditur: hæc ex obrutis. Item quod chalcitis friat se statim: mollis natura: ut uideatur lanugo concreta. Est & alia distinctio: q chalcitis tria genera continet æris: & mysios & sorios: de quibus singulis dicemus suis locis. Habet autem æris uenas oblongas. Probatur mellei coloris gracili uenarum discursu friabilis: nec lapidosa: Putant & recentem utiliorem esse: quoniam inueterata sori fiat. Vis eius ad excrescentia i ulceribus sanguinem sistere: gingiuas: uuam: tonsillas farina compescere. Vuluæ quoq; uicijs in uellere imponitur. Cum succo uero porri uerendorum additur emplastris. Maceratur autem in fictili ex aceto circũlito fimo diebus. xl. Et colorem croci trahit. Tunc ammixto cadmiæ pari pondere medicamentum efficit psoricon dictũ. Quod si duæ partes chalcitidis tertiæ cadmiæ temperentur: acrius hoc idem fiet. Acrius etiamnum & uehementius factum si aceto q̃ uino temperentur. Tosta uero efficacior fit ad eadem omnia. Sori ægyptium maxime laudatur: multum superato cyprio: hispaniensi & africo: q̃q̃ oculorũ quoq; curationi quidam utilius cyprium putant. Sed in quacunq; natione optimum: cui maximũ uirus olfactu: trituq; pinguiter nigrescens: & spongiosum. Stomaco res contraria in tantum: ut quibusdam olfactu modo uomitiones moueat. Et ægyptium quidem tale. Alterius nationis contrarium splendescit. Et mysi est lapidosius. Prodest autem & dentium dolori: si contineatur: atq; colluatur. Et oris ulceribus grauibus: quæq; serpunt. Vritur carbonibus ut chalcitis. Mysi aliqui tradiderunt fieri ex usto lapide in scrobibus flore eius luteo miscente se ligni pinea fauilla. Re uera autem e supradicto fit lapi=

de concretum natura discretumq; & optimum in cy=
priorum officinis: cuius notæ sunt friati aureæ scintillæ
& cum teratur arenosa natura siue terra chalcitidi si=
milis. Hoc autem miscent: qui aurum purgãt. Vtilitas au
tem eius infusi cum rosaceo auribus purulentis: & lana
impositi capitis ulceribus. Extenuat etiam scabricias ocu
lorum inueteratas. Præcipue utile tonsillis: contraq; an
ginas & suppurata. Rõ ut. xvi. drachmæ in hemina ace
ti coquantur addito melle: donec lentescat. Sic ad supra=
dicta utile est. Quotiens opus sit molliri uim eius: mel
aspgitur. Erodit & callũ fistularum ex aceto fouentiũ:
& collyriis additur. Sistit & sanguinez: ulceraq; quæ
serpant: quæue putrescant. Absumit & excrescentes car=
nes. Peculiariter uirilitatis uiciis utile: & fœminarũ ꝓ
fluuium sistit. Græci cognationem æris fecerunt nomine
& atramento sutorio. Appellant. n. chalcanthum. Nec
ullius æq; mira natura est. Fit & in hispania e puteis
stagnisue habentibus id genus aquæ. Decoquitur ea am=
mixta dulci pari mẽsura: & in piscinas ligneas fundi=
tur. Immobilibus sup has transtris dependent restes la=
pillis extẽtæ: quibus adhærescẽs limus: uitreis acinis ima
ginem quandaz uuæ reddit. Exemptũ ita siccatur diebus
xxx. Color est cæruleus: per quaz spectabili nitore: uitrũ
q; esse creditur. Diluendo fit atramentuz tinguendis co
riis. Fit & pluribus modis genere eo in scrobe cauato.
Quaruz e lateribus distillãtes hyberno gelu styrias sta
lagmiã uocant: neq; est purius aliud. Sed ex eo candiduz
colorẽ sentiẽtẽ uiolã leucoion appellãt. Fit & in saxorũ
catinis pluuia aqua corriuato limo gelãte. Fit & salis
mõ flagrãtissimo sole admissas dulces aquas cogẽte. Iõ
duplici quidã differentia fossile aut facticiũ appellant.
Hoc pallidius: & q̃tũ colore: tãtũ bõitate deterius. Pro=

bāt maxime cypriū in medicinæ usu. Sumitur ad depel=
lenda uētris aīalia drachmæ pondere cū melle. Purgat
& caput dilutū: ac naribus instillatū. Itē stomachū cū
melle: aut aqua mulsa sumptū. Medetur & oculorū sca=
briciei dolorīq;: necnō & caligini & oris ulceribus. Si=
stit & sanguinē nariū. Item hemorrhoidū. Extrahit os
sa fracta cū semine hyoscyami. Suspendit epiphoras pe=
nicillo fronti impositū. Efficax & ī emplastris ad pur
ganda uulnera: & excrescentia ulcerum. Tollit & uuas
uel si decocto tangantur. Cum lini quoq; semine supponi
tur emplastris ad dolores tollendos. Quodq; ex eo can=
dicat: in eo usu p̄fertur uiolaceis. Et grauitati auriū p fi=
stulas inspiratur. Vulnera etiam per se illitū sanat: sed
tinguit cicatrices. Nup̄q; inuētū ursorū in arena & leo=
nū ora aspgere illo: tātaq; ē uis ī astringēdo: ut nō queāt
mordere.

De pōpholyge: & spodio: & antispodio: & diphryge: & triēte seruilio. Ca.xiii.

ET iā nūc in ærarijs repiūtur quæ uocāt pōpho
lygem & spodion. Differentia: ꝙ pōpholyx:
lotura patur. Spodios illota ē. Aliqui id quod
fit cādidū leuissimūq; pōpholygē dixere: & eē æris &
cadmiæ fauillā. Spodion nigriorē: pōderosiorēq; esse de=
rasam parietibus fornacium mixtis scintillis aliquando
& carbonibus. Hæc acito acepto odorem æris præstat:
& si tangatur lingua saporem horridum. Conuenitq;
oculorum medicamentis quibuscunq; uitijs occurrēs: &
ad omnia quæ spodion. Hoc solū distat ꝙ huius elutior
uis est. Additur & in emplastra: quibus lenis quæritur
refrigeratio & siccatio. Vtilior ad omnia quæ uino lo=
ta est. Spodios cypria optima. Fit autem liquescentibus
cadmia & ærario lapide. Leuissime hæc efflatur &
ocius: euolatq; e fornacibus: & tectis adhærescit. A fu=

ligine distans candore. Quod minus candidum ex ea: im maturæ fornacis argumentum est. Hoc quidam pompho ligē uocant. Q̄d uero rubicundius ex iis inuenitur: acrio rem uim habet: exulceratq; adeo: ut cum lauatur si ocu= los attingat excæcet. Est & melli coloris spodios: in qua plurimum æris intelligitur. Sed quodcunq; genus lauā= do fit utilius. Purgatur ante pinna: dein crassiore lotu= ra. Digitis scabriciem exterunt. Media uis eius est quæ ui no lauatur. Est & aliqua in genere uini differentia. Le= ni enim lota collyriis oculorum nimium uigiliis fatiga= torum apta putatur. Eademq; efficacior ulceribus quæ manant: uel oris: quæ madent: & omnibus medicamen= tis quæ parantur contra gangrenas. Fit & in argēti for nacibus spodios: quam uocant lauriotin. Vtilissima autē oculis confirmatur: quæ fit in aurariis. Nec in alia par= te magis est uitæ ingenia mirari. Quippe ne inquirenda essent metalla uilissimis rebus: utilitates eadem excogita uit. Antispodion uocant cinerem fici arboris uel caprifi= ci: uel myrti foliorum cum tenerrimis ramorum parti= bus: uel oleastri uel cytonii mali: uel lentisci. Itē ex mo ris immaturis: idest candidis in sole arefactis: uel e buxi coma: uel pseudocyperi: aut rubi: aut terebinthi: uel oenā this. Taurini quoq; glutinis: aut linteorum cinerē simi= liter pollere inuentum est. Vruntur omnia ea crudo fi= ctili in fornacibus: donec figlina percoquatur. In ærari is officinis & smegma fit: iam liquato ære atq; perco= cto: additis etiānum carbonibus: paulatimq; accensis: ac repente uehementiori flatu expuitur æris pala quædam Solum quo excipiatur: stratum esse debet: facile ab ea di scernitur aqua in iisdem officinis. Diphryga uocant græ ci ab eo quod bis torreatur. Cuius origo triplex. Fieri enim traditur ex lapide pyrite cremato in caminis: do=

nec excoquatur in rubricam. Fit & in cypro ex luto cuiusdam specus arefacto prius: mox paulatim circundatis sarmentis. Tertio fit modo in forma cibus æris fæce subsidente. Differentia est quidem: q̄ æs ipsum in catino defluit: scoria extra fornaces: flos supernatat. Diphryges remanet. Quidam tradunt in fornacibus globos lapidis qui coquantur: ferruminari: circa hunc æs feruere. Ipsuz uero non percoqui: nisi translatum in alias fornaces: & esse nodum quendam materiæ. Id quod excocto supersit diphryga uocant. Ratio eius in medicina similis supradictis. Siccare: & excrescentia consumere: & perpurgare. Probatur lingua: ut eam siccet tactu statim: saporemq; æris reddat. Vnum etiamnum æris miraculum non omittemus. Seruilia familia illustris in fastis trientem æreum pascit auro & argento: consumentem utrunq;. Origo atq; natura eius incomperta est mihi. Verba ipsa de ea re Messallæ senis ponam. Seruiliorum familia habet trientem sacrum. Cui summa cum cura magnificentiaq; sacra quot annis faciunt: quem ferunt alias creuisse alias decreuisse uideri: & ex eo aut diminutionez: aut honorem familiæ significari.

De ferro: & ferreis metallis: & differentiæ ferri. Ca. xiiij.

P Roxime indicari debent metalla ferri: optimo uitæ pessimoq; instrumento. Siquidem hoc tellurez scindimus: serimus arbusta: ponimus pomeria: uites squalore deciso annis omnibus cogimus iuuenescere: Hoc extruimus tecta: cædimus saxa: omnesq; ad alios usus ferro utimur. Sed eodem ad bella: cædes: latrocinia non comminus solum: sed etiam missili uolucriq;: nunc tormẽtis excusso nũc lacertis: nunc uero pẽnato quam sceleratissimã humani ingenij fraudem arbitror.

Siquidē: ut ocius mors perueniret ad hoīem: alitē illā fecimus pēnasq; ferro dedimus. Quāobrē culpa eius nō naturæ fiat accepta: Aliquot experimentis pbatum est posse innocens esse ferrum. In fœdere quod expulsis regibus po. ro. dedit Porsena nominatim comphensum inuenimus: ne ferro nisi in agricultura uterentur. Et cū stilo scribere intutum: ut uetustissimi auctores pdiderunt. Magni Pompeij in tertio consulatu extat edictum: in tumultu necis clodianæ phibentis ullum telum esse in urbe. Et tamen uita ipsa non defuit honorem initio habere ferro quoq;. Aristonidas artifex cum exprimere uellet Athamantis furorem Chlearcum filium pcipitare uolentis: & præcipitato illo residentis pœnitentiam: ferrum & æs miscuit: ut rubigine eius per nitorem æris relucente: exprimeretur uerecundiæ rubor. Hoc signum extat hodierno die. Est in eadem urbe & ferreus Hercules: quem fecit Alcon laborum dei patientia inductus. Videmus & Romæ scyphos e ferro dicatos ī templo Martis Vltoris. Obstitit eadem naturæ benignitas exigētis a ferro ipso pœnas rubigine: eademq; puidentia nihil in rebus mortalibus faciente: q̄ q̄d infestissimū mortalitati. Ferri metalla ubiq; ppemodū reperiuntur. Quippe insula etiā Italiæ ilua gignente: minimaq; difficultate cognoscuntur ipso colore terræ manifesto. Sed ratio eadem excoquendis uenis. In cappadocia tantum quæstio est aquæ an terræ fiat acceptū: quoniam pfusa certo fluuio terra neq; aliter ferrum e fornacibus reddit. Differentia ferri numerosa. Prima in genere terræ cœliue. Alias enim molle tantum plumboq; uicinius subministrant. Alias fragile & ærosum rotarumq; usibus: & clauis maxime fugiendū: cui prior ratio conuenit. Aliud breuitate sola placet: clauisq; caligarijs. Aliud rubiginez celerius sentit. Stricturæq; uo

cantur eæ omnes: q̄d nō in aliis metallis astringēda acie uomibulo imposito. Et fornacium maxima differentia ē. In iis quidem nucleus ferri excoquitur ad indurandam aciem. Aliquæ modo sunt ad densandas incudes malleorumue rostra. Summa autem differentia in aqua est: cui subinde candens immergitur. Hæc aqua alibi atq; alibi utilior nobilitauit loca gloria ferri: sicuti bilbilin in hispania & turriassonem. Comum in italia cum ferraria metalla in iis locis non sint. Ex omnibus autem generibus palma serico ferro est. Seres hoc cũ uestibus suis pellibusq; mittunt. Secunda partico: neq; alia genera ferri ex mera acie temperantur: cæteris enim admiscentur. Mollior complexus in nostro orbe. Aliubi uena bonitatē hāc præstat: ut in noricis. Alibi factura: ut sulmone aqua uti diximus. Quippe cum in exacuēdo oleares cotes: & aquariæ æq; differant: oleo delicatior fiat acies. Mirum q; cum excoquatur uena: aquæ modo liquari ferrum: postea in spongias frāgi. Tenuiora ferramenta oleo restingui mos est: ne aqua in fragilitatem durentur. A ferro sanguis humanus se ulciscitur. Contactum nanq; eo celerius subinde rubiginem trahit. De magnete lapide suo loco dicemus: concordiaq; quam cum ferro habet. Sola hæc materia uires ab eo lapide accipit: retinetq; longo tempore. Aliud apprehendens ferrum: ut annullorum cathena spectetur interdum. Quod imperitum uulgus appellat ferrum uiuum: uulneraq; ex tali asperiora fiant. Lapis hic: & in Cantabria nascitur: non ille Magnes uerus caute continua: sed sparsa bubbatione ita appellant: nescio an uitro fundendo perinde utilis: Nondum enim expertus est: quisquam: ferri utiq; inficit aciē: ut magnes. De magnete lapide. Chirocrates architectus Alexādriæ Arsinoes

templum concamerare inchoauerat:ut in eo simulacrũ eius e ferro pendere in aere uideretur. Intercessit mors: & ipsius: & Ptolemæi: qui id sorori suæ iusserat fieri. Metallorum omnium uena ferri largissima est. Cantabriæ maritimæ parte: quam oceanus alluit: mons præru pte altus: incredibile dictu: totus ex ea materia est: ut in ambitu oceani diximus.

De temperatura ferri: & mediciæ ex ferro: & ærugine: & rubigine: & squamma ferri: & hygremplastro. Ca. xv.

f Errum accensum igni: nisi duretur ictibus: corrumpitur. Rubens non est habile tundendo: neq; antequã albescere incipiat. Aceto & alumine illitum fit æri simile. A rubigine uindicatur cerussa & gypso & liquida pice. Hæc est temperatura a græcis anthipathia dicta. Ferunt quidam & religione quadam id fieri. Et extare ferream cathenam apud euphratem amnem in urbe: quæ zeugma appellatur: qua Alexãder magnus ibi uinxerit pontem: cuius annullos qui refecti sunt rubigine infestari: carentibus ea prioribus. Medicina e ferro est: & alia q̃ secandi. Nãq; circũscribi circulo terue circũlato mucrone: & adultis & infãntibus ꝓdest contra noxia medicamenta: & p̃fixos in limine e sepulchro euulsos clauos: aduersus nocturnas lymphationes. Pungiq; leuiter mucrone quo percussus homo sit: cõtra dolores laterum pectorũq; subitos qui punctionẽ afferant. Quædã ustione sanãtur. Priuatiz uero canis rabidi morsus. Quippe etiã p̃ualente morbo expauentesq; potũ: usta plaga ilico liberantur. Calefit etiã ferro candente aqua in multis uitijs: priuatimq; dysentericis. Est & rubigo ipsa in remedijs: & sic Thelephum ꝓditur sanasse. Achilles siue id ærea siue ferrea cuspide fecit. Ita

certe depingitur ex ea decutiens gladio. Sed rubigo ferri deraditur humido ferro clauis ueteribus. Vis eius: ligare: siccare: restringere. Emendat alopecias illita. Vtũtur & ad scabricias genarũ: pustulasq; totius corporis cũ cæra & oleo myrteo. Ad ignes uero sacros ex aceto. Itẽ ad scabiẽ. Paronychia digitorũ: & pterygia in linteolis. Sistit & fœminarũ profluuia imposita uelleribus. Plagis quoq; recentibus uino diluta & cũ myrrha subacta. Et cõdylomatis ex aceto prodest. Podagras quoq; illita lenit. Squãma quoq; ferri in usu est: ex acie aut mucronibus maxime simili: sed acriore ui quã rubigo. Quãobrẽ & cõtra Epiphoras oculorũ assumitur. Sanguineq; sistit: cũ uulnera maxime ferro fiant. Sistit & fœminarũ profluuia. Imponitur & cõtra lyenũ uitia. Hemorrhoidas cõpescit ulcerũq; serpentia. Et genis prodest farinæ modo aspersa paulisper. Præcipua tamẽ cõmendatio eius in Hygremplastro ad purganda uulnera fistulasq;: & omnẽ callum erodendũ: & rasis ossibus carnes recreandas. Componitur hoc modo. Obolis ex cimolia creta duobus: drachmis sex ex ære: totidẽ ex squãma ferri: totidẽ cæræ: ex oleo sextarius. His adijcitur cũ sunt repurganda uulnera: aut replenda ceratum.

De plumbi metallis: & albo plumbo: & nigro. Ca. xvi.

Sequitur natura plumbi. Cuius duo genera: nigrum atq; candidum: preciosissimum candidum a græcis appellatum cassiterium: fabulo seq; narratum in insulas atlantici maris peti: uitilibusq; nauigijs circũsutis corio aduei. Nunc certũ est in lusitania gigni & in gallecia summa tellure arenosa & coloris nigri. Pondere tantum ea deprehenditur. Interueniunt & minuti calculi: maxime torrentibus sic-

tatis. Laudant eas arenas metallici: & quod subsidit co quũt in fornacibus. Inuenitur & in aurarijs metallis quæ alutia uocant. Aqua immissa eluente calculos nigros paulum candore uariatos: quibus eadem grauitas quæ auro. Et ideo in calathis in quibus aurũ colligitur remanent cum eo: postea caminis separantur. Conflatiq; in album plumbum resoluuntur. Non fit in gallecia nigrum: cum uicina cantabria nigro tantum abundet. Nec ex albo argentum: cum fiat ex nigro. Iungi inter se plumbũ nigrũ sine albo non potest. Nec hoc ei sine oleo. Ac ne album quidẽ secum sine nigro. Album habuit auctoritatem & iliacis temporibus teste Homero cassiriton ab eo dictum. Plumbi nigri origo duplex est. Aut enim sua prouenit uena: nec quicq̃ aliud ex se parit: aut cũ argẽto nascitur: mixtisq; uenis cõflatur. Eius qui primus fluit in fornacibus liquor: stagnum appellatur. Qui secundus argentum qui remansit in fornacibus: galena quæ portio est tertia addita uenæ. Hæc rursus conflata dat nigrũ plumbũ deductis partibus duabus.

De stagno & plumbo argentario: & quibusdam alijs. Ca. xvij.

saporem

Tagnum illitum æreis uasis saporem gratiorem facit: & compescit eruginis uirus: mirũq; pondus non auget. Specula quoq; ex eo laudatissima (ut diximus brundusij temperabantur: donec argenteis uti cœpere & ancillæ. Nunc adulteratur stagnum addita æris tertia portione candidi in plumbum album. Fit & alio modo: mixtis albi plumbi nigriq; libris. Hoc nunc aliqui argentarium appellant. Idem & tertiarium uocãt: in quo duæ nigri portiones sunt: & tertia albi. Præcium eius in libras. xxx. Et hoc fistulæ solidantur. Improbiores ad tertiariũ additis æquis par

tibus albi: argentarium uocant: & eo quæ uolunt incoquunt. Præcia huius faciunt in pondo. cxxx. In libras albo per se sincæro præcia sunt.xxx.nigro.xvij. Albi natura plus aridi habet. Contraq; nigri tota humida est. Ideo album nulli rei sine mixtura utile est. Neq; argentum ex eo plumbatur: quoniam prius liquescit argentum. Confirmantq; si minus albo nigri q̃ satis sit misceatur: erodi ab eo argentum. Album incoquitur æreis operibus galliarum inuento: ita ut uix discerni queat ab argento: eaq; incoctilia uocant. Deinde & argentū incoquere simili modo cœpere: equorum maxime ornamentis iumentorumq; iugis. In alexia oppido reliqua gloria biturigum fuit. Cœpere deinde & esseda uehicula & petorita exornare. Similiq; modo ad aurea quoq; & argentea staticula inanis luxuria peruenit: quæq; in scyphis cerni prodigum erat: hæc in uehiculis atteri cultus uocatur. Plumbi albi experimentum in charta est: ut liquæfactum pondere uideatur non calore rupisse. India neq; æs neq; plumbum habet: gemmisq; suis ac margaritis hæc permutat. Nigro plumbo ad fistulas laminasq; utuntur laboriosius in hispania eruto: totasq; per gallias. Sed in britānia summo terræ corio adeo large: ut lex ultro dicatur: ne plus certo modo fiat. Nigri generibus hæc sunt nomina. Iouetanum: caprariense: oleastrense. Nec differentia ulla scoriæ modo sit excocta diligenter. Mirumq; in ijs solis metallis q̄ derelicta fertilius reuiuiscunt. Hoc uidetur facere relaxatis spiramentis ad satietatē infusus aer: æque ut fœminas quasdam fœcundiores abortus facere. Nuper id compertum in betica santarensi metallo quod locari solitum decem libris per ducentos ante annos: postq̃ oblitteratum erat. lv. locatum est. Simili modo antonianum. In

eadẽ prouincia pari locatione peruenit ad pondo·cccc· uectigalis·Et mirum aqua addita non liquescere uasa e plumbo constat·Eadem in aqua calculus æreusue quadrans si addatur uas peruri·

Medicinæ de plumbo: & scoria plumbi:
de molibdena siue galena: de psymythio:
& sandaraca· Ca·xviij·

iN medicina per se plumbi usus est cicatrices reprimere:adalligatisq; lumborum & renũ parti laminis frigidiore natura inhiberi impetus ueneris·Visaq; in quiete ueneria sponte naturæ erũpentia usq; in morbi genus:his laminis Caluus orator cohibuisse traditur:uiresq; corporis studiorum labore custodisse·Nero(quoniam ita dijs placuit)princeps lamina pectori imposita sub ea cantica exclamans alendis uocibus demonstrauit rationẽ·Coquitur ad medicinæ usus patinis fictilibus substrato sulphure minuto laminis impositis tenuibus opertisq; sulphure & ferro mixtis·Cum coquitur: munienda in eo opere foramina spiritus conuenit:alioquin plumbi e fornacibus halitus noxius sentitur & pestillens: & canibus ocissime· Omniũ uero metallorũ muscis & culicibus·Quãobrẽ non sunt ea tædia in metallis·Quidã in coquendo scobẽ plumbi lima quæsitã sulphuri miscent· Alij cærussam potius quã sulphur·Fit & lotura plurimi usus in medicina:cũ seipso teritur ĩ mortarijs plũbeis:addita aqua cælesti:donec crassescat·Postea supernatans aqua tollitur spongijs: quod crassissimũ fuit siccatũ diuiditur in pastillos·Quidã limatũ plumbũ sicterunt·Quidã etiã plumbaginẽ ammiscent·Alij uero acetũ:alij uinum:alij adipẽ:alij rosam·Quidã in mortario lapideo & maxime thebaico plũbeo pastillo terere malũt·Candidiusq;

fit ita medicamentum. Id autem quod ustum est plumbum lauatur ut stibi & cadmia: potest astringere: sistere: contrahere cicatrices. Vsus enim ex eodem & i oculorum medecamentis: & maxime contra procidentiam eorum: & inanitatem: & ulcerum excrescentia rimasq; sedis aut hemorrhoidas: & cōdylomata. Ad hæc maxime lotura plumbi facit. Cinis autem usti ad ulcera serpentia aut sordita. Eademq; quæ chartis ratio profectus Vritur autem in patinis per laminas minutas cum sulphure uersatum rudibus ferreis aut ferulaceis donec liquor mutetur in cinerem. Dein refrigeratum teritur in farinam. Alij elimatam scobem in fictili crudo coquunt in caminis: donec percoquatur figlinum. Aliqui cærussā miscent pari mensura: aut hordeum: teruntq; ut in crudo dictum est: & præferunt sic tritum plumbū spodio cyprio. Scoria quoq; plumbi i usu est. Optimaq; quæ ad luteum maxime colorem accedit sine plumbi reliquis: aut sulphuris specie & terra carens. Lauatur hæc i mortarijs minutum fracta: donec aqua luteum colorem trahat: & transfunditur in uas purum: idq; sæpius: usq; dum subsidat: quod utilissimum est. Eosdemq; effectus habet quos plumbum: sed acriores. Mirari succurrit experientiam uitæ: ne fæce quidem rerum excrementorumq; fœditate intentata tot modis. Fit & spodium ex plumbo eodem quo ex cyprio ære diximus. Lauatur i linteis raris in aqua cælesti: separaturq; terrenum transfusione: cribratumq; teritur. Quidam puluerem cum pēnis detergere malunt: ac terere in uino odorato. Est & molibdena quam alibi galenam uocauimus: plumbi & argenti uena communis. Melior hæc: quanto magis aurei coloris: quantoq; minus plumbosa friabilis & modice grauis. Cocta cum oleo iocineris colorem trahit. Ad

hæreſcit & duri & argenti fornacibus. Et hanc metal
licam uocant: Laudatiſſima quæ in zephyrio fiat. Probā
tur minime terrenæ minimeq; lapidoſæ. Coquũtur lauā
turq; ſcoriæ mõ. Vſus ĩ lipara ad leniẽda refrigerãdaq;
ulcera. Emplaſtriſq; nõ alligãtur: ſed illita ad cicatricẽ
perducũt in teneris corporibus molliſſimiſq; partibus.
Cõpoſitio eius eſt libris tribus: & ceræ libra una: olei
tribus heminis. Quod in ſenili corpore cũ fracibus ad=
ditur. Tẽperatur & cũ ſpuma argẽti & ſcoria plũbi:
ad dyſenteriã & tenaſmũ fouẽdo calida. Pſymmythiũ
quoq; hoc eſt cæruſſam plũbariæ dant officinæ. Lauda=
tiſſimũ in rhodo. Fit autẽ ramẽtis plũbi tenuiſſimis ſu=
per uas aceti aſperrimi impoſitis atq; ita diſtillantibus
Quod ex eo cecidit in ipm acetũ arefactũ molitur &
cribratur. Iterũq; aceto mixto in paſtillos diuiditur:
& in ſole ſiccatur æſtate. Fit & alio modo addito in
urceos aceti plũbo obturatos p dies. x. deraſoq; ceu citus
ac rurſus deiecto: donec deficiat materia. Qd deraſum
eſt teritur & cribratur: & coquitur in patinis: miſce=
turq; rudiculis: donec ruffeſcat: et ſimile ſandaracæ fiat
Deĩ lauatur dulci aqua: donec nubeculæ oẽs eluãtur. Sic
catur ſimiliter poſtea: et in paſtillos diuiditur. Vis eius
eadẽ quæ ſupradictis. Leuiſſima tantũ ex oĩbus præterq;
ad cãdorẽ fœminarũ adhibetur. Eſt aũt letalis potus: ſi=
cut ſpuma argenti. Poſtea cæruſſa ipã ſi coquatur rufe=
ſcit. Sãdaracæ quoq; ꝓpemodũ dicta natura eſt. Inue=
nitur aũt et in aurarijs & in argentarijs metallis: me=
lior quo magis ruffa: quoq; magis uirus redolens: ac pu
ra friabiliſq;. Valet purgare: ſiſtere: excalfacere: perro=
dere. Summa eius dos ſeptica. Explet alopecias ex aceto
illita. Additur occulorum medicamentis. Fauces purgat
cũ melle ſumpta. Vocẽ lympidã ac canorã facit. Suſpi

riosis tussiētibusq; inciide medetur cū resina terebinthia i cibo sumpta. Suffita quoq; cū cædro: ipo nidore eis medetur. Et arsenicū ex eadē ē materia. Q d' optimū: coloris ēt i auro excellētius. Q d' uero pallidius aut sandaracæ similius ē: deterius existimatur. Est & tertiū genus quo miscetur aureus color sandaracæ. Vtraq; hæc squāmosa. Illud uero siccū purūq; gracili uenarū discursu fissile. Vis eadē quæ supra: sed acri-or. Itaq; & causticis additur & psilothris. Tollit & pterygia digitorū carnesq; narriū: & cōdilomata: & quicquid excrescit. Toretur: ut ualidius psit in noua testa: donec mutet colorē

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIB·XXXV·PROOEMIVM

Honos picturræ & imaginum.

m ETALLORVM QVIBVS OPES constant: adnascentium quoq; eis natura indicata propemodum est: ita connexis rebus ut imēsa medicinæ silua: & officinarum tenebræ: & morosa cælādi pingendiq; ac tingendi subtilitas: simul dicerentur: Restant terræ ipsius genera lapidumq;: uel numerosiores arariæ: plurimis singula a græcis præcipue uoluminibus tractata. Nos in ijs breuitatem sequemur utilez instituti modo: nihil necessarium aut naturale omittentes.

Honos picturæ. Ca·i·

p Rimumq; dicemus quæ restant de pictura arte quondam nobili: tunc cum expeteretur a regibus populisq; & alios nobilitāte: quos esset dignata posteris tradere. Nūc uero in totū marmoribus pulsatu; quidē & auro: nec tātū ut pietes toti opiātur uerrum & interr aso marmore: uermiculatisq; ad effi-

gies rerum & animalium crustis. Nō placent iam aba
ci: nec spacia montis in cubiculo delatentia. Cœpimus
& lapidem pingere. Hoc Claudij principatu inuentum
Neronis uero maculas quæ non essent in crustis inseren
do unitatem uariare: ut ouatus esset Numidicus: ut pur
pura distingueretur Sinadicus inuenit: qualiter illos na
sci optarent delitiæ: montium hæc subsidia deficientiū.
Nec cessat luxuria id agere: ut quamplurimum incen=
dijs perdat.

Honos imaginum: Ca. ij.

Imaginum quidem pictura: q̃ maxime similes in æuum propagabantur figuræ: quod in to=
tum exoleuit. Aerei ponuntur clypei: argēteæ
facies: surdo figurarum discrimine statuarum capita p
mutantur. Vulgatis iampridem salibus etiam carminū:
adeo materiam malunt conspici omnes q̃ se nosci. Et in
ter hæc pinacothecas ueteribus tabulis cōsuunt: alienas
q; effigies colunt: ipsi honorem non nisi in præcio ducen
tes: ut frangat hæres: furis detrahat laqueus. Itaq; nul=
lius effigie uiuente: imagines pecuniæ nō suas relinquūt
idem palestras athletarum imaginibus: & ceromata
sua exornant. & uultus Epicuri per cubicula gestant:
ac circumferunt secum. Natali eius uicesima luna sacri=
ficant: feriasq; omni mense custodiunt: quas ichadas uo
cant: ii maxime qui se ne uiuentes quidem nosci uolunt.
Ita est profecto: artes desidia perdidit: & quoniam ani
morum imagines non sunt: negliguntur etiam corpo=
rum. Aliter apud maiores in atrijs hæ erant: quæ specta
rentur: non signa externorum artificum: nec æra aut
marmora. Expressi cæra uultus singulis disponebantur
armarijs: ut essent imagines: quæ comitarētur gentilicia
funera. Sēpq; defuncto aliquo: totus aderat familiæ eius

Iunq̃ fuerat populus. Stẽmata uero lineis discurrebant ad imagines pictas. Tablina codicibus iplebantur: & monumentis rerũ i magistratu gestarũ. Aliæ i foribus: & circa limina animorum ingentium imagines erant: affixis hostium spoliis: quæ nec emptori refringere liceret: quæ etiam dominis mutatis: domus ornamẽta erãt. Eratq; hæc stimulatio summa & ingens exprobrantibus tectis quottidie imbellem dominum intrare in alienũ triumphũ. Extat Messallæ oratoris indignatio: quæ ꝓhibuit inseri genti suæ bleuinorum alienã imaginem. Similis cã Messallæ seni expꝛessit uolumina illa: quæ de familiis cõdidit: cũ Scipionis Põponiani transisset atriũ uidissetq; adoptione testamentaria Saluitonis: hoc eniꝫ ei fuerat cognomen. Africanorũ dedecore notam irrepẽtem Scipionum nomini. Sed pace Messallarum dixisse liceat etiam mentiri clarorũ imagines: erat aliquis uirtutum amor: multoq; honestius q̃ mereri: ne quis suas expeteret. Non est ꝓtereundum & nouitium inuentũ. Siquidem nõ solum ex auro argentoue aut certe ex ære i bibliothecis dicantur illi: quorũ immortales animæ in iisdem locis ibi loquuntur: quinimo etiam quæ nõ sunt fingũtur: pariuntq; desideria non traditi uultus: sicut i Homero euenit: quo maius (ut equidem arbitror) nulluꝫ est fœlicitatis specimen: quam sp omnes scire cupere qualis fuerit aliquis. Asinii Pollionis hoc romæ inuentum: qui primus bibliothecaꝫ dicando: ingenia hominũ rempublicam fecit. An priores cœperint alexandriæ & pergami reges: qui bibliothecas magno certamine instituere nõ facile dixerim. Imaginum amore flagrasse quondaꝫ testes sunt: & Atticus ille Ciceroñis: edito de iis uolumine: & M. Varro benignissimo inuento insertis uoluminũ suorũ fœcunditati non nominibus tantum septingentorum il-

lustrium:sed & aliquo modo imaginibus: non passus interciderere figuras:aut uetustatem æui contra homines ualere inuentione muneris:etiam dijs inuidiosus : quando immortalitatem nõ solum dedit:uerum etiam in omnes terras misit:ut præsentes esse ubiq; & claudi possent.

Quando primum clipei imaginum publicæ : quando in domibus positi:& de picturæ initijs : & monochromatõ:& primis pictoribus: & antiquitate picturarum in italia. Ca.iij.

e T hoc quidem alienis ille pstitit. Suoruz uero clipeos in sacro uel publico priuatiz dicare primus instituit(ut reperio) Ap.Claudius:qui cõsul cum seruilio fuit anno urbis.cclix.Posuit eniz in Bellonæ æde maiores suos:placuitq; in excelso spectari & titulos honorum legi.Decora res utiq; si liberorum turbæ paruulis imaginibus ceunidum aliquem.sobolis pariter ostendant.Quales clipeos nemo non gaudens fauẽsq; aspicit.Post eum.M . Aemilius collega in consulatu. Q .Luctatij non in basilica modo æmilia uerum & domi suæ posuit:id quoq; martio exemplo.Scutis eniz quælibus apud Troiam pugnatum est:continebantur imagines.Vnde & nomen habuere clipeorum:non ut peruersa grãmaticorum subtilitas uoluit a cluendo.Origo plenam uirtutis faciẽ reddi in scuto cuiusq; qui fuerit usus illo.Pœni ex auro factitauere & clipeos & imagines: secumq; in castris tulere.Certe captis eis talem.Asdrubalis inuenit.Q .Martius Scipionum in hispania ultor. Isq; clipeus supra fores capitolinæ ædis usq; ad incendiuz primum fuit.Maiorum quidem nostrorum tanta securitas in ea re annotatur:ut.L.Manlio.Q .Fuluio conss.anno urbis quingetesimo.lxxv.M.Aufidius tutelæ capitolij redemptor docuerit patres argenteos esse clipeos:qui

Ap. Claudius

pro æreis per aliquot iam lustra assignabantur. De picturæ initiis incerta nec instituti operis quæstio est. Aegyptii sex milibus annorum apud ipsos inuentam prius q̃ in græciam transiret: affirmant. Vana prædicatione ut palam est. Græci autem alii apud sycionez: alii apud corinthios repertam: omnes ab umbra hominis lineis circunducta. Itaq; talem primam fuisse. Secundam singulis coloribus & monochromaton dictam: postq̃ operosior inuenta erat: duratq; talis etiamnum. Inuentam linearem dicunt a Phylocle ægyptio uel Cleã e corinthio Primi exercuere Ardices corinthius: & Selephanes sicyonius sine ullo etiamnum colore. Iam tamen spargentes lineas intus. Ideo & quos pingerent ascribere institutum. Primus inuenit eos colores: teste ut ferunt Arato: Cleophantus corinthius. Hunc autem eodem nomine alium fuisse: quem tradit Cornelius Nepos secutum in Italia Demaratum Tarquinii prisci romani regis patrẽ fugientem a corintho iniurias Cypseli tyranni: ut mox docebimus. Iam enim absoluta erat pictura etiam ĩ Italia. Extant certe hodieq; antiquiores urbe picturæ ardeæ in ædibus sacris: quibus equidem nullas æque miror tam longo æuo durantes in orbitate tecti ueluti recẽtes. Similiter lanuuii ubi atalanta & Helena cominus pictæ sũt nudæ: ab eodem artifice: utraq; excellentissima forma: sed altera ut uirgo: ne ruinis quidem templi cõcussæ. Põtius legatus Caii principis eas tollere conatus est libidine accẽsus: si tectorii natura pmisisset. Durauere & cæteræ antiquiores & ipsæ. Fatebiturq; quisquis eas diligẽter estimauerit: nullã artiũ celerius cõsumatã: cũ iliacis tpribus nõ fuisse eã appareat.

De pictoribus romanis: & qñ primũ dignitas picturæ: & qui uictorias suas pictura proposuerunt: & qñ externis picturis dignitas romæ. Ca. iiii.

a Pud romanos quoq; honos mature huic arti contigit. Siquidem cognomina ex ea pictorum traxerunt Fabij clariſſime gentis: princepſq; eius cognominis: ipſe ædem ſalutis pinxit anno urbis cõditæ. cccc l. quæ pictura durauit ad noſtram memoriam: æde Claudij principatu exuſta. Proxime celebrata eſt in foro boario æde Herculis Pacuuij poetæ pictura. Ennij ſorore genitus hic fuit: clarioremq; eam artem romæ fecit gloria ſcæuæ. poſtea non eſt ſpectata honeſtis manibus: niſi forte quis Turpilium equitem romanum e Venetia noſtræ ætatis belle referat: hodieq; pulchris eius operibus Veronæ extantibus. Leua is manu pinxit: quod de nullo ante memoratur. Paruis gloriabatur tabellis: extinctus nuper in longa ſenecta. Aterius Labeo prætorius etiam proconſulatu prouinciæ Narbonẽſis functus. Sed ea res in riſu: & iam contumelia erat. Fuit & pricipum uirorum non omittendum de pictura celebre conſilium. Q. Pedius nepos. Q. Pedij conſularis triumphaliſq; a Cæſare dictatore cohæredis Auguſto dati cum natura mutus eẽt eũ Meſſalla orator: ex cuius familia pueri auia erat picturam docendum cenſuit. Idq; etiã diuus Auguſtus comprobauit. Puer magni ꝓfectus in ea arte obijt. Dignatio autẽ pͨipua romæ ĩcreuit (ut exiſtimo) a. M. Valerio maximo conſule: cum Meſſalla princeps tabulam picturæ p̃lij: quo carthaginenſes & Hieronem in ſicilia deuicerat: propoſuit in latere curiæ hoſtilæ: anno ab urbe condita quadringenteſimo nonageſimo. Fecit hoc quidem & . L. Scipio. Tabulamq; uictoriæ ſuæ aſiaticæ in capitolio poſuit. Idq; ægre tuliſſe fratrem. Africanũ tradunt iratum haud immerito: quoniam filius eius illo prælio captus fuerat. Non diſſimilem offenſionem & Aemiliani ſubijt. L. Hoſtilius mancinus: qui primus car

Fabij

Turpilius leua manu pinxit

thaginem irruperat: situm eius expugnationemq; depi=
ctas proponendo in foro: & ipse assistens populo spe=
ctanti singula enarrando. Qua comitate proximis comi
tijs consulatum adeptus ē. Habuit & scæna ludis Clau
dij Pulchri magnam ammirationem picturæ: cum ad te
gularum similitudinem corui decepti imagine aduola=
rent. Tabulis autem externis auctoritatem romæ fecit
primus omnium. L. Mummius: cui cognomen Achaici ui
ctoria dedit. Nam cum in præda uendenda res distraxis
set: & rex Attalus sex millibus sestertium emisset Ari=
stidis tabulam Liberumpatrem continentem: precium
miratus suspicatusq; aliquid in ea uirtutis quod ipse ne=
sciret: reuocauit tabulam Attalo multum querente: &
in cereris delubro posuit. Quam primum arbitror pictu
ram externam romæ publicatam. Deinde uideo & in fo
ro positas uulgo. Hinc. M. Crassi oratoris ille lepos agen
tis sub ueteribus cum testis compellatus instaret: dic er=
go Crasse qualem me reris? Talem inquit: ostendens in
tabula pictum inficietissime gallum exerentem linguā.
In foro fuit & illa pastoris senis cum baculo: de qua
teutonorum legatus interrogatus quanti eum æstimaret
respondit sibi donari nolle talem uiuum uerumq;. Sed p̄
cipuam auctoritatem fecit publice tabulis Cæsar dicta=
tor Aiace & Medea ante Veneris genitricis ædem dica
tis. Post eum. M. Agrippa uir rusticitati quam delitijs
propior. Extat certe eius oratio magnifica & maximo
ciuium digna de tabulis omnibus signisq; publicandis.
Quod fieri satius fuisset: quam in uillarum exilia pel=
li. Verum eadem illa toruitas tabulas duas Aiacis &
Veneris mercata est a cizicenis. xij. millia pōdo. In ther=
marum quoq; calidissima parte marmoribus incluserat
paruas tabellas: pauloante cum restringerentur: subla=

Aristidis tabula

tas. Super omnes diuus Augustus in foro suo in celeberri ma parte posuit duas tabulas: quæ belli pictam faciem habent & triumphum. Idem Castores ac uictoriam posuit: & quas dicemus sub artificum mentione in templo Cæsaris patris. Idem in curia quoq; q̃ in comitio cõsecrabat duas tabulas impressit parieti. Nemeam sedentem supra leonem. Palmigeram ipsam astante cũ baculo sene. Cuius supra caput tabula bigæ dependet: quam Nicias scripsit se inussisse: tali enim usus est uerbo. Alterius tabulæ admiratio est puberẽ filium seni patri similem esse: salua ætatis differentia: superuolãte aquila draconem complexa. Philochares hoc suum opus esse: testatus est. Immensa uel unam si quis tantum hanc tabulam æstimet: potentia artis: cum propter Philocharem ignobilissimos alioquin Glauconẽ filiumq; eius Aristippũ senatus populusq; Roma. tot sæculis spectet. Posuit & Tyberius Cæsar minime comis imperator in templo ipsius Augusti: quas mox indicabimus.

Ratio pigendi de pigmentis. Ca. y.

h Actenus dictum sit de dignitate artis morientis. Quibus coloribus singulis primi pinxissent: diximus cum de pigmentis traderemus in metallis. Qui monochromatea genera picturæ uocaue rint: qui deinde & quæ & quibus temporibus inuenerint: dicemus in mentione artificum: quoniam indicare naturas colorum causa instituti operis prior est. Tandeʒ se ars ipsa distinxit: & inuenit lumen atq; umbras differentia colorum alterna uice sese excitante. Deinde adiectus est splendor: alius hic quam lumen: quem quia inter hoc & umbram esset appellauerunt tonon. Commissuras uero colorum & transitus: armogen.

De coloribus natiuis & factitijs · Ca·vi·

Vnt autem colores austeri aut floridi· Vtrũq; natura aut mixtura euenit· Floridi sunt· quos dominus fingenti præstat: minium: armenium: cynabaris: Chrysocolla: indicum: purpurissum· Cæteri austeri· Ex omnibus alij nascuntur· Alij fiunt· Nascuntur sinopis: rubrica: parethonium: melinum: eretria: auripigmentum· Cæteri finguntur· Primumq; quos in metallis diximus· Præterea e uilioribus ochra: cærussa usta: sandaraca· sandix: syricum: atramentum· Sinopis inuenta est primum in ponto inde nomen a sinope urbe· Nascitur & in ægypto· balearibus: africa: sed optima in lemno & in cappadocia· Effossa & in speluncis· Quæ saxis adhæsit: excellit· Glebis suus colos: extra maculosus· Hacq; usi sunt ueteres ad splendorem· Species sinopidis tres: rubra: & minus rubens: & inter has media· Precium optimæ in libras tredecim denarijs· Vsus ad penicillum: aut si lignum colorare libeat· Eius quæ ex africa uenit: octoni asses: cicerculum appellant· Quæ magis cæteris rubet: utilior abacis· Idem precium eius: quæ pressior uocatur & est maxime fusca· Vsus eius ad bases abacorum· In medicina uero blandus: emplastrisq; & malagmatis siue sicca compositione eius siue liquida· Facilis contra ulcera in humore sita: uelut oris: sedis· Aluum sistit infusa fœminarum profluuia pota denarij pondere· Eadem adusta: siccat scabricias oculorum: uino maxime· Rubricæ genus in ea uoluere intelligi quidam secundæ auctoritatis· Palmam enim lemniæ dabant: minio proximam· Hæc est antiquis multum celebrata cum insula in qua nascitur· Nec nisi signata uenundabatur: unde & sphragidem appellauere· Hac miniũ sublinunt: adulterãtq;·

Cynab . sanguis draconis · chrysocolla · purpureum · pondere · ch · s ·

Sinopis

In medicina præclara res habetur. Epiphoras enim oculorum mitigat & dolores circumlita. Aegylopias manare prohibet. Sanguinem reijcientibus ex aceto datur bibenda. Bibitur & contra lienum rhenumq; uitia & purgationes fœminarum. Item & contra uenena & serpentium ictus terrestrium marinorumq;. Omnibus ideo antidotis familiaris. Ex reliquis rubricæ generibus fabris utilissima ægyptia & africana: quoniam maxime sorbentur. Picturis autem apta nascitur & in ferrarijs metallis. Ex ea fit ochra: exusta rubrica in ollis nouis luto circumlitis. Quo magis arsit in caminis hoc melior. Omnis autem rubrica siccat. Ideoq; & emplastris conuenit: igni etiam sacro. Sinopidis ponticæ selibra silis lucidi libris. x. & melini græciensis duabus mixtis: tritisq; una per dies. xij. leucophorum fit: hoc est glutinum auri cum inducitur ligno. Parethonion nomen loci habet ex ægypto: spumam maris esse dicunt solidatam cum limo: & ideo conchæ minutæ inueniuntur in eo. Fit & increta insula atq; cyrenis. Adulteratur Romæ creta cimolia decocta conspissataq;. Precium optimo in pondo sex librarum e candidis coloribus pinguissimum: & tectorijs tenacissimum: propter leuorem. Melinum candidum & ipsum est. Optimum in melo insula. In samo quoq; nascitur. Sed eo non utuntur pictores propter nimiam pinguitudinem. Accubantes effodiunt ibi inter saxa uenas scrutantes. In medicina eundem usum habet quem eretria creta. Præterea linguam tactu siccat. Pilos detrahit & mitigat. Precium in libra sestertijs singulis. Est & colos tertius e candidis cærussæ. cuius rationem in plũbi metallis diximus. Fuit & terra per se in theodoti fundo inuenta smyrnæ: qua ueteres ad nauium picturas utebantur. Nũc omnis ex plũbo & aceto fit: ut

diximus·Vsta casu reperta incendio pyræ:cerussa in or cis cremata·Hac primus usus est Nicias supradictus·Optima nunc asiatica habetur: quæ & purpurea appellatur·Preciũ eius in libras æris·v·Fit & Romæ cremato sile marmoroso & restincto aceto·Sine usta non fiunt umbræ·Eretria terræ suæ habet nomen·Hac nicomachus & parrhasius usi refrigerat emolitq; ·Explet uulnera si coquatur:ad siccanda præcipue utilis & capitis doloribus: & ad depræhẽdenda pura·Subesse enĩ ea intelligitur:si ex aqua illita non arescat·Sandaracã & ochrã Iuba tradit in insula rubri maris topazio nasci·Sed inde non peruehũtur ad nos·Sandaraca quo modo fieret:diximus·Fit adulterina & ex cærussa in fornace cocta Colos esse debet flammeus·Præciũ in libras asses quini·Hæc si torreatur: æqua parte rubrica ammixta sandycem facit·Quanq̃ animaduerto Virgilium existimasse herbam id esse:illo uersu· Sandix

Sponte sua sandix pascentes uestiet agnos·

Preciũ in libras dimidiũ eius quod sandaracæ·Nec sunt alij colores maioris ponderis·Inter facticios est & syricum:quo miniũ sublini diximus·Fit autẽ sinopide & sandyce mixtis·Atramentum quoq; inter facticios erit: q̃q̃ est & terra geminæ originis·Aut enim salsuginis modo emanat: aut terra ipsa sulphurei coloris ad hoc probatur·Inuenti sunt pictores qui e sepulchris carbones infectos effoderent·Sed importuna hæc oĩa ac nouitia·Fit enim & fuligine pluribus modis: resina uel pice exustis·Propter quod officinas etiam edificauere:fumum eũ nõ emittẽtes·Laudatissimũ eodẽ modo fit e tædis·Adulteratur fornaciũ balnearũq; fuligine: quo ad uolumina scribẽda utũtur·Sunt & qui uini fæcẽ siccatã excoquãt:affirmãtq; si ex bono uino fæx fuerit:indi Atramem

Apelles

ci speciem id atramentum præbere Polygnotus & Mycon celeberrimi pictura athenis e uinaceis fecere: tryginon appellant. Apelles cõmentus est ex ebore cõbusto facere: quod elephantinũ uocant. Apportatur & indicũ ex india: inexploratæ adhuc inuentionis mihi. Fit etiã apud infectores ex flore nigro: qui adhæreſcit æreis cortinis. Fit & e tædis ligno combusto tritisq; in mortario carbonibus. Mira in hoc sepiarum natura: sed ex iis non fit. Omne autẽ atramentũ sole perficitur. Librariũ & tectorium glutino ammixto. Quod autẽ aceto liquefactum est: ægre eluitur. E reliquis coloribus quos a dominis dari diximus propter magnitudinem p̃cij ante omnes est purpurissum e creta argẽtaria cum purpuris pariter tinguitur: bibitq; eũ colorẽ celerius lanis. Præcipuũ est primũ: feruenti aheno rudibus medicamentis inebriatum. Proximũ egesto eo addita creta in ius idem Et quotiens id factum est: leuatur bonitas pro numero dilutiore sanie. Quare puteolanum potius laudatur q̃ tyrium aut gætulicum uel laconicum: unde p̃ciosissimæ purpuræ. Causa est q hysgino maxime inficitur: rubrãq; cogitur sorbere. Vilissimũ a canusio. Præcium huic a singulis denarijs in libras ad. xxx. Pingentes sandyce sublita mox ouo inducentes purpurissum fulgorẽ minij faciũt. Si purpuram facere malunt: cæruleum sublinũt mox purpurissum ex ouo inducunt. Ab hoc maxima auctoritas indico. Ex india uenit arundinũ spumæ adhærescente limo cum teritur nigrum. Ad in diluendo mixturam purpuræ cæruleiq; mirabilẽ reddit. Alterum genus eius est in purpurarijs officinis innatans cortinis & est purpuræ spuma. Qui adulterant uero indicum tingunt stercora columbina aut cretam selinusiam uel anullariam uitro inficiunt. probatur carbone. Reddit

enim quod sincerum est flammam excellentis purpuræ: & dum fumat odorem maris olet. Ob id quidam e scopulis id colligi putant. Preciũ indico denarij.xx.in libras. In medicina indicũ rigores & impetus sedat. Siccat oris ulcera. Armenia mittit quod eius nomine appellatur. Lapis est hic quoq; chrysocollæ modo infectus Optimũq; est quod maxime uiride est: cõmunicato colore cũ cæruleo. Solebant libræ eius tricenis nũmis taxari Inuenta per hispanias arena est similẽ curã recipiens. Itaq; ad denarios senos uilitas redijt. Distat a cæruleo candore modico: qui teneriorem hunc efficit colorem. Vsum in medicina ad pilos tantũ alẽdos habet: maxieq; in palpebris. Sunt etiamnũ nouitij duo colores e uilissimis uiride quod apianũ uocatur: & quod crysocollã lutea mentitur. Ceu parũ multa sint mendacia eius. Fit ex creta uiridi æstimatũ sestertijs in libras. Anullare quod uocant candidũ est: quo muliebres picturæ illuminantur. Fit & ipm ex creta ammixtis uitreis gemmis ex uulgi anulis: unde & anulare dictum.

Qui colores udo non inducantur: & quibus coloribus antiqui pinxerunt: & quando primum gladiatorum pugnæ propositæ sunt. Ca.vij.

X omnibus coloribus cretulam amare: udoq; illini recusant purpurissum: indicũ: cæruleũ: melinũ: auripigmentũ: appianũ. Cærussa ceræ tinguntur ijsdem coloribus ad eas picturas quæ inuruntur alieno parietibus genere: sed classibus familiari. Iam uero & onerarijs nauibus: quoniam & pericula expingimus: ne quis miretur & rogos pingi. Iuuat q; pugnaturos ad mortẽ aut certe cædem speciose uehi. Qua cõtemplatione tot colorum tanta uarietate subit antiquitatẽ mirari. Quattuor coloribus solis immorta=

lia opera illa fecere: ex albis melino: ex silaceis attico: ex rubris sinopi de pontica: ex nigris atramento. Apelles Echion Melanthius Nicomachus clarissimi pictores cum tabulæ eorũ singulæ oppidorum uenirent opibus. Nunc & purpuris in parietes migrantibus & india conferente fluminum suorũ limũ & draconũ & elephantorũ saniem nulla nobilis pictura est. Omnia ergo meliora tunc fuere: cum minor copia. Ita est quoniã (ut supra diximus) rerum non animi præcijs excubatur. Et nostræ ætatis insaniã ex pictura nõ omittã. Nero princeps iusserat collosseum se pingi. cxx. pedum in lintheo incognitũ ad hoc tempus. Ea pictura cum peracta esset in marianis hortis: accensa fulmine cum optima hortorum parte conflagrauit. Libertus eius cum daturus esset Antij munus gladitorium publicas porticus inuestiuit pictura ut constat: gladiatorũ ministrorũq; omnium ueris imaginibus redditis. Hic multis iam sæculis summus animus in pictura. Pingi autẽ gladiatoria munera: atq; in publico exponi cœpta a. C. Terentio Lucano. Isq; auo suo a quo adoptatus fuerat. xxx. paria in foro per triduum dedit. Tabulamq; pictam in nemore Dianæ posuit.

De ætate picturæ operum & artificum indicatura nobilitates. cccv. Ca. viij.

n Vnc celebres in ea arte q̃ maxima breuitate percurrã: neq; enim instituti operis est talis executio. Itaq; & quosdam uelut in transcursu & in aliorum mentione obiter nominasse satis erit: exceptis operum claritatibus: quæ & ipsa conueniet attingi: siue extant: siue intercidere. Non constat sibi in hac parte græcorũ diligẽtia q̃ multas post olympiadas celebrãdo pictores q̃ statuarios auctores. Primũ

ꝗ olympiade nonagesima: cum & phidiã ipsum initio pictorem fuisse tradatur: clipeũq; athenis ab eo pictum præterea in confesso sit octogesimatertia fuisse Paneũ fratrẽ eius: qui clipeũ intus pinxit Elide Mineruæ: quã fecerat Colotes Phidiæ discipulus: & in faciẽdo Ioue olympio adiutor. Quid? ꝙ in cõfesso perinde est Bularchi pictoris tabula: in qua erat magnetum prœliũ: a Candaule rege lydiæ heraclidarum nouissimo: qui & Myrsilus uocitatus est: repensam auro? Tanta iam dignatio picturæ erat. Id circa ætatem Romuli acciderit necesse est: duo enim de uicesima olympiade interijt Cãdaules: aut ut quidam tradunt eodem anno: quo Romulus: nisi fallor: manifesta iam tum claritate artis adeo absolutiore. Quod si percipitur: necesse est simul appareat multo uetustiora principia esse: eosq; qui monochromata pinxerunt: quorũ ætas non traditur. Aliquanto ergo ante fuisse Hygiemonem Monochromadam: qui primus in pictura marem fœminãq; discreuit. Fumarũ athenien sem figuras omnes immitari ausum. Quiq; inuenta eius excoluerit Cimonẽ Cleonie. Hic Catagrapha inuenit: hoc est obliquas imagines & uarie formare uultus respicientes suspicientesue: & despicientes. Articulis etiam membra distinxit. Venas protulit: præterq; in ueste rugas & sinus inuenit. Paneus quidem frater phidiæ etiam prœlium atheniensium aduersus persas apud marathonem factum pinxit. Adeo iam colorum usus increbuerat: adeo ars perfecta erat: ut in eo prælio iconicos duces pinxisse tradatur: atheniensium Miltiadem: Callimachum: Cynegirum Barbarorum Darium. Thyssaphernem.

Primum picturæ certamen: & qui primi penicullo pinxerunt. Ca. ix.

q
Vinimmo certamen picturæ etiam florente eo institutũ est corinthi ac delphis. Primusq́; omnium certauit cum Timagora chalcidense superatusq́; est ab eo pythis: quod & ipsius Timagoræ carmine uetusto apparet: chronicorũ errore non dubio. Alij quoq; post hos clari fuere nonagesima olympiade: sicut Polignotus Thasius: qui primus mulieres lucida ueste pinxit: capita earũ mitris uersicoloribus operuit: plurimũq́; picturæ primus contulit. Siquidem instituit os adaperire. dentes ostendere: uultũ: ab antiquo rigore uariare. Huius est tabula in porticu Pompeij: quæ ante curiam eius fuerat. In qua dubitatur ascendentem icum clipeo pinxerit: an descendentẽ. Hic delphis ædẽ pinxit. Hic & athenis porticum quæ pœcile uocatur gratuito cũ partẽ eius Mycõ mercede pingeret. Vnde maior huic auctoritas. Siquidẽ amphictiones: quod est publicũ græciæ consilium: hospicia ei gratuita decreuere. Fuit alius Mycon qui minoris cognomine distinguitur: cuius filia Timarete & ipsa pinxit. Nonagesima autem olympiade fuere Aglaophon Cephisodorus Phrylus Euenor' pater parrhasij & p̃ceptor maximi pictoris: de quo suis annis dicemus. Oẽs hi iam illustres: nõ tamẽ in quibus hærere expositio debeat: festinãs ad lumiã artis: in quibus primus refulsit. Apollodorus atheniensis nonagesimatertia olympiade. Hic primus species exprimere instituit: primusq́; gloriã penicillo iure cõtulit. Eius est sacerdos adorans: & Aiax fulmine incensus: qui pergami spectatur hodie. Neq; ante eum tabula ullius ostenditur: que teneat oculos. Ab hoc artis fores apertas Zeusis heracleotes intrauit olympiadis nonagesimæquintæ anno quarto: audentemq́; iam aliquid penicillum (de hoc enim adhuc loquimur) ad magnã gloriã perduxit.

A quibusdã falso i octogesima nona olympiade positus: cum fuisse necesse est Demophilum hymereum: & Nesem thasium. Quoniam utrius eorum discipulus fuerit: ambigitur. In eum Apollodorus supradictus uersus fecit. Artem ipsis ablatam. zeusin ferre secũ. Opes quoq; tantas acquisiuit: ut in ostentatione earum olympiæ aureis litteris in palliorum tesseris intextum nomen suum ostentaret. Postea donare opera sua instituit: q ea nullo satis digno precio permutari posse diceret: sicuti Alcmenam agrigentinis: pana Archelao. Fecit & penolopem: in qua amores pinxisse uidetur: & Athletam. Adeoq; sibi in illo placuit: ut uersum subscriberet celebrem ex eo inuisurum aliquem facilius q̃ imitaturum. Magnificus est Iuppiter eius in throno astantibus dijs Et Hercules infans dracones strangulans Alcmena matre coram pauente: & amphytrione. Depræhenditur tamen zeusis grandior in capitibus articulisq;: alioquin tãtus diligentia: ut agrigentinis facturus tabulam: quã i templo Iunonis laciniæ publice dicarent: inspexerit uirgines eorum nudas: & quinq; elegerit: ut quod in quaq; laudatissimum esset: pictura redderet. pinxit: & monacromata ex albo: æquales eius & æmuli fuere Timanthes: androcydes. Eupõpus. Parrhasius

De auibus p picturã deceptis: & qd difficilimũ i pictura. Ca. x.

d Escendisse hic cum zeuside in certamen traditur. Et cũ ille detulisset uuas pictas tãto successu: ut scenã aues aduolarent: ipse detulisse liteũ pictũ traditur: ita ueritate rep̃sentata: ut zeusis alitũ iudicio tumẽs flagitaret tãdẽ remoto linteo ostẽdi picturã: atq; itellecto errore cõcederet palmã ingenuo pudore: quoniã ip̃e aues fefellisset: Parrhasius aũt se artifică. Fertur & postea zeusis pinxisse puerum uuas ferẽtẽ:

ad quas cum aduolarent aues: eadem ingenuitate proces sit iratus operi: & dixit uuas melius pinxi q̃ puerum. Nam & si hoc consumassem: aues timere debuerant. Fecit & figlina opera: quæ sola in ambracia relicta sunt: cum inde musas Fuluius nobilior romam trãsferret. zeusidis manu Romæ Helena est in Philippi porticibus: et ĩ cõcordiæ delubro Marsyas religatus. Parrhasius ephesinatus: & ipse multa constituit. Primus symmetriam picturæ dedit. Primus argutias uultus elegantiam capilli: uenustatem oris confessione artificum in lineis extremis palmam adeptus. Hæc est in pictura summa subtilitas. Corpora enim pingere & media rerum: est quidez magni operis: sed in quo multi gloriam tulerint. Extrema corporum facere: & desinentis picturæ modum includere: rarum in successu artis inuenitur. Ambire enim debet se extremitas ip̃a: & sic desinere: ut ꝓmittat alia posse: ostendatq; etiam quæ occultat. Hanc ei gloriam cõcessere Antigonus & Xenocrates: qui de picturis scripsere: p̃dicantes quoq; non solum confitentes. Alia multa graphidis uestigia extant in tabulis ac membranis: ex quibus proficere dicuntur artifices. Minor tamen uidetur sibi comparatus in medijs corporibus exprimendis. Pinxit & dæmonem athenienſium argumento quoq; ingenioso. Volebat nanq; uarium: iracundum: iniustũ inconstantem. Eundem uero exorabilem: clæmentẽ: misericordem excelsum: gloriosum: humilem: ferocem: fugacemq;: & omnia pariter ostendere. Idem pinxit & Thesea qui Romæ in capitolio fuit. Et Nauarchum thoracatum. Et in una tabula quæ est rhodi. Meleagrum: Herculem: Persea. Hæc ibi ter fulmine ambusta: ne oblitterata hoc ipso miraculum auget. Pinxit & Archigallum: quam picturam amauit Tiberius princeps: atque

ut auctor est Decius eculeo·lx·sestertijs æstimatam cubiculo suo inclusit·pinxit & Cressam nutricem: infantemq; in manibus eius·Et philiscum & liberũ patrem astãte uirtute: & pueros duos: in quibus spectatur securitas & simplicitas ætatis·Item sacerdotem astante puero cũ acerra & corona·Sunt & duæ picturæ eius nobilissimæ hoplitides·Alter in certamine ita decurrens: ut sudare uideatur·Alter arma deponens ut anhelare sentiatur·Laudatur & Aeneas Castorq; ac pollux in eadẽ tabula·Item Thelephus Achilles: Agamennon: Vlixes fœcũdus artifex·Sed quo nemo insolentius & arrogantius sit usus gloria artis·Nam & cognomina usurpauit abrodiætum se appellando: alijsq; uerbis principem artis & eam ab se consumatam·Super omnia Apollinis se radice ortum: & Herculem quem lyndi fecerat talem a se pictum: qualem sæpe in quiete uidisset·Ergo magnis suffragijs superatus a Timanthe est sami in Aiace: armorũ quoq; iudicio Herois nomine id se moleste ferre dicebat: q̃ iterum ab indigno uictus esset·Pinxit & in minoribus tabellis libidines eo genere & petulantibus iocis se reficiens·Nam Timanthi uel plurimum affuit ingenij·Eius enim est Iphigenia oratorum laudibus celebrata·Qua stante ad aras peritura cum mœstos pinxisset omnes: præcipue patruum cum tristiciæ omnem imaginem consumpsisset: patris ipsius uultum uelauit: quem digne non poterat ostendere·Sunt & alia ingenij eius exemplaria ueluti Cyclops dormiens in paruula tabula·Cuius & sic magnitudinem exprimere cupiens pinxit iuxta satyros thyrso pollicem eius metientes: atq; in omnibus eius operibus intelligitur plus semper q̃ pingitur·Et cum ars summa sit: ingenium tamen ultra artem est·Pinxit & heroa absolutissimi operis: arte ipsa complexus

uires pingendi: quod opus nunc romæ in templo Facis est. Euxinidas hac ætate docuit Aristidem præclarum artificem. Eupompus pamphilum apellis præceptorem. Est eupompi uictor certamine gymnico palmam tenens. Ipsius auctoritas tanta fuerit: ut diuiserit picturam in genera tria: quæ ante eum duo fuere helladicum & asiticum: asiticum appellabant propter hunc qui erat sycionius. Dimisso helladico tria facta sunt. Ionicum. sycionum: atticum. Pamphili pictura est cognatio & prælium ad phliuntem & uictoria atheniensium. Item Vlyxes in rate. Ipse macedo natione: sed primus in pictura omnibus litteris eruditus præcipue arthimeticæ & geometriæ: sine quibus negabat artem perfici posse. Docuit neminem minoris talento annis decem: quam mercedem & Apelles & Melantius ei dedere. Et huius auctoritate effectum est sycione primum: deinde & in tota græcia: ut pueri ingenui ante omnia graphicem: hoc est picturam in buxo docerentur: reciperetur q; ars ea in primum gradum liberalium. Semper quidem honos ei fuit: ut ingenui eam exercerent: mox ut honesti perpetuo interdicto: ne seruitia docerentur. Ideo neq; in hac neq; in toreuticæ ullius qui seruierit opera celebrantur. Clari etiam centesima septima olympiade extitere Echion & Therimacus. Echionis sunt nobiles picturæ Liberpater: item tragœdia & comœdia. Semiramis ex ancilla adipiscens regnum: anus lampadas præferens. & noua nupta uerecundia notabilis. Verum & omnes prius genitos futurosq; postea superauit. Apelles eo usq; olympiade centesima. xij. in pictura prouectus: ut plura solus prope q̄ cæteri omnes cōtulerit: uoluminibus editis quæ doctrinam eam continent. Præcipua eius in arte uenustas fuit: cum eadem ætate maximi pictores essent: quorum opera cum ammira=

retur collaudatis omnibus: deesse iis unam illam uene=
rem dicebat: quam græci charita uocant · Cætera omnia
contigisse · Sed hac soli sibi neminem parem · Et aliã glo
riam usurpauit: cum Prothogenis opus immensi laboris
ac curæ supra modum anxie miraretur · Dixit enim om=
nia sibi cum illo paria esse: aut illi meliora: sed uno se
præstare: ꝙ manum ille de tabula nesciret tollere: memo
rabili præcepto: nocere sæpe nimiam diligentiam · Fuit
autem non minoris simplicitatis quam arti · Nec cedebat
amphioni de dispositione: nec Asclepiodoro de mensu=
ris: hoc est quanto quid a quo distare deberet · Scitum
est inter Prothogenem & eum quod accidit · Ille rho=
di uiuebat · Quo cum apelles adnauigasset: auidus co=
gnoscendi opera eius fama tantum sibi cogniti: conti=
nuo officinam petiit · Aberat ipse: sed tabulam magnæ
amplitudinis in machina aptatam picturæ anus una cu
stodiebat · Hæc prothogenem foris esse respondit: interro
gauitq; a quo quæsitum diceret · Ab hoc inquit Apelles
arreptoq; peniculo lineam ex colore duxit summæ tenui=
tatis per tabulam · Reuerso prothogeni quæ gesta erant
anus indicauit · Ferunt artificem protinus contemplatũ
subtilitatem dixisse: Apellem uenisse · Non enim cadere
in alium tam absolutum opus · Ipsum tunc alio colore te
nuiorem lineam in ipsa illa duxisse: præcepisseq; abeun
tem si redisset ille: ostenderet: adiiceretq; hunc esse quem
quæreret: atq; ita euenit · Reuertitur enim · Apelles: sed
uinci erubescens: tertio colore lineas secuit: nullum
relinquens amplius subtilitati locum: at Prothoge=
nes uictum se confessus in portum deuolauit: hospi=
tem quærens · Placuitq; sic eam tabulam posteris tra=
di: omnium quidem: sed artificum præcipue miraculo ·
Cõsumptã eã constat priore incendio domus Cæsaris in

palatio. Auide ante a nobis spectatam spatiosiore ampli
tudine: nihil aliud continentem q̃ lineas uisum effugien
tes. Inter egregia multorum opera inani similem & eo
ipso allicientem omniq; opere nobiliorem. apelli fuit
alioquin perpetua consuetudo nunquam tam occupatam
diem agendi: ut non lineam ducendo exerceret artem: qđ
Prouerbiũ ab eo in prouerbium uenit. Idem perfecta opera propo-
nebat in pergula transeuntibus: atq; ipsam tabulam la-
tens: uitia quæ notarentur ascultabat: uulgum diligentio
rem iudicem q̃ se præferens. Feruntq; a sutore repreben-
sum q in crepidis una intus pauciores fecisset ansas. Eo
dem postero die superbe emendationem pristinæ ammo
nitionis cauillante circa crus indignatum prospexisse:
denunciantem ne supra crepidam sutor iudicaret: quod
Prouerbiũ & ipsum in prouerbium uenit. Fuit eniz & comitas il-
li: propter quam & gratior alexandro magno erat: fre
quenter in officinam uentitanti. Vnde ut iam diximus:
ab alio pingi se uetuit inueterato edicto. Sed & in offi-
cina imperite multa differenti silentium comiter suade-
bat: rideri eum dicens a pueris qui colores tererent. Tan-
tum auctoritatis & iuris erat & in regez alioquin ira
cundum. Quanquam alexander ei honorem clarissimo
præbuit exemplo. Nanq; cum dilectæ sibi ex pallacis su
is præcipue nomine Campaspen nudam pingi ob ammi
rationem formæ ab Apelle iussisset: eumq;: cum paret: ca
ptum amore sensisset: dono dedit eam. Magnus animo
maior imperio sui: nec minor hoc facto quaz uictoria ali
qua. Quippe se uicit: nec thorum tantum suum: sed etiaz
affectum donauit artifici: ne dilectæ quidez respectu mo
tus ut quæ modo regis fuisset modo pictoris esset. Sunt
qui uenerem Anadyomenen illo pictam exemplari pu-
tant. Apelles & ĩ æmulis Benignus Prothogeni digna-

tionem primus rhodi cõstituit·Sordebat ille suis: ut ple
runq; domestica·Percontantiq; quanti licitaretur opera
effecta:paruum nescio quid dixerat·at ille quinquagenis
talentis poposcit:famamq; dispersit se emere: ut pro su=
is uenderet·Ea res concitauit rhodios ad intelligendum
artificem:nec nisi augentibus precium cessit· Imaginum
ille similitudines adeo indiscrete pinxit: ut incredibile
dictu appion grammaticus scriptum reliquerit: quendã
ex facie hominum ad diuinantem : quos Metoposcopos
uocant ex iis dixisse aut futuræ mortis annos aut præte
ritæ·Non fuerat ei gratia in comitatu Alexandri cũ Pto
lomeo:quo regnante alexandriam ui tempestatis expul
sus subornato fraude æmulorum Plano regio inuitatus
ad regis cœnam uenit·Indignantiq; Ptolomæo:& uo=
catores suos ostendenti ut diceret a quo eorum inuitatus
esset:arepto carbone extincto e foculo:imaginem in pa=
riete deliniauit:agnoscente uultuz Plani Rege ex inchoa
to protinus·pinxit & Antigoni regis imaginem altero
lumine orbam primus excogitata ratione uitia condendi
obliquam nãq; fecit:ut quod corpori deerat:picturæ po
tius deesse uideretur:Laniumq; ea in parte a facie osten
dit:quam totam poterat ostendere·Sunt inter opera eius
expirantium imagines·Quæ autem nobilissima sint:nõ
est facile dictu·Venerem exeuntem e mari diuus augu=
stus dicauit in delubro patris Cæsaris:quæ anadyomene
uocatur:uersibus græcis tali opere dum laudatur uicto :
sed illustrato·Huius enim inferiorem partem corruptaz
qui reficeret:non poterat inueniri · Verum ipsa iniuria
cessit in gloriam artificis consenuit hæc tabula cariæ:
Aliamq; pro ea Nero in principatu substituit suo Doro
thei manu:Apelles inchoauerat aliam Venerem cois:su
peraturus etiam suam illam priorem·Inuidit mors pacta mors

parte: nec qui succederet operi ad præscripta liniamenta inuentus est. Pinxit & Alexandrum magnum fulmen tenentem in templo ephesiæ Dianæ. xx. talentis auri. Digiti eminere uidentur: & fulmen extra tabulam esse. Sed legentes meminerint: omnia ea constare quattuor coloribus. Immanæ tabulæ precium accepit aureos mensura non numero. Pinxit & Megabyzi sacerdotis Dianæ ephesiæ pompam: Clitum Equo ad bellum festinantem: & ei galeam poscenti armigerum porrigentem. Alexādrum & Philippum quotiens pinxerit: enumerare superuacuum est. Mirantur eius Abronem samij & Menandrum regem cariæ rhodij. Item anceum. Alexādriæ Gorgosthenem Tragœdum. Romæ Castorem & pollucem cum uictoria & Alexandro magno. Item belli imaginem restrictis a tergo manibus Alexandro in curru triumphante. Quas utrasq; tabulas diuus Augustus in fori sui partibus celeberrimis dicauerat simplicitate moderata. Diuus Claudius pluris æstimauit. In utrisq; excisa facie Alexandri diui augusti imaginem subdere. Eiusdem arbitrantur manu esse & in antoniæ templo Herculem auersum: ut quod est difficillimum faciem eius ostendat uerius pictura quam promittat. Pinxit & Heroa nudum: eaq; pictura naturam ipsam prouocauit. Est & equus eius sine fine dictus in certamine quod iudicium ad mutas quadrupedes prouocauit ab hominibus. Nanq; ambitu æmulos præualere sentiens singulorum picturas inductis equis ostendit: apellis tantum equo adhinniuere: idq; postea semper illius experimentum artis ostentatur. Fecit & Neoptolemum ex equo aduersus persas: Archelaum cum uxore & filia Antigonum thorachatum cum equo incedentem. Peritiores artis præferunt omnibus eius operibus eundem regem sedentem

in equo. Dianam sacrificantium uirginum choro mixtã. quibus uicisse Homeri uersus uidetur idipsum scribentis. Pinxit & quæ pingi non possunt tonitrua: fulgetra: fulguraq; : bronten: astrapen: ceraunobolon appellant. Inuenta eius & cæteris eius profuere in arte. Vnum imitari nemo potuit: quod absoluta opera atramento illinebat ita tenui: ut idipsum repercussu claritates oculorum excitaret: custodiretq; a puluere & sordibus: ad manum intuenti demum appareret. Sed & tum ratione magna: ne colorum claritas oculorum aciem offenderet ueluti per lapidem specularem intuentibus e longinquo. Et eadem res nimis floridis coloribus austeritatem occulte daret: Aequalis eius fuit aristides tebanus. Is omnium primus animum pinxit & sensus omnes expressit: quos uocant græci ethe. Item perturbationes: durior paulo in coloribus. Huius pictura: oppido capto ad matris morientis ex uulnere mammam adrepens infans intelligiturq; sentire mater: & timere ne emortuo lacte sanguinem infans lambat. Quam tabulam Alexander magnus transtulerat pellam in patriam suam. idem pinxerat prœlium cum persis centum homines ea tabula complexus pactusq; in singulos mnas denas a tyranno elatensium Mnasone. Pinxit & currentes quadrigas. Et supplicantem pene cũ uoce. Et uenatores cũ captura. Et Leontionem pictorem. Et Anapauomenon propter fratris amorem morientem. Item Liberumpatrem & adrianen spectatos Romæ in æde Cæreris. Tragœdum & puerum apollinis. Cuius tabulæ gratia interijt pictoris inscitia: cui tergendam eam mandauerat. M. Iunius prætor sub die ludorum apollinarium. Spectata est & in æde dei in capitolio imago senis cum lyra puerum docentis. Pinxit & ægrum sine fine lauda

tum. Quà in arte tantum ualuit: ut Attalus rex unam tabulam eius centum talentis emisse tradatur. Simul ut dictum est: & Protogenes floruit patria sicaunus gentis rhodijs subiectæ. Summa eius paupertas initio: artisq; summa intentio: & ideo minor fertilitas. Quis eum edocuerit: non putant constare. Quidam & naues pinxisse usq; ad annum quinquagesimum. Argumentum eē: q cum athenis celeberrimo loco Mineruæ delubro Propyleon pingeret ubi fecit nobilem Paralum & Hemionida: quam quidam nausicam uocant: adiecerit paruulas naues longas in ijs: quæ pictores parerga appellant: ut appareret a quibus initijs ad arcem ostentationis opera sua peruenissent. Palmam habent tabularũ eius Ialysus qui est usq; hodie Romæ dicatus in templo Pacis: quem pingeret: traditur madidis lupinis uixisse: quoniam simul famem sustineret & sitim: ne sensus nimia dulcedine obstrueret. Huic picturæ quater colorem induxit contra subsidia iniuriæ & uetustatis: ut decedente superiore inferior succederet. Est in ea canis mire factus: ut quẽ pariter casus & ars pinxerit. Non iudicabat se exprimere in eo spumam anhelantis cum in reliqua omni parte quod difficillimum erat: sibi ipse satisfecisset. Displicebat autem ars ipsa: nec minui poterat: & uidebatur nimia ac longius a ueritate discedere: spumaq; illa pingi non nasci ex ore anxio animi cruciatu cum pictura uerũ esse non uerisimile uellet: absterserat sæpius: mutaueratq; penicullum: nullo modo sibi approbans. Postremo iratus arti quod intelligeretur: spongiam impegit inuiso loco tabulæ: ex illaq; reposuit ablatos colores: qualiter cura optauerat: fecitq; in pictura fortunam naturam. Hoc exemplo similis & Nealtem successus in spuma equi similiter spongia impacta secutus dicitur cum pin-

geret popizonata retinentẽ equũ. Cum ita prothogenes monſtrauit & fortuna. Propter hunc Ialyſum ne cremaret tabulas Demetrius Rex: cũ ab ea parte ſola poſſet rhodum capere: nõ incendit: & parcentẽq; picturæ fugit occaſio uictoriæ. Erat nunc prothogenes in ſuburbano hortulo ſuo: hoc eſt Demetrij caſtris. Neq; interpellatus prœlijs inchoata opera intermiſit omnino: ſed accitus a rege interrogatuſq; qua fiducia extra muros ageret: reſpondit: ſcire ſe illi cum rhodijs bellum eſſe nõ cum artibus. Diſpoſuit ergo rex in tutelã eius ſtationes gaudẽs ꝙ poſſet manus ſeruare: quibus iam pepercerat: & ne ſæpius auocaret: ultro ad eum uenit hoſtis. Relictiſq; uictoriæ ſuæ uotis inter arma & murorum ictus ſpectauit artificẽ. Sequiturq; tabulã eius temporis hæc fama: ꝙ eam prothogenes ſub gladio pinxerit. Satyrus hic eſt: quam Anapauomenon uocant: ne quid deſit temporis eius ſecuritati tibias tenens. Fecit & Cydippen Triptolemũ: Cyliſcum tragœdiarũ ſcriptorẽ meditantẽ & Athletã: & antigonũ regem: & imaginẽ matris. Ariſtotelis philoſophi: qui ei etiã ſuadebat: ut Alexandri magni opera pingeret: propter æternitatẽ rerũ. Impetus animi & libido in hæc quædã artis eum potius tulere: Nouiſſime pinxit Alexandrũ ac pana. Fecit & ſigna ex ære: ut diximus. Eadẽ ætate Aſclepiodorus fuit quem in ſymmetria mirabatur Apelles. Huic Mnaſon tyrannus pro. xij. dijs dedit in ſingulos mnas tricenas. Idemq; Theomneſto in ſingulos heroas mnas centenas His annumerari debet Nicomachus Ariſtodemi filius ac diſcipulus. Pinxit hic raptum Proſerpinæ. Quæ tabula fuit in capitolio in Mineruæ delubro ſupra ædiculam iuuentutis. Et in eodem capitolio alia quam Plaucus imperator poſuerat: uictoria quadrigam in ſublime

rapiens. Hic primus Vlyxi addidit pileũ. Pinxit et apol
linē & Dianã: Deumq; matrem in leone sedentem. Et
itē nobiles bacchas arreptantibus satyris. Scyllãq; quæ
nunc est romæ in templo Pacis. Nec fuit alius in ea ar=
te uelocior. Tradunt nãq; cõductũ eũ ab aristrato sicyo
niorũ tyrãno ad pingendũ: quod is faciebat Telesti poe
tæ monumentũ: præfinito die intra quem perageretur:
nec multo ante uenisse: accenso in pœnam tyranno: pau
cisq; diebus absoluisse celeritate & arte mira. Discipu
los habuit aristidē fratrem & aristoclem filium &
Philoxenum eretrium. Cuius tabula nullis postferen=
da Cassandro regi picta: continuit alexandri prœliũ cũ
Dario. Item pinxit & lasciuiam: in qua tres Sileni co
mesantur. Hic celeritatem præceptoris secutus: breuio
res etiamnum quasdam picturæ uias & compendia=
rias inuenit: annumeratur his & Nicophanes elegans
& concinus: ita ut uetusta opera pingeret propter eter
nitatem rerum impetuosi animi: & cui pauci compa=
rentur. Coturnus ei & grauitas artis. Multum a zeu=
side & apelle abest apellis discipulus Perseus ad quē
de hac arte scripsit: qui huius fuit ætatis. Aristidis
Thebani discipuli fuerunt: & filij Niceros & ari=
stippus: cuius est Satyrus cum scypho coronatus. Di=
scipuli eius fuerunt antorides & Euphranor: de qui=
bus mox dicemus. Nanq; subtexi par est: minoris pi=
cturæ celebres in penicillo e quibus fuit Pyreicus: ar=
te paucis postferendus. Proposito nescio an destruxe=
rit se: quoniam humilia quidem secutus humilitatis ta
men summam adeptus est gloriam. Tonstrinas sustri=
nasq; pinxit & asellos & obsonia ac similia: ob hoc
cognominatus Rhyparographos. In ijs consummatæ
uoluptatis. Quippe eæ pluris ueniere q̃ maxime mul=

torum · E diuerso meniana ut inquit Varro: omnia operiebat· Serapionis tabula sub ueteribus · Hic scœnas maxime pinxit: sed hominem pingere non potuit · Contra Dionysius nihil aliud q̃ homines pinxit: ob hoc anthropographus cognominatus · Parua & Calicles fecit · Item caleces comicis tabellis · Vtraq; Antiphilus · Nam & Hesionam nobilem pinxit: & Alexandrum ac philippum cum Minerua: qui sunt in schola in octauiæ porticibus & philippi · Liberum patrem: alexandrum puerum: Hippolitum tauro emisso expauescentē: In pompeia uero Cadmum & Europem · Idemq; iocoso nomine & gryllum ridiculi habitus pinxit· Vnde hoc genus picturæ gryllus uocatur · Ipse in ægypto natus didicit a Ctesidemo · Decet non sileri & ardeatis templi pictorem præsertim ciuitate donatum · Ibi & carmine quod est in ipsa pictura his uersibus·

Dignis digna loco picturis condecorauit·
Reginæ Iunonis supremæ coniugis templum·
Marcus ludius elotas ætolia oriundus:
Quē nunc & post semper ob artē hanc ardea laudat·

Eaq; sunt scripta antiquis litteris latinis· Non fraudādo & Ludio & diui augusti ætate: qui primus instituit amœnissimā parietū picturā uillas: & porticus: ac topiaria opa lucos: nemora: colles: piscinas: euripos: ãnes: littora: q̃lia qs optaret: uarias ibi obābulātiū spēs aut nauigātiū: terraq; uillas adeūtiū asellis aut uehiculis· Iā piscātes: aucupātesq;: aut uenātes aut ēt uidemiātes· Sūt ĩ eius exēplaribus nobiles plaustri accessu uillæ sub colliū sponsione mulieres labētes trepidæq; ferūtur· Plurimæ p̃terea faciles argutiæ: facetissimi sales· Idēq; subdialibus maritimas urbes pingere instituit blandissimo aspectu minimoq; impēdio· Sed nulla gloria artifi

SS ij

cum eſt:niſi eorũ qui tabulas pinxere eoq; uenerabilior apparet antiquitas. Non enim parietes excolebãt domi nis tantũ:nec domos uno in loco manſuras:quæ ex incẽ= dijs rapi non poſſent. Caſula Prothogenes contentus erat in hortulo ſuo. Nulla in Apellis tectorijs pictura erat. Nondũ libeat parietes totos pingere. Oĩs eorũ ars urbibus excubabat:pictorq; res cõis terrarum erat. Fuit & Arellius romæ celebris pauloãte diuũ Auguſtũ:niſi flagitio inſigni corrupiſſet artẽ ſemper alicuius amore fœminæ flagrans:& ob id deas pingens: ſed dilectarũ imagine:itaq; in pictura eius ſcorta numerabãtur. Fuit & nuper grauis ac ſeuerus:idẽq; floridus:humilis ei pi ctor Amulius. Huius erat Minerua ſpectantẽ aſpectans quacũq; aſpiceretur. Paucis diei oris pingebat:id quoq; cũ grauitate:ꝙ ſemper rogatus q̃q̃ in machinis. Carcer eius artis domus aurea fuit:& ideo non extant exẽpla alia magnopere. Poſt eũ fuere in auctoritate Cornelius pinus & Actius priſcus:qui honoris & uirtutis ædes imperatori Veſpaſiano Auguſto reſtituenti pinxerunt. Sed priſcus antiquis ſimilior.

De auium cantu cõpeſcendo:& qui encauſto & pe nicillo primus lacunaria:& cameras pinxerit:ſpar ſimq; precia mirabilia picturarum. Ca.xi.

n On eſt omittenda in picturæ mentione cele= bris circa Lepidum fabula. Siquidẽ in triũui ratu quodam loco deductus a magiſtratibus in nemoroſum hoſpitiũ : minaciter cum ijs poſtero die expoſtulauit:ſomnũ ademptũ ſibi uolucrũ concentu. Ad illi dracõnẽ in longiſſima membra depictum circũdede re loco. Eoq; terrore aues tunc ſiluiſſe narrantur : & poſtea cognitum eſt ita poſſe cõpeſci. Cæris pingere ac picturã inurere quis primus excogitauerit:non conſtat.

Quidam Aristidis inuentum putant: postea consumatam a Praxitile. Sed aliquãto uetustiores encausticæ picturæ extitere: ut Polygnoti & Nicanoris & Archesilai pariorum. Lysippus quoq; egynæ picturæ suæ inscripsit Enetem: quod profecto non fecisset: nisi encaustica inuenta. Pamphilus quoq; Apellis preceptor non pinxisse tantum encaustica: sed etiam potuisse traditur pausiam sycionium primum in hoc genere nobilem. Brietis filius hic fuit: eiusdemq; primo discipulus. Pinxit: & ipse penicillo parietes thebis cum reficerentur quondam a polygnoto picti: multumq; comparatione superatus existimabatur: quoniam non suo genere certasset. Idem & lacunaria primus pingere instituit. Nec cameras ante eum taliter adornari mos fuit. Paruas pingebat tabellas maximeq; pueros. Hoc æmuli eum interpretabantur facere: quoniam tarda picturæ ratio esset illa. Quã obrem daturus celeritatis famam: absoluit uno die tabellam: quæ uocata est hemeresios puero picto. Amauit in iuuenta Glyceram municipem suam inuentricem coronarum: certandoq; imitatione eius ad numerosissimã florum uarietatem perduxit artem illam: postremo pinxit illam sedentem cum corona. Quæ nobilissima tabula appellata est stephanoplocos: ab alijs stephanopolis: quoniam Glycera coronas uenditãdo substinuerat paupertatem. Huius tabulæ exemplar: quod apographõ uocant. L. Lucullus duobus talentis emit athenis: pauxias autem fecit: & grandes tabulas: sicut spectatam in põpei porticibus boum immolationem. Eam enim picturã primus inuenit: quam postea imitati sunt multi: æquauit autem nemo. Ante omnia cum longitudinem bouis ostendere uellet: aduersum eum pinxit: non transuersũ. Vnde & abunde intelligitur amplitudo. Dein cum om

nes quæ uolunt eminentia uideri: candifaciant: colorēq;
condiant nigro. Hic totū bouē atri coloris fecit: umbræ=
q; corpus ex ipſo dedit. Magna prorſus arte in equo ex=
tantia oſtendens: & in confracto ſolida omnia. Sicyo=
ne & hic uitā egit: diuq; fuit illa patria picturæ. Ta=
bulas inde omnes ex publico propter æs alienū ciuitatis
addictas Scauri ædilitas romā tranſtulit: poſt eum emi
cuit lōge ante omnes Euphranor iſthmius olympiade. ſ.
centeſima. iiij. Is eſt qui inter fictores dictus eſt a nobis
Fecit & coloſſos: & marmora ac ſcyphos ſculpſit. Do
cilis ac laborioſus ante omnes: & in quocūq; genere ex
cellens ac ſibi æqualis. Hic primus uidetur & expreſ=
ſiſſe dignitates inſignia heroum: & uſurpaſſe ſymme=
triā. Sed fuit in uniuerſitate corporū exilior: capitibus
articuliſq; grādior. Volumīa quoq; cōpoſuit de ſymme=
tria & coloribus. Opera eius ſunt: equeſtre præliū. xij.
dij. Theſeus: in quo dixit: eundē apud parrhaſiū roſa pa
ſtum eſſe: ſuum uero carne. Nobilis eius eſt tabula ephe
ſi. Vlyxes ſimulata ueſania bouē cum equo iungens: &
Palamedes dux faſce gladiū cōdens. Eodē tempore fuit
& Cydias: cuius tabulā Argonautas. HS. c. xliiij. Hor=
tenſius orator mercatus eſt: eiq; ædem fecit in tuſcula=
no ſuo. Euphranoris autem diſcipulus fuit Antidotus.
Huius eſt clipeo dimicans & luctator: tibicemq; inter
pauca laudatus. Ipſe diligentior: q̃ numeroſior: & in
coloribus ſeuerus. Maxime inclaruit diſcipulo Nicia
athenienſi qui diligentiſſime mulieres pinxit. Lumen
& umbras cuſtodiuit: atq; ut eminerent e tabulis pi=
cturæ: maxime curauit. Opera eius nemea aduecta ex
aſia roma a ſyllano: quā in curia diximus poſitā. Item
liberpater in æde Cōcordiæ. Hiacynthus: quē Cæſar Au=
guſtus delectatus eo ſecū deportauit alexandria capta:

Et ob id Tiberius Cæsar in templo eius dicauit hanc tabulam Dianæ. Ephesi uero est Megabyzi sacerdotis ephesiæ Diane sepulchrum. Athenis necromātia Homeri. Hāc uendere noluit Attalo regi talentis. lx. potiusq; patriæ suæ donauit: abundans opibus. Fecit & grandes picturas in quibus sunt Calypso & Io: & Andromeda. Alexander quoq; in Pompei porticibus precellens: & Calypso sedens. Huic quidem ascribūtur quadrupedes. Prosperrime canes expressit. Hic est Nicias: de quo dicebat Praxiteles interrogatus. quæ maxime opera sua probaret in marmoribus: quibus Nicias manum admouisset. Tantum circumlitioni eius tribuebat. Non satis discernitur alius eodem nomine. At hunc eundem quidam faciunt olympiade centesima xij. Niciæ comparatur: & aliquanto præfertur athenion Maronites Glautionis corinthij discipulus: & austerior colore: & in austeritate iucundior: ut in ipsa pictura eruditio eluceat. Pinxit in templo Eleusinæ Philarchum: athenis frequētiā quā uacauere polygynæcont Item achillem uirginis habitu ocultatū Vlyxe deprehendente. Et in una tabula quaq; maxime inclaruit: agosonem cum equo. Quod nisi in iuuenta obijsset: nemo ei compareretur. Est & nomen Heraclidi macedoni. Initio naues pinxit. Captoq; rege perseo athenas cōmigrauit: ubi eodem tempore erat Metrodorus pictor. Idemq; philosophus magnæ in utraq; sciētia auctoritatis. Itaq; cum. L. Paulus deuicto petisset ab atheniensibus ut q̄ probatissimum philosophum mitterent sibi ad erudiendos liberos: itemq; pictorem ad triūphum excollendum: athenienses Metrodorum elegerūt: professi eundem in utroq; desiderio præstantissimum: quod edicto quoque Paulus indicauit. Timomachus Bizantinus Cæsaris dictatoris ætate Aiacem ei pin-

Metrodorus pictor et philosophus nobilissimus

Talentũ atti cum

xit: & Medeam ab eo in Veneris genitricis æde posi-
tas octoginta talentis uenundatas. Talentum autem at-
ticum ut ait Varro xvi. sestertijs taxatur. Timomachi
æque laudantur Orestes. Iphigenia in tauris: & Lecy-
thion agilitatis exercitator: cognatio nobilium: palliati
quos dicturos pinxit: alterum stantem: alterum sedentẽ
Præcipue tamen ars ei fauisse in Gorgone uisa est. Pau-
siæ filius & discipulus Aristolaus e seuerissimis picto-
ribus fuit: cuius sũt Epaminundas: pericles: Medea: Vir
tus: Theseus. Imago atticæ plebis: boum immolatio. Sũt
quibus & Mechopanes eiusdem pausiæ discipulus pla-
ceat diligentia: quam intelligant soli artifices. Alias du
rus in coloribus sed & multus. Nam Socrates iure om
nibus placet. Talesq; sunt eius picturæ. Cum Aesculapio
filiæ Hygia Aegle: panacea: Iaso: & piger qui appella-
tur Ocnos spartum torquẽs ꝙ asellus arrodit. Hactenus
indicatis genere in utroq; proceribus: non silebuntur &
primis proximi. Aristoclides: qui pinxit ædem Apolli-
nis delphis. Antiphilus puero ignem cõflante laudatur:
ac pulchre alias domo splendescente: ipsiusq; pueri ore.
Item lanificio: in quo properant omnium mulierum pẽ
sa: ptolemon uenante. Sed & nobilissimo Satyro cum
pelle pantherina: quem Aposcopenonta appellant. Ari-
stophon Anchalo uulnerato ab apro cum socia doloris
astipale. Numerosa æque tabulla: in qua sunt Priamus:
Helena. Credulitas. Vlyxes: Deiphebus. Dolus. Androbi-
us pinyit Scylin ancoras Persicæ classis præcidentem.
Artemon Danen mirantibus eam prædcnibus. Reginaq;
Stratonicem: Herculem & Deianirã. Nobilissimas au-
tem quæ sunt in porticibus Octauiæ operibus. Herculem
ab Oeta monte Doridos exusta mortalitate consensu
deorum in cœlum euntem. Laumedontis circa Hercu-

lem & neptunum historiam: alcimachus Dioxippum: qui pancratio Olympiæ citra pulueris iactum: quod uocant aconiti: uicit Coneti Nemea. Ctesilochus apellis discipulus petulanti pictura innotuit Ioue liberum par turiente depicto mitrato & muliebriter ingemiscente inter obstetrices & dearum clamorem. Ctesidemus oecaliæ expugnatione & Laodamia. Celsides reginæ Stratonices iniuria: nullo enim honore exceptus ab ea: pinxit uoluptatem cum piscatore: quem reginam amare sermo erat. Eamq; tabulam in portu ephesi proposuit: ipse uelis raptus est: Regina tolli uetuit: utriusq; similitudine mire expressa. Cratinus comœdus athenis in pompio pinxit. Eutychides bigaz regis cũ uictoria. Eudorus scæna spectatur. Idẽ & ex ære signa fecit. Iphis Neptũno & Victoria. Habron amiciciam & concordiam pinxit: & deorum simulachra. Leontiscus aratũ uictorem cum tropheo psalthriam. Leon Sapho. Nicæarchus Venerem inter Gratias & cupidinem. Herculem tristem insaniæ pœnitentia. Nealces Venerem solers in arte & ingeniosus operi superpinxit. Siquidem cum p̃lium nauale ægyptiorum & persarum pinxisset: quod in nilo: cuius aqua est mari similis: factum uolebat intelligi: argumentoq; declarauit: quod arte nõ poterat: asellum enim in littore bibentem pinxit: & crocodillum insidiantem ei. Oenias Syngenicon. Philiscus officinam pictoris ignem conflante puero. Phalerion Scyllam. Simonides Agatharcum & Mnemosinem. Simus iuuenez requiescentem: officinam fullonis: quinquatrus celebrantem. Idemq; Nemesin egregiam. Theodorus uero emungentẽ: idẽ ab Oreste matrẽ & Aegysthũ interfici. Bellumq; iliacum pluribus tabulis: q̃d est Romæ in Philippi porticibus: & Cassandrã in cõcordiæ delubro. Theõ=

tius Epicurum cogitantem Demetriũ regem. Theon Orẽ
ſtis inſaniam: Thamyram cytharœdum. Tauriſcus Dio=
ſcobolum: Clytẽneſtram: Paniſcum: polynicem regnum
repetentẽ: & Capanea. Nõ omittetur inter hos inſigne
exemplum. Nanq; erigonus tritor colorum Nealcæ pi=
ctoris in tantum ipſe profecit: ut cœlebrem etiam diſcipu
lum ipſe reliquerit Paſiam fratrem Egenitæ fictoris. Il=
lud uero per quam rarum ac memoria dignum etiam ſu
prema opera artificum imperfectaſq; tabulas: ſicut Irin
Ariſtidis. Tindaridas Nicomachi: Medeam Thimoma=
chi: & quam diximus Venerem Apellis: in maiori am=
miratione eſſe: q̃ perfecta. Quippe in iis liniamenta re=
liqua: ipſæq; cogitationes artificum ſpectantur: atq; in
lenocinio commendationis dolor eſt. Manus cum id age
rent extinctæ deſiderantur. Sunt etiamnum non ignobi
les quidem in tranſcurſu tamẽ dicendi: Ariſtonides: Ana
xander: ariſtobolus ſyrus: archeſilas Tiſicratis filius: Co
ribas Nicomachi diſcipulus: Carmanides Euphranoris:
Dionyſiodorus colophonius: Diogenes qui cuʒ demetrio
rege uixit. Eutymedes: Heraclides macedo: Mydon ſolus
Philomachi ſtatuarii diſcipulus: Mnaſitheus ſicyonius:
Mnaſidemus ariſtõidis filius & diſcipulus: Neſſus Ha
bronis filius: Polemon alexandrinus. Theodorus ſamius
& Tadius Nicoſthenis diſcipuli Xenõ Neoclis diſcipũ
lus ſicyonius. Pinxere & mulieres. Timarete Mycenis
filia Dianã in tabula: quæ epheſi eſt in antiquiſſimis pi
cturæ. Irene Cratini pictoris filia & diſcipula puellã
quæ eſt eleuſinæ. Calypſo ſenem & præſtigiatorẽ Theo
dorum. Alciſthene ſaltatorem. Ariſtarete Nearchi filia
& diſcipula Aeſculapium. Lala cyzena: perpetua uir=
go. Martia. M. Varronis iuuenta romæ & penicillo pin
xit: & cæſtro in ebore imagines mulierum maxime: &

Neapolitanum in grandi tabula. Suam quoq; imaginem ad speculum. Nec ullius in pictura uelocior manus fuit. Artis uero tantum ut multum immanitate precij antecederet celeberrimos eadem imaginum pictores. Sopylon & Dionysium: quorum tabulæ pinacothecas implent. pinxit & quædam Olympias: de qua hoc solum memoratur: discipulum eius fuisse Antobolum. In encausticæ pingẽdi duo fuisse antiquitus gñá cõstat: cæra & ebore cæstro idest uiriculo: donec classes pingi cœpere. Hoc tertiũ accessit: resolutis igni cæris pẽicillo utẽdi: q̃ pictura ĩ nauibus nec sole nec sale uentisq; corrumpitur. Pingunt & uestes in ægypto inter pauca mirabili genere. Candida uela postq̃ attriuere illinentes non coloribus: sed colorem sorbentibus medicamentis. Hoc cum fecere non apparet in uelis: sed in cortina pigi. In feruẽtes aquas mersa post momẽtũ extrahũtur picta. Mirũq; cũ sit unus in cortina colos: ex illo alius atq; alius fit ĩ ueste accipiẽtis medicamẽtis qualitate mutatus. Nec postea ablui potest: ita cortina nõ dubiæ confusura colores si pictos accipet. Digerit eos ex uno: pingitq; dũ coquit. Et adustæ uestes firmiores fiunt: q̃ si non urerentur.

Plasticæs primi inuentores: de simulacris & uasis fictilibus & precio eorum. Ca. xij.

d E pictura satis supq;. Cõtexuisse his & plastice cõueniat: eiusdẽ opæ terræ fingere ex argilla similitudines. Dibutades sicyonius figulus primus inuenit corinthi filiæ opa: quæ capta amore iuuenis illo abeũte pegre: umbrã ex facie eius ad lucernã in piete lineis circumscripsit. Quibus pater eius impressa argilla typum fecit: & cum cæteris fictilibus induratũ igni pposuit: eumq; seruatum in nympheo: donec corinthum

Mummius euerteret: tradunt. Sunt qui in samo primos omnium plasticen inuenisse Rhoecum & Theodorum tradant multo ante Battiadas corintho pulsos. Demarathum uero ex eadem urbe profugũ qui in ethruria Tarquinium priscum regem populi Romani genuit: comitatos fictores Euchirapum & Eugrammum: ab iis italiæ traditam plasticen. Dibutadis inuentum est rubricam addere: aut ex rubrica cretam fingere. Primusq; personas tegularum extremis imbricibus imposuit: quæ inter initia protypa uocauit. Postea idem ectypa fecit. Hic & fastigia templorum orta: propter hunc plastæ appellati. Hominis autem imaginem gypso e facie ipsa primus omnium expressit: ceraq; in eam formam gypsi infusa emendare instituit Lysistratus sicyonius frater Lysippi: de quo supra diximus. Hic & similitudinem reddere instituit. Ante eum quam pulcherrimas facere studebatur. Idem & de signis effigiem exprimere inuenit. Creuitq; res in tantum: ut nulla signa statuæ ue sine argilla fierent. Quo apparet antiquiorem hanc fuisse scientiam: q̃ fundendi æris. Plastæ laudatissimi fuere Dimophilus & Gorgasus. Idemq; pictores qui cereris ædem Romæ ad circum maximum utroq; genere artis suæ excoluerunt: uersibus inscriptis græce: quibus significarunt a dextra opera Dimophili esse: a parte Leua Gorgasi. Ante hanc ædem tuscanica omnia in ædibus fuisse auctor est. M. Varro. Ex hac cum reficerentur: crustas parietum excisas tabulis marginatis inclusas esse. Itẽ signa ex fastigiis dispersa. Fecit & Calcosthenes cruda opera athenis: qui locus ab officina eius ceramicos appellatur M. Varro tradit sibi cognitum romæ Possunium nomine a quo factas romæ tubas. Item pisces: quos aspectu discernere a ueris uix posses. Idem magnificat archesilaũ

Ceramicos

L. Luculli familiarem: cuius proplasticem pluris uenire solitam ab artificibus ipsis quam aliorum opera. Ab hoc factam Venerem genetricem in foro Cæsaris: & priusq̃ absolueretur: festinatione dedicandi positam. Deinde ei a Lucullo sestertijs. lx. signum fœlicitatis locatum: cui mors utriusq; inuiderit. Octauio equiti romano cratera facere uolenti exemplar e gypso factum talento. Laudat & Pasitelem qui plasticen matrem statuariæ sculpturæq; & cælaturæ esse dixit: & cum esset in omnibus his summus nihil unquam fecit: antequam finxit. Præterea elaboratam hanc italiæ artem & maxime ethruriæ. Turianumq; a fregellis accitum: cui locaret Tarquinius Priscus Iouis effigiem in capitolio dicandam. Fictilem eã fuisse: & ideo mirari solere. Fictiles in fastigio templi eius quadrigæ: de quibus sæpe diximus. Ab hoc eodem factum Herculem: qui hodieq; materiæ nomen in urbe retinet. Hæ enim tum effigies deum erant laudatissimæ. Nec pœnitet nos illorum qui tales coluere. Aurum enim & argentum ne dijs quidem conficiebant. Durãt etiamnum plerisq; in locis talia simulacra. Fastigia quidem templorum etiam in urbe crebra & municipijs mira cælatura & arte firmitateq; æui sanctiore auro certe innocentiore. In sacris quidem etiam inter has opes non murrhinis crystallinisue: sed fictilibus prolibatur sympulis innocentius. Inenarrabili terræ benignitate: si quis singula æstimet: etiam ut omittantur in frugum uini: pomorum: herbarum: fruticum medicamentorum metallorum generibus beneficia eius: quæq; adhuc diximus uel que assiduitate saciant. Figlinarum opera: imbricibus: tubulis tegulisq; ad balneas mammatis: uel adiecta coctilibus laterculis fundamentisq;: aut quæ rota fiunt etiaẽ fictilibus dolijs ad uina excogitatis: & ad aquas.

Mammatis al. ex. ital.

Propter quæ Numma rex septimum collegium figulorũ instituit. Quin & defunctos sese multis fictilibus doliis condi maluere: sicut. M. Varro pythagorico modo in myrti & oleæ atque nigræ populi foliis. Maior quoque pars hominum terrenis utitur uasis. Samia etiamnum in esculentis laudantur. Retinet hanc nobilitatem & Aretium in italia & calicum tantum surrentum: asta pollentia: in hispania & saguntum: in asia pergamum. Habent & trallis opera sua: & utina in italia: quoniam & sic gentes nobilitantur. Et hæc quoque per maria terrasque ultro citroque portantur. Insignibus rotæ officinis erythris. Hodieque in templo monstrantur duæ amphoræ propter tenuitatem consecratæ discipuli magistrique certamine uter tenuiorem humum circũduceret. Cois laus maxima: hadrianis firmitas. Nonnullis circa hoc seueritatis quoque exemplis. Q. Coponium inuenimus ambitus damnatum: quia uini amphoram dedisset dono ei: cuius suffragii latio erat. Atque ut luxu aliqua quoque auctoritas cõtingat figlinis triptinũ inqt Fenestella appellabatur sũma cœnarũ lauticia. Vna erat murenarũ: altera luporum: tertia myxonis. Inclinatis iam scilicet moribus ut tñ eos præferre græciæ etiam philosophis possimus. Siquidem in Aristotelis hæredũ auctione. lx. patinas uenisse traditur. Nã nos cũ unã Aesopi tragœdiarũ histriõis in natura auiũ diceremus sestertiis. dc. stetisse: nõ dubito indignaturos legentes. At Hercules Vitellius in principatu suo. cc. sestertiis condidit patinam. Cui faciẽdæ fornax in campis exædificata erat: quoniam eo peruenit luxuria: ut etiam fictilia pluris constent: q̃ murrhina. Propter hanc Mutianus altero consulatu suo in conquæstione exprobrauit patinarum paludes Vitellio. Memoria non ulla fœdiore: cuius ueneno Asprenati reo Cassius:

Myxos

Seuerus accusator obijciebat interisse.cxxx.cōuiuas.Nobilitantur ijs oppida quoq;:ut regium:& cumæ.Samia testa matris deum sacerdotes : qui galli uocantur : uirilitatem amputant · Nec aliter citra perniciem : si Marco Celio credamus qui linguam : sic amputandam obiecit graui probro:tanq̄ & ipse iam tunc eidem Vitellio malediceret· Quid non excogitauit ars? fractis eē testis utēdo sic ut firmius durēt tusis calce addita:quæ uocant signina · Quo gñe etiam pauimētaexcogitauit·

Terræ uarietates:& de puluere puteolano: & aliis terræ generibus:quæ in lapidem uertūtur·Ca·xiij·

u Erū & ipsius terræ sunt alia segmenta·Quis enim satis miretur pessimam eius partem medioq; puluerem appellatum in puteolanis collibus opponi maris fluctibus:mersuq; protinus fieri lapidem unum inexpugnabilem undis:& fortiorē quottidie:utiq; si cumano misceatur cemento · Eadem est terræ natura in cyzicena regione:sed ibi non puluis:uerum ipsa terra qualibet magnitudine excisa & demersa.ī mare lapidea extrahitur·Hoc idem circa cassandream produnt fieri·Et in fonte gnidio dulci intra octo menses terram lapidescere· Ab oropo quidem aulidez usq; quicquid terræ attingitur mari:mutatur in saxa:non multū a puluere puteolano distat e nilo arena tenuissima sui parte: non ad sustinenda maria fluctusq; frangēdos : sed ad debellanda corpora palæstræ studijs · Inde certe patrobio Neronis principis liberto aduehebatur · Quin & Leonato & Cratero ac Meleagro Alexādri magni ducibus sabulum hoc portari cum reliquis militaribus cōmertijs reperio·Plura ne hac parte non sum dicturus : non hercules magis q̄ de terræ usu in ceromatis :q̄bus exercendo iuuentus nostra corpora uites aīorū perdidit·

De parietibus fornacæis: & lateritijs: & eorum ratione. Ca. xiiij.

q Vid? non & in africa hispaniaq; ex terra parietes: quos appellant fornaceos (quoniam fornacum modo circundati utrinq; duabus tabulis infarciuntur uerius q̃ instruuntur) æuis durant: incorrupti imbribus: uentis: ignibus: omniq; cæmento firmiores. Spectat etiam nunc speculas Hãnibalis hispania terrenasq; turres iugis montium impositas. Hinc & cæspitum natura castrorum uallis accommodata contra fluminum impetus aggeribus. Illini quidem crates parietum luto: & lateribus crudis extrui quis ignorat? Lateres non sunt e sabuloso: neq; arenoso: multoq; minus calculoso ducendi solo: sed e cretoso & albicante: aut ex rubrica. Vel si iam ex sabulo e masculo certe. Finguntur optime uere. Nam solstitio rimosi fiunt: quos ædificijs nõ idoneos probant. Quin & intritum ipsum eorum prius q̃ fingantur: macerari oportet. Genera eorum tria. Lidoron quo utimur: longum sesquipede: latum pede. Alterum tetradoron. Tertium pentadoron: Græci enim antiqui doron palmum uocabãt: & ideo dora munera: quia manu darentur. Ergo a quattuor & quinq; palmis prout sunt: nominantur. Eadem est latitudo. Minore in priuatis operibus: maiore in publicis utuntur in græcia pithane in asia & ulterioris hispaniæ ciuitatibus massilia & calento fiunt lateres: qui siccati non merguntur in aqua. Sunt enim e terra pumicosa: cum subigi potest utilissima. Græci: præterquam ubi e silice fieri poterat structura: parietes latericios prætulere. Sunt enim æterni: si ad perpendiculum fiant. Ideo & ad publica opera & regias domos adduntur. Sic extruxere murum athenis: qui id montem hymetũ spectat. Sic patris ædes

Doro palmu

Iouis & Herculis q̄uis lapideas colūnas & epistylia circūdarent· Domū regiā Attali trallibus· Itē sardibus Crœsi: quam gerusia fecere· Halicarnasi mausolea: quæ etiā nunc durāt· Lacedæmone quidē excisum lateritijs parietibus opus tectoriū ꝓpter excellentiā picturæ ligneis formis inclusum romā deportauere in ædilitate ad comitiū exornandū Mūnera & uarro· Quod opus cum per se mirum esset: translatū tamē magis mirabantur· In italia quoq; latericius murus aretij & meuaniæ ē· Romæ nō fiūt italia ædificia: quia sesquipedalis paries: nō plusq̄ unā cōtignationē tolleret· Cautūq; est ne cōis crassior fiat: nec intergerinorū ratio patitur·

Murenæ & Varronis

De sulphure: & alumine: et generibus eorū: & medicinæ· Ca·xv·

h Aec sint dicta de lateribus· In terræ aūt reliquis generibus: uel maxime natura mira est sulphuris: quo plurima domantur· Nascitur in insulis æolijs inter siciliam & italiā: quas ardere diximus· Sed nobilissimū in melo insula· In italia quoq; inuenitur in neapolitano campanoq; agro collibus: qui uocantur leucogæi: quod e cuniculis effossum perficitur igni· Genera quattuor· Viuū: quod græci apyron uocant: nascitur solidū: hoc glebosum· Eo solo ex omnibus generibus medici utuntur· Cætera enim liquore cōstāt & conficiūtur oleo incocta· Viuū autē effoditur: trāslucetq;: & uiret· Alterū genus appellant glebā: fullonū tantū officinis familiare· Tertio quoq; generi unus tantum est usus ad sufficiendas lanas: quoniā cādorē tantū molliciēq; cōfert· Egula uocatur hoc genus· Quarto aūt ad ellychnia maxime cōficienda· Cætero tanta uis est: ut morbos comitiales deprehēdat nidore: impositū igni Lusit & Anaxialus eo candens in calice nouo prunaq;

ſubdita circũferens: exardeſcentis repcuſſu pallorẽ dirũ uelut defunctorũ effundente conuiuijs. Natura eius excalfacit: cõcoquit. Sed & diſcutit collectiones corporũ. ob hoc talibus emplaſtris malagmatibuſq; miſcetur. Renibus quoq; & lumbis in dolore cũ adipe mire prodeſt impoſitũ. Aufert & lichenas a facie cum terebinthi reſina: & lepras: Harpaxiton uocatur a celeritate auellendi: auelli enim ſubinde debet. Prodeſt & ſuſpirioſis linctum. Purulenta quoq; ex tuſſientibus: & contra ſcorpionum ictus. Vitiligines uiuũ nitro mixtũ: atq; ex aceto tritũ & illitum: tollit. Item lendes in palpebris: aceto ſandaracato ammixto. Habet & in religionibus locum ad expiandas ſuffitu domos. Sentitur uis eius & in aquis feruẽtibus. Neq; alia res facilius accenditur: quo apparet: ignium uim magnã etiam ei ineſſe. Fulmina & fulgura quoq; ſulphuris odorẽ habent: ac lux ipſa eorũ ſulphurea eſt. Et bituminis uicina eſt natura: alibi limus: alibi terra. Limus a iudeæ lacu ut diximus emergens. Tertia in ſyria circa ſydonẽ oppidũ maritimum. Spiſſantur hæc utraq;: & in denſitatẽ coeũt. Eſt uero liquidũ bitumen ſicut zacynthium & quod a babylone inueitur. Ibi quidẽ & candidum gignitur. Liquidum eſt & apolloniaticũ: quæ omnia græci piſſaſphalton appellant: ex argumẽto picis & bituminis. Gignitur & pingue liquoriſq; oleaci in ſicilia: agragãtino fonte inficiens riuum: Incolæ id arundinũ panniculis colligunt citiſſime ſic adhæreſcens. Vtunturq; eo ad lucernarum lumina olei uice. Item ad ſcabiem iumẽtorum. Sunt qui & naphthen de qua in ſecundo diximus uolumine: bituminis generi aſcribunt. Verum ardens eius uis ignium naturæ cognata procul abeſt ab omni uſu. Bituminis probatio ut quam maxime ſplen=

Purulenta / plenn sanie

deat: sitq; ponderosum ac graue. Leue autem modice: quoniã adulteratur pice. Vis bituminis quæ sulphuris sistit discutit: attrahit: glutinat. Serpentes nidore fugat accensum. Ad suffusiones oculorum: & albugines babylonium efficax traditur. Item ad lepras lichenas: pruritusq; corporum. Illinitur & podagris. Omnia autem eius genera incõmodos oculorũ pilos replicant. Dentium doloribus medentur simul cum nitro illita. Tussim ueterem & anhelitus cum uino potum emendat. Dysentericis etiam datur eodẽ mõ. Sistitq; aluum. Cum aceto uero potum discutit concretum sanguinem: & detrahit. Mitigat lumborum dolores: item articulorum. Cum farina hordeacea impositum: emplastrum peculiare facit sui nominis. Sanguinem sistit. Vulnera colligat. Glutinat neruos. Vtuntur etiam ad quartanas bituminis drachma & hedyosmi pari pondere cum mirrhæ obolo subacti. Comitiales morbos ustum deprehendit. Vuluarum strangulationes olfactum discutit cũ uino & castoreo. Procidentia sedis suffitu reprimit. Purgatiões fœminarũ in uino potũ elicit. In reliquo usu æramẽtis illinitur firmatq; ea cõtra ignes. Diximus & tingi solitas ex eo statuas & illini Calcis quoq; usum pbuit: ita ferruminatis babylõis muris. Placet in ferrariis fabrorũ officinis tigẽdo ferro: clauorũq; capitibus: & multis aliis usibus. Nec minor aut ab eo dissimilis est aluminis opera q̃d ĩtelligitur salsugo terræ. Plura et eius gñа. In cypro cãdidũ & nigrũ: exigua coloris differẽtia: cũ sit usus magni: quoniã ĩficiẽdis claro colore lanis cãdidũ liquidũq; utilissimũ ẽ. Cõtraq; fuscis aut obscuris nigrũ. Et aurũ nigro purgatur. Fit aũt oẽ ex aqua limoq;: hoc ẽ terræ exudãtis natura. Corriuatum hyeme æstiuis solibus maturatur. Q̃d fue-

rit ex eo præcox: candidũ fit. Gignitur aũt in hispania: ægypto: armenia: macedonia: ponto: africa. Insulis sardinia melo: lipara: strongyle. Laudatissimũ in ægypto: ꝓximũ in melo. Huius quoq; duæ species: liquidũ: spissumq;. Liquidi ꝓbatio: ut sit lympidũ lacteũq; sine offensis fricandi: cũ quodã igniculo caloris. Hoc phorimõ uocant. An sit adulteratum: deprehenditur succo punici mali. Sincerũ enim mixtura ea nigrescit. Alterũ genus est pallidæ & scabræ naturæ & quod inficitur galla. Ideoq; hoc uocant paraphoron. Vis aliqui aluminis astringere: indurare: rodere. Melle ammixto sanat oris ulcera: papulas: pruritusq;. Hæc curatio fit in balneis duabus mellis partibus: tertia aluminis. Virus alarum sudoresq; sedat. Sumitur pillulis cõtra lyenis uitia. Pellendũq; pruritum: ac per urinã sanguinẽ. Emendat & scabiem nitro: ac melanthio admixtis. Concreti aluminis unum genus schiston appellãt græci in capillamenta quædam canescentia dehiscens. Vnde quidã trichitin potius appellauere. Hoc quoq; fit ex lapide: ex quo & id chalcitin uocãt: ut sit sudor quidã eius lapidis in spumã coagulati. Hoc genus aluminis siccat: minusq; sistit humorẽ inutilẽ corporibus. Sed auribus magnopere ꝓdest infusum: uel illitũ: uel oris ulceribus: dentibusq; si saliua cũ eo contineatur. Et oculorũ medicamentis inseritur apte: uerẽdisq; utriusq; sexus. Coquitur in patinis donec liquari desinat. Inertioris est & alterum genus quod strongylen uocant. Duæ eius spẽs: fungosum atq; omnium ore dilui facile: quod in totũ dãnatur. Melius punicosum: & foraminum fistulis spongiæ simile: rotundũq; natura. candido ꝓpius: cum quadam pinguedine sine arenis friabile: nec inficiens nigritia. Hoc coquitur per se carbonibus puris: donec cinis fiat. Optimum

ex omnibus quod melinum uocaut: ab insula melo: ut diximus· Nulli uis maior neq; astringendi: neq; denigrandi: neq; indurandi· Nullum spissius· Oculorũ scabricias extenuat· Combustum utilius epiphoris inhibendis· Sic & ad pruritus corporis· Sanguinem quoq; sistit in totum foris illitum· Vulsis pilis ex aceto illitum: renascentem mollit lanuginem summam· Omnium generum uis in astringendo· Vnde nomen a græcis· Ob id oculorum uitijs aptissima sunt· Sanguinis fluctiones inhibent cum adipe· Sic & infantium ulcera putrescentia ulcerũ compescit cum adipe· Et hydropicorum eruptiones siccat· Et aurium uitia cum succo punici mali· Et unguium scabricias: cicatricumq; duricias: & pterygia ac perniones· Phagedenas ulcerum ex aceto: aut cum galla pari pondere cremata· Lepras cum succo olerum· Cũ salis uero duabus partibus uitia quæ serpunt· Lendes & alia capillorum animalia permixtum aquæ· Sic & ambustus prodest: & furfuribus corporum cũ sero pice· Infunditur & disentericis· Vuam quoq; in ore comprimit: ac tonsillas· Ad omnia quæ in cæteris generibus diximus efficacius intelligitur ex melo aduectum· Nam ad reliquos usus uitæ in corijs lanisq; perficiendis: quanti sit momẽti· significatum est· Ab his per se omnia ad medicinas ꝑtinentia terræ genera tractabimus·

De terra samia: & eretria: & chia: & selinusia: et phniti: & ampeliti medicinæ· Ca·xvi

s Amiæ duæ sunt: quæ syropicon: & quæ aster appellatur· prioris laus: ut recens sit: & leuis: linguæq; glutinosa· Altera glebosior: candida· Vtraq; uritur: ac lauatur· Sunt qui præferãt priorem· prosunt sanguinem expuentibus· Emplastrisq; quæ siccandi causa componuntur· Oculorum quoq; medica=

mentis miſcentur. Eretria totidẽ differentias habet. Nã q̃ & alba eſt: & cinerea: quæ præfertur in medicina. Probatur mollicie: & quod ſi ære prælucatur: uiolaceum reddit colorẽ. Vis & ratio eius in medendo dicta eſt inter pigmenta. Laudatur omnis terra. In hoc enim loco dicemus: perfuſa aqua ſiccataq; ſolibus: iterum ex aqua trita: ac repoſita: donec concidat: & digeri poſſit in paſtillos. Coquitur in calicibus crebro concuſſu. eſt in medicaminibus & chia terra candicans. Effectus eius qui ſamiæ. Vſus ad mulierũ maxime cutẽ. Idem & ſelinuſiæ. Lactei coloris eſt hæc: & aqua dilui celerrima. Eadẽq; lacte diluta: tectoriorũ albaria interpollantur. Pnigitis eretriæ ſimilima eſt grandioribus tantum glebis & glutinoſa: cui effectus idem qui cimoliæ: infirmior tamẽ. Bitumini ſimilima eſt ampelitis. Experimẽtum eius: ſi cæræ modo accepto oleo liqueſcat. Et ſi nigricans colos maneat toſtæ. Vſus ad molliendum diſcutiendumq;. Ad hæc medicamentis additur: præcipue in calliblepharis & inficiendis capillis.

Callibleph[aris] medicaminibus ... acomodam

Cretæ genera ad ueſtium uſus cimolia: ſarda: umbrica: ſaxum: argentariam. Ca. xvij.

Cretæ plura genera. Ex ijs cimoliæ duo ad medicos pertinẽtia. Cãdidũ & ad purpuriſſum inclinans. Vis utriq; ad diſcutiẽdos tumores & ſiſtẽdas fluctiones aceto aſſumpto. Panos quoq; & parotidas cohibet. Et lichenas illita: puſtulaſq;. Si uero aphronitrũ & æs cypriũ admiſceatur & acetũ: pedũ tumores ſanat: ita ut in ſole curatio hæc fiat: & poſt ſex horas aqua ſalſa abluatur. Teſtium uero tumoribus cypria cæra addita ꝓdeſt et refrigerãdi quoq; natura cræte eſt: ſudoreſq; immodicos ſiſtit illita. Atq; ita papulas cohibet ex uino ſumpta in balneis: laudatur

maxime thessalica·Nascitur & in lycia circa bubonem est & alius cimoliæ usus in uestibus·Nam sarda quæ affertur de sardania:candidis tantum assumitur·Inutilis uersicoloribus:ē & utilissima oīum cimoliæ generum: preciosior umbrica:& quā uocant saxū·Proprietasq; saxi:ꝙ crescit in macerando:atq; pondere emitur:illa mēsura·Vmbrica non nisi poliendis uestibus assumitur·Neq;·n·pigebit hanc quoq; partē attingere:cū lex metella extet fullonibus dicta:quā·C·Flāminius:&·L· Aemilius censores dedere ad populū ferendā·Adeo oīa maioribus curæ fuere·Ergo ordo hic est· Primū abluitur uestis sarda:dein sulphure suffitur:mox desquāmatur cimolia:quæ est coloris ueri·Fucatus·n·dep̄hēditur :nigrescitq;:& effunditur sulphure·Veros aūt & p̄ciosos colores emollit cimolia:& quodā nitore exhilarat cōtristatos sulphure·Candidis uestibus saxū utilius a sulphure· Inimicum coloribus·Græcia pro cimolia tymphaico utitur gypso·Alia creta argētaria appellatur:nitorē argenteū reddens·Est & uilissima qua circū p̄ducere ad uictoriæ notā:pedesq; uenaliū trans mare aduectorū denotare instituerunt maiores·Talemq; Plocium mimicæ scœnæ cōditorē & astrologiæ cōsobrinū eius Māliū antiochū·itē grāmaticæ Taberiū Erotē eadē naue aduectos uidere paui.

Qui & quorū liberti p̄positi·Ca·xviij

Ed q̄d hos refero aliquo litterarū honore cō=
5 mēdatos?Talē ī catasta uidere Chrysogonū Sylæ:Amphionē·Q·Catuli īterfectorē: Heronē L·Luculli:Demetriū pōpeii:augēq; demetrii:q̄q̄ & ipsa Pōpeii credita ē:& Hipparchū·M·Anto·Mena & Menecratē Sex·Pōpeii:aliosq; deinceps:quos enumerare iā non est:e sanguine quiritum & proscriptionum licentia ditatos·Hoc ē insigne uenalicijs gregibus:obprobriū

q̃ insolentis fortunæ: qua & nos adeo potiri rerum ui dimus: ut p̃toria quoq; ornamẽta decerni a senatu iubẽte Agrippina Claudij Cæsaris uiderimus libertis. Tantum q̃ non cum laureatis fascibus remitti illo: unde cretatis pedibus aduenissent.

De terra ex galata: terra clupea: terra balearica: terra ebusitana. Ca. xix.

p Ræterea sunt gñа terræ ꝓprietatis suæ de q̃bus iã diximus. Sed & hoc loco reddẽda natura. Ex galata insula & circa clupeã africæ scorpiones necat: balearis & ebusitana serpentes.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIB. XXXVI. PROOEMIVM.

Naturæ lapidum ac marmorum luxuria. Ca. i.

l APIDVM NATVRA RESTAT: hoc est præcipua morũ insania: etiã ut gẽmæ cum succinis: atq; cristalli cum murrhinis sileantur. Omnia nãq; quæ usq; ad hoc uolumen tractauimus hoĩ aliqua ex causa genita uideri possunt. Montes natura sibi fecerat ad quasdam compages telluris uisceribus densandis: simul ad impetus fluminum domãdos: fluctusq; frãgendos: ac minime quietas partes coercendas durissima sui materia. Cædimus hos: trahimusq; nulla alia q̃ deliciarum causa: quos trãscendisse quoq; mirũ fuit. In portento ꝓpe habuere maiores alpes ab Hãnibale exuperatas: & postea a cimbris. Nũc ipse cæduntur in mille genera marmorũ. Promontoria aperiuntur mari: & rerũ natura agitur in planum. Euehimus ea quæ separandis gentibus pro terminis constituta erant: nauesq; marmo=

rum causa fiunt: ac per fluctus sæuissimam rerum naturæ partem: huc illucque portantur iuga montium: maiore etiamnum uesania quam cum ad frigidos potus uas petitur in nubila. Cæloque proximæ rupes cauãtur: ut bibatur glacie. Secum quisque cogitet quæ precia horum audiat: quas uehi trabique moles uideat. Sed & quam sine his multorum fuerit beatior uita: ad quamque multorum neces sit necesse ista facere: immo uerius pati mortales: quos ad usus: quasue ad uoluptates alias nisi ut inter maculas lapidum iaceant: ceu uero non tenebris noctiũ dimidiæ parti uitæ cuiusque gaudia hæc auferentibus. Ingens ista reputantem subit etiam antiquitatis rubor. Extant censoriæ leges glãdia in cœnis gliresque & alia dictu minora apponi uetãtes. Marmora inuehi: & maria huius rei causa transiri: quæ uetaret lex nulla lata est.

Quis primus in publicis operibus ostenderit. Ca. ij.

Dicat fortassis aliquis: non enim inuehebantur. Id quidem falso. ccclx. columnas. M. Scauri ædilitate ad scænam theatri temporarij: & uix uno mense futuri in usu uiderunt portari silentio legum. Sed publicis nimirum indigentes uoluptatibus. Id ipsum cur? aut qua magis uia irrepunt uitia quam publica? Enimuero non alio modo in priuatos usus illa uenere ebora: aurum: gemmæ: aut quid omnino dijs reliquimus? Verum esto indulserint publicis uoluptatibus: etiamne tacuerunt maximas earum atque adeo duodequadragenum pedum lucullei marmoris in atrio Scauri collocari nec clam illud occulteque factum est. Satisdari sibi damni infecti egit redemptor cloacarum cum in palatium extraherentur. Non ergo in tam malo exemplo moribus caueri utilius fuerat: quam tacere tãtas moles in priuatam: domũ trahi præter fictilia deorũ fastidia.

Quis primus peregrino marmore columnas habuerit romæ. Ca. iii.

nec potest uideri Scaurus rudi & huius mali improuidæ ciuitati obrepsisse quodam uitæ rudimento. Iam enim. L. Crassum oratorem illũ qui primus peregrini marmoris columnas habuit in eodem atrio: hymetias tamen nec plures sex aut longiores duodenum pedum: quem. M. Bruttus in iurgiis ob id Venerem palatinam appellauerat. Nimirum ista omisere moribus uictis: frustraq; interdicta quæ uetuerant: cernẽtes: ullas potius q̃ irritas esse leges maluerunt. Qui nos sequentur meliores non esse probabunt. Quis enim tantarum hodie columnarum atrium habet? Sed prius q̃ de marmoribus dicamus: hominum in iis præferenda iudicamus precia. Ante igitur artifices censebimus.

Qui primum laudati in marmore scalpendo: & quibus temporibus. Ca. iiii.

marmore scalpendo primi omnium inclaruerũt Dipoenus & Scyllis geniti in creta isula etiã num medis imperantibus: priusq; q̃ Cyrus in persis regnare inciperet: hoc est olympiade circiter quinquagesima. Ii sicyonem se contulere: quæ diu fuit officinarum omnium metallorum patria. Deorum quorundã simulacra publice simul locauerant sicyonii: quæ prius quam absoluerentur: artifices iniuriam questi abierunt in ætolos. Protinus sicyonios fames inuasit ac sterilitas: mœrorq; dirus. Remedium petentibus Apollo pythius affuturum respondit: si Dipoenus & Scyllis deorum simulacra perfecissent. Quod magnis mercedibus obsequiisq; impetratum est. Fuere autem simulacra ea Apollinis. Dianæ: Herculis: Mineruæ: quod e cælo postea tactum est.

Nobilitates operum & artificu͂ in marmore·cxxvi·
de marmore pario & mausoleo· Ca·v·

c Vm ii essent: iam fuerant in chio insula Malas sculptor: dein filius eius Micciades: ac deinde nepos Anthermus chius: cuius filii Bupalus & Anthermus clarissimi in ea scientia fuere Hipponactis poetæ ætate: quem certum est·lx· olympiade fuisse· Quod si quis horum familiam ad proauum usq; retro agat: inueniet artis eius originem cum olympiadum origine cœpisse· Hippõacti notabilis fœditas uultus erat quamobrem imaginem eius lasciuia iocorum ii proposuere ridentium circulis· Quod Hipponax indignatus: amaritudine carminum distinxit eos in tantum: ut credatur aliquos ex iis ad laqueum compulisse: quod falsum est· Complura enim in finitimis insulis simulacra postea fecere: sicut in delo: quibus subiecerunt carmen: non uitibus tantum censeri chium: sed & operibus Anthermi filioru͂· Oñdu͂t & lasii Dianã manibus eoru͂ factã· Et in ipsa chio narrata ẽ opis eoru͂ Dianæ facies in sublimi posita: cuius uultu͂ intrãtes tristẽ: abeu͂tes exhylaratu͂ putãt Romæ singa eoru͂ su͂t ĩ palatina æde Apollinis ĩ fastigio· Et oĩbus fere quæ Diuus Augustus fecit· Patris quoq; eoru͂ & deli fuere opa: & in lesbo ĩsula· Dipoeni q̃dẽ ambratia: argos: cleone: opibus refertæ fuere· Oẽs au͂t tãtu͂ candido marmore usi sunt e paro insula: quẽ lapidẽ cœpe lychnitẽ appellare: quoniã ad lucernas ĩ cuniculis cæderetur: ut auctor ẽ Varro: multis postea cãdidioribus reptis· Nuper etiã in lunensium lapidicinis· Sed in pariorum mirabile ꝓditur: gleba lapidis unius cuneis diuidentium soluta imaginem sileni intus extitisse· Non omittendum hanc artem tanto uetustiorem fuisse q̃ picturam aut statuariam: quaru͂ utraq; cu͂ phi-

dia cœpit octogesima tertia olympiade: post annos circi ter·cccxxxij·Et ipsum phidiam tradunt sculpsisse marmora·Veneremq; eius esse Romæ in Octauiæ operibus eximiæ pulchritudinis· Alcamenem atheniensem (quod certum est) docuit in primis nobilem: cuius opera athenienses complura in ædibus sacris posuere· Præclaramq; Veneris imaginẽ extra muros: quæ appellatur aphrodite exopolis·Huic summam manum ipse phidias imposuisse dicitur·Ipsius discipulus fuit Agoracritus parius ei ætate gratus. Itaq; e suis operibus pleraq; nomini eius donasse fertur·Certauere autem inter se ambo discipuli in Venere facienda·Vicitq; Alchamenes non opere: sed ciuitatis suffragijs cõtra peregrinum suo fauentis·Quare Agoracritus ea lege signum suum uendidisse traditur ne Athenis esset: & appellasse Nemesim·Id positum est rhãnunte pago atticæ: quod·M·Varro omnibus signis p̃tulit·Est & in matris magnæ delubro in eadem ciuitate Agoracriti opus·Phidiam clarissimũ esse per omnes gentes quæ Iouis olympij famam intelligunt: nemo dubitat·Sed ut & merito laudari sciant etiam qui opera eius non uiderunt proferemus argumento paruo & ingenij tantum·Neq; ad hoc Iouis olympij pulchritudine utemur: non Mineruæ athenis factæ amplitudine: cũ sit ea cubitorum·xxvi·Ebore hæc & auro constat: sed in scuto eius in quo amazonum prœlium cælauit intumescente ambitu palmæ eiusdem concaua parte deorũ & gigantum dimicationem in soleis uero laphitarum & centaurorum adeo momenta omnia compacta artis illi fuere·In base autem quod cælatum est Pandoras genesin appellauit·Ibi dij sunt·xx·numero nascentes · uictoria præcipue mirabili: periti mirantur & septem: & sub ipsa cuspide æream sphingem·Hæc licet sint obiter di

eta de artifice nunquam satis laudato simul ut noscatur illam magnificentiaȝ æqualem fuisse & in paruis. Praxitelis ætatem inter statuarios diximus: qui marmoris gloria superauit etiam semet. Opera eius sunt athenis i ceramico: sed ante omnia & non solum praxitelis: uerum & in toto orbe terrarum Venus: quam ut uiderent multi nauigauerunt gnidũ. duas fecerat: simulq; uendebat. alteram uelata specie quam ob id quidem prætulerunt optione: quorum conditio erat coi: cum alteram ẽt eodem precio detulisset: seuerum id ac pudicum arbitrãtes. Reiectam gnidij emerunt: immẽsa differentia famæ: Voluit eam postea a gnidijs mercari rex Nicomedes: totum æs ciuitatis alienum: quod erat ingens: dissoluturũ repromittens. Omnia perpeti maluere. nec immerito. Illo enim signo Praxiteles nobilitauerat gnidum. Aedicula eius tota aperitur: ut conspici possit undiq; effigies deæ: fauente ipsa (ut creditur) facto. Nec minor ex quacunq; parte ammiratio est. Ferunt amore captum quendam: cum delituisset noctu simulacro cohæsisse: eiusq; cupiditatis esse indicem maculaȝ. Sunt in gnido & alia signa marmorea illustrium artificum: Liberpater Bryaxidis: & alter scopæ: & Minerua. Nec maius alid Veneris praxitelicæ specimen quaȝ quod inter hæc sola memoratur. Eiusdem est Cupido obiectus a Cicerone Verri ille propter quem thespiæ uisebantur. Nunc in octauiæ scholis positus. Eiusdeȝ & alter nudus in pario colonia propontidis par Veneri gnidiæ nobilitate & iniuria. Adamauit eum Alchidas rhodius: atq; in eo quoq; simile amoris uestigium reliquit. Romæ Praxitelis opa sunt: Flora: Triptolemus: Cærea in hortis seruilianis. Boni euentus & Bonæ fortunæ simulacra in capitolio. Item menades: & quas Thiadas uocant: & Caryatidas &

sileni in Asinij Pollionis monumẽtis: & Apollo & Neptunus. Praxitelis filius Cephistodorus rei & artis hæres fuit. Cuius laudatum est pergami symplega signum nobile: digitis corpori uerius q̃ marmori impressis. Romæ eius opera sunt Latona in palatij delubro. Venus in Asinij Pollionis monumentis: & intra octauiæ porticus in Iunonis æde Aesculapius ac Diana. Scopæ uero laus cum his certantis. Eecit uenerem & pothon: & phæthontem: qui samothraciæ sanctissimis cærimonijs colũtur. Item Apollinem palatinum. Vestam sedentem laudatam in seruilianis hortis: duasq; chamæteras circa eã: quorum pares in Asinij monumentis sunt. Vbi & Caphorus eiusdem. Sed in maxima dignatione Cn. Domitij delubro in cyrco flaminio Neptunus ipse & Thetis atq; Achilles. Nereides supra delphinos: & cete & hippocampos sedentes. Item tritões: chorusq; Phorci & pristes: ac multa alia marina. Eiusdem manus omnia magnum & præclarum opus etiam si totius uitæ fuisset. Nunc uero præter supradicta quæq; nescimus. Mars est etiamnum sedens: Colossus eiusdẽ in templo Bruti Callaici apud circum eundem ad lauicanam portam eunti. Præterea Venus in eodem loco nuda praxiteliam illam gnidiam antecedens: & quæcunq; alium locum nobilitant. Romæ quidem magnitudo operum est iam oblitterata a magnis officiorum negociorumq; aceruis: quæ omnes a contemplatione talium abducunt: quoniam ociosorum. & in magni loci silentio apta ammiratio talis est. Qua de causa ignoratur artifex eiut quoq; Veneris: quã Vespasianus imperator in operibus pacis suæ dicauit antiquorum dignam fama. Parhæsitatio est ĩ templo apollinis sosiani Nioben cum liberis morientem Scopas in Praxiteles fecerit. Item Ianus pater in suo templo dica-

tus ab augusto: ex ægypto aduectus: utrius manu sit: iam quidem & auro occultatus. Similiter in curia octauiæ quæritur de Cupidine fulmen tenente. Id demum affirmatur: Alcibiadem esse principē forma in ea ætate. Multa in eadem schola sine auctoribus placent. Satyri quattuor: ex quibus unus liberumpatrem palla uelatum Veneri præfert: alter liberam similiter. Tertius ploratum infantis cohibet. Quartus cratere alterius sitiз sedat: duæq; nymphæ uelificantes sua ueste. Nec minor quæstio ē: in septis. Olympum & pana chironemq; cum Achille qui fecerint: præsertim cum capitali satisdatione fama iudicet dignos. Scopas habuit æmulos eadem ætate Bryaxin: & Thimotheum: & Leocarem: de quibus simul dicendum est: quoniam pariter cælauere mausoleum hoc ē sepulchrum ab uxore artemisia factum Mausolo cariæ regulo: qui obijt olympiadis centesimæ anno secūdo. Opus id ut esset inter septem miracula: ij maxime artifices fecere. Patet ab austro & septētrione sexagenos ternos pedes. Breuius a frontibus toto circuitu pedes quadringentos. xi. tollitur in altitudinem. xxv. cubitis. Cingitur columnis. xxxvi. ab oriente cælauit Scopas a septentrione Aryax: a meridie Timotheus ab occasu Leocares. Priusq; q̄ peragerent: regina artemisia: quæ mariti memoriæ id opus extrui iusserat: obijt. Non tamen recesserūt: nisi absoluto iam. Id gloriæ ipsorum artisq; monumentum iudicantes: hodieq; certant manus accessit & quintus artifex. Nanq; supra pteron pyramis altitudine inferiorem æquauit. xxiiij. gradibus in metæ cacumen se contrahens. In summo est quadriga marmorea: quam fecit pythis. Hæc adiecta. cxl. pedum altitudine: totum opus includit. Thimothei manu Diana Romæ est in palatio Apollinis delubro: cui signo caput reposuit aulānus Euā

der. In magna ammiratione est & Hercules Menestra ti. Et Hecate ephesi in templo Dianæ post ædez in cuius contemplationem ammonent æditui parcere oculis: tanta marmoris radiatio est. Non postferuntur & charites in propyleis athenienſium: quas Socrates fecit: alius ille q̃ pictor: idem ut aliqui putant. Nam Myronis illius qui ære laudatur: anus ebria est ſmyrnæ in primis inclyta. Pollio Aſinius ut fuit acris uehementiæ: ſic quoq; spectari: monumẽta ſua uoluit. In iis ſũt cẽtauri nymphas gerẽtes Archeſitæ: Theſpiades. Cleomẽis Oceãus & Iupiter Enthochij. Hippiades Hermerotes Tauriſci nõ cælatoris illius: ſed Tralliani. Iuppiter hoſpitalis. Pappi pi praxitelis diſcipuli Zetus & Amphion & Dirce et Taurus: uinculumq; ex eodem lapide. Arhodo aduecta opera apollonij & Tauriſci parentum. Ii certamen de ſe fecere Menecraten uideri profeſſi: ſed eſſe naturalem artemidorum. Eodem loco Liberpater Eutychidis manu laudatur. Ad Octauiæ uero porticũ Apollo Philiſci rhodij in delubro ſuo. Item Latona & diana: & muſæ nouem: & alter apollo nudus. Eum qui citharam in eodẽ tẽplo tenet. Timarchides fecit. Intra Octauiæ uero porticus in æde Iunonis: ipſam deam Dionyſius & Polycles. Aliam Venerem eodem loco Philiſcus. Cætera ſigna praxiteles. Item Polycles & Dionyſius Timarchides filij Iouẽ qui eſt in proxima æde fecerũt. Pana & Olympum luctantes. Eodem loco Heliodorus: quod eſt alteruz in terris ſymplega nobile. Venerem lauantem ſeſe. Dædalum aſtantem Polycharmus. Ex quo apparet in magni honoris auctoritate habitum. Lyſiæ opus: quod ĩ palatio ſuper arcũ diuus Auguſtus honori Octauij patris ſui dicauit in ædicula columnis adornata. Ideſt quadriga curruſq;: & apollo ac diana ex uno lapide. In hor=

tis seruilianis reperio laudatos Calamidis apollinē illius cælatoris·Dactylidis Pythias· Amphistrati Callisthenem historiarū scriptorem· Deinde multorū obscurior fama est: quorūdam claritati in operibus eximijs obstāte numero artificū: quoniā nec unus occupat gloriam: nec plures pariter nuncupari possunt: sicuti in Laochoonte: qui est in Titi imperatoris domo: opus omnibus & picturæ & statuariæ artis præponendū· Ex uno lapide eum & liberos: draconūq; mirabiles nexus de consilij sententia fecere summi artifices agesander & Polydorus & athenodorus rhodij·Similiter palatinas domos Cæsarū repleuere ꝓbatissimis signis Craterus cum Pythodoro·Polydectes cum Hermolao: Pythodorus alius cum Artemone· Et singularis aphrodisius trallianis· Agrippæ Pantheū decorauit Diogenes atheniensis: & Caryatides· In columnis templi eius probātur inter pauca operum sicut in fastigio posita signa· sed propter altitudinem loci minus celebrata· In honore est & in templo illo Hercules: ad quē pœni omnibus annis humana sacrificauerunt uictima humi stans: ante aditum porticus agnationes sitæ· Fuere & Thespiades ad ædem Fœlicitatis: quarū unam amauit eques romanus Iunius Pisciculus: ut tradit Varro ammiratur & Praxiteles: qui etiā quinq; scripsit uolumina nobilium operū in toto orbe· Natus hic in græcia italiæ ora & ciuitate romana donatus cum ijs oppidis· Iouem fecit eburneū in Metelli æde: qua campus petitur· Accidit uero ei: ut cum in naualibus ubi feræ affricanæ erāt per caueam intuens leonē cælaret: ut ex alia cauea panthera erumperet non leui periculo diligentissimi artificis· Fecisse opera complura dicitur: sed quæ fecerit nominatim non refertur· Archesilaū quoq; magnificat Varro

cuius se marmoream habuisse leænam tradit aligerosq; ludentes cum ea Cupidines quorũ alij religatam tenerent: alij e cornu cogerent bibere: alij calciarent soccos: omnes ex uno lapide. Idem & a Coponio. xiij. nationes quæ sunt circa Pompeium factas auctor est: inuenio & Canacũ laudatũ inter statuarios fecisse marmorea. Nec minus Saurõ atq; Bathracũ oblitterari conuenit: qui fecere templa Octauiæ porticibus inclusa natione: & ipsi lacones. Quidam & opibus præpotentes fuisse eos putant: ac sua impensa construxisse: inscriptionẽ sperãtes. Qua negata: hoc tamen alio loco & modo usurpasse. Sunt certe etiãnũ in colũnarũ epystilijs insculpta nominũ eorũ argumenta rana atq; lacerta: in iouis æde extitisse picturã cultusq; reliquos oẽs fœmineos argumentis cõstat: & enĩ facta Iunonis æde cũ inferrẽtur signa permutasse geruli tradũtur: & id religioni custoditũ: uelut ipsis dijs sedẽ ita partitis. Ergo et in Iunonis æde cultus est: qui Iouis esse debebat. Sũt & in paruis marmoreis famã consecuti Myrmecides: cuius quadrigã cũ agitatore cooperuit alijs musca. Et Callicrates: cuius fomicarũ pedes atq; alia mẽbra peruidere non est.

Qñ primũ marmorũ in edificijs usus: et quis primus romæ crustauerit parietes: & quicus ætatibus quæq; & marmora in usum uenerint: & quis primus marmora secuerit: & ratio secandi de arena. Ca. vi.

b Aec sint dicta de marmorũ sculptoribus. summaq; claritate artificũ: quo in tractatu subit mentem non fuisse tum auctoritatẽ maculoso marmori: quã fecere thaso cycladũ insularũ una: æque & eleſbio: liuidius hoc paulo uersicolores quidem maculas habens. Et in totum marmorũ apparatũ Menander etiam diligentissimus luxuriæ interpres primus &

raro attigit · Columnis demum utebantur in templis: nec lauticiæ causa: nondum enim ista intelligebantur: sed quia firmiores aliter statui non poterant· Sic est in= choatum athenis templum Iouis olympij: ex quo Sylla capitolinis ædibus aduexerat columnas· Fuit tamen in ter lapidem atq; marmor differentia iam apud Home rum: dicit enim Paridis os marmoreo saxo percussum· Sed hactenus · Regias quoq; domos laudatissime tum præter æs: aurum: electrum: argẽtum: ebore tantũ ador= nans · Primum (ut arbitror) uersicolores istas maculas chiorum lapidicinæ ostenderunt: cum extruerent mu= ros: faceto in id· M· Ciceronis sale· Omnibus enim osten tabant ut magnificum · Multo inquit magis mira res esset: si tiburtyno lapide fecissetis· Et hercules non fu= isset picturæ honos ullus non modo tantus sine aliqua marmorum auctoritate · Secandi marmor in crustas: nescio an cariæ fuerit inuentũ· Antiquissima quod equi dem inueniam: Haliacarnasi Mausoli domus procon= neso marmore exculta est: lateritijs parietibus · Is obijt olympiadis centesimæsextæ anno secundo · Vrbis romæ anno·ccc·secundo · Primum romæ parietes crusta mar= moris operuisse totius domus suæ in cælio monte Cor= nelius nepos tradidit Mamurram formijs natum equi= tem romanum præfectum fabrorum· C· Cæsaris in gal= lia · Neq; indignatio sit tali auctore inuenta re · Hic nanq; est Mamurra Catulli ueronensis carminibus pro scissus: quem: ut res est: domus ipsius clarius q̃ Catul= lus dixit habere: quicquid habuisset comata gallia· Nã= q; adiecit idẽ nepos eũ primũ totis edibus nullam nisi e marmore columnam habuisse: oẽs solidas e carystio: aut lunensi· Deniq;· M· Lepidus Catuli in consulatu colle= ga primus omnium limina ex numidico marmore in

domo posuit: magna reprehensione. Is fuit consul anno urbis. dc. lxvi. Hoc primum inuecti numidici marmoris uestigium inuenio: non in columnis tantũ crustisue ut Mamurra carystium posuit: sed in massa & uilissimo liminum usu. Post hunc Lepidum ferme quadriennio. L. Lucullus consul fuit: qui nomen (ut apparet ex re) lu culleo marmori dedit: admodum delectatus illo. Primusq; romam inuexit atrum alioquin: cum cætera maculis aut coloribus commendentur. Nascitur autem in nilo insula: solumq; pene horum marmorum ab amatore nomen accepit. Inter hos primum (ut arbitror) marmoreo parietes habuit scena. M. Scauri: non facile dixerim sectos an solidis glebis politos: sicuti est hodie Iouis tonantis ædes in capitolio. Nondum enim secti mar moris uestigia inuenerat italia. Sed quisquis primũ inuenit secare luxuriãq; diuidere importuni ingenij fuit. Arena hoc fit: & ferro uidetur fieri serra in p̃tenui li nea p̃mẽte arenas uersando tractuq; ip̃o secante. Aethiopica ad hoc maxime probatur. Nam id quoq; accessit: ut ad æthiopas usq; peteretur: quod faceret marmora. Immo uero etiam in indos unde margaritas quoq; peti seueris moribus indignum erat. Hæc proximæ laudatur Mollior tamen quæ ex æthiopia. Illa enim nulla scabricie secat: Indica non æque leuigat: sed ea combusta polientes marmora fricare iubentur. Simile & naxiæ uitium est & coptidi: quæ uocatur ægyptia. Hæc fuere antiqua genera marmoribus secandis. Postea reperta est ars: non minus probanda: ex quodam hadriatici ma ris uodo æstu nudante obseruatione non facili. Iam quidem quacunq; arena secare e fluuijs omnibus fraus artificum causa est: quod dispendium admodum pauci intelligunt. Crassior enim arena laxioribus segmentis te=

rit:& plus erodit marmoris maiusq; opus scabritia po
lituræ relinquit. Ita sectæ attenuantur crustæ. Rursusq;
thebaica polituris accommodatur. Et quæ fit e Poro
lapide: aut e pumice. Signis e marmore poliendis: gem=
misq; etiam scalpendis atq; limandis.

De naxio & harmonio: & de generibus
marmorum. Ca. vij.

n Axium diu placuit ante alia: ita uocantur co
tes in insula cypro genitæ. Vicere postea ex
armenia uectæ. Marmorum genera & colo
res non attinet dicere in tanta noticia. Nec facile est
enumerare in tanta multitudine. Quoto enī quoq; loco
nō suum marmor inuenitur? Et tamen celeberrimi gene
ris dicta sunt in ambitu terrarum cum gentibus suis.
Non omnia tamen in lapidicinis gignuntur. Sed multa
& sub terra sparsa. Preciosissimi quidem generis lace=
dæmonium uiride: cunctisq; hilarius. Sic & augusteū:
ac deinde tyberium: in ægypto Augusti ac Tyberij pri=
mum prīcipatu reperta. Differentiaq; eorū est ab ophi=
te: cum sit illud serpentium maculis simile: unde & no
men accepit: q̄ hæ maculas diuerso modo colligunt. Au
gusteum undatim crispum in uertices. Tyberium spar=
sim conuoluta canicie. Neq; ex ophite colūnæ: nisi par=
uæ admodum inueniuntur. Duo eius genera: molle can=
didum: nigricans durum. Dicuntur ambo capitis dolo=
res sedare adalligati: & serpentium ictus. Quidā phre
neticis: ac letargicis adalligari iubent candicantē. Con=
tra serpentes autem a quibusdam laudatur præcipue ex
his quem tephriam appellant a colore cineris. Vocatur
& memphites a loco gemmatis naturæ. Cuius usus cō=
uennit ijs quæ urenda aut secanda sunt: ex aceto illitus.
Obstupescit enim ita corpus: ut non sentiat cruciatum.

Rubet porphyrites in ægypto ex eo candidis interue-
nientibus punctis: leucostyctos uocatur. Q uātislibet mo-
libus cædēdis sufficiunt lapidicinæ. Statuas ex eo Clau-
dio Cæsari procurator eius in urbē ex ægypto aduexit
tris: Asinius Pollio non admodū probata nouitate. Ne-
mo postea certe imitatus est. Inuenit eadem ægyptus in
æthiopia quem uocant basaltē: ferrei coloris atq; duri-
tiæ. V nde & ei nomē dedit. Nunq̄ is autē maior reper-
tus est q̄ in templo Pacis ab imperatore V espasiano Au
gusto dicatus. Argumēto. xvi. liberis circa ludētibus: per
quos totidē cubiti summi incremēti augentes annos eius
intelligūtur. Non absimilis illi narratur in thebis delu
bro Serapis (ut putāt) Memmonis statua dicatus: quem
quottidiano solis ortu contactū radijs crepare dicunt.
Onicem etiā tum in arabiæ mōtibus nec usq̄ alibi nasci
putauere nostri ueteres. Sed & in germania potorijs
uasis inde factis primū dein pedibus lectorū sellisq; Cor
nelius nepos tradit magno fuisse miraculo: cum. P. Len
tulus Spinter amphoras ex eo urceos magnitudine ca-
dorū ostendisset. Post quinquenniū deinde triginta duo
rum pedū longitudine colūnas uidisse. V ariatū in hoc
lapide postea est. Nāq; pro miraculo insigni quattuor
modicas in theatro suo Cornelius Balbus posuit. Nos
ampliores triginta uidimus in scæna: quā Calistus Cæ-
saris Claudij libertorum potentissimus exædificauerat.

De alabastrite: & lygdino alaban-
dico. Ca. viij.

b V nc aliqui lapidē alabastritē uocant: quē ca-
uant ad uasa unguentaria: quoniā optime ea
incorrupta seruare dicitur. I dēq; etiā exustus
emplastris cōuenit. Nascitur circa thebas ægyptias: &
damascū syriæ. Hic cæteris cādidior. Probatissimus uero

in carmania: mox in idia. Iam quidem & in syria asia. q;. Vilissimus autem & sine ullo nitore in cappadocia. Probantur quam maxime mellei coloris in uertice maculosi atq; non translucidi. Vitia uero in iis corneus color: aut candidus: & quicquid simile uitro est. Paulum distat ab eo ad unguentorum fidem: uti existimant: Lygdinus in tauro repertus amplitudine qua lances craterasq; non excedat. Antea tantum ex arabia aduehi solitus candoris eximij. Magnus & contrariæ inter se naturæ duobus honos. Coralitico in asia reperto: mensuræ non ultra bina cubita: candore proximo ebori & quadam similitudine. E diuerso niger est alabandicus terræ suæ nomine: q̃q̃ & mileti nascens: ad purpuram tamẽ magis aspectu declinante. Idemq; liquatur igni: ac funditur ad usum uitri. Thebaicus intercinctus aureis guttis inuenitur in africæ parte ægypto ascriptæ coticulis ad terenda collyria quadam utilitate naturæ alia cõueniens. Circa syenem uero thebaidis simites: quem ante pyrropœcilon uocabant. Trabes ex eo fecere reges quodã certamine obeliscos uocantes solis numini sacratos. Radiorum eius argumentum in effigie est: & ita significatur nomine ægyptio. Primus omniũ id instituit Mitres: qui in solis urbe regnabat somnio iussus: & hoc ipsum inscriptum est in eo. Et enim sculpturæ illæ effigiesque quas uidemus: ægyptiæ sunt litteræ. Postea & alij regum ĩ supradicta urbe: Sochis quattuor numero: quadragenorum & octonum cubitorum longitudine. Ramises autem is quo regnante ilium captum est: quadragita cubitorum. Idemq; digressus inde: ubi fuit Mneuidis regia posuit alium longitudine: undecimis pedibus: per latera cubitis quattuor.

De obelisco: & thebaico: & alexandro: & de illo

qui est in circo magno· Cap·ix·

Pus id fecisse dicuntur uiginti millia homi=
o num·Ipse rex cum subrecturus esset :uereren=
turq; ne machinæ ponderi non sufficerēt:quo
maius periculum curæ artificū denunciaret:filiū suum
adalligauit cacumini:ut salus eius apud molientes pro=
desset lapidi·Hāc ammiratione operis effectū est:ut cū
oppidum id expugnaret Cambyses rex:uentumq; esset i
cendio ad crepidines obelisci:extingui ignē iuberet mo=
lis reuerentia qui urbis nullam habuerat·Sunt & alij
duo·Vnus a Smarre positus:alter ab eraphio sine notis
quadragintaocto cubitorum·Ptolemæus Philadelphus
quem exciderat Nectabis rex purum·Maiusq; opus fuit
indeuehendo:statuendoue q̄ in excidendo·A Satyro ar=
chitecto aliqui deuectum tradunt·Rate ut Callixenus di
xit a phœnice fossa perducta usq; ad iacentē obeliscū e
nilo·Nauesq; duas i latitudinem patulas:pedalibus spa
tijs ex eodem lapide ad rationem geminati per dupli=
cem mensuram ponderis oneratas ita ut subirent obeli=
scum pendentez extremitatibus suis in ripis utrinq;:po
stea e gestis laterculis alleuata naue excepisse onus sta=
tutum·Excisos autem sex talis in monte eodem & arti
ficem donatum talentis quinquaginta·Hic autem obeli
scus fuit ī arsinoe positus a rege supradicto:munus amo
ris in coniuge:eademq; sorore·Arsinoe·Inde eum naua=
libus incommodum·Maximus quidam præfectus ægyp
ti transtulit in forum reciso cacumine dum uult fastigi
um addere auratum:quod postea amisit·Et alij duo sunt
alexandriæ ad portum in Cæsaris templo: quos excidit
Mesphees rex quadragenum binum cubitorum·Sup om
nia accessit difficultas mari romam deuehendi :specta=
tis admodum nauibus· Diuus Augustus priorem ad·

uexerat miraculi gratia:puteolisq; naualibus perpetuis
dicauerat·Sed incendio consumptus est·Diuus Claudius
aliquot per annos asseruatam eam quam Caius Cæsar
importauerat:omnibus quæ unq̃ in mari uisa sunt:mira
biliorē turribus puteolis ex puluere exædificatis perdu
ctam ostiam portus gratia mersit:alia ex hoc cura naui=
um quæ tyberi subuehebant· Quo experimento palam
fuit:non minus aquarum huic amni esse quam nilo· Is
autem obeliscus quem Diuus Augustus in circo magno
constituit:excisus a rege Semneserteo:quo regnante Py=
thagoras in ægypto fuit:centum uigintiquinq; pedum
est:& dodrantis:præter basim eiusdem lapidis·Is uero
qui est in campo martio nouem pedum minor est a Seso
stride·Inscriptam ambo rerum interpretationem ægyp=
tiorum opere & philosophiæ continent·

De illo qui est in campo martio pro gno
mone Ca·x·

e I qui est in campo Diuus Augustus addidit
mirabilem usum ad dep̄hendas solis umbras :
dierumq; ac noctium magnitudines:strato la
pide:ad obelisci magnitudinem:cui par fieret umbra ro
mæ confecto die sexta hora paulatimq; per regulas quæ
sunt ex ære inclusæ singulis diebus decresceret : ac rursus
augesceret:digna cognitu res & ingenio fœcundo·Man
lius mathematicus apici auratam pilam addidit : cuius
uertice umbra colligeretur in semetipsam alia atq; alia
incremata iaculantem apice:ratione ut ferūt:a capite ho
minis intellecta·Hæc dierum obseruatio triginta iam fe
re annis non congruit:siue solis ipsius dissono cursu &
cæli aliqua ratione mutato:siue uniuersa tellure aliquid
a centro suo dimota:ut dep̄hendi & in alijs locis acci=
pio:siue urbis tremoribus ibi tantum gnomone intorto:

ſiue inundationibus tyberis ſedimẽto molis facto.q̃q̃ ad altitudinem impoſitæ rei in terram quoq; dicantur iacta fundamenta.

De tertio obeliſco romæ in uaticano. Ca.xi.

t

Ertius eſt in uaticano Caij & Neronis principum circo:ex omnibus unus omnino fractus in molitudine eius:quem fecerat Seſoſtridis filius Nuncoreus. Eiuſdem remanet & alius centum cubitorũ quẽ poſt cæcitatem uiſu reddito ex oraculo ſoli ſacrauit

De pyramidibus ægyptijs & ſphinge. Ca.xij

d

Icuntur obiter & pyramides & in eadem ægypto regum pecuniæ ocioſa:ac ſtulta oſtentatio. Quippe cum faciendi eas cauſa a pleriſq; tradatur ne pecuniã ſucceſſoribus aut æmuliis inſidiãtibus pberẽt:aut ne plebs eſſet ocioſa. Multa circa hoc uanitas illorum hominum fuit:ueſtigiaq; complurium inchoatarum extant. Vna eſt in Arſionite nomo: duæ in memphi non procul a labyrintho:de quo & ipſo dicemus. Totidem ubi fuit meridis lacus:hoc eſt foſſa grandis. Sed ægyptus inter mira a memoranda narrat harũ cacumina extrema:quæ eminere dicuntur. Reliquæ tres: quæ orbem terrarum impleuere fama:ſane conſpicuæ undiq; annauigantibus:ſitæ ſunt in parte africæ monte ſaxeo ſteriliq; inter memphin oppidum. & quod appellari diximus delta ac nilo minus quattuor millibus paſſuũ a memphi ſeptem.d.paſſ.a uico appoſito quez uocant buſirin. In quo ſunt aſſueti ſcandere illas. Ante has ẽ ſphix uel magis miranda:qua ſilueſtria ſunt accolentiũ. Amaſin regem putãt in ea conditum: & uolunt inuectam uideri. Eſt autem ſaxo naturali elaborata: & lubrica. Capitis monſtri ambitus per frontem centum duos pedes colligit:longitudo pedum centum quadragintatrium ẽ:

altitudo a uentre ad summum apicem in capite sexagintaduum. Sed pyramis amplissima ex arabicis lapidicinis constat. Trecenta sexaginta hominum millia annis xx. eam construxisse produntur. Tres uero factæ annis septuagintaocto & mensibus quattuor. Nempe qui de iis scripserunt: sunt Herodotus: Euhemerus: Duris samius: Aristagoras: Dionysius: Artemidorus: Alexander Polyhistor: Butarides: Antisthenes: Demetrius: Demoteles Appion. Inter omnes uero eos non constat a quibus factæ sint iustissimo casu oblitteratis tantæ uanitatis auctoribus. Aliqui ex iis prodiderunt in rhaphanos & alliū: ac cepas: mille octingenta talenta erogata. Amplissima octo iugera optinet soli quattuor angulorum paribus interuallis per octingentos octogintatres pedes singulorum laterum altitudo: a cacumine pedes. xxv. alterius interualla singula per quattuor angulos pares. dcc. trigintaseptem comprehendunt. Tertia minor prædictis: sed multo spectatior. æthiopicis lapidibus consurgit. ccc. sexagintatribus pedibus inter angulos. Vestigia ædificationum nulla extant. Arena late pura circum lentis similitudine: qualis in maiori parte africæ. Quæstionum summa est quanam ratione in tantam altitudinem subuecta sint cæmenta. Alii enim nitro ac sale adaggeratis concrescente opere. at peracto fluminis irrigatione dilutis. Alii lateribus e luto factis in priuatas domos distributis. Nilium enim non putant rigare potuisse multo humiliorem. In pyramide maxima est intus puteus octogintasex cubitorum: flumen illo admissum arbitrantur. Mensuram altitudinis earum: omniumq; similium deprehendere inuenit Tales milesius umbram metiendo: qua hora par esse corpori solet. Hæc sunt pyramidum miracula. Supremumq; illud: nequis regum opes miretur: mini

mā extitiſſe laudatiſſimam a Rhodope meretricula fa ctam æſopi fabularū philoſophi conſerua quondam & contubernalis hæc fuit: maiore miraculo tantas opes me retricio eſſe conquiſitas quæſtu. Magnificatur & alia turris a rege facta in inſula pharo portum optinente ale xandræ: quam conſtitiſſe. d. ccc. talentis tradunt: magno animo ne quid omittamus Ptolomæi regis: q in ea per= miſerit Soſtrati caſſidis architecti ſtructuræ ipſius no= men inſcribi. Vſus eius nocturno nautarum curſui ignes oſtendere ad pnuntianda uada portuſq; introitum. Si= cut iam tales compluribus locis flagrant: ut potneoſicæ ac rauennæ ad uitandum periculum etiam in corriuatio ne. Flagrant cum eo ſita ea craſſie nne. Periculum in cor riuatione ignium ſydus exiſtimetur: quoniam e longin= quo ſimilis flammarum aſpectus eſt. Hic idem archite= ctus primus omnium penſilem ambulationem gnidi fe= ciſſe traditur.

De labyrinthis ægyptio: lemnio: italico. Ca. xiij.

d Icamus & labyrinthos: uel portentoſiſſimuʒ humani ingenij opus. Sed non ut exiſtimari poſſit falſum. Durat etiam nunc in ægypto in heracleopolite nomo: qui primus factus eſt ante annos (ut tradunt) triamillia ſexcentos a Peteſuco rege: ſiue Ti thoe. Quanq̄ Herodotus totum opus regum eſſe dicat: nouiſſimeq; Pſammetichi. Cauſam faciendi uarie inter= pretantur. Demoteles regiam Motherudis fuiſſe. Lycias ſepulchrum Meridis. Plures ſoli ſacrum id extructum: quod maxime creditur. Hinc utiq; ſumpſiſſe Dædalum exemplar eius labyrinthi quem fecit in creta: non eſt du bium: ſed centeſimam tantum portionem eius imitatum: quæ itinerum ambages: occurſuſq;: ac recurſus inexplica biles continet. Non ut in pauimentis puerorumue ludi=

cris campestribus uidemus breui lacinia millia passuũ plura ambulationis continentem: sed crebris foribus inditis ad fallendos occursus: redeundumq; in errores eosdem. Secundus hic fuit ab aegyptio labyrinthus: Tertius in lemno. Quartus in italia. Omnes lapide polito fornicibus tecti. Aegyptius quod miror equidem in introitu lapideis e paro columnis. Reliquae erant syenitae: molibus compositis quas dissoluere: ne saecula quidẽ possint adiuuantibus Heracleopolitis: qui id opus inuisum mire infestauere. Positionẽ operis eius: singulasq; partes enarrare non est: cum sit in regiones diuisum atq; in praefecturas: quas uocant nomos: sexdecim nominibus eorum totidem uastis domibus attributis. Praeterea templa omnium aegypti deorum continet: superq; Nemeses quindecim aediculis inclusae. Sunt pyramides cõplures quadragenarum ulnarum senos radice muros optinentes. Fessi iam eundo perueniunt ad uiarum illum inexplicabilem errorem. Quin & coenacula prius excelsa: porticusq; ascenduntur nonagenis gradibus omnes. Intus columnae de porphyrite lapide: deorum simulacra. regum statuae: monstrificae effigies. Quarundam autem domorum talis est situs: ut adaperientibus fores tonitruum intus terribile existat. Maiore autem in parte transitus est per tenebras: aliaeq; rursus extra murum labyrinthi aedificiorum moles pteron appellant. Inde aliae perfossis cuniculis subterraneae domus. Refecit unus omnino pauca ibi ex monte phado Thebis rex ante alexandrum magnum annis quingentis. Id quoq; traditur fulsisse trabibus spinae oleo incoctae dum fornices quadrati lapidis assurgerent. De aegyptio & cretico labyrinthis satis dictum ẽ. Lemnius similis illis columnis tantum centum quinquaginta memorabilior fuit: quarum in officina turbines

ita liberati penderunt:ut puero circumagente torna-
rentur. Architecti illum fecere zmilus & Rholus &
Theodorus indigena. Extantq; adhuc reliquiæ eius:cum
cretici italiciq; nulla uestigia extent. Nanq; & italicũ
dici conuenit:quem fecit sibi porsenna rex ethruriæ se-
pulchri causa: simul ut & externorum regum uanitas
quoq; ab italis superaretur. Sed cum excedat omnia fa-
bulositas:utemur ipsius. M. Varronis in expositione eius
uerbis. Sepultus est iquit sub urbe clusio:in quo loco mo
numentum reliquit lapide quadrato. Singula latera pe-
dum lata tricenum:alta quinquagenum. Inq; basi qua-
drata intus labyrinthum inextricabilez: Quo si quis im
properet sine glomere lini:exitum inuenire nequeat. Su-
pra id quadratum pyramides stant quinq;. Quattuor in
angulis:& in medio una. In imo latæ pedum septuage
num quinum:altæ centum quinquagenum:ita fastigiatæ
ut in summo orbis æneus & Pegasus unus omnibus sit
impositus:ex quo pendeant excepta cathenis tintinnabu
la:quæ uento agitata longe sonitus referant:ut dodonæ
olim factum. Supra quem orbem quattuor pyramides in
super singulæ extant altæ pedum centenum. Supra quas
uno solo quinq; pyramides:quarum altitudinem Varro
nem puduit adijcere. Fabulæ ethruscæ tradunt eandem
fuisse:quam totius operis:adeo uesana dementia quæsis-
se gloriam impendio nulli profuturo. Præterea fatigas-
se regni uires:ut tamen laus maior artificis esset.

Porsenna sepulchrum

De pensili horto & oppido: & templo Dianæ
ephesiæ. Ca. xiiij.

l Eguntur & pensiles hortos:immo uero totũ
oppidum fecisse ægyptiæ thebæ:exercitus ar-
matos subito educere solitis regibus nullo op-

pidanorum ſentiente·Etiamnum hoc minus mirũ:quam q̄ flumine medium oppiduꝫ interfluente:quæ ſi fuiſſent non dubium eſt dicturum Homerum fuiſſe:cum centum portas ibi prædicaret·Græcæ magnificentiæ uera ammiratio extat templum epheſiæ Dianæ ducentis uiginti annis factum a tota aſia·In ſolo id paluſtri fecere: ne terræ motus ſentiret:aut hiatus timeret· Rurſus ne in lubrico atq; inſtabili fundamenta tantæ molis locarentur:ante calcatis ea ſubſtrauere carbonibus dein uelleribus lanæ Vniuerſo templo longitudo eſt quadringentorum uigintiquinq; pedum:latitudo ducentorum uiginti·Columnæ centum uigintiſeptem a ſingulis regibus factæ : ſexaginta pedum altitudine:Ex iis tringintaſex cælatæ · Vna a Scopa·Operi præfuit Cteſiphon architectus·Summa miracula:epyſtilia tantæ molis atolli potuiſſe· Id conſecutus eſt ille peronibus arena plenis molli puluino ſuper capita columnarum exaggerato paulatim exinaniẽs ab imo ut ſenſim totum in colle ſederet·Difficillime hoc cõtingit in limine ipſo:quod foribus imponebat · Etenim ea maxima moles fuit:nec ſedit · In cubili animo anxio artifici mortis deſtinatione ſuprema · Traduntq; in ea cogitatione feſſum nocturno tempore inquiete uidiſſe præſentem deam:cui templum fiebat: hortantem ut uiueret:ſe compoſuiſſe lapidem:atq; ita poſtero die apparuit:põdereq; ipſo correctus uidebatur·Cætera eius operis ornamenta plurium librorum inſtar optinent: nihil ad ſpecimen naturæ pertinentia·

De delubro Cizici:& lapide fugitiue: & de echo ſepties reſonante:& ædificio ſine clauo : & mirabilia ædificiorum romæ· Ca·xv·

Vrat & Cyzici delubrum: in quo filum aure
d um comissuris omnibus politi lapidis subiecit
artifex eburneum Iouem dicaturus intus coro
nante eum marmoreo Apolline. Tralucent ergo picturæ
tenuissimis capillamentis: leniq; afflatu simulacra refo
uente: præter ingenium artificis ipsa materia quamuis
occulta in precio operis intelligitur. Eodem in oppido ē
lapis fugitiuus appellatus. Argonautæ eo pro anchora
usi ibi reliquerant. Hunc e prytaneo (ita uocatur locus)
sæpe profugum fixere plumbo. Eadem in urbe iuxta por
tam quæ thracia uocatur turres. vij. acceptas uoces nume
rosiore repercussu multiplicant. Nomenq; huic miracu
lo echo est a græcis datum. Et hoc quidem natura loco
rum euenit. Et plerunq; cōualliū: ibi casu accidit. Olym
piæ autem arte mirabili modo in porticu quam oppida
ni heptaphonon appellant: quoniam septies eadem uox
redditur. Cyzici & buleuterion uocant ædificium am
plum sine ferreo clauo ita disposita contignatione: ut exi
mantur trabes sine fulturis ac reponantur. Quod item
romæ in ponte subicio religiosum est: postea q̄ Coclite
Horatio defendente ægre reuulsus est. Verum & ad ur
bis nostræ miracula transire conuenit: nongentorumq;
annorum dociles scutari uiros: & sic quoq; terrarum or
bem uictum ostendere: quod accidisse totiens pene: quot
referrentur miracula: apparebit. Vniuersitate uero acer
uata & in quendam unum cumulum coniecta non alia
magnitudo exurget: q̄ si mundus alius quidam in uno lo
co narretur. Nam ut circum maximum a Cæsare dictato
re extructum longitudine stadiorum trium: latitudine
unius: sed cum ædificijs iugerum quaternum ad sedem
ducentorum. lx. millium inter magna opera dicamus. Nō
ne inter magnifica basilicā; Pauli columnis e phrygibus

Lapis fugi tiuus

pōte sublicio

mirabilem: forumq; diui Augusti: templum Pacis diui Vespasiani imperatoris Augusti: pulcherrima operum quæ unq̃? Pantheon Ioui ultori ab agrippa factum: cũ theatrum ante texerit romæ Valerius ostiensis architectus ludis Libonis? Pyramidas regum miramur opera: cum solum tantum foro extruendo sestertiis mille ducentis Cæsar dictator emerit. Et siquidem impensæ mouent captis auaritia animis. P. Clodius quem Milo occidit: sestertiis. c. xlvii. millibus domo empta habitauerit. Quod equidẽ non secus ac regum insaniã miror: itaq; & ipsum Milonẽ sestertia septingenta millia æris alieni debuisse inter prodigia animi humani duco. Sed tũc senes aggeris uastum spatiũ & substructiones insanas captiosi mirabãtur. Præterea cloacas operũ omnium dictu maximũ: suffossis montibus: atq; ut pauloante retulimus: urbe pensili: subterq; nauigata. Id. M. agrippa fecit in ædilitate post consulatũ per meatus corriuatis septẽ amnibus cursu præcipiti torrentiũ modo rapere: atq; auferre omnia coactis. Insuper mole imbriũ concitati uada ac littora quatiũt. Aliquando tyberis retro infusi recipiunt fluctus. Pugnantq; diuersi aquarũ impetus intus: & tamẽ obnixa firmitas resistit. Trahuntur moles internæ tantæ non succũbentibus causis operis. Pulsant ruinæ sponte pcipites: aut impactæ incendiis. Quatitur solũ terræmotibus. Durãt tamẽ a Tarquinio prisco annis octingẽtis ꝓpe inexpugnabiles. Non ommittendo memorabili exemplo uel eo magis: quoniã celeberrimis rerũ conditoribus omissum est. Cum id opus Tarquinius Priscus plebis manibus faceret: essetq; labor incertũ longior an periculosior: passim conscita nece quiritibus tediũ fugiẽtibus. Nouũ & inexcogitatum ante posteaq; remediũ inuenit ille rex: ut omniũ ita de=

Milonis
[illegible]

functorum figeret crucibus corpora ſpectanda ciuibus ſimul & feris uolucribuſq; lacerãda. Quamobrem pudor romani nominis proprius qui ſæpe res perditas ſeruauit in prœlijs: tunc quoq; ſubuenit. Sed illo tempore impoſuit iam erubeſcens, cum puderet uiuos tanq̃ puditurum eſſet extinctos. Amplitudinem cauis eam feciſſe proditur ut uehem fœni large onuſtam tranſmitteret. Parua ſunt cuncta quæ diximus: & omnia uni comparanda miraculo: anteq̃ noua attingam. M. Lepido. Q. Catulo conſſ. ut conſtat inter diligentiſſimos auctores domus pulchrior non fuit romæ: q̃ Lepidi ipſius. At Hercule intra annos trigintaquinq; eadem centeſimum locum non obtinuit. Computet in hac æſtimatione qui uolet: marmorum molem: opera pictorum: impendia regalia. Et cũ pulcherrima laudatiſſimaq; certãtes centũ domos: poſteaq; eas ab innumerabilibus alijs in hũc diem uictas. Profecto incendia puniunt luxum: nec tamen effici poteſt: ut mores aliquid ipſo homine mortalius eſſe intelligant. Sed eas omnes duæ domus uicerunt. Bis uidimus urbem totam cingi domibus principum: Caij & Neronis. Et huius quidem ne quid deeſſet aurea. Nimirum ſic habitarunt illi qui hoc imperium fecere: tantas ad uincendas gentes trumphoſq; referendos ab aratro aut foco exeuntes: quorum agri quoq; minorem modum obtinuere quam cellaria iſtorum. Subit uero cogitatio quota portio harum fuerint areæ illæ: quas inuictis imperatoribus decernebant publice ad exædificandas domos. Summuſq; illarum honos erat: ſicut in. L. Valerio Publicola: qui primus conſul fuit cum. L. Bruto poſt tot merita: & fratre eius qui bis in eodem magiſtratu ſabinos deuicerat: adijci decreto: ut domus eorum fores extra ape=

rirentur: & ianua in publicum reijceretur. Hoc erat clarissimum insigne inter triumphales quoq; domos. Non patiemur duos Caios uel duos Nerones ne hac quidem gloria famae frui. Docebimusq; etiam insaniam eorum uictam priuatis operibus. M. Scauri: cuius nescio an aedilitas maxime prostrauerit mores ciuiles: maiusq; sit Syllae malum tanta priuigni potentia: q̃ proscriptio tot millium. Hic fecit in aedilitate sua opus maximum omnium: quae unq̃ fuere humana manu facta: non temporaria mora: uerumetiam aeternitatis destinatione. Theatrum hoc fuit. Scaena ei triplex altitudine. ccclx. columnarum in ea ciuitate quae sex hymetias nõ tulerat sine probro ciuis amplissimi. Iam pars scaenae e marmore fuit. Media e uitro inaudito etiam postea genere luxuriae. Summae tabulis inauratis columnae ut diximus. imae duodequadragenum pedum. Signa aerea inter columnas ut indicauimus: fuerunt tria millia numero. Cauea ipsa coepit hominum. lxxx. millia cum Pompei amphitheatri totiens multiplicata urbe tantoq; maiore populo sufficiat large quadraginta millia sedente. Sed & reliquus apparatus tantus: attalica ueste: tabulis pictis: caeteraq; cura fuit ut in tusculanam uillam reportatis quae superfluebant quottidiani usus delicijs incensa uilla ab iratis seruis concremarentur ad sestertia. M. Aufert animum & a destinato itinere digredi cogit contemplatio tam prodigae mentis: aliamq; conuecti maiorem insaniam. E ligno. C. Curio qui bello ciuili in caesarianis partibus obijt: funebri patris munere cum opibus apparatuq; non posset superare Scaurum. Vnde enim illi uitricus Sylla? & Metella mater proscriptionũ sectrix? Vnde. M. Scaurus pater totiens princeps ciuitatis: &

Theatrum Scauri

marianis sodalitiis rapinarũ prouincialiũ sinus? cũ iã ne ipse quidẽ comparari sibi posset. Quando hoc certe incendii illius p̃mium habuit conuectis ex orbe terrarũ rebus: ut nemo postea par esset insaniæ illi. Ingenio ergo suo utendũ erat: Curioni eiq; aliud excogitandũ fuit Operepreciũ est scire quid inuenerit: & gaudere moribus nostris: ac nostro modo nos uocare maiores. Theatra duo iuxta fecit amplissima e ligno cardinũ singulorum uersatili suspensa libramento: in quibus utrisq; ante meridiano ludorũ spectaculo edito inter sese auersis ne inuicẽ obstreperent scænæ: & repente circũactis ut constiterant. Postremo iam die discedẽtibus tabulis & cornibus inter se coeuntibus faciebat amphiteatrũ: & gladiatorũ spectacula edebat: ipsum magis auctoratum Populũ Ro. circũferens. Quid enim miretur quisq; in hoc primũ? inuentorẽ? an inuentũ? artificẽ? an auctorẽ? ausum aliquẽ hoc excogitare? an suscipere parere? an iubere? Super omnia erit populi furor sedere ausi tam infida instabiliq; sede. En hic est ille terrarum uictor: & totius dominator orbis: qui gentes & regna diriperet: iura exteris mitteret: & quosdam in numero deorum immortalium generis humani portio in machina pendens: & ad periculũ suum plaudens. Quæ uilitas animarum ista? aut quæ quærela de cannis? aut quantũ mali potuit accidere? Hauriri urbes terræ hiatibus publicus mortalium dolor est. Ecce Popu. Rom. uniuersus uelut duobus nauigiis impositus binis cardinibus sustinetur: & seipsum depugnantem spectat: periturus momẽto aliquo luxatis machinis: & per hoc quæritur in tribunitiis cõcionibus gratia: ut pensiles tribus faceret. Qualia hic ĩ rostris? Quid nõ ausurus apud eos quibus hoc persuaserit. Vera nanq; confitentibus Popu. Roma.

funebri munere ad tumulũ patris eius depugnauit uniuersus. Variauit hanc magnificentiam suam fessis turbatisq; cardinibus: & amphitheatri forma custodita nouissimo die diuersis duabus per medium scænis athletas edidit: raptisq; e contrario repente pulpitis eodem die uictores e gladiatoribus suis produxit. Nec fuit rex Curio aut gentium imperator non opibus insignis: uti qui nihil in censu habuerit præter discordiam principũ. Sed dicãtur uera æstimatione inuicta miracula: quæ Q. Martius rex fecit. Is iussus a senatu aquarum appiæ & anienis tegula ductus reficere: nouam a nomine suo appellatam cuniculis per montes actis intra præturæ suæ tempus adduxit. Agrippa uero in ædilitate sua: adiecta uirginea aqua: cæterisq; corriuatis atq; emendatis lacus dcc. fecit. Præterea fontes cv. castella. cxxx. cõplura etiã cultu magnifica & operibus. Insigna. ccc. ærea aut marmorea imposuit: & columnas ex marmore quadringentas: eaq; omnia annuo: spatio: adiecitq; ipse in ædilitatis suæ commemoratione & ludos unde sexaginta diebus factos: & gratuita præbuit balnea cẽtum lxx. quæ nũc romæ ad infinitum auxere numerum. Vicit antecedẽtes aquarum ductus nouissimum impendium operis inchoati a Caio Cæsare: & peracti a Claudio. Quippe a lapide. xl. ad eam excelsitatem: ut in omnes urbis montes leuarentur: influxere curtius atq; cæruleus fontes. Erogata in id opus sestertia quingenta lv. millia. Quod si quis diligentius æstimauerit aquarum abundantiam in publico balneis piscinis domibus euripis hortis suburbanis uillis spatioq; aduenientis extructos arcus: montes perfossos: conualles æquatas: fatebitur nihil magis mirandum fuisse in toto orbe terrarum. Eiusdem Claudij inter maximam equidem ac memoranda dixerim: quãuis

destitutum successoris odio montẽ perfossum ad lacum fucinum emittendum: inenarrabili profecto impendio: & operariorum multitudine per tot annos: cum aut corriuatio aquarum: qua terrenus mons erat egereretur in uertice machinis: aut silex cæderetur. Omniaq; intus in tenebris fierent: quæ neq; cõcipi animo nisi ab ijs qui uidere: neq; humano sermone enarrari possunt. Nam portus hostiensis opus prætereo. Item uias inter montes excisas. Mare thirrenum a lucrino molibus seclusum. Tot pontes tantis impẽdijs factos. Et inter plurima ala italiæ miracula: ipsa marmora in lapidicinis crescere auctor est Papyrius Fabianus naturæ rerũ peritissimus. Exemptores quoq; affirmant compleri sponte illa montium ulcera. Quæ si uera sunt: spes est: nunq̃ defuturam luxuriam.

De magnetis generibus: & medicinis Ca. xvi.

a Marmoribus digredienti ad reliquorũ lapidem insignes naturas: quis dubitet in primis magnetẽ occurrere? Quid enim mirabilius? aut qua in parte naturæ maior improbitas? dederat uocem saxis: ut diximus: respondentem homini: immo uero & obloquentem? Quid lapidis rigore pigrius? Ecce sensus manusq; tributi illi. Quid ferri duricia pugnatius? Sed cedit: & patitur mores: trahitur nãq; a magnete lapide. Domitrixq; illa rerum omniũ materia ad inane nescio quid currit: atq; ut propius uenit: assistit: teneturq;: & complexu hæret. Sideritin ob hoc alio nomine appellant: quidam heracleon. Magnes appellatus est ab inuentore: ut auctor est Nicander in india repertus. Nanq; & passim inuenitur: ut in hispania quoq; inuenisse autem fertur clauis crepidarum & baculi cuspide hærentibus: cum armenta pasceret. Quinq;

genera magnetis Sotacus demonstrat: æthiopicum: & magnesiacum e macedonia e contermina Boebeida lae da lacum petentibus dextra. Tertium in echio boœtiæ. Quartum circa Alexandriam troadem. Quintum in magnesia asiæ. Differentia prima mas sit an fœmina. Proxima in colore. Nam qui in macedonia & magnesia reperiuntur: ruffi nigriq; sunt. Boœtius uero ruffi coloris plus habet q̃ nigri. Is qui in troade inuenitur: niger est & fœminei sexus: ideoq; sine uiribus. Deterrimus autem in magnesia asiæ candidus: neq; attrahens ferrum similisq; pumici. Compertum tanto meliores esse quanto sunt magis cærulei: æthiopicis laus summa datur: põdusq; argento rependitur. Inuenitur hic in æthiopia zimiri: ita uocatur regio arenosa. Ibi & hæmatites magoes sanguinei coloris: sanguinemq; reddens si teratur: Sed & crocum. In attrahendo ferrum non eadem quæ magneti hematite natura. Aethiopici argumentum est: quod magnetem quoq; alium ad se trahit. Omnes autẽ ii oculorum medicamentis prosunt ad suam quisq; portionem. Maximeq; epiphoras sistunt. Sanãt & adusta cremati tritiq;. Alius rursus in eadem æthiopia non procul mons gignit lapidem theameden: qui ferrum omne abigit: respuitq;. De utraq; natura eius sæpius diximus.

epiphora oculorum morbus

De lapidibus qui cito absumunt corpora in eis condita: & de his qui diu seruant: & de Assio lapide: & medicinis eius. Ca. xvij.

Lapidem e scyro insula integrum fluctuare tradunt: eundem comminutum mergi. In Asso troadis sarcophagus lapis fissili uenascidit ur Corpora defũctorũ cõdita ĩ eo absumi cõstat itra xl. diẽ

exceptis dentibus. Mutianus specula quoq; & strigiles & uestes & calciamenta illata mortuis lapidea fieri auctor est. Eius generis & in lycia saxa sunt & in oriẽ te: quæ uiuentibus quoq; adalligata erodunt corpora. Mitior est autem seruandis corporibus nec absumendis chernites ebori simillimus: in quo Darium conditum fe runt. Parioq; similis candore & duritia: minus tamen ponderosus qui porus uocatur. Theophrastus auctor est: & translucidos lapides in ægypto inueniri: quos ophi tæ similes dit: quod fortassis tunc fuerit: quoniam & ii desinunt & noui reperiuntur. Assius gustu salsus poda gras lenit pedibus in uase ex eo cauato inditis. Præterea omnia crurum uitia in iis lapidicinis sanantur: cum in metallis omnibus crura uitientur. Eiusdem lapidis flos appellatur: farina ex eo mollis ad quædam perinde effi cax. Est autem similis pumici ruffo. Ammixtus æri cy prio mammarũ uitia emendat. Pici autem resinæue stru mas & panos discutit. Prodest & phthisicis linctu. Cum melle uetera ulcera ad cicatricem perducit. Excre scentia erodit. Et ad bestiarum morsus utilis. Repugnã tia curationi ac suppurata siccat. Fit cataplasma ex eo podagris mixto fabæ lomento.

Cataplasma

De ebore fossili: & lapidibus osseis: & palmatis: & aliorum generibus. Ca. xviii.

i Dem Theophrastus & mutianus esse aliquos lapides: qui pariant: credunt. Theophrastus auctor est & ebur fossile candido & nigro colore inueniri: & ossa e terra nasci: inueniriq; lapides osseos. Palmati circa mundam in hispania: ubi Cæsar di ctator Pompeium uicit: reperiuntur: idq; quotiens fre geris. Sunt & nigri: quorum auctoritas uenit in mar mora: sicut tænarius. Varro nigros ex africa firmiores

eē tradit: quā in italia. E diuerso albos coranos duriores: quam parios. Idem lunensem silicem serra secari. At thusculanum dissilire igni. Sabinum fuscum addito oleo etiam lucere. Idem molas uersatiles uolsine inuentas. Aliquas & sponte motas inuenimus in prodigijs. Nusquaꝫ autem hic utilior q̄ in italia gignitur. lapisq; non saxuꝫ est. In quibusdam uero prouincijs omnino non inuenitur. Sunt quidam in eo genere molliores: qui & cote leuigantur: ut procul intuentibus ophitæ uideri possint. Neq; est alius firmior: quando & lapidis natura ut lignum similiter imbres solesq; aut hyemes non patitur. In alijs atq; alijs generibus. Sunt qui & lunā n̄ tollerent: & qui uetustate rubiginem trahant. coloremue cādidum oleo mutent.

De corallio uel pyrite: & medicinis eius: & ostracite: de amantho lapide: & medicinis eius: de militino lapide & uiribus eius: de gargate lapide & medicinis eius: de spōgiæ: & phrygio lapide & natura eius. Ca. xix.

C Orallium lapidem quidem pyriten uocant. quoniam sit plurimus ignis illi. Sed est alius etiamnum pyrites similitudine æris. In cypro eum reperiri uolunt: & in metallis quæ sunt circa acamaniam: unum argenteo colore: alterum aureo. Coquuntur uariæ. Ab alijs iterum tertioq; in melle: donec cōsumatur liquor. Ab alijs pruna prius: dein melle: & postea lauantur ut æs. Vsusq; eorum in medicina excalfacere: siccare discutere: humorem extenuare: & duritias nimias mollire. Vtuntur & crudis tusisq;: ad strumas atq; furunculos. Pyritarum etiamnum aliqui genus unum faciunt plurimum habens ignis: quos uiuos appellamus & pōderosissimi sunt. Hi exploratoribus castrorū maxi

me necessarij: qui clauo uel altero lapide percussi: & scintillas edunt: quae exceptae sulphure aut fungis aridis: uel folijs: dicto celerius ignem trahunt. Ostracitae similitudinem testae habent. Vsus eorum pro pumice ad leuigandam cutem. Poti sanguinem sistunt: & illiti cum melle ulcera doloresq; mammarum sanant. Amiantus alumini similis nihil igni deperdit. Hic ueneficijs resistit omnibus: priuatim magorum. Gaeoden ex argumento appellant: quoniam amplexus est terram: oculorum medicamentis utilissimus. Item mammarum & testium uitijs. Melitites lapis succum remittit dulcem: mellitũq; tusus Et cerae mixtus eruptiõibus pituitae maculisq; corporis medetur: & faucium exulcerationi. Epinyctidas tollit: & uuluarum dolores impositus uelleri. Gagates lapis nomen loci & amnis habet gagis lyciae. Aiunt & in leucola expelli mari: atq; infra duodecim stadia colligi. Niger est: planus: pumicosus: non multum a ligno differens: leuis: fragilis: odore si teratur grauis. Fictilia ex eo inscripta non delentur. Cũ uritur odorem sulphureũ reddit. Mirumq; accenditur aqua: oleo restinguitur. Fugat serpentes recreatq; uuluae strangulationes. Deprehendit sonticum morbum & uirginitatem suffitus. Item ex uino decoctus: dentibus medetur. Strumisq; cerae permixtus. Hoc dicuntur uti magi in ea quam uocant axinomãtiam. Id peruri negant: si euenturum sit: quod aliquis optet. Spongiae lapides inueniuntur in spongijs: & sunt natiui. Quidam eos cysteolithos uocant: quoniam uesicae medentur. Calculos rumpunt in uino poti. Phrygius lapis gentis nomen habet. Est autem gleba pumicosa. Vritur ante uino perfusus: flaturq; follibus: donec ruffescat: ac rursus dulci uino restinguitur: & hoc trinis uicibus tingendis uestibus tantum utilis.

De hæmatite & quinq; generibus eius & schisto. Ca. XX.

s Chistos & hæmatites cognationẽ habẽt. Hæmatites inuenitur in metallis: Vstus minii colorem imitatur. Vritur ut phrygius: sed nõ restinguitur uino. Adulteratur schisto. Hæmatiten discernunt uenæ rubẽtes: & friabilis est natura. Oculis cruore suffusis mire conuenit. sistit profluuium mulieruꝫ potus. Bibunt eum & qui sanguinem reiecerunt cuꝫ succo punici mali. Et in uesicæ uitiis efficax. Bibitur & in uino contra serpentium ictus infirmior ad omnia hæc eadem est: quem schiston appellãt. Sed in iis cõmodior croco similis: peculiarius splendet. Proficit oculorũ lachrymis in lacte muliebri. Procidẽtesq; oculos præclare cohibet. Hæc est sententia eoruꝫ qui nuperrime scripsere. Sed Sotacus e uetustissimis auctoribus quinq; genera hæmatitarũ tradit præter magnetem principatum dat ex iis æthiopico: oculorũ medicamentis utilissimo. Ex iis quæ panchresta appellant. Item ambustis. Alterum atrodamanta dicit uocari: colore nigro pondere ac duritia insignem: & inde nomẽ traxisse: ꝑcipueq; in africa reptuꝫ. Trahere aũt in se argentum: æs: ferrũ. Experimẽtum eius esse in cote ex lapide bisanite. Reddere eniꝫ succũ sanguineũ: & esse ad iocineris uitia ꝑcipui remedii. Tertiũ genus arabici facit: simili duricia: uix reddẽtis succũ ad cotẽ aquariã aliquãdo croco similem. Quarti generis elatiten uocari q̃diu crudus sit: coctũ uero militem: utilẽ ambustis. Ad omnia utiliorem rubrica. Quinti generis schistos hemorrhoidas reprimit. In totũ aũt hæmatitas oẽs tritos in oleo triũ drachmarũ põdere a ieiunis sumẽdos: ad uitia sanguinis. Idem auctor schistõ alterius generis q̃ hæmatiten tradit: quem uocant. Anthracitin. Nasci

in africa nigrum attritum reddere aquarijs cotibus ab ea parte quæ fuerit ab radice nigrũ colorẽ: ab altera pte croci. Ipsum utilem esse oculorum medicamentis.

De quattuor generibus aetitis: & calamo: & samio & arabo: & pumicibus. Ca. xxi.

Etites lapis etiam argumento nominis magnam famam habet. Reperitur in nidis aquilarum: sicuti in decimo uolumine diximus. Aiunt binos inueniri: marem & fœminam. Nec sine ijs parere quas diximus aquilas: & ideo binos tantum. Genera eorum quattuor. In africa nascentem pusillum & mollem intra se ac uelut in aluo habentem argillam suauem: candidam. Ipsum friabilem queꝫ fœminei sexus putant. Marem autem qui in arabia nascitur: durum gallæ similem: aut subrutilum in aluo habentem durum lapidem. Tertius in cypro inuenitur: colore illis in africa nascentibus similis: amplior tamen atq; dilatatus. Cæteris enim globosa facies. Habet in aluo arenam iucundaꝫ & lapillos. Ipse tam mollis ut etiam digitis fricatur. Quarti generis Taphiusius appellatur: nascens iuxta leucadeꝫ: in taphiusa: qui locus est dextra nauigantibus ex hac ad leucadem. Inuenitur in fluminibus candidus & rotundus: Huic est in aluo lapis: qui uocatur callimus: nec quicq̃ tenerius. Aetitæ omnes grauidis adalligati mulieribus uel quadrupedibus in pelliculis sacrificati uteri animalium continent partus: non nisi parturiant: remouendi: alioquin uuluæ excidium. Sed nisi parturientibus auferantur: omnino non pariunt. Est & lapis samius in eadem insula: ubi terram laudauimus: poliendo auro utilis. Vtilis & in medicina oculorum ulceribus cum lacte quo supradictum est modo contra ueteres lachrymationes. Prodest & contra uitia stomachi potus. Vertigines

ſedat· Menteſq; commotas reſtituit· Quidam & in orbis comitialibus utiliter dari putant· Et ad urinæ difficultates: acopis etiam miſcetur· Probatur grauitate & candore· Vuluas & partus contineri adalligato eo tradunt· Arabius lapis ebori ſimilis: dentifricijs accommodatur crematus· Priuatim hemorrhoïdas ſanat cum lanugine linteorum: linteolis inſuper impoſitis· Non prætermittenda eſt & pumicum natura: ſiquidem ita appellantur quidam lapides eroſi amne: in ædificijs muſea uocant dependentia ad imaginem ſpecus arte reddẽdam· Sed & ij pumices qui ſunt in uſu corporum leuigandorum fœminis iam quidem & uiris atq; ut ait Catullus libris: laudatiſſimi ſunt in melo ſcyro & æolijs inſulis· Probatio in candore & in minimo pondere: & ut q̃ maxime ſpõgioſi aridiq; ſint: ac teri faciles: nec arenoſi in fricando· Vis eorum in medicina: extenuare: ſiccare· In uſtrina ter ſiccantur: ita ut torreantur carbone puro: ac totiens uino reſtinguantur albo· Lauantur deinde ut cadmia: & ſiccati conduntur q̃ minimum uliginoſo loco· Vſus farinæ eius oculorum maxime medicamentis· Vlcera purgat eoruʒ leuiter: expletq; cicatrices: & emãdat· Quidam tertia uſtione refrigeratos potiuſquam reſtinctos terere malunt ex uino· Adduntur etiam ad malagmata capitum uerendorumq; ulceribus· Vtiliſſima fiunt ex ijs dentifricia· Theophraſtus autem auctor ẽ potores in certamine bibendi præſumere farinam eius: ſed niſi immenſo potu impleantur: periclitari· Tantamq; refrigerandi naturam eſſe: ut muſta feruere deſinant pumice addito·

De lapidibus mortariorum medicinalium: & mollibus lapidibus: & ſpeculari lapide: & ſilicibus: & phengite: & cotibus: & reliquis ad ſtruturam lapi

dibus igni: & tempestatibus resisten-
tibus. Ca.xxii

a Vctoribus curæ fuere lapides mortariorũ quo
q; nec medicinalium tantum: aut ad pigmenta
pertinentium. Ethesiumq; lapidem in iis præ
tulere cæteris: mox & thebaicum: quem pyrrhopoecilõ
appellauimus. Aliqui psaronium uocant. Tertium ex ca-
lazio chrysiten. Medici autem & basaniten. Hic eniz la-
pis nihil ex sese remittit. Ii autem lapides qui succũ red
dunt oculorum medicamentis utiles existimantur. Ideo-
q; æthipici maxime ad ea probantur. Tænarium uero la
pidem & pœnicum & hæmatiten iis medicamentis ꝑ
desse tradunt: quæ ex croco componantur. Ex alio tæna-
rio qui niger est: & ex pario lapide non æq; medicis uti
lem. Potiorez ex lapide alabastrite ægyptio: uel ex ophi
te albo. Est enim hoc genus ophitis: ex quo uasa & etiã
cados faciunt. In syphno lapis est qui cauatur: tornatur
q; in uasa coquendis cibis utilia: uel ad esculentorũ usus.
Quod in comensi italiæ lapide accidere scimus: sed in
syphno singulare ꝙ excalfactus oleo nigrescit: durescitq;.
Natura molissimus tanta qualitatum differentia ẽ. Naz
mollicie & transalpis præcipua sunt exempla. In bel-
gica prouincia candidum lapidem serra qua lignum: fa-
ciliusq; etiam secant ad tegularum & imbricum uicem.
Vel si libeat: ad quæ uocant pauonacea tegendi genera:
& igne quidem durati iidem sectiles sunt. Specularis ue
ro quoniam & hic lapis nomen optinet: faciliore mul-
to natura finditur in quaslibet tenues crustas. Hispania
hunc olim citerior tantum dabat: nec tota: sed intra cen-
tum millia passuum circa segobricam urbem. Iam &
cypros & cappadocia & Sicilia: & nuper inuentuz
africa. Postferendos omnes tamen Hispaniæ: & cappa-

dociæ mollissimis & amplissimæ magnitudinis: sed obscuris. Sunt & in bononiensi italiæ parte breues maculosi complexu silicis alligati: quorum tamen appareat natura similis eis qui in hispania puteis effodiuntur profunda altitudine. Necnon & saxo inclusus sub terra inuenitur: extrahiturq; aut exciditur. Sed maiori parte fossili natura absolutus segmenti modo nunquam adhuc quinq; pedum longitudine amplior. Humorem hũc terræ quidam autumant crystalli modo glaciari Et in lapidem concrescere manifeste apparet: q cum feræ decidere in puteos tales medullæ: ex ossibus earum in eadem lapidis natura post unam hyemem figurantur. Inuenitur & niger aliquando. Sed candido natura mira cum sit mollicia nota perpetiendi solis rigorisq;: nec senescit si modo iniuria absit: cum hoc etiã in cæmentis multorum generum accidat. Inuenere & alium usum in ramentis quoq; circum maximum ludis cyrcensibus sternendi: ut sit in commendatione candor. Nerone principe in cappadocia repertus est lapis duritia marmoris candidus atq; translucens: etiaz qua parte fuluæ inciderant uenæ: ex argumento phengites appellatus. Hoc construxerat ædem fortunæ: quam seiani appellatione dicabat: a Seruio rege sacratam aurea domo complexus. Quare etiam foribus apertis interdiu claritas ibi diurna erat: haud alio quam specularium modo: tanquam inclusa luce: non transmissa. In arabia quoq; esse lapidem uitrim modo translucidum: quo utuntur pro specularibus: Iuba auctor est. Nunc ad operarios lapides transisse conueniat: primumq; cotes ferro accuendo. Multa earum genera. Creticæ diu maximam laudam habuere. Secundam laconicæ ex taygeto mõte: utræq; oleo indigentes. Inter aquarias naxiæ laus

maxia fuit mox armeniacæ: de quibus diximus. Ex oleo & aqua ciliciæ pollent: ex aqua arsinoeticæ. Repertæ sunt in italia aqua trahentes aciē acerrimo effectu. Nec non & transalpes: quas pascernices uocant. Quarta ratio est saliua hominis proficientium. Quæ in tonstrinarum officinis inutilis est: fragili mollicia. Flamminitanæ ex hispania citeriore in eo genere præcipuæ. Reliqua multitudo lapidum in totum ædificiis inutilis est morositate. Quædam tamen loca morem illum habent: sicut carthago in africa exercetur halitu maris: fricatur uento & uerberatur imbri. Sed cura tuentur picando parietes quoniam & tectoria calx roditur. Sciteq; dictū est: ad tecta eos pice ad uinum calce uti: quoniam sic musta condiunt. Alia molicia circa romam fidennati & albano. In liguria quoq; umbria & uenetia albus lapis dentata serra secatur. Hi tractabiles in opere laborem quoq; tot erant sub tecto duntaxat. Aspergine & gelu pruinisq; rumpuntur in testas. Nec contra humores & auram maris robusti. Tyburtini ad reliqua fortes: uapore dissiliunt. Nigri silices optimi quibusdam in locis & rubentes. Non nusq̄ uero & albi: sicut in tarquiniensi Anitianis lapidicinis circa lacum uolsiniensem. Et in statoniensi sunt: quibus ne ignis quidem nocet. Iidē & in monumenta sculpti contra uetustatem quoq; incorrupti permanent. Ex iis formę fiunt: in quibus æra funduntur. Est & uiridis lapis uehementer igni resistens sed nusq̄ copiosus. Et ubi inuenitur lapis non saxum est. E reliquis pallidus incremento raro utilis. Globosus contra iniurias fortis: sed ad structuram infidelis: nisi multa suffrenatione deuinctus. Nec certior fluuiatilis semper uelu ti madens. Remedium est in lapide dubio æstate eū eximere: nec ante biennium eum inserere tecto: domitū tem

peſtatibus· Quæ ex eo læſa fuerint:in ſubterranea ſtru
ctura aptantur utilius· Quæ reſtiterint:tutum eſt cæ=
lo committere· Græci e lapide duro ac ſilice æquo con=
ſtruunt ueluti lateritios parietes· Cum ita fecerint:iſo=
domos uocant genus ſtructuræ· At cum in æquali craſſi
tudine ſtructa ſunt pſeudiſodomon· Tertium eſt emple=
cton tantũmodo frontibus politis· Reliqua fortuito col
locant· Alternas coagmentationes fieri:ut commiſſuras
antecedentiũ medij lapides optineant:neceſſarium eſt:
in medio quoq; pariete ſi res patiatur· Si minus:utiq; a
lateribus· Medios parietes ſarcire fractis cementis· Di=
ctyotheton uocant:reticulatã ſtructurã:quã frequentiſ
ſime romæ ſtruunt:rimis oportunam· Structuram ad
normam & libellam fieri & ad perpendiculum re=
ſpondere oportet·

De Ciſternis & calce & arenæ generibus: & mixtura calcis : & arenæ: & uitijs ſtructuræ: & tectoris columnis· Ca·xxiij·

e T Ciſternas arena pura et aſpera quinq; par
tibus:calcis quẽ uehementiſſimæ duabus con
ſtrui conuenit:fragmentis ſilicis non excedẽ=
tibus libras· Ita ferratis uectibus calcari ſolum parie=
teſq; ſimiliter· Vtilius geminos eſſe:ut in priore uitia
conſidant aquæ:atq; per collum in proximas tranſeat
maxĩe pura aqua· Calcẽ e uario lapide Cato Cenſorius
improbat· Ex albo melior q̃ ex duro & ſtructuræ uti=
lior· Quæ ex fiſtuloſo: tectorijs· Ad utrũq; dãnatur ex
ſilice· Vtilior eadem ex effoſſo lapide quam ex ripis flu
minũ collecto· Vtilior e molari:quia eſt quædã piguior
natura eius· Mirũ aliquid poſtq̃ arſerit: accendi aquis·
Arenæ tria genera· Foſſicia cui quarta pars calcis addi
debet· Fluuiatili aut marinæ tertia· Si et teſtæ tuſæ ter

tia pars addatur melior materia erit·ab appennino ad padum non inuenitur fossicia:nec marina·Ruinarũ urbis ea maxime causa:q̃ furto calcis sine ferrumine suo sementa componuntur · Intrita quoq; quo uetustior eo melior · Vnde & in antiquarũ ædiũ legibus inuenitur ne recentiore trima uteretur redemptor quisq̃·Ideo nulla tectoria eorum rimæ fedauere · Tectoriũq;: quod nisi ter arenato & bis marmorato inductum est: non satis splendoris habet·Vliginosa & ubi salsugo uitia testatio sublini utilius · In græcia tectorijs etiam arenatum quod inducturi sunt:prius in mortario ligneis uectibus subigunt·Experimentum marmorati est in subigendo: donec rutro non cohæreat· Contra in albario opere : ut macerata calx:ceu glutinum hæreat·Sed macerari non nisi a gleba oportet· In edile ædes est Mineruæ : in qua frater Phidiæ paneus tectorium induxit lacte & croco subactum:ut ferunt:ideoq; si teratur in ea hodieq; saliua pollice:odorem croci saporemq; reddere traditur·Columnæ in æde densius positæ:crassiores uidentur·Quattuor earum genera : quæ sextam partem altitudinis in crassitudine ima habent: doricæ uocantur : quæ nonam ionicæ:quæ septimam thuscanicæ·Corinthijs eadem ratio quæ ionicis·Et differentia:quoniã capitularis corinthiarum eadem est altitudo quæ colligitur crassitudine ima:ideoq; graciliores uidentur·Ionici enim capituli altitudo tertia pars est crassitudinis· Antiqua ratio erat colũnarũ altitudinis tertia pars latitudinũ delubri:in ephesi Dianæ æde:de qua prius fuit sermo· primũ colũnis subdite spiræ:et capitella addita·Placuitq; altitudinis octaua pars ĩ crassitudine:et ut spiræ haberẽt crassitudinis dimidiũ septimãq; partis detrahentibus summarũ crassitudini · Præter has sunt quæ uocantur atti=

cæ columnæ quaternis angulis pari laterum interuallo·
De medicinis calcis:et maltha & gypso· Ca·xxiiij·
Alcis & in medicina magnus usus· Eligitur
c enim recens:nec aspersa aquis:urit: discutit:
extrahit: incipientesq; serpere ulcerum impetus coercet· Aceto & rosaceo tẽperata perducit ad cicatricẽ· Luxatis quoq; cũ adipe suillo aut liquida resina ex melle medetur· Eadẽ cõpositiõe & strumis· Maltha e calce fit recenti: gleba uino restinguitur· Mox tunditur cum adipe suillo & fico duplici linamento: Quæ res omniũ tenacissima: & duritiã lapidis antecedens· Quod malthatur: oleo pficitur ante· Cognata calci res gipsum est· Plura eius genera· Nã e lapide coquitur ut in syria ac thuriis· Et e terra foditur ut in cypro: ac perrhebie summa tellure: & hymeticũ est· Qui coquitur lapis nõ dissimilis alabastrite esse debet: aut marmoroso· In syria durissimos ad id eligũt coquũtq; fimo bubulo ut celerius urãtur· Omniũ aũt optimũ fieri cõpertũ est e lapide speculari squãmam uitalẽ habente· Gypso madido statim utendũ est: quoniã celerrime coit: ac siccatur· Tamẽ rursus tundi & in farinã resolui patitur· Vsus gypsi in albariis sigillis ædificiorum & coronis gratissimus· Exẽplũq; illustre· C· Proculeũ Augusti Cæsaris familiarẽ in maximo stomachi dolore gypso poto consciuisse sibi mortẽ·
De pauimentis: & qñ primum Romæ: & subdialibus cauimentis: & græcanicis: & quando primum cameræ· Ca·xxv·
Auimenta originẽ apud græcos habent ela-
p borata arte picturæ ratione: donec lithostra-
ta expulere eam· Celeberrimus fuit in hoc genere Sosus: qui pergami strauit quem uocant Asaroton· Oecon· quoniã purgamẽta cœnæ in pauimento quæ con

uerti solent: ueluti relicta fecerat: paruis e testulis tin-
ctisq; in uarios colores. Mirabilis ibi colũna bibens: & aquam umbra capitis infuscans abripiente alia escam. Ludentes uideres in cãthali labro. Apricantur aliæ scabentes sese. Pauimenta credo primũ facta: quæ nunc uocamus barbarica: atq; subtegulanea. In italia e festucis cannea: hoc aperte ex nomine ipso intelligi potest. Romæ scalpturatũ in Iouis capitolini æde primum factũ est post tertium punicũ bellum initũ. Frequentata uero pauimenta ante cimbricũ magna gratia animorũ indicio est lucillianus ille uersus. Arte pauimenta atq; emblemata uermiculata. Subdialia græci inuenere talibus domos contegentes facili tractu & repente. Sed fallax ubicũq; imbres gelant. Necessariũ binas per diuersum taxationes substerni. Capita earũ præfigi ne torqueantur. Et ruderi nouo tertiã partem testæ tusæ addi. Dein de rudus in quo duæ quintæ calcis misceantur pedali crassitudine festucari. Tunc nucleo crasso sex digitos induci & e testa grãdi nõ minus alta duos digitos strui Fastigiũ uero seruari in pedes denos sesquũcem. Ac diligenter cote despumare quernisq; axibus contribulare. Quæ torquentur inutilia putant. Immo & silice aut palea substerni melius esse quo minor uis calcis perueniat. Necessario & globosum lapidẽ subijci. Similiter fiũt spicata testacea. Nõ negligendũ etiãnũ unũ genus græcanicũ. Solo festucato inijcitur rudus aut testaceũ pauimẽtũ. Dein spisse calcatis carbonibus inducitur sabulo calce ac fauilla mixtis: materia crassitudĩe semipedali ad regulã et libellã exigitur: et est forma terrena. Si uero cote depolitũ est: nigri pauimenti usum optinet Lithostrota cœptauere iã sub Sylla paruulis certe crustis. Extatq; hodie quod in Fortunæ delubro preneste

fecit· Pulsa deinde ex humo pauimenta in cameras tran
siere: ut pronum uitium· Et hoc certe inuentum ab Agrip
pa in thermis quas romæ fecit· Figlinum opus encausto
pinxit· In reliquis albaria adornauit· Nõ dubiæ uitreas
facturus cameras: si prius id inuentum fuisset: aut a pa
rietibus scænæ ut diximus· Scauri perueniisset ĩ cameras·
Quamobrem originem uitri dicemus·

De origine uitri & ratione faciendi: & de obsidia
no uitro: & generibus multiformibus uitri· Ca· xxvi

P
Ars est syriæ: quæ Phœnice uocatur finitima
iudeæ intra montis carmelli radices paludes
habens: quæ uocatur candebea· Ex ea creditur
nasci belus amnis quinq; milium· p· spacio in mare pro=
fluens iuxta ptolemaidem coloniam· Lentus hic currit:
insalubris potu: sed cerimonijs sacer: limosus uado pro=
fundus· Non nisi refuso mari arenas fatetur· Fluctibus
enim uolutatæ nitescunt decritis sordibus· Nunc & a
marino creduntur astringi morsu: nõ prius utiles· Quin=
gentorum est passuum non amplius littoris spaciũ· Idq;
tantũ multa per sæcula gignendo fuit uitro· Fama ẽ ap=
pulsa naue mercatorum nitri cum sparsi per littus epu
las pararent: nec esset cortinis attollendis lapidum occa
sio: glebas nitri e naue subdidisse· Quibus accensis pmix
ta arena littoris translucentes nobilis liquoris fluxisse
riuos· & hanc fuisse originem uitri· Mox ut est astuta
& ingeniosa solertia non fuit contenta nitrum miscuis
se: cœptus addi & magnes lapis: quoniã in se liquorem
uitri quoq; ut ferrũ trahere creditur· Simili modo &
calculi splendentes multifariam cœpti uri: deinde con=
chiæ & fossiles arenæ· Auctores sunt in india e crystal
lo fracta fieri: & ob id nullum comparari indico· Leui
bus aũt aridisq; lignis coquitur addito cyprio ac nitro

maxime ophirio. Continuis fornacibus ut æs liquatur: massæq; fiunt colore pigui nigricantes. Acies tanta est quacũq; ut citra ullũ sensum ad ossa consecet quicquid afflaueret corporis. Ex massis rursus funditur in officinis tinguiturq;. Et aliud flatur figuratur. Aliud torno teritur. Aliud argẽti mõ cælatur. Sidon quõdã iis officinis nobilis: siquidẽ etiã specula excogitauerat. Hæc fuit antiqua ratio uitri. Iam uero & in uulturno mari italiæ arena alba nascens sex milliũ passuũ a littore inter cumas atq; lucrinũ: quæ mollissima est: pilla molaq; teritur. Dein miscetur tribus partibus nitri pondere uel mensura: ac liquata in alias fornaces transfunditur. Ibi fit massa quæ uocatur ammolitrũ. Atq; hæc recoquitur & fit uitrũ purũ ac massa uitri candidi. Iam uero & per gallias hispaniasq; simili modo arenæ temperãtur. Ferunt Tyberio principe excogitatũ uitri temperamentũ ut flexibile esset: et totã officinã artificis eius abolitã: ne æris: argẽti: auri: metallis pcia detraherẽtur. Eaq; fama diu crebrior q̃ certior fuit. Sed quid refert? Neronis principatu reperta uitri arte quæ modicos calices duos: quos appellabant petrotos. HS. sex milibus uenderet. In genere uitri & obsidiana numerantur: ad similitudinem lapidis: quẽ in æthiopia inuenit. Obsidius nigerrimi coloris: aliquãdo & translucidi: crassiore uisu atq; in speculis parietũ pro imagine umbras reddente. Gemmas multi ex eo faciũt. Vidimusq; & solidas imagines diui Augusti: capti materia huius crassitudinis. Dicauitq; ipse pro miraculo in templo Concordiæ obsidianos quattuor elephantos. Remisit & Tyberius Cæsar heliopolitarum cerimoniis repertam ibi in hæreditate eius qui præfuerat ægypto: obsidianam imaginẽ Menelai. Ex quo apparet antiquior materiæ origo nũc

uitri similitudine interpollata. Xenocrates obsidianum lapidem in india & in samnio italiæ & ad oceanum in hispania nasci tradit. Fit & in tincturæ genere obsidianum ad escaria uasa totum rubens uitrum atq; non translucens: hæmatinon appellatum. Fit & album & murrhinum aut hyacinthos: saphirosq; imitatum: & omnibus alijs coloribus. Nec ē alia nunc materia sequacior: aut etiam picturæ accommodatior. Maximus tamē honos in candido translucente q̄ proxima crystali similitudine. Vsus uero ad potandum argēti metalla & auri pepulit. Est autem caloris impatiens: ni præcedat frigidus liquor: cum addita aqua uitreæ pilæ sole aduerso in tantum excandescant: ut uestes exurant fragmēta te porata agglutinantur tantum rursus tota fundi nō queunt præterq̄ abrupta sibi nec tingui ueluti cum calculi fiunt: quos quidam abaculos appellant: aliquos etiā pluribus modis uersicolores. Vitrum sulphuri concoctū ferruminatur in lapidem. At peractis omnibus quæ cōstāt ingenio artem natura faciēte: succurrit mirari nihil pene non igni perfici.

Ignium miracula & medicinæ prodigia. Ca. xxvij.

i Gnis accipit arenas: ex quibus alibi uitrum alibi argentum: alibi minium: alibi plumbi genera: alibi pigmenta: alibi medicamenta fundit. Igne lapides in æs soluuntur. Igneferrum gignitur ac donatur. Igne cremato lapide cementa in tectis alligantur. Alia sæpius uri prodest. Eademq; materia aliud gignitur primis ignibus: aliud secundis: aliud tertijs. Quando ipse carbo uires habere incipit restinctus: atque interisse creditus; maioris fit uirtutis

Immensa & improba rerum naturæ portio. Et in qua dubium sit plura absumat: an pariat. Est & ipsis ignibus medica uis. Pestilentiæ quæ solis obscuratione cõtrahitur ignis suffitu multiformiter auxiliari certum est. Empedocles & Hippocrates id demonstrauere diuersis locis. Ad conuulsa uiscera: aut contusa ut. M. Varro auctor ē. Ipsis .n. uerbis eius utar. Lix cinis ē inqt foci. Inde enim cinis luxatis potus medetur. Vt licet uidere gladiatores cum deluserint hac iuuari potione. Quin & carbunculum genus morbi: quo duos cõsulares nup absũptos indicauimus: querneus carbo tritus cũ melle sanat. Adeo in rebus dãnatis quoq; ac iaʒ nullis sunt aliqua remedia: ut in carbone ecce & cinere. Nõ pteribo & unũ foci exemplũ romanis litteris clarũ. Tarquinio prisco regnãte tradũt repẽte in foco cõparuisse genitale e cinere masculini sexus. Eãq;: quæ insederat ibi: Tanaquilis reginæ ancillã. Ocrisiam captiuã cõsurrexisse grauidam. Ita Seruiuʒ Tulliũ natũ qui regno successit. Iode & i regia cubãti puero caput arsisse uisũ: creditũq; Laris familiaris filiũ. Ob id cõpitalia & ludos Laribus primũ instituisse.

CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIB. XXXVII. ET VLTIMVM PROOEMIVM

Origo gemmarum.

u T NIHIL INTSTIVTO OPERI desit: gemmæ supersunt: & in arctum coacta rerum naturæ maiestas a multis nulla sui parte mirabilior: Tantum tribuũt uarietati coloribus materiæ deco-

ri. Violari etiam signis gemmas nefas ducentes. Aliquas uero extra p̄cia ulla taxationemq; humanarum opuȝ arbitrantes ut plerisq; ad summam absolutamq; rerum naturæ contemplationem satis sit una aliqua gēma. Quæ fuerit origo gemmarum & quibus initijs ni tantuȝ hæc ammiratio exarserit diximus quodam tenus in mentione auri annullorumq;. Fabulæ primordium a rupe Caucasea tradunt. Promethei uinculorum interpretatione fatali. Primumq; saxi fragmentum inclusum ferro ac digito circundatum hoc fuisse annulum & hoc gemmam.

De gemma Polycratis tyrāni: & Pyrrhi regis: & qui sculptores optimi: & nobilitates artificum: & qui primus dactylothecam romæ habuit. Ca. i.

b Is initijs cœpit auctoritas in tantum amorem elata ut Polycrati Seuero samio insularum ac littorum tyranno fœlicitatis suæ: quam nimiā fatebatur esse ipse: satis piamenti in unius gemmæ uolūtario damno uideretur: si cum fortunæ uolubilitate paria faceret. Planeq; ab inuidia eius abunde se redimi putaret: si hoc unum doluisset. Assiduo ergo gaudio lassus prouectus nauigio in altum: annulum mersit. At illuȝ piscis eximia magnitudine regi natus escæ uice raptum: ut faceret ostentum: in culinā domini rursus fortunæ insidiantis manu reddidit. Sardonicem eam gemmaȝ fuisse constat: ostenduntq; Romæ (si credimus) in Concordiæ delubro cornu aureo Augustæ dono inclusam: & nouissimum prope locum tot prælatis optinentem. Post hunc annulum regia fama est gemmæ pyrrhi illius qui aduersus Romanos bellum gessit. Nanq; habuisse traditur achatem: in qua nouem musæ & Apollo citharam tenēs spectaretur: non arte sed sponte naturæ ita discurrentibus maculis: ut musis quoq; singulis sua redderentur in=

ſignia. Nec deinde alia quæ tradatur magnopere gem=
marum claritas extat apud auctores: præterquam Iſme
niam Choraulem multis fulgentibuſq; uti ſolitū comi
tante fabula uanitatem eius indicato in cypro: ſex aureis
denarijs ſmaragdo in qua fuerat ſculpta Amymone iuſ=
ſiſſe enumerari. Et cum duo relati eſſent: imminuto pre=
cio: male me Hercules curatum dixiſſe. Multum enim de
tractū erat gemmæ dignitati. Hic uidetur inſtituiſſe ut
omnes muſicæ artis hac quoq; oſtentatione cenſerentur:
ueluti Dionyſiodorus æqualis eius & æmulus: ut ſibi
quoq; par uideretur. Tertius qui eodem tempore fuit in
ter muſicos Nicomachus multas gemmas habuiſſe tradi
tur: ſed nulla peritia electas: ſed ſorte quadam. His exem
plis initio uoluminis oblatis aduerſus iſtos qui ſibi hanc
oſtentationem arrogant: ut palam ſit eos tibicinum glo=
ria tumere. Hoc in polycratis gemma quæ demonſtratur
illibata intactaq; ab Iſmeniæ ætate poſt multos ānos ap
paret ſcalpi etiam ſmaragdos ſolitos. Confirmat hanc
eadem opinionem edictum Alexandri magni: quo uetu=
it in gemma ſe ab alio ſcalpi quam a pyrgotele nō dubie
clariſſimo artis eius. Poſt eum Apollonides & cronius
in gloria fuere. Quiq; diui Auguſti imaginem ſimilē ex
preſſit: qua poſtea principes ſignant. Sylla dictator tra=
ditione Iugurtæ ſemper ſignauit. Eſt & apud auctores
& inter catienſem illum cuius patrem Scipio Aemylia
nus ex ꝓuocatione interfecerat: pugnæ eius effigie ſignaſ
ſe uulgato Stillonis Præconini ſale. Quidnam fuiſſe au
cturum eum ſi Scipio a patre eius interemptus eſſet? Di=
uus Auguſtus inter initia ſphinge ſignauit. Duas autem
in matris annulis iam indiſcrete ſimilitudinis inuene=
rat. Altera per bella ciuilia abſente eo amici ſignauere
epiſtolas & edicta. Quæ ratio temporum nomine eius

reddi postulabat: non infaceto lepore accipietiũ enigmata afferre eam sphingem. Quin etiam mœcenatis rana per collationem pecuniarum in magno terrore erat. Augustus postea ad deuitanda conuitia sphingis Alexandri magni imagine signauit. Gemmas plures: quod peregrino appellant nomine dactylothecam: primus omniũ habuit romæ priuignus Syllæ Scaurus. Diuq; nulla alia fuit: donec Pompeius magnus eam: quæ Mythridatis regis fuerat: inter dona in capitolio dicaret: ut. M. Varro: aliiq; eiusdem ætatis auctores confirmant: multum prælatam Scauri. Hoc exemplo Cæsar dictator sex dactylothecas in æde Veneris genitricis consecrauit. Marcellus octauia genitus in palatina Apollinis æde unam. Victoria tamen illa Pompeii primu3 ad margaritas gemmasq; mores inclinauit. Sicut. L. Scipionis & Cn. Manlii ad cælatum argentum & uestes attalicas & triclinia ærata. Sicut. L. Mummii ad corinthia & tabulas pictas.

De gemmis translatis in triumpho Pompeii: & natura crystalli & medicinis: & luxuria circa eam: & quando primum inuenta myrrhina: & luxuria circa ea & natura myrrhinorum: quæ mentiti sunt auctores de succino. Ca. ii.

i Duti planius noscatur: uerba ex ipsis Pompeii triumphorum actis subiiciam. Ergo tertio triumpho quem de pyratis: asia: ponto: gentibusq; & regibus in septimo operis huius uolumine indicatis. M. Pisone. M. Messala conss. pridie Kalendas octobris: die natalis sui egit: transtulit alueum cum tesseris lusorium e gemmis duabus latum pedes tres longum pedes quattuor. Et ne quis de ea re dubitet nulla gemmarum magnitudine hodie prope ad

hanc amplitudinem accedente. In quo fuit luna aurea: pondo.xxx. Lectos triclinares tres. Vasa ex auro & gēmis abacorum nouem. Signa aurea tria. Mineruæ: Martis: & Apollinis coronas ex margaritis.xxx.tres. Montem aureum quadratum cum ceruis & leonibus & pomis omnis generis circundata uite aurea. Musæū ex margaritis: in cuius fastigio horologium erat. Imago Cn. Pompeij e margaritis: illa regio honore grata: illius probioris uenerandiq; per cunctas gentes: illa inquam ex margaritis seueritate uicta & ueriore luxuria q̃ triumpho. Quod profecto inter illos uiros durasset cognomē Magni: si prima uictoria sic triumphasses de margaritis Magnæ: tam prodiga re & fœminis reperta: quā habere gereréq; fas non sit. Hinc sic fieri tuos uultus? sic te præciosum uideri? Nōne illa similior tui est imago: quā pyrenei iugis imposuisti? Graue profecto fœdumq; probrum erat: ni uerius sit eum deorum ostentuȝ credi oportere. Clareq; intelligi posset iam tum illud caput orientis opibus sine reliquo corpore ostentatum. Cætera triū-phi eiusdem q̃ uerissime subijciam Reipu. datum mille talentum. Legatis & quæstoribus: qui oras maris defendissent sestertia bina millia. Commilitibus singulis quiquaginta. Tolerabiliorem tamen fecit causam Caij principis: qui super omnia muliebria socculos induebat e margaritis. Et Neronis principis qui sceptra personis histrionum & cubicula uiatoria unionibus consternebat. Quinimmo etiam ius uidemur perdidisse corripiēdi gēmata potoria: & uarie supellectilis genera annulos trāseuntes. Quæ enim non luxuria innocentior existimari possit? Eadem uictoria primum in urbeȝ murrhina inuexit. Primusq; Pompeius sex pocula ex eo triumpho capitolino Ioui dicauit. Quæ protinus ad hominum usum

transiere: abacis etiam escariisq; uasis inde expetitis. Excrescitq; in dies eius rei luxus. Murrhino. lxxx. sestertiis empto capaci plane ad sextarios tres. Calice: potauit ex eo ante hos annos consularis ob amorē abraso eius margine ut tamen iniuria illa precium augeret. Neq; est hodie murrhini alterius præstantior indicatura. Idem in reliquis generis eius quantum uorauerit licet æstimare ex multitudine: quæ tanta fuit: ut auferente liberis eius Nerone Domitio theatrum peculiare trans tyberim ore is exposita occuparent. Quod a populo impleri canente se. Et dum poppeianis præludit: etiam Neroni satis erat qui uidit tunc annumerari unius scyphi fracta membra quæ in dolorem credo sæculi inuidiamq; fortunæ tanq̃ Alexandri magni corpus in conditorio seruari: ut ostentarentur: placebat. T. Petronius consularis moriturus inuidia Neronis principis. ut mensam eius exhæredaret trullam murrhinam. ccc. sestertiis emptā fregit. Sed nero ut par erat principē uicit omnes. cccc. sestertiis capedinem unam parando. Memoranda res tanti imperatorem patrēq; patriæ bibisse. Oriens murrhina mittit. Inueniuntur enim ibi in pluribus locis nec insignibus: maxime parthici regni. Præcipue tamen in carmania. Humorem putant sub terra calore densari. Amplitudine nusq̃ paruos excedunt abacos. Crassitudine rara quanta dictū est uasi potorio. Splendor iis sine uiribus: nitorq; uerius quam splendor. Sed in precio uarietas colorum: subinde circumagentibus se maculis in purpuram candoremq;: & tertium ex utroq; ignescente ueluti per transitū coloris purpura rubescente: aut lacte candescente. Sunt qui maxime in iis laudent extremitates: & quosdam colorum repercussus: quales in cælesti arquu spectantur. His maculæ pinguens placent. Translucere quicquā aut pal

lere uitium est. Item sales uerrucæq; non eminentes: sed ut in corpore etiam plerunq; sessiles. Aliqua & in odore commendatio est. Contraria huic causa crystallu; facit: gelu uehementiore concreto. Nec aliubi certe reperitur: quam ubi maxime hybernæ niues rigent: glaciemq; esse certum est: unde & nomen græci dedere. Oriens & hanc mittit. Sed idicæ nulla præfertur. Nascitur & in asia: uilissima circa alabandam & hortosiam finitimisq; montibus: item in cypro. Sed laudata in europæ alpium iugis. Iuba auctor est: & in quadam insula rubri maris ante arabiam sita nasci quæ neron uocatur. Et in ea quæ iuxta gemmam topacion ferat. Cubitalemq; efossam a Pythagora ptolomæi regis Præfecto. Cornelius Bocchus & in lusitania nasci per quam mirandi ponderis immensis iugis depræhensis ad liberamentum aquæ puteis. Mirum & quod xenocrates tradit ephesius aratro in asia & cypro excitari. Non enim inueniri in terreno: nec nisi inter cautes: creditum fuerat. Similius ueri est quod idem xenocrates tradit torrentibus sæpe deportari. Sudines uero negat nisi ad meridiem spectantibus locis nasci. Quod certum est: non enim reperitur in aquosis quanquam in regione prægelida: uel si ad uada usq; glacientur amnes. Cælesti humore paruaq; niue id fieri necesse est. ideo caloris impatiens nisi in frigido potu abdicatur. Quare sexangulis nascatur lateribus: nõ facile ratio inueniri potest: eo magis q; neq; mucronibus eadem species est: & ita absolutus est laterum leuor: ut nulla id arte possit æquari. Magnitudo amplissima adhuc uisa nobis erat: quam in capitolio Liuia augusta dicauerat: librarum circiter. l. idem Xenocrates auctor est: uas amphorale uisum. Et aliqui ex india crystallum sextariorum quattuor. Nos liquido affirmare possumus in

ntibus alpium nasci adeo inuijs: ut plerunq; fune pen dentes eam extrahant. Peritis signa & indicia nota sũt. Infestantur plurimis uitijs: scabro: ferrugine: maculosa nube: occulta aliquando uomica: præduro fragiliq; cen= tro: & sale appellato. Est & ruffa aliquibus rubigo. Alijs capillamentum rimæ simile. Hoc artifices litura oc cultant. Quæ uero sine uitio sunt: puras esse malũt. Acen teta appellantes: nec spumei coloris lympidæq;. Postre= mo uero auctoritas in pondere est. Inuenio medicos quæ sunt urenda corporum non aliter utilius id fieri putare quam crystallina pila aduersis apposita solis radijs. Ali us hic furor. HS. centum. l. millibus trullam unam nõ an te multos annos mercata matrefamilias nec diuite. Itẽ Nero amissarum rerum nuncio accepto duos calices cry= stallinos in suprema ira fregit illisos. Hæc fuit ratio sæ= culum suum punientis: ne quis alius ex ijs biberet. Frag= menta sarciri nullo modo queunt. Mireq; ad similitudi nem accessere uitrea: sed prodigij modo ut suum preciũ auxerint: crystalli non diminuerint. Proximum locũ in delicijs fœminarum tamen adhuc tantũ succina optinẽt eadẽq; omnia hæc quæ gẽmæ. Auctoritatem sane maiorẽ aliquibus de causis crystallina & murrhina habẽt. Ri= gidi potus utraq;. In succinis cãm ne deliciæ quidem ad huc excogitauerunt. Occasio est uanitas græcorũ diligen tiæ. Legentes modo æq; perpetiantur me de ortu eorum: cum hoc quoq; intersit uitæ scire posteros quicquid illi prodidere mirandũ. Phaetontis fulmine icti sorores fle tu mutatas in arbores populos lachrymis electrum om= nibus annis fundere iuxta eridanum amnem quem pa= dum uocamus. Et electrum appellatum: quoniam sol uo citatus sit clectros: plurimi poetæ dixere: primiq; ut ar= bitror: Eschylus: Philoxenus: Nicander: Euripides: Sa=

tyrus. Quod esse falsum Italiæ testimonio patet. Diligentiores eorum electridas insulas in mari adriatico eẽ dixerunt: ad quas dilaberetur padus. Qua appellatione nullas unq̃ ibi fuisse certum est. Nec uero ullas ibi appositas esse in quas quicq̃ cursu padi deuehi possit. Nam q Eschylus in hyberia hoc est in hispania eridanum esse dixit: eundemq; appellari Rhodanum. Euripides rursus & Apollonius in Hadriatico littore confluere: rhodanum & padum: faciliorem ueniam facit ignorati succini: in tanta orbis ignorantia. Modestiores: sed æque falsum prodidere in extremis hadriatici sinus rupibus inuijs arbores stare: quæ canis ortu hoc effunderent gummi. Theophrastus in liguria effodi dixit. Phaetontem in æthiopia ammonis obisse. Ob id delubrum ibi esse atq; oraculum. Electrumq; gigni. Philemon fossile esse: & in scythia erui duobus locis. Candidum atq; cærei coloris quod uocaretur electrum. In alio loco fuluum quod appellaretur sualternicum. Demostratus lyncurion id uocat: & fieri ex urina lyncum bestiarum. E maribus fuluum & igneum: e feminis lãguidius atq; candidum. Alij dixere langurium: & esse in italia bestias langurias. Zenothenis langas uocat easdem: & circa padum iis uitam affirmat. Sudines arborem quæ gignat in liguria. In eadem sententia & Metrodorus fuit. Sotacus credidit in britannia arboribus effluere: quas electridas uocauit. Pytheas gutonibus germaniæ gẽti accolis æstuarium mentonomon nomie ab oceano spatio stadiorum sexmilium. Ab hoc diei nauigatione insulam abesse abalum. Illo uere fluctibus aduehi: & esse concreti maris purgamẽtum. Incolas pro ligno ad ignẽ uti eo: proximisq; theutonis uendere. Huic & Timæus credidit: sed insulam basiliam uocauit Philemon nega=

uit flammã ab electro reddi·Nicias solis radiorũ succũ intelligi uoluit·Hos circa occasum credit uehemẽtiores in terrã actos pinguẽ sudorẽ in ea parte oceani relinque re:deinde æstatibus in germanorum littora eiici · Et in ægypto nasci simili modo & uocari sacal·Itẽ in india: gratiusq; thure esse indis·In syria quoq; fœminas uer= ticillos inde facere: & uocare harpaga:quia folia & paleas:uestiumq; fimbrias rapiat · Theophrastus ocea= no id exæstuante ad pyrrenei promontoriũ eiici·Quod & Xenocrates credidit:qui de iis nuperrime scripsit· Viuit adhuc Asa rubas:qui tradidit iuxta atlanticum mare esse lacũ cæphisida:quẽ mauri uocent electrũ· Hũc sole excalfactũ e limo dare electrũ fluitãs·Mnesias afri= cæ locum sycionem appellatũ:& crathin amnẽ in ocea num effluentẽ e lacu:in quo aues quas meleagridas & penelopas uocat uiuere·Ibi nasci ratione eadem qua su= pra dictum est de electride lacu·Theomenes dicit:iuxta syrtin magnã hortum hesperidũ esse: ex quo in stagnũ cadat·Collidi uero a uirginibus hesperidum·Ctesias in= dis flumen esse hipobarũ:quo uocabulo significetur oĩa uasa ferre bona:fluere a septẽtrione in exortũ oceanum iuxta montem siluestrẽ arboribus electrũ ferentibus·Ar bores eas aphytacoras uocari:qua appellatione signifi= cetur prædulcis suauitas·Mithridates in germaniæ lit= toribus esse insulam: uocariq; eã oserictã cædri genere siluosam:inde defluere in petras·Xenocrates non succi= num tantũ in italia:uerum etiã thieũ uocari : a scythis uero sacrium : quoniã & ibi nascatur· Alios putare in numidia gigni·Super omnes est Sophocles tragicus poe ta:quod equidẽ miror tãta grauitate cothurni:& præ= terea uitæ fama alias principe loco genitus athenis re= bus gestis exercitu ducto·Hic ultra indiã fieri dixit e la

chrymis meleagridum auium meleagrum deflentium. Quod & credidisse eum: uel sperasse alijs persuaderi posse quis non miretur? quãue pueritiã tam imperitam posse reperiri quæ auiũ ploratus annuos credat: lachrymasue tam grandesq;: auesq; e græcia ubi Meleager perijt ploratũ isse in indos? Quid ergo? Nõ multa æque fabulosa prodũt poetæ? Sed hoc ea in re quæ quottidie inuehatur: atq; abundet: & hoc mendaciũ coarguat serio quẽquã dixisse: summa hominũ contemptio est: & intolleranda mendaciorum impunitas.

De ortu & medicinis: & generibus: & luxuria succinorũ: & lyncurio: & medicinæ. Ca. iij.

Certum est gigni in insulis septẽtrionalis oceani: & a germanis appellari glessum: itaq; & a nostris unam insularũ ob id glessariam appellatam: Germanico Cæsare ibi classibus rem gerente austrauiã a barbaris dictam. Nascitur autẽ defluente medulla pinei generis arboribus: ut gummi in cerasis resina pineis erumpit humoris abundantia: densatur rigore uel tepore aut mari: cũ intumescens æstus rapuit ex insulis: certe in littora expellitur: ita uolubile ut pendere uideatur atq; considere in uado. Quod arboris succũ esse etiam prisci nostri: credidere ob id succinum appellantes. Pineæ autem arboris esse indicio est pineus in atritu odor: & q accensum tædæ modo ac nidore flagret. Affertur a germanis in pannoniã: mox per prouinciam. Inde ueneti primũ quos græci enetos uocant: rei famã fecere proximi pannoniæ id accipientes circa mare hadriaticũ. Pado uero ad nexa fabulæ uidetur causa: hodieq; transpadanarũ agrestibus fœminis: monilium uice succina gestantibus maxime decoris gratia. Sed & medicinæ: quando tonsillis creditur resistere: & fau-

tium uitiјs uario genere aquarum iuxta illos infestante guttura ac uicinas carnes· Centũ fere·M·passuum abest a carnunto littus pannoniæ: quo id germaniæ inuehitur percognitum nuper· Vidit enim eques romanus missus ad id comparandum a Iuliano curante gladiatorium munus Neronis principis· Qui hæc commertia & littora peragrauit: tãta copia inuecta: ut retia coercendis feris podium protegentia succinis nudarentur· Arma uero & libitina totusq; unius diei apparatus esset e succino· Maximum pondus is glebæ attulit·xiij· librarum·Nasci & in india certũ est· Archelaus qui regnauit in cappadocia illinc cortice inhærente tradit aduebi rude: polirique adipe suis lactentis inde coctũ: & liquidum primo destillare argumento sunt quædam intus transluceтia: ut formicæ: aut culices: lacertæq; quas adhæsisse musteo: non est dubium: & inclusas indurescenti· Genera eius plura· Candida odoris præstantissimi· Sed nec his: nec cæreis precium· Fuluis maior auctoritas· Ex iјs etiamnũ amplior translucentibus: præterq̃ si nimio ardore flagrent: imaginemq; igneam inesse: non ignem placet· Summa laus falernis a uini colore dictis molli fulgore perspicuis· Sunt & in quibus decocti mellis lenitas placeat· Verum hoc quoq; notum fieri oportet quocunq; modo tingui libeat: hædorum seuo & anchusæ radice· Quippe etiam conchylio inficiuntur· Cæterum attritu digitorum accepta ui caloris attrahunt in se paleas & folia arida: ut magnes lapis ferrum: Ramenta quoq; succini oleo addito flagrant dilucidius diutiusq; q̃ lini medulla· Taxatio in delitiјs tanta ut hominis quamuis parua effigies uiuorum hominum uigentiumque precia superet: prorsus ut castigatio una non sit satis·

In corinthijs æs placet auro argentoq; mixtũ : in cælatis ars & ingenia. Murrhinorũ & cryſtallinorũ diximus gratiam. Uniones q̃ capite circũferuntur : gemmæ digitis. In omnibus deniq; alijs uitijs oſtentatio: aut uſus placet. In ſuccinis deliciarũ tantũ conſcientia. Domitius Nero in cæteris uiæ ſuæ protentis capillos quoq; coniugis ſuæ. Poppeæ in hoc nomẽ adoptauerat quodã etiam carmine ſuccinos appellando. Et quoniã nullis uitijs deſunt precioſa nomina ex eo tertius hic quidem colos cœpit expeti a matronis. Uſus tamen ſuccinorũ inuenitur aliquis in medicina: ſed non ob hoc fœminis placet. Infantibus alligari amuleti ratione prodeſt. Calliſtratus & cuicunq; ætati contra lymphationes prodeſſe tradit. Et urinæ difficultatibus potũ: alligatũq;. Hic & differẽtiam nouã attulit appellando chryſoleſtrum quaſi coloris aurei: & matutino grauiſſimi aſpectus. Rapaciſſimũ igniũ : & ſi iuxta fuerint celerrime ardeſcens. Hoc collo alligatũ: mederi febribus & morbis. Tritum cum melle ac roſaceo aurium uitijs. Et ſi cũ melle attico conteratur: oculorum quoq; obſcuritatibus Stomachi etiam uitijs uel per ſe farina eius ſumpta: uel cum maſtice ex aqua pota. Succina etiam gemmis quæ ſunt tranſlucide: adulterandi magnum habent locũ: maxime amethyſtis : cum omni ut diximus colore tingantur. De lyncurio proxime dici cogit auctorũ pertinacia. Quippe etiã ſi non electrum id eſſet lyncurium tamen gemmam eſſe contendunt. Fieri autem ex urina quidem lyncis. Sed egeſtam terra protinus beſtia operiente eam : quoniam inuideat hominum uſui. Eſſe autẽ qualẽ in igneis ſuccinis colorem: ſcalpiq;. Nec folia tantũ: aut ſtramenta ad ſe rapere: ſed æris etiam ac ferri laminas: quod Diocles quidem & Theophraſtus credidit. Ego

falsum id totum arbitror. Nec uisam in æuo nostro gem
mam ullam ea appellatione. Et quod de medicina si=
mul proditur calculos uesicæ eo poto elidi: & morbo re
gio occurri: si ex uino bibatur: aut si portetur. Et tamen
nunc gemmarũ confessa dicemus a laudatissimis orsi.
Nec uero id solum agemus: sed ad maiorem utilitatem
uitæ obiter coarguetur magorum infanda uanitas: quã=
do illi uel plurima prodidere de gemmis medicinæ ex
ijs species blando prodigio transgressi.

De adamantis generibus: & medicinis: &
margaritis. Ca. iiij.

m Aximum in rebus humanis non solum inter
gemmas precium habet adamas: diu non nisi
regibus: & ijs admodum paucis cognitus:
unus modo in metallis repertus: per q̃ raro comes auri:
nec nisi in auro nasci uidebatur. Veteres eum in æthio=
pum tantum metallis inueniri existimauere inter delu=
brum Mercurij atq; insulam meroen dixeruntq; nõ am
pliorem cucumeris semine aut colore dissimilem inue=
niri. Nunc genera eius sex noscuntur. Indici nõ in auro
nascentis: sed quadam crystalli cognatione. Siquidem
& colore translucido non differt. Et laterum sexangu
lo leuore turbinatus in mucronem: aut duabus contra=
rijs partibus: quo magis miremur: ut si duo turbines la=
tissimis suis partibus iungantur magnitudine uero
etiam auellani nuclei. Similis est huic quidem arabicus
minor tantum. Similiter & nascens cæteris pallor gen
tis & in auro non nisi excellentissimo natalis. Incudi= Adamantis duritia
bus hi deprehenduntur: ita respuentes ictum: ut ferrum
utrinq; dissultet: incudesq; etiam ipsæ dissiliant. Quip
pe duritia inenarrabilis est: simulq; ignium uictrix na=
tura: & nunq̃ incalescens. Vnde & nomen indomita

uis græca interpretatione accepit. Vnum ex ijs uocant cenchron: quod est mili magnitudine. Alterum macedonicum in philippico auro repertum: & hic est cucumi semine par. Post hos cyprius uocatur in cypro repertus uergens in æreum colorem. Sed in medicina ut dicemus efficacissimus. Post hūc est siderites ferrei splēdoris: pondere ante cæteros: sed natura dissimilis. Nam & ictibus frangitur: & alio adamante perforari potest. Quod & cyprio euenit. Breuiterq; ut degeneres nominis tantum auctoritatem habent. Idq; quod totis uoluminibus his docere et mandare conati sumus de discordia rerū cōcordiaq;: quā antipathiā ac simpathiā appellauere græci non aliter clarius intelligi potest. Siquidem illa inuicta uis duarum uiolentissimæ naturæ rerum ferri ignisq; cōtemptrix hircino rumpitur sanguine: ac ne aliter q̄ recenti calidoq; macerata: & sic quoq; multis ictibus: tunc etiam præterq̄ eximias incudes malleosq; ferreos frangens. Cuius hoc ingenio inuentum? Quoue casu repertum? Aut quæ fuit coniectura experiendi rem immēsi secreti: & in fœdissimo animalium omnium profecto numeris talis inuentio hominis est. Nec querenda in ulla parte naturæ ratio: sed uoluntas. Et cum fœliciter rumpere contingit: in tam paruas frangit crustas: ut cerni uix possint. Expetuntur a scalptoribus: ferroq; includuntur: nullā non duriciam ex facili cauantes. Adamas dissidet cum magnete lapide in tantū: ut iuxta positus ferrū non patiatur abstrahi: aut si admotus magnes apprehenderit: rapiat: atq; auferat. Adamas & uenena irrita facit: & lymphatiōes abigit: metusq; natos expellit a mēte: ob id quidā eunachitē uocauere. Metrodorus Scepsius: i eadē germania in baltia insula nasci in qua & succinum quod

Antipathia
Sympathia

equidem legerim: solus dicit: & præfert arabicis. Quod falsum esse quis dubitet? Proximum apud nos īdicis arabicisq; margaritis precium est: de quibus in nouo diximus uolumine inter res marinas.

De smaragdi generibus: & gemmis uiridibus: & translucidis. Ca. v.

tErtia auctoritas smaragdis perhibetur pluribus de causis: nullius coloris aspectus iucundior est. Nam herbas quoq; uirentes frondesq; despectamus. Smaragdos uero tanto libentius. quoniā nihil omnino uiridius comparatum illis uiret. Præterea soli gēmarum contuitu oculos implent: nec satiant. Qui & ab intentione alia obscurata aspectu smaragdi recreatur acies. Scalpentibusq; gemmas non alia gratior oculorum refectio est: ita uiridi lenitate lassitudinem mulcent. Præterea longinquo amplificantur uisu: inficiētes circa se repercussum aera non sole mutati: non umbra: non lucernis: semperq; sensim radiantes: & uisum admittentes: ad crassitudinem sui facilitate translucida. Quod etiam in aquis non fit. Iidem plerunq; & cōcaui ut uisum colligant. Quapropter decreto hominum iis parcitur scalpi uetitis. Quanquam scythicorum ægyptiorūq; tanta duricies est: ut nequeant uulnerari. Quorum uero corpus extensum est: eadem qua specula ratione supini imagines rerum reddunt. Nero princeps gladiatorum pugnas spectabat smaragdo. Genera eorum duodecimi nobilissimi scythici ab ea' gente in qua reperiūtur: appellati. Nullis maior austeritas: nec minus uitij. Et quātū smaragdi a gēmis distāt: tātū scythici a cæteris smaragdis. Proximā laudem habent sicut & sedē bactriani: quos in cōmissuris saxorū colligere dicuntur

etesiis flantibus. Tunc enim tellure internitent: quia iis uentis maxime arenæ mouētur. Sed hos minores multo scythicis esse tradunt. Tertium locum ægyptij habēt qui eruuntur circa copton oppidum thebaidis in collibus & cautibus. Reliqua genera in metallis ærarijs inueniuntur. Quapropter principatum ex iis ægyptij optinent: dosq; eorum & ut in colore liquido nec diluto: uerum ex humido pinguiq; quacq; respiciatur imitante translucidum mare: pariterq; translucet & nitet: hoc ē colorem expellit. & aciem recipit. Ferunt & in ea insula tumulo reguli Hermiæ iuxta cetariasmarmoreo leoni fuisse inditos oculos ex smaragdis ita radiātibus etiā in gurgitem: ut territi instrumenta refugerent thinni: diu mirantibus nouitatem piscatoribus donec mutauere oculis gemmas. Sed & uitia demonstrari oportet reperta. Sunt quidem omnium eadem. Quædam tamē nationū peculiaria: sicut in homine. Ergo cyprij uarie glauci: magisq; ac minus in eodem smaragdo alijs partibus tenoremillum; scyticæ austeritatis non semper custodiūt Ad hoc quibusdam intercurrit umbra surdusq; fit colos qui improbatur: etiam dilutior. Hincq; genera distiguūtur. Et sunt aliqui obscuri: quos uocant cæcos. Alij densi nec e liquido translucidi. Quidam uaria nubecula improbati. Aliud est hoc quam umbra: de qua diximus. Nubecula enim albicantis est uitium cum uiridis non pertransit aspectum: sed aut intus occurrit: aut excipit in fine uisum candor. Hæc coloris uitia: ista corporis capillamentum sal: plumbago. Ab iis æthiopici laudātur a copto dierum trium itinere ut auctor est Iuba: acriter uirides: sed non facile puri aut concolores. Democritus ī hoc genere posuit hermineos & persicos. Illos extumescentes pinguiter: persicos uero nō translucidos: sed iucūdi te

noris uiſum implere quem non admittant. Felium: pan=
therarumq; oculis ſimiles. Nanq; & illos radiare nec
perſpici. Eoſdem in ſole hebetari: umbris refulgere: &
longius quam cæteros nitere. Omnium horum etiamnuꝫ
uitium ꝙ fellis colorem: aut aeris habent. In ſole diluci
di quidem ac liquidi: ſed non uirides. Hæc uitia & atti=
cis maxime ſentiuntur in argentarijs metallis repertis ĩ
loco qui thoricos uocatur: ſemper minus pingues & e
longinquo ſpecioſiores. Frequens & ijs plumbago: hoc
eſt ut in ſole plumbei uideantur. Illudq; peculiare: ꝙ q=
dam ex ijs ſeneſcunt: paulatim uiriditate euanida: &
ſole læduntur. Poſt hos medici plurimum uiriditatis ha
bent interdum & e ſaphyro. Ii ſunt fluctuoſi: & reruꝫ
imagines complexi: ut uerbigratia papauerum aut aui=
um pinnarum uel catulorum: aut ſimilium. Qui nõ om=
nino uirides naſcuntur: uino & oleo meliores fiũt. Ne=
q; eſt aliorum magnitudo amplior. Carchedonij neſcio
an in totum exoleuerint: poſtq̃ metalla æris ibi defece=
runt: & ſemper tamen uiliſſimi fuere minimiq;. Iidem
fragiles ſed colore incerti & uirentium in caudis pauo=
num columbarumq; collo plumis ſimiles: ad inclinatio=
nem magis aut minus lucidi. Venoſi quidem: ſquammo=
ſiq;. Peculiare erat in his uitium ſarcion appellatuꝫ. Hoc
eſt quædam gemmæ caro. Mox iuxta carchedoneꝫ in qua
legebatur: ſmaragdides uocatus eſt. Iuba eſt auctor ſma=
ragdum quem cholan uocant: in arabia ædificiorum or=
namentis includi. Et lapidem quem alabaſtritẽ ægyptij
uocant. Complures uero e proximo laconicos in taygeto
monte erui medicis ſimiles: & alios in ſicilia. Inſeritur
ſmaragdis & quæ uocatur tanos: e perſis ueniens gem=
ma ingrate uiridis: atq; intus ſordida. Item chalcoſma=
ragdos e cypro turbida æreis uenis. Theophraſtus tradit

Smaragdi mira magnitudo,

ægyptiorum commentarijs reperiri: regi eoruȝ a rege ba
bylonio miſſum ſmaragdum munere·iiij·cubitorum lon
gitudine & trium latitudine· Et fuiſſe apud eos in Io=
uis delubro obeliſcum e quattuor ſmaragdis·xl·cubitorũ
longitudine· Latitudine uero in una pte quattuor: & in
altera pte duorum·Se autem ſcribente eſſe in tyro Her=
culis templo ſtãtem Pilam e ſmaragdo: niſi potius pſeu
do ſmaragdus ſit·Nam & hoc genus repiri: & ĩ cypro
inuentum ex dimidia pte ſmaragdum: ex dimidia iaſpi=
dem: nondum humore in totum tranſfigurato· Appion
cognominatus Pliſtonices: pauloante ſcriptum reliquit·
eſſe: etiamnum in labyrintho ægypti coloſſeum Serapin
e ſmaragdo nouem cubitorum·Eandem multis naturam
aut certe ſimilem habere berylli uidentur: in india origi
nem habentes: raro alibi repti· Poliuntur omnes ſexan=
gula figura artificum ingenijs: quoniaȝ hebeſcunt: ni co
lor ſurdus repercuſſu angulorum excitetur· Aliter enim
politi non habent fulgorem eundem· Probatiſſimi ſunt
ex ijs qui uiriditateȝ puri maris imitantur· Proximi quĩ
uocantur chryſoberylli: & ſunt paulo pallidiores: ſed
in aureum colorem exeunte fulgore·Vicinum genus hu=
ic eſt pallidius: & a quibuſdam ꝓprij generis exiſtima
tur uocaturq; chryſopraſus· Quarto loco numerantũr
hyacinthizontes·Quinto quos heroides uocant·Poſt eos
autem cærini· Ac deinde oleagini: hoc eſt colore olei·Po=
ſtremi chryſtallis fere ſimiles·Hi capillamenta habent:
ſordeſq;: alioquin euanidi: quæ ſunt omnium uitia·Indi
mire gaudent longitudine eorum ſoloſq; gemmarum eẽ
prædicant: qui carere auro malint: & ob id perforatos
elephantorum ſetis religant·Et alios conuenit non opor
tere perforari: quorum ſit abſoluta bonitas umbilicis
ſtatim ex auro capita comprehendentibus·Ideoq; cylin

dros ex iis facere malunt q̃ gemmas: quoniã est summa commendatio in longitudine. Quidam & angulosos putant statim nasci: & perforatos gratiores fieri medulla candoris exempta: additoq; auro repercussa aut omnino castigata causa perspicuitatis ad crassitudinem. Vitia præter iam dicta eadem fere quæ in smaragdis & pterygia. In nostro orbe aliquando circa pontum inueniri putantur. Indi & alias quidem gemmas crystallo inuento adulterare repperierunt: sed præcipue beryllos minio.

De opali generibus: & uitiis: & experimentis: & uariis gemmis. Ca. vi.

p Lurimũ ab iis differunt opali: smaragdis tantum cedẽtes. India solum & horũ est mater. Atq; ideo eis pciosissimam gloriã compositores gẽmarum & maxime inenarrabilem difficultatem dederũt. Est enim in iis carbũculi tenuior ignis. Est amethysti fulgens purpura. Est smaragdi uirẽs mare: & cũcta pariter incredibili mixtura lucẽtia. Alii summo fulgoris augumẽto colores pigmẽtorũ æquauere. Alii sulphuris ardẽtẽ flãmã: aut etiam ignis oleo accẽsi. Magnitudo nucem auellanam æquat: insigni apud nos historia. Siquidem extat hodieq; huius generis gẽma: pp q̃ ab Antonio pscriptus Nonius senator est filius Strumæ Nonii eius: quem Catullus poeta in sella curulli uisũ indigne tulit. Auusq; Seruilii Noniani quem consulem uidimus. Ille q; pscriptus fugiens hunc e fortunis suis omnibus annulum abstulit secum. Quem certum est sestertiis. xx. milibus æstimatum. Sed mira Antonii feritas atq; luxuria pp gemmam pscribentis. Nec minor Nonii contumacia proscriptionem suam amantis cum etiam feræ abrosas partes corporis relinquant bestiæ pp quas se pericli=

rari sciant. Vitia opali: si color in flore herbæ quæ uocatur heliotropium exeat: aut crystallum aut grandinē. Si sal interueniat aut scabricia: aut cuncta oculis occursantia: nullosq; magis india similitudine indiscreta uitro adulterat. Experimentum in sole tantum. Falsis eniꝫ contra radios libratis digito a police: unus atq; idē trāslucet colos in se consumptus. Veri fulgor subinde uariat: & plus huc illucq; spargit: & fulgor lucis in digitos funditur. Hanc gemmam propter eximiam gratiam pleriq; appellauere pæderota. Sunt & qui priuatum eius genus faciunt: sangenonq; ab indis uocari dicunt. Traduntur nasci & in ægypto & in arabia: & uilissimi in ponto. Item in galatia ac thaso & cypro quippe opali gratiam habet. Sed mollius nitet: raro non scaber. Sūma coloris ex aere & purpura constat. Viriditas smaragdi deest. Constatq; melior ille color: cuius fulgor uini colore fuscatur: q̄ qui diluitur aqua. Hactenus de principatu conuenit mulierum maxime senatuscon. Minus certa sunt de quibus & uiri iudicant. Singulorum enim libido singulis precia facit: & præcipue regum. Claudius Cæsar smaragdos iduebat & sardonycas. Primus autem romanorum sardonyce usus est prior. Africanus: ut tradit Demostrathus. Et inde romanis hanc gemmaꝫ fuisse celeberrimam. Quamobrem proximum ei dabimus locum. Sardonices olim ut ex nomine ipso apparet intelligebantur candore in sarda: hoc est uelut carnibus ungue hominis imposito & utroq; translucido. Talesq; eē indicas tradunt Ismenias. Demostrathus: zenothemis: Sotacus. Hi quidem duo reliquas omnes quæ tralucerant cæcas appellantes: quæ nunc nomen abstulere. Nullo sardarum uestigio arabicæ sunt cœperuntq; pluribus hæ gēmæ coloribus intelligi: radice nigra: aut cæruleum imi=

tante:& unguem: creditum enim candido pingi. Nec si
ne quadam spe purpuræ candore in minium transeunte:
Has indis non habitas in honore zenothemis scribit tan
tæ alias magnitudinis: ut inde capulos factitarent. Et=
enim constat ibi torrentibus detegi. Et placuisse in no=
stro orbe initio quoniam sole prope gemmarum scalptæ
ceram non auferrent. Persuasimus deinde & indis ut
ipsi quoq; ijs gauderent. Vtiturq; perforatis utiq; uul=
gus tantum in collo. Et hoc est nunc indicarum argumē=
tum. Arabicæ excellunt candore circuli prælucido atq; n̄
gracili: neq; in recessu gemmæ aut in deiectu renidente:
sed in ipsis umbonibus nitente. Præterea substrato niger
rimi coloris. Et hoc in indicis cæreum: aut corneum inue
nitur: etiam circuli albi: quædam in ijs cælestis arquus
anhelatio est. Superficies uero locustarum maris crustis
rubentior. Iam melleæ aut fæculentæ (hoc enim nomen
est uitio) improbantur: & si zona alba fundat se: nō col
ligat. Simili modo si ex alio colore i se admittat aliquid
enormiter. Nihil eniʒ in sua sede alieno interpellari pla=
cet. Sunt & armeniacæ ut cæteræ improbandæ: sed pal
lida zona. Exponenda est & onycis ipsius natura pro=
pter nominis societatem hoc in gemmam transilit: & a
lapide ex carmania. Sudines dicit in gemma esse cando=
rem unguis humani similitudine. Item chrysolithi colo
rem & sarde & iaspidis zenothemis indicam onycem
plures habere uarietates: igneam: nigram corneam: cingē
tibus candidis uenis oculi modo interuenientibus: quarū
dam oculis obliquis uenis. Sotacus & arabicam onycem
tradit. Sed eam a cæteris distare ꝙ indica igniculos ha=
beat albis cingentibus zonis singulis pluribusue: aliter q̄
in sardonyce indica. Illic enim momentum esse: hic circu
lum. Arabicas onycas nigras inueniri candidis zonis: Sa=

tyrus carnosas esse indicas: parte carbunculi: parte chrysolithi & amethysti. Totumque id genus abdicat. Veram autem onycem plurimas uariasque cum lacteis zonis habere uenas omnium in transitu colore inenarrabili: & in unum redeunte concentum suauitate grata. Nec sardae natura differenda est diuiduae ex eodem nomine. Quapropter omnium obiter gemmarum ardentium natura indicanda.

De generibus carbunculorum: & uitijs & experimentis: & gemmis ardentibus. Ca. vij.

P Rincipatum habent carbunculi a similitudine ignium appellati: cum ipsi non sentiant ignes ob id a quibusdam apyrustae uocati. Horum genera: indici & garamantici: quos & carchedonios uocauere: propter opulentiam carthaginis magnae. Adijciunt aethiopicos & alabandicos in orthosia cariae nascentes. Sed qui perficiantur Alabandes. Praeterea in omni genere masculi appellantur acriores: at foeminae languidius refulgentes. In masculis quoque obseruant liquidioris alios flammae: nigrioris alios: & quosdam lucidius: ac magis caeteris in sole flagrantes. Optimos uero amethisti zontas: hoc est quorum extremus igniculus in amethisti uiolam exeat. Proximos illis quos uocant syrtitas pinnato fulgore radiantes. Inueniri autem ubicunque: maxime solis repercussu. Satyrus indicos non esse claros dicit: ac plerunque sordidos: ac semper fulgoris retorridi. Aethiopicos pingues: lucemque non emittentes: sed conuoluto igne flagrare. Callistratus fulgorem carbunculi debere candidum esse posuit extremo uisu nubilantem: & si ita

attollatur: exardescentem: ob id a plerisq; hunc carbunculum candidum uocari. Qui languidius & liuidius ex indicis luceant lithizontas appellari. Carchedonios multo minores esse: Indicos etiam minus sextari unius mensura cauari. Archelaus carchedonios nigrioris aspectus esse: sed igne uel sole & inclinatione acrius quam caeteros excitari. Eosdem umbrante tecto purpureos uideri. Sub caelo flammeos. Contra radios solis & scintillare. Caeras signantibus ijs liquescere quamuis in opaco. Multi indicos carchedonis candidiores esse. & e diuerso inclinatione hebetari scripsere. Etiamnum in carchedonijs maribus stellas intus ardere. Foeminas uniuersum fulgorem fundere extra se. Alabandicos caeteris nigriores esse scabrosq;. Nascuntur & in thracia coloris eiusdem ignem minime sentientes. Theophrastus auctor est & in orchomeno archadiae inueniri & in chio. Illos nigriores: ex quibus & specula fieri. Esse & troezenios uarios interuenientibus maculis albis. Item corynthios ex pallidiore candidos Massilia quoq; importari. Bocchus & Vlyxippone scripsit magno labore ob argillam sole adustis saltibus. Nec est aliud difficilius: quam discernere haec genera: tanta est in ijs occasio artis: subditis per quae translucere cogantur. Aiunt ab aethiopibus hebetiores in aceto maceratos quattuordecim diebus nitescere: totidem mensibus durante fulgore. Adulterantur uitro simillimae. Sed cote deprehenduntur: sicut aliae gemmae factitiae. Mollior enim materia & fragilis & centrosa scobe deprehenduntur & pondere: quod minus est uitreis: aliquando & pustulis argenti modo relucentibus. Est

& anthracitis appellata.in thesprotia fossilis:carboni bus similis.Falsum arbitror: quod & in lyguria nasci tradiderunt:nisi forte tunc nascebantur. Esse in iis & præcincti candida uena traduntur:harumq; igneus color ut superiorum est. Peculiare quidem q iactatæ in ignem uelut intermotu extinguuntur. Contra aquis perfusæ exardescunt. Cognata est huic sandastros:quam aliqui garamatiten uocant nascitur in india loco eiusdem nominis. Gignitur & in arabia ad meridiem uersa. Commẽdatio summa q uelut in translucido stellantes intus fulgent auræ guttæ:semper in corpore: nunquam in cutæ. Accedit religio narrata a syderum cognatione ab inspectoribus:quoniam fere stellarum hyadum & numero & dispositione stellantur. Ob hoc a chaldæis in cærimoniis habitæ & hic mares austeritas distinguit quodam uigore apposita tingens. Indicæ quidem etiam hebetare uisus dicuntur. Blandior fœminis flamma:alliciens magis quam accendens:Sunt qui præferant arabicas indicis. Fumidoq; chrysolito illas similes dicũt. Ismenias uero negat polliri sandastros propter teneritatem. & ob id magno errore sunt:qui sandareson uocant. Inter omnes constat:quantum numero stellarum accedat: tantũ & precio accedere. Affert errorem aliquando similitudo nominis. Sandaser quod Nicanor sandaserion uocauit:alii sandaseron. Quidam uero hanc sandastron: illã sandareson:in india nascentem illam quoq; & loci nomen custodiẽtem. Mali colore aut olei uiridis: omnibus improbatam. Ex eodem genere ardẽtium lichnites appellata a lucernarum accẽsarum pcipua gratia. Nascitur circa orthosiam totaq; caria ac uicinis locis. Sed pbatissima in indis. Quam quidam remissiorem carbunculum esse dixerunt. Secũda bonitate similis ẽ Ionis appellata

a prælatis floribus· Et alias inuenio differentias· Vnam quæ purpura radiet· Alteram quæ cocco: a sole excalfactas: aut digitorum attritu: paleas & chartarũ fila ad se rapere· Hoc idẽ & carchedonius facere dicitur: quãq̃ multo uilior prædictis· Nascitur apud nasamonas in montibus: ut incolæ putant: imbre diuino· Inuenitur ad repercussum lunæ: maxime plenæ· Carthaginẽ quondam deportabatur· Archelaus & in ægypto circa thebas nasci tradidit: fragiles: uenosas: morienti carboni similes· Potoria uasa & ex hoc lapide & ex lychnite factitata inuenio· Omnia autem hæc genera scalpturæ cõtumaciter resistunt: partemq; ceræ in signo tenent· E diuerso ad hæc sarda utilissima: quæ nomen cum sardonyce communicauit· Ipsa gemma uulgaris: & primũ sardibus reperta· Sed laudatissima circa babyloniam cũ lapidicinæ quædam aperirentur: hærens in saxi corde· Hocq; modo metallum apud persas defecisse traditur· Sed inueniuntur compluribus alijs locis: sicut in epiphyra & asso in india trium generum rubrum: & quod demium uocant a pinguedine: tertium quod argenteis bracteis sublinitur· Indicæ prelucẽtes crassiores sunt arabicæ· Inueniuntur & circa leucada epiri: & circa ægyptum quæ bractea aurea sublinuntur· Et in his autem mares excitatius fulgent· Fœminæ pinguiores sunt· & crassius nitent· Nec fuit alia gemma apud antiquos usu frequentior· Hac certe apud Menandrum & philemonem fabulæ superbiunt· Nec ullæ translucenti tardius suffuso humore hebetantur: oleoq; magis q̃ alio liquore· Damnantur ex ijs melleæ & ualidius testaceæ·

De generibus topatij & calaide: & de gemmis uiridibus non translucentibus· Ca· viij·

e Gregia etiamnum topatio gloria est: suo uirenti genere: & cum reperta est prælatæ omnibus. Id accidit in arabiæ insula: quæ chytis uocatur. In qua troglodytæ prædones: cum diutius fame & tẽpestate pressi herbas radicesq; effoderent: eruerunt topation. Hæc Archelai sententia est. Iuba topation insulam in rubro mari a continente stadijs. ccc. abesse tradit: nebulosam: & ideo quesitã sæpe a nauigantibus: ex ea causa nomẽ accepisse. Topazin enim. Troglodytarum lingua significationẽ habere quærendi. Ex hac primũ importatam Berenicæ reginæ: quæ fuit mater sequentis Ptolemæi a Philemone præfecto regis: ac mire placuisse: & inde factam statuam Arsinoe Ptolemæi Philadelphi uxori quattuor cubitorũ sacratã in delubro quod aureum cognominabatur. Recentissimi auctores & circa thebaidis oppidum alabastre nasci dicũt. Et duo eius genera faciunt prasoidem: atq; chrysopteron similem chrysoprasio: eius enim tota similitudo ad succum porri dirigitur. Est autẽ amplissima gemmarũ. Eadem sola nobiliũ limam sentit. Cæteræ saxo & cotæ poliuntur. Hæc & usu atteritur. Comitatur eã similitudine proprior: q̃ auctoritate callais uiride pallẽs. Nascitur post auersa indiæ apud incolas caucasi montis phicaros ac asdathas amplitudine conspicua: sed fistulosa ac sordium plena. Sincærior multo præstantiorq; in germania. Vtrobiq; autem in rupibus inuijs & gelidis: oculi figura extuberans: leuiterq; adhærens: nec ut annata petris: sed ut apposita. Quapropter scãdere ad eam pigritia pedum equestres populos tædet: simul & periculũ terret. Ergo euntes e longinquo incessunt: & cum toto musco excutiunt. Hoc uectigal hocq; gestamẽ diutius in ceruice & digitis gratissimum norunt.

Is census: hæc gloria a pueritia deiectorum numerum prædicantium. In quo uaria fortuna. Quidam ictu primo cepere præclaras. Multi in secundo nullas. Et quidem callaides tali sectura formantur: alias fragiles. Optimus color smaragdi ut tamen apparet ex alieno est q placeant. Inclusæ decorantur auro. Aurumq; nullæ magis decent. Quæ sunt earum pulchriores: oleo: unguento: & etiam mero colorem deperdunt. Viliores constantius repræsentant: neq; est mutabilior alia aut mendacior uitri. Sunt qui in arabia inueniri eas dicunt in nidis auium quas melancoryphos uocant. Viridantiũ & alia plura sunt genera. Vilioriq; est turbæ prasius. Cuius alterum genus sanguineis punctis abhorret. Tertium uirgulis tribus distinctum est candidum. Præfertur his Chrysoprasius porri succum & ipsa referente: sed & paulum declinans a topatio in aurum. Huic & amplitudo ea est: ut cimbia etiã ex ea fiant. Cylindri quidem celerrime. India has generat & Nilion fulgoris si ante habeas breuis: & cum intueare fallacis. Sudines uero dicit & in syuero atticæ flumine nasci. Est autem color fumidæ topatij: aut aliquando melleæ. Iuba in æthiopia gigni tradit: & in littoribus amnis quem Nilium uocauimus: & inde nomen trahere. Non translucet molochites spissius uirens: a colore maluæ nomine accepto: reddendis laudata signis: & infantium custodia quadam innato contra periculosa ipsorum medicamine. Viret: & sæpe translucet iaspis: etiam si uictus a multis antiquitatis tamen gloriã retinens. Plurimæ ferunt eã gentes smaragdo similem indicæ. Cyprij dicunt glaucũ pinguemq;. Persæ aeri similem ob id uocatur aerizusa talis. Et iaspis est cærulea circa thermodoontem amnem. In phry

gia purpurea. In cappadocia ex purpurea cærulea: atq; non refulgens. Thracia indicæ similẽ mittit. Chalcidia turbidã. Sed minus refert nationes q̃ bonitates distinguere. Optima ergo quæ purpuræ quicq̃ habet: secunda quæ rosæ: tertia quæ smaragdi. Singulis autẽ græci nomina ex argumento dedere. Quarta apud eos uocatur boria cælo autũnali matutino similis: & hæc erit illa: quæ uocatur aerizusa. Similis est & sardæ: imitata & uiolas. Non minus multæ species reliquæ: sed omnes in uitio: cæruleæ aut crystallo similes: aut myxis. Itẽ terebynthizusa in proprio uti arbitror cognomine: uelut e multis eiusdem generis cõposita gemmis. Quãobrẽ præstantiores funda clauduntur: idest patentes nec præter q̃ margines auro amplectẽte. Vitiũ est & breuis in iis nitor & longe splendens: & sal: & omnia quæ in cæteris. Et nitro adulterantur: quod manifestũ fit: cum extra fulgorem spargunt: atq; non in se continent: nec in diuersa quæ sphragidas uocant. Publico gemmarũ dominio in iis tantũ dato: quoniam optime signent.

De Iaspidum generibus. Ca. ix.

Totus uero oriens pro amuletis traditur gestare eã: quæ ex iis smaragdo similis est: e petra per transuersum linea alba præcingitur: & grammatias uocatur. Quæ pluribus polygrammos. Libet obiter uanitatẽ magicã hic quoq; coarguere: quoniam hanc concionãtibus utilẽ esse prodiderũt. Est & onychipuncta. quæ iasponyx uocatur: & nubẽ cõplexa: & niues imitata: quæ stellata rutilis punctis est: & salimegarico similis: & ueluti fumo infecta: quæ capnias uocatur. Magnitudinẽ iaspidis. xi. unciarum uidimus: formatãq; inde effigiẽ Neronis thoracatã. Reddetur & per se cyaneo gratia accõmodato pauloante ia.

ſpidis nomine:colore cæruleo. Optima ſcythica:dein cy
pria:poſtremo ægyptia. Adulteratur maxime tinctura:
idq; in gloria regis ægyptij adſcribitur:qui primus eam
tinxit. Diuiditur autem hæc in mares fœminaſq;. Ineſt
aliquando & aureus puluis non qualis in ſapphirinis
Sapphirus enim & aureis punctis collucet. Ceruleæ &
ſapphiri raroq; cum purpura. Optime apud medos:nuſ
q̃ tamen perlucidæ. Præterea inutiles ſcalpturæ interue
nientibus cryſtallinis centris. Q uæ uero ſunt ex ijs cya
nei coloris:mares exiſtimantur. Alius ex hoc ordo pur=
pureis dabitur:& ab his diſcedẽtibus. Principatũ ame
thyſti indicæ tenẽt. Sed in arabia ex ea quoq; parte quæ
finitima ſyriæ petræa uocatur:& in armenia minore:
& in ægypto:& in galatia reperiuntur. Sordidiſſimæ
autem atq; uiliſſime in tharſo & cypro. Cauſam nomi
nis afferunt ꝙ uſq; ad uini colorem accedens: priuſq̃ eũ
deguſtet:in uiolam deſinit. Fulgorq; quidem in illa pur
puræ non ex toto igneus:ſed in uini colorem deficiens.
Perlucent autem omnes uiolaceo colore:ſcalpturis faci
les. Indicæ abſolutum purpuræ colorem habent. Ad hãc
q; tingentium officinæ dirigunt uota. Fundit autem eũ
aſpectu leniter blandũ:neq; in oculos carbunculi uibrat.
Alterum earum genus deſcendit ad hyacinthos. Hunc co
lorem indi ſacon uocant:talemq; gemmam ſacodion. Di
lutior uero ex eodem ſapinos uocatur. Eadem & para=
nites in contermino gentis arabiæ. Q uartum genus co=
lorem uini habet. Q uintum ad uiciniam cryſtalli deſcẽ
dit albicãte purpuræ deiectu. Hoc & minime probatur
quando præcellens debet eſſe in ſuſpectu uelut ex carbũ=
culo refulgens quidam in purpura leuiter roſeus nitor.
Tales aliqui malunt pædoratas uocari. Alij anterotas.
Multi Veneris gemmam:quod maxime uidetur decere:

& specie & colore extremo gemmæ. Magorum uanitas resistere ebrietati eas promittit: & inde appellatas Et præterea si lunæ nomen ac solis scribatur in iis: atq; ita suspendãtur collo e capillis cynocephali uel plumis hirundinis: resistere ueneficiis. Iam uero quoquomodo adesse reges adituris. Grandinẽ auertere quoq; ac similia prospere & locustas: præcatione addita: quam demonstrant. Nam e smaragdis quoq; similia promisere: si aquilæ scalperentur: aut scarabei. Quæ quidem scripsisse eos non sine contemptu & irrisu generis humani arbitror. Multum ab ea distat hyacinthos: tamẽ e uicino descendens. Differentia hæc q̃ ille emicans in amethysto fulgor uiolaceus dilutus est in hyacintho. Primo quoq; aspectu gratus: euanescit anteq̃ saciet: adeoq; non implet oculos: ut pene non attingat: marcescens celerius nominis sui flore. Hyacinthos æthiopia mittit et chrysolitos: aureo colore translucentes. Preferuntur iis indicæ. Et si uariæ non sint: bactrianæ. Deterrimæ autẽ arabicæ: quoniam turbidæ sunt & uariæ: & fulgoris interpellati nubilo macularũ: etiam quæ lympidis contigere: ueluti scobe sua refertæ. Optimæ uero sunt: quæ in collatione aurum albicare quadam argenti facie cogunt. Funda includuntur perspicuæ. Cæteris subiicitur aurichalcum. Tametsi iam expertes gemmarum usu appellantur aliqui & chryselectri in colorem electri declinãtes: matutinus aspectus iucundior. Ponticas deprehendit leuitas. Quædã in iis duræ sunt ruffæq;: quædã molles & sordidæ. Boccus auctor est & in hispania repertas: quo in loco crystallũ dicit ad libramẽtũ aquæ puteis defossis inde erutã. Et chrysoliton. xii. pondo a se uisam. Fiunt & leucochrysæ: interueniente candida uena. Sunt in hoc genere capniæ. Sunt & uitreis si=

miles:ueluti croco refulgẽtes·Vitreæ uero ut uiſu diſcer-
ni non poſſint·Tactus aũt dephẽdit tepedior in uitreis·
In eodem genere ſunt melichryſi:ueluti p aurũ ſincæro
melle traſlucẽte:quas idia mittit:q̃q̃ ad iniuriã fragiles
Eadẽ & xiſtion parit plebeiã ibi gẽmã·Cãdidarũ dux
ẽ pædoros:q̃q̃ põt quæri:an i colore numerari debeat to
tiẽs iactari p aliẽas pulchritudies nois:adeo decoris p̃ro
gatiua i uocabulo facta ẽ·Eſt & ſuũ genus expectatiõe
tãta dignũ·Coeũt·n·i traſlucidã cryſtallum uiridis ſuo
mõ aer ſimulq; purpura:& q̃dã uini aureus nitor·ſem
per extremus i uiſu ſed purpura coronatus madereſingu
lis uidetur his & pariter oĩbus·Nec gẽmarũ ulla ẽ liqui
dior capiti iucũda:ſuauis & oculis· Laudatiſſima ẽ in
indis apud quos argenon uocatur·Proxima apud ægyp
tios ubi ſenites·Tertia in arabia:uerũ ſcabra·Molius ra=
dia põtica & aſiatica·Ipſæ uero molliores ſunt:callati
ca:& tragica:& cypria·Vitia earũ lãgor : aut alienis
turbari coloribus:& quæ ceterarũ·Proxĩa candicãtiũ ẽ
aſteria pricipatũ habẽs ꝓprietate naturæ:ꝙ iclusã; lu=
cẽ pupillæ mõ quãdã cõtinet:ac traſfũdit cũ iclinatione
uelut intus ambulãtẽ ex alio atq; alio loco reddẽs eadẽ=
q; cõtraria ſoli regerẽs cãdicãtis radios:unde & nomẽ
accepit difficilis ad cælãdũ·Indicæ ꝑfertur ĩ carmania
nata·Similiter cãdida ẽ quæ uocatur aſtrios cryſtallo ꝓ
piquãs i idia naſcẽs:et i pallenes littoribus:itus a cẽtro
cui ſtella lucetfulgore lũæ plenæ·Quidã cã noisreddũt
ꝙ aſtris oppoſita fulgorẽ rapiat:ac regerat·optimã i car
mãia gigni:nullãq; mĩus obnoxiã uitio· Ceraunia·n·uo
cari q̃ ſit deterior·Peſſimã lucernarũ limini ſimilẽ·Cele
brãt et aſtroitẽ:miraſq; laudes eius i magicis zoroaſtrẽ
ceciniſſe·Quidã diligẽtius d ea ꝓdũt·Aſtrobolõs udies
dicit oculis piſciũ ſimilẽ eẽ:et radiare cãdido:ut ſolẽ·Eſt

inter candidas & quæ ceraunia uocatur: fulgorem syde rum rapiens. Ipsa crystallina splendoris cærulei in car mania nascens. Albam esse zenothemis fatetur: sed habe re intus stellam concursantem. Fieri & hebetes cerau= nias: quas nitro & aceto per aliquot dies maceratas cũ cipere stellam eam: quæ post totidem menses relangue= scat. Sotacus & alia duo genera fecit cerauniæ: nigras: rubentesq;. Ac similes eas esse securibus. Per illas quæ ni græ sunt & rotundæ urbes expugnari & classes: easq; betulos uocari. Quæ uero longe sunt ceraunеas. Faciunt & aliam raram admodum. & parthorum magis quæ sitam: quoniam non aliubi inueniatur: q̃ in loco fulmi= ne icto. Proximum cerauniæ nomen apud eos habet: quæ appellatur iris. Effoditur in quadam insula rubri maris quæ distat a beronice urbe. lx. millia passuum: cætera sui parte crystallus. Itaq; quidam radicem crystalli esse di xerunt. Vocatur ex argumento iris. Nam sub tecto per= cussa sole: species & colores arquus cælestis i proximos parietes eiaculatur: subinde mutans: magnaq; uarietate ammirationem sui augens. Sexangulam esse ut crystal= lum constat. Sed esse aliquas scabris lateribus & angu lis inequalibus dicunt. In sole aperto proiectas: radios i se recandentes discutere. Aliquas uero ante se proiecto ni tore: adiacentia illustrare. Colores uero non nisi ex opa= co reddunt: nec ut ipsæ habeant: sed ut repercussu parie= tem illidant: optimaq; quæ maximos arquus facit: simil limosq; cælestibus. Est & alia iris cætera similis: & p̃ dura. Quam Horus crematam tusamq; ad ichneumonũ morsus remedio esse. Nasci autem in perside tradit. Simi lis est aspectu: sed non eiusdem effectus quæ uocatur ze= ros alba nigraq; macula in tranuersum distinguẽte cry stallum. Expositis per genera colorum principalium gẽ=

mis:reliquas litterarum ordinẽ explicabimus·

De quibusdam gemmis per alphabeti ordinem· Ca·x·

a Chates in magna fuit auctoritate:nunc i nulla·Reperta primum in sicilia iuxta flumẽ eiusdem nominis:postea plurimis locis: excedens amplitudine numerosa:uarietatibus diuersis mutãtibus cognomina eius·Vocatur enim phaspachates:ceracbates sardachates:hæmachates:leucachates:dendrachates:uelut arbuscula insignis·Antachates cum uritur myrrham redolens·Caraloachates guttis aureis sapphiri modo distincta:qualis copiosissima in creta sacra appellata·Putant eam contra araneorum & scorpionum ictus prodesse·Quod in siculis utiq; crediderim:quoniam primũ eius prouinciæ afflatu scorpionum pestis extinguitur· Et in india inuentæ contra eadem pollent:& alijs magnis miraculis reddũt enim species fluminum nemorum & iumentorum:etiam ederas:& staticula: & equorum ornamenta·Medici coticulas inde faciunt·Spectasse etiam ꝓdest oculis·Sitimq; sedant in os additæ· Phrigiæ uiridia nõ habent·Thebis ægyptijs repertæ carẽt rubentibus uenis:& albis:& hæ quoq; contra serpentes ualidæ·Eademq; auctoritas & cyprijs est· Sunt etiam qui maxime ꝓbent uitream ꝑspicuitatem in his·Reperiuntur & in thracia circa oetha;·Et in ꝑnaso:& in lesbo:ac messenæ:similes limitum floribus & rhodo·Aliæ apud magos differentiæ·Leoninæ pelli similes potentiã habere contra scorpiones dicuntur· In ꝑsis uero suffitu earum tempestates auerti:& ꝑterea flumina sisti· Argumentum esse si inferuentes cortinas additæ refrigerent·Sed ut ꝓsint leoninis iubis alligandas·Nam hiænæ pelli similem abhominantur discordialem domibus·

Eam uero quæ unius coloris sit inuictam athlætis esse.
Argumentum eius ꝙ in olla plena olei cocta cum pigmē
tis: & intra duas horas subferuefacta: unum colorē ex
omnibus faciat mnij. Acopis nitro similis est: pumicosa:
aureis guttis stellata. Cum hac oleum subferuefactū per=
unctis lassitudinem (si credimus) soluit. Alabastrites na=
scitur in alabastro ægypti: & in syriæ damasco cando=
re intercincto uarijs coloribus. Quæ cremata cum fossi=
li sale: ac trita grauitates oris & dentium extenuare di
Alectorias citur. Alectorias uocant in uentriculis gallinaceorum in=
uentas crystallina specie: magnitudine fabæ. Quibus Mi
lonem crotoniensem usum in certaminibus inuictum fuis
se: uideri uolunt. Androdamas argenti nitorem habet ut
adamas: quadrata: & semper tessellis similis magnis:
nomen impositum ab eo: ꝙ impetus hominum: & ira=
cundias domet. Eadem sit in alia argyrodamas: autores
non explicant. Antiphates nigra non trāslucet. Experi=
mentum eius si coquatur in lacte: facit enim hoc myrrhæ
simile immissa. Eamq; contra effascinationes auxiliari
magi uolunt. Arabica ebori simillima est: & hoc uidere
tur: nisi abnueret duritia. Quamq; putant contra dolo=
res neruorum ꝓdesse habētibus. Aromatites & ipsa in
arabia traditur gigni. Sed & in ægypto circa pisas ubi
q; lapidosa: & myrrhæ coloris & odoris ob hoc regi=
nis frequentata. Asbestos in arcadiæ mōtibus nascitur: co
loris ferrei. Aspilatem: Democritus in arabia gigni tra=
dit ignei coloris. Eam oportere cameli fimo splenicis al=
ligari. Inueniriq; in nido arabicarum alitum. Et aliam
eodem nomine ioi in leucopetra nasci argentei coloris cō
tra lymphatum habendam. Atizoem in india & persi=
dis acidiæ monte nasci tradit argenteo nitore fulgētem
magnitudine trium digitorum ad lenticulæ figurā odo

ris iucundi:necessariam magis regem constituentibus. Augites multis non alia uidetur esse q̃ quæ calais. Amphitane alio nomie appellatur chrysocolla in indiæ parte:ubi formicæ eruunt aurum:in qua inuenitur auro similis:quadrata figura:affirmaturq; natura eius quæ magnetis:nisi q̃ augere quoq; aurum traditur. Aphrodisiace ex candida ruffa est. Apistos septenis diebus calorem tenet excalfacta igni:nigra ac ponderosa distinguentibus eam uenis rubentibus. Putant prodesse contra frigora. Aegyptillam Iacchus intelligit per album sarda:nigraq; uena transeunte. Vulgus autem in nigra radice cæruleam facit.

De gemmis per.b.&.c.ordinem Ca.xi.

b Alanitæ genera duo habent sub uirides.& corinthij æris similitudine. Illa a copto: Hæc ex troglodytica regione ueniũt medias secante flãmea uena. Batracchitas mittit & coptos. Vnam ranæ similem colore. Alteram ebori. Tertiã rubẽtis e nigro. Baptes mollis:alioquin odore excellit. Beli oculus albicans pupillam pingit nigram e medio aureo fulgore lucentẽ Hæc pp suam speciem:sacratissimo assyriorum deo dicatur. Aliam autem q̃ belũ uocãt in arbelis nasci Democritus tradit nucis iuglandis magnitudine uitrea specie. Baroptenus:siue botrypes nigra:sanguineis & albis nodis alligata dicitur:ueluti portẽtosa. Botrytes alia nigra ẽ: alia pampinea incipiẽti uuæ similis. Bostrychitẽ zoroastres uocat crinibus mulierũ similiorẽ. Bucardia bubulo cordi similis:babylõe tantũ nascitur. Erõtia capitibus testudinum similis:& cum tonitruis cadit(ut putãt)& fulmine tecta restinguit:si credimus Boleniæ inueniũtur glebæ similitudine. Cheramydes eadem esset:quã ostracitẽ uocãt:nisi q̃ hãc cæruleæ interdum bullæ cingunt.

Caldis ſaphirum imitatur:candidior & littoroſo mari ſimilis. Capnites quibuſdam uidetur ſuum genus habere plurimis ſpiris fumida:ut ſuo loco diximus. Cappadocia & in phrygia naſcitur ebori ſimilis. Calamites a calamo:ferũtq; plures ſimul cõiunctas inueniri. Catochites corſicæ lapis eſt cæteris maior mirabilis:ſi uera tradũtur:impoſitam manũ ueluti gũmi retinẽs. Catopyrites e cappadocia prouenit. Cepites:ſiue cepocapites cãdida eſt uenarum nodis coeũtibus candore imaginem regerẽs. Ceramites teſtæ colorem habet. Cynædiæ inueniũtur in cerebro piſcis eiuſdem nõis cãdidæ & oblongæ: euentuq; mirãdæ:ſi modo eſt fides:pſagare eas habitũ maris nubilo colore aut trãquillitate. Cærites ceræ ſimilis ẽ. Circos piris. Corſoides caniciei hominis. Coralloachates corallo:aureis guttis diſtinctæ. Corallis minio gignitur q; in india & ſyene. Craterites inter chryſolithũ & electrũ colorẽ habet pduræ naturæ. Crocallis ceraſum repſentat. Ciſſites cryptopetra naſcitur cãdida:& uidetur intus habere ptũ:qui ſentiatur etiam ſtrepitu. Calcophonos nigra ẽ:ſed illiſa æris tĩnituz reddit tragœdis ut ſuadẽtur geſtãda. Chelidoniæ duorũ ſunt generũ: hirũdinũ colore:& alia pte purpureæ nigris ĩterpellãtibus maculis. Chelonia oculus eſt ĩdicæ teſtudinis:uel portẽtoſiſſima magorũ mẽdacijs:melle.n.colluto ore ĩpoſitã linguæ futurorũ diuinationem pſtare pmittũt quintadecima luna & ſilẽte tota die:decreſcẽte uero ante ſolis ortũ. Cæteris diebus a prima in ſextã horã. Sũt & chelonitides teſtudinũ ſimiles:ex quibus ad tẽpeſtates ſedãdas multa uaticinãtur. Eaz uero quæ ſit aureis guttis cũ ſcarabeo deiectã in aquã feruẽtem:tẽpeſtates tueri. Chlorites herbacei coloris eſt:quam dicũt magi eam inueniri in ſcyllæ auis uentre cõgenitam ei.ferroq; ĩcludi iubẽt ad quædaz

ꝓdigiosa moris sui·Choaspites a flumine dicta ē uiridis fulgoris aurei·Chrysolampis in æthiopia nascitur palli di coloris die: & noctu ignei·Chrysophis aurū uidetur esse·Cepionides æolide nūc ad arneū pagū quōdā oppi= dū nascūtur multis coloribus trāslucentes: alias uitreæ: alias crystallinæ: alias iaspideæ·Sed & sordidis tātus est nitor: ut imagines reddant ceu specula·

De gemmis per·d·e·g·ordinem Ca·xij·

d Aphniam zoroastres & orchastres morbis comitialibus demōstrāt·Diadochos beryllo si milis ē·Diphris duplex cādida ac nigra: mas ac fœmina: gentile utriusq; sexus distinguēte linea: Dio nysias nigra ac dura mixtis rubētibus maculis· Quæ ex aqua trita: saporem uini facit: & ebrietati resistere puta tur·Dracōites siue dracōtias e cerebro fit draconū: sed ni si uiuentibus abscisso: nunquam gemmascit: inuidiā ani malis mori se sentientis·Igitur mos est: ut dormiētibus animalibus caput amputent·Sotacus: qui uisam eā gem mam sibi apud regem scripsit: bigis uehi quærentes tra= dit: & uiso dracone spargere somnifica medicamenta: at q; ita præcidere·Esse autem candore translucido: nec po= stea poliri: aut artem admittere·Encardia cognominatur & Cardisce·Vna in qua nigra effigies cordis eminet· Altera eodem nomine uiridi colore: cordis speciem re= præsentat·Tertia nigrum cor ostendit reliqua sui parte candida·Enorchis candida est: diuisaq; fragmentis testi um effigium repræsentat·Exhebenum zoroastres specio sam & candidam tradit: qua aurifices aurum poliunt· Eristalis cum sit candida: ad inclinationes rubescere ui= detur·Erotylos eadem quæ mepicoros & hieronnemon a Democrito laudatur in argumentis diuinationum·Eu metris in bactris nascitur: silici similis: & capiti suppo

sita uisa nocturna oraculi modo reddit. Eumetren Beli gemmam sanctissimi deorum sibi assyrij appellant porracei coloris superstitionibus gratam. Eupetalos quattuor colores habet cæruleum igneũ:minij:mali. Eureos nucleo oliuæ similis est. Eratus concharum modo non adeo candida. Eurotia: situ uidetur operire nigritiã. Eusebes ex eo lapide est:ex quo traditur. Tyri ĩ Herculis templo facta sedes:ex qua dij facile surgebant. Epimelas fit:cum in candida gemma superne nigricat colos. Galaxiã aliqui galactiten uocant:similem proxime dictis: sed intercurrentibus sanguineis aut candidis uenis. Galactites ex uno colore lactis est. Eandem dicũt leucogageam & leucographiam appellant:& synephiten lactis succo ac sapore notabilem. In educatione nutricibus lactis fœcũditatem:infantium quoq; alligata collo saliuam facere dicitur. In ore autem liquescere. Eandem memoriam adimere dicunt. Mittit eam & achelous amnis. Sunt qui smaragdum albis uenis circumligatũ galactiten uocant. Galaicos argyrodamanti similis est:paulo sordidior. Inueniuntur autem binæ uel ternæ. Gasidanem medi mittũt coloris olorini ueluti floribus sparsam. Nascitur & in arbellis. Hæc quoq; gemma concipere dicitur: & intra se partum fateri concussa. Concipere autẽ trimestri spacio. Glosso petra linguæ similis humanæ in terra nõ nascitur:sed deficiente luna cælo decidere: & lenocinanti necessaria creditur. Quod ne credamus promissi quoq; uanitas facit. Ventos enim ea comprimi narrant. Gorgonia nihil aliud est q̃ corallium:nominis causa: ꝙ induritiã lapidis mutatur:emollit marina fulminibus:& typhoni resistere affirmant. Genianen eadem uanitate inimicorum pœnas efficere promittunt:

De gẽmis p. H. I. l. m. n. ordinem. Ca. xiij.

b Eliotropium nascitur in æthiopia: africa cypro porracei coloris: sanguineis uenis districta Causa nominis: quoniam deiecta in uas aquæ fulgorem solis accedentem pcussu sanguineo mutat: maxime æthiopica: eadem extra aquam speculi modo solem accipit: dephenditq; defectus subeuntem lunam ostēdēs. Magorū impudentiæ uel manifestissimuȝ hoc quoq; exēplum est: quoniam ammixta herba heliotropio quibusdā quoq; additis pcationibus gerentem conspici negent. Hephestites quoq; speculi naturam habet in reddendis imaginibus: qq̄ rutila. experimentum est si feruentem aquaȝ addita statim refrigeret: aut si in solem addita aridā materiam accendat. Nascitur in corico. Horminodes ex argumēto uiriditatis in candida gemma uel nigra: & aliquando palida: ambiente circulo aurei coloris appellatur. Hexecontbalithos in parua magnitudine multicolor: hoc sibi nomen adoptauit. Reperitur in troglodyticæ regiōe. Hieracites alternat tota miluinus nigricans ueluti plumis. Hammitis ouis piscium similis est: & alia uelut nitro composita prædura alioquin. Hammonis cornu inter sacratissimas æthiopiæ gemmas aureo colore arietini cornus effigiem reddens: promittitur prædiuina somnia repræsentare. Hormesion inter gratissimas aspicitur ex igneo colore radians auro portante secum in extremitatibus candidam lucem. Hyeniæ ex oculis hyenæ & ob id in uase inueniri dicuntur: & si credimus: linguæ hominis subditæ futura prædicere. Hæmatites in æthiopia quidem principalis: sed & in arabia & africa inuenitur: sanguineo colore: non omittenda promissis ad coarguendas barbarorum insidias. zacthalias babylonius in his libris quos scripsit ad regē Mitridatē humana gēmis attribuit fata: has nō cōtē

tus oculorum & iocinerum medicina decorasse. A rege etiam aliquid petituris dedit: & litibus iudiciisq; interposuit. In plijs etiam eas salutares pnunciauit. Est & alia eiusdem generis: quæ uocatur henui ab indis: xãthos appellata græcis e fuluo candicãs. Idæi dactyli in creta ferreo collore pollicem humanū exprimũt. Icterias mali cute lurido similis: ideo existimatur salubris cõtra regios morbos. Est & alia eodem nomine liquidior. Tertia folio uiridi similis: latior prioribus: pene sine põdere uenis luridis. Quartum genus in eodem colore nigris uenis descendẽtibus. Iouis gemma cãdida est: nõ ponderosa: tenera. Indica gẽtium suarum habet nomẽ: sub ruffo colore: in atritu sudorem purpureum emanat. Alia eodẽ nomine candida: puluereo aspectu. Ion apud indos uiolacea ẽ: sed raro saturo colore lucet. Lepidotes squammas piscium uariis coloribus imitatur. Lesbias lesbi patriæ nomen habẽs inuenitur & in india. Leucophthalmos rutila alias oculi speciem cãdidam nigramq; continet. Leucopetalos cãdorem niuis ex auro distinguit. Libanochos thuris similitudinem ostẽdit: sed ad succum mellis. Limoniates eadem uidetur quæ smaragdus. De lipare hoc tantum traditur: suffita ea omnes bestias euocari. Lysimachus rhodio marmori similis est aureis uenis: politur ex marmore: amplitudine in angustias coeũte: ut inutilia exterãtur. Leucochrysos fit chrysolito interalbicante. Mẽnonia qualis sit nõ traditur. Medea nigra ẽ a Medea illa fabulosa inuenta: habet uenas aurei coloris: sudorem reddi croci: saporem autem uini. Meconites papauera exprimit. Mitrax a psis accepta ẽ & rubri maris mõtibus: multicolor: cõtra solem uarie refulgens. Merocttes porracea lacte sudat. Morion indica: quæ nigerrimo colore translucet uocatur prammion qua miscetur & carbũ

culi colos Alexandrinum: ubi sardæ cyprium · Nascitur & in tyro & in galatia · Xenocrates & sub alpibus nasci tradit: Hæ sunt gemmæ: quæ ad ectypas scalpturas aptantur · Myrites myrrhæ colorem habet: faciemque minimæ gemmæ: unguenti odorem attrita etiam nardi · Myrmetias nigra habet eminẽtias similes uerrucis · Mirsinites melleum colorẽ habet: myrrhæ odorem · Mesoleucos est mediã gemmã candida distinguente linea · Mesomelas nigra uena quẽlibet colorem secante per medium · Nasomonites est sanguinea nigris uenis Nebrides Liberopatri sacra nomẽ traxit a nebridũ eius similitudine · Sunt & aliæ nigræ generis eiusdẽ · Nympharena urbis & gentis persicæ nomen habet: similis hippopotami dentibus ·

De gẽmis per · o · p · et reliquis litteris p ordinẽ · Ca · xiiij ·

O Lca barbari nominis e nigro fuluoq; ac uiridi & candido placet · Ombria quã aliqui notiam uocant sicut ceraunia & Brontia cadere cum imbribus & fulminibus dicitur: eundemq; effectum habere quam Brontia narratur · Præterea in aras addita ea traditur libamenta non amburi · Orites globosa specie a quibusdam & syderites uocatur: ignẽ non sentiens · Ostracias siue ostracites est testacea durior altera achatæ similis: nisi q achates politura pinguescit duriori: tanta inest uis: ut aliæ gemmæ scalpantur fragmentis eius · Ostracidi ostrea nomen & similitudinem dedere · Ophicardelon barbari uocant: nigrum colorem binis lineis albis includentibus · De obsidiano lapide diximus superiore libro · Inueniuntur & gemmæ eodem nomine ac colore non solum in æthiopia indiaq;: sed etiam in samo ut aliqui putant: & in littoribus hispaniensis oceani · Pancbros fere ex omnibus coloribus

constat. Pangonis non longior digito: ne chrystallus uideatur: numero plurium angulorum cauetur. Paneros qualis sit a Metrodoro nõ dicitur: sed carmẽ Timaridis reginæ in eadem dicatũ Veneri non inellegans ponit: ex quo intelligitur: addictã ei fœcunditatẽ. Quidam hanc pansebaston uocant. Ponticarũ plura sunt genera. Est stellata nunc sanguineis: nunc atris guttis: quæ inter sacras habetur. Alia pro stellis eiusdem coloris lineas habet. Alia montium conualiũq; effigies. Philogynos quẽ & chrysitem uocant: ostreæ atticæ assimilata: inuenitur in ægypto. Phoenicites ex balani similitudine appellatur. Phycites algæ. Perileucos filo ab ore gemmæ ad radicem usq; candido descendente. Pæantides quas quidam gemonidas uocant pregnantes fieri: & parere dicuntur: mederiq; parturientibus. Nam tales in macedonia iuxta monumentum Tiresiæ inueniuntur. speciesq; est eis aquæ glaciatæ. Solis gemma candida est: & ad speciem syderis in orbem fulgentes spargit radios. Sagdam chaldæi adhærentẽ nauibus habent: inuenitur parsini coloris. Samothracia insula eiusdẽ nominis gemmam dat nigram: ac sine pondere ligno similem. Sauritem in uentre uiridis Lacerti harundine desecti tradũt inueniri. Sarcites bubulas carnes præsentat. Selenites ex candido translucet melleo fulgore: imaginem lunæ continens: redditq; eam in dies singulos crescentis minuentisq; numero: nasciq; putatur in arabia. Syderites ferro similis & litigio illata discordias facit: quæq; nascitur in æthiopia. Syderopœcilos ex ea fit uariantibus guttis. Spongites spongiæ nomen repræsentat. Synodontides cerebro piscium est: qui synodontes uocãtur. Syrtitæ in littore syrtium iamquidem lucania inueniũtur melleo colore croco refulgentes. Intus autem stellas continent

languidas. Syringites stipulæ internodio similis: perpe
tua fistula cauatur: Trichrus ex africa niger est: sed tres
succos reddit: a radice nigrum: medio sanguineum: sum=
mo candidum. Telirrhizos cinerei coloris aut ruffi can=
didis radicibus spectatur. Telicardios colore cordis ꝑsas
apud quos gignitur magnopere delectat. Maculamq́ ap
pellant. Thracia trium generum est uiridis aut pallidi=
or: tertia sanguineis guttis. Tephrites nouæ lunæ speciē
habet curuatæ in cornua quamuis cinerei coloris. Theco
lithos oleæ nucleo similis uidetur: neq; est gēmæ honos:
sed lingentium calculos frangit: pellitq́. Veneris crines
nigerrimi nitoris continent in se speciem ruffi crinis. Ve
ientana italica gemma est: ueiis reperta nigram materiā
distinguente limite albo. Zathenē in media nasci Demo
critus tradit: electri colore: & si q̄s terat ī uino palmeo
& croco ceræ mō lentescere: odore magnæ suauitatis.
Zmilaces in euphrate nascitur: ꝓcōneso marmori similis
medio colore glauco. Zoronysios ī ido flumine nascitur:
magorū gēma esse narratur: neq; aliud amplius de ea.

De gemmis quæ a membris hominum cognominan=
tur: & quæ ab animalibus: & de iis quæ a cæteris
rebus. Ca. XV.

Est etiānū alia distinctio: q̄ equidē fecerim sub
inde uariata expositōe. Si quidē a membris cor
porū habēt noīa. Hepatites a iocinere. Steati=
tes singulorū aīaliū adipe numerosa. Adunephros: Theu
dactylus hic & asyris colitur: Triophthalmos iōice na=
scitur tres hoīs simul oculos exprimens: Ab aīalibus co=
gnominantur. Carcinias marini cancri colore. Echites ui
peræ. Scorpites scorpionis aut colore aut effigie. Scari=
tes scari piscis. Triglites muli. Aegophthalmos ca=
prino oculo. Item alia suillo. Et a gruis collo gerani=

tes·Hieracites accipitris·Aetites a colore aquilæ cãdicãte cauda·Myrmecites ĩnatam repentis formicæ effigiem habet·Scarabeorũ cãtharias·Lycophthalmos quattuor ẽ colorũ ex rutilo & ſanguineo in medio nigrũ cãdido cingitur: ut luporũ oculi: illis ꝑ omnia ſimilis Thaos pauoni eſt ſimilis: item aſpidi: q̃ uocari Timoloniaꝫ inuenio. Arenarũ ſimilitudo eſt in hãmocryſio uelut auro arenis mixto·Cẽchrites miliȷ granis ſꝑſis·Dryites e trũcis arborũ: hæc & ligni mõ ardet·Ciſſites ĩ cãdido collucet ederæ folijs quæ totam tenent·Narciſſites uenis etiaꝫ ederæ diſtinguitur·Cyamea nigra eſt: ſed fracta ex ſe fabæ ſimilitudinẽ parit·Pyrenæ ab oliuæ nucleo dicta eſt: huic aliq̃n ineſſe piſciũ ſpinæ uidentur·Chalazias grãdinum & colorem & figurã habet adamãtinæ duritiæ· Narrãt etiã in ignem additæ manere ſuũ frigus·Pyrites nigra quidem: ſed attritu digitos adurit· Polyzonos nigra multis zonis candicat·Aſtrapiæ in candido aut cyaneo diſcurrunt e medio fulminis radiȷ· In phlegõtide intus ardere quædã uidetur flãma: quæ nõ exeat· In anthracitide ſcintillæ diſcurrere aliq̃n uidentur·Enhydros ſꝑ rotũditatis abſolutæ in candore ẽ leuis: ſed ad motũ fluctuat intus in ea ueluti in ouis liquor·Polytrix in uiridi capillatur·ſed defluuia comarum facere dicitur·Sunt & a leonis pelle & pantheræ noĩatæ leõtios: pardalios. Colos appellauit chryſolithũ aureus·Chryſopraſum herbaceus·Melleus melichrota: q̃uis plura eius genera ſint·Melychlorõ ẽ geminus ꝑte flauus: ꝑte melleus Crocias a croco·Polia canitiẽ quandã ſꝑti inducit: eandẽ duriorẽ· Nigra ſꝑtopolia·Rhodites a roſa eſt·Melites mali coloris. Chalcites æerei·Sicites fici·Ratio noĩum nõ eſt in borſycire in nigro: ramoſa candidis aut ſanguineis frondibus. Nec gemite uelut in petra candidis manibus inter ſe cõ-

plexis: Anachitide in necromãtia dicunt euocari imagines deorũ· Synochitide umbras inferorũ euocatas teneri· Dendritide alba defossa sub arbore quæ cædatur: securis aciẽ nõ ebetari· Et sunt multo plures: magisq́ mõstrificæ: quibus barbari dedere noĩa: cõfessi lapides esse· Nobis satis erit in his coarguisse dira mendacia·

De gẽmmis nascentibus & factitijs: & figuris gemmarum· Ca·xvi·

Gemmæ nascuntur repẽte nouæ: ac sine noĩbus: ut lãpasci in metallis aurarijs una inuẽta: quæ ꝓp pulchritudinem Alexãdro regi missa fuit: ut auctor est Theophrastus· Coclides quoq́ nũc uulgatissimæ famæ fiũt uerius q̃ nascũtur: in arabia reptis ingentibus glebis· Melle excoqui tradũt: septenis diebus noctibusq́ sine intermissione· Ita oĩ terreno uitiosoq́ puluere decusso purgatam glebã artificũ ingenio uarie distribui in uenas: ductusq́ macularũ q̃ maxime uendibili ratõne sectantiũ. Quõdãq́ tantæ magnitudinis facere: ut equis regũ in oriente frõtalia atq́ ꝓ phaleris pẽsilia facerent· Et alias omnes gẽmæ mellis decoctu nitescũt: pcipue corsici· In omni alio usu acrimonia abhorrẽtis· Quæ uariæ sunt: & ad nouitatem accedere caliditate ingeniorũ contingit: ut nomẽ usitatũ nõ habeant· Physes appellant: uelut ipsius naturæ admirationẽ in ijs uẽdicantes: cũ finis noĩum non sit: quæ ꝓsequi nõ equidẽ cogito: ĩnumera ex græca uanitate cõficta· Indicatis nobilibus gẽmis: immo etiã plebeis rariorũ generũ dictu dignas distrinxisse satis erat· Illud mõ meminisse cõuenit increscentibus uarie maculis atq́ uerrucis linearũ: quæ interueniũt multiplici ductu: & colore mutata sæpius noĩa in eadem plerũq́ materia· Nũc cõiter ad oĩum gẽmarũ obseruationem ꝑtinẽtia dicemus opiniones secuti auctorũ· Cauæ aut ex=

tuberantes uiliores uidētur æqualibus. Figura oblonga maxime ꝓbatur: deīde quæ uocatur lēticula: postea clipeidos & rotūda: angulosis minima gratia. Veras a falsis discernēdi magna difficultas. Quippe cum inuētum sit ex ueris gēmis in alterius gn̄is falsas traducere. Sardonyces e ceraunijs glutinātur gēmis ita ut dep̄hēdi ars nō possit: aliunde nigro: aliunde cādido: aliunde minio sumptis: oībus in suo gn̄e ꝓbatissimis. Quinimo etiā extant cōmētarij auctorū: quos nō equidē demonstrarim: quibus modis ex crystallo tingātur smaragdi: aliæq; translucentes. Sardonix e sarda. Item cæteræ ex alijs. Neq; est ulla fraus uitæ lucrosior.

De rōne ꝓbādarum gēmarū. Ca. xvij.

n Os cōtra rōnem dep̄hendēdi falsas demōstrabimus: qn̄ etiā luxuriā aduersus fraudē muniri decet. Præter illa quæ in principalibus quibusq; gn̄ibus priuatim diximus. Trāslucentes matutino ꝓbari censent: aut si necesse est in quartā horam: postea uetant. Expimenta pluribus modis constant. Primū pōdere: si grauiores sentiuntur: post hæc corpe. Fitictijs pustulæ in ꝓfundo apparent. Scabritia incute. In capillamēto fulgoris incōstātia: prius q̄ ad oculos ꝑueniat desinens nitor. Decussi fragmēti paulum: qd' in lamina ferrea teratur efficacissimum expimento excusant mangones gēmarum. Recusant similiter & limæ ꝓbationem. Obsidianæ fragmenta ueras gēmas non scarificant. Fictitiæ scarificationis candicantiam fugiunt. Tātaq; differentia est: ut aliæ ferro scalpi non possint: aliæ non nisi retuso: uerum omnes adamante. Plurimum autē in his terebrarum ꝓficit feruor. Gēmiferi amnes sunt oaxis: mater: ganges. Terrarum autem omniū maxime india. Et iā peractis omnibus naturæ operibus discrimē quod

dam rerum ipsarũ facere conueniat. Ergo in toto orbe & in quacunq; cæli cõuexitas uergit: pulcherrima est omnium rebus meritoq; principatũ naturæ optinens. Italia rectrix parensq; mundi altera: uiris fœminis: ducibus: militibus: seruitiis: artium præstantia ingeniorum claritatibus. Iam situ ac salubritate cæli atq; temperie: accessu cunctarum gentium facili: littoribus portuosis: benigno uentorum afflatu. Etenim contingit recurrentis positio in partem utilissimam: & inter ortus occasusq; mediam: aquarum copia: nemorum salubritate montiũ articulis: ferorum animaliũ innocentia: soli fertilitate: pabuli ubertate. Quicquid est quo carere uita non debeat: nusq̃ est præstantius: fruges: uinum: olea: uellera: lina: uestes iuuenci. Ne equos quidem in trigariis præferri ullis uenaculis animaduerto. Metallis: auri: argenti: æris: ferri: q̃diu libuit exercere: nullis cessit. Et iis nunc in se grauida pro omni dote uarios succos: & frugum pomorumq; sapores fundit. Ab ea exceptis indiæ fabulosis: ꝓxime quidem duxerim hispaniam quæcunq; ambitur mari.

HOC OPVS CAII PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE FINITVM FVIT DIE VLTIMO MENSIS AVGVSTI. M. CCCCC. X.

LAVS DEO.

TABVLA

Hic ſimplicia litterarum ordine explicabuntur: in quibus Diſcoridis ſummi medici imaginem uidebis. Hæc ex tota uniuerſitate ſimpliciũ aceruata: & in quædam cumulũ coniecta oſtendimus pro medicorũ utilitate: uel quibuſuis de medicinæ facultatibus iudicium afferre uolentibus. Reliqua ſi quis addere uoluerit bona uenia ſubiungat.

CCC

Aizoum c·x· xxv· c·xv· xxvi
Buphthalmon alij
Zoophthalmon alij
Stergeton alij
Erogenneton alij
Hyppogesson alij
Ambrosiam alij
Amerimon alij
Sedum magnum alij
Oculum Itali
Digitellum
Eritheles
Tritheles Chrysotheles
Isoetes Semperuiuum alij
A iuga in uerbo chamæpitis
Alium vi· xix· c·vi· xx· & in uerbo ulpicum
Althea in dictione maluæ
Alopecuros c·xvij· xxi
Albucum in uerbo asphodelus
Alica c·xxv· xxij· bis
Alnus xvi iiij· c·ix· xxiiij
Alysson c·x·
Sideritis
Altercum in uerbo hyoscyamos
Altercangenum ut supra
Alisma uel alchmea: fistula pastoris c·ix· xxiiij
Damasonium alij
Lyron alij
Alga c·iiij· xxxij
Aloe c·iiij· xxvij
Alcea c·iiij
Peristeon cognominatur·

Halpe c·vi· ut·s·
Hallex c·vi ut·s·
Hydrargyron c·vi· &·viij· c·iij· xxxiij
Helcysma in uer·scoria argenti
Her·clium in uer·coticula
Hyeratium c·xi· xxxiiij
Hygre emplastrum c·xv ut·s·
Hæmatites lapis &·c·xx· c·xvi· xxxvi
Heraclion in uer·magnes
Ntubus satiuus &·c·viij· xix· c·viij· xx
i Intubus erraticus c·xv xxi
Ambugia uel ambulegia
Cicorion secundum ægyptios &·xvij· xxi
Seris sil·æstiua
Chreston propter salubritatem
Pancracion Edypnois
Inulla &·c·v· xix· c·v· xx
Iouis flos c·x xxi
Iuncus c·xxv· xij· c·xviij· xxi· c·xxvij· viij·
c·xxij· xij· &·xxv· xij·
Mariscon Oxyschoenon Oxys
Malancrani Holoschoenos
Cyperon ægyptium intellectum confundit
Cyperidon Cyperis Tropices
Iuncus odoratus c·xxij· xij
Theucitis Babylonius
Iris illyrica c·vij· xxi
Irinum ut·s·
Ischias in ordine leucacanthis diximus
Ixion in uer·chamæleon c·vij· xxi
Iasione c·xvij· xxi· c·xxij· xxij
Isatis c·iij· xix

TABVLA

Alabaſtrum uel larbaſon Platyophthalmon		
Scoria argenti	c·4·	33·c·6·ut·ſ·
Helcyſma		
Spuma argenti	c·6·	ut·ſ·
Chryſitis Argyritis Molibditis		
Stelentis Peumenem		
Sanies draconis in uer·cinnabaris		
Squamma ferri	c·xv·	xxxiiij
Scoria æris	c·xi·	xxxiiij
Squamma æris Stomomes Stoniax		
Scoletia	c·xij·	ut·ſ·
Stalagmia in uer·atramentum		
Spodios & ·c·xviij·illota	c·iiij·xxiij·c·xiiij·ut·ſ·	
Lauriotis & antiſpodion		
Syderitis in uer·magnes in uerbo adamas		
Scoria plumbi	c·xviij·	ut·ſ·
Sendaraca	vi· xxxv·c·xviij·ut·ſ·	
Sinopis	c·vi·	xxxv
Sphragis in uer·rubrica		
Sulfur	c·xv·	ut·ſ·
Apyron Egula		
Schiſton·g·aluminis		
Syropicon·in terra ſamia		
Selinuſia terra	c·xvi·	ut·ſ·
Saxum	c·xvij·	ut·ſ·
Sarcophagos	c·xvij·	xxxvi
Spongiæ lapides	c·xix·	xxxvi
Cyſteolithos		
Samius lapis	c·xxi·	ut·ſ·
Succinum	c·ij·	c·iij·xxxvij
Chryſolectrum		
Smaragdus	c·v·	ut·ſ·

ECA NAZIONALE CENTRALE
FIRENZE

tomo 2° L. 5.